Világ proletárjai egyesüljetek!

LENIN

MŰVEI

32

AZ OROSZNYELVŰ KIADÁS
AZ OK(b)P IX. KONGRESSZUSÁNAK
ÉS A SZOVJETEK
II. ÖSSZSZÖVETSÉGI KONGRESSZUSÁNAK
HATÁROZATA ALAPJÁN JELENIK MEG

V. I. LENIN

MŰVEI

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST

V. I. LENIN

MŰVEI

32.

KÖTET

1920 december—1921 augusztus

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1953

Az orosz eredeti címe:

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА ПРИ ЦК ВКП(б)
В. И. ЛЕНИН. СОЧИНЕНИЯ
ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ. ТОМ 32. ГОСПОЛИТИЗДАТ 1950

Lenin műveinek magyar kiadása a moszkvai Marx—Engels—Lenin Intézet által sajtó alá rendezett negyedik orosznyelvű kiadás nyomán, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata alapján jelenik meg.

ELŐSZÓ

A harminckettedik kötet azokat a műveket tartalmazza, amelyeket V. I. Lenin 1920 december 30-a és 1921 augusztus 14-e között írt.

Ezek a művek megvilágítják Leninnek a pártban végzett munkáját és államférfiúi tevékenységét, megmutatják, hogyan vezette a bolsevik pártot és a Szovjetállamot a hadikommunizmus politikájáról az új gazdasági politikára való átmenet időszakában.

Ebben a kötetben szerepelnek Lenin következő cikkei és beszédei: „A szakszervezetekről, a jelenlegi helyzetről és Trockij hibáiról", „A pártválság", a II. Összoroszországi Bányászkongresszuson a szakszervezetek szerepéről és feladatairól mondott előadói beszéd és zárszó, a „Mégegyszer a szakszervezetekről, a jelenlegi helyzetről, Trockij és Buharin hibáiról" c. brosúra, a „Beszéd a ruházati ipari munkások IV. összoroszországi kongresszusán" stb. Lenin ezekben a művekben megindokolja az új feltételek, a népgazdaság helyreállítását célzó békés munkára való áttérés feltételei között a tömegek körében végzett munka formáit és módszereit, meghatározza a szakszervezetnek mint a kommunizmus iskolájának szerepét és feladatait a szocializmus építésében. Lenin kíméletlen harcot folytat a „munkásellenzék", a „demokratikus centralisták" és a „baloldali kommunisták" ellen, akik szét akarták züllleszteni a pártot, alá akarták ásni a proletariátus diktatúráját és a párt vezető szerepét a Szovjetekben és a szakszervezetekben, s a fő csapást a pártellenes csoportosulások fő erejére, a trockistákra méri.

A kötet jelentős része Leninnek azokat az előadói

beszédeit, felszólalásait, határozati javaslatait tartalmazza, amelyeket Lenin az OK(b)P X. Kongresszusán mondott el, illetőleg terjesztett be. Ezek közé tartoznak a következők: az OK(b)P Központi Bizottsága politikai munkájáról mondott beszámoló és zárszó, beszéd a szakszervezetekről, előadói beszéd és zárszó az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának természetbeni adóval való helyettesítéséről, „Az Oroszországi Kommunista Párt X. Kongresszusának határozati javaslata a pártegységről. (Eredeti tervezet)", „Az Oroszországi Kommunista Párt X. Kongresszusának határozati javaslata a szindikalista és anarchista elhajlásról pártunkban. (Eredeti tervezet)", előadói beszéd és zárszó a pártegységről és az anarchoszindikalista elhajlásról stb. Ezek a munkák jellemzik Lenin harcát a párt egységéért, a munkásosztály és a parasztság szövetségének új gazdasági alapokon történő megszilárdításáért, a proletariátus diktatúrájának megerősítéséért.

Ebben a kötetben jelenik meg Lenin ismert brosúrája: „A terményadóról (Az új politika jelentősége és feltételei)". Lenin ebben a brosúrában részletesen megindokolta az új gazdasági politikát, a proletárállam sajátos politikáját, amely lehetővé teszi a szocialista gazdaság alapjának lerakását, s amely a szocializmus sikeres építésének útja. Ugyanezzel a kérdéssel foglalkozik Leninnek a kötetben megjelenő számos más műve is. Így többek között: „Előadói beszéd a terményadóról az OK(b)P Moszkvavárosi és Moszkva-kormányzósági sejttitkárainak és felelős képviselőinek gyűlésén", előadói beszéd és zárszó a terményadóról az OK(b)P X. Összoroszországi Konferenciáján, hanglemezre felvett beszédek stb.

Jelentős helyet foglalnak el a kötetben azok a művek, amelyek megmutatják Lenin vezető szerepét az ország népgazdaságának tervezésében és megszervezésében. Ezek közé tartozik: „Az egységes gazdasági tervről", a Munka és Honvédelem Tanácsának utasítástervezete a helyi szovjet intézményeknek, „Beszéd a helyi gazdasági szervekről az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésén", „Beszéd a III. Összoroszországi Közellátási Tanácskozáson" és más munkák.

E kötetben számos beszéd és dokumentum Leninnek azt a munkásságát tárja fel, melyet az államapparátus megszilárdítása és annak érdekében fejtett ki, hogy a dolgozók nagy tömegeit az államigazgatásba bevonják és az államigazgatás munkájára megtanítsák. Ilyenek: „A Központi Bizottság utasításai a Közoktatásügyi Népbiztosság kommunista funkcionáriusainak", „A Közoktatásügyi Népbiztosság munkájáról", „Beszéd a vas- és fémmunkások moszkvai nagykonferenciáján", „Beszéd a Munkás- és Parasztküldöttek Moszkvai Szovjetjének plénumán", „Beszéd a Közlekedési Munkások Összoroszországi Kongresszusán", „A petrográdi pártonkívüli munkások városi tanácskozásának" és mások.

Ebbe a kötetbe vannak felvéve: „A Kommunista Internacionále III. Kongresszusán az Oroszországi Kommunista Párt taktikájáról mondott előadói beszéd tézisei", Lenin előadói beszédei és felszólalásai a Kommunista Internacionále III. Kongresszusán, nevezetesen az OKP taktikájáról a Kommunista Internacionále III. Kongresszusán mondott előadói beszéd tézisei, az olasz kérdésről mondott beszéd, a Kommunista Internacionále taktikájának védelmében mondott beszéd, az OK(b)P taktikájáról mondott előadói beszéd. Lenin ezekben a dokumentumokban meghatározza a kommunista pártok feladatait és a dolgozó tömegek megnyeréséért végzett munkájuk módszereit.

E kötet 9 új dokumentumot tartalmaz, amelyek még nem jelentek meg Lenin Műveiben: „A parasztokra vonatkozó tézisek előzetes, nyers vázlata", „A munkások és az inséges parasztok helyzetének javítására vonatkozó határozat eredeti tervezete", beszéd és javaslat az OK(b)P X. Kongresszusán a fűtőanyagkérdésben, előadói beszéd a koncessziókról az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács kommunista frakciójának ülésén, „Feljegyzés I. V. Sztálinnak és a Politikai Iroda többi tagjának", „Az Első Állami Autógyár Üzemi Bizottságához és valamennyi munkásához". Először jelenik meg egész terjedelmében a „Határozati javaslat az új gazdasági politika kérdéseire vonatkozólag". Lenin mindezeket a műveket az ország népgazdasága helyreállítása és fejlesztése kérdéseinek, valamint annak a kérdésnek szentelte,

hogyan lehet megjavítani a dolgozó tömegek helyzetét.

Először jelenik meg a Művekben a Népbiztosok Tanácsának rendelete: „I. P. Pavlov akadémikus és munkatársai tudományos munkája feltételeinek biztosítása". Ez a rendelet mutatja a Kommunista Pártnak és a Szovjet Kormánynak az élenjáró szovjet tudomány fejlesztéséről való gondoskodását.

V. I. LENIN
1921 május

A SZAKSZERVEZETEKRŐL, A JELENLEGI HELYZETRŐL ÉS TROCKIJ HIBÁIRÓL[1]

BESZÉD A VIII. SZOVJETKONGRESSZUS, AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI SZAKSZERVEZETI TANÁCS ÉS A MOSZKVAI VÁROSI SZAKSZERVEZETI TANÁCS OK(b)P TAGJAINAK EGYÜTTES ÜLÉSÉN, 1920 DECEMBER 30-ÁN

Elvtársak, mindenekelőtt elnézésüket kell kérnem, hogy az ügyrendet megsértem, hiszen ha a vitában valaki részt akar venni, akkor természetesen meg kellene hallgatnia az előadói beszédet, a korreferátumot és a vitát. Sajnos, olyan rosszul érzem magam, hogy erre képtelen vagyok. Tegnap azonban módomban volt elolvasni a nyomtatásban megjelent legfontosabb dokumentumokat és előkészíteni megjegyzéseimet. Természetes, hogy az ügyrend megbontása, melyről említést tettem, kényelmetlenségekkel fog járni az elvtársakra nézve: lehet, hogy ismétlésekbe bocsátkozom, mert nem tudom, mit mondtak a többiek, és közben nem válaszolok arra, amire válaszolnom kellene. De nem járhattam el másképpen.

A legfontosabb anyagot Trockij elvtársnak „A szakszervezetek szerepe és feladatai" című brosúrája szolgáltatja számomra. Amikor a brosúrát összehasonlítom Trockijnak a Központi Bizottság elé terjesztett téziseivel, s elmélyedek a brosúra olvasásában, csodálkozom, milyen temérdek elméleti hiba és kirívó tévedés van benne. Hogyan lehetett most, amikor ezzel a kérdéssel kapcsolatban nagyarányú pártvitát kezdünk, alaposan átgondolt munka helyett ilyen csapnivaló munkát készíteni? Röviden megjelölöm azokat a fő pontokat, amelyekben szerintem gyökeres elméleti tévedések vannak.

A szakszervezetek az ipari proletariátusnak nemcsak történelmileg szükséges, hanem történelmileg elkerülhetetlen szervezetei, amelyek a proletárdiktatúra viszonyai között csaknem az egész proletariátust átfogják. Ez alapvető meggondolás, és Trockij elvtárs erről minduntalan

megfeledkezik, nem ebből indul ki, ezt semmibe se veszi. Márpedig „A szakszervezetek szerepe és feladatai"-nak témája, amelyet ő felvetett, rendkívül széleskörű.

Már az elmondottakból következik, hogy a szakszervezetek a proletárdiktatúra megvalósításában rendkívül fontos szerepet töltenek be. De milyen szerepet? Amikor rátérek ennek a kérdésnek, az egyik legfőbb elméleti kérdésnek a vizsgálatára, arra a következtetésre jutok, hogy ez a szerep rendkívül sajátságos. A szakszervezet, amely teljesen átfogja, szervezetbe tömöríti az ipari munkásokat, egyrészt a vezető, az uralkodó, a kormányzó osztály szervezete, azé az osztályé, amely a diktatúrát gyakorolja, azé az osztályé, amely az állami kényszert alkalmazza. A szakszervezet azonban nem állami szervezet, nem a kényszer szervezete, hanem nevelő szervezet, a tömörítés, az oktatás szervezete, iskola, az igazgatás iskolája, a gazdálkodás iskolája, a kommunizmus iskolája. Egészen szokatlan típusú iskola ez, mert itt nem tanítókkal és tanulókkal van dolgunk, hanem valami egészen sajátos kombinációjával annak, ami a kapitalizmusból megmaradt, mégpedig szükségképpen megmaradt, és annak, ami újat hoznak maguk a proletariátus forradalmi élenjáró osztályai — vagyis forradalmi élcsapata. Aki a szakszervezetek szerepéről beszél, anélkül hogy ezeket az igazságokat számba venné, az elkerülhetetlenül egész sereg helytelen következtetésre jut.

A szakszervezetek, a proletárdiktatúra rendszerében elfoglalt helyüket tekintve, ha szabad így kifejeznünk magunkat, a párt és az államhatalom között állnak. A szocializmusba való átmenet időszakában elkerülhetetlen a proletariátus diktatúrája, de ezt a diktatúrát nem az egész ipari munkásságot átfogó szervezet valósítja meg. Miért nem? Erről a Kommunista Internacionále II. Kongresszusának téziseiben olvashatunk, amelyek általában a politikai párt szerepéről szólnak. Itt nem akarok erre a kérdésre kitérni. A lényeg az, hogy a párt úgyszólván magábagyüjti a proletariátus élcsapatát, és ez az élcsapat valósítja meg a proletariátus diktatúráját. És ha nincs olyan alap, mint a szakszervezetek, nem lehet a diktatúrát megvalósítani, nem lehet állami funkciókat gyakorolni. Ezeket a funkció-

kat ugyancsak valamilyen újtípusú intézmények hálózata útján kell gyakorolni, nevezetesen a szovjet apparátus útján. Miben rejlik ennek a helyzetnek sajátszerűsége a gyakorlati következtetések szempontjából? Abban, hogy a szakszervezetek teremtik meg az élcsapat *kapcsolatát* a tömegekkel, a szakszervezetek győzik meg mindennapi munkájuk során a tömegeket, annak az egyedüli osztálynak a tömegeit, amely képes arra, hogy bennünket a kapitalizmusból a kommunizmusba átvezessen. Ez az egyik sajátszerűség. Másrészt pedig a szakszervezetek az államhatalom „tartalékai". Ez tehát a szakszervezetek szerepe a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet időszakában. Ezt az átmenetet egyáltalán nem lehet megvalósítani, ha nincsen meg annak az egyedüli osztálynak a hegemóniája, melyet a kapitalizmus a nagyipari termelés számára nevelt, és amelyet nem kötnek kistulajdonosi érdekek. De a proletariátus diktatúráját nem lehet az egész proletariátust átfogó szervezet útján megvalósítani. A proletariátus ugyanis nemcsak nálunk, az egyik legelmaradottabb kapitalista országban, hanem minden más tőkés országban is még mindig annyira szétforgácsolt, annyira elnyomott, néhol annyira meg van vesztegetve (éppen az imperializmus által egyes országokban), hogy az egész proletariátust átfogó proletár szervezet nem valósíthatja meg közvetlenül a proletárdiktatúrát. A diktatúrát csak az az élcsapat valósíthatja meg, amely magábagyüjtötte az osztály forradalmi energiáját. Ilymódon mintegy fogaskerekek rendszere jön létre. Ilyen a mechanizmusa a proletárdiktatúra voltaképpeni alapjának, a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet voltaképpeni lényegének. Már ebből látható, hogy amikor Trockij elvtárs az első tézisben elsősorban és éppen a szakszervezetek válságáról beszél és „eszmei zűrzavart" emleget, akkor itt az alapvető kérdésben van valami elvi tévedés. Ha válságról beszélünk, akkor azt csupán a politikai helyzet elemzése után tehetjük. „Eszmei zűrzavart" éppen Trockijnál tapasztalhatunk, mert éppen a szakszervezetek szerepének a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet szempontjából alapvető kérdésében szem elől tévesztette, nem vette számításba, hogy itt több fogaskerék bonyolult rendszeréről

van szó, és egyszerű rendszer nem lehetséges, mert a proletárdiktatúrát nem lehet megvalósítani a proletariátus egészét felölelő szervezet útján. Nem lehet megvalósítani a diktatúrát néhány „hajtószíj" nélkül, amelyek az élcsapatot összekapcsolják az élenjáró osztály tömegével, ezt pedig a dolgozók tömegével. Oroszországban ez a tömeg a parasztság tömege, más országokban ilyen tömeg nincs, de még a legelőrehaladottabb országokban is van nemproletár vagy nem tisztán proletár tömeg. Már ebből magából is valóban keletkezik eszmei zűrzavar. Hiába vádol Trockij ezzel másokat.

Ha a szakszervezetek termelésben betöltött szerepének kérdését nézem, azt látom, hogy Trockijnak alapvető tévedése, hogy ő erről állandóan „elvileg", mint „általános elvről" beszél. Ő minden tézisében az „általános elvet" hangoztatja. Már az ilyen kérdésfeltevés is teljesen helytelen. Nem is szólva arról, hogy a párt IX. kongresszusa a szakszervezeteknek a termelésben betöltött szerepével eleget, éppen eleget foglalkozott[2]. Nem is szólva arról, hogy maga Trockij idézi saját téziseiben Lozovszkij és Tomszkij teljesen világos nyilatkozatait és ezt a két elvtársat, mint németül mondják, „Prügelknabe"-ként, „bűnbakként" akarja felhasználni, vagyis rajtuk akarja gyakorolni vitatkozó kedvét. Elvi nézeteltérések nincsenek és ezért nem valami szerencsésen esett a választás Tomszkijra és Lozovszkijra, hiszen olyan dolgokat írtak, amelyeket maga Trockij idéz. Itt, akármilyen buzgón kutassunk is, semmiféle komoly elvi nézeteltérést nem találunk. Általában az óriási hiba, az elvi hiba ott van, hogy Trockij elvtárs visszafelé rángatja a pártot és a Szovjethatalmat, amikor most „elvileg" veti fel a kérdést. Mi, hálistennek, az elvekről áttértünk a gyakorlati munkára. A Szmolnijban elvekről diskuráltunk, mégpedig kétségtelenül többet a kelleténél. Most, három év elmúltával, rendeleteink vannak a termelés kérdésének minden pontjára, ennek a kérdésnek számos alkotóelemére vonatkozólag — bizony siralmasan állunk ezekkel a rendeletekkel —, aláírjuk őket, azután pedig mi magunk feledkezünk meg róluk és magunk nem hajtjuk végre őket. És azután az elvekről bölcselkednek, elvi nézeteltéréseket agyalnak ki. Még utalok majd

a szakszervezetek termelési szerepének kérdésére vonatkozó rendeletre[3], arra a rendeletre, amelyről mindenki megfeledkezett, töredelmesen beismerem — jómagam is.

A valóban fennálló nézeteltérések, eltekintve az imént felsorolt kérdésektől, egyáltalán nem általános elvi kérdésekre vonatkoznak. A felsorolt „nézeteltérésekre", amelyek köztem és Trockij elvtárs között fennállanak, azért kellett rámutatnom, mert Trockij elvtárs, amikor olyan széleskörű témát vetett fel, mint „A szakszervezetek szerepe és feladatai", meggyőződésem szerint számos hibát követett el, és ezek a hibák a proletárdiktatúra kérdésének lényegével függnek össze. De ha ettől eltekintünk, felmerül a kérdés: miért nincs meg nálunk valóban az a szoros együttműködés, amelyre olyan nagy szükségünk van? Azért, mert nézeteltérés van köztünk abban a kérdésben, hogy milyen módszerekkel kell *közelednünk* a tömeghez, megnyernünk a tömeget és *kapcsolatot* teremtenünk a tömeggel. Ez a kérdés veleje. És éppen ebben mutatkozik meg a szakszervezet sajátossága mint olyan intézményé, amelyet a kapitalizmusban teremtettek meg, amelyre a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet idején feltétlenül szükség van, s amelynek távolabbi jövője kérdéses. Az a távoli jövőben lesz, hogy a szakszervezetek sorsa kérdésessé válik; erről majd unokáink fognak beszélni. Most azonban az a kérdés, hogy miképpen közeledjünk a tömeghez, miképpen nyerjük meg a tömeget és miképpen teremtsünk vele kapcsolatot, miképpen hozzuk rendbe munkánk (a proletárdiktatúra gyakorlásával kapcsolatos munkánk) bonyolult hajtószíjait. Felhívom a figyelmüket arra, hogy amikor a munka bonyolult hajtószíjairól beszélek, nem a szovjet apparátusra gondolok. Hogy ott milyen problémák lesznek még a hajtószíjak bonyolultságával kapcsolatban — az más lapra tartozik. Egyelőre csak elvontan és elvi szempontból a tőkés társadalom osztályai közötti viszonyról beszélek; a tőkés társadalomban van proletariátus, vannak nem-proletár dolgozó tömegek, van kispolgárság és van burzsoázia. Már ebből a szempontból is — még ha a Szovjethatalom apparátusában nem volna is bürokrácia — a hajtószíjak rendkívüli bonyolult rendszerével volna dolgunk a kapitalizmus által teremtett

viszonyok következtében. És mindenekelőtt erre kell gondolnunk, amikor azt kérdezzük, hogy miben rejlik a szakszervezetek „feladatának" nehézsége. A valóságos nézeteltérés, ismétlem, egyáltalán nem ott van, ahol Trockij elvtárs látja, hanem akörül forog, hogyan nyerjük meg a tömeget, hogyan közeledjünk hozzá és miképpen teremtsük meg vele a kapcsolatot. Meg kell mondanom, hogy ha saját gyakorlatunkat, tapasztalatainkat, ha csak csekély mértékben is, de részletesen, aprólékosan tanulmányoznók, száz meg száz olyan fölösleges „nézeteltérést" és elvi hibát elkerülnénk, amelyektől hemzseg Trockij elvtársnak ez a brosúrája. Ebben a brosúrában például egész téziseket szenteltek a „szovjet trade-unionizmus" elleni vitának. Nem volt más bajuk, hát új mumust találtak ki. És ki ez a mumus? Rjazanov elvtárs. Én Rjazanov elvtársat húszegynéhány esztendeje ismerem. Önök ugyan rövidebb ideje ismerik, de — tettei alapján — éppen olyan jól. Nagyon jól tudják, hogy vannak erős oldalai, de a jelszavak megítélése nem tartozik ezek közé. S mi a tézisekben „szovjet trade-unionizmus"-ként fogjuk feltüntetni Rjazanov elvtárs egyes nem egészen szerencsés megjegyzéseit! Csakugyan komolyan gondolják ezt? Ha igen, akkor lesz nálunk „szovjet trade-unionizmus", „szovjet békeszerződésellenesség" és tudomis én még mi minden. Nincs egyetlen kérdés sem, amellyel kapcsolatban valami szovjet „izmust" ki ne eszelhetnénk. (Rjazanov: „szovjet antibresztizmus".) Úgy van, nagyon helyes: „szovjet antibresztizmus".

Emellett Trockij elvtárs, aki ilyen komolytalan dolgokkal foglalkozik, nyomban maga is hibát követ el. Az ő véleménye szerint a munkásosztály anyagi és szellemi érdekeinek védelme a munkásállamban nem a szakszervezetek dolga. Ez hiba. Trockij elvtárs „munkásállamról" beszél. Engedelmet kérek, ez absztrakció. Amikor 1917-ben munkásállamról írtunk, az érthető volt. De ha most azt mondják: „Miért kell védelmezni, kivel szemben kell védelmezni a munkásosztályt, amikor nincs burzsoázia, amikor az állam munkásállam", akkor nyilvánvaló hibát követnek el. Nem egészen munkásállam, ez a bökkenő. Ebben rejlik Trockij elvtársnak egyik hibája. Az általános elvek-

ről most áttértünk a gyakorlati megvitatásra és a rendeletekre, a gyakorlati munkától azonban visszaráncigálnak bennünket. Ez nincs rendjén. Először is államunk valójában nem munkásállam, hanem munkás-paraszt állam. Ebből pedig sok minden következik. (B u h a r i n: Milyen állam? Munkás-paraszt állam?) Buharin elvtárs hátulról azt kiabálja ugyan, hogy „Milyen állam? Munkás-paraszt állam?", de erre nincs szándékomban válaszolni neki. Aki pedig úgy kívánja, gondoljon csak az éppen véget ért Szovjetkongresszusra[4], és ebben már meg is találja a választ.

De ez nem elég. Pártprogrammunkból — ezt a dokumentumot a „Kommunista ábécé" szerzője igen jól ismeri — már ebből a programmból is látható, hogy államunk munkásállam *bürokratikus kinövésekkel.* És nekünk ezt a szomorú — hogy is mondjam? — címkét vagy mit kellett az államra ragasztanunk. Ez az átmenet realitása. Hogyan, amikor a gyakorlatban ilyen állam alakult ki, a szakszervezeteknek talán nincs mit megvédeniök és a teljes egészében megszervezett proletariátus anyagi és szellemi érdekeinek megvédése érdekében nincs rájuk szükség? — Ez elméletileg teljesen hamis okoskodás. Ez az absztrakció területére vagy olyan eszmény birodalmába visz el bennünket, amelyet 15—20 év múlva fogunk elérni, sőt abban sem vagyok bizonyos, hogy ennyi idő alatt elérjük. Előttünk pedig a valóság van, s ezt jól ismerjük, hacsak nem részegedünk meg, nem szédülünk meg intellektuel fecsegésektől vagy elvont fejtegetésektől vagy attól, ami olykor ugyan „elméletnek" látszik, valójában azonban tévedés, az átmenet sajátosságainak helytelen megítélése. Mostani államunk olyan, hogy a teljes egészében megszervezett proletariátusnak védekeznie kell, nekünk pedig fel kell használnunk ezeket a munkásszervezeteket, hogy megvédjük a munkásokat államukkal szemben és hogy a munkások megvédjék államunkat. Mind az egyik, mind a másik védelem állami rendszabályaink és szakszervezeteinkkel kötött megegyezésünk, a velük való „összenövésünk" sajátos egybefonódása útján valósul meg.

Erre az összenövésre még ki kell majd térnem. De már maga ez a szó is mutatja, hogy hibát követ el az, aki itt ellenséget agyal ki magának a „szovjet trade-unionizmus"

képében. Mert az „összenövés" fogalma azt jelenti, hogy itt *különböző* dolgok vannak, amelyeket még össze *kell* növesztenünk. Az „összenövés" fogalmához tartozik, hogy az államhatalom intézkedéseit fel tudjuk használni a teljes egészében megszervezett proletariátus anyagi és szellemi érdekeinek védelmére ezzel az államhatalommal *szemben*. És majd ha az összenövés helyett *egybeforrás* és *egybeolvadás* jön létre, akkor kongresszust hívunk össze, és ezen szakszerűen megvitatjuk a gyakorlati tapasztalatokat, nempedig az elvi „nézeteltéréseket" vagy elvont elméleti okoskodásokat. Ugyancsak nem szerencsés Trockij elvtársnak az a kísérlete, hogy úgy tüntesse fel a dolgot, mintha elvi nézeteltérések választanák el Tomszkij és Lozovszkij elvtárstól, akik az ő szemében szakszervezeti „bürokraták", — arról, hogy ebben a vitában kinél mutatkoznak bürokratikus tendenciák, később fogok beszélni. Nagyon jól tudjuk, hogy ha Rjazanov elvtársnak meg is van olykor az a kis gyengéje, hogy feltétlenül jelszót, mégpedig csaknem elvi jelentőségű jelszót akar gyártani, Tomszkij elvtársnak sok hibája mellett ezt a hibát nem róhatjuk fel. Ezért úgy vélem, hogy itt Tomszkij elvtárs ellen elvi harcot indítani (amint azt Trockij elvtárs teszi) — több a soknál. Ez valósággal meglep. Volt idő, amikor a frakciós, elméleti és mindenféle egyéb nézeteltérések terén mindnyájan sokat vétkeztünk — de persze néhány hasznos dolgot is véghezvittünk —, és azt hinné az ember, hogy azóta felnőttünk. S itt az ideje, hogy holmi elvi ellentétek kieszeléséről és felnagyításáról áttérjünk a gyakorlati munkára. Sohasem hallottam, hogy Tomszkij elsősorban teoretikus, hogy Tomszkij a teoretikus címére tart igényt; lehet, hogy ez fogyatékosság, az más lapra tartozik. De hogy Tomszkij, aki egybeforrott a szakszervezeti mozgalommal és akinek ki kell fejeznie — más kérdés, hogy tudatosan-e vagy öntudatlanul, nem állítom, hogy ő ezt mindig tudatosan teszi —, akinek helyzeténél fogva ki kell fejeznie ezt a bonyolult átmenetet, s ha a tömegnek valami fáj és maga sem tudja, mi fáj, és Tomszkij sem tudja, mi fáj (t a p s, d e r ü l t s é g), s ha ilyenkor jajgat, akkor állítom, hogy ez érdem, nem pedig fogyatékosság. Egészen biztos vagyok abban, hogy

Tomszkij a részletekben sok elméleti hibát követ el. És ha mi mindannyian az íróasztalhoz ülünk, és jól megfontolva a dolgokat írunk egy határozatot vagy téziseket, akkor mindent kijavítunk, de talán nem is kezdünk hozzá a javítgatáshoz, mert a termelőmunka érdekesebb, mint apró-cseprő elméleti nézeteltérések kiigazítása.

Most áttérek a „termelési demokráciára", — hogy úgy mondjam Buharin kedvéért. Nagyon jól tudjuk, hogy mindenkinek vannak apró gyengéi, nagy embereknek is vannak apró gyengéi, így Buharinnak is. Ha felvetődik egy nyakatekert szócska, Buharin okvetlenül felkapja. A Központi Bizottság december 7-i plénumán szinte kéjjel írt határozati javaslatot a termelési demokráciáról. És minél többet gondolkozom ezen a „termelési demokrácián", annál világosabban látom, hogy elméletileg hamis, hogy nincs végiggondolva. Csupa zagyvaság az egész. És e példán, legalább a pártgyűlésen, mégegyszer meg kell mondani: „Kevesebb nyakatekert szót Ny. I. Buharin elvtárs, — hasznára lesz ez önnek, az elméletnek, a köztársaságnak egyaránt." (T a p s.) Termelésre mindig szükség van. A demokrácia csupán politikai kategória. Nem lehet ellenvetésünk az ellen, hogy ezt a szót valamely beszédben, cikkben használják. Egy cikk kiragad és éles megvilágításba helyez egy bizonyos összefüggést, ennyi az egész. De amikor ön ezt tézissé változtatja, amikor olyan jelszóvá akarja tenni, amely egyesíti az „egyetértőket" és azokat, akik nem értenek egyet, amikor Trockijhoz hasonlóan azt mondja, hogy a pártnak „választania kell majd két irányzat között", ez igen furcsán hangzik. Külön fogok beszélni arról, hogy kell-e majd a pártnak „választania", és kinek a hibájából került a párt abba a helyzetbe, hogy „választania" kell. Ha már így történt, meg kell mondanunk: „Mindenesetre válasszanak minél kevesebb olyan elméletileg helytelen és csak zavarkeltő jelszót, mint a «termelési demokrácia»." Elméleti szempontból sem Trockij, sem Buharin nem gondolta végig világosan ezt a kifejezést és belezavarodtak. A „termelési demokrácia" olyan gondolatokat ébreszt, amelyeknek semmi közük sincs azokhoz az eszmékhez, amelyekért ők lelkesednek. Hangsúlyozni akarták a termelés fontosságát,

jobban fel akarták hívni rá a figyelmet. Más dolog valamit cikkben vagy beszédben hangsúlyozni, de amikor ebből téziseket csinálnak és a pártnak választania kell, azt mondom: szavazzatok ellene, mert ez zagyvaság. Termelésre mindig szükség van, demokráciára nem mindig. A termelési demokrácia számtalan tökéletesen téves gondolatot szül. Hiszen a csizmánk sem kopott el azóta, hogy az egyszemélyi vezetést proklamáltuk. Nem szabad zűrzavart kelteni, mert ez azzal a veszéllyel jár, hogy az emberek nem tudnak eligazodni — mikor legyen demokrácia, mikor egyszemélyi vezetés, mikor diktatúra. Semmiképpen sem szabad lemondani a diktatúráról sem, — hallom, Buharin hátul azt bömböli: „Nagyon helyes." (Derültség. Taps.)

Menjünk tovább. Szeptember óta a fontossági megkülönböztetés elvéről az egyenlő elbírálás elvére való áttérésről beszélünk. Erről az általános pártkonferenciának a Központi Bizottság által jóváhagyott határozatában van szó[5]. Ez nehéz kérdés. Mert az egyenlő elbírálás elvét és a fontossági megkülönböztetés elvét így vagy amúgy össze kell egyeztetni, márpedig ezek a fogalmak kizárják egymást. Mi azonban mégiscsak tanultunk egy kevés marxizmust, és megtanultuk, hogyan és mikor lehet és kell az ellentéteket összeegyeztetni, s ami a fő, forradalmunkban három és fél esztendő alatt gyakorlatilag nem egyszer egyeztettünk össze ellentéteket.

Nyilvánvaló, hogy a kérdéshez igen óvatosan és megfontoltan kell hozzányúlni. Hiszen ezekről az elvi kérdésekről már a Központi Bizottságnak azokon a szomorú plénumain* is beszéltünk, amelyeken a hetes meg nyolcas csoportok és Buharin elvtárs híres „ütköző csoportja"[7] megalakultak, és már ott megállapítottuk, hogy az áttérés a fontossági megkülönböztetés elvéről az egyenlő elbírálás elvére nem könnyű. Ahhoz, hogy teljesíthessük a szeptemberi konferenciának ezt a határozatát, dolgozni

* A Központi Bizottság, 1920 novemberi és decemberi plénumairól van szó. Lásd e plénumok határozatainak szövegét a „Pravda" 1920 november 13-i 255. számában és 1920 december 14-i 281. számában, továbbá az „Izvesztyija CK RKP"[6], 1920 december 20-i 26. számában megjelent beszámolót.

kell egy kicsit. Hiszen össze lehet egyeztetni ezeket az ellentétes fogalmakat úgy, hogy hangzavar keletkezik, de úgy is, hogy összhang jön létre. A fontossági megkülönböztetés elve azt jelenti, hogy valamely termelési ágat előnyben részesítünk minden más szükséges termelési ággal szemben, mivel az a legfontosabb. Hogyan részesítjük előnyben? Milyen mértékben részesíthetjük előnyben? Ez nehéz kérdés, és meg kell mondanom, hogy ennek a kérdésnek eldöntéséhez nem elég a pontos végrehajtás, az sem elég, ha hősies ember intézi, akinek talán sok nagyszerű tulajdonsága van, de aki csak akkor jó, ha megfelelő helyen van; itt érteni kell a módját, hogyan nyúljunk hozzá ehhez az egészen sajátos kérdéshez. Ha tehát felvetjük a fontossági megkülönböztetés és az egyenlő elbírálás kérdését, akkor azt mindenekelőtt jól meg kell fontolni, márpedig Trockij elvtárs munkájában éppen ezt nem látjuk; minél többször gyúrja át eredeti téziseit, annál több nála a helytelen megállapítás. Legutóbbi téziseiben a következőket olvassuk:

„. . . A *fogyasztásnak*, vagyis a dolgozók egyéni létfeltételeinek területén, az egyenlő elbírálás elvét kell követnünk. A *termelés* területén még sokáig a fontossági megkülönböztetés elve lesz számunkra a döntő . . .“ (41. tézis, 31. old. Trockij brosúrájában).

Ez elméletileg teljesen zavaros. Ez egészen helytelen. A fontossági megkülönböztetés elve előnyben részesítést jelent, márpedig az előnyben részesítés fogyasztás nélkül egyenlő a nullával. Ha engem úgy fognak előnyben részesíteni, hogy egy nyolcadfont kenyeret kapok, akkor köszönöm szépen az ilyen előnyben részesítést. Az előnyben részesítés a fontossági megkülönböztetésnél előnyben részesítést jelent a fogyasztásnál is. Enélkül a fontossági megkülönböztetés ábránd, ködkép, mi pedig mégiscsak materialisták vagyunk! A munkások is materialisták. Ha fontossági megkülönböztetésről beszélsz, akkor adj kenyeret is, ruhát is, húst is. Csakis így értelmeztük és értelmezzük ezeket a kérdéseket, amelyeket konkrét esetekkel kapcsolatban százszor is megvitattunk a Honvédelmi Tanácsban[8], így értelmezzük ezeket, amikor

az egyik csizmát akar kiverekedni magának és azt mondja: „Különösen fontos munkát végzek", a másik pedig azt mondja: „Nekem adjál csizmát, különben nem állják meg helyüket fontos munkát végző munkásaid és az egész fontos munkádnak — vége."

Kitűnik tehát, hogy a tézisek az egyenlő elbírálás és a fontossági megkülönböztetés elvének kérdését teljesen helytelenül vetik fel. Azonkívül ezzel lemondunk arról, amit a gyakorlatban kipróbáltunk és kivívtunk. Ilyet nem szabad tenni, ebből semmi jó sem származhat.

Nézzük továbbá az „összenövés" kérdését. A leghelyesebb volna, ha jelenleg hallgatnánk az „összenövésről". Beszélni ezüst, hallgatni arany. Miért? Azért, mert az összenövést már gyakorlatilag megindítottuk. Nincs egyetlen olyan nagyobb kormányzósági népgazdasági tanács, nincs a Legfőbb Népgazdasági Tanácsnak és a Közlekedésügyi Népbiztosságnak stb. egyetlen olyan nagyobb osztálya sem, ahol a *gyakorlatban* ne volna összenövés. De teljesen kielégítőek-e az eredmények? Éppen itt a bökkenő. *Gyakorlati tapasztalatok* alapján tanulmányozni kell, hogyan történt az összenövés, és mit értünk el vele. Se szeri, se száma azoknak a rendeleteknek, amelyekkel egyik vagy másik intézményünkben megvalósítottuk az összenövést. Azt azonban még nem tudtuk elérni, hogy a gyakorlatban tanulmányozzuk, mi lett ebből, mit eredményezett az összenövés egy bizonyos iparágban, amikor a kormányzósági szakszervezeti tanács valamelyik tagja ilyen meg ilyen munkakört töltött be a kormányzósági népgazdasági tanácsban, mire vezetett ez, hány hónap alatt valósította meg az illető funkcionárius az összenövést stb. Még nem voltunk képesek arra, hogy saját gyakorlati tapasztalatainkat szakszerűen tanulmányozzuk. Ahhoz értettünk, hogy az összenövés kérdésében elvi nézeteltérést agyaljunk ki és itt hibát kövessünk el, az ilyesmiben mesterek vagyunk, de abban már nem, hogy saját tapasztalatainkat tanulmányozzuk és ellenőrizzük. S amikor Szovjetjeink kongresszusokra ülnek majd össze és ezeken a kongresszusokon lesznek olyan bizottságok, amelyek tanulmányozzák az egyes mezőgazdasági vidékeket, a földművelés színvonalának emelését célzó törvény ilyen vagy amolyan

alkalmazása szempontjából, és lesznek olyan bizottságok, amelyek tanulmányozni fogják az összenövést, tanulmányozni fogják az összenövés eredményeit Szarátov kormányzóság malomiparában, Petrográd fémiparában, a Donyec-medence széniparában stb., s amikor ezek a bizottságok, miután tekintélyes anyagot gyüjtöttek össze, kijelentik: „Ezt meg ezt tanulmányoztuk", akkor azt fogom mondani: „Igen, kezdünk hasznos dolgokkal foglalkozni, kinőttünk a gyermekcipőből!" De elképzelhető-e szomorúbb és hibásabb valami annál, mint hogy most, miután három évet fordítottunk az összenövésre, olyan „tézisekkel" hozakodjanak elő, amelyekben az összenövés kérdésében elvi nézeteltéréseket agyalnak ki? Ráléptünk az összenövés útjára és nem kételkedem abban, hogy helyesen cselekedtünk, de még nem tanulmányoztuk kellőképpen tapasztalataink eredményeit. Ezért az egyetlen okos taktika az összenövés kérdésében — a hallgatás.

Tanulmányozni kell a gyakorlati tapasztalatokat. Aláírtam olyan dekrétumokat és rendeleteket, amelyek gyakorlati utalásokat tartalmaznak az összenövésekre vonatkozólag, márpedig a gyakorlat százszor fontosabb minden elméletnél. Amikor tehát azt mondják: „Beszéljünk az «összenövésről»", én azt válaszolom: „Tanulmányozzuk azt, amit elvégeztünk." Nem kétséges, hogy sok hibát követtünk el. Az is lehetséges, hogy rendeleteink nagyrészét módosítanunk kell. Ezzel egyetértek, egyáltalán nem vagyok szerelmes a rendeletekbe. De akkor tegyenek gyakorlati javaslatokat: itt meg itt, ezen meg ezen változtatni kell. Így kell a kérdést gyakorlati módon felvetni. Ez nem lesz terméketlen munka. Ez nem vezet majd bürokratikus tervkovácsolásra. Ha megnézem Trockij brosúrájának „Gyakorlati következtetések" című VI. részét, azt látom, hogy a gyakorlati következtetéseknek éppen ez a hibájuk. Ott ugyanis arról van szó, hogy az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanácsban és a Legfőbb Népgazdasági Tanács Elnökségében a tagok egyharmada illetve fele, a vezető testületben pedig a tagok fele illetve kétharmada, egyidejűleg mindkét intézménynek legyen tagja stb. Miért? Csak úgy „szemre". Rendeleteinkben persze nem egyszer állapítunk meg

hasonló arányokat csak úgy „szemre", de miért elkerülhetetlen ez a rendeletekben? Nem védelmezek minden rendeletet és nem akarom a rendeleteket jobbaknak feltüntetni, mint amilyenek a valóságban. Lépten-nyomon csak úgy szemre állapítunk meg bennük olyan mennyiségeket, mint a tagok fele, egyharmada stb. Amikor a rendelet ilyen arányt állapít meg, ez azt jelenti: próbálják meg így, mi aztán mérlegelni fogjuk az önök „próbálkozásának" eredményét. Mi azután megvizsgáljuk, mi lett a dologból. Ha megvizsgáltuk, előbbre jutunk. Az összenövést megvalósítjuk és egyre jobban fogjuk megvalósítani, mert egyre gyakorlatiasabbakká és hozzáértőbbekké válunk.

De mintha „termelési propagandával" kezdtem volna foglalkozni? Nem tehetek róla! Ha az ember a szakszervezetek termelési szerepéről beszél, feltétlenül érintenie kell ezt a kérdést.

Tehát rátérek a termelési propaganda kérdésére. Ez megintcsak gyakorlati kérdés és mi gyakorlatilag vetjük is fel. Vannak termelési propagandával foglalkozó állami intézmények, ezeket már létrehoztuk[9]. Nem tudom rosszak-e, jók-e ezek az intézmények, ki kell őket próbálni, de egyáltalán nincs szükség arra, hogy erről a kérdésről „téziseket" írjunk.

Ha általában a szakszervezetek termelési szerepéről beszélünk, a demokrácia kérdésében semmi másra nincs szükség, mint a szokásos demokratizmusra. Az olyan furfangok, mint a „termelési demokrácia", nem helyesek és nem vezetnek semmire. Ez az egyik dolog. A második — a termelési propaganda. Az intézmények már megvannak. Trockij téziseiben szó van a termelési propagandáról. Helytelenül, mert a „tézisek" ezen a ponton már elavultak. Jó-e, rossz-e az intézmény, ezt egyelőre nem tudjuk. Kipróbáljuk a gyakorlatban és akkor majd megmondjuk. Tanulmányozzuk tehát a dolgot és kérdezősködjünk. Tegyük fel, a kongresszuson megalakul 10 tíztagú bizottság. „Foglalkoztál termelési propagandával? Hogyan csináltátok, mi volt az eredménye?" A kérdés tanulmányozása után megjutalmazzuk azt, aki különösen szép eredményt ért el, s az eredménytelen kísérletekkel nem fog-

lalkozunk tovább. Már van gyakorlati tapasztalatunk, ha hiányos és kevés is, de van, és ettől „elvi tézisekhez" rángatnak vissza bennünket. Ez inkább „reakciós" mozgalom, mint „trade-unionizmus".

Továbbá, a harmadik kérdés, a jutalmak kérdése. Íme a szakszervezetek termelési szerepe és feladata: *természetbeni* jutalmak kiosztása. Ezt megkezdtük. A dolog elindult. Ötszázezer pud gabonát irányoztunk elő erre, és százhetvenezer pudot már fel is használtunk. Jól használtuk-e fel, helyesen-e, nem tudom. A Népbiztosok Tanácsában rámutattak arra, hogy nem jól osztják szét, jutalom kiosztása helyett fizetési pótlékot kapnak. Rámutattak erre a szakszervezet és a Munkaügyi Népbiztosság vezetői is. Kiküldtünk egy bizottságot, hogy tanulmányozza a dolgot, de ez még nem fejezte be munkáját. Százhetvenezer pud gabonát adtunk, de ezt úgy kell kiosztani, hogy megjutalmazzuk azokat, akik hősies, pontos munkát végeztek, akik mint gazdasági szakemberek tehetségről és odaadásról tettek tanuságot, vagyis azokról a tulajdonságokról, amelyekről Trockij dicshimnuszokat zeng. De most nem arról van szó, hogy tézisekben dicshimnuszokat zengjünk, hanem arról, hogy kenyeret és húst adjunk. Nem volna-e célszerűbb, ha, mondjuk, a húst a munkások bizonyos kategóriájától megvonnánk és jutalomképpen odaadnánk más, „megkülönböztetett fontosságú munkát végző" munkásoknak. A fontossági megkülönböztetés elvéről nem mondunk le. Erre a megkülönböztetésre szükség van. A fontossági megkülönböztetés terén szerzett gyakorlati tapasztalatokat gondosan tanulmányozni fogjuk.

Azután a negyedik kérdés, a fegyelmi bíróságok kérdése. A szakszervezetek termelési szerepe, a „termelési demokrácia", ne vegye rossznéven Buharin elvtárs, csak üres beszéd, ha nincsenek fegyelmi bíróságaink. És az önök téziseiben erről nincs szó. Ilymódon elvileg is, elméletileg is, gyakorlatilag is egyetlen következtetést vonhatunk le Trockij téziseiből és Buharin álláspontjából: mentsen meg tőlük a jó sors!

Méginkább erre a következtetésre jutok, amikor azt mondom magamban: önök nem marxista módon teszik

fel a kérdést. Nem elég az, hogy a tézisekben számos elméleti hiba van. A „szakszervezetek szerepe és feladatai" megítélésének ez a módja azért nem marxista, mert nem nyúlhatunk hozzá ennyire széleskörű témához úgy, hogy politikai szempontból alaposan fontolóra ne vegyük az adott helyzet sajátosságait. Hiszen nem véletlenül írtuk Buharin elvtárssal együtt az Oroszországi Kommunista Párt IX. Kongresszusának a szakszervezetekről hozott határozatában, hogy a politika a gazdaság legkoncentráltabb kifejezése.

Ha a jelenlegi politikai helyzetet elemezzük, azt mondhatnók, hogy átmeneti időszakot élünk átmeneti időszakban. Az egész proletárdiktatúra átmeneti időszak, de most úgyszólván újabb átmeneti időszakok egész sora előtt állunk. A hadsereget leszereljük, a háborút befejeztük, lehetővé vált, hogy a korábbinál jóval hosszabb időre békés viszonyok között lélegzethez jussunk, hogy huzamosabb időre áttérjünk a háború frontjáról a munka frontjára. Már emiatt, csak emiatt is megváltozik a proletariátus osztályának és a parasztság osztályának a viszonya. Hogyan változik meg? Ezt figyelmesen meg kell vizsgálnunk, az önök téziseiből azonban ez nem tűnik ki. Amíg ezt meg nem vizsgáltuk, addig tudjunk várakozni. A nép túlontúl fáradt, igen sok tartalék, melyet egyes különösen fontos iparágaknak szántunk, már elfogyott, a proletariátus viszonya a parasztsághoz megváltozik. A háborús fáradtság óriási, a szükségletek növekedtek, de a termelés nem növekedett vagy nem eléggé növekedett. Másrészt már a VIII. Szovjetkongresszuson tartott beszámolómban is rámutattam arra a körülményre, hogy akkor alkalmaztuk helyesen és sikerrel a kényszert, ha előbb a meggyőzéssel tudtunk számára alapot adni. Meg kell mondanom, hogy ezt a rendkívül fontos szempontot Trockij és Buharin egyáltalán nem vette figyelembe.

Vajjon megteremtettük-e a meggyőzés eléggé széles és biztos alapját valamennyi új termelési feladatunk megoldásához? Nem, ehhez éppen csak hozzáfogtunk. A tömegeket még nem vontuk be. De áttérhetnek-e a tömegek egyszerre ezeknek az új feladatoknak megvalósítására? Nem térhetnek át, mert olyan kérdésekben például, hogy

el kell-e kergetni a földbirtokos Vrangelt, szabad-e ennek érdekében visszariadni az áldozatoktól — ilyen kérdésben már nincs szükség külön propagandára. A szakszervezetek termelési szerepével kapcsolatban azonban, ha nem az „elvi" kérdést, nem a „szovjet trade-unionizmusról" szóló fejtegetést és az efféle üres fecsegéseket tekintjük, hanem a kérdés gyakorlati oldalát nézzük, meg kell állapítanunk, hogy még csak most fogtunk hozzá a kérdés kidolgozásához, még csak most hoztunk létre egy termelési propagandával foglalkozó intézményt, nincsenek még tapasztalataink. Bevezettük a természetbeni jutalmazást, de tapasztalataink még nincsenek. A fegyelmi bíróságokat létrehoztuk, de az eredményeket még nem ismerjük. Márpedig politikai szempontból éppen a tömegek előkészítése a legfontosabb. Előkészítettük-e, tanulmányoztuk-e, megfontoltuk-e, mérlegeltük-e a kérdést erről az oldaláról? Korántsem. S ebben rejlik az alapvető, súlyos és veszélyes politikai hiba, mert itt inkább, mint bármilyen más kérdésben, a szerint az elv szerint kell eljárnunk, hogy „kétszer mérj, egyszer vágj", itt pedig nekifogtak a vagdosáshoz, mielőtt csak egyszer is mértek volna. Azt mondják, hogy a „pártnak választania kell két irányzat között", de egyetlen-egyszer sem végeztek mérést, ezzel szemben kiagyalták a „termelési demokrácia" hamis jelszavát.

Meg kell érteni ennek a jelszónak a jelentőségét, különösen olyan politikai helyzetben, amikor a bürokrácia szemléletes formában jelenik meg a tömegek előtt, és amikor napirendre tűztük a bürokrácia kérdését. Trockij elvtárs a tézisekben azt mondja, hogy a kongresszusnak a munkásdemokrácia kérdését „csak egyhangúlag le kell rögzítenie". Ez helytelen. Nem elég lerögzíteni; a lerögzítés azt jelenti, hogy megerősítjük azt, amit jól megfontoltunk és mérlegeltünk, a termelési demokrácia kérdését azonban még korántsem mérlegeltük kellőképpen, nem próbáltuk ki, nem ellenőriztük. Gondolják csak meg, hogyan értelmezhetik a tömegek, ha kiadjuk a „termelési demokrácia" jelszavát.

„Mi egyszerű emberek, mi, a tömeg, azt mondjuk, hogy újítsunk, javítsunk, kergessük el a bürokratákat, ti meg telebeszélitek a fejünket, hogy foglalkozzunk a ter-

meléssel, hogy érvényesüljön a demokrácia a termelés eredményeiben, de én nem ilyen bürokratikus összetételű igazgatóságok, központok stb. vezetésével, hanem másféle vezetéssel akarok a termeléssel foglalkozni." A tömegek még szóhoz sem juthattak, időt sem hagytak nekik arra, hogy megértsék, megfontolják a dolgokat, a pártnak még nem volt módjában, hogy újabb tapasztalatokat gyüjtsön, s önök máris sietnek, túlzásokba esnek, elméletileg hamis formulákat találnak ki. És hányszorosára nagyítják még fel majd ezt a hibát a túlbuzgó végrehajtószervek? A politikai vezető nem csupán azért felel, hogyan vezet, hanem azért is, amit a vezetése alatt állók tesznek. Ezt ő néha nem tudja, gyakran nem akarja, de a felelősség őt terheli.

Most áttérek a Központi Bizottság novemberi (november 9-i) és decemberi (december 7-i) plénumára, ahol mindezek a hibák már nem logikai fejtegetések, tételek, elméleti megfontolások formájában, hanem cselekvésben jutottak kifejezésre. A Központi Bizottságban zűrzavar és összevisszaság keletkezett; ez az első eset pártunk történetében a forradalom alatt, és ez veszélyes. A lényeg az volt, hogy a Központi Bizottság két részre szakadt, létrejött Buharin, Preobrazsenszkij és Szerebrjakov „ütköző" csoportja, amely a legtöbbet ártott és a legtöbb zavart okozta.

Emlékezzenek a Közlekedésügyi Népbiztosság Politikai Főosztályának[10] és a Cektrannak (Közlekedési Munkások Szakszervezete Központi Bizottságának)[11] történetére. Az Oroszországi Kommunista Párt IX. Kongresszusa 1920 áprilisában határozatilag kimondta, hogy meg kell alakítani a Közlekedésügyi Népbiztosság Politikai Főosztályát, mint „ideiglenes" intézményt és *„a lehető legrövidebb időn belül"* vissza kell térni a normális helyzethez[12]. Szeptemberben azt olvassuk: „Térjetek vissza a normális helyzethez"*. Novemberben (november 9-én)

* Lásd „Izvesztyija CK RKP" 26. sz. 2. old., a Központi Bizottság szeptemberi plénumának határozata, 3. pont: „Továbbá a Központi Bizottság úgy látja, hogy a közlekedési szakszervezetek súlyos helyzete — amelynek következtében létrejött a Közlekedésügyi Népbiztosság Politikai Főosztálya és a Hajózási Politikai Főosztály[13], a munka támogatásának és megindításának ezek az

összeül a plénum, és Trockij előhozakodik téziseivel, a trade-unionizmusra vonatkozó okoskodásaival. Bármilyen tetszetősek voltak is a termelési propagandáról szóló egyes mondatai, meg kellett mondani, hogy mindez egyáltalán nem tartozik ide, nem tartozik a tárgyhoz, hogy ez hátrafelé tett lépés, hogy a Központi Bizottságban nem lehet most ezzel foglalkozni. Buharin azt mondja: „ez nagyon jó dolog." Lehet, hogy nagyon jó, de ez nem válasz a kérdésre. Elkeseredett viták után a plénum 10 szavazattal 4 ellenében határozatot hoz, amely udvarias és elvtársias formában megállapítja, hogy a Cektran maga is „napirendre tűzte már" azt, hogy „a szakszervezetben erősítse és fejlessze a proletárdemokrácia módszereit". Azt mondja továbbá, hogy a Cektran „a többi szakmai szervezettel egyenjogú tagként vegyen tevékeny részt az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács közös munkájában[14].

Mi a Központi Bizottság e határozatának alapgondolata? Világos: „Elvtársak! A Cektran tagjai! ne csak formailag, hanem lényegileg is teljesítsétek a kongresszus és a Központi Bizottság határozatait, hogy munkátokkal segítsétek valamennyi szakszervezetet, hogy nyoma se maradjon a bürokráciának, a kivételezésnek, a felfuvalkodottságnak, hogy mi, úgymond, jobbak vagyunk, gazdagabbak vagyunk, több segítséget kapunk, mint ti."

Ezután áttérünk a gyakorlati munkára. Megalakul egy bizottság, nyilvánosságra hozzák összetételét. Trockij otthagyja a bizottságot, felrobbantja, nem óhajt dolgozni. Miért? Egyetlen oka van rá. Lutovinov néha ellenzékesdit játszik. Igaz, Oszinszkij is. Ez, őszintén szólva, kellemetlen játék. Dehát érv ez? Oszinszkij a vetőmag-kampányt nagyszerűen hajtotta végre. Együtt kellett volna vele működni „ellenzéki kampányja" ellenére is, s az olyan módszer, mint a bizottság felrobbantása, bürokratikus,

---

ideiglenes emelői — ezidőszerint jelentős mértékben javult. Ezért most meg lehet és meg is kell kezdeni a munkát abban az irányban, hogy ezeket a szervezeteket bevonjuk a szakszervezetbe olyan szakszervezeti szervekként, amelyek hozzáidomulnak a szakszervezet apparátusához és feloldódnak ebben az apparátusban."

nem szovjet, nem szocialista, helytelen, politikailag káros módszer. kkor, amikor el kell választani az „ellenzékben" az egészségeset az egészségtelentől, az ilyen eljárás százszorosan helytelen és politikailag káros. Amikor Oszinszkij „ellenzéki kampányt" folytat, azt mondom neki: „ez a kampány káros", de amikor a vetőmagkampányt irányítja, szinte repes az ember szíve örömében. Hogy Lutovinov „ellenzéki kampányjában" hibát követ el, azt sohasem fogom tagadni, mint ahogy hibát követett el Iscsenko és Sljapnyikov is, de azért emiatt nem szabad a bizottságot felrobbantani.

De nézzük csak, mi is volt ennek a bizottságnak a jelentősége? A bizottság átmenet volt a meddő nézeteltérésekkel kapcsolatos intellektuel fecsegésekről a gyakorlati munkára. A termelési propagandáról, a jutalmakról, a fegyelmi bíróságokról kellett beszélni, s ezeket a kérdéseket kellett volna a bizottságnak feldolgoznia. Amikor Buharin elvtárs, az „ütköző csoport" feje, Preobrazsenszkijjel és Szerebrjakovval együtt látta a Központi Bizottságban a veszélyes kettészakadást, hozzáfogott egy ütköző, mégpedig egy olyan ütköző létrehozásához, amelynek jellemzésére nem igen tudok parlamentáris kifejezést találni. Ha úgy tudnék karikatúrát rajzolni, mint Buharin elvtárs, akkor Buharin elvtársat a következőképpen rajzolnám le: egy ember egy vödör petróleumot önt a tűzre, és azt írnám alája: „ütköző-petróleum". Buharin elvtárs szeretett volna valamit alkotni: kétségtelen, hogy szándéka teljesen őszinte és teljesen „ütközőhöz méltó" volt. De nem jött létre ütköző, hanem az történt, hogy nem vette figyelembe a politikai helyzetet és ezenkívül elméleti hibákat is elkövetett.

Vajjon szükség volt-e arra, hogy mindezeket a kérdéseket széles körben vitára bocsássuk? Ilyen felesleges dologgal töltsük az időt? Így elfecséreljük a számunkra oly nélkülözhetetlen heteket a pártkongresszus előtt? Ez alatt az idő alatt kidolgozhattuk és tanulmányozhattuk volna a jutalmak, a fegyelmi bíróságok és az összenövés kérdését. Ezeket a kérdéseket érdemben megoldottuk volna a Központi Bizottság által kiküldött bizottságban. Ha Buharin elvtárs ütközőt akart teremteni és nem akart

az olyan ember helyzetébe kerülni, akiről azt mondják: „jobbra tért, balra ért", akkor azt kellett volna mondania, hogy Trockij elvtárs maradjon a bizottságban és ehhez ragaszkodnia kellett volna. Ha ő ezt mondta és tette volna, akkor gyakorlati útra léptünk volna, akkor megvizsgálhattuk volna ebben a bizottságban, hogy a valóságban milyen az egyszemélyi vezetés, milyen a demokrácia, milyenek a kinevezettek stb.

Menjünk tovább. December havában (a december 7-i plénumon) már megtörtént az összekülönbözés a hajózási munkásokkal, ami a konfliktus kiéleződésére vezetett, ennek következtében a Központi Bizottságban már 8 szavazat gyűlt össze a mi 7 szavazatunkkal szemben. Buharin elvtárs sietve megírta a decemberi plénum határozatának „elméleti" részét, s azon volt, hogy „békítsen" és működésbe hozza az „ütközőt", de a bizottság felrobbantása után persze semmiféle eredményt sem lehetett elérni.

Gondoljunk arra, hogy a politikai vezető nemcsak saját politikájáért felel, hanem azért is, amit a vezetése alatt állók tesznek.

Mi volt a hibája a Közlekedésügyi Népbiztosság Politikai Főosztályának és a Cektrannak? Egyáltalán nem az, hogy kényszert alkalmaztak. Ellenkezőleg, ez volt az érdemük. A hiba az volt, hogy nem tudtak idejében és konfliktusok nélkül az Oroszországi Kommunista Párt IX. Kongresszusa követelésének megfelelően áttérni a normális szakszervezeti munkára, nem tudtak kellőképpen alkalmazkodni a szakszervezetekhez, nem tudtak egyenjogú félként segítségükre lenni. Katonai téren vannak erények: a hősiesség, a pontosság és egyebek. Vannak hibák a katonaság rosszabb elemeinél: a bürokrácia, a felfuvalkodottság. Trockij tézisei, tudta nélkül és akarata ellenére, a katonai téren tapasztalt jelenségek közül nem a legjobbat, hanem a legrosszabbat támogatják. Ne feledkezzünk meg róla, hogy a politikai vezető nemcsak saját politikájáért felel, hanem azért is, amit a vezetése alatt állók tesznek.

Még egy dolgot akartam megemlíteni, amiért tegnap kénytelen voltam szemrehányásokat tenni magamnak, hogy tudniillik nem vettem figyelembe Rudzutak elvtárs téziseit. Rudzutaknak megvan az a fogyatékossága, hogy

nem tud hangosan, hatásosan és szépen beszélni. Észre sem vesszük, elengedjük a fülünk mellett, amit mond. Tegnap, mivel nem volt módomban a gyűlésen résztvenni, átnéztem a nálam levő anyagot és ott ráakadtam arra a nyomtatott röplapra, amelyet az 1920 november 2—6-án tartott V. Összoroszországi Szakszervezeti Konferenciára adtak ki[15]. Ennek a röplapnak a címe: „A szakszervezetek termelési feladatai". Felolvasom önöknek az egész röplapot, nem hosszú:

A SZAKSZERVEZETEK V. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONFERENCIÁJÁHOZ

A szakszervezetek termelési feladatai
(Rudzutak elvtárs előadásának tézisei)

1. Közvetlenül az Októberi Forradalom után a szakszervezetek voltak *szinte az egyedüli* szervek, amelyek a munkás*ellenőrzés* gyakorlása mellett vállalhatták, és amelyeknek vállalniok is kellett a *termelés* szervezésének és *igazgatásának* munkáját. A Szovjethatalom fennállásának első időszakában a népgazdaságot igazgató állami apparátus még nem működött, a vállalatok tulajdonosainak és a vezető műszaki személyzetnek szabotázsa pedig azt a halaszthatatlan feladatot tűzte a munkásosztály elé, hogy az ipart fenntartsa és az ország egész gazdasági apparátusának normális működését helyreállítsa.

2. A Legfőbb Népgazdasági Tanács működésének következő időszakában, amikor működésének jelentékeny része a magánvállalatok felszámolásában és e vállalatok állami igazgatásának megszervezésében állott, a *szakszervezetek* a gazdasági igazgatás *állami szerveivel azonos mértékben és azokkal együtt végezték el ezt a munkát.*

Az állami szervek gyengesége nemcsak megmagyarázta, hanem igazolta is ezt a *parallelizmust;* ezt történelmileg igazolta az a tény, hogy szoros kapcsolat létesült a szakszervezetek és a gazdasági igazgatás szervei között.

3. Az állami gazdasági szervek igazgatási tevékenysége, az a tény, hogy ezek a szervek fokozatosan kezükbe vették a termelés és az igazgatás apparátusát valamint ezen apparátus különböző részeinek egybehangolását — mindez együttjárt azzal, hogy az *ipar igazgatásával* és a termelési programm kidolgozásával kapcsolatos *munka zöme ezekre a szervekre hárult.*

Ennek folytán a szakszervezetek tevékenysége a termelés szervezése terén az iparigazgatóságok, központok és gyárigazgatóságok *kollégiumainak megalakításában való részvételre szorítkozott.*

4. A mostani helyzetben, amikor minden igyekezetünkkel azon kell lennünk, hogy célszerűen felhasználjunk minden egyes munkaegységet, s a termelők egész tömegét bevonjuk a termelésben való tudatos részvételbe, amikor a gazdasági vezetés állami apparátusa, egyre növekedve és mind bonyolultabbá válva, magához a termeléshez képest aránytalanul nagy bürokratikus gépezetté változott és elkerülhetetlenül arra kényszeríti a szakszervezeteket, hogy nemcsak a gazdasági szervekben való személyi képviselet útján, hanem egészükben, mint szervezetek közvetlenül résztvegyenek a termelés szervezésében — ismét időszerűvé vált a Szovjet Köztársaság gazdasági szervei és a szakszervezetek közötti legszorosabb kapcsolat létrehozásának kérdése.

5. A Legfőbb Népgazdasági Tanács az általános termelési programm megállapításakor a *termelés meglevő anyagi elemeiből* (nyersanyag, fűtőanyag, gépek állapota stb.) *indul ki*, a szakszervezeteknek viszont *abból a szempontból* kell foglalkozniok ezzel a kérdéssel, hogy a termelési feladatok megoldása érdekében miképpen kell *a munkát megszervezni* és racionálisan kihasználni. Ezért az általános *termelési programmot mind részleteiben, mind egészében feltétlenül a szakszervezetek feltétlen közreműködésével kell összeállítani*, hogy a legcélszerűbben egybekapcsolhassuk a termelés anyagi forrásainak és a munkának a felhasználását.

6. Az igazi munkafegyelem bevezetése, a munkahely elhagyása elleni sikeres harc stb. csak úgy képzelhető el, ha a termelésben résztvevők egész tömege *tudatosan résztvesz* e feladatok megoldásában. Ezt nem lehet *bürokratikus módszerekkel és felülről jövő parancsokkal* elérni, hanem arra van szükség, hogy mindenki, aki a termelésben résztvesz, megértse az elvégzendő termelési feladatok szükségességét és célszerűségét, hogy mindenki, aki a termelésben résztvesz, ne csak a felülről kitűzött feladatok teljesítésében vegyen részt, hanem tudatosan résztvegyen a termelés területén mutatkozó technikai és szervezési hibák kijavításában is.

A szakszervezetekre ezen a téren óriási feladatok várnak. Meg kell tanítaniok *tagjaikat* arra, hogy *minden egyes műhelyben*, minden egyes gyárban *észrevegyék és számításba vegyék a munkaerő felhasználása terén mutatkozó hibákat*, amelyek a technikai eszközök *helytelen felhasználásából* vagy a nem kielégítő

adminisztratív munkából *erednek*. Az *egyes* vállalatok tapasztalatainak, a termelés *tapasztalatainak összességét* fel kell használni az aktatologatás, a naplopás és a bürokratizmus elleni elszánt harcra.

7. E termelési feladatoknak, fontosságuk külön kiemelése végett, szervezetileg bizonyos meghatározott helyet kell biztosítani a folyó konkrét munkában. A III. összoroszországi kongresszus határozata értelmében a szakszervezetekben létesülő *gazdasági osztályok* feladata, hogy munkájuk során fokozatosan megvilágítsák és meghatározzák az egész szakszervezeti munka jellegét. Így például a mai társadalmi viszonyok között, amikor az egész termelés a dolgozók szükségleteinek kielégítését szolgálja, *a bértarifának és a jutalmaknak a legszorosabb kapcsolatban kell lenniök a termelési terv teljesítésének mértékével, attól kell függniök*. A természetbeni jutalmazásnak és a munkabér részben természetben történő folyósításának fokozatosan a munkatermelékenység fokával arányban álló *munkáselláts rendszerévé* kell válnia.

8. A szakszervezeti munka ilyen megszervezése egyrészt szükségképpen együtt jár a *párhuzamos szervek (politikai osztályok stb.)* felszámolásával, másrészt pedig helyreállítja a tömegek és a gazdasági vezetőszervek szoros kapcsolatát.

9. A III. kongresszus után a szakszervezetek nem tudták jelentékeny mértékben megvalósítani a népgazdaság építésében való részvételükre vonatkozó programmjukat, mégpedig egyrészt a *háborús viszonyok* miatt, másrészt pedig azért, mert *szervezetileg gyengék* voltak és elszakadtak a gazdasági szervek irányító és gyakorlati munkájától.

10. A szakszervezeteknek tehát a következő közvetlen gyakorlati feladatokat kell maguk elé tűzniök: a) a legtevékenyebben résztvesznek a termelés és az igazgatás kérdéseinek eldöntésében; b) a megfelelő gazdasági szervekkel együtt közvetlenül résztvesznek az *illetékes igazgatási szervek megszervezésében;* c) a különböző *igazgatási típusokat* gondosan nyilvántartják és befolyást gyakorolnak termelésükre; d) feltétlenül résztvesznek a gazdasági *tervek* és termelési programmok kidolgozásában és megállapításában; e) *megszervezik a munkát*, mégpedig a gazdasági feladatok fontossági sorrendjének megfelelően; f) széles körben megszervezik a termelési *agitációt és propagandát*.

11. A *szakszervezetek* és azok szervezetei mellett működő gazdasági osztályokat valóban olyan gyorsan működő hatalmas emelőkké kell változtatnunk, amelyek lehetővé teszik, hogy

a szakszervezetek tervszerűen résztvegyenek a termelés szervezésében.

12. A munkások tervszerű anyagi ellátása terén a szakszervezeteknek ki kell terjeszteniök *befolyásukat a Közellátási Népbiztosság elosztó szerveire*, mind a helyi szervekre, mind a központi szervre, gyakorlatilag és tevékenyen kell résztvenniök valamennyi elosztó szerv munkájában és ezt *ellenőrizniök* kell, különös figyelmet fordítva a központi és a kormányzósági *munkásellátó bizottságok* működésére.

13. Minthogy az úgynevezett „fontossági megkülönböztetés elve" az egyes ipari főigazgatóságok, központok stb. hivatali sovinizmusa következtében máris rendkívül zavaros jellegű, a szakszervezeteknek mindenütt síkra kell szállniok amellett, hogy a fontossági megkülönböztetés elve a gazdasági életben valóban érvényesüljön, és a fontossági megkülönböztetések mai rendszerét a termelés fontossága és az ország anyagi erőforrásai szempontjából felülvizsgálják.

14. Különös figyelmet kell fordítanunk a vállalatok úgynevezett mintacsoportjára, és szakszerű vezetéssel, a munkafegyelem biztosításával, a szakszervezetek munkájára támaszkodva valóban mintaszerű vállalatokká kell őket tennünk.

15. A munka megszervezésének kérdésében a szakszervezeteknek amellett, hogy a bértarifa-rendszabályokat jól felépített rendszerbe foglalják, hogy a teljesítménynormákat gondosan felülvizsgálják, keményen kezükbe kell venniök *a munkahely önkényes elhagyásának* különféle *formái* (indokolatlan távolmaradások, késések stb.) elleni harcot. A fegyelmi bíróságokat, amelyekre eddig nem fordítottunk kellő figyelmet, a proletár munkafegyelem megbontása elleni harc hatékony eszközévé kell változtatnunk.

16. A felsorolt feladatok teljesítése, valamint a termelési propaganda gyakorlati munkatervének elkészítése és a munkások gazdasági helyzetének megjavítására irányuló számos intézkedés kidolgozása a gazdasági osztályokra hárul. Ezért az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács gazdasági osztályát meg kell bízni azzal, hogy a legrövidebb időn belül külön hívja össze a *gazdasági osztályok országos értekezletét*, hogy az állami gazdasági szervek munkájával kapcsolatban megtárgyalják a gazdasági építés gyakorlati kérdéseit.

Remélem, most már látják az elvtársak, miért kellett szemrehányásokat tennem magamnak. Ez igen, ez platform, mégpedig százszorta jobb akár annál, amelyet Trockij elvtárs írt — sokszor meggondolva a dolgot, akár

annál, amelyet Buharin elvtárs írt (a december 7-i plénum határozata) egészen meggondolatlanul. Nekünk, központi bizottsági tagoknak, akik sok éven át nem dolgoztunk a szakszervezeti mozgalomban, mindnyájunknak tanulnunk kellene Rudzutak elvtárstól, s Trockij elvtársnak és Buharin elvtársnak is tanulnia kellene tőle. Ezt a platformot a szakszervezetek elfogadták.

A fegyelmi bíróságokról valamennyien megfeledkeztünk, márpedig a „termelési demokrácia" természetbeni jutalmak és fegyelmi bíróságok nélkül nem egyéb üres fecsegésnél.

Összehasonlítom Rudzutak téziseit Trockijnak a Központi Bizottság elé terjesztett téziseivel. Az 5. tézis végén ezt olvasom:

„... máris hozzá kell fogni a szakszervezetek újjászervezéséhez, azaz mindenekelőtt a vezetőkáderek kiválogatásához, ebből a szempontból kiindulva ..."

Ez aztán igazi bürokratizmus! Trockij és Kresztyinszkij fogja a szakszervezetek „vezető kádereit" kiválogatni!

Ismétlem: ez a Cektran hibájának magyarázata. Nem az a hibája, hogy nyomást gyakorolt — ez az érdeme. A hiba ott van, hogy nem tudott hozzáfogni az általános szakszervezeti feladatok megoldásához, hogy sem maga nem tudott áttérni, sem a többi szakszervezetet nem tudta segíteni abban, hogy áttérjenek az elvtársi fegyelmi bíróságok helyesebb, gyorsabb és eredményesebb alkalmazására. Amikor Rudzutak elvtárs téziseiben a fegyelmi bíróságokról olvastam, azt gondoltam: valószínűleg van már erről rendelet. És kiderült, hogy van ilyen rendelet: az 1919 november 14-én kiadott „*Szabályzat* a munkások elvtársi fegyelmi bíróságairól" (Rendelettár 537. sz.).

Ezekben a bíróságokban a szakszervezeteknek igen fontos szerepük van. Beválnak-e ezek a bíróságok, menynyire eredményes a működésük, és mindig működnek-e, azt nem tudom. Ha tanulmányoznánk saját gyakorlati tapasztalatainkat, az milliószor hasznosabb volna mindannál, amit Trockij és Buharin elvtárs írt.

Befejezem. Összegezve mindazt, ami erre a kérdésre

vonatkozik, meg kell mondanom, hogy ezeknek a nézeteltéréseknek nagyarányú pártvita keretében való megvitatása és a pártkongresszus elé vitele igen nagy hiba. Politikai hiba. A bizottságban és csakis a bizottságban érdemlegesen megvitathattuk volna a dolgokat és akkor előbbre jutottunk volna. Most ellenben megyünk visszafelé, és néhány héten át visszafelé fogunk menni az elvont elméleti tételek felé, ahelyett hogy gyakorlatilag nyúlnánk a feladathoz. Ami engem illet, halálosan únom ezt a dolgot, s betegségemtől függetlenül szívesen elmenekülnék bárhová.

Összegezem. Trockij és Buharin téziseiben számos elméleti hiba van. Van bennük számos elvi tévedés. Ahogyan a kérdéshez hozzányúltak, az minden politikai tapintat hiányára vall. Trockij elvtárs „tézisei" politikailag károsak. Politikája, mindent összegezve, a szakszervezetek bürokratikus ide-oda ráncigálásának politikája. Biztos vagyok benne, hogy pártkongresszusunk ezt a politikát elítéli és elutasítja. (V i h a r o s, h o s s z a n t a r t ó t a p s.)

Külön brosúrában 1921-ben jelent meg.

A PÁRTVÁLSÁG

A kongresszus előtti vita már meglehetősen nagy arányokat öltött. Kis ellentétekből és nézeteltérésekből nagyok lettek, amint ez mindig lenni szokott, ha egy kis hibához ragaszkodunk és minden erőnkből ellenszegülünk kijavításának, vagypedig ha egyvalakinek vagy néhány embernek a kis hibájába belekötnek olyanok, akik nagy hibát követnek el.

Mindig így növekszenek a nézeteltérések és a szakadások. Így „nőttünk" mi is a kis nézeteltérésektől a szindikalizmusig, amely a kommunizmussal való teljes szakítást és az elkerülhetetlen pártszakadást jelenti, ha a párt nem lesz elég egészséges és erős ahhoz, hogy gyorsan és tökéletesen felgyógyuljon ebből a betegségből.

Bátran szembe kell nézni a keserű igazsággal. A párt beteg. A pártot láz gyötri. Csak az a kérdés, vajjon a betegség csak a „lázban égő vezetőket" kerítette-e hatalmába és azok közül is talán kizárólag a moszkvaiakat, avagy az egész szervezet beteg. S hogy ez utóbbi esetben képes-e ez a szervezet arra, hogy néhány hét alatt (a pártkongresszusig és a pártkongresszuson) teljesen felgyógyuljon és lehetetlenné tegye a betegség megismétlődését, avagy a betegség elhúzódik és veszélyessé válik.

Mit tegyünk a gyors és biztos gyógyulás érdekében? Szükség van arra, hogy *valamennyi* párttag teljesen higgadtan és a leglelkiismeretesebben hozzálásson 1) a nézeteltérések lényegének és 2) a pártharc fejlődésének *tanulmányozásához.* Szükség van egyikre is, másikra is, mert a nézeteltérések lényege annak a *harcnak a során* bontakozik ki, tisztázódik, konkretizálódik (és lépten-nyomon mó-

dosul is), amely különböző szakaszokon megy át, és mindig minden szakaszban *más* a harcolók összetétele, *más* a számuk, *mások* az állásfoglalások a harcban stb. *Tanulmányoznunk* kell ezt is, azt is, s feltétlenül minél pontosabb, nyomtatott, minden szempontból ellenőrizhető dokumentumokat kell követelnünk. Aki mindent az első szóra elhisz, az reménytelen idióta, akit senki sem vesz komolyan. Ha *nincsenek* okmányok, ki kell hallgatnunk *mindkét* fél vagy több fél tanuit, feltétlenül komolyan „vallatóra kell fognunk" őket, mégpedig tanuk előtt.

Megkísérlem röviden felvázolni, hogyan látom a nézeteltérések lényegét, valamint a harci szakaszok váltakozását.

1. szakasz. A Szakszervezetek V. Összoroszországi Konferenciája, november 2—6. A harc kezdete. A Központi Bizottság tagjai közül az egyedüli „harcosok" Trockij és Tomszkij. Trockij bedobta a szakszervezetek „átrostálásának" „jelszavát". Tomszkij hevesen vitázott. A központi bizottsági tagok zöme várakozó álláspontra helyezkedik. Óriási hibájuk (és elsősorban az én hibám) az volt, hogy „nem vettük észre" Rudzutaknak a „szakszervezetek termelési feladataira" vonatkozó és az V. konferencia által elfogadott téziseit. Ez az *egész* vitában a *legfontosabb* okmány.

2. szakasz. A Központi Bizottság november 9-i plénuma. Trockij beterjeszti „A szakszervezetek és további szerepük"-ről írt „tézisek fogalmazványát". Ezek a tézisek az „átrostálás" politikáját képviselik, s ezt a politikát a szakszervezetek „igen súlyos válságára" és az új feladatokra és módszerekre vonatkozó elmélkedések *leplezik* illetve kendőzik. Tomszkij, akit Lenin erélyesen támogat, a viták súlypontjának éppen az „átrostálást" tartja, a Cektranban mutatkozó fonákságokkal és bürokratikus túlzásokkal kapcsolatban. Ugyanakkor Leninnek a vita hevében van néhány, nyilvánvalóan túlzott és éppen ezért helytelen „kirohanása", ezért szükségessé válik egy „ütköző csoport", s ez meg is alakul 10 központi bizottsági tagból (ezek közé tartozik Buharin is, Zinovjev is, nem tartozik közéjük sem Trockij, sem Lenin). Az „ütköző" úgy határoz, hogy a „nézeteltéréseket nem kell széles kör-

ben vitára bocsátani", és *Lenin beszámolóját* (a szakszervezeteknél) *lemondva*, Zinovjevet jelöli előadónak, azzal az utasítással, hogy „tárgyilagos, nem polemikus beszámolót tartson".

Trockij téziseit elvetik. Lenin téziseit fogadják el. A határozatot végleges formájában 10 szavazattal 4 ellenében (Trockij, Andrejev, Kresztyinszkij, Rikov) fogadják el. Ez a határozat is védelmezi „a munka militarizálásának egészséges formáit", elítéli „a centralizmus és a munka militarizált formáinak bürokratizmussá, zsarnokoskodássá, formalizmussá való elfajulását" stb. A Cektrant utasítják, hogy a többi szakmai szervezettel egyenjogú tagként „tevékenyebben vegyen részt az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács közös munkájában".

A Központi Bizottság egy szakszervezeti bizottságot küld ki, amelybe Trockij elvtársat is beválasztja. Trockij megtagadja a részvételt a bizottság munkájában, és Trockij elvtárs eredeti hibája *csak* ezzel a lépéssel ölt olyan arányokat, hogy az a továbbiakban frakció alakítására vezet. E nélkül a lépés nélkül Trockij elvtárs hibája (helytelen tézisek beterjesztése) csak jelentéktelen hiba volna, olyan, amilyet alighanem kivétel nélkül minden központi bizottsági tag elkövetett már.

3. szakasz. A hajózási munkások konfliktusa a Cektrannal decemberben. A Központi Bizottság december 7-i plénuma. A fő „harcosok" már nem Trockij és Lenin, hanem Trockij és Zinovjev. Zinovjev, mint a szakszervezeti bizottság elnöke, megvizsgálta a hajózási munkások és a Cektran decemberi vitáját. A Központi Bizottság december 7-i plénuma. Zinovjev azt a gyakorlati javaslatot terjeszti be, hogy haladéktalanul változtassák meg a Cektran összetételét. A Központi Bizottság többsége ellenzi ezt. Rikov Zinovjev mellé pártol. Buharin határozati javaslatát fogadják el, amelynek gyakorlati része háromnegyedrészben a hajózási munkásoknak ad igazat, a bevezetésben azonban elveti a szakszervezetek „felülről való átszervezését" (3. cikkely) és helyesli a hírhedt „termelési demokráciát" (5. cikkely). A központi bizottsági tagok másik csoportja, a mi csoportunk, kisebbségben marad. Ez a csoport főként azért ellenzi Buharin

határozati javaslatát, mert azt tartja, hogy az „ütköző" csak papíron van meg, az a körülmény ugyanis, hogy Trockij nem vesz részt a szakszervezeti bizottságban, ténylegesen azt jelenti, hogy a harcot folytatják és a Központi Bizottságon kívül eső területre viszik át. Javaslatot terjesztünk be arról, hogy tűzzék ki a kongresszust 1921 február 6-ra. Elfogadják. A kongresszus elhalasztása március 6-ra később történt, a távoli határvidékek kívánságára.

4. szakasz. A VIII. Szovjetkongresszus. Trockij december 25-én nyilvánosságra hozza „A szakszervezetek szerepe és feladatai" című „platform-brosúrát". A formális demokratizmus szempontjából Trockijnak feltétlenül joga volt platformmal fellépni, mert a Központi Bizottság december 24-én engedélyezte a vita szabadságát. A forradalmi célszerűség szempontjából ez már óriásira növelte a hibát, mert egy hibás platform alapján *frakciót hozott létre*. A brosúra a Központi Bizottság december 7-i határozatából csupán azt idézi, ami a „termelési demokráciára" vonatkozik, és *nem* idézi azt, amit a határozat a „felülről való átszervezés" ellen mond. Buharinnak december 7-én Trockij támogatásával létrehozott ütközőjét Trockij december 25-én szétzúzza. A brosúra egész tartalma, elejétől végig, telítve van az „átrostálás" szellemével. „Új feladatokat és módszereket" viszont, amelyek az „átrostálás" szépítgetésére vagy leplezésére vagy igazolására volnának hivatva, a brosúra *nem* tudott megjelölni, hacsak nem számítjuk azokat az intellektuel nyakatekertségeket („termelési légkör", „termelési demokrácia"), amelyek elméletileg helytelenek, gyakorlatilag pedig teljes egészükben a termelési propaganda fogalmához, feladataihoz és keretébe tartoznak.

5. szakasz. Vita egész Oroszország felelős pártfunkcionáriusainak ezrei előtt, a VIII. Szovjetkongresszus OKP frakciójában, december 30-án. A vita teljes erővel megindul. Zinovjev és Lenin az egyik oldalon, Trockij és Buharin a másik oldalon. Buharin az „ütköző" szerepét akarja játszani, de csak Lenin és Zinovjev ellen beszél, egy szót sem szól Trockij ellen. Buharin felolvas egy kis részletet (január 16-án közzétett) téziseiből, de *csak* azt a részletet,

amelyben nincsen szó a kommunizmussal való szakításról és a szindikalizmusra való áttérésről. Sljapnyikov (a „munkásellenzék" nevében) nyilvánosságra hozza azt a szindikalista platformot[16], amelyet Trockij elvtárs már előbb porrá zúzott (Trockij platformjának 16. tézise), és amelyet (részben valószínűleg éppen ezért) senki sem vesz komolyan.

Az egész december 30-i vita veleje véleményem szerint Rudzutak téziseinek ismertetése. Valóban: sem Buharin elvtárs, sem Trockij elvtárs egy árva szót sem tudtak ellenük felhozni, sőt azt a mesét kezdték terjeszteni, hogy e tézisek „javarészét" Golcman, Andrejev, Ljubimov, a *Cektran tagjai* dolgozták ki. És Trockij ezért nagyon kedélyesen és kedvesen élcelődött Lenin „kudarcot vallott" diplomáciáján, aki, mint mondotta, a vitát „meg akarta hiúsítani, robbantani akarta", keresett egy „villámhárítót" és „véletlenül nem a villámhárítót fogta meg, hanem a Cektrant".

Az egész mesét még mindjárt december 30-án megcáfolta Rudzutak, aki rámutatott arra, hogy Ljubimovnak az „Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanácshoz semmi köze nincs", hogy Golcman az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács elnökségében Rudzutak tézisei ellen szavazott, s hogy ezeket a téziseket egy bizottság dolgozta ki, amely Andrejevből, Ciperovicsból és Rudzutakból állott.

De tegyük fel egy pillanatra, hogy Buharin és Trockij elvtárs meséje megfelel a valóságnak. Semmi jobban pozdorjává nem zúzza őket, mint ez a feltevés. Mert ha a „cektranisták" „új" eszméiket érvényre juttatták Rudzutak határozatában, és ha Rudzutak ezeket az eszméket elfogadta, ha valamennyi szakszervezet elfogadta ezeket az eszméket (november 2—6 között!!), ha Buharin és Trockij ez ellen semmiféle érvet sem tud felhozni, akkor mi következik ebből?

Ebből az következik, hogy Trockij egytől-egyig minden nézeteltérést kiagyalt, hogy sem nála, sem a „cektranistáknál" *nincsen szó semmiféle* „új feladatokról és módszerekről", hogy a szakszervezetek minden gyakorlati és lényeges dolgot megmondtak, elfogadtak, *elhatároz-*

tak, mégpedig *még mielőtt a Központi Bizottságban a kérdés felvetődött* volna.

Ha valaki megérdemli a szidást és az „átrostálást", akkor ez bizony nem az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács, hanem inkább az OKP Központi Bizottsága, amiért Rudzutak téziseit „nem vette észre", és e hibája következtében engedte, hogy egy teljesen meddő vita fejlődjön ki. A cektranisták hibáját (ezt az alapjában véve nem rendkívüli, hanem egészen mindennapi hibát, amely bizonyos bürokratikus túlzásokban áll) nem lehet *leplezni*. És nem kendőzni, nem szépíteni, nem mentegetni kell, hanem ki kell javítani. Ennyi az egész.

Rudzutak téziseinek lényegét december 30-án négy pontban foglaltam össze: 1) a szokásos demokratizmus (minden túlzás nélkül, anélkül hogy tagadná a Központi Bizottság „kinevezési" jogát stb., de egyben anélkül is, hogy makacsul védelmezné egyes „kinevezettek" hibáit és túlzásait, amelyeket ki kell javítani); 2) a termelési propaganda (ide tartozik mindaz, ami használható az olyan idétlen, nevetséges, elméletileg helytelen „formulákból", mint „termelési demokrácia", „termelési légkör" stb.). Mi létrehoztunk egy *szovjet hivatalt:* a Termelési Propaganda Országos Irodáját. Ezt minden erőnkből támogatni kell, nempedig rontani a termelőmunkát... *rossz tézisek termelésével.* Ez a lényeg. 3) Természetbeni jutalmak és 4) elvtársi fegyelmi bíróságok. A 3. és 4. pont nélkül a „termelési szerepről és a feladatokról" stb. való minden beszéd üres intellektuel fecsegés, márpedig Trockij „platform-brosúrája" éppen erről a két pontról feledkezik meg. Rudzutaknál viszont megvannak.

A december 30-i vitáról szólva még egy hibámat kell helyreigazítanom. Azt mondottam: „Államunk valójában nem munkásállam, hanem munkás-paraszt állam." Buharin elvtárs azonnal közbekiáltott: „milyen állam?" Én pedig válaszomban az éppen befejeződött VIII. Szovjetkongresszusra hivatkoztam. Amikor most elolvasom a vitáról szóló beszámolót, látom, hogy nekem nem volt igazam, Buharin elvtársnak pedig igaza volt. Azt kellett volna mondanom: „A munkásállam absztrakció. A valóságban pedig olyan munkásállamunk van, amely-

nek, először, az a sajátossága, hogy az országban nem a munkáslakosság, hanem a parasztlakosság van túlsúlyban; és másodszor, munkásállam bürokratikus kinövésekkel." Az, aki elolvassa egész beszédemet, látni fogja, hogy ez a helyreigazítás sem érvelésemen, sem következtetéseimen nem változtat.

6. szakasz. A petrográdi szervezet akciója Trockij platformja ellen „a párthoz intézett felhívással" és a Moszkvai Pártbizottság ellenakciója (január 13-i „Pravda").

Áttérés a felülről alakított frakciók harcáról a szervezeteknek alulról való beavatkozására. Nagy lépés a gyógyulás útján. Furcsa, hogy a Moszkvai Pártbizottság észrevette *a petrográdi szervezet* platformmal való fellépésének „veszélyes" oldalát, de nem óhajtotta észrevenni Trockij elvtárs december 25-i frakcióalakításának *veszélyes oldalát!!!* Tréfás emberek az ilyen vakságot (ha valaki félszemére vak) „ütköző-vakságnak" nevezik . . .

7. szakasz. A szakszervezeti bizottság befejezi munkáját és közzétesz egy platformot („Az OKP X. Kongresszusának határozattervezete a szakszervezetek szerepéről és feladatairól" című január 14-i brosúrát[17], amelyet kilenc központi bizottsági tag: Zinovjev, Sztálin, Tomszkij, Rudzutak, Kalinyin, Kamenyev, Petrovszkij, Artyom, Lenin, továbbá Lozovszkij, a szakszervezeti bizottság tagja írt alá; Sljapnyikov és Lutovinov elvtárs nyilván a „munkásellenzékbe" „menekült"). A „Pravda" a brosúrát január 18-án Smidt, Ciperovics és Miljutyin aláírásával kiegészítve közölte.

A január 16-i „Pravdá"-ban a következő platformok jelennek meg: a Buharin-féle (aláírás: „Az elvtársak egy csoportjának megbízásából Buharin, Larin, Preobrazsenszkij, Szerebrjakov, Szokolnyikov, Jakovleva") és a Szapronov-féle (aláírás: „A demokratikus centralizmus platformján álló elvtársak csoportja", Bubnov, Boguszlavszkij, Kamenszkij, Makszimovszkij, Oszinszkij, Rafail, Szapronov)[18]. A Moszkvai Pártbizottság január 17-i kibővített gyűlésén mind ezeknek a platformoknak a képviselői, mind az „ignatovisták" fellépnek (a tézisek a január 19-i

„Pravdá"-ban jelentek meg Ignatov, Orehov, Korzinov, Kuranova, Burovcev, Maszlov aláírásával)*.

Itt egyrészt azt látjuk, hogy fokozódik a tömörülés (mert a 9 központi bizottsági tag platformja teljes összhangban van a Szakszervezetek V. Összoroszországi Konferenciájának határozatával); másrészt, zűrzavart és bomlást tapasztalunk. Emellett az *eszmei* bomlás Buharinnak és társainak a téziseiben éri el a csúcspontját. Itt olyan „fordulatot" hajtottak végre, amilyenekről a marxisták a régi időkben így élcelődtek: „nem annyira historikus, mint inkább hisztérikus fordulat". A 17. tézisben ezt olvassuk: „ . . . jelenleg ezeket a jelöléseket *kötelező* erejűvé kell tenni" (tudniillik: a szakszervezetek jelöléseit a megfelelő „ipari főigazgatóságokba és központokba").

Ez teljes szakítás a kommunizmussal és áttérés a szindikalizmus álláspontjára. Ez lényegében az „állam szakszervezetesítésének" Sljapnyikov-féle jelszava; ez a Legfőbb Népgazdasági Tanács apparátusának részenkénti átadása a megfelelő szakszervezetek kezébe. Hogy valaki azt mondja: *„kötelező* erejű *jelöléseket* eszközlök", vagy pedig azt mondja: „kinevezek" — az egy és ugyanaz.

A kommunizmus azt mondja: a proletariátus élcsapata, a kommunista párt, vezeti a munkások pártonkívüli tömegét, felvilágosítja, előkészíti, tanítja, neveli ezt a tömeget (a kommunizmus „iskolája"), előbb a munkásokat, majd pedig a parasztokat is, hogy ez a tömeg eljuthasson és el is jusson az egész népgazdaságnak saját kezében összpontosított vezetéséhez.

A szindikalizmus a termelési ágak szerint széttagolt pártonkívüli munkások tömegének adja át az iparágak vezetését („ipari főigazgatóságok és ipari központok") és ezzel megszünteti a párt szükségességét, nem végez türelmes munkát sem a tömegek nevelése terén, sem annak

---

* A pártnak egyébként meg kell követelnie, hogy a „platformok" valamennyi, az adott platformért felelős elvtárs aláírásával kerüljenek nyilvánosságra. Ennek a követelménynek megfelelnek az „ignatovisták" és a „szapronovisták", de nem felelnek meg sem a „trockisták", sem a „buharinisták", sem a „sljapnyikovisták", mert ezek meg nem nevezett elvtársakra hivatkoznak, mint akik az adott platformért állítólag felelnek.

érdekében, hogy az *egész népgazdaság* igazgatása *valóban* az *ő* kezükben összpontosuljon.

Az OKP programmja azt mondja: „... A szakszervezeteknek *el kell jutniok oda*" (tehát még nem jutottak el és még nincsenek is közel hozzá) „hogy ténylegesen összpontosítsák *saját* kezükben" (a *saját* kezükben vagyis a szakszervezetek kezében, t. i. a teljesen megszervezett *tömegek* kezében; mindenki látja, milyen távol vagyunk mi még attól, hogy az ilyen *tényleges* összpontosítást csak némileg is megközelítsük) ... mit összpontosítsanak? „az egész népgazdaság mint egységes gazdasági egész teljes igazgatását" (tehát nem egyes iparágak és nem az ipar, hanem az ipar *plusz* a földművelés stb. vezetését. Vajjon közel vagyunk-e ahhoz, hogy ténylegesen a szakszervezetek kezében összpontosítsuk a földművelés vezetését?). És az OKP programmjának következő mondatai a „központi államigazgatás" és a „dolgozó tömegek széles rétegei" közti „kapcsolatról", „a szakszervezeteknek a gazdasági vezetésben való *részvételéről*" beszélnek[19].

Ha a szakszervezetek, vagyis a kilenctizedrészben pártonkívüli munkások nevezik ki („kötelező jelölések") az ipar vezető szervét, akkor minek a párt? Buharin olyan kijelentésre ragadtatta magát, mely logikailag is, elméletileg is, gyakorlatilag is pártszakadást jelent, helyesebben: a szindikalisták szakítását a párttal.

Eddig a harcban a „főszemély" Trockij volt. Most Buharin jóval „túlszárnyalta" és teljesen „elhomályosította" Trockijt, teljesen új helyzetet teremtett a harcban, mert olyan hibát követett el, mely százszorta nagyobb mint Trockij valamennyi hibája együttvéve.

Hogyan juthatott Buharin odáig, hogy szakított a kommunizmussal? Ismerjük Buharin elvtárs lágy természetét, egyike ez azoknak a tulajdonságainak, amelyekért őt annyira szeretik és lehetetlen is nem szeretni. Tudjuk, hogy nem egyszer nevezték őt tréfásan „lágy viasznak". Amint látjuk, erre a „lágy viaszra" bármit ráírhat bármely „elvtelen" alak, bármely „demagóg". Ezeket az idézőjel közé tett éles kifejezéseket Kamenyev elvtárs használta — és joggal használta — a január 17-i vita során. De sem Kamenyevnek, sem senki másnak eszébe nem jut, hogy a

történteket *elvtelen demagógiával magyarázza* és mindent erre vezessen vissza.

Ellenkezőleg. A frakcióharcnak megvan a maga objektív logikája, amely még a legjobbakat is, ha helytelen álláspontjukhoz ragaszkodnak, óhatatlanul olyan helyzetbe juttatja, amely valójában semmiben sem különbözik az elvtelen demagógiától. Erre tanít a frakciós háborúk egész története (példa: a „vperjodisták" és a mensevikek egyesülése a bolsevikok ellen). Éppen ezért tanulmányoznunk kell a nézeteltéréseknek nemcsak elvont lényegét, hanem konkrét kibontakozásukat és módosulásukat is a harc különböző szakaszainak fejlődése során. A január 17-i vita kifejezte ennek a fejlődésnek az eredményét[20]. Sem az „átrostálás", sem az „új termelési feladatok" nem védelmezhetők tovább (mert minden, ami használható és gyakorlati, benne van Rudzutak téziseiben). Nem marad hátra egyéb, mint hogy — ha megvan bennük, Lassalle szavaival élve, „az értelem" (és a jellem) „fizikai ereje" — beismerjék, kijavítsák hibájukat, és az OKP történetének ezt a lapját lezárjuk, vagy... vagy a megmaradt szövetségesekbe kapaszkodnak, akárkik is azok, „fittyet hányva" minden elvnek. Megmaradtak azok, akik a „demokrácia" hívei *mindhalálig*. És Buharin lesüllyed hozzájuk, lesüllyed a szindikalizmusig.

Ugyanakkor, amikor mi lassanként átvesszük azt, ami a „demokratikus" „munkásellenzékben" egészséges volt, Buharinnak abba kell belekapaszkodnia, ami *egészségtelen*. Bumazsnij elvtárs, tekintélyes cektranista illetve trockista, január 17-én kijelenti, hogy hajlandó elfogadni Buharin szindikalista javaslatait. A „szapronovisták" nem átallottak egy és ugyanabban a tézisben (3. tézis) a szakszervezetek „mély válságáról" és „bürokratikus megmerevedéséről" elmélkedni, és ugyanakkor javasolni, mint „abszolút" szükséges valamit, „a szakszervezetek *jogainak* kiszélesítését a termelésben"... alighanem „bürokratikus megmerevedésük" miatt? Hát lehet komolyan venni egy ilyen csoportot? Hallottak valamit harangozni a szakszervezetek termelési *szerepéről* és hogy másokat túlharsogjanak, kibökkentették: „a jogok kiszélesítése" a

„bürokratikus megmerevedés" miatt. Elég, ha elolvassuk „gyakorlati" javaslataik első sorait: „A Legfőbb Népgazdasági Tanács elnökségét az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács plénuma javasolja és véglegesen az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság hagyja jóvá", és már nem is kell tovább olvasnunk. Hát „elvi" *demokratikus* állásfoglalásuk? Hallgassák csak meg: (2. tézis) . . . „Ők (Zinovjev és Trockij) valójában egy és ugyanannak a csoportnak, a *gazdaság volt militarizátorainak* két irányzatát képviselik"!!

Ez, ha komolyan vesszük, a legrosszabb fajta mensevizmus és szociálforradalmárság. De Szapronovot, Oszinszkijt és társaikat nem lehet komolyan venni, mikor ezek a — véleményem szerint igen értékes — funkcionáriusok minden pártkongresszus előtt („mindig ugyanabba a kőbe botlanak") valami lázas paroxizmusba esnek, igyekeznek mindenkit okvetlenül túlharsogni (a „leghangosabbak" frakciója), és szépen felsülnek. Az „ignatovisták" egy gyékényen árulnak a „szapronovistákkal". A különböző csoportoknak persze joguk van (különösen a kongresszus előtt) blokkra lépni egymással (és szavazatokra vadászni szintén). Csakhogy ezt a kommunizmus (és nem a szindikalizmus) keretei között kell megtenni, mégpedig úgy, hogy ne váljon nevetségessé. Ki ígér többet? Akik több „jogot" ígérnek a pártonkívülieknek, egyesüljenek az OKP pártkongresszusa alkalmából! . .

Mostanáig platformunk ez volt: ne védelmezzük a bürokratizmus túlkapásait, javítsuk ki őket. A bürokratizmus elleni harc hosszú és fáradságos munkát követel. A túlkapások kiküszöbölése azonnal megtörténhet és meg is kell hogy történjék. A katonai funkcionáriusoknak és a kinevezett funkcionáriusoknak a tekintélyét nem az ássa alá, aki felhívja a figyelmet a káros túlkapásokra és kiküszöböli őket, hanem aki szembehelyezkedik kiküszöbölésükkel. Éppen ilyen túlzásokba estek egyes cektranisták, akik mindamellett majd értékes, hasznos funkcionáriusok lesznek (és voltak is). Nem szabad a szakszervezeteket ide-oda ráncigálni és nem kell nézeteltéréseket kiagyalni, amikor a szakszervezetek termelési feladatainak kérdésében minden újat, hasznosat és gyakor-

látiasat maguk a szakszervezetek elismertek és határozatilag kimondtak. Ezen az alapon végezzük hát serényen és egyetértésben gyakorlati munkánkat.

Platformunk most kibővült: küzdenünk kell az eszmei zűrzavar és azok ellen az *egészségtelen* oppozíciós elemek ellen, amelyek odáig mennek, hogy teljesen elutasítják a „gazdaság militarizálását", elutasítják nemcsak a „kinevezés módszerét" — mostanáig túlnyomórészt ez volt a gyakorlat —, hanem minden „kinevezést" általában, vagyis végeredményben a *párt* vezető szerepét a pártonkívüli tömegek irányában. Küzdeni kell a szindikalista elhajlás ellen, amely romlásba fogja dönteni a pártot, ha teljesen ki nem gyógyulunk belőle.

Pártunk betegségét kétségkívül igyekeznek majd felhasználni mind az antant kapitalistái egy új inváziára, mind az eszerek összeesküvések és felkelések szervezésére. Ez nem ijeszt meg bennünket, mert mi valamennyien egy emberként fogunk felzárkózni és bátran el fogjuk ismerni a betegséget, annak tudatában azonban, hogy ez a betegség mindenkitől, minden poszton, fokozott fegyelmet, fokozott kitartást és fokozott szilárdságot követel. A párt az OKP márciusi, X. kongresszusán és utána nem gyengébb, hanem erősebb lesz.

1921 január 19.

„Pravda" 13. sz.
1921 január 21.
Aláírás: N. Lenin.

A II. ÖSSZOROSZORSZÁGI BÁNYÁSZKONGRESSZUS[21]

1

ELŐADÓI BESZÉD A SZAKSZERVEZETEK SZEREPÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL A KONGRESSZUS KOMMUNISTA FRAKCIÓJÁNAK ÜLÉSÉN JANUÁR 23

A szakszervezetek szerepe és feladatai körül folyó vita elfajulásának az a magyarázata, hogy igen korán a frakcióharc formáját öltötte. Ezt a kérdést, ezt az igen széleskörű, mindent felölelő kérdést, nem lehet felvetni csak úgy hevenyében, ahogy nálunk felvetették, és ebben elsősorban — mármint a hevenyészett felvetésben, a túlzott sietségben — Trockij elvtársat hibáztatom. Mindegyikünkkel megtörtént és meg fog történni, hogy a Központi Bizottsághoz nem eléggé előkészített téziseket terjesztünk be, mert hiszen nálunk az egész munka hallatlan iramban folyik. Ez nem nagy hiba, mindegyikünkkel megesett, hogy sietett. Ez magában véve gyakori hiba, amelyből nem fogunk kigyógyulni, mert az objektív feltételek túlságosan nehezek. De annál óvatosabban kell kezelnünk a frakciós jellegű kérdéseket, a vitás kérdéseket. Mert itt könnyen beleeshet ebbe a hibába még olyan ember is, aki nem túlságosan lobbanékony természetű, ezt pedig ellenfelemről nem mondhatom el. És hogy ezt szemléltetően megmutassam és azonnal rátérjek a dolog lényegére, felolvasom most az elvtársaknak Trockij legfontosabb téziseit.

Trockij elvtárs brosúrájában, a 12. tézisnek a végén, ezt írja:

„Megfigyelhetjük azt a tényt, hogy amilyen arányban a gazdasági feladatok előtérbe lépnek, sok szakszervezeti funkcionárius egyre élesebben és engesztelhetetlenebbül lép fel az «összenövés» perspektívája és az abból adódó gyakorlati következtetések ellen. Ezek közé a szakszervezeti funkcionáriusok közé tartozik Tomszkij és Lozovszkij elvtárs is.

Mi több, sok szakszervezeti funkcionárius, akik kapálódznak az új feladatok és módszerek ellen, környezetükben a testületi elzárkózás, az adott gazdasági területre bevont új funkcionáriusokkal szemben az ellenségeskedés légkörét teremtik meg, és ilymódon valójában a szakmailag szervezett munkások között a céhszellem maradványait erősítik."

Ilyen helyet nem egyet idézhetnék Trockij brosúrájából. A frakciózás szempontjából kérdem: vajjon méltó volt-e ilyen tekintélyes férfiúhoz, ilyen jelentékeny vezetőhöz, hogy így lépjen fel pártbeli elvtársaival szemben? Meggyőződésem, hogy az elvtársak 99%-a, azok kivételével, akik hajbakaptak, azt fogja mondani, hogy nem szabad így fellépni.

Ha Tomszkij és Lozovszkij elvtársak vétkesek volnának, vagy gyanusíthatók volnának azzal, hogy vétkesek, például abban, hogy egyszerre csak megtagadták a breszti béke aláírását vagy egyszerre megtagadták a háború folytatását, — akkor megértem ezt a fellépést. A forradalmi célszerűség fölötte áll a formális demokratizmusnak. De ilyen pillanatban ilyen meggondolatlanul cselekedni — öreg hiba. Így nem szabad eljárni. Trockij ebben a pontban azt mondja, hogy sok szakszervezeti funkcionárius környezetében az ellenségeskedés és az elzárkózás légkörét teremti meg. Mi ez? Miféle beszéd és miféle hang ez? Hát szabad így felvetni egy kérdést? Ha azelőtt azt mondottam, hogy talán sikerül az „ütköző" szerepét betöltenem és nem beleszólnom a vitába, mert káros dolog Trockijjal verekedni, minthogy ez káros ránk nézve, káros a pártra nézve, káros a köztársaságra nézve, ez után a brosúra után azt mondottam, hogy akcióba kell lépnem.

Trockij azt írja, hogy „sok szakszervezeti funkcionárius az új funkcionáriusokkal szemben az ellenségeskedés légkörét teremti meg". Hogyan? Ha valóban sok szakszervezeti funkcionárius „az új funkcionáriusokkal szem-

ben az ellenségeskedés légkörét teremti meg" környezetében, akkor meg kell nevezni azokat, akik ilyen ellenséges légkört teremtenek meg. Ha azonban nem nevezik meg őket, akkor ez átrostálás, akkor ez bürokratikus elintézési mód. Még ha tapasztalható is ellenségeskedés az új funkcionáriusokkal szemben, akkor sem szabad így beszélni. Trockij Lozovszkijt és Tomszkijt bürokratizmussal vádolja. Én viszont az ellenkezőjét mondanám. Ezt nem is lehet tovább olvasni, mert a kérdésfelvetés módja mindent elrontott, egy kanál kátrányt öntött a mézes hordóba és most már akármennyi mézet önt is bele, az egész el van rontva.

Vajjon ki tehet arról, hogy sok szakszervezeti funkcionárius az ellenségeskedés légkörét teremti meg az új funkcionáriusokkal szemben? Persze, az ütköző-párti vagy a cektranista azt fogja mondani: a szakszervezeti funkcionáriusok tehetnek róla.

De a lényegről itt hetet-havat hordtak össze — ahogy most a hóvihar hordja a havat —, mindenfélét kiagyaltak, összelocsogtak. Mindebben, elvtársak, tisztán kell látnunk és meg kell értenünk a lényeget. A lényeg pedig az, hogy a tapintatlanságok sorozata ellenséges hangulatot kelt a tömegekben. Ellenfelem azt állítja, hogy voltak olyan emberek, akik az ellenségeskedés légkörét teremtették meg. Ez azt mutatja, hogy a kérdésfeltevés tökéletesen helytelen. Mégiscsak tisztán kell látnunk ebben a kérdésben. Novemberben összeült az összoroszországi konferencia, és itt bedobják az „átrostálás" jelszavát. Trockij hibát követett el, hogy ezt mondta. Politikai szempontból világos, hogy az ilyen módszer szakadáshoz vezet és megdönti a proletariátus diktatúráját.

Meg kell érteni, hogy a szakszervezetek nem olyan szervek, mint a népbiztosságok. A szakszervezetek: az egész egyesült proletariátus, különleges szervek, és nem lehet őket így kezelni. És amikor felvetődött a szakadással fenyegető, helytelen módszer kérdése, azt mondottam: „Egyelőre ne fecsegjetek széleskörű vitáról, dolgozzatok a bizottságban és ott körültekintően vizsgáljátok meg a dolgot." De az elvtársak azt mondják: „Dehogyis, hiszen ez a demokratizmus megsértése." Sőt Buharin elv-

társ odáig ment, hogy „a munkásdemokrácia szent jelszaváról" kezdett beszélni. Szószerint ezt mondta. Én ezt elolvastam és . . . majdhogynem keresztet vetettem. (D e r ü l t s é g.) Állítom, hogy a hibák kezdetben mindig kicsinyek és csak azután nőnek meg. A nézeteltérések mindig kis nézeteltérésekkel kezdődnek. Mindenkivel megtörtént, hogy megsérült, de ha a seb elgennyed, akkor halálossá válhat. És voltaképpen egy kis seb elgennyedéséről van szó. Novemberben átrostálásról beszélnek, decemberben pedig már elkövették a nagy hibát.

A Központi Bizottság decemberi plénuma ellenünk volt. A Központi Bizottság plénumán, decemberben, a többség Trockijhoz csatlakozott, és Trockijnak és Buharinnak a határozati javaslatát fogadták el. Ezt önök természetesen olvasták. De még azoknak a központi bizottsági tagoknak is, akik nem értenek egyet velünk, el kellett ismerniök, hogy inkább a hajózási munkásoknak van igazuk, mint a Cektrannak. Ez tény. És ha azt kérdem, miben rejlett a Cektran hibája, ezt kell válaszolni: nem abban, hogy önök nyomást gyakoroltak, ez érdemük, hanem abban, hogy tűrték a bürokratizmus túlkapásait.

De ha ezt a túlkapást felismerték, akkor ki kell javítani, és nem szabad a kijavítása ellen polemizálni. Csak erről van szó. A bürokratizmus elleni harc évtizedekig fog tartani. Ez igen súlyos harc, és aki azt mondja az elvtársaknak, hogy egycsapásra megszabadulunk a bürokratizmustól, ha antibürokratikus platformokat fogunk elfogadni, az közönséges szélhámos, aki szereti a nagy szavakat. A bürokratizmus túlkapásait azonnal korrigálni kell. Le kell csapni ezekre a bürokratikus túlkapásokra és korrigálni kell őket, és nem szabad a rosszat jónak, a feketét fehérnek mondani. A munkások és a parasztok megértik, hogy nekik maguknak még meg kell tanulniok az igazgatást, de nagyon jól megértik, hogy vannak bürokratikus túlkapások is, és ha ezeket nem korrigáljuk, akkor kétszeres hibát követünk el. A hibákat, amint azt a hajózási munkások követelik, idejében kell kijavítanunk, és nem akkor, amikor már mások mutatnak rá ezekre a hibákra.

Kitűnő funkcionáriusokkal is megesett, hogy tévedtek. A Cektranban nagyszerű funkcionáriusok vannak, s ki

fogjuk őket nevezni és korrigálni fogjuk azokat a bürokratikus túlkapásokat, amelyeket ők eltűrtek. Trockij elvtárs azt mondja, hogy Tomszkij és Lozovszkij elvtárs — akik szakszervezeti funkcionáriusok — hibásak abban, hogy az új funkcionáriusokkal szemben az ellenségeskedés légkörét teremtik meg környezetükben. De hisz ez szörnyűség. Aki így beszél, az vagy beteg vagy olyan forrófejű ember, aki igazán nem ismer mértéket.

Ennek a sietségnek következménye, hogy vitatkoznak, platformokat gyártanak, vádaskodnak, s az az eredmény, hogy minden alapjában el van rontva.

Tudják az elvtársak, hogy ha két ember hajbakap, akkor két nap mulva a legtávolabbi atyafiságuk is eszükbe jut és arról fognak mesélni. Azt kérdezzük: „Te miért vesztél össze?" — „Hát úgy, hogy van neki egy nénikéje, neki meg egy bácsikája." — „Nem, nem most, hanem akkor miért vesztél össze?" Kiderül, hogy két nap alatt hordtak össze ennyi nézeteltérést.

A Cektran igen sok túlzást, mégpedig káros túlzást, felesleges bürokratizmust eltűrt. Túlzások mindenütt előfordulnak. Vannak hivatalok, amelyeknek csak magában Moszkvában harmincezer alkalmazottjuk van. Ez nem semmiség. Ezt a dolgot nehéz orvosolni, ezen a falon nehéz áttörni. Nem kell félni, nem kell arra gondolni, hogy valaki valakit megsértett, hogy valakit felingereltek. Ha frakciós harcot indítanak és azt mondják: Tomszkij a hibás, aki a tömegekben a cektranistákkal szemben ellenséges légkört teremtett, akkor ezzel teljesen elferdítik a dolgokat, ez gyökerében elrontja az egész munkát, gyökerében elrontja a szakszervezetekkel való viszonyt. Márpedig a szakszervezetek — az egész proletariátus. Ha ehhez ragaszkodnak és erre platformok szerint szavaznak, akkor ez a Szovjethatalom bukásához vezet.

Ha a párt és a szakszervezetek között szakadás következik be, akkor a párt a hibás, és ez a Szovjethatalom biztos pusztulását jelenti. Nekünk nincs más támaszunk, mint a proletárok milliói, akik nem öntudatosak, gyakran felvilágosulatlanok, elmaradottak, írástudatlanok, de akik követik pártjukat, minthogy proletárok. Húsz éven át a maguk pártjának tartották ezt a pártot. Ami utána

következik, nem a mi osztályunk, de talán mellénk fog állni, ha okosak leszünk és saját osztályunkon belül helyes politikát folytatunk. Nagyszerű pillanathoz érkeztünk el forradalmunkban, felébresztettük a proletárok tömegeit, felébresztettük a falusi szegénységet, hogy tudatosan támogassanak bennünket. Ezt egyetlen forradalom sem tette meg. Nincs olyan osztály, amely megbuktathatna bennünket: mellettünk van a proletárok és a falusi szegénység többsége. Senki sem vihet pusztulásba bennünket, kivéve saját hibáinkat. Ez a „ha" a kérdés gyökere. Ha saját hibánkból szakadást idézünk elő, minden összeomlik azért, mert a szakszervezet nemcsak hivatal, hanem az a forrás, amelyből egész hatalmunk fakad. Ez az az osztály, amelyet a kapitalizmus gazdasága mint a gazdaság egyesítőjét létrehozott, amely iparával összefogja a szétforgácsolt, szétszórt parasztok millióit. És ezért egy proletár erősebb kétszáz parasztnál.

S éppen ezért teljesen helytelen Trockijnak ez az álláspontja. Kiragadhatnám akármelyik tézisét és elemezhetném, persze ehhez nem egy, hanem tíz órára volna szükség, és mindenki elszökne, mert ez unalmas volna. Mindegyik tézisben ugyanaz a teljesen helytelen álláspont jut kifejezésre: „sok szakszervezeti funkcionárius az ellenségeskedés légkörét teremti meg". A szakszervezetek zömében velünk szemben ellenséges hangulat lett úrrá hibáink miatt, a bürokratizmus hibája miatt, amelyet fent elnéztünk, elnéztem én is, mert a Közlekedésügyi Népbiztosság Politikai Főosztályát én neveztem ki. Mit tegyünk? Korrigáljuk ezeket a hibákat? A Cektran túlkapásait korrigálni kell, ha megértettük, hogy a párt szilárd párt, munkáspárt, amely saját lábán áll és saját fejével gondolkodik. Mi nem mondunk le sem a kinevezés rendszeréről, sem a diktatúráról. Az orosz munkás, aki húszéves iskolát járt ki, erre nem lesz hajlandó. Ha ezt a hibát támogatni fogjuk, akkor biztosan megbukunk, és itt a hiba, ez a kérdés veleje.

Trockij azt mondja, hogy Lozovszkij és Tomszkij kapálódznak az új feladatok ellen. Ha ezt bebizonyítja, akkor a helyzet megváltozik. Melyek az új feladatok? Itt „termelési légkörről", „termelési demokráciáról", „termelési szerepről" beszélnek. Én már kezdettől fogva,

a december 30-i vita során megmondtam, hogy ez üres beszéd, a munkás ezt nem érti meg, és mindez a termelési propaganda feladatainak körébe tartozik[22]. Mi nem mondunk le a diktatúráról, az egyszemélyi vezetésről, mindez megmarad, mindezt támogatni fogom, de az ostobaságot és a túlzásokat semmiesetre sem fogom védelmezni. „Termelési légkör" — nevetséges szó, a munkások nevetni fognak rajta. Beszéljünk egyszerűbben és világosabban, — mindez termelési propaganda. De erre a célra külön szerv létesült.

A szakszervezetek termelési szerepe kiszélesítésének kérdésére december 30-án válaszoltam; azt válaszoltam a sajtóban, hogy van Rudzutak elvtársnak egy határozata, amelyet a november 5-i konferencián elfogadtak. Trockij és Buharin elvtárs azt mondta, hogy ezt a határozatot a Cektran írta. Ezt az állítást ugyan megcáfolták, mégis azt mondom, ha ők írták, akkor ki kapálódzik? A szakszervezetek elfogadták, a Cektran írta. Rendben van, ezek után a gyerekeknek nincs okuk a veszekedésre és frakciós nézeteltérések előidézésére. Vajjon megjelölt-e Trockij elvtárs új feladatokat? Nem. S ami nála új, az csak rosszabb. Éppen ez a bökkenő. Trockij elvtárs azért hadakozik, mert a pártnál el akarja érni, hogy a párt elítélje azokat, akik kapálódznak az új feladatok ellen és a legnagyobb bűnösökként Tomszkijt és Lozovszkijt nevezi meg.

Rudzutak mindent világosabban és egyszerűbben fejez ki, nem beszél sem „termelési légkörről", sem „termelési demokráciáról". Világosan megmondja: a szakszervezet minden tagja legyen tudatában annak, hogy az országban feltétlenül emelni kell a termelékenységet. Ezt egyszerű, érthető nyelven írja meg. Mindent jobban fogalmaz meg, mint Trockij, teljesebben fogalmaz meg, mert hozzáfűzi a természetbeni prémiumokat és a fegyelmi bíróságokat. Enélkül mindaz, amit a közlekedés színvonalának emeléséről, a helyzet megjavításáról mondunk, üres beszéd. Alakítsunk bizottságokat, alakítsunk fegyelmi bíróságokat. A Cektranban ezen a téren túlzásokba estek. Nevezzük nevén a gyermeket, a túlzás túlzás, és a túlzásokat nem szabad új feladatokra való hivatkozással védelmezni, — ki

kell őket javítani. A kényszerről nem mondunk le. Egyetlen józan gondolkodású munkásnak sem fog eszébe jutni, hogy most meglehetünk kényszer nélkül, vagy hogy most feloszlathatjuk a szakszervezeteket, vagy átadhatjuk nekik az egész termelést. Ilyen sületlenséget csak Sljapnyikov elvtárs mondhatott.

Sljapnyikov elvtárs egész beszédében egyetlen pompás rész van, ahol azt mondta, hogy nálunk, Szormovóban végeztek egy kísérletet, és az igazolatlan mulasztások 30%-kal csökkentek. Azt mondják, hogy ez igaz, de én bizalmatlan természetű ember lévén, amondó vagyok, küldjünk ki egy bizottságot, s az vizsgálja meg a dolgot, hasonlítsa össze Nyizsnyijt Petrográddal. Ehhez nem kell gyűlés, hanem egy hozzáértő bizottság. Trockij azt mondja, hogy meg akarják gátolni az összenövést. Ez ostobaság. Trockij elvtárs azt mondja, hogy előre kell menni. Ha jó a gép, akkor előre kell menni, ha meg a gép kisiklott, akkor visszafelé kell menni. Ez is hasznos a párt számára, mert a tapasztalatokat tanulmányozni kell.

Termelés nincs, rossz téziseket viszont termeltünk. Az ilyen munka elmélyedést és tapasztalatokat kíván. Az elvtársak, szakszervezeti funkcionáriusok, bányászok, kiki végzi a maga munkáját. Ha ezzel a kérdéssel foglalkoznak, faggassák ki az embereket, követeljenek számszerű adatokat, hússzor is ellenőrizzenek mindent, egy szót se higgyenek el, és aztán mondják meg, mire jutottak. Ha jó tapasztalataik vannak, menjenek előre, ha rosszak — menjenek visszafelé. Ez munka, nempedig fecsegés. Ezzel kellett volna a pártgyűléseken foglalkozni.

A VIII. Szovjetkongresszuson azt mondtam, hogy kevesebbet politizáljunk. Amikor ezt mondottam, azt hittem, hogy nem fogunk politikai hibákat elkövetni, s ma, három évvel a szovjetforradalom után, szindikalizmusról beszélünk, — ez bizony szégyen. Ha egy félesztendővel ezelőtt valaki azt mondta volna, hogy a szindikalizmusról fogok írni, akkor azt mondtam volna, hogy inkább a Donyec-medencéről írnék. Mostpedig elvonnak bennünket a munkától, és visszafelé rángatják a pártot. Kis hibából nő ki a nagy hiba. Most áttérek Sljapnyikov elvtársra. Trockij

elvtárs téziseinek 16. pontjában helyesen határozza meg Sljapnyikov hibáját.

Buharin ütközőpolitikájával kapcsolatban Sljapnyikovba kapaszkodott, de jobban tette volna, ha egy szalmaszálba kapaszkodik. Buharin a szakszervezeteknek kötelező erejű jelöléseket ígér. A szakszervezet tehát kinevez. Ez ugyanaz, mint amit Sljapnyikov mond. A szindikalizmus ellen a marxisták az egész világon harcoltak. Több mint húsz esztendeje harcolunk a pártban, bebizonyítottuk a munkásoknak — nem szóval, hanem tettekkel —, hogy a párt különleges valami, hogy öntudatos, önfeláldozó embereket követel, hogy a párt elkövet ugyan hibákat, de kijavítja őket, hogy vezet és kiválasztja azokat az embereket, akik tudják, milyen út áll még előttünk, milyen akadályokat kell még leküzdenünk. A párt nem csapja be a munkásokat. Nem tesz olyan ígéreteket, amelyeket nem lehet teljesíteni. És ha önök átugorják a szakszervezeteket, akkor önök miatt egész munkánk, mindaz, amit három év alatt elvégeztünk, semmivé válik, minden kérdésessé válik. Buharin elvtárs, akivel beszéltem erről a hibáról, azt mondta: „Lenin elvtárs, maga mindenbe beleköt."

A kötelező erejű jelöléseket úgy képzelem el, hogy azokat a párt Központi Bizottságának vezetésével eszközlik. De akkor milyen jogokat biztosítunk? Hiszen akkor semmiféle blokkot sem lehet létrehozni. A munkások és a parasztok — két különböző osztály. Ha húsz év alatt elérjük, hogy az egész országot villamosítjuk, akkor azt hallatlanul gyorsnak mondhatjuk. Ez nem megy máról holnapra. Akkor majd beszélhetünk arról, hogy a jogokat átruházzuk a szakszervezetekre, addig viszont ez a munkások becsapása volna. A proletariátus diktatúrája a legszilárdabb hatalom a világon, mert a bizalmat itt tettekkel vívják ki, és mert a párt gondosan ügyelt arra, hogy ez a hatalom ne gyengüljön.

De mit jelent ez?

Vajjon minden munkás tudja, hogyan kell az államot igazgatni? A gyakorlati emberek tudják, hogy ez mesebeszéd, hogy nálunk a szakmailag szervezett munkások milliói átélik azt, amit mi mondottunk, hogy a szakszerve-

zet a kommunizmus és az igazgatás iskolája. Ha a munkások ezekben az években végigjárják az iskolát, meg fogják tanulni az igazgatást, de ez lassan megy. Még az írástudatlanságot sem számoltuk fel. Tudjuk, hogy a parasztokkal kapcsolatban álló munkások könnyen kerülnek nem-proletár jelszavak befolyása alá. Ki foglalkozott igazgatással a munkások közül? Néhányezren egész Oroszországban, nem több. Ha azt mondjuk, hogy nem a párt végzi a jelölést és nem a párt igazgat, hanem maguk a szakszervezetek, akkor ez nagyon demokratikusan hangzik majd, ezzel talán szavazatokat is lehet szerezni, de nem sokáig. Ez pusztulásba vinné a proletárdiktatúrát.

Olvassák el az elvtársak a Komintern II. kongresszusának a határozatát. A Komintern határozatai és döntései bejárták az egész világot. Nemrégiben a szocialisták kongresszusa Franciaországban megmutatta, hogy mi ebben az országban, ahol igen nagy a sovinizmus, megszereztük a többséget, pártszakadást idéztünk elő, a korrupt vezetőket elkergettük, és ezt a szindikalisták ellenére tettük. S ők mindannyian elfogadták elméletünket, a legjobb munkások, a legjobb vezetők mind. Még az egész világ szindikalistái is, a forradalmi szindikalisták, hozzánk jönnek. Magam is találkoztam amerikai szindikalistákkal, akik jártak nálunk és most azt mondják: „Valóban, párt nélkül nem lehet irányítani a proletariátust." Az elvtársak ezt jól tudják. S a proletariátushoz semmiképpen sem méltó, hogy a szindikalizmus karjaiba vesse magát, hogy kötelező erejű jelölésekről beszéljen a „termelők összoroszországi kongresszusaira". Ez veszélyes dolog, ez aláássa a párt vezető szerepét. Most az országban a szervezett munkások százalékos aránya elenyészően csekély. S a parasztság zöme a pártot fogja követni azért, mert a párt politikája helyes, mert a legnehezebb napokban, a breszti béke idején, a párt tudott ideiglenesen áldozatokat hozni és visszavonulni, és ez helyesnek bizonyult. Hát ezt csak úgy sutba dobhatjuk? Vajjon mindez véletlen? Ez annak az eredménye, amiért a párt évtizedeken át dolgozott. A bolsevikoknak, akik húszesztendős pártiskolát jártak ki, mindenki hisz.

A vezetéshez az edzett kommunista forradalmárok

hadseregére van szükség, ez megvan, neve: párt. Az egész szindikalista ostobaságot, a termelők kötelező erejű jelölését — mindezt papírkosárba kell dobni. Ha erre az útra lépünk, az a valóságban ezt jelenti: a pártot félretesszük, a valóságban Oroszországban nem lehet proletárdiktatúra. Pártkötelességemnek tartottam, hogy ezt az álláspontot az elvtársak előtt ismertessem, s ezt véleményem szerint gyakorlati tételek formájában kifejti az a platform, melynek neve „Az OKP X. Kongresszusának határozattervezete", s amelyet Lenin, Zinovjev, Tomszkij, Rudzutak, Kalinyin, Kamenyev, Lozovszkij, Petrovszkij, Szergejev és Sztálin írt alá. Lozovszkij, aki nem központi bizottsági tag, azért szerepel itt, mert dolgozott abban a szakszervezeti bizottságban, amelyből Sljapnyikov és Lutovinov sajnos kilépett. A munkások majd eldöntik, helyesen tette-e Sljapnyikov, hogy kilépett. Ha nem tette helyesen, akkor ezért pálcát törnek fölötte. Meg vagyok győződve róla, hogy minden öntudatos munkás el fogja fogadni ezt a platformot, s pártunk jelenlegi nézeteltérései megmaradnak a vezetők lázbetegségének, a munkások pedig korrigálják ezeket a nézeteltéréseket, őrhelyükön maradnak, megvédik a pártfegyelmet, és — bármi áron is — vállvetett gyakorlati, tevékeny, körültekintő munkával emelik a termelést és meghozzák nekünk a teljes győzelmet. (Hosszantartó taps.)

Megjelent: „A II. Összoroszországi Bányászkongresszus Bulletinje"
1, sz. 1921 január 25.

2

ZÁRSZÓ A SZAKSZERVEZETEK SZEREPÉRŐL ÉS FELADATAIRÓL MONDOTT ELŐADÓI BESZÉDHEZ A KONGRESSZUS KOMMUNISTA FRAKCIÓJÁNAK ÜLÉSÉN JANUÁR 24

Elvtársak, éppen azzal a kérdéssel akartam kezdeni a beszédemet, hogy ki kit ijesztget, és Sljapnyikov elvtárssal, aki nagyon ránkijesztett. Itt mindenki azt mondotta, hogy Lenin a szindikalizmussal ijesztget. Aki azt mondja, hogy Lenin ijesztgetni akar, nevetségessé teszi magát, mert a szindikalizmust madárijesztőnek feltüntetni — nevetséges. Úgy vélem, hogy mindenekelőtt programmjainkon kell kezdenünk, el kell olvasnunk a kommunista párt programmját és meg kell néznünk, hogyan szól ez a programm. Trockij és Sljapnyikov elvtárs a kommunista programmnak egy és ugyanazon helyéről tesznek említést, és ez a hely éppen a programm 5. cikkelyében található. Mindjárt egész terjedelmében felolvasom ezt az elvtársaknak:

„5. A társadalmasított ipar szervező apparátusának elsősorban a szakszervezetekre kell támaszkodnia. A szakszervezeteknek egyre jobban meg kell szabadulniok a szűklátókörű céhszellemtől, és az adott termelési ág dolgozóinak többségét, majd fokozatosan valamennyi dolgozóját felölelő, nagy termelési egyesülésekké kell válniok."

Ezt a részt idézte beszédében Sljapnyikov elvtárs. De hiszen, ha a számadatok helyesek voltak, akkor 60% volna a szervezeti vezető, és ez a 60% munkásokból állna. Továbbá. Ha már hivatkozik valaki a programmra, akkor annak rendje és módja szerint kell rá hivatkoznia, meg kell gondolnia, hogy a párt tagjai a programmot teljes egészében ismerik, és nem szabad egy kis részletet kiragadni belőle és ezzel megelégedni, amint ezt Trockij és Sljap-

nyikov teszik. Elvtársak, történetileg be van bizonyítva, hogy a munkások nem egyesülhetnek másként, mint termelési ágak szerint. Ezért jutottak el az egész világon az ipari szervezetek gondolatához. Ez persze csak egyelőre van így. Azt mondják, hogy meg kell szabadulnunk a szűklátókörű céhszellemtől. Nos, megszabadultunk-e tőle legalább tizedrészben? Mindenki, aki őszinte akar lenni, azt fogja mondani, hogy nem, bizony nem szabadultunk meg. Miért feledkezünk hát meg erről?

De ki mondja a szakszervezeteknek: „Még nem szabadultatok meg a szűklátókörű céhszellemtől, de meg kell szabadulnotok"? Ezt az OKP mondja programmjában. Olvassák el az elvtársak ezt a programmot. Ettől eltérni annyi, mint a programmtól eltérni a szindikalizmus irányában. Akárhogy célozgatnak is arra, hogy Lenin ijesztgetni akar valakit, a programm mégiscsak megvan. Ha idézzük az első részt és megfeledkezünk a másodikról — akkor eltérünk a programmtól. Milyen irányban? — szindikalista irányban. Tovább olvasom:

„A szakszervezeteknek, amelyek a Szovjet Köztársaság törvényeinek és a kialakult gyakorlatnak megfelelően máris résztvesznek az ipar valamennyi helyi és központi igazgatási szervének munkájában, el kell jutniok oda, hogy ténylegesen összpontosítsák kezükben az egész népgazdaság, mint egységes gazdasági egész teljes igazgatását."

Erre hivatkozik mindenki. Mit mond ki itt a programm? Egy teljesen vitathatatlan dolgot: „el kell jutniok". Nem mondja, hogy máris eljutnak. A programmban nincs benne ez a túlzás, amelyet ha elkövetünk, ostobaság sül ki belőle. A programm azt mondja: „eljutni". Mihez? Az igazgatáshoz és a tényleges összpontosításhoz. Mikor kell ide eljutniok? Ehhez nevelésre van szükség. Olyan nevelésre, hogy kivétel nélkül mindenki értsen az igazgatáshoz, tudja, hogyan kell ezt csinálni. Állíthatják-e az elvtársak tiszta lelkiismerettel, hogy a szakszervezetek az igazgatási tisztségekre mindig és bármilyen számú megfelelő adminisztrátort tudnak állítani? Hiszen az igazgatási helyekre nem hatmillió emberre van szükség, hanem talán hatvanezerre, mondjuk, százezerre. Elő tudják-e teremteni

ezeket? Mindenki, akit nem szédítettek meg a formulák és tézisek, és nem került azoknak az uszályába, akik mindenkit túlharsognak, azt fogja mondani, hogy nem, nem tudnak, itt még nem tartunk. A pártra sokéves nevelő munka vár, kezdve az írástudatlanság felszámolásán a pártnak a szakszervezetekben végzett egész munkájáig. A szakszervezetekben tömérdek munkát kell még végeznünk, hogy annak rendje és módja szerint eljussunk odáig. A programm is ezt mondja: „el kell jutniok odáig, hogy ténylegesen saját kezükben összpontosítsák az egész népgazdaság teljes igazgatását". Nincs szó arról, hogy iparágak szerint, ahogy ugyancsak Trockij a téziseiben mondja. Az első tézisek egyikében pontos az idézet. De a másikban az ipar szervezéséről van szó. Engedelmet kérek, így nem szabad idézni. Ha önök téziseket írnak, ha a programmra akarnak hivatkozni, olvassák végig. És mindenki, aki ezt az 5. cikkelyt elejétől a végéig elolvassa, egy kicsikét gondolkodik, tíz percet rászán, látni fogja, hogy Sljapnyikov eltért a programmtól, Trockij pedig ugrott egyet. Olvassák végig ezt az 5. cikkelyt:

„A szakszervezeteknek, amelyek ezen a módon bonthatatlan kapcsolatot létesítenek a népgazdaság központi állami igazgatása és a dolgozó tömegek széles rétegei között, a legnagyobb arányban be kell vonniok ez utóbbiakat a gazdaság vezetésében való közvetlen részvételbe. A szakszervezetek részvétele a gazdaság vezetésében és az a körülmény, hogy a szakszervezetek ebbe nagy tömegeket vonnak be, egyúttal a Szovjethatalom gazdasági apparátusának elbürokratizálódása ellen vívott harc fő eszköze, és lehetővé teszi a termelési eredmények valóban népi ellenőrzését."

Tehát először is el kell jutniok odáig, hogy ténylegesen összpontosítsanak. És ma mit biztosítanak? — A kapcsolatot a központi állami igazgatással — először is. Ez — ormótlan gépezet. Önök még nem tanítottak meg bennünket arra, miként kell úrrá lenni rajta. Tehát biztosítani kell először is a kapcsolatot a központi állami igazgatással, másodszor a népgazdasággal, harmadszor a tömeggel. Biztosítottuk ezt a kapcsolatot? Hogyan — a szakszervezetek tudnak igazgatni? Hiszen mindenki kacagni

fog, aki túl van már a harmincon és van valami élettapasztalata a szovjet építésben. Olvassák:

„A szakszervezetek részvétele a gazdaság vezetésében és az a körülmény, hogy a szakszervezetek ebbe nagy tömegeket vonnak be, egyúttal a Szovjethatalom gazdasági apparátusának elbürokratizálódása ellen vívott harc fő eszköze, és lehetővé teszi a termelési eredmények valóban népi ellenőrzését."

Az első — biztosítani a kapcsolatot a központi állami apparátusok között. Mi ezt a betegséget nem titkoljuk, és a programmban rámutattunk — biztosítsák a kapcsolatot a tömegekkel, és másodszor, a szakszervezetek részvételét a gazdaság vezetésében. Itt nincsenek hangzatos frázisok. Ha ezt megcsinálják az elvtársak úgy, hogy csökkentik az igazolatlan mulasztásokat nem 30, hanem csak 3%-kal, akkor azt fogjuk mondani: ez pompás, hasznos és értékes dolog. „A szakszervezetek részvétele a gazdaság vezetésében és az a körülmény, hogy a szakszervezetek ebbe nagy tömegeket vonnak be." Ezt tartalmazza a mai programm. A programm semmit sem ígérget, nincs benne semmiféle hangzatos frázis, semmi olyasmi, hogy önök maguk válasszanak. Nincs benne demagógia és megállapítja, hogy vannak tudatlan, felvilágosulatlan tömegek, vannak szakszervezetek, amelyek annyira erősek, hogy az egész parasztságot vezetik, a szakszervezeteket pedig a párt vezeti, amely a cárizmussal vívott harc húszéves iskoláját járta végig. Egyetlen ország sem ment át annyi megpróbáltatáson, mint Oroszország. Csakis ennek a gépezetnek köszönhetjük, hogy megálljuk a helyünket. Miért tekintik ezt csodának? Mert paraszti országban csupán a szakszervezetek tudják gazdaságilag egyesíteni a szétforgácsolt gazdaságok millióit, ha maga a hatmilliós tömeg bízik pártjában, követi pártját úgy, ahogy eddig követte. Ennek a gépezetnek köszönhetjük, ha megálljuk a helyünket. Hogy ez a gépezet hogyan működik, az politikai kérdés. Miért kormányozhat egy kisebbség egy óriási paraszti országban, és miért vagyunk nyugodtak? Hároméves tapasztalat után bennünket senki a világon — sem külső, sem belső erő — nem képes megtörni; ha nem követünk el egetverő ostobaságot, amely szakadásokra vezet, tar-

tani fogjuk pozíciónkat, különben elvisz bennünket az ördög. Ezért, amikor Sljapnyikov elvtárs a platformjában azt mondja és azt írja:

„A termelők összoroszországi kongresszusa megválasztja a népgazdaság igazgatási szervét", —

akkor azt mondom: olvassák végig az elvtársak programmunk 5. cikkelyét, amelyet én felolvastam, és látni fogják, hogy sem Lenin, sem más nem ijesztget.

Sljapnyikov beszédének végén azt mondta: „Vessünk véget a bürokratizmusnak az államapparátusban és a népgazdaságban." Állítom, hogy ez demagógia. A bürokratizmus mult év júliusa óta napirenden van. Mult év júliusában, az OKP IX. Kongresszusa után, Preobrazsenszkij is felveti a kérdést, — nincsenek-e nálunk bürokratikus túlzások? Vigyázat! Augusztusban a Központi Bizottság jóváhagyja Zinovjev levelét: harcoljatok a bürokratizmus ellen. Szeptemberben összeült a pártkonferencia és ezt jóváhagyta. Tehát nem Lenin agyalt ki valami új utat, amint Trockij megjegyzi, hanem a párt mondotta: „Új seb keletkezett, vigyázat!" Júliusban Preobrazsenszkij felveti ezt a kérdést, augusztusban Zinovjev levele, szeptemberben — pártkonferencia, decemberben — a Szovjetkongresszuson — nagy beszámoló a bürokratizmusról. Tehát keletkezett egy seb. Mi a programmban 1919-ben megírtuk, hogy nálunk van bürokratizmus. Aki azt ajánlja önöknek, hogy vessenek véget a bürokratizmusnak, az demagóg. Ha odaállnak önök elé és azt mondják — „vessünk véget a bürokratizmusnak", akkor ez demagógia. Ez ostobaság. A bürokratizmus ellen hosszú évekig fogunk harcolni, és aki mást mond, az szélhámos és demagóg, mert ahhoz, hogy a bürokratizmust leküzdjük, rendszabályok százaira van szükség, arra van szükség, hogy kivétel nélkül mindenki iskolázott, kivétel nélkül mindenki művelt legyen, mindenki résztvegyen a Munkás-Paraszt Felügyeletben[23]. Sljapnyikov munkaügyi népbiztos volt, kereskedelem- és iparügyi népbiztos volt. Nos, ő talán véget vetett a bürokratizmusnak? Kiszeljov a Textilközpontban dolgozott. Nos, ő talán véget vetett a bürokratizmusnak?

Még egyszer azt mondom: ha a mi kongresszusaink mind szekciókra oszlanak majd és adatokat gyüjtenek a malomipari munkások és a Donyec-medencei dolgozók körében az összenövés tényeiről — akkor felnőttek módjára fogunk dolgozni. Az pedig, hogy számos hasznavehetetlen platformot írtunk, azt bizonyítja, hogy nem vagyunk jó gazdák. Ismétlem, senki meg nem tör bennünket, sem külső, sem belső erő, ha nem engedjük, hogy szakadásra kerüljön sor. Azt mondom, hogy a Cektran nemcsak kerékkötő, de ez a túlkapás a szakadásig vezetett. Bürokratikus túlkapások mindenütt előfordulnak, s a Központi Bizottság ezt tudja és felel érte. Ebben a vonatkozásban Trockij elvtárs hibája abban rejlik, hogy minden tézise éppen ellenkező szellemben íródott. Valamennyi az átrostálás szellemében íródott és valamennyi a szakadás felé sodorta a szakszervezetet. Nem az a lényeg, hogy Trockij elvtársnak beírjunk egy rossz osztályzatot, nem vagyunk iskolában, és nincs szükségünk érdemjegyekre, de le kell szögezni, hogy Trockij elvtárs téziseinek egész tartalma helytelen, és ezért azokat el kell vetni.

Megjelent: „A II. Összoroszországi Bányászkongresszus Bulletinje“ 2. sz. 1921 január 26.

I. P. PAVLOV AKADÉMIKUS ÉS MUNKATÁRSAI TUDOMÁNYOS MUNKÁJA FELTÉTELEINEK BIZTOSÍTÁSA

A NÉPBIZTOSOK TANÁCSÁNAK RENDELETE

A Népbiztosok Tanácsa, I. P. Pavlov akadémikusnak az egész világ dolgozói szempontjából óriási jelentőségű, egészen kivételes tudományos érdemeire való tekintettel, elrendeli:

1. A Petrográdi Szovjet előterjesztése alapján alakuljon széles hatáskörrel felruházott külön bizottság, melynek tagjai: M. Gorkij elvtárs, Krisztyi elvtárs, a petrográdi főiskolák igazgatója, és Kaplun elvtárs, a Petrográdi Szovjet ügyigazgatási osztálya kollégiumának tagja. A bizottságnak az a feladata, hogy a legrövidebb időn belül teremtse meg a legkedvezőbb feltételeket Pavlov akadémikus és munkatársai tudományos munkájának biztosítása érdekében.

2. Meg kell bízni az Állami Könyvkiadót, hogy a köztársaság legjobb nyomdájában díszkiadásban jelentesse meg Pavlov akadémikus tudományos művét, amely az elmult húsz esztendőben végzett tudományos munkásságának eredményeit összegezi. A mű szerzői joga mind Oroszországban, mind a külföldön I. P. Pavlovot illeti.

3. Meg kell bízni a munkásellátási bizottságot, hogy Pavlov akadémikus és felesége részére különleges élelmiszer fejadagot utaljon ki, amelynek kalóriaértéke két akadémiai fejadaggal egyenlő.

4. Meg kell bízni a Petrográdi Szovjetet, hogy Pavlov professzor és felesége számára jelenlegi lakásukat életük

végéig biztosítsa, és mind a lakást, mind Pavlov akadémikus laboratóriumát a legnagyobb kényelemmel rendezze be.

Moszkva, Kreml
1921 január 24.

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

Megjelent: „Izvesztyija VCIK"
30. sz. 1921 február 11.

MÉGEGYSZER A SZAKSZERVEZETEKRŐL, A JELENLEGI HELYZETRŐL, TROCKIJ ÉS BUHARIN HIBÁIRÓL[24]

Fellángolt a pártvita és a frakció-harc a kongresszust megelőzően, vagyis a választások előtt és az OKP X. Kongresszusának küszöbönálló választásaival kapcsolatban. Az első frakciós fellépést, nevezetesen Trockij elvtárs fellépését „felelős funkcionáriusok egész sora nevében" „a platform-brosúrával" („A szakszervezetek szerepe és feladatai", az előszó 1920 december 25-ről van keltezve) az OKP petrográdi szervezetének éles (az olvasó a továbbiakból látni fogja, hogy megérdemelten volt éles) fellépése követte („Felhívás a párthoz", megjelent 1921 január 6-án a „Petrogradszkaja Pravdá"-ban[25], majd 1921 január 13-án a párt központi sajtószervében, a moszkvai „Pravdá"-ban). Azután a petrográdi szervezet ellen fellépett a Moszkvai Pártbizottság (a „Pravdá"-nak ugyanabban a számában). Továbbá megjelent az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács OKP frakciója irodájának kiadásában az 1920 december 30-án egy igen nagy és igen jelentős pártgyűlésen, nevezetesen a VIII. Szovjetkongresszus OKP frakciójának pártgyűlésén lefolyt vitáról készített gyorsírói feljegyzés. Ennek a gyorsírói feljegyzésnek a címe: „A szakszervezetek szerepe a termelésben" (az előszó 1921 január 6-ról van keltezve). Persze, ez még korántsem az egész vitaanyag. A vitás kérdéseket tárgyaló pártgyűlések pedig már úgyszólván mindenütt folyamatban vannak. Nekem 1920 december 30-án olyan körülmények között kellett felszólalnom, hogy, amint mondottam, kénytelen voltam „megsérteni az ügyrendet", nevezetesen: olyan körülmények között, hogy nem vehettem részt a vitában, nem hallgathattam meg sem az előttem, sem az

utánam felszólaló szónokokat. Megkísérlem, hogy most helyreállítsam a megbontott rendet és hogy „rendezettebb formában" szóljak hozzá a kérdéshez.

A FRAKCIÓS FELLÉPÉSEK VESZÉLYE A PÁRTRA NÉZVE

Frakciós fellépés-e Trockij elvtársnak „A szakszervezetek szerepe és feladatai" című brosúrája? Vajjon az ilyenfajta fellépés, tartalmától függetlenül, veszélyes-e a pártra nézve? Erről a kérdésről (persze Trockij elvtárson kívül) különösen a Moszkvai Pártbizottság tagjai hallgatnak szívesen, akik meglátják a petrográdiak frakciózását, és Buharin elvtárs, aki, amikor 1920 december 30-án az „ütköző-frakció" nevében fellépett, mindamellett kénytelen volt kijelenteni:

„... amikor a vonatban van némi hajlandóság a kisiklásra, akkor az ütköző nem is olyan haszontalan dolog" (az 1920 december 30-i vita gyorsírói feljegyzésének 45. oldala).

Tehát tapasztalható némi hajlam a kisiklásra. De vajjon elképzelhető-e, hogy vannak olyan öntudatos párttagok, akik közömbösek az iránt, hogy voltaképpen hol, miben, miképpen keletkezett ez a hajlam?

Brosúrájában Trockij előljáróban kijelenti, hogy ez a „brosúra kollektív munka gyümölcse"; hogy megírásában résztvett „számos felelős funkcionárius, főleg szakszervezeti funkcionáriusok" (az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács Elnökségének, a vas- és fémmunkások központi bizottságának, a Cektrannak a tagjai és mások); hogy ez „platform-brosúra". S a 4. tézis végén azt olvassuk, hogy „a küszöbönálló pártkongresszusnak *választania* kell (Trockij kiemelése) a szakszervezeti mozgalom két irányzata között".

Ha ez nem azt jelenti, hogy a Központi Bizottság egyik tagja frakciót alakít, ha ez nem „némi hajlam a kisiklásra", akkor próbálja megmagyarázni a pártnak Buharin elvtárs vagy bármely elvbarátja, milyen más értelmük van ezeknek a szavaknak: „frakciózás" és a párt „hajlama a

kisiklásra"?? Elképzelhető-e szörnyűbb elvakultság, mint azoknak az embereknek az elvakultsága, akik az „ütköző" szerepét akarják játszani és *szemet húnynak* egy *ilyen* „kisiklási hajlam" fölött??

Gondolják csak meg az elvtársak: a Központi Bizottság két plénuma után (november 9 és december 7), ahol hallatlanul részletesen, hosszasan és hevesen megvitattuk Trockij elvtárs eredeti tézistervezetét, valamint azt a pártpolitikát a szakszervezeti kérdésben, amely mellett Trockij síkra szállt, a Központi Bizottságnak egyik tagja *egyedül marad 19 közül*, és ez maga köré gyüjt egy a Központi Bizottságon kívülálló csoportot, és e csoport „kollektív" „munkájával" mint „platformmal" lép fel és azt javasolja a pártkongresszusnak, hogy „válasszon a *két* irányzat között"!! Már nem is szólok arról, hogy az a tény, hogy Trockij elvtárs 1920 december 25-én éppen két irányzatról és csak két irányzatról beszél, jóllehet Buharin már november 9-én fellépett mint „ütköző", világosan leleplezi Buharin csoportjának igazi szerepét mint cinkostársét a legrosszabbfajta és legkártékonyabb frakciózásban. Ezt csak mellékesen jegyzem meg. De kérdem a párt bármely tagját: nem meglepő-e ennek a szakszervezeti mozgalom két irányzata közötti „választás" érdekében indított rohamnak és rajtaütésnek szédítő gyorsasága? Bizony megdöbbentő, hogy a proletárdiktatúra negyedik esztendejében csak egyetlen párttag is akadt, aki képes *ilyenformán* „bedobni" a szakszervezeti mozgalom két irányzatának kérdését.

S ez nem minden. Nézzék meg az elvtársak, milyen frakciós kirohanásokkal van teletüzdelve ez a brosúra. Trockij már az első tézisben fenyegetően „rázza az öklét" „a szakszervezeti mozgalom néhány funkcionáriusa" felé, akik „a párt által elvben már rég elhagyott trade-unionista pozíciókra" csúsznak vissza (a Központi Bizottság 19 tagja közül nyilván csak egy képviseli a pártot). A 8. tézis fellengzősen elítéli a „szakszervezeti funkcionáriusok vezető rétegében tapasztalható szakszervezeti konzervatívizmust" (látható, milyen bürokratikus módon összpontosítja a figyelmet a „vezető rétegre"!). A 11. tézis elején csodálatosan tapintatos, meggyőző, tárgyilagos... hogy is fejezhetjük

ki ezt lehetőleg udvariasan? . . az a „célzás", hogy a „szakszervezeti funkcionáriusok többsége" „formálisan, *vagyis szavakban* ismeri el" az OKP IX. Kongresszusának határozatait.

Ebből is láthatjuk, milyen tekintélyes bírák vannak annak megállapítására, hogy a szakszervezeti funkcionáriusok *többsége* (!!) *szavakban* ismeri el a párthatározatokat!

A 12. tézisben:

„. . . sok szakszervezeti funkcionárius egyre élesebben és engesztelhetetlenebbül lép fel az összenövés perspektívái ellen . . . Ezek közé a szakszervezeti funkcionáriusok közé tartozik Tomszkij és Lozovszkij elvtárs is. Mi több, sok szakszervezeti funkcionárius, akik kapálódznak az új feladatok és módszerek ellen, környezetükben a testületi elzárkózás, az adott gazdasági területre bevont új funkcionáriusokkal szemben az ellenségeskedés légkörét teremtik meg, és ilymódon a szakmailag szervezett munkások között ténylegesen a céhszellem maradványait erősítik."

Olvassa el az olvasó figyelmesen és gondolja át jól ezt az elmefuttatást. Minő csodálatos bősége a „gyöngyszemeknek"! Először is, mérlegeljük ezt a megnyilatkozást frakciós jellege szempontjából! Képzeljük el, mit mondana és hogyan lépne fel Trockij, ha Tomszkij adna ki egy platformot, és Trockijt „sok" katonai funkcionáriussal együtt azzal vádolná meg, hogy a bürokratizmus légkörét teremtik meg, támogatják a barbárság maradványait stb.? Mi a „szerepe" Buharinnak, Preobrazsenszkijnek, Szerebrjakovnak és másoknak, akik nem látják — nos, egyszerűen nem veszik észre, egyáltalán nem veszik észre — az agresszivitást és frakciózást *itt*, nem látják, mennyivel frakciósabb ez, mint a petrográdiak fellépése?

Másodszor. Figyeljék meg az elvtársak, hogyan veti fel Trockij a kérdést: sok szakszervezeti funkcionárius „környezetében egy bizonyos légkört teremt meg" . . . Ez velejéig bürokratikus kérdésfeltevés. Eszerint, ugyebár, az a dolog lényege, milyen „légkört" alakít ki „környezetében" Tomszkij és Lozovszkij, s egyáltalán nem az, milyen

a tömegek, a milliók fejlettségi színvonala, milyenek az életkörülményeik.

Harmadszor. Trockij elvtárs itt véletlenül kibökte az egész vita *lényegét*, melyet olyan gondosan megkerült és elködösített ő is, az „ütköző" szerepét játszó Buharin és Társai is.

Abban rejlik-e az egész vita lényege és a harc oka, hogy sok szakszervezeti funkcionárius kapálódzik az új feladatok és módszerek ellen, s az új funkcionáriusokkal szemben az ellenségeskedés légkörét teremti meg környezetében?

Avagy talán abban, hogy a szakmailag szervezett munkástömegek jogosan tiltakoznak és feltétlenül kifejezik készségüket, hogy félreállítsák az új funkcionáriusok közül azokat, akik nem hajlandók javítani a felesleges és káros bürokratikus túlzásokat?

Abban van-e a vita lényege, hogy egyesek nem akarják megérteni az „új feladatokat és módszereket"?

Avagy talán abban, hogy egyesek az új feladatokra és módszerekre vonatkozó szóáradattal sikertelenül igyekeznek leplezni néhány felesleges és káros bürokratikus túlzás védelmét?

Ne feledkezzék meg róla az olvasó, hogy az egész vitának ez a *lényege*.

FORMÁLIS DEMOKRATIZMUS ÉS FORRADALMI CÉLSZERŰSÉG

„A munkásdemokrácia nem ismer fétiseket" — írja Trockij elvtárs téziseiben, amelyek „kollektív munka gyümölcsei". „Csak a forradalmi célszerűséget ismeri" (23. tézis).

Trockij elvtársnak ezekkel a téziseivel baj van. Ami bennük helyes, az nemcsak hogy nem új, hanem Trockij *ellen* fordul. Ami pedig új bennük, az hibás az első betűtől az utolsóig.

Feljegyeztem Trockij elvtárs helyes tételeit. E helyes tételek nemcsak abban a kérdésben (a Közlekedésügyi Népbiztosság Politikai Főosztálya kérdésében) fordulnak

ellene, amelyet a 23. tézis érint, hanem más kérdésekben is.

A formális demokrácia szempontjából Trockijnak *joga volt* ahhoz, hogy akár az egész Központi Bizottság ellen is frakciós platformmal lépjen fel. Ez vitathatatlan. Vitathatatlan az is, hogy ezt a formális jogot a Központi Bizottság a vita szabadságáról hozott 1920 december 24-i határozatával megerősítette. Buharin, az ütköző, Trockijtól ezt a formális jogot nem vitatja el, de elvitatja a petrográdi szervezettől, — valószínűleg azért, mert Buharin 1920 december 30-án annyira elragadtatta magát, hogy a „munkásdemokrácia szent jelszaváról" beszélt (gyorsírói feljegyzés 45. old.) . . .

No és a forradalmi célszerűség?

Vajjon akad-e csak egyetlen komoly ember is, aki, ha nem vakítja el a „cektranista" vagy az „ütköző" frakciónak frakciós hiúsága, józan ésszel és világos memóriával — *forradalmilag célszerűnek* tartaná az *olyan* tekintélyes vezetőnek, mint Trockij, a szakszervezeti mozgalom kérdéseivel kapcsolatos *ilyen* megnyilatkozását??

Lehet-e tagadni, hogy még ha Trockij az „új feladatokra és módszerekre" ugyanolyan tökéletesen helyesen mutatott volna rá, mint amennyire a valóságban tökéletesen helytelenül mutatott rá (amire a továbbiakban visszatérünk), akkor Trockij már csak magával ezzel a kérdésfelvetéssel ártott volna magának is, a pártnak is, a szakszervezeti mozgalomnak is, a sokmillió szakszervezeti tag nevelésének is, a köztársaságnak is??

A derék Buharin és csoportja valószínűleg azért nevezi magát „ütközőnek", mert szilárd elhatározásuk, hogy *nem törődnek* vele, milyen kötelezettségeket ró rájuk ez az elnevezés.

A SZAKADÁSOK POLITIKAI VESZÉLYE A SZAKSZERVEZETI MOZGALOMBAN

Mindenki tudja, hogy a nagy nézeteltérések olykor egészen kicsiny — sőt kezdetben jelentéktelen — véleménykülönbségekből keletkeznek. Mindenki tudja, hogy

egy jelentéktelen kis seb vagy akár karcolás, amilyen már mindannyiunknak jónéhány volt az életében, igen veszélyessé, sőt olykor feltétlenül halálossá válhat, *ha* a seb elgennyesedik, *ha* vérmérgezés lép fel. Így szokott ez lenni minden, még merőben személyes konfliktusnál is. Így van a politikában is.

Minden nézeteltérés, mégha jelentéktelen is, politikailag veszélyessé válhat, ha megvan a lehetőség arra, hogy szakadássá szélesedjék, mégpedig éppen olyan fajta szakadássá, amely az egész politikai épületet megingathatja és lerombolhatja, s — hogy Buharin elvtárs hasonlatával éljek — a vonat kisiklására vezethet.

Világos, hogy olyan országban, amelyben proletárdiktatúra van, a szakadás a proletariátuson belül, vagy a proletár párt és a proletariátus tömege között, már nemcsak egyszerűen veszélyes, hanem nagyonis veszélyes, kiváltképpen ha a proletariátus ebben az országban a lakosság nem nagyszámú kisebbsége. Márpedig a szakadások a szakszervezeti mozgalomban (a szakszervezeti mozgalom, amint 1920 december 30-i beszédemben igyekeztem a legnyomatékosabban hangsúlyozni, a majdnem teljes egészében szakszervezetekbe szervezett proletariátus mozgalma) magában a proletariátus tömegében jelentenek szakadást.

Ezért, amikor a Szakszervezetek V. Összoroszországi Konferenciáján 1920 november 2—6-án „kitört a csetepaté" (és éppen ott tört ki), amikor tüstént e konferencia után... nem, tévedek, e konferencia *alatt* Tomszkij elvtárs roppant izgatottan megjelent a Politikai Irodában, és a nagyon nyugodt Rudzutak elvtárs teljes támogatásával elmondotta, hogyan beszélt Trockij elvtárs ezen a konferencián a szakszervezetek „átrostálásáról" és hogyan szállt vele vitába ő, Tomszkij, amikor ez történt, akkor azonnal és megmásíthatatlanul levontam a magam számára azt a következtetést, hogy a vita lényege éppen a politikában van (vagyis a párt szakszervezeti politikájában) és hogy ebben a vitában egyáltalán nincs igaza Trockij elvtársnak az ő „átrostálási" politikájával Tomszkij elvtárssal szemben. Mert az „átrostálás" politikája, *még ha részben igazolnák is* az „új feladatok és módszerek"

(Trockij 12. tézise), a jelenlegi pillanatban és a jelenlegi helyzetben teljesen megengedhetetlen politika, mert szakadáshoz vezethet.

Trockij elvtárs most úgy látja, hogy „merő karikatúra", ha a „felülről való átrostálás" politikáját varrják a nyakába (L. Trockij: „Válasz a petrográdi elvtársaknak" a „Pravda" 1921 január 15-i 9. számában). De az „átrostálás" szó valóságos „szállóige", nemcsak abban az értelemben, hogy miután Trockij elvtárs a Szakszervezetek V. Összoroszországi Konferenciáján használta, már úgyszólván a pártot is, a szakszervezeteket is „bejárta". Nem. Sajnos, még ma is helyes, sokkal mélyebb értelemben véve. Ugyanis — ez a szó egymagában a legrövidebb formában kifejezi „A szakszervezetek szerepe és feladatai" című platform-brosúra *egész szellemét, egész tendenciáját.* Trockij elvtársnak ez az egész platform-brosúrája elejétől végig teljesen át van itatva a „fentről való átrostálás" politikájának szellemével. Elég, ha emlékeztetünk arra a Tomszkij elvtárs vagy „sok szakszervezeti funkcionárius" ellen emelt vádra, hogy „környezetükben az új funkcionáriusokkal szemben az ellenségeskedés légkörét teremtik meg"!

De ha a Szakszervezetek V. Összoroszországi Konferenciáján (1920 november 2—6) még csak kialakulóban volt az a légkör, amely a szakadások veszélyét rejtette magában, 1920 december elején a Cektran szakadása már ténnyé vált.

Ez az esemény a döntő, a legfontosabb, a legfőbb esemény vitáink politikai lényegének megítélése szempontjából, — és hiába gondolja Trockij és Buharin elvtárs, hogy az agyonhallgatás itt valamennyire is segít. Az agyonhallgatás az adott esetben nem „ütközőként" hat, hanem szítja a tüzet, mert a kérdést nemcsak az élet tűzte napirendre, hanem Trockij elvtárs is kiemelte platform-brosúrájában. Mert éppen ez a brosúra az általam idézett helyeken ismételten, és különösen a 12. tézisben felveti a kérdést: vajjon az-e a lényeg, hogy „sok szakszervezeti funkcionárius környezetében az új funkcionáriusokkal szemben az ellenségeskedés légkörét teremti meg", vagy az, hogy jogos a *tömegek* „ellenséges hangulata" bizo-

nyos felesleges és káros bürokratikus túlzások miatt, amelyek például a Cektranban tapasztalhatók?

Zinovjev elvtárs 1920 december 30-án már első beszédében minden köntörfalazás nélkül feltette ezt a kérdést — amire minden oka megvolt — és azt mondotta, hogy „Trockij elvtárs túlbuzgó hívei" vitték a dolgot a szakadásig. Talán ezért pocskondiázta le Buharin Zinovjev elvtárs beszédét, ezért mondotta „üres locsogásnak"? De e szemrehányás igazságtalan voltáról most minden párttag meggyőződhet, ha elolvassa az 1920 december 30-i vita gyorsírói feljegyzését és látja, hogy éppen Zinovjev elvtárs az, aki pontos tényeket idéz és pontos tényekre támaszkodik, s éppen Trockij és Buharin az, akinél túlteng a minden ténybeli adatot nélkülöző értelmiségi „szóáradat".

Amikor Zinovjev elvtárs azt mondotta: „A Cektran agyaglábon áll, már három részre szakadt", akkor Szosznovszkij elvtárs közbekiáltott:

„És önök ezt elősegítették" (Gyorsírói feljegyzés, 15. old.).

Ez bizony komoly vád. Ha be volna bizonyítva, akkor persze az, aki bűnös abban, hogy *elősegítette* akárcsak egyetlen szakszervezet *szakadását*, nem maradhatna meg sem az OKP Központi Bizottságában, sem magában a pártban, sem köztársaságunk szakszervezeteiben. Szerencsére a komoly vádat komolytalan formában olyan elvtárs emelte, aki — sajnos — már nemegyszer tanujelét adta komolytalan polemikus „szenvedélyének". Szosznovszkij elvtársnak még az is sikerült, hogy kitűnő, teszem azt a termelési propagandával kapcsolatos cikkeibe olykor belekevert „egy kanálnyi kátrányt", amely tökéletesen semmivé tette magának a termelési propagandának minden előnyét. Vannak olyan szerencsés természetű emberek (mint például Buharin), akik még a legádázabb harc hevében sem igen használnak mérgezett nyilat; vannak olyan, nem valami szerencsés természetű emberek, akik túlságosan gyakran használnak mérgezett nyilat. Szosznovszkij elvtársnak javára válna, ha ilyen vonatkozásban vigyázna magára, sőt megkérné barátait is, hogy vigyázzanak rá.

De — mondhatná valaki — a vád mégis elhangzott. Még ha komolytalan, otromba, nyilvánvalóan „frakciós" formában is. De jobb otromba formában kimondani az igazságot, mint elhallgatni, ha komoly dologról van szó.

A dolog kétségkívül komoly, mert ismétlem, itt van az egész vita *kulcsa*, sokkal inkább mint gondolnák. S szerencsére elég meggyőző és elég objektív adatok állnak rendelkezésünkre ahhoz, hogy *érdemben* választ adhassunk a Szosznovszkij elvtárs által felvetett kérdésre:

Először is, a gyorsírói feljegyzésnek ugyanazon az oldalán olvashatjuk Zinovjev elvtárs nyilatkozatát, aki nemcsak azt felelte Szosznovszkij elvtársnak, hogy „nem igaz!", hanem pontosan hivatkozott döntő tényekre. Zinovjev elvtárs rámutatott arra, hogy Trockij elvtárs (a magam részéről hozzáfűzöm: kétségkívül a frakciós túlbuzgóság állapotában) korántsem olyan vádat próbált emelni Zinovjev elvtárs ellen, mint Szosznovszkij elvtárs, hanem azzal próbálta vádolni Zinovjev elvtársat, hogy ő, Zinovjev, az *OKP szeptemberi összoroszországi konferenciáján fellépésével* elősegítette a szakadást, illetve szakadást idézett elő. (Zárójelben megjegyzem, hogy ez a vád már azért sem helytálló, mert Zinovjev szeptemberi felszólalását lényegében mind a Központi Bizottság, mind a párt helyeselte, és formálisan soha senki nem emelt ellene kifogást.)

Zinovjev elvtárs azt válaszolta, hogy Rudzutak elvtárs a Központi Bizottság ülésén jegyzőkönyvek alapján bebizonyította, hogy „ezt a kérdést (a Cektran néhány felesleges és káros bürokratikus túlzásának kérdését) megtárgyalták Szibériában is, a Volgán is, Északon is, Délen is *jóval* azelőtt, hogy én (vagyis Zinovjev) bárhol felszólaltam volna, és jóval az összoroszországi konferencia előtt".

Ez teljesen világos, pontos és tényeken alapuló nyilatkozat. Ezt a nyilatkozatot Zinovjev elvtárs első beszédében tette az OKP sokezer igen felelős munkát végző tagja előtt, és sem Trockij elvtárs, aki *kétszer* szólalt fel Zinovjevnek ez után a beszéde *után*, sem Buharin elvtárs, aki *ugyancsak* Zinovjev szóbanforgó beszéde *után* szólalt fel, *nem* cáfolta meg Zinovjev ténybeli megállapításait.

Másodszor. Szosznovszkij elvtárs vádjának még pontosabb és hivatalosabb cáfolata az ugyanabban a gyorsírói feljegyzésben található *határozat*, amelyet *az OKP Központi Bizottságának plénuma* 1920 december 7-én *a hajózási munkások szakszervezetéhez tartozó kommunisták és a Cektran tanácskozásainak kommunista frakciója között felmerült konfliktus kérdésében* fogadott el. Ennek a határozatnak a Cektrannal foglalkozó része így szól:

„A Cektran és a hajózási munkások között felmerült konfliktussal kapcsolatban a Központi Bizottság a következő határozatot hozta: 1) Az egyesült Cektranban meg kell alakítani a hajózási munkások szekcióját. 2) Februárban össze kell hívni a vasutasok és hajózási munkások kongresszusát, s ezen szabályszerűen meg kell választani az új Cektrant. 3) Addig a Cektran régi összetételében működjék tovább. 4) Azonnal fel kell oszlatni a Hajózási Politikai Főosztályt és a Közlekedésügyi Politikai Főosztályt, s apparátusukat teljes egészében át kell adni a szakszervezetnek a normális demokratizmus elvei alapján."

Az olvasó ebből látja, hogy nemcsak hogy szó sincs a hajózási munkások elítéléséről, hanem ellenkezőleg, minden lényeges ponton nekik *adtunk igazat*. Emellett erre a határozatra *nem* szavazott *egyik sem* azok közül a központi bizottsági tagok közül (Kamenyev kivételével), akik az 1921 január 14-i közös platformot aláírták. („A szakszervezetek szerepe és feladatai". Az OKP X. Kongresszusának a központi bizottsági tagok és a szakszervezeti bizottsági tagok egy csoportja által a Központi Bizottsághoz benyujtott határozati javaslata. Nem mint a Központi Bizottság tagja, hanem mint a szakszervezeti bizottság tagja aláírta: Lozovszkij, a többiek: Tomszkij, Kalinyin, Rudzutak, Zinovjev, Sztálin, Lenin, Kamenyev, Petrovszkij, Artyom Szergejev.)

Ezt a határozatot az említett központi bizottsági tagok, vagyis a mi csoportunk *ellenére* hozták. Mi ugyanis a régi Cektran ideiglenes meghagyása ellen szavaztunk volna. És csoportunk győzelmének elkerülhetetlensége kényszerítette Trockijt arra, hogy Buharin határozati javaslatára szavazzon, mert különben a mi határozatunkat fogadták volna el. Rikov elvtárs, aki novemberben

Trockij *mellett* volt, decemberben résztvett a szakszervezeti bizottságnak a hajózási munkások és a Cektran közötti konfliktus megvizsgálásával kapcsolatos munkájában és meggyőződött róla, hogy a hajózási munkásoknak van igazuk.

Eredmény: a Központi Bizottság decemberi (december 7-i) többsége Trockij, Buharin, Preobrazsenszkij, Szerebrjakov stb. elvtársakból, vagyis olyan központi bizottsági tagokból állt, akiket senki sem fog azzal gyanúsítani, hogy a Cektran iránt rosszindulatúak. És ez a többség, döntése lényegét tekintve, nem a hajózási munkásokat ítélte el, hanem a Cektrant, csak arra nem volt hajlandó, hogy azonnal elmozdítsa. Szosznovszkij vádjának alaptalansága tehát be van bizonyítva.

Hogy semmi se maradjon tisztázatlanul, még egy pontot kell érintenünk. Miben is állottak „egyes felesleges és káros bürokratikus túlzások", amelyekről nem egyszer tettem említést? Vajjon *ennek* a vádnak volt-e és van-e alapja, nem volt-e és nincs-e benne túlzás?

Megintcsak Zinovjev elvtárs adta meg a választ erre a kérdésre 1920 december 30-i első beszédében, mégpedig olyan választ adott, amely ellen pontosság tekintetében semmiféle kifogás nem emelhető. Zinovjev elvtárs felolvasott egy kivonatot Zof elvtársnak a víziszállítás számára kiadott (1920 május 3-i) nyomtatott utasításából, amelyben Zof kijelenti: „a bizottságosdit felszámoltuk". Zinovjev elvtárs helyesen nevezte ezt alapvető hibának. Iskolapéldája ez a bürokratizmus és a „kinevezési rendszer" felesleges és káros túlzásainak. Emellett Zinovjev elvtárs azonnal azzal a fenntartással élt, hogy a kinevezettek között vannak „sokkal kevésbbé kipróbált és tapasztalt elvtársak", mint Zof elvtárs. A Központi Bizottságban olyan véleményt hallottam Zofról, hogy igen értékes funkcionárius, és a Honvédelmi Tanácsban tett megfigyeléseim teljes mértékben igazolták ezt a véleményt. Senkinek sincs szándékában, hogy aláássa az ilyen elvtársak tekintélyét, vagy „bűnbakot" csináljon belőlük (ezt a gyanút Trockij elvtárs fejezte ki beszámolójában, 25. old., bár erre a legcsekélyebb alapja sem volt). A „kinevezettek" tekintélyét nem az ássa alá, aki hibáikat kijavítja, hanem,

aki fejébe venné, hogy még akkor is védelmezi őket, amikor hibákat követnek el.

Látjuk tehát, hogy a szakszervezeti mozgalmon belüli szakadások veszélye nem kiagyalt, hanem reális veszély volt. Ugyanolyan világosan látjuk azt is, mi volt a nézeteltérések — nem eltúlzott — lényege: harc azért, hogy a bürokratizmus és a kinevezési rendszer néhány felesleges és káros túlzását ne védelmezzék, ne igazolják, hanem kiküszöböljék. Csak erről van szó.

AZ ELVI NÉZETELTÉRÉSEKRŐL

De ha vannak alapvető és lényegbevágó elvi nézeteltérések — mondhatná valaki —, nem igazolják-e ezek a legélesebb és legfrakciósabb fellépéseket is? Ha új és meg nem értett igazság kimondásáról van szó, nem igazolja-e ez olykor még a szakadást is?

Persze igazolja, ha valóban rendkívül mélyreható nézeteltérésekről van szó, és ha a párt vagy a munkásosztály által követett politika helytelen irányát nem lehet másképpen kijavítani.

De éppen az a bökkenő, hogy nincsenek ilyen nézeteltérések. Trockij elvtárs igyekezett ilyeneket kimutatni, de nem sikerült neki. Ennek a brosúrának a megjelenése *előtt* (december 25) feltételesen vagy békülékenyen lehetett és kellett beszélni („még akkor sem lehet így felvetni a kérdést, ha vannak fel nem ismert új feladatok, vannak nézeteltérések"), e brosúra megjelenése *után* viszont azt kellett mondani: abban, ami nála új, Trockij elvtársnak a lényegben nincs igaza.

A legvilágosabban ezt akkor látjuk, ha Trockij elvtárs téziseit összehasonlítjuk Rudzutak téziseivel, amelyeket a Szakszervezetek V. Összoroszországi Konferenciája (november 2—6) elfogadott. Én idéztem a téziseket december 30-i beszédemben és a január 21-i „Pravdá"-ban. Ezek a tézisek helyesebbek is, teljesebbek is Trockij téziseinél. Mindaz, amiben Trockij tézisei Rudzutak téziseitől eltérnek, az helytelen.

Kezdjük a hírhedt „termelési demokráciával", ame-

lyet Buharin elvtárs sietett beiktatni a Központi Bizottság december 7-i határozatába. Persze, nevetséges volna belekötni ebbe az esetlen és mesterkélt („nyakatekert") intellektuel terminusba, ha egy beszédben vagy cikkben fordulna elő. De hiszen Trockij és Buharin éppen azért kerültek ilyen nevetséges helyzetbe, mert a *tézisekben* éppen ehhez a terminushoz *ragaszkodnak*, amely az ő „platformjaikat" Rudzutaknak a szakszervezetek által elfogadott téziseitől megkülönbözteti!

Ez a terminus elméletileg helytelen. Először. Minden demokrácia, mint általában minden politikai felépítmény (mely elkerülhetetlen, amíg be nem fejeződött az osztályok megszüntetése, amíg létre nem jött az osztálynélküli társadalom) végső fokon a termelést szolgálja, és végső fokon az adott társadalom termelési viszonyai határozzák meg. Ezért nem mond semmit a „termelési demokrácia" különválasztása minden más demokráciától. Ez zagyvaság és üres fecsegés.

Másodszor. Nézzük meg, hogyan magyarázza meg ezt a terminust maga Buharin a Központi Bizottság december 7-i plénumának általa megfogalmazott határozatában. „Ezért — írta ott Buharin — a munkásdemokrácia módszereinek a termelési demokrácia módszereinek kell lenniök. Ez azt jelenti" — figyeljük meg: „ez azt jelenti"! Buharin a tömegekhez intézett felhívást olyan bonyolult terminussal kezdi, hogy ezt *külön meg kell magyarázni:* véleményem szerint, a demokratizmus szempontjából nézve a dolgot, ez *nem demokratikus*; a tömegek számára úgy kell írni, hogy nem használunk külön magyarázatra szoruló új terminusokat; ez „termelési" szempontból káros, mert a felesleges terminus megmagyarázása időpazarlással jár — „ez azt jelenti, hogy minden választásnál, jelöltek állításánál, támogatásuknál stb. nemcsak a politikai elvhűség szempontját kell érvényesíteni, hanem figyelembe kell venni a gazdasági képességeket, az adminisztratív gyakorlatot, a szervezőkészséget, továbbá azt is, hogy a jelölt a gyakorlatban bebizonyította-e, hogy a dolgozó tömegek anyagi és szellemi érdekeit szívén viseli."

Nyilvánvalóan erőltetett és hamis érvelés. A demokrácia egyfelől nemcsak „választások, jelölések, a jelöltek

támogatása stb.". Másfelől, nem minden választásnak kell a politikai elvhűség és a gazdasági képességek szempontjának érvényesítésével végbemennie. Trockij véleményével ellentétben egy milliós szervezetnek szüksége van egy bizonyos százalékban jogászokra, bürokratákra (jó bürokraták nélkül még sokáig nem tudunk meglenni). De azért nem beszélünk „jogász" vagy „bürokrata" demokráciáról.

Harmadszor. Nem helyes, ha csak a megválasztandókat, csak a szervezőket, adminisztrátorokat stb. vesszük figyelembe. Ez mégiscsak egy kiemelkedő emberekből álló kisebbség. Figyelembe kell venni az átlagembereket, a tömeget. Rudzutak ezt nem csak egyszerűbben, érthetőbben, de elméletileg is helyesebben fejezi ki (6. tézis):

„... kell, hogy mindenki, aki a termelésben résztvesz, megértse az általa végzett termelési feladatok szükségességét és célszerűségét, hogy mindenki, aki a termelésben résztvesz, ne csak a felülről kitűzött feladatok teljesítésében vegyen részt, hanem tudatosan résztvegyen a termelés területén mutatkozó technikai és szervezési hibák kijavításában is."

Negyedszer. A „termelési demokrácia" olyan terminus, amely félreértésre adhat okot. Fel lehet fogni a diktatúra és a felelős egyszemélyi vezetés tagadása értelmében. Magyarázható a közönséges demokrácia elhalasztása vagy a közönséges demokrácia alóli kibúvó értelmében. Mindkét értelmezés káros, és a félreértések elkerülése külön hosszas kommentárok nélkül lehetetlen.

Rudzutaknál ugyanezeknek a gondolatoknak egyszerű kifejtése egyrészt helyesebb, másrészt pedig elkerüli mindezeket a fonákságokat. S Trockij a „Pravda" január 11-i számában megjelent „Termelési demokrácia" című cikkében nemcsak hogy nem cáfolja, hogy vannak ilyen hibák és fonákságok (megkerüli ezt az egész kérdést, nem veti össze a maga téziseit a Rudzutakéival), hanem ellenkezőleg, közvetve éppen azzal igazolja terminusa fonák és hibás voltát, hogy párhuzamba állítja a „katonai demokráciával". Szerencsére, emlékezetem szerint, ilyen terminus miatt soha nem kezdtünk frakciós vitát.

Még kevésbbé szerencsés Trockij másik terminusa, a „termelési légkör". Zinovjev joggal kinevette. Trockij

nagyon megharagudott és ezt válaszolta: „Háborús légkör volt nálunk... Most a munkástömegekben, a tömegek mélyén, nemcsak a felületen, ki kell alakulnia a termelési légkörnek, vagyis ugyanolyan feszültségnek, ugyanolyan aktív érdeklődésnek, figyelemnek a termelés iránt, amilyen megvolt a frontok iránt"... Bizony, éppen arról van szó, hogy a „munkástömegekkel, a tömegek mélyével" úgy kell beszélni, ahogy Rudzutak beszél a téziseiben, és nem kell olyan szavakat használni, mint „termelési légkör", amelyen az emberek vagy megütköznek, vagy mosolyognak. Amikor Trockij elvtárs a „termelési légkör" kifejezést használja, lényegében ugyanazt a gondolatot fejezi ki, amelyet a termelési propaganda fogalma fejez ki. De éppen a munkástömegek között, a tömegek mélyén úgy kell termelési propagandát folytatni, hogy az ilyen kifejezéseket elkerüljük. Ez a kifejezés iskolapéldája lehet annak, hogyan *nem* szabad a tömegek között termelési propagandát folytatni.

POLITIKA ÉS GAZDASÁG. DIALEKTIKA ÉS EKLEKTICIZMUS

Furcsa, hogy ismételten foglalkozni kell ezzel az elemi, alapvető kérdéssel. Sajnos, Trockij és Buharin rákényszerítenek erre. Mindketten azt vetik szememre, hogy „felcserélem" a kérdést, vagy hogy „politikai szempontból" nyúlok hozzá, ők meg „gazdasági szempontból" nyúlnak hozzá. Buharin ezt még a téziseibe is felvette és megkísérelte, hogy mindkét vitázó „fölé emelkedjék": én, úgymond, ezt is, azt is egyesítem magamban.

Égbekiáltó elméleti hiba. A politika a gazdaság koncentrált kifejezése — ismételtem beszédemben, mert már régebben is hallottam ezt a teljesen képtelen, marxistához egyáltalán nem méltó szemrehányást „politikai" módszerem miatt. A politikának feltétlenül elsőbbsége van a gazdasággal szemben. Aki másként gondolkozik, az megfeledkezik a marxizmus ábécéjéről.

Talán helytelenek politikai megállapításaim? Mondjátok meg és bizonyítsátok be. De aki azt mondja (vagy akár-

csak közvetve elfogadja azt a gondolatot), hogy a politikai módszer a „gazdaságival" egyenértékű, hogy lehet alkalmazni „ezt is, azt is", az megfeledkezik a marxizmus ábécéjéről.

Más szóval. A politikai módszer ezt jelenti: ha helytelenül nyúlunk hozzá a szakszervezetek kérdéséhez, az a Szovjethatalom, a proletárdiktatúra vesztét okozza. (A párt és a szakszervezetek közötti szakadás abban az esetben, ha a pártnak nincs igaza, minden bizonnyal megbuktatná a Szovjethatalmat egy olyan paraszti országban, mint Oroszország.) Ezt a megfontolást lehet (és kell is) érdemileg megvizsgálni, vagyis elemezni, boncolgatni, eldönteni, helytelen vagy helyes-e a szóbanforgó módszer. Ezzel szemben azt mondani: „sokra tartom" az ön politikai módszerét, *„de"* ez csak politikai módszer, nekünk pedig „gazdasági *is"* kell, ugyanannyi, mint ha valaki ezt mondaná: „sokra tartom" azt a megfontolását, hogy ha megteszi ezt vagy azt a lépést, kitöri a nyakát, *de* gondolja meg azt is, hogy jobb, ha valaki jóllakott és van ruhája, mint ha éhes és meztelen.

Buharin azzal, hogy a politikai *és* gazdasági módszer egyesítését hirdeti, elméletileg az *eklektika* lejtőjére jutott.

Trockij és Buharin úgy tünteti fel a dolgot, hogy, úgymond, nekünk a termelés növelése a szívügyünk, ti meg csak a formális demokráciával törődtök. Ez a beállítás hamis, mert a kérdés *csak* így vetődik fel (és marxista szempontból nem is vetőd*het* fel másként): ha politikailag nem nyúlunk helyesen a kérdéshez, akkor a szóbanforgó osztály nem fogja megtartani uralmát, *ennélfogva* nem oldhatja meg *termelési feladatát sem.*

Konkrétabban. Zinovjev azt mondja: „Önök politikai hibát követnek el, amikor odáig viszik a dolgot, hogy a szakszervezetekben szakadás áll be. A termelés növeléséről már 1920 januárjában beszéltem és írtam, s egy fürdő építését hoztam fel példaképpen." Trockij ezt válaszolja: „Ugyan kérem, az is valami (29. old.), ha valaki ír egy brosúrát, amelyben egy fürdőt hoz fel példaképpen, ezzel szemben «egy szót sem», «egy árva szót sem» (22. old.) szól arról, mi a szakszervezetek teendője."

Ez tévedés. A fürdő példája felér, bocsánat az élcelődé-

sért, tíz „termelési légkörrel", plusz néhány „termelési demokráciával". A fürdő példája világosan, egyszerűen, éppen a tömegek számára, éppen a „tömegek mélye" számára megmutatja, mi a szakszervezetek teendője, „a termelési légkörök" és „demokráciák" pedig — porfelhő, amely elhomályosítja a munkástömegek látását és *megnehezíti* számukra a tájékozódást.

Trockij elvtárs nekem is szememre vetette, hogy „Lenin egy szót sem szólt arról" (66. old.) „milyen szerepet játszanak, és kell, hogy játsszanak azok az emelők, amelyeket szakszervezeti apparátusnak nevezünk".

Engedelmet, Trockij elvtárs: amikor végigolvastam Rudzutak téziseit és csatlakoztam hozzájuk, erről *többet, teljesebben, helyesebben, egyszerűbben, világosabban* beszéltem, mint az ön összes tézisei és egész referátuma és korreferátuma és zárszava együttvéve. Mert, ismétlem, a természetbeni jutalmak és az elvtársi fegyelmi bíróságok százszorta többet jelentenek a gazdaság feletti uralom szempontjából, az ipar irányítása szempontjából, a szakszervezetek termelési szerepe kiszélesítése szempontjából, mint a „termelési demokráciára" vagy az „összenövésre" stb. vonatkozó teljesen absztrakt (és ezért üres) szavak.

Azzal az ürüggyel, hogy a „termelési" szempontot hangsúlyozzák (Trockij), illetve hogy a politikai módszer egyoldalúságát kiküszöbölik és egyesítik ezt a módszert a gazdasági módszerrel (Buharin), a következőket nyujtották:

1) megfeledkeztek a marxizmusról, ami a politika és a gazdaság viszonyának elméletileg hibás, eklektikus meghatározásában fejeződött ki;

2) védelmezték vagy palástolták azt a politikai hibát, amely az átrostálás politikájában jut kifejezésre, és keresztül-kasul áthatja Trockij *egész* platform-brosúráját. Márpedig ez a hiba, ha fel nem ismerjük és ki nem javítjuk, a proletariátus diktatúrájának bukásához *vezet*;

3) hátrafelé tettek egy lépést a merőben termelési, gazdasági kérdéseknek, azoknak a kérdéseknek a terén, amelyek a termelés növelésével kapcsolatosak; igenis hátrafelé tettek egy lépést Rudzutak *gyakorlati* téziseitől, amelyek konkrét, gyakorlatias, az élet által felvetett, eleven feladatokat tűznek ki (fejlesszétek a termelési

propagandát, tanuljátok meg, hogyan kell jól szétosztani a természetbeni jutalmakat és helyesebben alkalmazni a kényszert az elvtársi fegyelmi bíróságok formájában) az absztrakt, tartalmatlan, „sivár", elméletileg helytelen, intellektuel-módra megfogalmazott általános *tézisek* felé, a legfontosabb gyakorlati és szakmai szempontok *mellőzésével.*

Ez a viszony valójában a politika és a gazdaság kérdésében egyrészt Zinovjev és én köztem, másrészt Trockij és Buharin között.

Ezért kellett mosolyognom, amikor Trockij elvtárs december 30-án nyilvánosságra hozott ellenvetését olvastam: „Lenin elvtárs a VIII. Szovjetkongresszuson a helyzetünkről tartott előadói beszéd zárszavában azt mondotta, hogy kevesebb politikára és több gazdasági érzékre van szükségünk, a szakszervezetek kérdésében viszont a kérdés politikai oldalát helyezte előtérbe" (65. old.). Trockij elvtárs ezeket a szavakat „rendkívül találóaknak" tartotta. Valójában teljesen reménytelen fogalmi zűrzavart, igazán határtalan „eszmezavart" árulnak el. Persze én mindenkor azt óhajtottam, óhajtom ma is és fogom is óhajtani, hogy kevesebbet foglalkozzunk politikával, többet a gazdasággal. De nem nehéz megérteni, hogy ezeknek az óhajoknak a teljesüléséhez arra van szükség, hogy ne legyen politikai veszély, *és* ne legyenek *politikai hibák.* Azok a politikai hibák, melyeket Trockij elvtárs követett el, és amelyeket Buharin elvtárs elmélyített, súlyosbított, pártunkat *elvonják* a gazdasági feladatoktól, a „termelő" munkától, *sajnos, arra kényszerítenek bennünket,* hogy az időt ezeknek a hibáknak a kijavítására és arra *vesztegessük,* hogy polémiát folytassunk a szindikalista elhajlással (mely a proletárdiktatúra bukására vezet), polémiát folytassunk a szakszervezeti mozgalom kezelésének helytelen módszere ellen (amely a Szovjethatalom bukásához vezet), polémiát folytassunk általános „tézisekről", ahelyett, hogy szakszerű gyakorlati „gazdasági" vitát folytatnánk arról, hogy ki az, aki jobban és eredményesebben osztotta ki a természetbeni jutalmakat, szervezte meg a bíróságokat, valósította meg az összenövést Rudzutaknak a Szakszervezetek V. Összoroszországi Konferenciáján november 2—6-án elfogadott

tézisei alapján: a szarátovi malomipari munkások, a Donyec-medencei szénbányászok, avagy a petrográdi fémmunkások stb.

Nézzük a „széleskörű vita" hasznának kérdését. Itt is azt fogjuk látni, hogy a politikai hibák elvonják a figyelmet a gazdasági feladatokról. Én elleneztem az ú. n. „széleskörű" vitát, és Trockij elvtárs hibájának, politikai hibájának azt tartottam és azt tartom, hogy felrobbantotta a szakszervezeti bizottságot, amelynek komoly vitát kellett volna folytatnia. A Buharin vezette ütköző csoport politikai hibájának azt tartom, hogy nem értették meg az ütköző feladatait (itt is eklekticizmussal cserélték fel a dialektikát); éppen az „ütköző" szempontjából kellett volna dühödt energiával fellépniök a széleskörű vita ellen és a vitának a szakszervezeti bizottságban való lefolytatása mellett. Lássuk, mi történt.

December 30-án Buharin ilyen kijelentésekre ragadtatta magát: „mi proklamáltuk a munkásdemokrácia új, szent jelszavát, amelynek az a lényege, hogy valamennyi kérdést a széles nyilvánosság elé kell vinni, nempedig szűkkörű kollégiumokban, kis gyűléseken, holmi baráti testületben megtárgyalni. És igenis azt állítom, hogy amikor a szakszervezetek szerepének kérdését ilyen óriási gyűlés elé visszük, mint a mai, akkor nem visszafelé, hanem előre teszünk egy lépést" (45. old.). És ez az ember vádolta meg Zinovjevet azzal, hogy locsog és hogy túlzásba viszi a demokráciát! Hiszen éppen ez a legtisztább locsogás és „kotyogás", teljes megnemértése annak, hogy a formális demokratizmust alá kell rendelni a forradalmi célszerűségnek!

Szemernyivel sem állunk jobban Trockijjal. Trockij ezzel vádol: „Lenin mindenáron le akarja venni a napirendről, meg akarja hiúsítani a kérdés lényege feletti vitát" (65. old.). Kijelenti: „Világosan megmondottam a Központi Bizottságban, hogy miért nem dolgoztam a bizottságban: amíg meg nem engedik nekem, úgy, mint minden más elvtársnak, hogy ezeket a kérdéseket teljes terjedelmükben ismertessem a pártsajtóban, addig semmiféle eredményt nem várok e kérdések zárt ajtók mögötti megtárgyalásától, s ennélfogva a bizottságban folyó munkától sem" (69. old.).

S az eredmény? Egy hónap sem telt el azóta, hogy Trockij december 25-én elkezdte a „széleskörű vitát", és aligha van 100 felelős pártfunkcionárius közül egy is, akinek nem a könyökén jön ki ez a vita, aki nem ismeri fel, hogy ez a vita haszontalan (ha ugyan nem rosszabb). Mert Trockij elrabolta a párt idejét a szavakról, rossz tézisekről folytatott vitával, lepocskondiázta és „zárt ajtók mögötti" tárgyalásnak nevezte éppen a *szakszerű*, gazdasági szempontokból kiinduló tárgyalást egy olyan bizottságban, amelynek az lett volna a feladata, hogy a gyakorlati tapasztalatokat tanulmányozza és ellenőrizze, hogy — e tapasztalatokon okulva — a valódi „termelő" munkában *előre haladjon, nempedig visszafelé*, az eleven élettől holmi „termelési légkörök" holt skolasztikája felé.

Nézzük a hírhedt „összenövést". December 30-án azt tanácsoltam, hogy erről hallgassunk, mert *nem tanulmányoztuk* saját gyakorlati tapasztalatainkat, márpedig e nélkül az előfeltétel nélkül az összenövésről folytatott vita feltétlenül üres locsogássá fajul, arra vezet, hogy a párt erőit feleslegesen *elvonjuk* a gazdasági munkától. Trockijnak erre a pontra vonatkozó téziseit, amelyekben azt javasolja, hogy a népgazdasági tanácsokba $^1/_3$—$^1/_2$, és $^1/_2$—$^2/_3$ arányban legyenek képviselve a szakszervezetek — bürokratikus tervkovácsolásnak neveztem.

Ezért nagyon megharagudott rám Buharin, aki, amint a gyorsírói feljegyzés 49. oldalán látom, körülményesen és részletesen bizonygatta nekem, hogy „amikor néhányan egybegyűlnek és beszélgetnek valamiről, nem szabad magukat süketnémáknak tettetniök" (betűszerint ezt olvashatjuk az említett oldalon!). Megharagudott Trockij is, és így kiáltott fel:

„Mindannyiokat kérem, jegyezzék fel maguknak, hogy Lenin elvtárs ezt ezen és ezen a napon bürokratizmusnak nevezte, én pedig bátorkodom megjövendölni, hogy ezt néhány hónapon belül tudomásul fogják venni, és zsinórmértékül fog szolgálni, hogy az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanácsban, a Legfőbb Népgazdasági Tanácsban, a vas- és fémmunkások Központi Bizottságában és a fémosztályon stb. a funkcionáriusok harmada vagy fele olyan funkcionárius legyen, aki mindkét intézménynél működik . . ." (68. old.)

Amikor ezt elolvastam, megkértem Miljutyin elvtársat (a Legfőbb Népgazdasági Tanács helyettes elnökét), hogy küldje el nekem az összenövés kérdésére vonatkozó *nyomtatott* beszámolókat. Gondoltam magamban: hozzáfogok szép lassan *gyakorlati tapasztalataink tanulmányozásához*, mert elviselhetetlenül unalmas „általános pártfecsegéssel" foglalkozni (Buharin kifejezése, 47. old., amely talán éppúgy „szállóigévé" lesz, mint a nevezetes „átrostálás") — csak úgy a levegőbe, anyag nélkül, tények nélkül, és nézeteltéréseket, definíciókat, „termelési demokráciákat" szopni ki az ujjunkból.

Miljutyin elvtárs elküldött nekem néhány könyvet, többek között „A Legfőbb Népgazdasági Tanács beszámolóját a VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszuson" (Moszkva, 1920; az előszó kelte: 1920 december 19.). A 14. oldalon van egy táblázat, amely feltünteti, mi a munkások aránya az igazgatási szervekben. Közlöm ezt a táblázatot (mely a Kormányzósági Népgazdasági Tanácsoknak és a vállalatoknak csak egy részét öleli fel):

Igazgatási apparátus:	Összlétszám:	Ezekből: Munkások	%-ban	Szakemberek	%-ban	Alkalm. stb.	%-ban
A Legfőbb Népgazdasági Tanács és a Kormányzósági Népgazdasági Tanácsok elnöksége.....	187	107	57,2	22	11,8	58	31,0
A főigazgatóságok, főosztályok, központok és főbizottságok kollégiumai ...	140	72	51,4	31	22,2	37	26,4
Testületi és egyszemélyi felelősségen alapuló üzemi igazgatóságok	1 143	726	63,5	398	34,8	19	1,7
Összesen:	1 470	905	61,6	451	30,7	114	7,7

Tehát a munkások aránya már most átlag 61,6%, tehát közelebb van a $^2/_3$-hoz, mint a ½-hez! Máris *be van bizonyítva*, milyen bürokratikus tervkovácsolás az, amit erről téziseiben Trockij elvtárs írt. Beszélni, vitatkozni, platformokat írni arról, hogy „$^1/_3$-tól ½-ig" vagy „½-től $^2/_3$-ig", — mindez a legüresebb „általános pártfecsegés", mely elvonja az erőket, az eszközöket, a figyelmet, az időt a *termelő*munkától, mindez komoly tartalom nélküli politizálgatás. Egy olyan bizottságban viszont, ahol volnának tapasztalt emberek, ahol nem volnának hajlandóak téziseket írni anélkül, hogy a tényeket tanulmányozták volna, eredményesen lehetne foglalkozni a tapasztalatok megvizsgálásával, — mondjuk azzal, hogy (ezer „mindkét intézménynél működő funkcionárius közül") egy-két tucatot megkérdezünk, összevetjük az ő benyomásaikat és következtetéseiket az objektív statisztikai adatokkal, megkíséreljük, hogy szakszerű, gyakorlati útmutatásokat kapjunk a jövőre vonatkozólag: arra vonatkozólag, hogy ilyen és ilyen tapasztalati eredmények mellett azonnal tovább kell-e haladni ugyanabban az irányban, vagy némileg meg kell-e változtatni és hogyan kell megváltoztatni az irányt, a munka módszereit és formáját, avagy pedig az ügy érdekében meg kell-e állni, újra meg újra meg kell-e vizsgálni a tapasztalatokat, egyetmást talán egészen átalakítani stb. stb.

Az igazi „gazdasági szakember", elvtársak (engedjék meg, hogy én is foglalkozzam már egy kicsit „termelési propagandával"!), tudja, hogy a tőkések és a trösztök szervezői még a leghaladottabb országokban is évekig, olykor tíz esztendeig és még tovább is foglalkoztak saját gyakorlati tapasztalataik (és mások gyakorlati tapasztalatai) tanulmányozásával, kijavították, átalakították azt, amit megkezdtek, visszafordultak, sokszor javítottak, hogy megtalálják az igazgatásnak, a magasabb és alacsonyabb beosztású vezető tisztviselők stb. kiválasztásának azt a rendszerét, amely a szóbanforgó ügynek teljesen megfelel. Így volt ez a kapitalizmus idején, amely gazdasági munkájában az egész civilizált világon *évszázados tapasztalatokra és szokásokra* támaszkodott. Mi viszont új talajon építünk, mely megkívánja, hogy igen hosszú

ideig, kitartóan és türelmesen dolgozzunk azoknak a szokásoknak átalakításán, amelyeket a kapitalizmus örökül hagyott ránk és amelyeket csak nagyon fokozatosan tudunk átformálni. Teljesen helytelen, ha valaki úgy nyúl hozzá ehhez a kérdéshez, amint azt Trockij tette. „Van-e — kiáltott fel december 30-i beszédében —, van-e munkásainknak, párt- és szakszervezeti funkcionáriusainknak termelési képzettsége? van vagy nincs? Én azt válaszolom: nincs" (29. old.). Nevetséges ilyen kérdést így felvetni. Mintha azt kérdezné valaki, hogy van-e valamely hadosztálynak elég nemezcsizmája? van vagy nincs?

Nekünk minden bizonnyal tíz év mulva is azt kell majd mondanunk, hogy nincs minden párt- és szakszervezeti funkcionáriusnak elegendő termelési képzettsége. Aminthogy tíz év mulva sem lesz valamennyi párt-, szakszervezeti, katonai funkcionáriusunknak elegendő katonai képzettsége. De a termelési képzés *alapját* leraktuk azzal, hogy vagy ezer munkás, szakszervezeti tag és küldött résztvesz a vállalatok igazgatásában és igazgatja a vállalatokat, ipari központokat és a még felsőbb szerveket. A „termelési képzésnek", *saját magunk*, régi illegálisok és hivatásos ujságírók képzésének alapelve az, hogy magunk hozzálássunk és másokat is megtanítsunk arra, hogy hozzálássanak saját gyakorlati tapasztalataink igen figyelmes és igen alapos tanulmányozásához, ebből az elvből kiindulva: „kétszer mérj, egyszer vágj". Kitartóan, lassan, óvatosan, tárgyilagosan, szakszerűen kell megvizsgálni, mit tett ez az ezer ember, munkájukat pedig még óvatosabban és szakszerűbben kell kijavítani, és csak akkor szabad előre haladni, ha teljesen be van bizonyítva, hogy az adott módszer, az adott igazgatási rendszer, az adott arány, az emberek adott kiválasztása stb. megfelelő. Ez a „termelési képzettség" alapvető, lényeges, feltétlen szabálya, és éppen ezt a szabályt sérti meg Trockij elvtárs valamennyi tézisével, egész kérdésfelvetésével. Trockij elvtársnak valamennyi tézise, egész platform-brosúrája olyan, hogy ezeknek hibái a párt figyelmét és erejét a gyakorlati „termelő" munkáról üres, tartalmatlan szócsatákra terelték.

DIALEKTIKA ÉS EKLEKTICIZMUS. „ISKOLA" ÉS „APPARÁTUS"

Buharin elvtárs számos igen értékes tulajdonsága közé tartozik elméleti tehetsége és érdeklődése, amely arra készteti, hogy minden kérdésben kutassa az elméleti gyökereket. Ez igen értékes tulajdonság, mert nem láthatunk egészen tisztán egyetlen hibát, így egyetlen politikai hibát sem, ha nem kutatjuk ki, mi a hiba elméleti gyökere annál, aki ezt a hibát meghatározott, általa tudatosan elfogadott tételekből kiindulva elköveti.

Buharin elvtárs, annak a törekvésének megfelelően, hogy a kérdést elméletileg elmélyítse, a december 30-i vitától kezdve, ha ugyan nem korábban, a vitát éppen a jelzett területre viszi át.

„Feltétlenül szükségesnek tartom — mondotta Buharin elvtárs december 30-án — ez az elméleti lényege annak, amit itt «ütköző frakciónak» vagy az ütköző frakció ideológiájának neveznek, — és teljesen vitathatatlannak tartom, hogy nem lehet kikapcsolni sem ezt a politikai, sem ezt a gazdasági mozzanatot . . ." (47. old.).

Annak a hibának, amelyet Buharin elvtárs itt elkövet, elméleti lényege az, hogy ő a politika és gazdaság dialektikus kölcsönös viszonyának tanulmányozását (amire a marxizmus tanít) eklekticizmussal cseréli fel. „Ez is, az is", „egyfelől, másfelől" — ez Buharin elméleti állásfoglalása. Éppen ez az eklekticizmus. A dialektika azt követeli, hogy a kölcsönös viszonyokat konkrét fejlődésükben minden szempontból figyelembe vegyük, nempedig azt, hogy innen is, onnan is kiszakítsunk egy darabkát. A politika és a gazdaság példáján ezt már megmutattam.

Az „ütköző" példája ezt ugyanilyen kétségtelenül bizonyítja. Az ütköző hasznos és szükséges, ha a párt vonatja kisiklóban van. Ez nem vitás. Buharin az „ütköző" feladatát eklektikusan fogta fel, vett egy darabkát Zinovjevtől, egy darabkát Trockijtól. Buharinnak, mint „ütközősnek", önállóan kellett volna meghatároznia, hol, mikor, miben hibázik ez vagy amaz,

ezek vagy azok, elméleti hibát követnek-e el, vagypedig a politikai tapintatlanság hibáját vagy a frakciós fellépés hibáját vagy a túlzás hibáját stb. követik-e el, és *teljes erővel* rá kellett volna vetnie magát *minden egyes* ilyen hibára. Buharin nem értette meg az „ütközőnek" ezt a feladatát. Erre az egyik szemléltető példa a következő:

A Cektran (a vasutasok és hajózási munkások szakszervezetének Központi Bizottsága) petrográdi irodájának kommunista frakciója — az a szervezet, amely Trockijjal rokonszenvez és kereken kijelenti, hogy véleménye szerint „az alapvető kérdésben, a szakszervezetek termelési szerepének kérdésében, Trockij és Buharin elvtárs állásfoglalása egy és ugyanazon szempontnak más-más válfaja" — Petrográdban brosúra alakjában kiadta Buharin elvtársnak Petrográdban 1921 január 3-án tartott korreferátumát (N. Buharin: „A szakszervezetek feladatairól", Petrográd 1921). Ebben a korreferátumban ezt olvassuk:

„Trockij elvtárs eredetileg úgy fogalmazta meg a dolgot, hogy le kell váltani a szakszervezeti vezetőségeket, ki kell válogatni a megfelelő elvtársakat stb., sőt, még korábban az «átrostálás» álláspontján volt, melyet most feladott, és ezért teljesen értelmetlen dolog az «átrostálást» Trockij elvtárssal szemben érvként felhasználni" (5. old.).

Nem fogok kitérni ennek a fejtegetésnek számos ténybeli pontatlanságára. (Az „átrostálás" szót Trockij a Szakszervezetek V. Összoroszországi Konferenciáján, november 2—6 között, használta. A „vezetők kiválogatásáról" Trockij a Központi Bizottsághoz november 8-án benyujtott és egyébként egyik híve által röplap formájában kiadott téziseinek 5. §-ában beszél. Trockijnak „A szakszervezetek szerepe és feladatai" című december 25-i egész brosúráját ugyanaz a gondolkodási mód, ugyanaz a szellem hatja át, melyről már az imént szóltam. Hogy hol és miben nyilvánult meg az „átrostálás" álláspontjának „feladása", arról fogalmam sincs.) Most én más kérdéssel foglalkozom. Ha az „ütköző" eklektikus, akkor egyes

hibákat figyelmen kívül hagy, másokat megemlít; hallgat az 1920 december 30-án Moszkvában az OKP-nak egész Oroszországból egybegyűlt sokezer funkcionáriusa előtt elkövetett hibákról; beszél az 1921 január 3-án Petrográdban elkövetett hibákról. Ha az „ütköző" dialektikus, akkor minden erejével támad minden hibát, amelyet a két félnél, illetve valamennyi félnél észrevesz. Ez az, amit Buharin nem tesz meg. Meg sem kísérli, hogy Trockij brosúráját az átrostálás politikájának szempontjából elemezze. *Egyszerűen hallgat róla.* Nem csoda, ha mindenki nevet azon az ütközőn, amely így tölti be hivatását.

Továbbá. Buharinnak ugyanabban a petrográdi beszédében a 7. oldalon ezt olvassuk:

„Trockij elvtársnak az a hibája, hogy nem eléggé védelmezi a kommunizmus iskolájának mozzanatát."

A december 30-i vita során Buharin így okoskodik:

„Zinovjev elvtárs azt mondta, hogy a szakszervezet — a kommunizmus iskolája, Trockij meg azt mondta, hogy a szakszervezet — a termelés igazgatásának adminisztratív-technikai apparátusa. Nem látok semmiféle logikai alapot arra, hogy akár az egyiket, akár a másikat ne tartsam helyesnek: helyes mindkét tétel és e két tétel egyesítése is" (48. old.).

Ugyanezt a gondolatot tartalmazza Buharinnak és „csoportjának" illetve „frakciójának" 6. tézise: „... ez (a szakszervezet) egyrészt — a kommunizmus iskolája... másrészt — mégpedig fokozódó mértékben — a gazdasági apparátus és általában az államhatalmi apparátus alkotórésze..." („Pravda", január 16.)

Ebben rejlik Buharin elvtárs alapvető elméleti hibája, a marxizmus dialektikájának felcserélése eklekticizmussal (amely a különböző „divatos" és reakciós filozófiai rendszerek szerzőinél különösen elterjedt).

Buharin elvtárs „logikai" alapokról beszél. Egész gondolatmenete azt mutatja, hogy ő — talán öntudatlanul — ebben a kérdésben a formális vagy skolasztikus logika, nem pedig a dialektikus vagy marxista logika álláspontján áll. Hogy ezt megvilágítsam, egy igen egyszerű példával

kezdem, amelyet maga Buharin elvtárs hozott fel. A december 30-i vita során azt mondotta:

„Elvtársak, sokan vannak önök közül, akikre az itt lefolyó viták körülbelül ilyen benyomást tesznek: két ember beszélget, és az egyik azt kérdi a másiktól, mi az a pohár, amely ott áll a katedrán. Az egyik azt mondja: «a pohár üveghenger, és kiátkozok mindenkit, aki azt mondja, hogy ez nem így van». A másik azt mondja: «a pohár — ivásra szolgáló eszköz, és kiátkozok mindenkit, aki azt mondja, hogy ez nem így van»" (47. old.).

Buharin ezzel a példával, amint az olvasó látja, népszerűen akarta megmagyarázni nekem, milyen kár származik az egyoldalúságból. Én ezt a magyarázatot hálásan köszönöm, és hogy hálámat tettel bizonyítsam, válaszképpen népszerűen megmagyarázom, mi az eklekticizmus, szemben a dialektikával.

A pohár, kétségtelenül, üveghenger is, ivásra szolgáló eszköz is. De a pohárnak nemcsak ez a két sajátsága vagy tulajdonsága vagy jellegzetessége van, hanem végtelenül sok egyéb sajátsága, tulajdonsága, jellegzetessége, kölcsönös kapcsolata és „közvetítése" a világ többi részével. A pohár súlyos tárgy, mely használható dobásra. A pohár használható levélnehezékként, elhelyezhetünk benne egy elfogott pillangót, a pohár lehet értéktárgy, ha művészi csiszolású vagy rajzú, teljesen függetlenül attól, alkalmas-e ivásra, üvegből készült-e, hengeralakú-e vagy nem tökéletesen hengeralakú stb. stb.

Továbbá. Ha nekem most mint ivásra szolgáló eszközre van szükségem egy pohárra, egyáltalán nem érdekel, vajjon teljesen hengeralakú-e és valóban üvegből készült-e, érdekel viszont az, hogy a fenekén nincs-e repedés, hogy a pohár használatánál nem sérül-e meg ajkam stb. Ha viszont nem ivás céljára van szükségem pohárra, hanem olyan célra, amelynek minden üveghenger megfelel, akkor jó nekem az olyan pohár is, amelynek a fenekén repedés van, vagy amelynek nincs is feneke stb.

A formális logika — s az iskolában erre szorítkoznak (és az alsóbb osztályokban — bizonyos korrektúrákkal — erre is kell szorítkozniok) — formális meghatározásokból

indul ki és az vezeti, ami a legmegszokottabb vagy a leggyakrabban szembeötlő, és erre szorítkozik. Ha emellett két vagy több különböző meghatározásból indulunk ki és ezeket teljesen esetleges módon egyesítjük (üveghenger is, ivásra szolgáló eszköz is), akkor eklektikus meghatározást kapunk, amely a tárgy különböző oldalaira és csakis a tárgy különböző oldalaira utal.

A dialektikus logika azt követeli, hogy továbbmenjünk. Ahhoz, hogy valóban ismerjük a tárgyat, először meg kell ragadni, tanulmányozni kell minden oldalát, minden kapcsolatát és „közvetítését". Sohasem fogjuk ezt teljesen elérni, de a sokoldalúság követelménye megóv bennünket a hibáktól és a megmerevedéstől. Másodszor, a dialektikus logika azt követeli, hogy a tárgyat fejlődésében, „önmozgásában" (mint olykor Hegel mondja), változásában szemléljük. A pohárral kapcsolatban ez nem mindjárt világos, de a pohár sem marad változatlan, különösképpen változik a pohár rendeltetése, használata, *kapcsolata* a környező világgal. Harmadszor, a tárgy teljes „meghatározásában" része kell hogy legyen az egész emberi gyakorlatnak, mind az igazság ismérveként, mind pedig olyan tényezőként, amely gyakorlati meghatározója a tárgy kapcsolatának azzal, amire az embernek szüksége van. Negyedszer, a dialektikus logika azt tanítja, hogy „absztrakt igazság nincs, az igazság mindig konkrét", amint Hegel nyomán a megboldogult Plehanov szerette mondani. (Helyénvalónak látom, hogy a fiatal párttagok számára zárójelben megjegyezzem: *nem válhat* öntudatos, *igazi* kommunistává az, aki nem tanulmányozza — igenis *tanulmányozza* — Plehanov valamennyi filozófiai írását, mert ez a marxizmus egész nemzetközi irodalmának a legjava*).

* Mellesleg megjegyezve, feltétlenül kívánatos először is, hogy Plehanov műveinek most megjelenő kiadásában valamennyi filozófiai cikk külön kötetben vagy külön kötetekben legyen összegyűjtve, pontos mutatókkal stb. E műveket ugyanis fel kell venni a kommunizmus kötelező tankönyveinek a sorozatába. Másodszor, véleményem szerint, a munkásállamnak meg kell követelnie a filozófia professzoraitól, hogy a marxista filozófia plehanovi kifejtését

Persze nem merítettem ki a dialektikus logika fogalmát. De egyelőre ennyi is elég. Áttérhetünk a pohárról a szakszervezetekre és Trockij platformjára.

„Egyrészt iskola, másrészt apparátus" — mondja és írja téziseiben Buharin. Trockijnál ott a hiba, hogy „nem eléggé védelmezi az iskola mozzanatát" ... Zinovjevnél az apparátus „mozzanata" körül van a baj.

Mi az oka annak, hogy Buharinnak ez a fejtegetése holt és tartalmatlan eklekticizmus? Az, hogy Buharinnál nyoma sincs annak, hogy megkísérelné önállóan, saját szempontjából elemezni mind a szóbanforgó vita egész történetét (a marxizmus, *vagyis* a dialektikus logika ezt feltétlenül megköveteli), mind pedig az egész módszert, az egész kérdésfelvetést — vagy ha úgy tetszik, a kérdésfelvetésnek egész irányát az adott időben, az adott konkrét körülmények között. Buharinnál nyoma sincs ilyenirányú kísérletnek! A kérdést egyáltalán nem vizsgálta meg konkrétan, puszta absztrakciókból kiindulva nyúl hozzá a kérdéshez, vesz egy darabkát Zinovjevtől, egy darabkát Trockijtól. Ez eklekticizmus.

Hogy ezt még szemléletesebben megvilágítsuk, felhozok egy példát. Én úgyszólván semmit sem tudok a délkínai felkelőkről és forradalmárokról (csak Szun Jatszen 2—3 cikkét olvastam, valamint jónéhány évvel ezelőtt néhány könyvet és ujságcikket). Minthogy ott felkelések vannak, valószínű, hogy vannak viták is az 1. sz. kínai között, aki azt mondja, hogy a felkelés az igen kiélesedett és az egész nemzetet átfogó osztályharc terméke, és a 2. sz. kínai között, aki azt mondja, hogy a felkelés művészet. Ha nem is tudok semmi egyebet, írhatok a Buharinéhoz hasonló téziseket: „egyrészt ... másrészt". Az egyik nem vette kellőképpen figyelembe a művészet „mozzanatát", a másik — „a kiélesedés mozzanatát" stb. Ez holt és tartalmatlan eklekticizmus lesz, mert hiányzik belőle az *adott* vitának, az adott kérdésnek, a kérdésfelvetés adott módjának stb. *konkrét* tanulmányozása.

---

ismerjék és át tudják adni a hallgatóknak ezt a tudásukat. De mindez már áttérés a „propagandáról" az „adminisztrálásra".

A szakszervezet, először, iskola; másodszor — apparátus; harmadszor — a dolgozók szervezete; negyedszer — úgyszólván csak az ipari munkások szervezete; ötödször — iparágak szerinti szervezkedés* stb. stb. Buharinnál nyoma sincs semmiféle indokolásnak, semmiféle önálló elemzésnek, amellyel bebizonyítaná, miért kell figyelembe venni a kérdésnek vagy a tárgynak első két „oldalát", és nem a harmadikat, a negyediket, az ötödiket stb. Éppen ezért a Buharin-csoport tézisei nem egyebek eklektikus haszontalanságoknál. Buharin alapjában helytelenül, eklektikusan veti fel az „iskola" és az „apparátus" kölcsönös viszonyának egész kérdését.

Hogy helyesen vethessük fel ezt a kérdést, az üres absztrakciókról át kell térnünk a konkrét, vagyis az adott vitára. Nézzék ezt a vitát, ahogy akarják, akár abban a formában, ahogyan a Szakszervezetek V. Összoroszországi Konferenciáján felmerült, akár abban a formában, ahogyan maga Trockij december 25-i platform-brosúrájában felvetette és *irányította*, — látni fogják, hogy Trockij *egész* módszere, egész iránya helytelen. Nem értette meg, hogy a szakszervezetekről kell és lehet is úgy beszélni, mint iskoláról, akkor is, amikor a „szovjet trade-unionizmus" kérdését vetik fel, akkor is, amikor általában a termelési propagandáról beszélnek, akkor is, amikor *úgy* vetik fel a kérdést, mint Trockij, vagyis mint az „összenövés", a szakszervezeteknek a termelés irányításában való részvétele kérdését. Ennél az utolsó kérdésnél, ahogyan azt Trockij egész platform-brosúrájában felveti, a hiba annak a ténynek megnemértésében rejlik, hogy a szakszervezet *a termelés adminisztratív-technikai igazgatásának iskolája*. Nem „egyfelől iskola, másfelől másvalami", hanem a *szakszervezet* a szóbanforgó vitában, Trockij szóbanforgó kérdésfeltevésében *mindenfelől*

* Egyébként Trockijnál itt is van egy hiba. Azt hiszi, hogy az iparági szakszervezet olyan szervezet, melynek feladata, hogy kezében tartsa a termelést. Ez tévedés. Az iparági szakszervezet azt jelenti, hogy a munkásokat iparágak szerint szervezik, ami elkerülhetetlen a technika és a kultúra (mind Oroszországban, mind az egész világon) adott színvonala mellett.

nézve *iskola*, az összefogás iskolája, a szolidaritás iskolája, saját érdekeink megvédésének iskolája, a gazdálkodás iskolája, az igazgatás iskolája. Buharin elvtárs, ahelyett hogy Trockij elvtársnak ezt az alapvető hibáját megértette és kijavította volna, nevetséges kiigazítást eszközölt: „egyfelől, másfelől".

Vegyük szemügyre a kérdést még konkrétabban és még közelebbről. Nézzük meg, mi is a mostani szakszervezet mint a termelés igazgatásának „apparátusa". Láttuk: nem teljes adatok szerint körülbelül 900 munkás — szakszervezeti tagok és küldöttek — igazgatja a termelést. Növeljék ezt a számot, ha úgy tetszik, akár tízszeresére, vagy akár százszorosára, még azt is feltételezzük — azért hogy önöknek engedményt tegyünk és megmagyarázzuk alapvető hibájukat —, hogy a legközelebbi jövőben az „előrehaladás" ilyen valószínűtlenül gyors lesz, — még akkor is azt látjuk, hogy a szakszervezeti tagok egész hatmilliós tömegéhez viszonyítva az *igazgatásban* közvetlenül részvevők száma csak egy elenyésző hányad. S ebből még világosabban látható, hogy alapvető hibát követ el az, aki egész figyelmét a „vezető rétegre" összpontosítja, mint Trockij, s aki a szakszervezetek termelési szerepéről és a termelés igazgatásáról beszél, figyelmen kívül hagyva, hogy 98½% *tanul* (6 000 000—90 000 = = 5 910 000 = az összlétszám 98½%-a) *és soká kell tanulnia*. Nem iskola *és* igazgatás, hanem az *igazgatás i s k o l á j a*.

Trockij elvtársnak, amikor december 30-án Zinovjevvel polemizált és azzal vádolta őt, teljesen alaptalanul és jogtalanul, hogy elutasítja a „kinevezések rendszerét" vagyis a Központi Bizottságnak azt a jogát és kötelességét, hogy kinevezzen, véletlenül egy rendkívül jellemző szembeállítás csúszott ki a száján:

„... Zinovjev — mondotta — túlságosan propagandisztikusan nyúl hozzá minden gyakorlati, szakmai kérdéshez, s elfelejti, hogy ez nemcsak agitációs anyag, hanem olyan kérdés, amelyet adminisztratív úton kell eldönteni" (27. old.).

Én azonnal részletesen megmagyarázom, milyen *lehetne* a szóbanforgó kérdés merőben adminisztratív

kezelése. Éppen abban rejlik Trockij elvtárs alapvető hibája, hogy *azokhoz a kérdésekhez*, amelyeket maga vetett fel platform-brosúrájában, *adminisztrátorként* nyúlt hozzá (helyesebben csapott le rájuk), holott *ezekhez* a kérdésekhez *kizárólag mint propagandista* nyúlhatott volna hozzá, így kellett volna hozzányúlnia.

Valóban. Mi a jó Trockijnál? Nem a téziseiben, hanem a *beszédeiben* — kivált, amikor megfeledkezik a szakszervezeti funkcionáriusok állítólagos „konzervatív" szárnya ellen folytatott balsikerű polémiájáról — kétségtelenül jó és hasznos a *termelési propaganda*. Ha Trockij elvtárs gyakorlati „gazdasági" munkát végzett volna a szakszervezeti bizottságban, akkor mint a Termelési Propaganda Országos Irodájának tagja és munkatársa szóban és írásban kétségkívül sokat használhatott volna (és kétségkívül fog használni) az ügynek. Hibája: a „platform-tézisek". Vörös fonalként húzódik rajtuk végig a szakszervezeti „válság", a szakszervezetek „két irányzata", az OKP programmjának értelmezése, a „szovjet trade-unionizmus", a „termelési képzés", az „összenövés" kérdésének adminisztrációs kezelése. Most felsoroltam Trockij „platformjának" valamennyi fő témáját, és jelenleg éppen ezeknél a témáknál, a Trockij rendelkezésére álló anyaggal, kizárólag a propagandisztikus módszer lehet helyes.

Az állam a kényszer területe. Őrültség volna lemondani a kényszerről, különösen a proletariátus diktatúrájának korszakában. Az „adminisztrálás" és a dolgok adminisztratív kezelése itt feltétlenül szükséges. A párt a proletariátusnak közvetlenül kormányzó élcsapata, a proletariátus vezetője. A ráhatás specifikus eszköze, az élcsapat megtisztításának és megacélozásának eszköze: a pártból való kizárás, — nempedig a kényszer. A szakszervezet az államhatalom tartaléka, a kommunizmus iskolája, a gazdálkodás iskolája. E téren a specifikus és legfőbb dolog *nem* az igazgatás, hanem a „*k a p c s o l a t*" „a központi" (és persze helyi) „állami igazgatás, a népgazdaság és a *dolgozók nagy tömegei között*" (amint azt pártprogrammunk leszögezi, a gazdasági résznek a szakszervezetekkel foglalkozó 5. §-ában).

Vörös fonalként húzódik végig Trockij egész platform-

brosúráján ez az egész helytelen kérdésfeltevés, ennek a viszonynak a meg nem értése.

Képzeljük el, mi lett volna, ha Trockij ugyanezt a hírhedt „összenövést" platformja többi témájával kapcsolatban kidolgozta volna, s más oldalról fogta volna meg az egész kérdést. Képzeljük el, mi lett volna akkor, ha brosúráját teljes egészében annak a feladatnak szentelte volna, hogy az „összenövésnek" 900 esete közül részletesen megvizsgál mondjunk 90 esetet, olyan eseteket, amikor szakszervezeti tagok és a szakszervezeti mozgalom állandó funkcionáriusai közül való elvtársak egyidejűleg betöltenek iparigazgatási tisztségeket a Legfőbb Népgazdasági Tanácsban és szakszervezeti bizalmi tisztségeket. Képzeljük el, hogy ezt a 90 esetet elemezte volna egy részleges statisztikai vizsgálat adataival együtt, a Munkás-Paraszt Felügyelet és az illetékes népbiztosságok revizorainak és instruktorainak a beszámolóival és jelentéseivel együtt, vagyis elemezte volna az adminisztratív szervek adatai alapján, elemezte volna a munka eredményei és sikerei, a termelés sikerei stb. szempontjából. Ha így nyúl hozzá a kérdéshez, akkor ez helyes adminisztratív módszer lett volna, és teljes mértékben igazolta volna az „átrostálás" vonalát, vagyis a figyelem összpontosítását arra, hogy kit kell elmozdítani, kit áthelyezni, kit kinevezni, milyen követeléseket kell támasztani máris a „vezető réteggel" szemben. Ha Buharin a cektranisták által kiadott, január 3-i petrográdi beszédében azt mondotta, hogy Trockij régebben az „átrostálás" álláspontján állott, most viszont ezt feladta, akkor Buharin itt is a gyakorlatilag nevetséges, elméletileg marxista számára teljesen megengedhetetlen eklekticizmus hibájába esik. Buharin elvontan tárgyalja a kérdést, mert nem tudja (és nem is óhajtja) konkrétan tárgyalni. Mi pedig, a párt Központi Bizottsága és az egész párt, amíg adminisztrálni fogunk, vagyis igazgatni fogjuk az államot, sohasem fogunk lemondani és nem is mondhatunk le az „átrostálásról", vagyis az elmozdításról, áthelyezésről, kinevezésről, elbocsátásról stb. De Trockij platform-brosúrájában egyáltalán nem ezt az anyagot használja fel, egyáltalán nem vet fel „gyakorlati szakmai problémát". Nem a „gyakorlati szakmai problémá-

ról" vitáztak Zinovjev és Trockij, vitázunk mi Buharinnal, vitázik az egész párt, hanem a „szakszervezeti mozgalom területén fellépő *irányzatokról*" (Trockij 4. tézisének vége).

Ez a kérdés lényegében politikai kérdés. Trockij hibáját eklektikus korrektúrákkal és kiegészítésekkel kijavítani, mint Buharin szeretné, aki természetesen telve van a leghumánusabb érzelmekkel és szándékokkal, éppen a kérdésnek, — az adott, konkrét „kérdésnek" lényegénél fogva — nem lehet.

Itt egy és csakis egy megoldás lehetséges.

Először is: helyesen megoldani a „szakszervezeti mozgalom terén fellépő irányzatok", az osztályok kölcsönös viszonyának, a politika és a gazdaság kölcsönös viszonyának, az állam, a párt, a szakszervezet — mint „iskola" és apparátus stb. — specifikus szerepének politikai kérdését.

Másodszor: helyes politikai határozat alapján valósítsuk meg a termelési propagandát — helyesebben: folytassunk állandó, rendszeres, kitartó, türelmes, sokirányú, állandóan ismétlődő termelési propagandát, mégpedig állami méretekben, egy állami intézmény nevében és vezetésével.

Harmadszor: „a gyakorlati szakmai kérdéseket" nem szabad belekeverni az irányzatokról folyó vitába, amely (mármint a vita) az „általános pártfecsegés" és a széleskörű polémia előjoga, hanem szakszerűen, szakbizottságokban, tanúk meghallgatásával, a jelentések, a beszámolók, a statisztika tanulmányozása alapján kell azokat felvetni, és mindezek alapján — csakis mindezek alapján, csakis ilyen feltételek mellett — csak a megfelelő szovjet vagy pártszerv, vagy mindkét ilyen szerv döntése alapján szabad „átrostálni".

Trockijnál és Buharinnál azonban létrejött egy egyveleg a módszerben elkövetett politikai hibákból, s abból, hogy középen megszakítják az összekötő kapcsot, a hajtószíjakat, vaktában, oktalanul rárontanak, lecsapnak az „adminisztrálásra". A hiba „elméleti" forrása — ha már Buharin „poharával" felvetette az elméleti

forrás kérdését — világos. Buharin elméleti — adott esetben ismeretelméleti — hibája abban rejlik, hogy a dialektikát eklektikával cseréli fel. Buharin, minthogy eklektikusan vetette fel a kérdést, teljesen összezavarodott és a szindikalizmusig süllyedt. Trockij hibája: egyoldalúság, elfogultság, túlzás, önfejűség. Trockij platformja abból áll, hogy a pohár ivásra szolgáló eszköz, holott a szóbanforgó pohárnak nincs is feneke.

BEFEJEZÉS

Már csak néhány pontra kell röviden kitérnem, mert félreértésre adhatna okot, ha ezekről nem szólok.

Trockij elvtárs „platformja" 6. tézisében idézte az OKP programmja gazdasági részének 5. §-át, amely e szakszervezetekről szól. Két oldallal odébb, a 8. tézisben Trockij elvtárs kijelentette:

„... A szakszervezetek, amelyek elvesztették régi létalapjukat, a gazdasági osztályharcot..." — (ez nem igaz, ez elhamarkodott túlzás: a szakszervezetek az olyan létalapot vesztették el, mint a gazdasági *osztály*harc, de korántsem vesztették el és sajnos még hosszú évekig nem veszíthetik el azt az alapot, amelyet a *nem osztály*-jellegű „gazdasági harc" jelent, a szovjet apparátus bürokratikus kinövései elleni harc értelmében, a dolgozó tömegek anyagi és szellemi érdekeinek olyan utakon és olyan eszközökkel való megvédése értelmében, amelyek ennek az apparátusnak a számára hozzáférhetetlenek stb.)... — „a szakszervezetek, számos feltételnél fogva, nem tudták összegyüjteni soraikban a szükséges erőket és kidolgozni a szükséges módszereket ahhoz, hogy képesek legyenek annak az új feladatnak a megoldására, amelyet a proletárforradalom tűzött eléjük, s melyet programmunk így fogalmaz meg: *megszervezni a termelést*" (Trockij kiemelése, 9. old., 8. tézis).

Ez megint **csak** elhamarkodott túlzás, s egy nagy hiba csíráját foglal**ja** magában. A programm nem tartalmaz ilyen megfogalmazást és nem tűz a szakszervezetek elé olyan feladatot, mint a „termelés megszervezése". Kövessük

lépésről lépésre pártprogrammunk minden gondolatát, minden tételét, pontosan abban a sorrendben, amelyben ezek a tételek a programm szövegében szerepelnek:

(1) „A társadalmasított ipar szervező apparátusának" (nem minden apparátusnak) „elsősorban" (de nem kizárólag) „a szakszervezetekre kell támaszkodnia". (2) „A szakszervezeteknek mindjobban meg kell szabadulniok a szűkkeblű céhszellemtől" (hogyan szabaduljanak meg? a párt vezetésével és a proletariátusnak a nem-proletár dolgozó tömegekre gyakorolt nevelő és mindenféle egyéb hatása során) „és nagy termelési egyesülésekké kell alakulniok, amelyek magukban foglalják az adott termelési ág dolgozóinak többségét, és fokozatosan az összes dolgozóit . . ."

Ez az első része annak a fejezetnek, amely a pártprogrammban a szakszervezetekkel foglalkozik. Amint látjuk, ez a rész mindjárt igen „*szigorú*" és igen hosszas munkát követelő „feltételeket" jelöl meg a továbbiakra vonatkozólag. Ezután pedig ezt olvassuk:

„. . . A szakszervezeteknek, melyek a Szovjet Köztársaság törvényeinek és a kialakult gyakorlatnak megfelelően máris résztvesznek . . ." (amint látjuk, ez igen óvatos kifejezés: csak résztvesznek) „. . . az ipar valamennyi helyi és központi igazgatási szervének munkájában, el kell jutniok oda, hogy ténylegesen összpontosítsák kezükben az egész népgazdaság mint egységes gazdasági egész teljes igazgatását . . ." (jegyezzük meg: el kell jutniok oda, hogy valóban nem egyes iparágaknak és nem az iparnak, hanem az egész népgazdaságnak, mégpedig mint egységes gazdasági egésznek irányítását kezükben összpontosítsák: erről a feltételről, mint gazdasági feltételről, azonban csak akkor mondhatjuk, hogy valóban megvalósult, amikor a kistermelők az iparban és a mezőgazdaságban együttvéve a lakosságnak és a népgazdaságnak már kevesebb mint felét teszik) „. . . a szakszervezeteknek, amelyek ezen a módon . . ." (éppen „ezen a módon", amely fokozatosan megvalósítja valamennyi előbb megjelölt feltételt) „. . . bonthatatlan kapcsolatot létesítenek a népgazdaság központi állami igazgatása és a dolgozó tömegek széles rétegei között, a legnagyobb

arányban be kell vonniok ez utóbbiakat . . .“ (vagyis a tömegeket, vagyis a lakosság többségét) „. . . a gazdaság vezetésében való közvetlen részvételbe. A szakszervezetek részvétele a gazdaság vezetésében és az a körülmény, hogy a szakszervezetek ebbe nagy tömegeket vonnak be, egyúttal a Szovjethatalom gazdasági apparátusának elbürokratizálódása ellen vívott harc fő eszköze, és lehetővé teszi a termelési eredmények valóban népi ellenőrzését.“

Az utolsó mondat tehát ismét egy nagyon óvatos kifejezést tartalmaz: „részvétel a gazdaság vezetésében; ismét van benne egy utalás a nagy tömegek bevonására mint a bürokratizmus elleni harc fő (de nem egyetlen) eszközére; és befejezésül ez a kétszeresen óvatos utalás: „*lehetővé teszi*“ a „*népi*“ vagyis munkás-paraszt, egyáltalán nem csak proletár „*ellenőrzést*“.

Mindezt úgy összefoglalni, hogy pártprogrammunk „megfogalmazása“ szerint a szakszervezetek feladata „a termelés megszervezése“, nyilvánvalóan helytelen. És ha valaki e helytelen állítás mellett kitart, ha platformtézisekbe iktatja, akkor ez csak antikommunista, szindikalista elhajlásra vezethet.

Mellesleg, Trockij elvtárs azt írja téziseiben, hogy „mi az utóbbi időben a programmban kitűzött célhoz nem jutottunk közelebb, hanem távolodtunk tőle“ (7. old., 6. tézis). Ez alaptalan, és úgy vélem, hamis állítás. Nem lehet bizonyítani, amint Trockij a viták során tette, arra való hivatkozással, hogy ezt a tényt „maguk“ a szakszervezetek is elismerik. A párt számára ez nem megfellebbezhetetlen instancia. És általában ez, először is, csak nagyszámú tény igen komoly, objektív vizsgálatával volna bizonyítható. Másodszor, ha be is bizonyítanák, még nyílt kérdés maradna: mitől távolodtak el? Attól, hogy „sok szakszervezeti funkcionárius“ „kapálódzik az új feladatok és módszerek ellen“, amint Trockij gondolja, vagy attól, hogy „mi“ „nem tudtuk összegyüjteni soraink-ban a szükséges erőket és kidolgozni a szükséges módszereket ahhoz, hogy“ néhány felesleges és káros bürokratikus túlzást megszüntessünk és kijavítsunk.

Ezzel kapcsolatban nem árt kitérni arra a szemrehányásra, melyet Buharin elvtárs december 30-án tett

nekünk (s amelyet Trockij tegnap, január 24-én, a II. bányászkongresszus kommunista frakciójában lezajlott vitánkban megismételt), tudniillik arra a szemrehányásra, hogy „megtagadtuk azt a vonalat, amelyet a IX. pártkongresszus kijelölt" (a december 30-i vitáról szóló gyorsírói feljegyzés, 46. old.). Eszerint Lenin a IX. kongresszuson a munka militarizálása mellett szállt síkra és gúnyolódott azokon, akik a demokráciára hivatkoztak, most pedig ezt „megtagadta". December 30-i zárszavában Trockij elvtárs ezt a szemrehányást, hogy úgymondjam, különleges borssal fűszerezte: „Lenin számol azzal a ténnyel, hogy a szakszervezetekben ... csoportosulnak az ellenzéki álláspontot levő elvtársak" (65. old.); Lenin „diplomatikus szempontból" nyúl a kérdéshez (69. old.); „lavírozás a pártcsoportosulásokon belül" (70. old.) stb. Az ügy ilyen beállítása persze nagyon hízelgő Trockij elvtársra és több mint nem hízelgő rám nézve. De vegyük szemügyre a tényeket.

Ugyanannak a december 30-i vitának a során Trockij és Kresztyinszkij megállapítja azt a tényt, hogy „Preobrazsenszkij elvtárs még júliusban (1920) felvetette a Központi Bizottságban azt a kérdést, hogy munkásszervezeteink belső életét új vágányokra kell átállítanunk" (25. old.). Augusztusban Zinovjev elvtárs egy levéltervezetet készít, és a Központi Bizottság jóváhagyja a *Központi Bizottság levelét* a bürokratizmus elleni harcról és a demokratizmus kiszélesítéséről. Szeptemberben a kérdést a pártkonferencián vetik fel és a konferencia döntését a Központi Bizottság jóváhagyja. Decemberben a VIII. Szovjetkongresszuson napirendre tűzik a bürokratizmus elleni harc kérdését. Tehát az egész Központi Bizottság, az egész párt és az egész munkás-paraszt köztársaság elismerte annak szükségességét, hogy a bürokratizmus és az ellene való harc kérdését napirendre tűzzük. Vajjon ebből az következik, hogy „megtagadtuk" az OKP IX. Kongresszusát? Nem. Szó sincs semmiféle megtagadásról. Vitathatatlanok a munka militarizálásáról stb. szóló határozatok, s a legkevésbbé sincs okom arra, hogy visszavonjam gúnyos megjegyzéseimet azokra vonatkozólag, akik ezeket a határozatokat vitatva, a demokratizmusra hivatkoztak. Ebből

csak az következik, hogy a munkásszervezetekben ki fogjuk szélesíteni a demokratizmust, de egyáltalán nem csinálunk belőle fétist; — hogy a bürokratizmus elleni harc ügyére fokozott figyelmet fordítunk; — hogy különös gonddal javítunk ki minden felesleges és káros bürokratikus túlzást, akárki mutat is rá.

Még egy utolsó megjegyzés a fontossági megkülönböztetés és az egyenlő elbírálás kis kérdéséhez. A december 30-i vita során azt mondottam, hogy Trockij elvtársnak erre a pontra vonatkozó 41. tézise elméletileg helytelen, mert oda lyukad ki, hogy a fogyasztásban az egyenlő elbírálás, a termelésben a fontossági megkülönböztetés elvének kell érvényesülnie. Én erre azt feleltem, hogy a fontossági megkülönböztetés előnyben részesítés, az előnyben részesítés pedig fogyasztás nélkül a semmivel egyenlő. Trockij elvtárs ezért szememre veti „igen nagy feledékenységemet" és „terrorizmusomat" (67. és 68. old.) — még csodálkozom, hogy nem tesz szemrehányást lavírozás, diplomatikus magatartás stb. miatt. Ő, Trockij, tett engedményeket vonalamnak, az egyenlő elbírálás vonalának, én pedig támadásokat intézek Trockij ellen.

A valóságban a pártügyek iránt érdeklődő olvasónak pontos pártokmányok állnak rendelkezésére: a Központi Bizottság plénumának novemberi határozata, 4. pont, és Trockij platform-tézisei, 41. tézis. Akármilyen „feledékeny" vagyok is én, akármilyen jó emlékezőtehetsége van is Trockij elvtársnak, tény, hogy a 41. tézis elméleti tévedést tartalmaz, s ez a Központi Bizottság november 9-i határozatában nincs meg. Ez a határozat így szól: „A Központi Bizottság elismeri annak szükségességét, hogy a gazdasági terv végrehajtása során a fontossági megkülönböztetés elve érvényben maradjon, s ezért, teljes egyetértésben a legutóbbi (vagyis szeptemberi) összoroszországi konferencia döntésével, szükségesnek tartja a fokozatos, de következetes áttérést az egyenlő elbírálás elvére a különböző munkáscsoportok és a megfelelő szakszervezetek helyzetében, állandóan erősítve az összszövetségi szervezetet." Világos, hogy ez a Cektran ellen irányul és ennek a határozatnak a pontos értelmét semmiképpen sem lehet félremagyarázni. A fontossági megkülönböztetés elve meg-

marad. A (gazdasági terv teljesítésében) megkülönböztetett fontosságú munkát végző üzem, szakszervezet, tröszt, hivatal előnyben részesítése továbbra is fennáll, de ugyanakkor az „egyenlő elbírálás vonala", amelyért nem „Lenin elvtárs" szállt síkra, hanem amelyet *a pártkonferencia és a Központi Bizottság, vagyis az egész párt hagyott jóvá,* — világosan ezt követeli: fokozatosan, de következetesen *térjünk át* az egyenlő elbírálásra. Hogy a Cektran a Központi Bizottságnak ezt a novemberi határozatát nem hajtotta végre, az kiderül a Központi Bizottság decemberi (Trockij és Buharin által elfogadtatott) döntéséből, amely mégegyszer emlékeztet a „normális demokratizmus alapelveire". A 41. tézis elméleti tévedése abban rejlik, hogy leszögezi: a fogyasztás terén — egyenlő elbírálás, a termelés terén — fontossági megkülönböztetés. Ez gazdasági abszurdum, mert ez a fogyasztás elszakítása a termeléstől. Én semmi ehhez hasonlót nem mondtam és nem is mondhattam. Ha valamely üzemre nincs szükség, azt le kell állítani. Le kell állítani minden nem feltétlenül szükséges üzemet. Az abszolút szükségesek közül előnyben kell részesíteni a megkülönböztetett fontosságúakat. Teszem azt, előnyben kell részesíteni a közlekedést. Ez vitathatatlan. Hogy azonban ez az előnyben részesítés ne legyen túlzott, és tekintettel arra, hogy a Cektran ezt túlzásba vitte, a *pártnak* (nempedig Leninnek) az irányelve így szól: *fokozatosan,* de következetesen *térjünk át* az egyenlő elbírálásra. Ha Trockij a novemberi plénum után, amely pontos és elméletileg helyes döntést hozott, a „két irányzatról" szóló frakciós brosúrával lép fel és a 41. tézisben olyan fogalmazást javasol, amely gazdasági szempontból helytelen, akkor magára vessen.

Ma, január 25-én, pontosan egy hónap telt el Trockij elvtárs frakciós fellépése óta. Már most tökéletesen világos, hogy ez a formájában célszerűtlen, lényegében téves fellépés elvonta a pártot a konkrét, gyakorlati, gazdasági, termelő munkától, elvonta azért, mert politikai és elméleti hibákat kellett kijavítania. De a régi közmondás nem ok nélkül mondja: „kár haszonnal jár".

A Központi Bizottságon belüli nézeteltérésekről szörnyű pletykák terjedtek el. Az oppozíció szárnyai alatt bújtak meg (és bújnak meg bizonyára ma is) a mensevikek és eszerek, akik felfújják a híreket, hallatlanul rosszindulatú formában tálalják fel őket, koholmányokat terjesztenek, hogy mindenképpen rossz hírünket keltsék, a dolgokat mocskos színben tüntessék fel, kiélezzék a konfliktusokat, meghiúsítsák a párt munkáját. Ez a burzsoázia politikai módszere, tehát a kispolgári demokratáké is, a mensevikeké és az eszereké is, akikben forr a düh a bolsevikok ellen, és ez igen érthető okoknál fogva nem is lehet másként. Minden öntudatos párttag ismeri a burzsoáziának ezt a politikai módszerét és tisztában van értékével.

A Központi Bizottságon belüli nézeteltérések arra kényszerítettek bennünket, hogy a párthoz forduljunk. A vita szemléletesen megmutatta ezeknek a nézeteltéréseknek lényegét és mértékét. A pletykálkodásnak és a rágalmazásnak véget vetettünk. A párt tanul és megedződik az új (abban az értelemben új, hogy az Októberi Forradalom után megfeledkeztünk róla) betegség, a frakciózás elleni küzdelemben. Lényegében ez régi betegség, s néhány évig valószínűleg elkerülhetetlen lesz, hogy ebbe vissza ne essünk, de a felgyógyulás most gyorsabb és könnyebb lehet, és kell is, hogy gyorsabb és könnyebb legyen.

A párt megtanulja, hogy a nézeteltéréseket nem szabad eltúlozni. Itt helyénvaló ismételni Trockij elvtársnak Tomszkij elvtársról szóló helyes megjegyzéseit: „A Tomszkij elvtárssal folyó vita hevében is mindig azt mondtam, hogy teljesen világos számomra, hogy a mi vezetőink a szakszervezetekben csak tapasztalatokkal, tekintéllyel bíró emberek lehetnek, mint amilyen Tomszkij elvtárs. Ezt megmondtam a szakszervezetek V. konferenciájának a frakciójában, s megmondottam a napokban a Zimin Színházban is. Az eszmei harc a pártban nem azt jelenti, hogy kölcsönösen elsöpörjük egymást, hanem hogy kölcsönösen befolyásoljuk egymást" (a december 30-i vitáról szóló feljegyzés, 34. old.). Magától értetődik, hogy a párt ezt a helyes elgondolást Trockij elvtársra is alkalmazni fogja.

A szindikalista elhajlás a vita idején különösen Sljapnyikov elvtársnál és csoportjánál, az úgynevezett

„munkásellenzéknél" nyilvánult meg. Minthogy ez nyilvánvaló elhajlás a párttól, a kommunizmustól, ezzel az elhajlással különösen számolnunk kell majd, külön kell róla beszélnünk, különös figyelmet kell fordítanunk e nézetek téves voltának és e hiba veszélyességének propagálására és tisztázására. Buharin elvtárs, aki odáig ment, hogy a „kötelező erejű jelölések" (a szakszervezetek részéről az igazgatási szervekbe) szindikalista frázisát használta, ma a „Pravdá"-ban nagyon ügyetlenül, nyilvánvalóan helytelenül védekezik. Hogy ő a többi pontban beszél a párt szerepéről! Hogyne beszélne! Különben ez a pártból való kiválást jelentette volna. Különben ez nemcsak *hiba* lett volna, melyet ki kell javítani és amelyet könnyen ki lehet javítani. Ha valaki „kötelező erejű jelölésekről" beszél és nem teszi hozzá nyomban, hogy ezek *nem* a pártra nézve kötelezőek, akkor ez szindikalista elhajlás, ez *nem* egyeztethető össze a kommunizmussal, *nem* egyeztethető össze az OKP pártprogrammjával. Ha hozzáteszi: „*nem* a pártra nézve kötelezőek", akkor becsapjuk a pártonkívüli munkásokat jogaik felnagyításának valami fantómjával, holott a valóságban semmi sem változik meg a jelenlegi helyzethez képest. Minél tovább fogja Buharin elvtárs védelmezni a kommunizmustól való elhajlását, mely elméletileg nyilvánvalóan helytelen és politikailag félrevezető, annál szomorúbb gyümölcsei lesznek önfejűségének. Ám amit nem lehet megvédeni, azt nem fogja tudni megvédeni. A párt nem ellenzi, hogy a pártonkívüli munkások jogait minden vonatkozásban kiszélesítsék, de egy kis gondolkodás elég ahhoz, hogy megértsük, milyen úton haladhatunk, milyen úton nem haladhatunk.

A II. Összoroszországi Bányászkongresszus kommunista frakciójának vitája során Sljapnyikov platformja vereséget szenvedett, jóllehet az ebben a szakszervezetben különösen nagy tekintélynek örvendő Kiszeljov elvtárs védelmezte: a mi platformunkra 137-en szavaztak, a Sljapnyikov-féle platformra 62-en, Trockijra 8-an. A szindikalista elhajlásból ki kell gyógyulnunk és ki is fogunk gyógyulni.

Egy hónap leforgása alatt Petrográd is, Moszkva is, számos vidéki város is megmutatta már, hogy a párt

reagált a vitára és túlnyomó többségében elutasította Trockij elvtárs hibás vonalát. Ha a „vezető rétegekben" és a „periférián", a bizottságokban, az intézményekben, kétségtelenül voltak is ingadozások, az egyszerű párttagok tömege, a párt munkástömegei többségükben, mégpedig túlnyomó többségükben e hibás vonal ellen foglaltak állást.

Kamenyev elvtárs közölte velem, hogy a Moszkva Zamoszkvorecsje-kerületében január 23-án lezajlott vita során Trockij elvtárs kijelentette, hogy platformját visszavonja és új platform alapján Buharin elvtárs csoportjával egyesül. Sajnos én sem január 23-án, sem január 24-én nem hallottam erről egy árva hangot sem Trockij elvtárstól, aki a bányászkongresszus kommunista frakciójában felszólalt ellenem. Vajjon újra megváltoztak-e Trockij elvtárs szándékai és platformjai, vagypedig más magyarázata van a dolognak, nem tudom. De Trockij elvtárs január 23-i kijelentése mindenesetre azt mutatja, hogy a párt, mely még nem tudta mozgósítani összes erőit, amely csak Petrográd, Moszkva és a vidéki központok kisebbik részének nézeteit tudta kifejezésre juttatni, mégis azonnal, szilárdan, határozottan, gyorsan és hajthatatlanul kiigazította Trockij elvtárs hibáját.

A párt ellenségeinek örömujjongása korai volt. Nem tudták és nem is fogják tudni az olykor elkerülhetetlen pártonbelüli nézeteltéréseket a párt rovására és az oroszországi proletárdiktatúra rovására felhasználni.

1921 január 25.

Megjelent külön brosúrában.
A Munkás-, Paraszt- és Vöröskatonaküldöttek Moszkvai Szovjetje sajtóosztályának kiadása.
1921 január.

BESZÉD A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK MOSZKVAI NAGYKONFERENCIÁJÁN, 1921 FEBRUÁR 4-ÉN[26]

Elnézésüket kérem, hogy a konferencia munkájában nem vehetek részt, hanem csupán álláspontomat fogom kifejteni.

A felszólaló elvtársak szavaiból azt láttam, hogy önöket nagyon érdekli a vetési kampány. Igen sokan azt hiszik, hogy a Szovjethatalomnak a parasztság irányában folytatott politikájában van valami ravaszság. Az a politika, amelyet ezen a területen folytatunk, olyan politika, hogy mindenkor nyiltan ismertetjük a tömegek előtt. A Szovjethatalom alapvető problémája az, hogy győzelmeinkre még nem következtek győzelmek más országokban. Ha figyelmesen elolvassák Alkotmányunkat, látni fogják, hogy nem beszélünk a levegőbe, hanem arról beszélünk, hogy a diktatúrára szükség van, mert az egész burzsoá világ ellenünk van.

Azt mondják: a parasztok nem olyan helyzetben vannak, mint a munkások, itt valami ravaszság van. De hiszen ezt a ravaszságot nyiltan hirdetjük.

Aki féligmeddig nyugodtan gondolkozott azon, milyenek az erőviszonyok köztünk és a burzsoázia között, az tudja, hogy a burzsoázia erősebb nálunk, és mégsem tud bennünket eltiporni három esztendő óta. Ez nem csoda, csodákban nem hiszünk. Egyszerűen arról van szó, hogy ők nem tudnak egyesülni és veszekszenek a zsákmány elosztásán. Az elnyomott országok nagyobb része gyarmat, a kisebbik rész e gyarmatok munkájából, mondhatnók vulkán fölött él.

Erősebbek nálunk, de náluk is növekszik a mozgalom. A tőkések katonai ereje nagyobb, mint a miénk, de

kudarcot vallottak, és mi azt mondjuk: a nehezén túl vagyunk, de az ellenség még fog kísérleteket tenni. Nem állítja egyetlen európai sem azok közül, akik meglátogatták országunkat, hogy ők megúszták volna lerongyolódás és „sorbanállás" nélkül, s azt mondják, hogy Anglia is ugyanilyen helyzetben volna hatéves háború után.

Minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy a munkások és parasztok közti viszonyt rendezzük. A parasztság egy másik osztály; szocializmus akkor lesz, amikor nem lesznek osztályok, amikor valamennyi termelési eszköz a dolgozók kezében lesz. Nálunk még megvannak az osztályok, megszüntetésükhöz hosszú, hosszú évekre van szükség, és aki azt ígéri, hogy ezt hamar megvalósítja, az szélhámos. A paraszt elkülönülve él, elszigetelve ül a portáján mint gazda, és a gabona nála van: ezzel mindenkit igába hajthat. Ránk fegyveres ellenség leselkedik, és hogy le ne terítsen bennünket, helyes kapcsolatot kell létrehoznunk a munkások és a parasztok között.

Ha a munkásokat és a parasztokat nézzük, azt látjuk, hogy paraszt több van. A burzsoázia azt mondja, hogy nála demokrácia van, s a munkásoknak és a parasztoknak egyenlő jogaik vannak. Amíg a parasztok a burzsoáziát követik, és amíg a munkások egyedül vannak, addig a munkásokat mindig szét fogják verni. Ha erről megfeledkezünk, akkor a tőke legyőz bennünket. Nem ígérünk egyenlőséget, nálunk nincs egyenlőség. Nem lehet egyenlőség, amíg egyeseknek bőven van kenyerük, másoknak meg semmijük sincs.

A tőkések helyesen vették számításba, hogy egy gyárat felosztani nem lehet, de fel lehet osztani a földet. Nálunk proletárdiktatúra van, ez a szó megijeszti a parasztokat, de ez az egyetlen eszköz arra, hogy egyesítsük és arra késztessük őket, hogy a munkások vezetésével haladjanak. Úgy véljük, hogy ez a helyes megoldás, s hogy a munkásosztály egyesíteni fogja a parasztokat. Csak akkor nyílik meg a további út, csak akkor tudunk az osztályok megszüntetéséhez közelebb kerülni.

Milyen politikát folytatnak a kapitalisták Amerikában? Ingyen osztanak szét földet, és a parasztok melléjük állnak, a kapitalisták pedig megnyugtatják őket az egyenlő-

ségről szóló fecsegéssel[27]. Vagy lépre mennek, vagy átlátnak a szitán, egyesülnek a munkásokkal és elkergetik a kapitalistákat.

Ez a mi politikánk, és ezt megtalálják az elvtársak Alkotmányunkban. Nekem itt azt mondták: szükség van a vetési kampány felülvizsgálására. Tudom, hogy a parasztok helyzete ezen a tavaszon igen súlyos. A munkások a legnehezebbjén már túl vannak. Mi senkinek sem ígértünk egyenlőséget: aki a munkásokkal együtt akar haladni, álljon be közénk, csatlakozzék a szocialistákhoz, aki nem akar — menjen a fehérekhez. Mi nem ígértük, hogy ez alatt a hatalom alatt könnyű dolguk lesz, de ez a hatalom kiszabadított bennünket a földbirtokosok és tőkések hatalmából. A munkások e három esztendő alatt éheztek és fáztak és leállított gyárakat vettek át. De hatalomra jutottak. Még a gabonatermelő vidékek parasztjai is megértették, mi a különbség a munkások hatalma és Gyenyikin hatalma között, és választottak. Nem valami csodának köszönhető, hogy legyőztük Gyenyikint, hanem annak, hogy még a gazdag parasztok is észrevették, mi lett a valóságban az Alkotmányozó Gyűlésből; és a paraszt fontolóra vette a dolgot és leszűrte a tapasztalatok eredményét.

A parasztok megértették, hogy minél több földet ragadtak magukhoz a fehérek, annál több parasztot hívtak be a hadseregbe, és a parasztok, mihelyt ott nagy számban összegyűltek, megbuktatták Gyenyikint.

Mi nem ígérgetünk tejjel-mézzel folyó Kánaánt, azok meg egyenlőséget ígérnek, s a földesurat hozzák nyakukra. Ezért győztünk.

Azt mondják: szükség van a vetési kampány felülvizsgálására. Én azt mondom: senki annyit nem szenvedett, mint a munkás. A paraszt ezalatt földet kapott és gabonához juthatott. A parasztok ezen a télen kerültek kétségbeesett helyzetbe, és elégedetlenségük érthető.

Meg kell vizsgálnunk a munkások és a parasztok közötti viszonyt. Azt mondottuk, hogy a munkások hallatlan áldozatokat hoztak, most pedig olyan esztendőben élünk, amikor a parasztok kerültek a legnehezebb helyzetbe, és mi ismerjük ezt a helyzetet. Nem ellenezzük e viszony felülvizsgálását. Mi a vetési kampány fő feladata? — az, hogy

az egész szántóterületet bevessük, mert ha nem, — pusztulásunk elkerülhetetlen. Tudják az elvtársak, mennyi gabonát vettünk el tőlük ebben az évben? Körülbelül háromszázmilliót. Mi lett volna különben a munkásosztállyal? Még így is éhezett! Tudjuk, hogy a parasztok nehéz helyzetben vannak, de nincs más út ennek a helyzetnek a megjavítására. Most 13 kormányzóságban az egész terményfölösleg kötelező beszolgáltatását teljesen felfüggesztjük. A mult évben nyolcmillió pudot adtunk oda vetőmagnak, és a termésből hatmilliót kaptunk vissza, most pedig mintegy tizenötmilliót adtunk. A vetési kampányt megszüntetni annyi volna, mint leugrani az ötödik emeletről. Nem igérhetjük a parasztoknak, hogy egy-kettőre kiemeljük őket az inségből, ehhez arra van szükség, hogy a gyárak százszorta többet termeljenek.

Ha a munkásokat még ezzel a szűkös fejadaggal sem támogattuk volna, az egész ipar leállt volna.

Igaz, a munkások három év alatt semmit sem kaptak. De egycsapásra nem lehet megtalálni a gyógyírt, és ilyen nincs is.

A munkásosztály három év alatt legyengült, a parasztok pedig igen nehéz tavasznak néznek elébe. De az elvtársak segítsenek nekünk a vetési kampány végrehajtásában, az összes földek bevetésében, akkor majd legyűrjük a nehézségeket.

Magyarországon a parasztok nem segítették a magyar munkásokat és a földbirtokosok hatalmába kerültek.

Ilyen választás előtt állnak az elvtársak. Hogyan lehet kijutni ebből a nehéz helyzetből? — Minden erőnkkel támogatni kell a vetési kampányt, rá kell mutatni minden hibára és ki kell javítani ezeket a hibákat, különben a nehézségeket nem fogjuk legyűrni.

Teljes szövege először 1927-ben jelent meg.

BESZÉD A RUHÁZATI IPARI MUNKÁSOK IV. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁN, 1921 FEBRUÁR 6-ÁN[23]

Elvtársak, nagyon örülök, hogy pártunk Központi Bizottsága és a Népbiztosok Tanácsa nevében üdvözölhetem a kongresszust. S még jobban örülök annak, hogy nem csekély munka után, amelyből egy kis rész tegnap pártunknak is jutott, és ama nagy munka után, amelyben mindnyájan résztvettek, azt a konfliktust, azokat az összeütközéseket és súrlódásokat, amelyekre önöknél sor került, mégis sikerült szerencsésen elsimítanunk és a tegnap egyhangúlag hozott döntéssel lezárnunk. Meg vagyok győződve róla, elvtársak, hogy ez a kis összeütközés és sikeres elsimítása most záloga lesz annak, hogy önök, mint szakszervezeti tagok és mint párttagok egyaránt, meg tudnak majd küzdeni azokkal a nem csekély nehézségekkel és feladatokkal, amelyek még önökre várnak.

Elvtársak, ha általánosságban szólunk köztársaságunk helyzetéről, a Szovjethatalom külső és belső helyzetéről, akkor persze meg kell állapítanunk, hogy a legnagyobb nehézségek köztársaságunk külső helyzetével kapcsolatban merültek fel előttünk. Az egész oroszországi proletárforradalom legnagyobb nehézségei abban rejlettek, hogy az imperialista háború menete és az 1905-ös első forradalom előző fejlődése folytán kezdeményező szerepet kellett vállalnunk a szocialista forradalomban, és ez a kezdeményezés minket és országunkat hallatlan és soha nem látott nehézségek elé állított. Az elvtársak persze mindannyian tudják — azt hiszem, a ruházati iparban, az önök munkaterületén, ez talán még világosabb, mint más iparágak munkásai előtt —, hogy a tőke milyen mértékben nemzetközi erő, mennyire szoros kapcsolatban vannak egymással

a legnagyobb kapitalista gyárak, vállalatok, áruházak az egész világon, és ebből persze nyilvánvaló, hogy a tőkét, a dolog lényegénél fogva, *egy* országban véglegesen legyőzni nem lehet. A tőke nemzetközi hatalom, és ahhoz, hogy véglegesen legyőzzük, a munkások együttes akcióira nemzetközi viszonylatban is szükség van. És mi mindenkor, amióta harcoltunk az oroszországi burzsoá-köztársasági kormányok ellen 1917-ben, amióta megvalósítottuk a Szovjetek hatalmát 1917 végén, mindenkor és ismételten felhívtuk a munkások figyelmét arra, hogy az alapvető, a legfőbb feladat, győzelmünk alapfeltétele az, hogy a forradalom átterjedjen legalábbis néhányra a legfejlettebb országok közül. És a legnagyobb nehézségek, melyekkel négy esztendő alatt meg kellett küzdenünk, abban rejlettek, hogy a nyugateurópai kapitalistáknak sikerült befejezniök a háborút és elodázniok a forradalmat.

Mi Oroszországban mindannyian különösen jól megfigyelhettük, hogy a burzsoázia helyzete az imperialista háború idején volt a legbizonytalanabb. Azután hallottuk, hogy valamennyi többi országban éppen a háború befejezése jelentette a legnagyobb politikai válságot ezen államok számára, mert a nép akkor fel volt fegyverezve, és éppen ez volt az a pillanat, amikor a proletariátus egycsapással eldönthette volna a tőkések elleni harc ügyét. Ez a nyugateurópai munkásoknak, számos oknál fogva, nem sikerült, és nekünk immár negyedik esztendeje kell egymagunknak védelmeznünk pozícióinkat.

Az Oroszországi Szovjet Köztársaságnak ennélfogva mérhetetlen nehézségekkel kellett megküzdenie, mert a világ tőkéseinek katonai ereje minden lehetőt megtett földbirtokosaink támogatása érdekében, és persze az ő katonai erejük sokszorosan felülmúlja a miénket. És ha mi most, több mint három esztendő után, úgy kerülünk ki ebből a küzdelemből, hogy meghiúsítottuk valamennyi katonai inváziójukat és merényletüket, akkor joggal mondhatjuk minden túlzás nélkül, jól ismerve azokat a hihetetlen nehézségeket, terheket, nélkülözéseket és bajokat, amelyek ezen idő alatt Oroszország munkásosztályára nehezedtek, igenis joggal mondhatjuk, hogy a legnagyobb nehézségeken már túljutottunk. Annak, hogy a nemzetközi bur-

zsoázia óriási katonai túlereje mellett sem tudott három év alatt térdre kényszeríteni egy gyenge és elmaradott országot, csak az a magyarázata, hogy ez az ország áttért a proletariátus diktatúrájára, hogy ezzel az országgal együttéreztek a dolgozó tömegek az egész világon, bízvást elmondhatjuk, kivétel nélkül minden egyes országban. Ha az egész világ tőkései nem tudták megoldani ezt a feladatot, mely nem is volt nehéz számukra, mert hiszen óriási katonai túlerővel rendelkeztek, akkor elmondhatjuk, hogy nemzetközi szempontból, az egész szovjet forradalomnak ezen a legveszélyesebb pontján, ismétlem, a legfőbb nehézségen már túljutottunk.

Persze a veszély még nem múlt el, most még mindig elhúzódnak a végleges békére vonatkozó tárgyalások, s néhány jel arra mutat, hogy éppen most e tárgyalások elég nehéz szakaszhoz érkeztek, mert különösen a francia imperialisták próbálkoznak még mindig azzal, hogy Lengyelországot új háborúba sodorják, és minden eszközzel olyan hazug híreket terjesztenek, hogy Szovjet-Oroszország nem akar békét.

Valójában mi mindent megtettünk, hogy bizonyságot tegyünk békeakaratunkról: néhány hónappal ezelőtt aláírtuk az előzetes feltételeket, s ezeknek a feltételeknek a tartalma olyan volt, hogy engedékenységünk mindenkit csodálkozásba ejtett. Mi ezektől a feltételektől semmiben sem térünk el, csak ahhoz nem adhatjuk beleegyezésünket semmiképpen sem, hogy azoknak a vagyontárgyaknak az elosztása ürügyén, amelyek a cárizmus idején a cárizmus igája alatt nyögő lengyel és orosz nép közös tulajdonában voltak, hogy ennek ürügyén megengedjük, hogy ezeknek a vagyontárgyaknak az elosztása újabb hadisarcot jelentsen számunkra. Ezt semmiképpen sem engedhetjük meg. Azoknak a vagyontárgyaknak igazságos elosztását, amelyeket közös tulajdonnak kell elismerni, és részben a vasúti felszerelés elosztását, valamint a lengyel nép szempontjából különös jelentőségű, s a cárizmus idején elrabolt és Oroszországba szállított kulturális értékek visszaszolgáltatását vitathatatlannak tekintjük. Mindig el voltunk készülve arra, hogy nehéz kérdések fognak felmerülni ennek az ügynek a rendezésénél, de ha a lengyelek a francia impe-

rialisták nyomására mindenáron konfliktust akarnak kirobbantani és meg akarják hiúsítani a békét, ezen nem tudunk segíteni. A kibéküléshez két félnek, nempedig csak az egyik félnek önkéntes hozzájárulására van szükség. Egyre megy, vajjon egyetlen szövetségen belül merül-e fel egy igen nagy konfliktus, vagy két állam között kerül sor egy igen nagy konfliktusra és összeütközésre. Ha a lengyelek mégegyszer engednek a francia imperialisták nyomásának, akkor a béke, mégegyszer ismétlem, meghiúsulhat. Az elvtársak persze mindannyian tudják, hogy még milyen újabb nehézségek zúdulnak majd ránk, ha a francia imperialistáknak sikerül meghiúsítaniok ezt a békét, márpedig mi számos hírforrásból származó információink alapján jól tudjuk, hogy vannak ilyen próbálkozások, és óriási erőfeszítéseket tesznek ennek érdekében, s hogy a külföldi kapitalisták még most is újabb milliókat és milliókat tékozolnak arra, hogy tavaszra újabb inváziót szervezzenek Szovjet-Oroszország ellen. Több mint háromesztendős tapasztalatok után most már tudjuk, hogyan szervezik ezeket az inváziókat. Tudjuk, hogy egy szomszédos állam segítsége nélkül a külföldi kapitalisták képtelenek csak valamelyest is jelentős hadjáratot szervezni, tudjuk, hogy az a többmilliós összeg, amelyet a Szavinkov vezette különböző csoportoknak dobnak oda, vagy annak az eszer-csoportnak, amely Prágában lapot ad ki és időnként fellép az Alkotmányozó Gyűlés nevében, — tudjuk, hogy ez a néhány millió kárba vész, és az egész semmi más eredményre nem fog vezetni, mint hogy különböző prágai nyomdákban egy csomó papirost nyomdafestékkel mázolnak be.

De vannak még olyan államok, mint Románia, amely nem próbált harcolni Oroszország ellen, és olyanok, mint Lengyelország, ahol kalandorok katonai klikkje és a kizsákmányoló osztály van uralmon. Tudjuk, hogy nagy erőket nem tudnak bevetni ellenünk, s ugyanakkor tudjuk azt is, hogy számunkra a legnagyobb kincs a béke megőrzése és annak teljes lehetősége, hogy minden erőt akadálytalanul a gazdaság helyreállítására fordítsunk, s nekünk nagyon, nagyon óvatosaknak kell lennünk. Joggal mondhatjuk, hogy a nemzetközi politika legnagyobb

nehézségein túljutottunk, de túlságosan könnyelműek volnánk, ha nem néznénk szembe azzal a ténnyel, hogy fennáll még újabb kísérletek lehetősége. Persze, ha Románia elszalasztotta a számára kedvező pillanatot, akkor most, amikor a Vrangel-frontot teljesen felszámoltuk, kevésbbé valószínű, hogy rászánja magát a háborúra, de nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az uralkodó osztály Romániában és Lengyelországban közel van az olyan helyzethez, amelyet teljesen reménytelen helyzetnek nevezhetünk. Mindkét országot nagyban és kicsinyben eladták a külföldi kapitalistáknak. Nyakig úsznak az adósságban, és nincs miből fizetniök az adósságokat. A csőd elkerülhetetlen. A munkások és a parasztok forradalmi mozgalma nőttön-nő. Nem egyszer megtörtént, hogy egy polgári kormány ilyen helyzetben meggondolatlanul a legvakmerőbb és legesztelenebb kalandokba bocsátkozott, amelyeket nem lehet mással magyarázni, mint kétségbeesett és reménytelen helyzetével. Ezért kell számolnunk most is egy katonai invázió új kísérleteinek lehetőségével.

Mindenekelőtt azért vagyunk meggyőződve arról, hogy nemcsak ezek a kísérletek fognak kudarcot vallani, hanem hogy a tőkés országok helyzete általában véve az egész világon ingatag, mert a gazdasági válság az egész világon fokozódik és mert a kommunista munkásmozgalom növekszik. Az európai forradalom nem úgy folyt le, mint a mi forradalmunk. Amint erre már rámutattam, a nyugat-európai államokban a háború végét, amikor a fegyverek a munkások és a parasztok kezében voltak, nem sikerült felhasználni egy gyors és a lehető legkevesebb megrázkódtatással járó forradalomra, de az imperialista háború annyira megrendítette ezeknek az államoknak a helyzetét, hogy ott a válság nemcsak hogy a mai napig sem ért véget, hanem ellenkezőleg, éppen a küszöbön álló tavasszal a gazdasági válság kivétel nélkül mindenütt, a leggazdagabb előrehaladott országokban is egyre fokozódik. A tőke nemzetközi rákfene, de éppen mert nemzetközi, valamennyi ország már annyira össze van kapcsolva egymással, hogy egyesek pusztulása a többit is mind magával rántja a szakadékba.

A gazdag országok persze megszedték magukat,

tőkéseik megszedték magukat a háború alatt, de minthogy nemcsak Oroszország szegényedett el teljesen, hanem olyan ország is, mint Németország, minthogy depresszió van, minthogy a pénz elértéktelenedett — az európai országok óriási többségében a kereskedelmi kapcsolatok minden erőfeszítés ellenére megszakadtak, felbomlottak; a leggazdagabb országok megfulladnak saját zsírjukban, mert a pénz elértéktelenedése folytán nincs lehetőségük arra, hogy iparcikkeiket eladják, a munkanélküliség minden országban hallatlan mértékben növekszik, az egész világon fokozódik a hallatlan méretű gazdasági válság.

Ugyanakkor a munkásosztálynak, amelyet burzsoáziája megvesztegetett azzal, hogy profitjának egy számottevő részét a munkásosztály felső rétegeinek juttatta, azért, hogy a munkásosztályt a forradalomtól elterelje, a munkásosztálynak a Szovjet-Oroszország elleni háború negyedfél esztendeje alatt lassanként valamennyi országban kezd kinyílni a szeme, s a kommunista mozgalom az egész világon nemcsak a pártokban, hanem a szakszervezetekben is állandóan, szilárdan és mélyrehatóan fejlődik, ha nem is olyan gyorsan, ahogy mi szeretnők. Az uralkodó osztályok az egész világon különösen azoktól a változásoktól félnek, amelyek a szakszervezeti mozgalomban mennek végbe. Olyan pártot, amely vezetni tudná a forradalmi proletariátust — amint ez az orosz forradalomban történt, amikor a párt illegális pártból néhány hónap alatt vagy néhány hét alatt olyan párttá lett, amely az egész nép erejével rendelkezett, olyan párttá, amelyet milliók követnek — Európában évtizedek óta nem láttak és ilyentől nem is félnek. A szakszervezeteket azonban minden tőkés látja, és tudja, hogy ezek milliókat egyesítenek, hogy szakszervezetek nélkül, ha a tőkések nem tartják ezeket kezükben olyan vezetők révén, akik szocialistáknak nevezik magukat, de a tőkések politikáját folytatják, hogy szakszervezetek nélkül a kapitalizmus egész gépezete tönkremegy. Ők ezt tudják, érzik és tapasztalják. Németországban például a legjellemzőbb talán az, hogy ott az egész burzsoá sajtó, a szociálárulóknak a sajtója — akik a II. Internacionáléban üléseznek és szocialistáknak nevezik magukat, valójában azonban szívvel-lélekkel

a kapitalistákat szolgálják — nem annyira Zinovjev utazása miatt dühöngött, mint inkább az orosz szakszervezeti funkcionáriusok németországi utazása miatt, mert senki sem idézett elő olyan bomlást a német szakszervezetekben, mint az orosz munkásszakszervezetek funkcionáriusai, amikor első ízben egy egészen kis utazást tettek Németországban. És a kommunistákat gyűlölő német burzsoá lapoknak, az összes kapitalistáknak ez a vad dühe megmutatja, mennyire bizonytalan és ingatag a helyzetük. Nemzetközi méretekben az egész világon fellángolt a harc a szakszervezetekre való befolyásért, mert a szakszervezetek jelenleg valamennyi civilizált államban a munkások millióit egyesítik, és tőlük függ az egész belső, első pillantásra láthatatlan munka. A kapitalista államok sorsa a fokozódó gazdasági válsággal kapcsolatban elkerülhetetlenül el fog dőlni.

A német monarchista pártnak az a kísérlete, hogy államcsínyt hajtson végre, meghiúsult a német munkásszakszervezetek ellenállásán, amikor a munkások, akik addig Scheidemann mellett, Liebknecht és Luxemburg gyilkosai mellett állottak, mind egy szálig felkeltek és leteperték a katonai erőket. Ugyanez megy végbe most Angliában és jelentős mértékben Amerikában is, mégpedig annál gyorsabban, minél gyorsabban fokozódik a gazdasági válság. Ezért éppen a nemzetközi helyzetből nemcsak reményt, hanem főként biztos meggyőződést meríthetünk arra vonatkozólag, hogy a tőkés országok belső helyzete erőiket véglegesen aláássa, és hogy a mi nemzetközi helyzetünk, amely tegnap nehéz volt és — az óriási sikerek ellenére — még ma is nehéz, a mi szempontunkból kétségtelenül javulni fog, és módunkban lesz minden erőt belső feladataink megoldására fordítani. Nem akarok sokat beszélni ezekről a feladatokról, mert hiszen a termeléssel ismerős elvtársak persze valamennyien sokkal közelebb állnak az építésnek ezekhez a feladataihoz és jobban értik azokat mint én, s szükségtelen volna itt a részletekbe belemenni.

Most hallottam azt a megjegyzést, amelyet az előző szónok beszéde végén tett, és csak fenntartás nélkül csatlakozhatom ahhoz a kijelentéséhez, hogy most minden

szakszervezeti tagtól elsősorban azt kell megkövetelnünk, hogy figyelmét a termelésnek, a gazdasági építésnek azokra a gyakorlati feladataira összpontosítsa, amelyeket most meg kell oldanunk. A szakszervezetek most majdnem valamennyi ipari munkást egyesítik, egyesítik azt az osztályt, amelyre három esztendőn át a legsúlyosabb terhek nehezedtek. A munkásosztály Oroszországban diktatúrát gyakorol, a munkásosztály uralkodó osztály egy olyan országban, ahol a munkások kisebbségben vannak, de éppen mert a munkásosztály van kormányon, éppen mert a munkás a tőkés kizsákmányolás súlyát a maga bőrén érezte és tapasztalta, éppen ezért van a munkásosztály számára biztosítva a parasztság egész dolgozó tömegének, mindazoknak, akik nem más munkájából élnek, együttérzése és támogatása. Éppen ezért történt az, amit nemcsak a burzsoázia nem tud megérteni, de nem tudnak megérteni azok a szocialisták sem, akik a III. Internacionále ellenségei maradtak, és amit ezek kormányunk egy ravasz fogásának tartanak, — nem értik, hogyan tudott a munkásosztály három éven át ilyen nehéz küzdelmet vívni és hogyan tudta őket legyőzni. De éppen mert a történelemben először fordult elő, hogy a dolgozók hatalomra jutottak, hogy a legkizsákmányoltabb osztály kezébe vette a hatalmat, éppen ezért a parasztok többsége szükségképpen támogatja a munkásosztályt, mert látja, hogy a munkásosztálynak igaza van, és mert nem rokonszenvez a burzsoáziával. A parasztok a burzsoá szót csúfnévnek tartják. Ezt egy paraszttól hallottam, aki panaszkodott a jelenlegi állapotok miatt és aki nyilvánvalóan nem helyesli a Szovjethatalomnak a közellátás terén és számos más kérdésben folytatott politikáját, s aki megsértődött, hogy a falusi szegénység őt „burzsujnak" mondja. Nem tudok megbékülni azzal, mondotta, hogy ilyen csúfnévvel illetnek. És az a körülmény, hogy a parasztok — még a módosabb középparasztok is, ha maguk dolgoztak és tudják, mit jelent az, ha valaki saját munkájával keresi meg a kenyerét, és ha látták a földesúri és a tőkés kizsákmányolást, ezt pedig mind látta — ezt a szót feltétlenül csúfnévnek tartják, ez mindent megmond: ezen alapul propagandánk, agitációnk, a munkás-

osztály állami befolyása. És éppen a paraszti tömegeknek ez a támogatása van biztosítva a munkásosztály számára, mégha a jómódú parasztok és spekulánsok tömege ellenkező irányban akarja is őket befolyásolni. Éppen ezért a szakszervezetek nálunk nemcsak mint a dolgozók szervezetei, nemcsak mint gazdaságunk építői lépnek fel — ez az ő fő feladatuk —, hanem úgy is, mint állami erők, amelyek a földbirtokosok és a tőkések nélküli új államot építik, és ezek az erők, ha kisebbségben vannak is, az új kommunista társadalmat fel tudják építeni és fel is építik, mert biztosítva van számunkra mindazoknak a milliónak a támogatása, amelyek saját munkájukból éltek. Éppen ezért, amikor kongresszusukat üdvözlöm, kifejezésre juttatom azt a meggyőződésemet, hogy feladatainkat, minden előttünk tornyosuló akadály ellenére, sikeresen végre fogjuk hajtani. (Hosszantartó taps.)

Először megjelent „A Ruházati Ipari Munkások Negyedik Összoroszországi Kongresszusa (1921 február 1—6) (Gyorsírói jegyzőkönyv)" c. könyvben. Petrográd 1922.

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG UTASÍTÁSAI A KÖZOKTATÁSÜGYI NÉPBIZTOSSÁG KOMMUNISTA FUNKCIONÁRIUSAINAK

1. A párt a politechnikai oktatás kérdésében feltétlenül ragaszkodik az Oroszországi Kommunista Párt programmjában meghatározott állásponthoz (lásd a programmnak a népműveléssel foglalkozó szakaszában különösen az 1. és 8. §-t), s ezért az általános és a politechnikai oktatás korhatárának leszállítását 17 évről 15 évre kizárólag ideiglenes gyakorlati szükségességnek tekinti, amelyet az országnak az antant által ráerőszakolt háborúk nyomában járó elszegényedése és pusztulása idézett elő.

A 15 éven felülieknél a szakmai oktatás és az „általános politechnikai ismeretek" „egybekapcsolása" (az OKP programmja említett szakaszának 8. §-a) feltétlenül és mindenütt kötelező, ahol erre csak a legkisebb lehetőség is adva van.

2. A Közoktatásügyi Népbiztosság legfőbb fogyatékossága a hozzáértés és a gyakorlatiasság hiánya, továbbá az, hogy a gyakorlati tapasztalatokat nem veszik figyelembe és nem ellenőrzik kellőképpen, hogy e tapasztalatok eredményeit nem használják fel rendszeresen, hogy túlsúlyban vannak az általánosságokban mozgó elmefuttatások és az elvont jelszavak. A népbiztosnak és a kollégiumnak a fő figyelmet az ilyen fogyatékosságok elleni harcra kell összpontosítania.

3. A Közoktatásügyi Népbiztosság általában és a Szakoktatási Központ különösen rosszul szervezi meg a szakemberek, vagyis az elméleti képzettséggel és nagy szakmai gyakorlattal rendelkező pedagógusok, továbbá a szakmai és technikai (így agronómiai) téren ilyen felkészültséggel rendelkező egyének bevonását a központban folyó munkába.

Haladéktalanul meg kell szerveznünk az ilyen munkatársak számbavételét, gyakorlati munkájuk tanulmányozását, munkájuk eredményeinek felülvizsgálását, s következetesen arra kell törekednünk, hogy a helyi és különösen a központi munkában felelősségteljes állásokba helyezzük őket. Egyetlen komoly intézkedést sem szabad végrehajtani ilyen szakemberek szakvéleménye és állandó közreműködése nélkül.

Magától értetődik, hogy a szakemberek bevonása két elengedhetetlen feltételhez van kötve: először, a nem kommunista szakembereknek kommunisták ellenőrzése mellett kell dolgozniok. Másodszor, az oktatás tartalmát, amennyiben általános művelődési tantárgyakról, különösen pedig filozófiáról, társadalomtudományokról és kommunista nevelésről van szó, csak kommunisták határozhatják meg.

4. A kollégiumnak és a közoktatásügyi népbiztosnak ki kell dolgoznia és jóvá kell hagynia a tanintézetek fő típusai, majd pedig a tanfolyamok, előadások, felolvasások, vitaesték, gyakorlati foglalkozások tantervét.

5. Az egységes munka-iskolák főosztályának, különösen pedig a Szakoktatási Központnak fokozott figyelmet kell fordítania arra, hogy nagyobb arányokban és rendszeresebben vonja be a megfelelő műszaki és agronómus szakembereket a szakmai-technikai és politechnikai oktatásba, és ezzel kapcsolatban fel kell használnia minden egyes valamelyest tűrhetően berendezett ipari és mezőgazdasági üzemet (szovhozt, mezőgazdasági kísérleti állomást, jól vezetett gazdaságot stb., villanytelepet stb.).

A gazdasági vállalatoknak és intézményeknek a politechnikai oktatás céljaira való felhasználása formáit és rendjét a felelős gazdasági szervekkel egyetértésben úgy kell megállapítani, hogy ez a termelés rendes menetét ne zavarja.

6. A munka arányainak és eredményeinek számbavételére és ellenőrzésére áttekinthető, igen rövid, de világos és pontos jelentési űrlapokat kell kidolgozni. Ebben a tekintetben a Közoktatásügyi Népbiztosságon a helyzet egyáltalán nem kielégítő.

7. Továbbá egyáltalán nem kielégítő az újságok,

brosúrák, folyóiratok és könyvek elosztása az iskolai és nem iskolai könyvtárak és olvasótermek számára egyaránt. Ennek az a következménye, hogy a lapokat és a könyveket a szovjet alkalmazottaknak egy keskeny rétege kaparintja kézbe és roppant kevés jut el belőlük a munkásokhoz és a parasztokhoz. Ezt az egész dolgot teljesen át kell szervezni.

„Pravda" 25. sz.
1921 február 5.

A KÖZOKTATÁSÜGYI NÉPBIZTOSSÁG MUNKÁJÁRÓL

A „Pravda" február 5-i, 25. számában közölte az „Oroszországi Kommunista Párt Központi Bizottságának *utasításait* a Közoktatásügyi Népbiztosság kommunista funkcionáriusainak (a Népbiztosság újjászervezésével kapcsolatban)".

Sajnos, az első pontban háromszor is megismétlődik egy értelemzavaró sajtóhiba: „politechnikai" oktatás helyett „politikai" olvasható!!

Szeretném az elvtársak figyelmét felhívni ezekre az utasításokra, s szeretnék néhány különösen fontos ponttal kapcsolatban eszmecserét kezdeményezni.

1920 december végén a népművelés kérdéseivel kapcsolatban egy pártértekezletet tartottak. Ezen 134 szavazati és 29 tanácskozási joggal rendelkező küldött vett részt. Öt napig tanácskoztak. Erről az értekezletről beszámol „A VIII. Szovjetkongresszus közlönyének melléklete a népművelés kérdéseiről tartott pártértekezletről" (az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság kiadása, 1921 január 10). Az értekezlet határozataiból, az értekezletről szóló beszámolóból, az említett „közlönymellékletben" közölt minden egyes cikkből, kivéve Lunacsarszkij elvtárs bevezető cikkét és Grinyko elvtárs cikkét, látható, hogy a politechnikai oktatás kérdését helytelenül vetik fel, látható az a fogyatékosság, amelynek a leküzdésére a Központi Bizottság utasításai felhívják a népbiztos és a kollégium „fő figyelmét": nevezetesen az általános fejtegetések és az elvont jelszavak iránti „rajongás".

A politechnikai oktatás kérdését pártprogrammunk,

a közoktatásüggyel foglalkozó szakasz 1. és 8. §-ában, lényegében eldöntötte. A Központi Bizottság utasításai éppen ezekre a pontokra utalnak. Az 1. §-ban a 17 éven aluliak *politechnikai oktatásáról*, a 8. §-ban a „tizenhét éven felüli személyek *általános politechnikai ismeretekkel egybekapcsolt* szakmai oktatásának széleskörű fejlesztéséről van szó".

Ilyenformán a pártprogramm teljesen világosan veti fel a kérdést. Az olyan elmefuttatás, hogy *„politechnikai vagy monotechnikai* oktatás" (éppen ezeket az idézőjelbe tett és általam kiemelt hallatlanul ostoba szavakat olvashatjuk az említett „közlöny-melléklet" 4. oldalán), — az ilyen elmefuttatás gyökerében téves, kommunista részéről egyenesen megengedhetetlen, és csak azt mutatja, hogy nem ismerik a programmot és az elvont jelszavakért értelmetlenül „rajonganak". Ha kénytelenek vagyunk is (az általános politechnikai oktatásról a szakmai politechnikai oktatásra való áttérésnél) a korhatárt *ideiglenesen* 17 évről 15-re leszállítani, a korhatár e leszállítását *„a párt kizárólag"* (a Központi Bizottság utasításainak 1. pontja) gyakorlati szükségességnek, olyan ideiglenes intézkedésnek *„tekinti"*, amelyet az „ország *elszegényedése* és *pusztulása idézett elő"*.

Az olyan általánosságokban mozgó elmefuttatás, amely görcsösen igyekszik „megindokolni" a korhatár ilyen leszállítását — egyszerűen ostobaság. Elég volt az általános elmefuttatásokkal és az állítólagos teoretizálással való játékból! A munka egész súlypontját át kell helyezni a *„gyakorlati* tapasztalatok számbavételére és ellenőrzésére", „e tapasztalatok *eredményeinek* rendszeres *felhasználására"*.

Akármilyen kevés is nálunk a hozzáértő, képzett, pedagógiai *gyakorlattal* rendelkező ember, kétségtelenül mégis vannak ilyenek. Az a bajunk, hogy nem tudjuk felkutatni és a megfelelő vezető állásba helyezni őket, hogy nem tudjuk velük együtt *tanulmányozni* a szovjet építés gyakorlati tapasztalatait. Éppen ez nem látszott az 1920 decemberében lezajlott pártértekezleten, és ha ez nem látszik a közoktatásügy 163 — százhatvanhárom! — képviselőjének értekezletén, akkor egészen kétségtelen,

hogy a kérdés felvetésében van valami általános, alapvető hiba, olyan hiba, amely a párt Központi Bizottságának külön utasítását tette szükségessé.

A Közoktatásügyi Népbiztosságon két, csak két olyan elvtárs van, akikre különleges természetű feladatok hárulnak. Az egyik Lunacsarszkij elvtárs, a közoktatásügyi népbiztos, aki az általános irányítást végzi, a másik Pokrovszkij elvtárs, a helyettese, aki az irányítást először is mint a népbiztos helyettese végzi, másodszor mint állandó tanácsadó (és vezető) tudományos kérdésekben, általában a marxizmus kérdéseiben. Persze a pártban, ahol jól ismerik Lunacsarszkij elvtársat is, Pokrovszkij elvtársat is, senki sem kételkedik abban, hogy a Közoktatásügyi Népbiztosságon, a jelzett területeken, bizonyos mértékben mindketten „szakemberek". A többi funkcionárius közül egyiknek sem lehet ilyen *„szakterülete"*. Valamennyi többi funkcionáriusnak csak az lehet a „szakterülete", hogy megszervezik a hivatásos pedagógusoknak a munkába való bevonását, biztosítják e pedagógusok munkájának helyes irányát és rendszeresen felhasználják a gyakorlati tapasztalatok eredményeit. Erről a Központi Bizottság utasításainak 2. §-ában is, 3. §-ában is, 5. §-ában is szó esik.

A pártfunkcionáriusok értekezletén meg kellett volna hallgatni a szakembereket, olyan pedagógusokat, akiknek vagy tízéves gyakorlatuk van, és akik mindannyiunknak el tudják mondani, mi történt és mi történik ezen vagy azon a területen, teszem azt a szakmai képzés területén, és hogy a szovjet építés ezzel hogyan boldogul, mi jót valósítottunk meg, milyen példákat hozhatunk fel erre a jóra (ilyen példák bizonyára vannak, még ha csak kis számban is), milyen konkrét jelei vannak a legfőbb fogyatékosságoknak, és mi a módja e fogyatékosságok kiküszöbölésének.

A pártfunkcionáriusok értekezletén *nem* vették számba a *gyakorlati* tapasztalatokat, nem nyilatkoztak olyan pedagógusok, akik ezeket a tapasztalatokat így vagy úgy alkalmazták, ezzel szemben sikertelen erőfeszítéseket tettek „általánosságokban mozgó elmefuttatásokra" és „elvont jelszavak" értékelésére. Az egész pártnak, a Közoktatás-

ügyi Népbiztosság valamennyi funkcionáriusának fel kell ismernie ezt a fogyatékosságot, és mindannyiunknak közös erővel hozzá kell látnunk kiküszöböléséhez. Szükség van arra, hogy a helyi funkcionáriusok az e téren szerzett tapasztalataikat kicseréljék és segítségére legyenek a pártnak abban, hogy kiemelje a példamutató kormányzóságokat, kerületeket, járásokat, tanintézeteket, vagy a példamutató pedagógusokat, akik jó eredményeket értek el viszonylag szűk, helyi keretek között vagy egy szakterületen. Ezekre a gyakorlat által már igazolt eredményekre támaszkodva kell az ügyet előbbre vinnünk, a helyi tapasztalatokat — kellő ellenőrzés után — az egész országban felhasználva, a tehetséges vagy egyszerűen jóképességű pedagógusokat felelősebb, nagyobb hatáskörű helyekre kell állítani stb.

A közoktatás terén (és intézményeiben) működő kommunista munkájának eredményeit elsősorban azon kell lemérni, hogyan áll a szakemberek bevonásának a dolga, hogyan tudja ezeket felkutatni, felhasználni, hogyan tudja megvalósítani a hivatásos pedagógus és a kommunista vezető együttműködését, hogyan tudja ellenőrizni, hogy mi és milyen mértékben *valósul meg az életben*, hogyan tud előbbre haladni — mégha csigalassúsággal is, roppant szerény méretekben, de csakis *gyakorlati* téren, *gyakorlati* tapasztalatok alapján. Ha viszont a Közoktatásügyi Népbiztosságon továbbra is bővelkedni fogunk olyan emberekben, akik a „kommunista vezetés" jogát vindikálják maguknak, gyakorlati téren pedig űr tátong majd, ha hiány lesz gyakorlati szakemberekben vagy egyáltalán nem akadnak ilyenek, ha nem tudjuk őket kiemelni, meghallgatni, tapasztalataikat figyelembe venni, akkor nem fogunk boldogulni. A kommunista vezetőnek azzal és csakis azzal kell a vezetéshez való jogát bebizonyítania, hogy *sok*, s mind több és több segítőtársat *talál* a gyakorlati pedagógusok között, hogy *ért* munkájuk támogatásához, ahhoz, hogy kiemelje *őket*, *az ő* tapasztalataikat nyilvánosságra hozza és tanulmányozza.

Ebben az értelemben jelszavunk feltétlenül ez legyen: *kevesebb* „vezetést", több gyakorlati munkát, vagyis kevesebb általános elmefuttatást, több tényt, mégpedig

ellenőrzött tényt, amelyekből kitűnik, hogy miben, milyen feltételek mellett, mennyire haladunk előre, vagy topogunk egyhelyben, vagy megyünk visszafelé. Az a kommunista vezető, aki a gyakorlati pedagógusok tanterveit kijavította, aki egy jó tankönyvet állított össze, aki akármilyen csekély, de mégis *gyakorlati téren megvalósítható* javítást eszközölt *tíz, száz, ezer* hivatásos pedagógus munkájának tartalmában, munkafeltételeiben — igazi vezető. Az a kommunista viszont, aki *beszél* a „vezetésről", és *nem ért hozzá*, hogy a szakembereket a gyakorlati munkára felhasználja, nem tudja elérni, hogy *ezek* gyakorlati eredményeket érjenek el, nem tudja felhasználni a tanítók százainak a tapasztalatait, az olyan kommunista egy fabátkát sem ér.

Elég, ha átfutjuk ezt az igen jól összeállított könyvecskét: „Közoktatásügyi Népbiztosság. 1917 október—1920 október. Rövid beszámoló", — és máris látjuk, hogy a Közoktatásügyi Népbiztosság egész munkája mindenekelőtt az említett fogyatékosságban szenved. Lunacsarszkij elvtárs tudatában van ennek, amikor az előszóban (5. old.) a „gyakorlatiasság kétségtelen hiányáról" beszél. De még sok kitartó munkára van szükség ahhoz, hogy ennek tudatára ébredjen a Közoktatásügyi Népbiztosság valamennyi kommunistája és hogy a felismert igazságokat valóban átültessék az életbe. Az említett könyvecske azt mutatja, hogy kevés, hihetetlenül kevés tényt ismerünk; nem értünk a tények összegyüjtéséhez, nincs érzékünk ahhoz, hány kérdést kell felvetni és mely kérdésekre lehet (a mi kulturális színvonalunk mellett, a mi szokásaink mellett, a mi közlekedési eszközeink mellett) választ várni; nem tudjuk a gyakorlati tapasztalatok eredményeit összegyüjteni és általánosítani; üres „általánosságokban mozgó elmefuttatásokkal és absztrakt jelszavakkal" töltjük az időnket, de ahhoz nem értünk, hogy az ügyes tanítókat általában, különösen pedig az ügyes mérnököket és agronómusokat a technikai oktatásra felhasználjuk, hogy az üzemeket, szovhozokat, viszonylag jól vezetett gazdaságokat és villamoserőműveket a politechnikai oktatásra felhasználjuk.

A Szovjet Köztársaság e fogyatékosságok ellenére is előrehalad a közoktatásügy terén, ez kétségtelen. „Alul-

ról", vagyis azokból a dolgozó tömegekből, amelyeket a kapitalizmus — egyrészt nyiltan, erőszakos úton, másrészt a képmutatás és csalás eszközeivel — elzárt a művelődés elől, hatalmas erejű törekvés tapasztalható a világosság, a tudás felé. Joggal lehetünk büszkék arra, hogy ezt a törekvést segítjük és szolgáljuk. De valósággal bűnt követnénk el, ha szemet hunynánk munkánk fogyatékosságai felett, afelett, hogy még nem tanultuk meg az állami oktatási apparátus helyes *megszervezését.*

Vegyük még szemügyre az ujságok és könyvek elosztásának kérdését, amellyel a Központi Bizottság utasításainak utolsó, 7. pontja foglalkozik.

1920 november 3-án bocsátották ki a Népbiztosok Tanácsának „a könyvtárügy központosításáról" szóló rendeletét (lásd Törvénytár, 1920. 87. sz., 439. cikkely) az *Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság egységes könyvtárhálózatának* megteremtéséről.

Az alábbiakban közlök néhány adatot, amelyeket ebben a kérdésben Malkin elvtárstól, a „Sajtóközpontból", és Mogyesztov elvtárstól, a Moszkvai Népművelési Osztály könyvtári alosztályától szereztem be. A központi Szovjet-Oroszország (Szibéria nélkül, Észak-Kaukázus nélkül) 38 kormányzóságában, 305 kerületében, a könyvtárak száma a következő volt:

Központi könyvtárak	342
Városi, kerületi könyvtárak	521
Volosztyi könyvtárak	4 474
Mozgó könyvtárak	1 661
Olvasótermek	14 739
Egyéb könyvtárak („falusi könyvtárak, ifjúsági könyvtárak, kézikönyvtárak, különböző intézmények, különböző szervezetek könyvtárai")	12 203
Összesen	33 940

Mogyesztov elvtárs tapasztalatai alapján feltételezi, hogy e könyvtárak ¾ része létezik valójában, a többi csak papíron van meg. A „Sajtóközpont" adatai szerint Moszkva kormányzóságban 1 223 könyvtár van, Mogyesztov elvtárs adatai szerint 1 018; mégpedig 204 a városban és

814 vidéken, nem számítva a szakszervezetek könyvtárait (valószínűleg kb. 16) és a katonai könyvtárakat (kb. 125).

Amennyire a kormányzóságok szerinti adatok összevetése alapján megítélhető, e számok nem túlságosan megbízhatóak — attól tartok, hogy még a 75% is túlságosan magas szám! Vjatka kormányzóságban például 1 703 falusi olvasóterem van, Vlagyimir kormányzóságban — 37, Petrográd kormányzóságban — 98, Ivanovo-Voznyeszenszk kormányzóságban — 75 stb. „Egyéb" könyvtár Petrográd kormányzóságban — 36, Voronyezs kormányzóságban — 378, Ufa kormányzóságban — 525, Pszkov kormányzóságban — 31 stb.

Ezek az adatok nyilván éppen arra mutatnak, hogy a munkásokban és a parasztokban óriási a tudásszomj, hogy a művelődésre és könyvtárak létesítésére való törekvés igen nagy, a szó valódi értelmében „népi". De még nincs meg, korántsincs meg az a képességünk, hogy a nép e törekvésének szervezett formát adjunk, hogy ezt a törekvést megfelelő útra tereljük, megtaláljuk helyes formáját, hogy ezt a törekvést megfelelően kielégítsük. A valóban *egységes* könyvtári *hálózat* megteremtésén még sokat, nagyon sokat és kitartóan kell dolgoznunk.

Hogyan terjesztjük az ujságokat és a könyveket? A „Sajtóközpont" adatai szerint 1920-ban 401 millió példány ujságot, 14 millió könyvet terjesztettünk (11 hónap alatt). Alább három napilap terjesztési adatait közöljük (1921. I. 12.). Az adatokat a Központi Nyilvántartó és Elosztó Bizottság[20] időszaki sajtó-osztálya állította össze (a számok *ezer* példányra értendők):

	„Izvesztyija"	„Pravda"	„Bednota"
A „Sajtóközpont" képviseletei ..	191	139	183
Katonai terjesztő irodák	50	40	85
Vasutas-szervezetek, a „Sajtóközpont" vasúti osztálya, agitációs központok	30	25	16
Moszkva város hivatalai és szervezetei	65	35	8
Moszkva város Katonai Bizottsága	8	7	6
Személyvonati terjesztés	1	1	1
Kifüggesztésre és bekötésre	5	3	1
Összesen ...	350	250	300

Meglepően kevés jut kifüggesztésre, vagyis a nép legszélesebb rétegei számára. Meglepően sok jut a fővárosi „hivataloknak" stb. Ezeket nyilván, a katonai és polgári „szovjet bürokraták" szétkapkodják és bürokratikus módon használják fel.

Idézek még néhány adatot a „Sajtóközpont" helyi alosztályainak beszámolóiból. A „Sajtóközpont" Voronyezs-kormányzósági képviselete 1920 szeptemberében 12 ízben kapott ujságot (vagyis szeptember 30 napjából 18 napon nem érkezett ujság). A beérkezett ujságokat a következőképpen osztották el: az „Izvesztyijá"-ból a „Sajtóközpont" képviseletei: a vidéki kerületi képviseletek 4 986 (4 020; 4 310*) példányt, a városi kerületi képviseletek — 7 216 (5 860; 10 064); a voloszty-képviseletek — 3 370 (3 200; 4 285); a pártszervezetek — 447 (569; 3 880); a szovjet intézmények — 1 765 (1 641; 509) példányt kaptak, — jegyezzük meg, hogy a szovjet intézmények majdnem háromszor annyi „Pravdá"-t kaptak, mint a pártszervezetek! Továbbá: a katonai bizottság agitációs és oktatási osztálya — 5 532 (5 793; 12 332), az agitációs központok — 352 (400; 593) példányt kaptak, a falusi olvasótermek — *nulla* példányt. Az előfizetők — 7 167 (3 080; 764) példányt. Az „előfizetőket", vagyis valójában természetesen a „szovjet bürokratákat" tehát nagyon bőven látták el. Kifüggesztésre — 460 (508; 500) jutott. Összesen 32 517 (25 104; 37 237) példány.

Ufa kormányzóságban 1920 novemberében 25 ízben kaptak ujságot, vagyis csak öt napon nem volt ujság. Terjesztési adatok: pártszervezetek — 113 (1 572; 153); szovjet intézmények — 2 763 (1 296; 1 267); a katonai bizottság agitációs és oktatási osztálya — 687 (470; 6 500); a voloszty végrehajtó bizottságai — 903 (308; 3 511), a falusi olvasótermek — 36 (8 — „Pravda" nyolc példány! — 2 538); az előfizetők — *nulla;* a „különböző kerületi szervezetek" — 1 044 (219; 991) példány. Összesen 5 841 (4 069; 15 429) példány.

---

* A zárójelben levő számok közül az első a „Pravdá"-ra, a második a „Bednotá"-ra vonatkozik.

Végül Vlagyimir kormányzóság Szudogda kerülete pusztosenszki voloszty-képviseletének jelentése 1920 decemberéről. A pártszervezetek — 1 (1; 2); a szovjet intézmények — 2 (1; 3); a katonai bizottság agitációs és oktatási osztálya — 2 (1; 2); a voloszty végrehajtó bizottságai — 2 (1; 3); posta- és távíróhivatal — 1 (1; 1); az urselji üzemi bizottság — 1 (1; 2); kerületi népjóléti tanács — 1 (0; 3) példány. Összesen 10 (6; 16) példányt kaptak.

Milyen következtetésre juthatunk e kiragadott adatok alapján? Szerintem arra a következtetésre, amelyet pártunk programmja a következő szavakkal fejezett ki: „jelenleg... csak az első lépéseket tesszük a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet felé"[30].

A kapitalizmus tőkés vállalkozássá, a gazdagok meggazdagodásának, tájékoztatásának és szórakoztatásának eszközévé, a dolgozó tömegek becsapásának és butításának eszközévé tette az ujságot. Mi összetörtük a nyerészkedés és becsapás eszközét. *Hozzáfogtunk* ahhoz, hogy az ujságot a tömegek felvilágosításának eszközévé változtassuk, olyan eszközzé, amely megtanítja őket arra, hogyan éljenek és építsék gazdaságukat földbirtokosok és tőkések *nélkül*. De még éppencsak hozzáfogtunk ehhez a munkához. Az elmult több mint három esztendő alatt nem végeztünk sokat. Pedig még nagyon sokat kell tennünk, még nagyon hosszú utat kell megjárnunk. Kevesebb politikai fecsegést, kevesebb általánosságokban mozgó elmefuttatást és elvont jelszót, amelyekben a tapasztalatlan és feladataikat nem értő kommunisták kedvüket lelik, több termelési propagandát, — s főképpen a gyakorlati tapasztalatokat kell szakszerűen, hozzáértően, a tömegek fejlettségi színvonalának megfelelően számbavenni.

A lapterjesztésben (a könyvekről nincsenek adataim, ott valószínűleg még rosszabbul áll a helyzet) megszüntettük az előfizetést. Ez egy lépés előre a kapitalizmustól a kommunizmus felé. De a kapitalizmust nem lehet egyszerre megölni. Megújhodik a „szovjet bürokraták", a szovjet bürokrácia formájában, amely különböző ürügyek-

kel kezébe kaparintja a lapokat. Hogy mennyit kaparint kezébe, nem lehet kiszámítani, de a jelek szerint sokat. Végezzünk kitartó és rendszeres munkát annak érdekében, hogy a bürokráciának „kezére üssünk", ne engedjük, hogy megkaparintsa az ujságokat és a könyveket, csökkentsük a ráeső részt, lankadatlanul csökkentsük maguknak a szovjet bürokratáknak a számát. Sajnos nincs módunkban máról holnapra tizedrészére, századrészére csökkenteni ezt a számot. Ezt megígérni kultúránk mai színvonala mellett szélhámosság volna, — de módunkban van állandóan és fáradhatatlanul csökkenteni, és csökkentenünk is kell. Az a kommunista, aki ezt nem teszi, csak a szájával kommunista.

Újra meg újra törekednünk kell arra, hogy a lapokat és a könyveket *csak* a könyvtáraknak és olvasótermeknek osszák szét ingyen, a könyvtárak és olvasótermek hálózatának, amely rendszeresen ellátja az egész országot, a munkások, a katonák, a parasztok egész tömegét. Akkor a nép százszor erősebben, gyorsabban, eredményesebben tör majd a műveltség, a világosság, a tudás felé. A közoktatás ügye akkor hétmérföldes léptekkel halad majd előre.

Egy kis számítást végzünk a szemléltetés, a példa kedvéért. 350 000 „Izvesztyija" és 250 000 „Pravda" van egész Oroszország számára. Kolduszegények vagyunk. Nincs papírunk. A munkások fáznak és éheznek, nincsen ruhájuk, nincsen cipőjük. A gépek elkoptak. Az épületek omladoznak. Képzeljük el, hogy az egész országban, a több mint 10 000 volosztyban 50 000 könyvtárunk és olvasótermünk van — de nem papíron, hanem a valóságban. Legalább három minden volosztyban, és feltétlenül egy minden gyárban, minden katonai alakulatnál. Képzeljük el, hogy nemcsak az „első lépést tesszük meg a kapitalizmustól a kommunizmus felé", hanem a másodiknál és harmadiknál tartunk. Képzeljük el, hogy megtanultuk a helyes elosztást; három példány ujságot adtunk minden könyvtárnak és olvasóteremnek, s ebből mondjuk kettőt „kifüggesztésre" használnak fel (feltéve, hogy megtettük a negyedik lépést is a kapitalizmustól a kommunizmus felé, s azt remélem, merem remélni, hogy akkor

az ujságot tönkretevő barbár „felragasztás" helyett faszögekkel fogjuk megerősíteni a lapot — vasszögünk nincs, vasból még a „negyedik lépés" után is hiányunk lesz! — síma deszkára, hogy könnyen lehessen olvasni és hogy épségben maradjon az ujság). Tehát 2—2 példány az 50 000 könyvtárnak és olvasóteremnek „kifüggesztésre", és 1—1 tartalékpéldány. Képzeljük el továbbá, hogy megtanultuk, hogy a szovjet bürokratáknak csak *mérsékeltebb* számban adjunk feleslegesen ujságot, no, mondjuk, hogy csak néhány ezer példányt juttatunk az egész Szovjet Köztársaság dédelgetett „méltóságosainak".

Ilyen merész feltevések mellett 160 000, mondjuk 175 000 példánnyal ötször jobban el lehet látni az egész országot, mint most. Mindenkinek lehetősége lesz arra, hogy tájékozódjék az ujságokból (ha kellőképpen megszervezik a mozgókönyvtárakat, amelyeket szerintem olyan sikeresen védelmezett meg a napokban F. Dobler elvtárs a „Pravdá"-ban). Ez két lapnál 350 000 példány lenne. Most a szovjet bürokraták 600 000 példányt eltékozolnak, feleslegesen széthurcolnak, „cigarettasodrásra" stb. használnak fel, egyszerűen a kapitalista szokások erejénél fogva. 250 000 példányt megtakarítanánk. Másszóval: szegénységünk ellenére *két* 125 000 példányban megjelenő napilapot takarítanánk meg. És minden ilyen ujságban minden nap komoly és értékes irodalmi anyagot, a legjobb és a klasszikus szépirodalmat, általános műveltséget terjesztő tankönyveket, mezőgazdasági tankönyveket, ipari tankönyveket adhatnánk a népnek. A francia burzsoá már a háború előtt megtanulta, hogy ha pénzt akar szerezni, akkor a nép számára nem adhat úri formájú regényeket három és fél frankos áron, hanem 10 centime-os proletár ujság formájában (vagyis 35-ször olcsóbban, 4 kopejkás áron a háború előtti árfolyam szerint) kell őket kiadnia, és mi miért ne tanulhatnánk meg — a kapitalizmustól a kommunizmus felé tett második lépésnél — ugyanígy cselekedni? Mi miért ne tanulhatnánk meg, hogy hasonló eljárással elérjük azt, hogy egy év alatt — még ha ugyanolyan szegények leszünk is, mint most — az 50 000 könyvtár és olvasóterem mindegyikére két példányt

számítva megadjuk a népnek valamennyi szükséges tankönyvet és a világirodalom, a modern tudomány, a modern technika valamennyi szükséges klasszikusát?

Meg fogjuk tanulni.

1921 február 7.

„Pravda" 28. sz.
1921 február 9.
Aláírás: N. Lenin.

A PARASZTOKRA VONATKOZÓ TÉZISEK ELŐZETES, NYERS VÁZLATA[31]

1. Tegyünk eleget a pártonkívüli parasztság ama kívánságának, hogy a kötelező beszolgáltatást (vagyis az egész terményfelesleg beszolgáltatását) gabonaadóval helyettesítjük.

2. Ezt az adót a multévi kötelező terménybeszolgáltatáshoz képest csökkenteni kell.

3. Hagyjuk jóvá azt az elvet, amely szerint az adó mértékét a földművelő iparkodásával összhangba kell hozni, olyképpen, hogy az adókulcsot a földművelő iparkodása fokozódásának arányában csökkenteni kell.

4. Biztosítsunk nagyobb szabadságot a földművelő számára az adón felüli feleslegnek a helyi gazdasági forgalomban való értékesítése terén, azzal a feltétellel, hogy az adót gyorsan és teljes egészében lerója.

A megírás ideje: 1921 február 8.
Először 1932-ben jelent meg.

FELJEGYZÉS I. V. SZTÁLINNAK ÉS A POLITIKAI IRODA TÖBBI TAGJÁNAK

A Politikai Irodának az ásványolaj-koncessziókra vonatkozó kérdésére mind Kraszintól (és Bogdatyantól), mind pedig Dosszertől, az Ásványolajközpont elnökétől, és négy szakemberétől megérkezett a válasz.

Ezeket a válaszokat az „Ásványolajipar helyzete 1920 végén" (Baku, 1920) című beszámolóval együtt eljuttatom Sztálin elvtárshoz, és kérem a Politikai Iroda valamennyi tagját, lépjen vele érintkezésbe telefonon, hogy ezt az anyagot tőle idejében megkaphassák és elolvashassák. (A nyomtatott beszámolóban elég, ha átnézik azokat a helyeket, amelyeket én a borítólapon, vagyis a szöveg előtti lapon felsorolt oldalakon kék ceruzával megjelöltem.)

Ezt az anyagot sürgősen el kell olvasni, mert kívánatos, hogy a Politikai Iroda ülésén (február 14-én, hétfőn este 8 órakor) határozatot hozzunk.

Ez az anyag vitathatatlanul bizonyítja,

(a) hogy katasztrófa fenyeget, mégpedig a *közeljövőben;*

(b) hogy minden erőnkkel arra kell törekednünk, hogy Bakuban koncessziókat adjunk (vagyis koncessziósokat találjunk);

(c) hogy az Ásványolajközpont elnöke végtelenül buta. Az ilyen magas állású személy butasága veszélyes.

Röviden e három ponthoz:

(a) A katasztrófa közeledik. Ezt különösen világosan bebizonyították az *Ásványolajközpont szakemberei.* Az ostoba Dosszer „memorandumában" igyekszik a veszélyt *kisebbnek feltüntetni.* Ez különösen nagy butaság. Olvassák el az Ásványolajközpont

valamennyi szakemberének véleményét és hasonlítsák össze ezeket Dosszer letompított következtetésével.

(b) „Problematikus, hasznos-e egy koncessziós bevonása", így fogalmazza meg a következtetést Dosszer. Nyilván ráijesztett szakembereire, mint igazi jószándékú tökfilkó, hogy, úgymond, „szovjet" emberhez csak az illik, ha a koncessziók ellen foglal állást!! Ezzel igazán csak rossz szolgálatot tesz nekünk!!

A valóságban az Ásványolajközpont szakembereinek a jelentéseiből (ezek szakszerű jelentések és teljes mértékben alátámasztja őket az „1920 végéig" terjedő nyomtatott beszámoló) a napnál világosabban látható, *milyen feltételeket* kell szabnunk a koncessziósnak.

Hogy akad-e koncessziós ilyen feltételek mellett, az persze „problematikus". De ezt sem Dosszertől, sem a szakemberektől egy épeszű politikus sem fogja megkérdezni.

A mi feladatunk ez: minden erőnkből törekedjünk arra, hogy találjunk ilyen koncessziósokat.

Ha nem találunk, annál rosszabb ránk nézve.

Ha nem törekszünk minden erőnkből arra, hogy koncessziót találjunk, akkor mi jutunk csődbe.

Gyorsítani kell a feltételek kidolgozását.

Haladéktalanul fel kell venni a harcot ez ellen az igen káros előítélet ellen, amely a munkások egy részét könnyen hatalmába kerítheti, és amelyet mindenképpen le kell győzni. Ennek az előítéletnek lényege ez az „eszme": „nem akarunk tőkések számára dolgozni", vagy egy másik változatban: „nem akarunk tőkések számára dolgozni, ha mellettünk más munkások nem tőkések számára dolgoznak".

Hogy ez az előítélet (melyet mind az OKP programmja, mind a marxizmus általában megcáfol) milyen káros, az kiviláglik a következő hozzávetőleges számításból, amely szemléletes módon megvonja a szakemberek jelentéseinek a mérlegét.

Mi 100*a* ásványolajat termelünk ki.

A termelés csökken.

Az elvizesedés katasztrófával fenyeget.

Ha bekapcsolunk egy koncessziót, akinek a segítségével 100*a* + 100*b* ásványolajat termelünk ki, és ha

ezért fizetünk neki 98*b*-t, akkor termelésünk nem csökken, hanem ha lassan is (100*b* + 2*b*), de növekedni fog.

Kérdem, vajjon azok a munkások, akik 100*b*-ből 98*a*-t a koncessziósnak termelnek, a „tőkések számára" — vagy a Szovjethatalom számára dolgoznak-e?

Erre nem nehéz válaszolni.

Nagyon kérem, nézzék át mielőbb a beküldött anyagot és a beszámolókat, hogy mielőbb meghozhassuk a döntést. A késlekedés roppant nagy veszéllyel jár.

1921. II. 12.

Lenin

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XXXV. köt. 1945.

AZ EGYSÉGES GAZDASÁGI TERVRŐL

Aggasztó benyomást tesznek az ezzel a témával kapcsolatos cikkek és beszélgetések. Vessünk egy pillantást L. Kricmannak az „Ekonomicseszkaja Zsizny"-ben megjelent cikkeire (I — 1920 december 14; II — december 23; III — február 9; IV — február 16; V — február 20). Üres szalmacséplés. Irodalmárfecsegés. Egyáltalán nem óhajt számolni azzal, ami gyakorlati eredményt ezen a téren elértek, és nem óhajtja ezt tanulmányozni. Arról elmélkedik — öt hosszú cikkben! — hogyan kell hozzáfogni az adatok és a tények tanulmányozásához, ahelyett, hogy tanulmányozná őket.

Vegyük szemügyre Miljutyin téziseit („Ekonomicseszkaja Zsizny" február 19), Larin téziseit („Ekonomicseszkaja Zsizny" február 20), hallgassuk meg a „felelős elvtársak" beszédeit. Ugyanazok az alapvető hibák, mint Kricmannál. A legsivárabb skolasztika egészen a láncösszeköttetés stb. törvényéről szóló fecsegésig, hol irodalmár, hol bürokratikus jellegű skolasztika, az eleven munka pedig elsikkad benne.

Sőt, még ennél is rosszabb. Bürokratikus gőggel figyelmen kívül hagyják az eleven munkát, amelyet már elvégeztek és amelyet folytatni kell. Újra meg újra teljesen sivár „téziseket termelnek" vagy az ujjaikból szopnak ki jelszavakat és terveket, ahelyett hogy figyelmesen és gondosan megismerkednének saját gyakorlati tapasztalatainkkal.

Az egységes gazdasági terv kérdésében az egyetlen komoly munka „Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság villamosítási terve", a „GOELRO"-

nak (Oroszország Állami Villamosítási Bizottságának) a VIII. Szovjetkongresszus számára készített beszámolója, amelyet 1920 decemberében adtak ki és a VIII. kongresszuson osztottak szét. Ez a könyv ismertet egy egységes gazdasági tervet, amelyet — természetesen csupán nagy vonásokban — a köztársaság legfelsőbb szerveinek megbízásából köztársaságunk legkiválóbb tudósai dolgoztak ki. S a felfújt bürokraták ostoba önhittsége elleni harcot, a kommunista közgazdászok intellektuel önhittsége elleni harcot a legszerényebb munkával, e könyv történetének, tartalmának, jelentőségének egyszerű ismertetésével kezdjük.

1920 február 2—7-én, vagyis több mint egy évvel ezelőtt folyt le az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottságnak az az ülésszaka, amely a villamosításról szóló határozatot elfogadta. Ebben a határozatban a következőket olvashatjuk:

„... A közlekedés helyreállításával, a fűtőanyag-, a közélelmezési válság kiküszöbölésével, a járványok elleni küzdelemmel, a fegyelmezett munkahadseregek megteremtésével kapcsolatos legközelebbi, legsürgősebb, halaszthatatlan és elsőrendű fontosságú feladatok mellett Szovjet-Oroszország számára elsőízben nyílik lehetőség arra, hogy hozzálásson a tervszerűbb gazdasági építéshez, az egész népgazdaság állami tervének tudományos kidolgozásához és következetes megvalósításához. Figyelembe véve a villamosítás elsőrendű jelentőségét ... felmérve a villamosítás jelentőségét az ipar, a földművelés, a közlekedés ... stb. stb ... szempontjából, az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság elrendeli: meg kell bízni a Legfőbb Népgazdasági Tanácsot azzal, hogy a Földművelésügyi Népbiztossággal karöltve kidolgozza a villamos erőművek hálózata kiépítésének tervét ..."

Azt hiszem, ez világos. „Az egész népgazdaság állami tervének tudományos kidolgozása", — lehet-e ezeket a szavakat, legfelsőbb hatóságunk e határozatát félreérteni? Ha a „szakemberek" előtt kommunizmusukkal hencegő közgazdászok és felfújt bürokraták ezt a határozatot nem ismerik, akkor csak emlékeztetni kell őket arra, hogy saját törvényeink nemismerése nem mentség.

A Legfőbb Népgazdasági Tanács elnöksége az Össz-

oroszországi Központi Végrehajtó Bizottság határozatát végrehajtva 1920 február 21-én megerősítette a villamossági főosztály mellett megalakult villamosítási bizottságot, majd pedig a Honvédelmi Tanács jóváhagyta a „GOELRO"-ról szóló rendeletet, s a Legfőbb Népgazdasági Tanácsot bízták meg azzal, hogy a „GOELRO" összetételét az FN-nel[32] karöltve meghatározza és jóváhagyja. A „GOELRO" már 1920 április 24-én kiadta „Bulletin"-je 1. számát, amely a munkák igen részletes programmját s azoknak a felelős személyeknek, tudósoknak, mérnököknek, agronómusoknak, statisztikusoknak felsorolását tartalmazza, akik a különböző albizottságok tagjai, irányítják a munkát az egyes kerületekben, és különböző, pontosan meghatározott feladatok elvégzését vállalták magukra. Csupán e munkáknak és a munkák elvégzését magukra vállaló személyeknek a felsorolása tíz nyomtatott oldalra terjed a „Bulletin" 1. számában. A Legfőbb Népgazdasági Tanács és a Földművelésügyi Népbiztosság, valamint a Közlekedésügyi Népbiztosság a rendelkezésére álló legjobb erőket vonta be a munkába.

A „GOELRO" munkáinak eredménye volt a fentebb említett terjedelmes — és kitűnő — tudományos mű. Összeállításában több mint 180 szakember működött közre. A „GOELRO"-hoz benyujtott munkáik jegyzéke több mint 200 művet tartalmaz. Először is megtaláljuk benne e munkák összesítését (az említett kötet első része, amely több mint 200 oldalt ölel fel): *a)* villamosítás és az állami gazdaság terve; utána *b)* fűtőanyag-ellátás (az OSzFSzK-nak pontosan kidolgozott „fűtőanyag-költségvetésével" *a következő évtizedre;* a szükséges munkáslétszám számbavételével); *c)* vízienergia; *d)* mezőgazdaság; *e)* közlekedés és *f)* ipar.

A terv körülbelül tíz évre szól, s megjelöli a munkások számát és a kapacitást (ezer lóerőben). Persze ez csak hozzávetőleges, kezdeti, vázlatos terv, melyben vannak hibák, „nagy vonásokban" körvonalazott, de igazi tudományos terv. Minden alapvető kérdésben a szakemberek pontos számításaival rendelkezünk. Minden iparágra vonatkozólag végeztek számításokat. Megvannak — hogy egy kis példát ragadjak ki — a bőrgyártás, a cipőgyártás

számadatai, fejenként két pár cipőt véve alapul (300 millió pár) stb. Végül megtaláljuk a villamosítás mérlegét anyagban és pénzben (aranyrubelekben) (kb. 370 millió munkanap, ennyi meg ennyi tonna cement, ennyi meg ennyi tégla, ennyi meg ennyi pud vas, réz stb., a turbogenerátorok ilyen meg ilyen kapacitása stb.). A mérleg a feldolgozó iparnak („egészen hozzávetőleges számítás szerint") tíz év alatt 80%-os, s a kitermelő iparnak 80—100%-os növekedésével számol. Az aranymérleg deficitje (+ 11 milliárd — 17, összesen kb. 6 milliárd) „koncessziók és hitelműveletek útján fedezhető".

Megjelölték 20 gőzerővel és 10 vízierővel hajtott kerületi villamoserőmű telephelyét, amelyek építésére az első szakaszban kerül sor, és pontosan körülírták minden erőmű gazdasági jelentőségét.

Az általános összefoglalás után ugyanaz a kötet külön lapszámozással külön munkákat tartalmaz az egyes vidékekről: az Északi, a Központi Iparvidékről (ez a kettő különösen jó, pontos, részletes, gazdag tudományos anyagon alapul), a Déli, Volgamelléki, Urali, Kaukázusi (a Kaukázust egységes egészként tárgyalják, a különböző köztársaságok közti gazdasági megegyezést feltételezve), a Nyugatszibériai vidékről és Turkesztánról. Mindegyik vidékre vonatkozóan megvannak a számítások, mégpedig nemcsak az első szakaszban felépülő villamoserőművekre vonatkozólag; ezenkívül kidolgozták az úgynevezett „GOELRO *A* programmot", vagyis a *meglevő* villamoserőművek legracionálisabb és leggazdaságosabb kihasználásának a tervét. Még egy kis példa: az Északi (Petrográdi) vidékre vonatkozólag kiszámították, hogy a petrográdi erőművek egyesítése megtakarítással járna, amelyet a következőképpen határoznak meg. Az áramnak körülbelül felét (lásd az Északi vidékre vonatkozó jelentés 69. old.) Északra, a murmanszki, arhangelszki stb. faúsztatásokhoz lehetne irányítani. A fakitermelés növelése és a fának külföldre való szállítása ilyen körülmények között *„már a közeljövőben évente csaknem félmilliárd valuta rubelt hozhatna"*.

„Északi erdőségeink évi hozama a legközelebbi években aranykészletünk értékére emelkedhet" (lásd u. o.

70. old.), persze, ha a tervről való beszélgetésekről át tudunk térni a tudósok által valóban kidolgozott terv tanulmányozására és *alkalmazására!*

Azt is meg kell még mondanom, hogy számos kérdésben (természetesen korántsem, korántsem mindegyikben) megvan egy naptári programm kezdete is, vagyis nem egy általában vett tervé, hanem egy előirányzaté minden évre, 1921—1930-ig, arra vonatkozólag, hogy hány erőművet lehet üzembehelyezni és mennyire lehet kibővíteni a meglevő erőműveket (ugyancsak a jelzett feltétellel, amely nem túlságosan könnyen valósítható meg a mi intellektuel közgazdászaink és felfújt bürokratáink szokásai mellett).

Hogy fel tudjuk mérni a „GOELRO" által végzett munka egész nagyságát és értékét, vessünk egy pillantást Németországra. Ott egy Ballod nevű tudós hasonló munkát végzett. Összeállította Németország egész népgazdasága szocialista átszervezésének tudományos tervét. A kapitalista Németországban a terv a levegőben lógott, megmaradt irodalomnak, egy magános tudós munkájának. Mi állami megbízást adtunk, százával mozgósítottuk a szakembereket, tíz hónap alatt (persze nem két hónap alatt, amint kezdetben előirányozták) elkészült egy egységes, tudományos alapokon nyugvó gazdasági terv. Teljes joggal lehetünk büszkék erre a munkára; csak *meg kell érteni, hogyan* kell ezt felhasználni, és éppen *ennek* megnemértése ellen kell most harcolnunk.

A VIII. Szovjetkongresszus határozatában ezt olvassuk: „... A kongresszus ... *helyesnek tartja a Legfőbb Népgazdasági Tanács* stb. és különösen a «GOELRO» *munkáját Oroszország villamosítási terve kidolgozásával kapcsolatban* ... úgy értékeli ezt a tervet, mint *egy nagy gazdasági kezdeményezés első lépését*, megbízza az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottságot stb., *hogy fejezzék be e terv kidolgozását és hagyják jóvá*, mégpedig okvetlenül a legrövidebb időn belül ... Megbízza továbbá, hogy tegyen meg mindent ennek a tervnek *legszélesebbkörű propagálása* érdekében ... Ennek a tervnek a tanulmányozását be kell vezetni *a köztársaság kivétel nélkül minden tanintézetében*"[33] stb.

Semmi sem mutatja olyan szemléltetően apparátu-

sunk gyengéit, különösen csúcsszerveink bürokratikus és intellektuel gyengéit, mint az a magatartás, amelyet Moszkvában ezzel a határozattal szemben tanusítanak, mint azok a kísérletek, hogy ezt a határozatot teljesen ferdén „értelmezzék", sőt tudomásul se vegyék. A publicisták nem propagálják a kidolgozott tervet, hanem téziseket és üres fejtegetéseket írnak arról, hogyan kell hozzáfogni a terv kidolgozásához! A felfújt bürokraták a hangsúlyt tökéletesen bürokratikusan a terv „jóváhagyására" helyezik, s ezen nem a konkrét feladatok megállapítását értik (felépíteni ezt vagy azt, ekkor meg ekkor, ezt vagy azt megvásárolni külföldön stb.), hanem valami egészen zavarosat, olyasmit, mint egy *új* terv kidolgozása! Ezeknek az embereknek értetlensége hihetetlen, ilyen beszédeket lehet hallani: legalább részben helyre kell állítani a régit, mielőtt az újat építenők; az elektrifikáció elektrofikcióra hasonlít; miért nem gazofikáció; a „GOELRO"-ban burzsoá szakemberek vannak, kevés a kommunista; a „GOELRO"-nak szakértő káderekre kell adnia, és nem az a feladata, hogy általános tervezéssel foglalkozó bizottságokat alakítson stb.

Éppen a véleményeknek ez a zűrzavara veszedelmes, mert megmutatja a munkaképtelenséget, az intellektuel és bürokrata önhittségnek az igazi munka fölötti diadalát. Gúnyolódásuk a terv fantasztikus voltán, a gazofikációra vonatkozó kérdések stb. a tudatlanok önhittségét jellemzik. Csak úgy kapásból kijavítani a legjobb szakemberek százainak munkáját, banális tréfálkozásokkal elintézni a dolgot, és azzal kérkedni, hogy joguk van „nem jóváhagyni" — hát nem szégyen és gyalázat ez?

Meg kell végre tanulnunk a tudományt megbecsülni, elutasítani a dilettánsok és bürokraták „kommunista" gőgjét, meg kell végre tanulnunk rendszeresen dolgozni, saját tapasztalataink, saját gyakorlatunk felhasználásával!

Persze, a „tervek" éppen lényegüknél fogva olyan dolgok, hogy vég nélkül lehet róluk beszélni és vitázni. De nem szabad megengedni, hogy általánosságban fecsegjenek és vitatkozzanak az „elvekről" (a terv felépítésének „elveiről"), amikor hozzá kell fognunk az adott, egyetlen

tudományos terv tanulmányozásához és a *gyakorlati* tapasztalatok útmutatásai alapján, valamint a részletesebb tanulmányozás alapján történő kijavításához. Persze, a bürokratának és a bürokratáknak mindig joga lesz „jóváhagyni" vagy „jóvá nem hagyni". Ha okosan fogjuk fel ezt a jogot és okosan értelmezzük a VIII. kongresszus határozatait a kongresszus által helyesnek tartott és a legszélesebb körű propagálásra javasolt terv jóváhagyását illetően, akkor jóváhagyáson a megbizatások és utasítások egész sorát kell értenünk: ezt meg azt, ekkor meg ekkor, itt meg ott megvásárolni, ennek vagy annak az építését megkezdeni, ilyen vagy olyan anyagokat összegyüjteni és elszállítani. Ha viszont bürokratikusan értelmezzük a dolgot, akkor „jóváhagyás" a magas bürokrácia önkényét, az aktatologatást, a vizsgálóbizottságosdit jelenti, egyszóval az eleven ügynek tisztára bürokratikus megfojtását.

Vegyük szemügyre a dolgot még egy szempontból. A villamosítás tudományos tervét különösen a folyamatban levő gyakorlati tervekkel és tényleges megvalósításukkal kell összekapcsolni. Ez persze teljesen vitathatatlan. De hogyan kell összekapcsolni? Hogy ezt megtudjuk, arra van szükség, hogy a közgazdászok, publicisták, statisztikusok ne általánosságban fecsegjenek a tervről, hanem részletesen tanulmányozzák terveink végrehajtását, a gyakorlati munkában elkövetett hibáinkat, e hibák kijavításának módjait. Ezeknek tanulmányozása nélkül vakok vagyunk. Ha ezeket tanulmányozzuk, akkor emellett, feltéve, hogy tanulmányozzuk a gyakorlati tapasztalatokat, még fennmarad az adminisztrációs technikának egészen apró kérdése. Tervbizottságunk annyi van, hogy folyót lehetne rekeszteni vele. Az egyesítés céljából vegyünk két embert abból a hivatalból, amely Ivan Ivanicsra van bízva, egyet abból a hivatalból, amely Pal Palicsra van bízva, vagy fordítva. Egyesítsük őket az általános tervbizottság albizottságával. Világos, hogy ez adminisztrációs technika és semmi egyéb. Megpróbálják így is, amúgy is, a jobbat választják — erre nem is érdemes szót vesztegetni.

A dolog lényege az, hogy nálunk nem értenek hozzá,

hogyan kell a dolgot megfogni, és az eleven munkát intellektuel és bürokratikus tervkovácsolással cserélik fel. Nekünk voltak és vannak folyamatos élelmezési és fűtőanyagellátási terveink. Nyilvánvaló hibát követtünk el ezekben is, amazokban is. E tekintetben nem lehet köztünk véleménykülönbség. A jó közgazdász, mitsem érő tézisek gyártása helyett, a tényeket, a számokat, az adatokat tanulmányozza, elemzi gyakorlati tapasztalatainkat és megmondja: a hiba ott és ott van, kijavítani így és így kell. A jó gazdasági vezető, ugyanilyen tanulmányozás alapján, javasolja vagy maga hajtja végre egyes személyek áthelyezését, a számvitel megváltoztatását, az apparátus átszervezését stb. Nálunk az egységes gazdasági tervnek sem ilyen, sem olyan tárgyilagos és szakszerű kezelése nem tapasztalható.

Éppen ott van a hiba, hogy helytelenül vetik fel a kommunistának a szakemberekhez, a gazdasági vezetőnek a tudósokhoz és a publicistákhoz való viszonyának kérdését. Az egységes gazdasági terv kérdésében, mint minden más kérdésben is, vannak olyan szempontok, és mindig felmerülhetnek olyan újabb szempontok, amelyek megkövetelik, hogy csak kommunisták oldják meg a kérdést, és vannak, amelyek tisztára adminisztratív megoldást követelnek. Ez vitathatatlan. De ez merő absztrakció. És most a szóbanforgó kérdéshez nálunk éppen a kommunista publicisták és kommunista gazdasági vezetők nyúlnak hozzá helytelen módon, mert nem tudják megérteni, hogy itt többet kell tanulni a burzsoá szakemberektől és tudósoktól, kevesebbet kell adminisztrálósdit játszani. Semmiféle más egységes gazdasági terv mint az, amelyet a „GOELRO" már kidolgozott, nincs és nem is lehet. Ezt ki kell egészíteni, tovább kell fejleszteni, ki kell javítani és a pontosan tanulmányozott gyakorlati tapasztalatok útmutatásai alapján át kell ültetni az életbe. Az ellenkező nézet csupán „álradikális nézet, valójában tudatlan emberek önhittsége", a pártprogramm szavaival szólva[34]. Ugyanilyen tudatlan önhittségre vall az a gondolat, hogy lehetséges az OSzFSzK-ban más általános tervbizottság, mint a „GOELRO", amivel persze nem állítjuk, hogy a „GOELRO" személyi összetételének részleges, gyakorlati

szempontok szerint történő megváltoztatása nem járhat haszonnal. Csakis ezen az alapon lehet valami komolyat építeni, népgazdaságunk általános tervének javítása értelmében, csakis úgy, ha folytatjuk, amit megkezdtünk, máskülönben az egész öncélú adminisztrálósdivá vagy, egyszerűbben szólva, önkényeskedéssé fajul. A „GOELRO"-ban dolgozó kommunistáknak az a feladata, hogy kevesebbet parancsolgassanak, jobban mondva egyáltalán ne parancsolgassanak, hanem roppant óvatosan és ügyesen bánjanak a tudományos és műszaki szakemberekkel („akik a legtöbb esetben, feltétlenül polgári világnézetnek és polgári szokásoknak hódolnak", amint az OKP programmja megállapítja), emellett tanuljanak tőlük és legyenek segítségükre látókörük kiszélesítésében, az illető tudomány eredményeiből, megállapításaiból kiindulva, s szem előtt tartva, hogy a mérnök *nem úgy* fog eljutni a kommunizmus elismeréséhez, ahogy az illegális propagandista, a publicista eljutott, hanem saját *tudományának eredményein* keresztül, hogy a *maga módján* fog eljutni a kommunizmus elismeréséhez az agronómus, a maga módján az erdész stb. Az a kommunista, aki nem bizonyította be, hogy képes a szakemberek munkáját összefogni és a kérdés lényegébe behatolva, a kérdést részletesen tanulmányozva, munkájukat szerényen irányítani, az olyan kommunista többet árt, mint használ. Ilyen kommunista sok van nálunk, és jónéhány tucatot adnék belőlük egyetlen olyan burzsoá szakemberért, aki feladatát lelkiismeretesen tanulmányozza és érti a dolgát.

Azok a kommunisták, akik nem a „GOELRO"-ban működnek, kétféleképpen mozdíthatják elő az egységes gazdasági terv megteremtésének és megvalósításának ügyét. Ha közgazdászok, statisztikusok, publicisták, akkor előbb saját gyakorlati tapasztalatainkat kell tanulmányozniok és csak a megfelelő tények részletes tanulmányozása alapján javasolhatják a hibák kijavítását, a munka megjavítását. A tanulmányozás a tudós dolga, és, minthogy nálunk már régen nem az általános elvekről van szó, hanem éppen a gyakorlati tapasztalatokról, itt ugyancsak tízszerte nagyobb érték számunkra az a „tudományos és

műszaki szakember", aki ha burzsoá is, de érti a dolgát, mint egy felfuvalkodott kommunista, aki kész bármely pillanatban, éjjel-nappal „téziseket" írni, „jelszavakat" kiadni, és üres absztrakciókkal dobálódzik. A tényeknek alaposabb ismeretére és kevesebb, a kommunista elviség igényével fellépő szócsatára van szükség.

Másrészt a kommunistának, ha gazdasági vezető, elsőrendű kötelessége őrizkedni a folytonos parancsolgatástól, értenie kell ahhoz, hogy előbb figyelembe vegye azt, amit a tudomány már kidolgozott, előbb meg kell állapítania, hogy a tények már ellenőrizve vannak-e, előbb el kell érnie, hogy (beszámolók, a sajtó, gyűlések stb. útján) tanulmányozzák azt, hol is követtünk el hibát, és csak ennek alapján korrigálják azt, ami megtörtént. Kevésbbé viselkedjenek Tyit Tyitics módjára („ha akarom, jóváhagyom, ha akarom, nem hagyom jóvá"), s többet tanulmányozzák a gyakorlat terén elkövetett hibáinkat.

Már régen megállapították, hogy az emberek hibái nagyrészt jó tulajdonságaikkal függnek össze. Így van ez sok vezető kommunistánál is. Évtizedeken át nagy munkát végeztünk, a burzsoázia megdöntését hirdettük, a burzsoá szakemberekkel szembeni bizalmatlanságra tanítottunk, lelepleztük őket, elvettük tőlük a hatalmat, elnyomtuk ellenállásukat. Nagy, világtörténelmi tett ez. De ha csak egy kicsit eltúlozzuk a dolgot, máris bebizonyítottuk azt az igazságot, hogy a fenségest a nevetségestől csak egy lépés választja el. Oroszországot mi meggyőztük, Oroszországot elhódítottuk a kizsákmányolóktól a dolgozók számára, a kizsákmányolókat elnyomtuk, — meg kell tanulnunk Oroszországot kormányozni. Ehhez szerénységet kell tanulnunk, meg kell tanulnunk tisztelni a „tudományos és műszaki szakemberek" gyakorlati munkáját, ehhez pedig meg kell tanulnunk számos *gyakorlati* hibánk szakszerű és gondos elemzését, valamint fokozatos, de szakadatlan kijavításukat. Kevesebb intellektuel és bürokratikus önhittséget, többet tanulmányozzuk azt, ami a központban és szerte az országban gyakorlati ta-

pasztalatainkból leszűrődött, és azt, amit nekünk a tudomány már adott.

1921 február 21.

„Pravda" 39. sz.
1921 február 22.
Aláírás: N. Lenin.

ÜDVÖZLET AZ V. UKRAJNAI SZOVJETKONGRESSZUSNAK[35]

Elvtársak! Tiszta szívből üdvözlöm az V. Ukrajnai Szovjetkongresszust. Mély meggyőződésem, hogy a szegényparasztok és az ukrán munkások szövetsége erős támasza lesz Szovjet-Ukrajnának és megszilárdítja az Ukrán Köztársaságot az ellenség minden mesterkedése és fondorlata ellenére.

Kérem Petrovszkij elvtársat, tolmácsolja sajnálkozásomat, hogy nem fogadhatom el a kongresszus meghívását és nem utazhatom oda személyesen. Mégis remélem, hogy a közeljövőben meglátogathatom Szovjet-Ukrajnát. Sok sikert kívánok a kongresszusnak a munkások és parasztok hatalmának megszilárdításában és a gazdaság helyreállításában.

Leninjük

„Kommunyiszt" (Harkov) 45. sz.
1921 február 27.

BESZÉD A MUNKÁS- ÉS PARASZTKÜLDÖTTEK MOSZKVAI SZOVJETJÉNEK PLÉNUMÁN, 1921 FEBRUÁR 28-ÁN[36]

(Hosszantartó taps.) Mielőtt rátérnék a belső helyzet kérdésére, mely természetesen mindenkit nagyon érdekel és mindenkit nagyon nyugtalanít — engedjék meg, hogy futólag érintsem a nemzetközi politika eseményeit, mégpedig csak a legfontosabbakat. Rövidség kedvéért csak három ilyen eseményt fogok kiragadni: az első az, hogy itt nálunk Moszkvában megkezdődött egy konferencia a török delegátusokkal. Ezt a tényt nagy örömmel kell üdvözölnünk, mert a török kormány delegációjával való közvetlen tárgyalásaink elé temérdek akadály gördült, és meg vagyunk győződve róla, hogy amikor most lehetőség nyílik a megállapodásra, a közeledés és barátság rendkívül szilárd alapjait fogjuk lerakni, és ezt persze nem diplomáciai manőverekkel fogjuk elérni (ebben ellenfeleink jóval erősebbek nálunk, nem félünk ezt nyíltan bevallani), hanem azzal, hogy mindkét nép hallatlanul és kimondhatatlanul sokat szenvedett az elmult esztendőkben az imperialista hatalmaktól. Az előttem szólók egyike itt arról beszélt, hogy milyen kárt okoz az imperialista országoktól való elszigeteltségünk (elkülönülésünk). De amikor a farkas rátámad a bárányra, akkor nincs értelme azt mondani a báránynak, hogy ne legyen elszigetelve a farkastól. (Nevetés és taps.) Kelet népei mostanáig csak báránykák voltak az imperialista farkassal szemben, Szovjet-Oroszország viszont elsőnek mutatta meg, hogy hallatlan katonai gyengesége ellenére sem olyan könnyű dolog belemarni. Szovjet-Oroszországnak ezt a példáját nagyon sok nép követi, a „bolsevik bujtogatók" iránti

rokonszenvtől vagy ellenszenvtől függetlenül is. Ezekről a „bujtogatókról" az egész világon sokat beszélnek, sőt Törökországra nézve veszedelmes bujtogatóknak is neveznek bennünket. Márpedig ezen a téren mi eddig persze semmit sem tehettünk, de azért a török munkásoknak és parasztoknak meg tudtuk mutatni, hogy a modern népek ellenállása kirablásukkal szemben olyasvalami, amivel számolni kell, s az a tény, hogy az imperialista kormányok Törökországot kifosztásra ítélték, olyan ellenállást keltett, mely a leghatalmasabb imperialista hatalmakat is arra kényszerítette, hogy odébb álljanak. Ez az a körülmény, mely arra késztet bennünket, hogy igen nagyjelentőségű eredménynek tekintsük ezt a tárgyalást a török kormánnyal. Mi nem akarunk semmiféle fondorlathoz folyamodni. Tudjuk, hogy e tárgyalások igen szerény keretek közt fognak folyni, de fontosak azért, mert a közeledés valamennyi nép munkásainak és parasztjainak dolgozó tömegei között a legkétségbeesettebb ellenállás ellenére is egyre jobban halad előre, és erről nem szabad megfeledkezni akkor, amikor jelenlegi nehézségeinket felmérjük.

A másik dolog, amelyről említést kell tenni, amikor a nemzetközi helyzetről van szó, — a rigai béketárgyalások állása. Az elvtársak tudják, hogy egy csak valamelyest is szilárd béke megkötése érdekében a lehető legnagyobb engedményeket tesszük mindazoknak az államoknak, melyek azelőtt az Orosz Birodalom kötelékébe tartoztak. Ez érthető, mert az egyik legfőbb erő, amely gyűlöletet szít az imperialisták ellen és egységbe forrasztja ellenük a népeket — a nemzetiségi elnyomás, és nem sok állam akad a világon, amely annyit vétkezett volna e tekintetben, mint a régi Orosz Birodalom és a burzsoáziával szövetséges Kerenszkijnek, mensevikeknek és eszereknek burzsoá köztársasága. Ez az oka annak, hogy éppen ezekkel az államokkal szemben tanusítjuk a legnagyobb engedékenységet, s olyan békefeltételeket fogadunk el, amilyenekért egyik-másik eszer majdhogynem tolsztojánusoknak csúfolt minket. Mi az ilyen szemrehányásokat igen hidegvérűen fogadjuk, mert ezekkel az államokkal szemben a legnagyobb engedékenységet kell tanusítanunk, hogy ott eloszlassuk az évszázados bizalmatlanságot, mely a

régi elnyomás következménye, és hogy lerakjuk az alapjait a különböző nemzetek munkásai és parasztjai szövetségének, akik valaha együtt szenvedtek a cárizmus és az orosz földbirtokosok igájában, s most az imperializmus miatt szenvednek. Ami Lengyelországot illeti, ezt a politikát leginkább az orosz fehérgárdisták, az eszerek és a mensevikek igyekeztek meghiúsítani, akiknek van „sajtószabadságuk", „szólásszabadságuk" és vannak egyéb nagyszerű „szabadságaik" de ugyanakkor a francia és más tőkéseknek megvolt az a rendkívüli szabadsága, hogy szabadon felvásárolhatták Lengyelország nagyobbik részét, és a legnagyobb mértékben szabadon fejthették ott ki agitációjukat azért, hogy háborúba sodorják Lengyelországot ellenünk. Most a tőkések minden erőfeszítése arra irányul, hogy a már megkötött békét felrobbantsák. Annak, hogy miért nem szerelhetjük le hadseregünket úgy, ahogy szeretnők, egyik magyarázata az a körülmény, hogy sokkal nagyobb mértékben kell háborúval számolnunk, mint egyesek gondolják. Tévednek azok, akik azt mondják, hogy nem kellene ilyen sok erőt áldoznunk a honvédelemre. Tévednek azért, mert ellenségeink most a legkülönbözőbb mesterkedésekhez és cselszövésekhez folyamodnak, hogy meghiúsítsák a végleges békét Lengyelországgal, amellyel az előzetes békét már aláírtuk. Az utóbbi időben ezek a tárgyalások elhúzódtak, s bár néhány héttel ezelőtt már attól tartottunk, hogy a tárgyalások komoly válságba jutnak, legutóbb elhatároztuk, hogy még teszünk bizonyos engedményeket, nem mintha ezt igazságosnak tartanánk, hanem mert fontosnak tartjuk, hogy keresztezzük a varsói orosz fehérgárdisták, eszerek és mensevikek s az antant imperialistáinak mesterkedéseit, akik a legjobban igyekeznek a békét meggátolni. A békeszerződést még nem írtuk alá, de annyit mondhatok, hogy joggal lehetünk nagyon optimisták abban a tekintetben, hogy a békeszerződés aláírása a legrövidebb időn belül megtörténik, és a békekötés elleni intrikákat sikerül meghiúsítanunk. Azt gondolom, hogy ennek a körülménynek valamennyien nagyon fogunk örülni, bár ez csak feltevés. De — nyugtával dícsérd a napot. Éppen ezért egy pillanatra sem és egy jottányival sem fogjuk csökkenteni és gyengíteni katonai

erőnket, s ugyanakkor nem riadunk vissza attól, hogy valamivel több engedményt tegyünk a burzsoá Lengyelországnak, csakhogy elszakítsuk Lengyelország munkásait és parasztjait az antanttól és bebizonyítsuk nekik, hogy a munkás-paraszt hatalom nacionalista marakodással nem foglalkozik. Ezt a békét megvédelmezzük, még ha nem egy súlyos áldozatot kell is érte hoznunk.

A harmadik nemzetközi kérdés — a kaukázusi események kérdése. A Kaukázusban a legutóbbi időben nagyjelentőségű események zajlottak le. A részleteket most még nem ismerjük, de lényegük abban foglalható össze, hogy nagy háború küszöbén állunk. Az Örményország és Grúzia közti összeütközés természetszerűleg aggasztott bennünket és ezek az események oda vezettek, hogy az örmény-grúz háború olyan felkelésbe csapott át, amelyben az orosz csapatok egy része is résztvett. S mindennek az lett a vége, hogy az örmény burzsoázia ellenünk irányuló tervei, legalábbis eddig, ellenük fordultak, mégpedig úgy fordultak ellenük, hogy Tifliszben, a legutóbbi, még nem ellenőrzött hírek szerint, szovjet hatalom jött létre. (Taps.) Tudjuk, hogy a felkelés Örményországban éppen abban a semleges övezetben kezdődött, amely Grúzia és Örményország között fekszik és amelyet Grúzia az antant imperialistáinak engedélyével megszállt. A mensevikek, különösen a grúz mensevikek, megszokták, hogy amikor ők a nyugati országoktól való elszigeteltség káros voltáról elmélkednek, ezt úgy értsék, hogy bízni kell az antant imperialistáiban, mivel azok a legerősebbek. Arról azonban, hogy a vezető tőkések csalnak a legjobban, a fehérgárdisták megfeledkeznek, mert azt gondolják: mit jelent Örményország, az örmény parasztság stb., mit a tönkretett Szovjet Köztársaság a világ valamennyi egyesült imperialista hatalmával szemben. A vezető kapitalisták az egész világ kulturális erejét képviselik: feléjük kell fordulnunk. Így akarják igazolni a grúz mensevikek a kapitalisták pártolásának piszkos ügyét. A grúz mensevikek kezében volt az örmény parasztság élelmezésének kulcsa az egyetlen vasútvonalon keresztül.

Senkinek sem lesz annyi türelme, hogy elolvassa a Grúzia és köztünk ez alkalommal lefolyt táviratváltást,

a kölcsönös nyilatkozatokat és tiltakozásokat. Ha Grúziával békeszerződésünk lett volna, akkor a dolgot minél jobban el kellett volna odáznunk. De képzeljék el, hogy az örmény parasztság nem így fogta fel a szerződés kérdését, s a dolognak az lett a vége, hogy február elején szörnyű felkelés tört ki, mely meglepő gyorsasággal terjedt és nemcsak az örmény, de a grúz lakosságot is magával ragadta. Nehezen tudtunk onnan híreket kapni, és a legutóbb érkezett hír igazolta feltevéseinket. Nagyon jól tudjuk, hogy a grúz burzsoázia és a grúz mensevikek nem a dolgozó tömegekre támaszkodnak, hanem országuk kapitalistáira, ezek a kapitalisták pedig ürügyet keresnek a viszályra, hogy katonai akciókat kezdhessenek. Nekünk azonban három esztendeje egyetlen reménységünk van, és ezt utolsó lélegzetünkig sem adjuk fel, s ez a reménységünk: a dolgozó tömeg, mégha elmaradott és elnyomott ország dolgozó tömege is. És végeredményben, akármilyen óvatosak vagyunk is, akármilyen erőfeszítéseket teszünk is a Vörös Hadsereg megerősítése érdekében, minden igyekezetünkkel azon leszünk, hogy eloltsuk a Kaukázusban fellángolt tüzet. És azt, amit Nyugaton meg tudtunk mutatni, vagyis azt, hogy ahol szovjet hatalom van, ott nincs helye a nemzeti elnyomásnak, — azt meg fogjuk mutatni Keleten is. Végső fokon az egész harc kimenetele ettől függ, és végeredményben be fog bizonyosodni, hogy a munkások és parasztok hatalma felette áll a kapitalista hatalomnak és nagyobb annál, mert a munkások és a parasztok sokkal többen vannak, mint a tőkések.

E külpolitikai vonatkozású megjegyzések után rátérek a belpolitikára. Sajnos nem hallgathattam meg teljes egészében Brjuhanov elvtárs beszámolóját. Az elvtársak tőle már értesültek a részletekről és pontos tájékoztatást kaptak, s természetes, hogy ezeket nem kell megismételnem. Én a fődologgal szeretnék foglalkozni, azzal, ami talán megmutatja nekünk szörnyű válságunk okait. Ki kell tűznünk magunk elé egy feladatot, és ki fogjuk választani megoldásának útját. Ez az út megvan, rátaláltunk, de nincs még erőnk ahhoz, hogy olyan következetesen és olyan rendszeresen haladjunk ezen az úton, ahogyan erre a most kialakult nehéz viszonyok között, melyek

örökségképpen maradtak ránk a háború után, szükség van. Nálunk mindenben nagy a szegénység, de mégsem vagyunk nagyobb nyomorúságban, mint a bécsi munkások. A bécsi munkások pusztulnak, éheznek, gyermekeik is meghalnak, éheznek, de nekik nincs meg az a legfőbb valami, ami nekünk megvan: nincs reménységük. Pusztulnak a kapitalizmus jármában, olyan helyzetben vannak, hogy áldozatokat hoznak, de nem úgy, ahogy mi hozunk áldozatokat. Mi azért hozunk áldozatokat, mert az egész tőkés világnak hadat üzentünk. Ebben különbözik a petrográdi és moszkvai munkások helyzete a bécsi munkások helyzetétől. Most tavasszal az élelmezéssel kapcsolatos szenvedéseink ismét fokozódtak, bár nemrégen a közellátási helyzet javulását tapasztalhattuk. Itt az történt, amire nem számítottunk. Amikor az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának tervét elkészítettük, akkor a sikerek a javulás lehetőségét csillogtatták meg előttünk. A nép annyit éhezett, hogy bármi áron javítanunk kellett helyzetén. Nemcsak segítenünk kellett rajta, hanem határozott javulást kellett elérnünk. Nem számoltunk azzal, hogy ha most javítunk a helyzetén, akkor a végén lesz nehéz, és ennek a hibának a következménye, hogy most élelmezési válság előtt állunk. Ugyanezt a hibát követtük el más területen is. Ezt a hibát követtük el a lengyel háborúban és ugyanezt a hibát követtük el a fűtőanyaggal kapcsolatban. A közélelmezéssel, a fűtőanyag, a szén, az ásványolaj, a fa beszerzésével kapcsolatos munkák különböző természetű munkák, és mindhárom területen egyforma hibákat követtünk el. Éhezve, fázva túlbecsültük és nem vettük számba erőinket. Nem számoltunk azzal, hogy egyszerre kimerítettük forrásainkat, nem számoltunk azzal, mennyi tartalékunk van, és semmit sem hagytunk a szűk napokra. Ez általában egyszerű szabály, és ezt a szabályt megérti minden paraszt a maga nem nagyon bonyolult, közönséges gazdaságában. De állami vonalon mindig ilyen helyzetben voltunk: ki gondol tartalékra, csak ezen a napon túljussunk valahogyan. És amikor elsőízben volt ilyen tartalékunk és gyakorlati szempontból kellett volna a kérdést eldöntenünk, nem tudtuk ezt úgy megoldani, hogy ezt a tartalékot a szűk napokra hagyjuk.

A lengyel háborúban erélyes, bátor Vörös Hadseregünk volt, de valamivel tovább mentünk, mint kellett volna — Varsó kapujáig, azután pedig majdnem Minszkig vonultunk vissza. Ugyanez történt az élelmiszerellátásban. Igaz, mi győztesen kerültünk ki a háborúból. 1920-ban a lengyel földbirtokosoknak és tőkéseknek az ő szempontjukból előnyösebb feltételek mellett tettünk békejavaslatot, mint most. Ez jó lecke volt nekik és az egész világnak, olyan lecke, amelyre senki sem volt elkészülve. Amikor helyzetünkről beszélünk, mi az igazat mondjuk, inkább még valamivel sötétebb színben tüntetjük fel a dolgot. 1920 áprilisában azt mondottuk: a közlekedés romlik, élelem nincs. Ezt nyiltan megírtuk lapjainkban, elmondtuk ezer gyűlésen Moszkva és Petrográd legnagyobb üléstermeiben. Európa kémei siettek ezt táviratilag jelenteni, és ott a kezüket dörzsölték: „Rajta, lengyelek, látjátok, milyen rosszul állnak, most szétzúzzuk őket", mi pedig megmondottuk az igazat, olykor még sötétebb színben tüntettük fel a dolgot. Hadd tudják a munkások és parasztok, hogy vannak még nehézségek. S amikor a lengyel hadsereg francia, angol és egyéb szakemberek és instruktorok felügyelete mellett, az ő tőkéjükkel, az ő felszerelésükkel ellenünk vonult, megvertük. És amikor most azt mondjuk, hogy rosszul állunk, amikor követeink arról értesítenek bennünket, hogy az egész burzsoá sajtó azt írja: „Vége a Szovjethatalomnak", amikor még Csernov is kijelentette, hogy a Szovjethatalom feltétlenül megbukik, — mi azt mondjuk: „Kiabáljatok, ahogy torkotokon kifér, azért van nálatok sajtószabadság a tőkések pénzén, az ilyen szabadságból bőven kijut nektek, mi viszont egyáltalán nem fogunk visszariadni attól, hogy megmondjuk a szomorú igazságot." Igen, tavasszal a helyzet ismét romlott, s most a mi ujságaink lépten-nyomon megállapítják, hogy a helyzet rossz. De csak próbáljatok meg, ottani tőkések, mensevikek, eszerek, szemjonovisták meg hasonló szerzetek, próbáljatok ebből valami tőkét kovácsolni magatoknak, még csúfosabban repültök majd, még messzebbre és mélyebbre. (T a p s.) Nyilvánvaló, hogy nehéz az átmenet a teljes szegénység állapotából, amelyben 1918—1919-ben voltunk, amikor senki sem

gondolhatott tartalékra vagy egy évre való elosztásra, amikor csak három hétre vagy kettőre gondolhattunk előre, és a harmadik héten „majd meglátjuk". Nyilvánvaló, hogy nehéz az áttérés erről az állapotról az 1920-as állapotra, amikor azt láttuk, hogy nagyobb a hadseregünk mint a lengyeleké, a gabonánk kétszer annyi, mint tavaly, fűtőanyag van, — a Donyec-medencei és a szibériai szén a tavalyinak másfélszerese. Nem tudtuk ezt az egész országban elosztani. Ne feledkezzünk meg arról, hogy az éves számítások különös módszert, különös feltételeket követelnek. Hogy a tavasz rosszabb lesz, mint az ősz, azt tudtuk, de hogy mennyivel lesz rosszabb, azt nem tudhattuk. Nem a számokról van szó, nem is az elosztásról, hanem arról, mennyire kiéhezettek a munkások és a parasztok, mennyi áldozatot képesek hozni a munkások és parasztok közös ügyéért. Ki tudja ezt kiszámítani? Az, aki bennünket ezért vádol, s jogosan vádol — mert itt hibát követtünk el, és senkinek esze ágában sincs ezt leplezni, éppúgy nem, mint a lengyel háborúban elkövetett hibát — aki erre a hibára rámutat, terjesszen be egy kalkulációt, amelynek alapján országos viszonylatban előre meg lehet határozni, mennyit kell az első félévre rendelkezésre álló gabonakészletekből félretenni, hogy a második félévben a szűk napokra tartalékunk legyen. Ilyen számítások nem voltak. 1920-ban csináltunk elsőízben ilyen számításokat, és számításainkba hibák csúsztak be. A forradalom bizonyos esetekben — csoda. Ha 1917-ben azt mondották volna nekünk, hogy kibírunk egy háromféves háborút az egész világ ellen és a háború eredményeképpen kétmillió orosz földbirtokos és tőkés gyermekeivel együtt külföldre megy, mi pedig győzünk, akkor ezt senki közülünk el nem hitte volna. Csoda történt, mert a munkások és a parasztok soraiból olyan erő támadt a földbirtokosok és a tőkések inváziója ellen, hogy még a hatalmas kapitalizmust is veszély fenyegette. Éppen, mert itt csoda történt, elszoktunk attól, hogy hosszú időre előre számoljunk. Ez az oka annak, hogy még nagyon is gyengén állunk. A küszöbönálló pártkongresszus összehívását siettettük, mert ezekből az új tapasztalatokból komoly következtetéseket kell levonnunk. A munkások és a parasztok hatalmának vé-

delmében itt csoda történt, de nem mennyei csoda, nem az történt, hogy valami lepottyant az égből, hanem abban az értelemben történt csoda, hogy a forradalom a munkásokban és a parasztokban — akármilyen elnyomottak, megalázottak, szegények és elgyötörtek voltak is —, éppen mert a forradalom a munkásokkal tartott, százszorta több erőre talált, mint bármely gazdag, felvilágosult és fejlett országban. De ilyen szokásokkal nem lehet a gazdasági munkához hozzálátni. A gazdasági munkában — mégha ez egyáltalán nem megfelelő szó is — bizonyos „fukarságra" van szükség. S „fukarkodni" még nem tanultunk meg. Ne feledkezzünk meg róla, hogy a burzsoáziát ugyan legyőztük, de még van nálunk burzsoázia, és áll a harc. És egyik eszköze az ellenünk folytatott harcban: a pánikkeltés. Ebben ők mesterek, ezt nem szabad elfelejteni. Vannak ujságaik, ha nem is nyomtatott ujságok, de nagyszerűen terjesztik őket, s emellett a szúnyogból nemcsak elefántot csinálnak... De pánikba esnünk semmiképpen sem szabad. Nálunk azért éleződött ki a helyzet, mert a munka minden területén hibát követtünk el. Ne féljünk ezektől a hibáktól, ne féljünk beismerésüktől, ne vádolgassuk egymást kölcsönösen, de hogy minden munkaterületen minden erőt kihasználhassunk és megfeszített energiával dolgozhassunk, értenünk kell ahhoz, hogy számításokat végezzünk, s ezt úgy kell tennünk, hogy gazdáivá váljunk egész köztársaságunknak, mert csak ilyen számítások segítségével lehet nagymennyiségű gabonát és fűtőanyagot számbavenni. Az egészséges ember szempontjából kevés gabonánk lesz, de egyszerre nem lehet a gabona mennyiségét növelni. Csak akkor nem fogja futni, ha nem tartalékolunk, s ha nem fogunk jól számolni, hogy annak adjunk, akinek leginkább kell, s attól vegyünk el, akinek a legtöbb feleslege van, nempedig attól, aki a három utolsó esztendő során talán utolsó falatját is odaadta. Vajjon megértették-e ezt a számítást Szibéria és Ukrajna parasztjai? Még nem. Olyan feleslegeik vannak és voltak, amilyenek Közép-Oroszországban nem voltak soha. Ők ilyen helyzetben még nem voltak. Ők olyan szükséget, amilyet nálunk, Moszkva és Petrográd kormányzóságban a parasztok három éven át szenvedtek

(sokkal kevesebbet kaptak, mint a szibériai muzsik), ilyen szükséget és éhezést sem az ukrán, sem a szibériai paraszt, sem az északkaukázusi paraszt soha, soha nem ismert. Ezeknek általában többszáz pud feleslegük volt, és megszokták, elvárták, hogy az ilyen feleslegekért tüstént árut kapnak. De honnan vegyünk árut, amikor állnak a gyárak? Hiszen a gyárak üzembehelyezéséhez idő kell, előkészületeket kell tenni, munkások kellenek. Nem kétségbeesésünkben hozunk hallatlan áldozatokat, hanem harcban, melyet győzelem fog koronázni. Ez a különbség határoz meg mindent.

Ez a fő dolog, amelyet hangsúlyozni akartam itt az elvtársak előtt, nem a pontos adatok miatt, ezeket ismertette a Közellátási Népbiztosságot képviselő elvtárs és a Fűtőanyagközpontot képviselő elvtárs, hanem gazdasági és politikai szempontból, hogy megértsék, miben különböznek az utóbbi években elkövetett hibák az előzőktől, és hogy ha más természetűek is, mégis megvan bennük az a közös vonás, hogy mi, amikor lehetőségünk volt arra, hogy egy lépcsőfokkal feljebb emelkedjünk, két lépcsőfokkal próbáltunk feljebb jutni. De mégis — feljebb jutottunk. Ez jó dolog. Ebben az évben a fűtőanyagmérleget mégis sokkal jobban fogjuk elkészíteni, mint tavaly. S az élelmezésre vonatkozólag befejezésül még csak egy dologról teszek említést, egy táviratról, amelyet a köztársaság valamennyi szibériai haderejének helyettes parancsnokától kaptam. Azt táviratozza, hogy a vasúti összeköttetés helyreállt és Moszkva felé útban van hét vasúti szerelvény gabonával. Egy ideig zavargások és kulaklázadások voltak. Itt persze lehet tréfálkozni a bujtogatókon, de meg kell érteni, hogy mégiscsak tanultunk egyetmást az osztályharc során. Tudjuk, hogy a cári kormány bennünket nevezett bujtogatóknak, de amikor mi az eszerekről és a mensevikekről mint bujtogatókról beszélünk, akkor egy másik osztályról beszélünk, azokról beszélünk, akik a burzsoáziát követik, azokról, akik minden nehéz helyzetet kihasználnak, röplapokat adnak ki és azt mondják: „Nézzétek csak, tőletek 300 pud felesleget vesznek el, mindent odaadhattok, de csak színes papírrongyokat kaptok érte.“ Mi talán nem ismerjük ezeket a

bujtogatókat? Melyik osztályhoz tartoznak? Ezek ugyanazok a földbirtokosok, akárminek nevezik is magukat, — eszereknek, a szabadság, a népuralom, az Alkotmányozó Gyűlés stb. híveinek. Meghallgattuk minden szavukat, és tudjuk már, hogy értsük. Ezek a lázadások azt mutatják, hogy a parasztságnak vannak olyan rétegei, amelyek nem akarnak megbékülni sem az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásával, sem az adóval. Itt valaki beszélt az adóról. Sok okos dolgot mondott, de kár, hogy elfelejtette hozzátenni, hogy a „Pravdá"-ban, az Oroszországi Kommunista Párt központi lapjában, még mielőtt erről a szószékről bejelentettük volna, javaslatok hangzottak el az adók bevezetéséről nemcsak alkalmi, hanem felelős munkatársak aláírásával. Amikor a pártonkívüli paraszt ezt mondja: „Szabjuk a számítást ahhoz, hogy mire van szüksége a kisparasztnak; szüksége van neki arra a biztos tudatra, hogy ennyit meg ennyit adok, azután majd gazdálkodom", mi azt mondjuk: igen — ez helyes, ez értelmes dolog, s teljesen megfelel a helyi viszonyoknak, és amíg nem lesznek gépeink, amíg maga a paraszt nem akar áttérni a kisüzemű gazdaságról a nagyüzemű gazdaságra, addig mi hajlandóak vagyunk ezzel a gondolattal számolni, s a pártkongresszuson egy hét mulva felvetjük ezt a kérdést, megvizsgáljuk és olyan határozatot hozunk, amely kielégíti a pártonkívüli parasztot, kielégíti a nagy tömegeket is. A mi apparátusunkban persze sok a tökéletlenség, a fonákság, mert a bürokratizmus tért hódított benne, nagyon is tért hódított. De talán a Vörös Hadseregünkben ilyen hibák és tökéletlenségek nem voltak? Nem lehetett ezektől egycsapásra megszabadulni, de a munkások és a parasztok segítségével a Vörös Hadsereg mégis győzött. Az, ami a Vörös Hadseregben volt, az más formában, de minden területen jelentkezik, és ezekből a bürokratikus fonákságokból — amelyekkel telekürtölik a világot, és amelyeket útonútfélen szidnak, mert hiszen a mi hibáink és bajaink —, ezekből kitartó munkával ki fogunk gyógyulni, és nem esünk pánikba és szemmel tartjuk azokat, akik ezeket a hibákat ki akarják használni a Kolcsak- és Gyenyikinügy megismétlésére. Ukrajnában vannak bőven olyan

felháborító esetek, hogy a szénkészleteket szétlopkodják, itt pedig szénhiányban szenvedünk. Ott 120 kormány volt, és a jómódú parasztság korrumpálódott. Nem tudja megérteni, hogy munkás-paraszt kormány van, és ha ez elveszi a gabonát, azért teszi, hogy a munkások és a parasztok helyzetén könnyítsen. Amíg el nem érjük, hogy ott mindezeket a kérdéseket teljesen tisztázzák, addig mindig zavargásokról, bandákról, lázadásokról fogunk hallani. Ez elkerülhetetlen, mert egyes parasztok szükségképpen tudatlanok, szétforgácsoltan élnek és elkeseredettek, mert a parasztokat a kapitalizmus hagyta ránk örökül és átnevelésük éveket vesz igénybe. Ezt minden tavasszal látjuk és még jónéhány tavasszal fogjuk tapasztalni.

Másként áll a dolog a délkeleti vasutakkal. Hiszen mi ebben az évben főképpen abból éltünk, amit Szibéria és Észak-Kaukázus szállított nekünk. Van nálam egy 5 napos szakaszokra osztott kimutatás. Február 1-től napi 8 vagon. A második ötnapos szakaszban — 32, a harmadikban — 60, a negyedikben — 109, nekünk azonban napi 200 vagont kell kapnunk, és csak a február 20 és 24 közötti utolsó öt nap alatt értünk el 120 vagont. Ez három szerelvény. Éppen ma közli Fomin elvtárs, hogy az utolsó két napon már 4 szerelvény érkezett. A Donyec-medencében, amint az egyik elvtárs erre rámutatott, ez a helyzet: kenyér nincs, mert nincs szén, szén nincs, mert nincs kenyér. Itt ezt az átkozott láncot valahol szét kell szakítani energiánkkal, a dolgozók erőfeszítéseivel, heroizmusával, hogy valamennyi gép forogni kezdjen. Igen nagy nehézségek merültek itt fel, de a nehézségeken kezdünk már túljutni. Van már reménysugár. Én egyáltalán nem akarom ígéretekkel megnyugtatni az elvtársakat, és nem szándékozom kijelenteni, hogy a nehéz időszakon túljutottunk. Szó sincs róla! Vannak jelek a javulásra, de továbbra is hallatlanul nehéz időket élünk, pedig a mult őszhöz képest lehetnének könnyebbek, mint amilyenek, jóllehet el vagyunk vágva Nyugat-Európától. Hogy ne legyünk elvágva tőle, ki kellett jelentenünk, hogy hajlandók vagyunk koncessziókat adni: itt van neked 500% profit, de adjál nekünk több kenyeret, petróleumot stb. És mi erre hajlandók vagyunk, ebbe bele fogunk egyezni. És ez új

harc lesz, mert 500%-ot, sőt talán többet is, alku nélkül nem fogunk megadni, s erre a harcra áttérni ugyanannyi, mint a vonatot új vágányokra átállítani.

Ehhez arra van szükség, hogy a tőkések meggyőződjenek róla, hogy háborúval nem teperhetnek le bennünket. Mi ezt a koncessziós politikát végleg elfogadtuk. Tudják az elvtársak, hogy elég sok vita folyt a parasztokkal és a munkásokkal erről a kérdésről, tudják, hogy a munkások ezt mondogatták: „Saját burzsoáziánkat elkergettük, másokat meg beengedünk." És mi megmagyaráztuk nekik, hogy egycsapásra nem tudunk áttérni abból a helyzetből, amelyben nem volt semmink, arra, amikor mindenünk lesz, s hogy ezt az áttérést megkönnyítsük magunknak és a szükséges mennyiségű kenyérhez, textiláruhoz hozzájussunk, nem szabad visszarettennünk bizonyos áldozatoktól sem. Ám elégítsék ki kapzsiságukat a tőkések, ha sikerül nekünk a munkások és a parasztok helyzetén javítani. De a koncessziók ügyét nyélbeütni nehéz dolog. Még decemberben kiadtunk erre vonatkozólag egy rendeletet, de mindeddig még egy koncessziós megállapodást sem kötöttünk meg. Itt persze érvényesül a fehérgárdista és mensevik sajtó befolyása. Hiszen egyetlen ország sincs a világon, ahol most orosz lap meg ne jelenne, és a mensevikek valamennyiben ordítva tiltakoznak a koncessziók ellen, azt mondják, hogy Moszkvában zavargások vannak, hogy éppen ezért a Szovjethatalom nemsokára megbukik, és hogy ti, tőkés urak, ne higgyetek nekik és ne kössetek velük üzleteket. De mi ezt a harcot nem adjuk fel, mi a tőkéseket legyőztük, de nem semmisítettük meg, átültek egy másik lóra és ott csücsülnek Varsóban, amely valaha az orosz önkényuralom elleni harc központja volt, most pedig a fehérgárdistákat egyesíti Szovjet-Oroszország ellen, és mi mindenütt harcolni fogunk ellenük, mind a külső, mind a belső fronton.

Sürgöny érkezett Zinovjev elvtárstól Petrográdból, amelyben közli, hogy az ott eszközölt letartóztatások során egy letartóztatott egyénnél találtak egy röplapot, amelyből világosan kitűnik, hogy a letartóztatott egyén külföldi kapitalisták kémje. Továbbá találtak egy ellenforradalmi tartalmú röplapot, melynek címe: „A hívek-

hez". Ezenkívül Zinovjev elvtárs közli, hogy Petrográdban mensevik falragaszok jelentek meg, amelyek sztrájkra hívják fel a munkásokat, itt Moszkvában pedig valami tüntetésnek a hírét terjesztették el. Valóban, eldördült egy provokációs lövés, amely megölt egy kommunistát. Ez az egyetlen áldozata ezeknek a szerencsétlen napoknak. Amikor Gyenyikin Orelnél állott, a fehérgárdista lapok arról írtak, hogy óránként csaknem 100 versztes ugrásokat tesz. Ezek a lapok bennünket nem lepnek meg. Mi a dolgokat józanul mérlegeljük, nekünk, elvtársak, szorosra kell zárnunk sorainkat, különben mit tehetnénk? Próbálkozzunk talán ismét Kerenszkij, Kolcsak „koalíciós" kormányával? Igaz, Kolcsak már nincs, de ha nincs Kolcsak, jön majd helyette más. Orosz generális van bőven, futja belőlük egy egész hadseregre. Nyíltan kell beszélnünk és nem kell félnünk az ilyen lapoktól, amelyek a világ minden városában megjelennek. Ezeket figyelemre se kell méltatni, miattuk nem fogjuk elhallgatni súlyos helyzetünket. De, elvtársak, meg fogjuk mondani, hogy megvívjuk ezt a nehéz, véres harcot, és ha most nem vonulhatnak ellenünk fegyverrel a kezükben, akkor a hazugság és a rágalom fegyverével támadnak ellenünk, felhasználják a szegénység és a szükség minden egyes esetét, hogy ezzel segítsék ellenségeinket. Mindezt, ismétlem, átéltük, átvészeltük. Megbirkóztunk már sokkal nagyobb nehézségekkel, nagyon jól ismerjük ezt az ellenséget és mi ezt az ellenséget most tavasszal legyőzzük, legyőzzük azzal, hogy eredményesebben, tervszerűbben dolgozunk. (T a p s.)

„Pravda" 46. sz.
1921 március 2.

LEVÉL G. K. ORDZSONIKIDZÉNEK[37]

Sztálinnak. Kérem továbbítani, és ha valami ellenvetése van, hívjon fel telefonon.

Lenin

1921. III. 2.

Ordzsonikidzének, Baku

Adja át a grúz kommunistáknak és különösen a Grúz Forradalmi Bizottság tagjainak Szovjet-Grúziának küldött szívből jövő üdvözletemet. Különösen arra kérem őket, közöljék velem, teljesen egyetértünk-e a következő három kérdésben:

Az első: haladéktalanul fel kell fegyverezni a munkásokat és a szegényparasztokat, hogy megteremtsük az erős grúz Vörös Hadsereget.

A második: a különös engedékenység politikáját kell folytatni a grúz értelmiség és a kiskereskedők irányában. Meg kell érteni, hogy nemcsak célszerűtlen volna az utóbbiakat államosítani, de még bizonyos áldozatoktól sem szabad visszariadnunk, csakhogy javítsunk helyzetükön és lehetővé tegyük számukra a kiskereskedelem folytatását.

A harmadik: roppant fontos volna elfogadható kompromisszumot találni, hogy annak alapján blokkra léphessünk Zsordanijával vagy az olyan hozzá hasonló grúz mensevikekkel, akik már a felkelés előtt sem álltak szemben teljesen ellenségesen azzal a gondolattal, hogy Grúziában bizonyos feltételek mellett szovjet rendszer létesüljön.

Ne feledkezzenek meg arról, hogy Grúziának mind belső, mind nemzetközi helyzete azt követeli a grúz kom-

munistáktól, hogy ne az orosz sablont alkalmazzák, hanem ügyesen és rugalmasan alakítsák ki sajátos taktikájukat, mely azon alapul, hogy a különféle kispolgári elemekkel szemben nagyobb engedékenységet tanusítanak.

Választ kérek.

Lenin

„Pravda Gruzii" 5. sz.
1921 március 6.

A MUNKÁSNŐK NEMZETKÖZI ÜNNEPE

A bolsevizmus és az orosz Októberi Forradalom legfőbb, leglényegesebb sajátossága, hogy éppen azokat vonja be a politikába, akik a kapitalizmus alatt a legjobban el voltak nyomva. Ezeket leigázták, becsapták, kirabolták a tőkések a monarchia idején is, a burzsoá-demokratikus köztársaságokban is. Amíg a föld, a gyárak magántulajdonban voltak, addig elkerülhetetlen volt, hogy a tőkések elnyomják, becsapják, fosztogassák a dolgozó népet.

A bolsevizmusnak, a szovjet hatalomnak az a lényege, hogy a burzsoá demokratizmus hazugságait és képmutatását leleplezi, a föld, a gyárak magántulajdonát eltörli, s az egész államhatalmat a dolgozó és kizsákmányolt tömegek kezében összpontosítja. Ezek a tömegek maguk veszik kezükbe a politikát, vagyis az új társadalom építését. Nehéz dolog ez, mert a kapitalizmus megfélemlítette és elnyomta a tömegeket, de más kiút a bérrabszolgaságból, a tőkés rabságból nincs és nem is lehet.

A tömegeket azonban nem lehet bevonni a politikába, ha nem vonjuk be a politikába a nőket. Az emberiség felére, a női nemre a kapitalizmusban kettős elnyomás nehezedik. A munkásasszonyt és a parasztasszonyt elnyomja a tőke, és ráadásul a nő még a legdemokratikusabb polgári köztársaságban sem teljesjogú, mert először is a törvény nem ismeri el a nő és a férfi egyenjogúságát; másodszor pedig — és ez a legfontosabb — továbbra is „házi rabszolgaságban" él, „házi rabszolga", akit elnyom a konyha és általában a magánháztartás rendkívül kicsinyes, durva, nehéz, butító munkája.

Nem volt a világon egyetlen párt, egyetlen forradalom

sem, amely olyan merészen, olyan alaposan kiirtotta volna a nők elnyomásának és egyenlőtlenségének gyökereit, mint a bolsevik, a szovjet forradalom. Nálunk, Szovjet-Oroszországban nyoma sincs már a nők és a férfiak jogi egyenlőtlenségének. A Szovjethatalom teljesen megszüntette azt a különösen gyalázatos, aljas és képmutató egyenlőtlenséget, amely a házassági és családjog terén, valamint a gyermekhez való viszony tekintetében fennállott.

Ez csak az első lépés a nő felszabadítása felé. De még ezt az első lépést sem merte megtenni egyetlenegy burzsoá köztársaság, még a legdemokratikusabb sem. Nem merte, mert félt hozzányúlni a „szent magántulajdonhoz".

A második és legfőbb lépés: a föld, a gyárak magántulajdonának megszüntetése. Ez és csakis ez nyitja meg a nők teljes és valóságos felszabadításának, a „házi rabszolgaságból" való felszabadításának útját a kis egyéni háztartásról a nagy társadalmasított háztartásra való áttérés formájában.

Ez az áttérés nehéz, mert a legmegszokottabb, begyökerezett, begyepesedett, megcsontosodott „rend" (valójában: aljasság és képtelenség, nempedig „rend") átalakításáról van szó, de az áttérést megkezdtük, a dolgot elindítottuk, ráléptünk az új útra.

És a munkásnők nemzetközi ünnepén a munkásnők világszerte, minden országban számtalan gyűlésen fogják üdvözölni Szovjet-Oroszországot, amely hallatlanul nehéz és sok fáradsággal járó, de nagy, világméretekben nagy és valóban felszabadító munkába kezdett. Bátorító felhívások fognak elhangzani, hogy ne csüggesszen el senkit a dühöngő és gyakran brutális burzsoá reakció. Minél „szabadabb" vagy „demokratikusabb" egy burzsoá ország, annál vadabbul és kegyetlenebbül lép fel ott a tőkések bandája a munkások forradalma ellen. Példa erre az Északamerikai Egyesült Államok demokratikus köztársasága. De a munkásság zöme már felébredt. Az imperialista háború végleg felébresztette az alvó, álmos, fásult tömegeket Amerikában is, Európában is, az elmaradott Ázsiában is.

Az egész világon megtört a jég.

A népek felszabadulása az imperializmus igája alól,

a munkások és munkásnők felszabadulása a tőke igája alól feltartóztathatatlanul halad előre. Ezt az ügyet a munkások és a munkásasszonyok, a parasztok és a parasztasszonyok tíz- és százmilliói lendítették előre. Ezért ez az ügy az egész világon győzedelmeskedni fog, a munka felszabadul a tőke igája alól.

1921. III. 4.

Megjelent: „Pravda" 51. sz.
1921 március 8., melléklet.
Aláírás: N. Lenin.

AZ OK(b)P X. KONGRESSZUSA[38]

1921 MÁRCIUS 8—16

A teljes szöveg először „Az Oroszországi Kommunista Párt Tizedik Kongresszusa. Gyorsírói feljegyzés (1921 március 8—16)" c. könyvben jelent meg. Moszkva 1921.

I

BESZÉD A KONGRESSZUS MEGNYITÁSAKOR MÁRCIUS 8

(Hosszantartó taps.) Elvtársak, az Oroszországi Kommunista Párt X. Kongresszusát ezennel megnyitom. Olyan esztendőt éltünk át, mely igen gazdag volt történelmi eseményekben mind nemzetközi, mind belpolitikai téren. Hogy a nemzetközi helyzeten kezdjem, meg kell állapítanom, hogy először gyűltünk most össze olyan viszonyok között, amikor a Kommunista Internacionále már nemcsak jelszó, hanem valóban hatalmas szervezet, olyan építmény, melynek alapzata, igazi alapzata van a legnagyobb fejlett tőkés országokban. Ami a Komintern II. kongresszusán még csak határozat volt, az az elmult év alatt megvalósult, kifejezésre jutott, beigazolódott, megszilárdult olyan országokban, mint Németország, Franciaország, Olaszország. E három ország példájából láthatjuk, hogy a mult év nyarán Moszkvában tartott II. kongresszus után a Kommunista Internacionále a legnagyobb fejlett európai országokban a munkásmozgalom ügyévé vált, — mi több, a nemzetközi politika legfontosabb tényezőjévé vált. Ez olyan gigászi vívmány, elvtársak, hogy akármilyen nehéz és súlyos megpróbáltatások várnak is ránk különböző területeken — s erről soha nem lehet és nem szabad megfeledkeznünk — senki sem veheti ezt el tőlünk!

Továbbá, elvtársak, először gyűltünk itt össze kongresszusra olyan viszonyok közt, amikor a Szovjet Köztársaság területén nincsenek az egész világ kapitalistái és imperialistái által támogatott ellenséges csapatok. Először nyitjuk meg a pártkongresszust ilyen viszonyok közt, s ezt a Vörös Hadsereg ez évben kivívott győzelmeinek köszönhetjük. Negyedfél esztendeig hallatlanul súlyos har-

cot folytattunk, de nincs területünkön ellenséges sereg — ezt kivívtuk! Persze, ezzel még korántsem vívtunk ki mindent, és semmiesetre sem vívtuk ki azt, amit ki kell vívnunk — azt, hogy valóban megszabaduljunk az imperialisták betöréseitől és beavatkozásától. Ellenkezőleg, az imperialisták ellenünk irányuló katonai akciói kevésbbé katonai formát öltöttek ugyan, de bizonyos tekintetben súlyosabbak és veszélyesebbek ránk nézve. Az áttérés a háborúról a békére, az az áttérés, melyet az elmult pártkongresszuson üdvözöltünk és már próbáltunk megvalósítani, próbáltuk e tekintetben megszervezni a munkát, — még mindig nem fejeződött be. Még most is hihetetlenül nehéz feladatok várnak pártunkra, mégpedig nemcsak a gazdasági tervvel kapcsolatban, amelyben elég sok hibát követtünk el, nemcsak a gazdasági építés alapjaival kapcsolatban, hanem a társadalmunkban, a Szovjet Köztársaságban megmaradt osztályok kölcsönös viszonyának alapjaival kapcsolatban is. Megváltozott maga az osztályok közötti viszony, és ez a kérdés — azt hiszem, ezzel valamennyien egyetértenek — az egyik fő kérdés, amelyet itt tisztáznunk kell és meg kell oldanunk.

Elvtársak, rendkívüli esztendőt éltünk át, megengedtük magunknak azt a fényűzést, hogy pártunkban viták és nézeteltérések legyenek. Olyan párt számára, amelyet ellenség vesz körül, igen hatalmas és igen erős ellenség, mely az egész kapitalista világot egyesíti, olyan párt számára, melynek hallatlan nagy teher nehezedik a vállára, ez valóban meglepő fényűzés volt!

Nem tudom, hogyan ítélik meg ezt most az elvtársak. Vajjon ez a fényűzés az önök véleménye szerint teljesen összhangban volt a mi anyagi és szellemi javainkkal? Ezt az elvtársaknak kell megítélniök. De azt az egyet mindenesetre meg kell mondanom, hogy itt, ezen a kongresszuson, azt a jelszót, azt a fő célt és azt a feladatot kell magunk elé tűznünk és ha törik, ha szakad, megvalósítanunk, hogy a vitából és a nézeteltérésekből erősebben kerülünk ki, mint amilyenek akkor voltunk, amikor ezek elkezdődtek. (Taps.) Önök, elvtársak, minden bizonnyal tudják, hogy ellenségeink — s nevük légió — tömérdek külföldi szervükben mindannyian, száz meg száz torokból egy és

ugyanazt a mende-mondát ismétlik és terjesztik, melyet a mi burzsoá és kispolgári ellenségeink itt a Szovjet Köztársaságban terjesztenek, nevezetesen: ha vita folyik, — akkor nézeteltérések vannak, ha nézeteltérések vannak, akkor viszály van, ha viszály van, akkor a kommunisták gyengültek: rajta, élj az alkalommal, használd ki gyengülésüket! Ez lett a velünk szemben ellenséges világ jelszava. Erről egy pillanatra sem szabad megfeledkeznünk. Most az a feladatunk, hogy megmutassuk, hogy ha a multban — helyesen vagy helytelenül — meg is engedtük magunknak ezt a fényűzést, ebből a helyzetből úgy kell kikerülnünk, hogy a megformulázott és megvitatott platformok, finomságok, árnyalatok, csaknem-árnyalatok tengeréből, miután ezeket megfelelően megvizsgáltuk, pártkongresszusunkon megállapíthassuk: mindenesetre, akármilyen formában nyilvánult is meg ezideig a vita, akárhogy vitatkoztunk is egymással — amikor pedig olyan sok az ellenségünk — a proletárdiktatúrára paraszti országban olyan felmérhetetlen, olyan nehéz feladatok hárulnak, hogy nem elég, ha a munka csak formailag egységesebb, összetartóbb, mint eddigelé — már jelenlétünk e kongresszuson is bizonyítja, hogy ez megvan —, hanem arra van szükség, hogy ne csak formailag legyen a munka egységesebb, összetartóbb, mint eddig, arra, hogy ne legyen a legcsekélyebb nyoma, semmiesetre se maradjon semmi nyoma sem a frakciózásnak, bárhol és bárhogy lépett is fel ez eddig. Csak ez esetben fogjuk végrehajtani a ránkváró óriási feladatokat. S meggyőződésem, hogy mindannyiuk szándékát és szilárd elhatározását juttatom kifejezésre, amikor ezt mondom: erről a pártkongresszusról mindenképpen még szilárdabb, még erősebb, még őszintébb pártegységgel kell távoznunk! (T a p s.)

2

BESZÁMOLÓ AZ OK(b)P KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK POLITIKAI TEVÉKENYSÉGÉRŐL MÁRCIUS 8

Elvtársak, a Központi Bizottság politikai munkájának kérdése, mint azt önök természetesen tudják, olyan szorosan összefonódik mind a párt egész munkájával, mind a szovjet intézmények egész munkájával, mind a forradalom egész menetével, hogy, legalábbis az én véleményem szerint, beszámolóról pontos betűszerinti értelemben szó sem lehet. Feladatomat tehát úgy értelmezem, hogy igyekszem kiragadni néhány fontosabb eseményt: azokat, melyek nézetem szerint ebben az évben munkánknak és szovjet politikánknak mintegy csomópontjai voltak, azokat, melyek a lezajlott események közül a legjellegzetesebbek és a legtöbb anyagot szolgáltatják annak, aki gondolkodni akar a forradalom menetének okain, az elkövetett hibák jelentőségén — s hibákat szép számmal követtünk el —, valamint a jövőre vonatkozó tanulságokon. Mert bármennyire is magától értetődő feladat, hogy beszámoljunk az elmult esztendőről, bármennyire kötelező is ez a feladat a Központi Bizottságra nézve, bármennyire érdekes is önmagában véve a párt számára, — azok a feladatok, melyek a ránk váró és előttünk kibontakozó harccal kapcsolatosak, annyira halaszthatatlanok, súlyosak, nehezek, annyira ránk nehezednek egész súlyukkal, hogy önkénytelenül is arra irányul minden figyelmünk, miképpen vonjuk le az átéltekből a megfelelő következtetéseket és miképpen oldjuk meg a legjobban a minden figyelmünket lekötő jelenlegi és legközelebbi feladatainkat.

Munkánknak azok közül a csomópontjai közül, amelyek ebben az esztendőben a leginkább magukra vonták figyelmünket, és amelyekkel kapcsolatban, néze-

tem szerint, a legtöbb hibát követtük el, az első — a háborúról a békére való áttérés. Önök mindannyian, vagy legalábbis a legtöbben bizonyára emlékeznek arra, hogy három és fél év alatt már többször megkezdtük ezt az áttérést, de egyetlenegyszer sem fejeztük be, és úgylátszik, most sem fogjuk befejezni, mert a nemzetközi kapitalizmusnak nagyonis életbevágó érdekei fűződnek ahhoz, hogy ne engedje meg ezt az áttérést. Emlékszem, hogy már 1918 áprilisában, vagyis három évvel ezelőtt, beszéltem az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság előtt feladatainkról, s abban az időben ezeket úgy fogalmaztuk meg, hogy a polgárháborút lényegében befejeztük, pedig valójában csak megkezdődött. Mindannyian emlékeznek arra, hogy az előző pártkongresszuson minden számításunkat erre a békés építésre való áttérésre alapoztuk, mert feltételeztük, hogy azok az óriási engedmények, amelyeket abban az időben Lengyelországnak tettünk, biztosítják számunkra a békét. De már áprilisban megindult a lengyel burzsoáziának a támadása, mert a tőkés országok imperialistáival együtt a gyengeség jelének tekintette békeszeretetünket, amiért aztán kegyetlenül meglakolt: kedvezőtlenebb békéhez jutott. Mi azonban nem térhettünk át a békés építésre, és legfőbb figyelmünket ismét a Lengyelország ellen viselt háborúra, utóbb pedig Vrangel megsemmisítésére kellett fordítanunk. Ez határozta meg a mult kongresszus óta végzett munkánk tartalmát. Ismét a katonai feladatok teljesítése került munkánk középpontjába.

Amikor sikerült elérnünk, hogy az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság területéről az ellenséges hadseregek utolsó katonája is kivonuljon, akkor megkezdődött a háborúról a békére való áttérés.

Ez az áttérés olyan megrázkódtatásokkal járt, amilyenekkel korántsem számoltunk. Kétségtelen, hogy ez egyik fő oka annak a sok hibának és tévedésnek, amelyeket politikánkban a mult kongresszus óta elkövettünk, és amelyek miatt ma is szenvedünk. Annak a hadseregnek a leszerelése, melyet egy hallatlanul nagy erőpróbát kiállt országban, több évig tartó imperialista háború után kellett megteremteni, annak a hadseregnek a leszerelése, amelynek

szállítása a mi közlekedési viszonyaink mellett hihetetlen nehézségekbe ütközött, akkor, amikor ezt a helyzetet még a rossz termés előidézte éhínség és a közlekedést jelentékenyen megbénító fűtőanyaghiány is súlyosbította — ez a leszerelés, amint most látjuk, olyan feladatok elé állít bennünket, amelyeket túlságosan lebecsültünk. Számos válságnak — gazdasági, társadalmi és politikai válságnak — jórészt ez a forrása. Már a mult év végén rámutattam arra, hogy a következő tavasz egyik legnagyobb nehézségét a hadsereg leszerelése fogja előidézni. Erre utaltam december 30-án is azon a nagy vitán[39], amelyen önök közül valószínűleg sokan résztvettek. Meg kell mondanom, hogy akkoriban aligha volt világos képünk e nehézségek nagyságáról; akkoriban még nem láttuk, hogy itt nemcsak roppant nagy technikai nehézségeink lesznek, hanem hogy mindazok a bajok, amelyek a korábbi imperialista háború és az új polgárháború által elgyötört Szovjet Köztársaságra zúdultak, éppen a leszerelés során hallatlan méretekben fokozódni fognak. Bizonyos fokig helyes lesz, ha azt mondjuk, hogy ezek a bajok éppen a leszerelés során mutatkoznak meg nagyobb mértékben. Az ország több éven át kizárólag katonai feladatokra fordította minden erejét, minden eszközzel támogatta e feladatok megvalósítását és nem sajnálta erre a célra felhasználni utolsó erőforrásait, szűkös készleteit és tartalékait — s csak a háború befejezése után láttuk, mekkora a pusztulás és a nyomor, amely arra kárhoztat bennünket, hogy hosszú ideig pusztán sebeink gyógyításával foglalkozzunk. De még ezeknek a sebeknek a gyógyítására sem térhetünk át egészen. A hadsereg leszerelésével kapcsolatos technikai nehézségek jelentős mértékben megmutatják, milyen mélyreható a pusztulás, amely többek között elkerülhetetlenül számos gazdasági és társadalmi jellegű válságot idéz elő.

Kétségtelenül hiba volt a Központi Bizottság részéről, hogy nem mérte fel a leszereléssel kapcsolatos nehézségek nagyságát. Persze meg kell állapítanunk, hogy ennek felméréséhez nem lehetett semmiféle támpontunk, mert a polgárháború olyan súlyos volt, hogy itt csak egyetlen szabályt követtünk: mindent a győzelemért a polgár-

háború frontján — és semmi mást. A Szovjet-Oroszországba betört imperialistákat csakis úgy győzhettük le, hogy ehhez a szabályhoz tartottuk magunkat és hogy a Vörös Hadsereg olyan hallatlanul megfeszítette minden erejét a Kolcsak, Jugyenyics stb. ellen folytatott harcban.

Miután megállapítottuk, hogy ez az alapvető körülmény határozza meg számos hibánkat és élezi ki a válságot, szeretnék rátérni arra, hogy a párt munkájában és az egész proletariátus harcában hogyan mutatkozott meg számos még kirívóbb aránytalanság és fogyatékosság a nyilvántartás vagy terv vonalán. Itt nemcsak tervezési hibákról van szó, hanem a mi osztályunk és azon osztályok közötti erőviszonyok megállapítása körül elkövetett hibákról is, amelyekkel együttműködve vagy amelyek ellen olykor harcolva kell osztályunknak a köztársaság sorsát eldöntenie. Ebből a szempontból kiindulva kell foglalkoznunk a mult eredményeivel, a politikai tapasztalatokkal, azzal, amit a Központi Bizottságnak, minthogy az irányította a politikát, tisztáznia kell önmaga előtt és igyekeznie kell megvilágítani az egész párt előtt. Olyan különféle jelenségekről van itt szó, mint a Lengyelország ellen viselt háborúnk menete, mint a közellátási és a fűtőanyagkérdés. Támadásunk során azzal, hogy túlságos gyors ütemben csaknem Varsóig nyomultunk előre, kétségtelenül hibát követtünk el. Nem fogom most kutatni, stratégiai vagy politikai hiba volt-e ez, mert ez túlságosan messze vezetne — azt hiszem ez majd a történetírók feladata lesz, azoknak az embereknek azonban, akiknek továbbra is nehéz harcokban kell védekezniök az ellenséggel szemben, nincsen idejük arra, hogy történeti kutatásokkal foglalkozzanak. De mindenesetre hibát követtünk el, és ennek a hibának az volt az oka, hogy túlbecsültük erőfölényünket. Túlságosan bonyolult dolog volna megállapítani, hogy mennyire függött ez az erőfölény a gazdasági viszonyoktól, mennyire függött attól, hogy a Lengyelország ellen viselt háború hazafias érzelmeket ébresztett még a kispolgári elemek körében is, azoknak az elemeknek a körében, amelyek egyáltalán nem proletárelemek, egyáltalán nem rokonszenveznek a kommunizmussal, a proletariátus diktatúráját nem feltétlenül támogatják,

sőt, őszintén szólva, olykor egyáltalán nem támogatják. Mindenesetre tény, hogy a Lengyelország ellen viselt háborúban elkövettünk bizonyos hibát.

Ha pedig olyan munkaterületet veszünk szemügyre, mint a közellátás, hasonló hibát tapasztalunk. A beszolgáltatandó terményfelesleg kivetése és a kötelező beszolgáltatás teljesítése tekintetében a mult kongresszus óta eltelt évben hasonlíthatatlanul kedvezőbb volt a helyzet, mint az előző esztendőben. A begyüjtött gabona mennyisége ebben az évben meghaladja a 250 millió pudot. Február 1-ig 235 millió pudot, a mult évben viszont mindössze 210 millió pudot gyüjtöttünk be: ilyenformán gabonabegyüjtésünk az ezidei sokkal rövidebb időszakban meghaladta a mult év teljes begyüjtését. Kitűnt azonban, hogy ebből a február 1-ig begyüjtött 235 millió pud gabonából az első félév alatt kb. 155 millió pudot fogyasztottunk el, azaz havonta átlag 25 milliót vagy még többet. Persze általában el kell ismernünk, hogy nem tudtuk helyesen elosztani készleteinket, holott ezek nagyobbak voltak, mint a mult évben. Nem tudtuk helyesen felmérni a tavasszal ránk szakadó válság veszélyét és engedtünk annak a természetes törekvésnek, hogy felemeljük az éhező munkások adagját. Persze, itt is meg kell mondanunk, hogy a számításokhoz nem volt támpontunk. Valamennyi tőkés országban, az anarchia, a kapitalizmusra jellemző káosz ellenére, a gazdasági terv számításainál támpontul szolgálnak az évtizedes tapasztalatok, amelyeket az azonos gazdasági rendszerű és egymástól csak részletekben különböző tőkés országok összehasonlíthatnak. Ebből az összehasonlításból valóban tudományos törvény, bizonyos törvényszerűség és szabályszerűség vezethető le. Nekünk az ilyen számításhoz semilyen ehhez hasonló tapasztalatunk nem volt és nem is lehet, és egészen természetes, hogy amikor a háború befejezése után lehetővé vált, hogy végre valamivel többet adjunk a kiéhezett lakosságnak, nem tudtuk mindjárt a helyes mértéket megállapítani. Világos, hogy a fejadagot csak mértékkel kellett volna emelnünk és e mérséklet révén bizonyos tartalékalapot kellett volna létesítenünk a szűk napokra, amelyek tavaszra várhatók voltak és be is köszöntöttek.

Ezt nem tettük meg. Itt is hibát követtünk el, mégpedig olyan hibát, amely egész munkánkra jellemző volt — olyan hibát, amely azt mutatja, hogy a háborúról a békére való áttérés során számos olyan feladat és nehézség merült fel előttünk, amelyeknek leküzdéséhez sem tapasztalatunk, sem kellő felkészültségünk, sem megfelelő statisztikai anyagunk nem volt, s ezáltal a válság rendkívül nagy mértékben fokozódott, kiéleződött és elmérgesedett.

Kétségtelen, hogy némileg hasonló volt a helyzet a fűtőanyaggal is. A fűtőanyagkérdés a gazdasági építés legfontosabb kérdése. A háborúról a békére való egész áttérésnek, a gazdasági építésre való egész áttérésnek — amiről a mult kongresszuson szó volt és amire az azóta eltelt év folyamán egész politikánkban a legnagyobb gondot és a legnagyobb figyelmet fordítottuk — alapja és bázisa nem lehetett más, mint a fűtőanyagtermelés nyilvántartása és a fűtőanyag helyes elosztása. Enélkül szó sem lehet sem a nehézségek leküzdéséről, sem az ipar helyreállításáról. Világos, hogy ebben a tekintetben jobb helyzetben vagyunk, mint a mult évben. Régebben el voltunk szakítva a szénbányáktól és az olajmezőktől. A Vörös Hadsereg győzelme után szénhez és ásványolajhoz jutottunk. Bizonyos, hogy fűtőanyagkészleteink megnövekedtek. Tudjuk, hogy a mult kongresszus után több fűtőanyagforrásunk volt, mint azelőtt. És amikor fűtőanyagforrásaink megnövekedtek, hibát követtünk el, mert a fűtőanyagnak olyan nagyméretű elosztását engedélyeztük, hogy a fűtőanyagkészletek kimerültek, és mi fűtőanyagválság előtt álltunk, mielőtt még a rendszeres munkát megszerveztük volna. Mindezekkel a kérdésekkel kapcsolatban külön beszámolókat fognak majd hallani, s én most megközelítőleg sem tudom önökkel ismertetni azokat az adatokat, amelyek ebben a kérdésben rendelkezésünkre állanak. Mindenesetre azonban a mult tapasztalatain okulva meg kell állapítanunk, hogy ez a hiba a helyzet helytelen megítélésével és a háborúról a békére való áttérés gyorsaságával függ össze. Kitűnt, hogy az ilyen áttérés csak jóval lassúbb ütemben valósítható meg, mint ahogy mi elképzeltük. Sokkal hosszabb előkészületekre, lassúbb ütemre van szükség — ez a tanulság az elmult év tapaszta-

lataiból, s ezt a tanulságot az egész pártnak nagyon, nagyon meg kell szívlelnie, hogy a jövő évre meghatározhassa fő feladatainkat és az említett hibákat a jövőben elkerülje.

Emellett meg kell állapítanunk, hogy ezek a hibák és különösen a belőlük fakadó válságok kétségtelenül a rossz termés következtében éleződtek ki. Említettem, hogy közellátási munkánk eredményeképpen a mult kongresszus óta eltelt évben hasonlíthatatlanul nagyobb élelmiszerkészletekhez jutottunk, de meg kell mondanom azt is, hogy ez is egyik igen jelentős forrása volt a válságoknak, ugyanis a rossz termés következtében, amely óriási takarmányhiányra, a jószág elhullására és a parasztgazdaságok tönkremenésére vezetett, a kötelező beszolgáltatás azokra a vidékekre összpontosult, ahol a gabonafölöslegek nem voltak túlságosan nagyok. Sokkal több fölösleg van a köztársaság különböző határvidékein — Szibériában, Észak-Kaukázusban —, de éppen ott működött a legkevésbbé jól a szovjet apparátus, éppen ott volt kevésbbé szilárd a Szovjethatalom, és onnan az elszállítás nagy nehézségekbe ütközött. Az történt tehát, hogy a megnövekedett élelmiszerkészleteket azokon a vidékeken gyüjtöttük be, ahol a leggyengébb volt a termés, s ezáltal rendkívül kiéleződött a parasztgazdaság válsága.

Ebből is világosan látjuk, hogy nem végeztük kellő pontossággal számításainkat. Másrészt azonban olyan szorult helyzetben voltunk, hogy nem volt más választásunk. Az ország, amelynek a pusztító imperialista háború után hosszú éveken át dúló polgárháborút kellett végigszenvednie, természetesen csak úgy maradhatott fenn, hogy minden erejével támogatta a frontot. És a tönkretett ország természetesen nem tehetett egyebet, mint hogy elvette a parasztságtól az élelmiszerfölösleget, még minden ellenszolgáltatás nélkül is. Erre feltétlenül szükség volt, hogy megmentsük az országot, a hadsereget és a munkás-paraszt hatalmat. Azt mondtuk a parasztoknak: „Ti, természetesen, kölcsönképpen adjátok oda gabonátokat a munkás-paraszt államnak, de másképpen nem menthetitek meg államotokat a földbirtokosoktól és a tőkések-

től." Azok között a viszonyok között, amelyeket az imperialisták és a tőkések háborújukkal ránk kényszerítettek, nem tehettünk egyebet. Nem volt más választásunk. E körülmények folytán azonban a parasztgazdaság az oly hosszú ideig elhúzódó háború után annyira meggyengült, hogy rossz volt a termés, aminek a vetésterület csökkenése, a munkaeszközök megrongálódása, a terméshozam csökkenése, a munkaerőhiány stb. volt az oka. A termés rendkívül rossz volt, és az a körülmény, hogy mégis több terményfölösleget gyüjtöttünk be, mint vártuk, a válság olyan kiéleződésével járt együtt, hogy a legközelebbi hónapok talán még nagyobb nehézségeket és nagyobb bajokat tartogatnak számunkra. Ezt a körülményt pontosan figyelembe kell vennünk, amikor azt vizsgáljuk, hogy az elmult évben mi történt a politikában és milyen politikai feladatokat kell magunk elé tűznünk az új esztendőre. A következő évben ugyanazok a halaszthatatlan feladatok várnak megoldásra, mint az elmult esztendőben.

Most egyelőre áttérek egy másik pontra, amely egészen más területre tartozik: a szakszervezeti vitára, amely oly sok időt vett el a párttól. Ma már volt alkalmam beszélni erről, és természetesen óvatosan csak azt mondhattam, hogy önök közül sokan alighanem túlzott fényűzésnek tekintik ezt a vitát. Ehhez hozzá kell fűznöm, hogy véleményem szerint ez a fényűzés valóban teljesen megengedhetetlen volt, és amikor megengedtük ezt a vitát, kétségtelenül hibát követtünk el, és nem láttuk, hogy ezzel olyan kérdést toltunk előtérbe, amely az objektív körülmények folytán nem állhat első helyen. Megengedtük magunknak ezt a fényűzést és nem láttuk, mennyire eltereljük a figyelmet a válság égető, fenyegető és közvetlenül sürgető kérdésétől. Mit eredményezett valójában ez a vita, amely olyan sok hónapot elvett tőlünk és amely a jelenlevők többségének már alighanem a könyökén jön ki? Erről külön beszámolókat fognak hallani, de én beszámolómban csak a kérdés egyik oldalára szeretném felhívni figyelmüket, tudniillik arra, hogy itt kétségtelenül beigazolódott ez a közmondás: „kár haszonnal jár".

Sajnos, kissé sok volt a kár, és kissé kevés a haszon. (Derültség.) De volt azért haszon is: hasznos volt, hogy bár sok időt elvesztegettünk és elvontuk pártunk tagjainak figyelmét a bennünket körülvevő kispolgári ösztönösség elleni harc égető feladatairól, mégiscsak megtanultunk felismerni bizonyos olyan kölcsönös viszonyokat, amelyeket korábban nem láttunk. Hasznos volt, hogy a párt ebben a harcban szükségképpen megtanult egyetmást. Jóllehet mindannyian tudtuk, hogy mint kormányzó pártnak, feltétlenül össze kellett olvasztanunk a párt „vezető rétegeit" a szovjetek „vezető rétegeivel" — ezek nálunk össze vannak olvasztva s így is maradnak —, a párt mégis bizonyos tanulságokat vont le ebből a vitából, s ezeket számításba kell venni. Egyes platformokra főképpen a párt „vezető rétegei" szavaztak. Azok a platformok, amelyek hol „a «munkásellenzék» platformjai" néven, hol pedig valami más néven szerepeltek, mint kitűnt, nyilvánvalóan szindikalista elhajlást képviseltek. És ez nem az én személyes véleményem, hanem a jelenlevők óriási többségének a véleménye. (Felkiáltások: „Úgy van".)

A párt ebben a vitában annyira érettnek bizonyult, hogy amikor a „vezető rétegek" részéről bizonyos ingadozást tapasztalt, amikor látta, hogy a „vezető rétegek" azt mondják: „Nem tudtunk megegyezni, vizsgáljátok meg nézeteltéréseinket", gyorsan mozgósította erőit e feladat megoldására, s a legjelentősebb pártszervezetek óriási többsége mihamar válaszolt nekünk: „Van véleményünk, és ezt a véleményünket közölni fogjuk."

Ebben a vitában számos platformot fejtettek ki. Olyan sok platform volt, hogy például, ami engem illet, bár hivatalból köteles lettem volna ezeket elolvasni, attól tartok, hogy vétkeztem és nem olvastam el valamennyit. (Derültség.) Nem tudom, hogy a jelenlevők közül mindenkinek volt-e annyi szabadideje, hogy ezeket elolvassa, mindenesetre meg kell állapítanom, hogy az a szindikalista, sőt, bizonyos mértékig félanarchista elhajlás, amely itt megmutatkozott, sok olyan anyagot szolgáltat arra, amelyen elgondolkozhatunk. Néhány hónapon át megengedtük magunknak azt a fény-

űzést, hogy buzgón tanulmányozzuk a vélemények árnyalatait. Azalatt a hadsereg leszerelése banditizmusra vezetett, kiélezte a gazdasági válságot. Ennek a vitának meg kellett értetnie velünk, hogy pártunk, mint olyan párt, amely körülbelül félmillió, sőt félmilliónál több tagot számlál, először tömegpárttá, másodszor kormányzó párttá lett, és hogy mint tömegpárt részben olyasmit tükröz, ami sorain kívül történik. Igen fontos, hogy ezt megértsük.

Egy kis szindikalista vagy félanarchista elhajlás nem volna félelmetes: a párt gyorsan és határozottan felismerné és hozzálátna kijavításához. De ha ez az elhajlás azzal függ össze, hogy az országban óriási többségben van a parasztság, ha a parasztság egyre elégedetlenebb a proletárdiktatúrával, ha a parasztgazdaság válsága a végsőkig kiéleződik, ha a paraszthadsereg leszerelése százával és ezrével ontja a kátyúba jutott, foglalkozást nem találó embereket, akik megszokták, hogy a háború a mesterségük, és akik banditizmust idéznek elő — akkor nem időszerű elméleti elhajlásokról vitatkozni. És a kongresszuson nyíltan meg kell mondanunk: nem fogjuk megengedni az elhajlásokról való vitákat, ennek véget kell vetni. Ezt a pártkongresszus megteheti és meg is kell tennie, le kell vonnia ebből a megfelelő tanulságot és ezt bele kell foglalnia a Központi Bizottság politikai beszámolójába, le kell rögzítenie, le kell fektetnie, és a párt kötelességévé, törvénnyé kell tennie ezt a tanulságot. Ha vitával töltjük az időt, ez igen nagy veszéllyel jár, egyenesen a proletárdiktatúrát veszélyezteti.

Amikor néhány hónappal ezelőtt azt mondtam: „Vigyázat, ez veszélyezteti a munkásosztály uralmát és a munkásosztály diktatúráját!", egyes elvtársak, akikkel a vita során összeakadtam és akikkel vitatkoztam, azt felelték: „Ez a megfélemlítés módszere, ön terrorizál minket." Megjegyzéseimmel kapcsolatban többízben is a fejemhez vágták, hogy terrorizálok egyeseket, s én erre azt válaszoltam, hogy nevetséges volna részemről, ha régi forradalmárokat, akik mindenféle megpróbáltatásokon mentek át, terrorizálnék. De most, amikor az elvtársak látják, hová fejlődnek a leszerelés nehézségei, nem lehet

vitás, hogy nemcsak semmiféle terrort nem alkalmaztunk, hanem még a vita során elkerülhetetlen túlzásokra sem ragadtattam magam, és csupán az történt, hogy a legpontosabban rámutattam arra, ami bekövetkezett, arra, hogy összefogásra, kitartásra és fegyelemre van szükségünk — nemcsak azért, mert a proletárpárt enélkül nem dolgozhat egyetértésben, hanem azért is, mert tavasszal olyan nehéz viszonyok közé kerültünk és fogunk még kerülni, hogy egy lépést sem tehetünk a lehető legszorosabb összefogás nélkül. Ezt a két fő tanulságot, véleményem szerint, mégiscsak le tudjuk vonni a vitából. És ezért, azt hiszem, meg kell állapítanunk, hogy ha fényűzést engedtünk meg magunknak és csodálatraméltó példát mutattunk a világnak arra, hogy egy párt, amely egy elkeseredett harc rendkívül nehéz viszonyai közé került; miképpen fordít hallatlanul nagy figyelmet a platformok egyes részleteinek aprólékos tisztázására — méghozzá a rossz termés, a válság, a gazdasági romlás, és a leszerelés viszonyai között, hiszen ilyen a helyzet nálunk —, akkor ezekből a tanulságokból most politikai következtetést vonunk le, nemcsak olyan következtetést, amely egyik-másik hibára rámutat, hanem politikai következtetést, az osztályok közötti viszonyra, a munkásosztály és a parasztság közötti viszonyra vonatkozó következtetést. Ez a viszony nem olyan, mint amilyennek elképzeltük. Ez a viszony hasonlíthatatlanul nagyobb összefogást és erőösszpontosítást követel a proletariátustól, és ez a viszony a proletárdiktatúra idején sokkal nagyobb veszéllyel fenyeget, mint valamennyi Gyenyikin, Kolcsak és Jugyenyics együttvéve. Ebben a tekintetben senkinek sem szabad tévedésbe esnie, mert e tévedés a legvégzetesebb következményekkel járna! Ebből a kispolgári ösztönösségből nagy nehézségek származnak, s leküzdésükhöz szoros összefogásra — mégpedig nemcsak formális összefogásra — van szükségünk. Egységes, együttes munkára, egységes akaratra van szükség, mert a proletariátus paraszti országban csak a proletártömegek ilyen akaratával valósíthatja meg diktatúrájának és vezetésének óriási feladatait.

A nyugateurópai országokból kapunk majd segít-

séget, de nem olyan gyorsan. Kapunk segítséget és egyre többet.

A délelőtti ülésen már rámutattam arra, hogy az elmult kongresszus óta eltelt időszakban egyik legjelentékenyebb tényező — ez is szoros kapcsolatban van a Központi Bizottság tevékenységével — a Komintern II. kongresszusának megszervezése volt. A nemzetközi forradalom most, az elmult esztendőhöz képest, természetesen nagy lépést tett előre. A Kommunista Internacionále, amely a tavalyi kongresszus idején még csupán proklamációk formájában létezett, immár minden országban önálló párt formájában létezik, és nemcsak mint élenjáró párt, — a kommunizmus az egész munkásmozgalom központi kérdésévé vált. Németországban, Franciaországban és Olaszországban a Kommunista Internacionále nem csupán a munkásmozgalom középpontja lett, hanem ez országok egész politikai élete figyelmének gócpontjába került. Ősszel nem vehettünk a kezünkbe egyetlen német vagy francia lapot sem anélkül, hogy ne láttuk volna, hogyan csepülik ott a bolsevikokat és Moszkvát, milyen jelzőkkel illetnek bennünket és hogyan teszik a bolsevikokat és a III. Internacionáléba való felvétel 21 feltételét[40] saját politikai életük központi kérdésévé. Ezt eredményként kell elkönyvelnünk és ezt tőlünk senki el nem veheti! Ez a nemzetközi forradalom érlelődését és ezzel párhuzamosan az európai gazdasági válság kiéleződését mutatja. De mindenesetre, ha ezek alapján arra a feltevésre jutnánk, hogy általában rövid időn belül segítséget kapunk onnan egy tartós proletárforradalom formájában, egyszerűen őrültek volnánk, és meg vagyok győződve róla, hogy ebben a teremben ilyen emberek nincsenek. Három év alatt megtanultuk megérteni, hogy a nemzetközi forradalomba vetett reménység nem azt jelenti, hogy egy meghatározott határidőre számítunk, és hogy a fejlődés állandóan gyorsuló üteme tavaszra meghozhatja a forradalmat, de az is lehet, hogy nem hozza meg. És ezért képeseknek kell lennünk arra, hogy tevékenységünket olymódon hozzuk összhangba az országunkban levő és más országokban levő osztályviszonyokkal, hogy hosszú ideig fenn tudjuk tartani a proletárdiktatúrát, és ha csak fokozatosan is,

ki tudjunk lábolni a ránkszakadó bajokból és válságokból. Csakis ez a kérdésfeltevés lesz helyes és józan.

Most rátérek egy olyan pontra, amely a Központi Bizottságnak az elmult évben kifejtett tevékenységére vonatkozik és szorosan összefügg a most ránk háruló feladatokkal. Ez pedig — a külfölddel való kapcsolatok kérdése.

A IX. pártkongresszusig figyelmünk és minden erőfeszítésünk arra irányult, hogy a tőkés országokkal való háború állapotáról áttérjünk a békés kapcsolatokra, áttérjünk a kereskedelmi kapcsolatokra. Ennek érdekében különféle diplomáciai lépéseket tettünk és kétségkívül jelentős diplomaták fölött arattunk győzelmet. Amikor például Amerika képviselői vagy a Népszövetség képviselői azt javasolták, hogy bizonyos feltételek mellett szüntessük meg a katonai akciókat Gyenyikin, Kolcsak ellen, akkor azt hitték, hogy mi nehéz helyzetbe jutunk. Valójában ők kerültek nehéz helyzetbe, mi pedig óriási diplomáciai győzelmet arattunk. Kiderült, hogy ők húzták a rövidebbet, kénytelenek voltak visszavonni feltételeiket, amit azután az egész diplomáciai irodalom és világsajtó leleplezett. De mi a diplomáciai győzelemmel nem elégedhetünk meg. Nekünk igazi kereskedelmi kapcsolatokra és nemcsak diplomáciai győzelmekre van szükségünk. De csak ebben az évben fordultak úgy a dolgok, hogy a kereskedelmi kapcsolatok némi fejlődésnek indultak. Felvetődött az Angliával való kereskedelmi kapcsolat kérdése. Mult év nyarától kezdve ez lett a központi kérdés. A Lengyelországgal folytatott háború erősen visszavetett bennünket ebben a tekintetben. Anglia már hajlandó volt aláírni a kereskedelmi megállapodást. Az angol burzsoázia kívánta ezt a megállapodást, az angol udvari körök nem tartották kívánatosnak, igyekeztek meghiúsítani, a Lengyelországgal folytatott háború elodázta a megállapodást. A dolgok úgy alakultak, hogy mindmáig nem oldódott meg a kérdés.

Úgy tudom, ma az ujságokban megjelent az a hír, hogy Kraszin Londonban közölte a sajtóval, hogy a kereskedelmi szerződést rövidesen aláírják[41]. Nem tudom, teljesen biztosra vehető-e ennek a reménynek valóraválása.

Nem tudom eldönteni, valóban ez fog-e történni, de a magam részéről meg kell mondanom, hogy a Központi Bizottságban igen sokat foglalkoztunk ezzel a kérdéssel és a magunk részéről helyesnek tartottuk az engedmények taktikáját azért, hogy kereskedelmi megállapodást köthessünk Angliával.

Összefügg ezzel a koncessziók kérdése. Az elmult évben többet foglalkoztunk ezzel a kérdéssel, mint azelőtt. November 23-án jelent meg a Népbiztosok Tanácsának dekrétuma, amely a külföldi tőkések számára legelfogadhatóbb formában foglalta össze a koncessziók kérdését. Amikor pártkörökben ezzel a kérdéssel kapcsolatban bizonyos félreértések merültek fel, illetőleg kiderült, hogy ezt a kérdést nem egészen értik, felelős munkatársaink számos gyűlést tartottak és megvitatták ezt a kérdést. Nagyjában és egészében ez nem vezetett nézeteltérésekre, bár a munkások és a parasztok részéről meglehetősen sok tiltakozás hangzott el. Azt mondták: „Saját kapitalistáinkat elkergettük, most meg idegen kapitalistákat akarnak a nyakunkra hozni." Arra vonatkozólag, hogy ezek a tiltakozások mennyire voltak öntudatlanok, mennyire játszott itt közre a pártonkívüliek kulák vagy egyenesen kapitalista részének a számítása, ezek ugyanis úgy vélik, hogy nekik törvényes joguk van arra, hogy Oroszországban tőkések legyenek, mégpedig hatalommal rendelkező tőkések, de nem tartják jogosnak, hogy hatalommal nem rendelkező külföldi tőkét is bevonjunk, — mondom, hogy ennek vagy annak mindebben mennyi szerepe volt, arra vonatkozólag a Központi Bizottságnak persze semmiféle statisztikai adatok nem állottak rendelkezésére, de általában aligha van a világon olyan statisztika, amely ezt fel tudná mérni és ki tudná deríteni. Mi azonban ezzel a dekrétummal mindenesetre egy lépést tettünk a koncessziós kapcsolatok létrehozása terén. Meg kell mondanom, hogy a gyakorlatban — és erről sohasem szabad megfeledkeznünk — egyetlen koncessziót sem kaptunk. A vita közöttünk akörül folyik, kell-e azon igyekeznünk, hogy mindenképpen kapjunk ilyen koncessziókat. Hogy kapunk-e, az nem a mi vitáinktól vagy döntéseinktől függ, hanem a nemzetközi tőkétől. Folyó évi február elsején a Népbiztos-

sok Tanácsa egy másik rendeletet hozott a koncessziók kérdésében. Ennek a rendeletnek az első pontja így szól: „A kőolajkoncessziók kiadása Groznijban és Bakuban, valamint más működésben levő olajtelepeken elvben helyes. Meg kell kezdeni és gyors ütemben kell folytatni a tárgyalásokat."

E kérdéssel kapcsolatban nem lehetett elkerülni bizonyos vitákat. Az elvtársak úgy vélekedtek, hogy helytelen volna éppen Groznijban és Bakuban koncessziókat adni, mert ez a munkások részéről ellenállásba ütközhet. A Központi Bizottság többségével együtt jómagam is azon az állásponton voltam, hogy a panaszok alighanem indokolatlanok.

A Központi Bizottság többsége is, magam is, azon az állásponton voltunk, hogy ezekre a koncessziókra szükség van, és arra kérjük az elvtársakat, hogy ezt az álláspontot tekintélyükkel támasszák alá. Erre a más, fejlett országok állami trösztjeivel való szövetségre feltétlenül szükségünk van, mert a mi gazdasági válságunk annyira mélyreható, hogy saját erőnkből a szétrombolt gazdaságot külföldi felszerelés és technikai segítség nélkül helyreállítani nem tudjuk. Ennek a felszerelésnek egyszerű importja nem elégséges. Lehet koncessziókat adni szélesebb alapokon, talán a legnagyobb imperialista szindikátusoknak: Baku negyedrészét, Groznij negyedrészét, a legjobb erdőállományaink negyedrészét, hogy ilymódon a legmodernebb gépi berendezés megszerzésével biztosítsuk magunknak a szükséges alapot; másrészt megkapjuk érte a többi rész számára azt a felszerelést, melyre szükségünk van. Ilymódon legalább kisrészben, legalább negyedrészben vagy felerészben, utólérhetjük más országok modern, fejlett szindikátusait. Hogy enélkül nagyon súlyos helyzetben leszünk, és ha hallatlanul meg nem feszítjük minden erőnket, nem érjük utól őket, abban senki sem kételkedhet, aki a jelenlegi helyzetet csak valamennyire is józanul ítéli meg. A legnagyobb világtrösztök közül néhánnyal már megkezdtük a tárgyalásokat. Természetesen nem arról van szó, hogy ezek egyszerűen szívességet tesznek nekünk: ők ezt csak óriási profitok kedvéért teszik. A modern kapitalizmus, a békés diplomaták nyelvén szólva — rabló, rablótröszt, nem a normális idők régi kapi-

talizmusa: többszáz százalékos profitot zsebel be, minthogy a világpiacon monopolhelyzete van.

1921 február 1-én a Népbiztosok Tanácsa határozatot hozott arról, hogy 18 500 000 pud szenet vásárolunk külföldön, mert akkor már előrevetette árnyékát a fűtőanyagválság. Akkor már világos volt, hogy aranyalapunkat nemcsak gépi berendezésre kell felhasználnunk. A gépi berendezés emelné széntermelésünket, és mi jobban gazdálkodnánk, ha nem szenet, hanem gépeket rendelnénk külföldről szénbányászatunk fejlesztésére, de a válság olyan súlyosnak mutatkozott, hogy erről a gazdasági szempontból előnyösebb eljárásról át kellett térni a rosszabbra, és szénre kellett pénzt költenünk, holott itthon is termelhettünk volna szenet. Még ennél is nagyobb engedményeket kell majd tennünk, hogy fogyasztási cikkeket vásároljunk a parasztoknak és a munkásoknak.

Most áttérek a kronstadti eseményekre[42]. Még nem kaptam meg a legújabb híreket Kronstadtból, de nem kételkedem abban, hogy ezt a felkelést, amely gyorsan felfedte előttünk a fehérgárdista tábornokok jól ismert alakjait, a legközelebbi napokban, sőt talán a legközelebbi órákban leverjük. Ehhez nem fér kétség. De alaposan mérlegelnünk kell ennek az eseménynek politikai és gazdasági tanulságait.

Mit jelent ez az esemény? A politikai hatalom átmenetelét a bolsevikok kezéből a vegyes elemek olyan meghatározatlan konglomerátumának vagy szövetségének a kezébe, mely látszólag csak egy kicsit jobboldalibb a bolsevikoknál, sőt az is lehet, hogy „baloldalibb", mint a bolsevikok, — ennyire határozatlan a politikai csoportosulásoknak az az összessége, amely Kronstadtban megkísérelte magához ragadni a hatalmat. Nem kétséges, hogy ugyanakkor a fehér tábornokoknak — az elvtársak mindezt tudják — nagy szerepe volt ebben. Ez teljes mértékben bebizonyosodott. Két héttel a kronstadti események előtt a párizsi ujságok már közölték, hogy Kronstadtban felkelés tört ki. Tökéletesen világos, hogy ebben benne van az eszerek és a külföldi fehérgárdisták keze, s ugyanakkor ez a mozgalom kispolgári ellenforradalomba, ösztönös kispolgári anarchiába torkollott. Ez már újszerű dolog. Ezt

a körülményt, a válságokkal összefüggésben politikai szempontból nagyon gondosan kell mérlegelnünk és nagyon részletesen kell elemeznünk. Itt a kispolgári, anarchista ösztönösség nyilvánult meg, mely a szabadkereskedelem jelszavával lép fel és mindenkor a proletariátus diktatúrája ellen irányul. És ez a hangulat nagyon erősen hatott a proletariátusra. Megnyilvánult ez a moszkvai üzemekben, megnyilvánult ez a vidéken is több helyen, az ottani üzemekben. Ez a kispolgári ellenforradalom kétségkívül veszélyesebb, mint Gyenyikin, Jugyenyics és Kolcsak együttvéve, mert olyan országgal van dolgunk, ahol a proletariátus kisebbségben van, olyan országgal van dolgunk, amelyben a gazdasági leromlás a paraszti tulajdonra is kiterjedt, s ehhez hozzájárul még a hadsereg leszerelése is, amelyből hallatlanul nagy számban kerültek ki lázongó elemek. Akármilyen csekély vagy jelentéktelen lett volna kezdetben, mondjuk, a hatalom eltolódása, melyet a kronstadti tengerészek és munkások javasoltak — ők a kereskedelem szabadsága kérdésében akarták korrigálni a bolsevikokat —, tehát látszólag nem nagy eltolódásról volt szó, látszólag ugyanazok a jelszavak szerepeltek: „Szovjethatalom", jelentéktelen módosítással, vagy csak javított kiadásban, — de valójában a pártonkívüli elemek itt csak az ugródeszka, a lépcsőfok, a híd szerepét töltötték be a fehérgárdisták számára. Ez politikailag elkerülhetetlen. Láttuk az orosz forradalomban a kispolgári, anarchista elemeket, évtizedeken át harcoltunk ellenük. 1917 februárjától ezeket a kispolgári elemeket működésükben ismertük meg, a nagy forradalom idején, és láttuk, hogy a kispolgári pártok el akarták hitetni, hogy programmjuk alig különbözik a bolsevikokétól, csak éppen más módszerekkel valósítják meg. Ismerjük mi ezt nemcsak az Októberi Forradalom tapasztalatai alapján, ismerjük a végvidékek, a volt Orosz Birodalom különféle részeinek tapasztalatai alapján, ahol a Szovjethatalmat más hatalom képviselői váltották fel. Gondoljunk a szamárai demokratikus bizottságra![43] Valamennyien az egyenlőség, szabadság, alkotmányozó gyűlés jelszavaival jöttek, s nem egyszer, hanem sokszor kiderült, hogy mindez egyszerűen ugródeszka, híd a fehérgárdista hatalomra való áttéréshez.

Egész Európa tapasztalatai megmutatják a gyakorlatban, hogyan jár az, aki két szék közé akar ülni. Ezért éppen ezen a ponton kell elmondanunk, hogy a politikai súrlódások itt igen nagy veszélyt jelentenek. Figyelemmel kell kísérnünk ezt a kispolgári ellenforradalmat, amely a kereskedelem szabadságának a jelszavait adja ki.

Ez a veszély megmutatja nekünk azt, amiről a platformokra vonatkozó vitáinkkal kapcsolatban beszéltem; e veszély láttán meg kell értenünk, hogy nemcsak formálisan kell végetvetnünk a pártban dúló vitáknak, — ezt mi persze meg fogjuk tenni — de ez kevés! Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy komolyabban kell hozzányúlnunk a kérdéshez.

Meg kell értenünk, hogy a parasztgazdaság válságának viszonyai között csak úgy tudunk fennmaradni, ha ehhez a parasztgazdasághoz fordulunk segítségért a város és a falu érdekében. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a burzsoázia igyekszik fellázítani a parasztságot a munkások ellen, igyekszik a munkások jelszavaival fellázítani a munkások ellen a kispolgári anarchikus ösztönösséget, ami közvetlenül a proletárdiktatúra megdöntéséhez, és ennélfogva a kapitalizmus, a régi földesúritőkés hatalom visszaállításához vezet. Itt nyilvánvaló a politikai veszély. Ezt az utat számos forradalom nyilván megtette, erre az útra mindig figyelmeztettünk. Ezt az utat mi világosan láttuk. Kétségtelen, hogy ez a kommunisták kormányzó pártjától, a proletariátus vezető forradalmi elemeitől nem olyan magatartást követel, amilyet mi ebben az évben lépten-nyomon tanusítottunk. E veszély kétségtelenül nagyobb összefogást, kétségtelenül nagyobb fegyelmet, kétségtelenül harmonikusabb együttműködést követel! Enélkül lehetetlen megbirkózni azokkal a veszélyekkel, amelyeknek a sors kitett bennünket.

Továbbá, nézzük a gazdasági kérdéseket. Mit jelent a kereskedelem szabadságának a kispolgári elemek által kiadott e jelszava? Azt mutatja, hogy a proletariátus és a kisparasztok viszonyában vannak olyan nehéz problémák, vannak olyan feladatok, amelyeket még nem oldottunk meg. Én a győztes proletariátus és a kistulajdonosok viszonyáról beszélek, amikor a proletárforradalom egy

olyan országban bontakozik ki, ahol a proletariátus kisebbségben van, ahol kispolgári többség van. Ilyen országban a proletariátusnak az a szerepe, hogy vezesse ezeknek a kistulajdonosoknak a társadalmasított, kollektív, közösségi munkára való áttérését. Ez elméleti szempontból vitathatatlan. Ezt az áttérést törvényhozásunkban nemegyszer érintettük, de tudjuk, hogy nem a törvényhozói intézkedéseken fordul meg a dolog, hanem a gyakorlati megvalósításon, és tudjuk, hogy ezt el lehet érni, ha erős nagyiparral rendelkezünk, mely a kistermelőnek olyan előnyöket tud nyujtani, hogy a gyakorlatban tapasztalja ennek a nagyüzemű gazdaságnak a fölényét.

A marxisták és mindazok a szocialisták, akik a szociális forradalomról és feladatairól gondolkoztak, mindig így vetették fel elméletileg a kérdést. De nálunk az első sajátosság éppen az, melyről beszéltem, és amely Oroszországot a legnagyobb mértékben jellemzi: nálunk a proletariátus nemcsak kisebbségben van, hanem jelentős mértékben van kisebbségben, a parasztság pedig óriási többség. Olyan viszonyok között kellett védelmeznünk a forradalmat, amelyek feladataink megoldását hallatlanul megnehezítették. Nem tudtuk a gyakorlatban megmutatni a nagyüzemű termelés valamennyi előnyét, mert nagyüzemeink tönkrementek, mert maguk is csak nyomorúságosan tengődnek, és csak úgy tudjuk őket helyreállítani, ha áldozatokat követelünk éppen ezektől a kisparasztoktól. Szükség van az ipar fellendítésére, ehhez azonban fűtőanyagra van szükség, s ha már fűtőanyagra van szükség, fára is kell számítani, és tűzifára számítani annyi, mint a parasztra és lovára számítani. Olyan viszonyok közt, amikor válság, takarmányhiány van és a jószág elhullik, a paraszt nyujtson hitelt a Szovjethatalomnak a nagyipar érdekében, amelytől egyelőre semmit sem kap. Ez az a gazdasági helyzet, amely óriási nehézségeket szül, ez az a gazdasági helyzet, amely arra késztet bennünket, hogy elmélyültebben vizsgáljuk meg a háborúról a békére való áttérés feltételeit. Háború idején csak úgy gazdálkodhatunk, ha azt mondjuk a parasztoknak: „Szükség van arra, hogy kölcsönt nyujtsatok a munkás-paraszt államnak, hogy az állam kijusson nehéz helyzetéből." Amikor egész figyel-

münket a gazdaság helyreállítására összpontosítjuk, tudnunk kell, hogy kisparaszttal, kistulajdonossal, kistermelővel van dolgunk, és ez a nagyüzemű termelés teljes győzelméig, annak helyreállításáig piacra dolgozik. Márpedig a nagyüzemet a régi alapokon helyreállítani nem lehet: ez sok esztendő munkája lesz, eltart legalább egy évtizedig, sőt, tekintettel a nagy pusztulásra, valószínűleg még tovább is. Addig hosszú évekig a kistermelővel lesz dolgunk mint olyannal, és a szabadkereskedelem jelszava elkerülhetetlen lesz. Ez a jelszó nem azért veszélyes, mert a fehérgárdista és mensevik törekvéseket leplezi, hanem azért, mert elterjedhet, jóllehet a paraszti tömegek gyűlölik a fehérgárdistákat. Azért is fog elterjedni, mert megfelel a kistermelő gazdasági létfeltételeinek. A Központi Bizottság ilyen természetű meggondolásokból kiindulva hozta meg határozatát és nyitotta meg a vitát az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítéséről, ma pedig nyiltan felvetette a kongresszuson ezt a kérdést, s az elvtársak mai határozatukkal jóvá is hagyták. Az adónak és az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának kérdése törvényhozásunkban már régen felvetődött, még 1918 végén. Az adóra vonatkozó törvény kelte 1918 október 30. Ezt a törvényt — amely bevezeti a mezőgazdák természetbeni adózását — elfogadták, de nem lépett életbe. Kihirdetése után néhány hónapon át több végrehajtási utasítás követte, de alkalmazására nem került sor. Másrészt a feleslegek elvétele a paraszti gazdaságoktól olyan rendszabály volt, melyet a háborús viszonyok abszolút szükségességként ránk kényszerítettek, ez azonban nem felel meg a paraszti gazdaság némileg békés létfeltételeinek. A parasztgazdaságnak arra a biztos tudatra van szüksége, hogy ő ennyit meg ennyit beszolgáltat, ennyit meg ennyit pedig felhasználhat a helyi forgalomban.

A háborús viszonyok erősen rányomták bélyegüket egész gazdaságunkra, mind egészére, mind egyes részeire. Ezekkel a viszonyokkal számolva, azt a feladatot kellett magunk elé tűznünk, hogy begyüjtünk egy meghatározott mennyiségű élelmiszert, teljesen figyelmen kívül hagyva, milyen helyet foglal ez el a társadalmi forgalomban.

Most, amikor a háború kérdéseiről áttérünk a béke kérdéseire, más szemmel tekintjük a természetbeni adót: nemcsak az állam érdekei biztosításának szemszögéből, hanem a kisparaszti gazdaságok biztosításának szemszögéből is nézzük a dolgot. Meg kell értenünk a kisparaszti ösztönösség proletariátus elleni lázadozásának azokat a gazdasági formáit, amelyek megnyilvánultak és a jelenlegi válság során kiélesednek. Igyekeznünk kell e tekintetben mindent megtenni, ami módunkban van. Ez a legfontosabb dolog számunkra. Biztosítani kell a paraszt számára egy bizonyos szabadság lehetőségét a helyi áruforgalomban, az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatását adóvá kell változtatni, hogy a kistulajdonos jobban számba vehesse termelését és termelésének nagyságát az adóhoz mérten határozhassa meg. Persze tudjuk, hogy a mi helyzetünkben ez igen nehezen valósítható meg. A vetésterület, a terméshozam, a munkaeszközök — mindebben visszaesés tapasztalható, kétségtelenül kevesebb a felesleg, sőt nagyon sok esetben egyáltalán nincs. E helyzettel, mint ténnyel, számolnunk kell. A parasztnak egy kicsit koplalnia kell, hogy ezzel a gyárakat és a városokat megmentsük a teljes éhínségtől. Az egész állam szempontjából nézve a dolgot, ez teljesen érthető, de arra nem számítunk, hogy a szétszórtan élő, elszegényedett parasztgazda ezt megérti. S tudjuk, hogy kényszer nélkül itt nem boldogulunk, — kényszer nélkül, melyre az elszegényedett parasztság igen hevesen reagál. Ne higgyük azt sem, hogy ez a rendszabály megment bennünket a válságtól. De ugyanakkor azt a feladatot tűztük magunk elé, hogy maximális engedményeket tegyünk, hogy a kistermelőnek a legjobb feltételeket biztosítsuk erőinek kifejtéséhez. Mostanáig a háborús feladatokhoz igazodtunk. Most a békés idők viszonyaihoz kell igazodnunk. Ez a feladat hárult a Központi Bizottságra, a természetbeni adóra való áttérés feladata a proletárhatalom viszonyai között, és ez a feladat szorosan összefügg a koncessziókkal. Ezt a kérdést, amely különös figyelmet igényel, önök külön meg fogják vitatni. A proletárhatalom a koncessziók útján megállapodást köthet a fejlett országok kapitalista államaival, s ettől a megállapodástól függ

iparunk megerősödése, ami nélkül nem tudunk továbbhaladni a kommunista társadalmi rendhez vezető úton; másrészt ebben az átmeneti időszakban, olyan országban, amelyben a parasztság van túlsúlyban, értenünk kell ahhoz, hogy áttérjünk a parasztság gazdasági szükségleteit biztosító intézkedésekre, a parasztság gazdasági helyzetének megkönnyítését célzó intézkedések maximumára. Amíg a parasztságot át nem formáltuk, amíg a nagy gép át nem formálta, biztosítani kell számára a gazdálkodás szabadságának lehetőségét. Jelenleg felemás helyzetben vagyunk, forradalmunk a tőkés országok gyűrűjében megy végbe. Amíg ilyen felemás helyzetben vagyunk, kénytelenek vagyunk a kölcsönös kapcsolatok rendkívül bonyolult formáit keresni. Mi a háború nyomása alatt nem összpontosíthattuk figyelmünket arra, hogyan kell kialakítani a kölcsönös gazdasági kapcsolatokat a hallatlanul tönkrement nagyüzemű termelést kezében tartó proletár államhatalom és a kis földművelők között, és hogyan kell megtalálni az együttélés formáit a kisföldművelőkkel, akik mindaddig, amíg kisföldművelők maradnak, nem élhetnek anélkül, hogy a kisgazdaság részére a forgalom bizonyos rendszerét ne biztosítsuk. Én ezt a kérdést tartom jelenleg a legfontosabb gazdasági és politikai kérdésnek a Szovjethatalom számára. Azt tartom, hogy ebben a kérdésben foglalhatók össze munkánk politikai eredményei azóta, hogy túljutottunk a háborús időszakon és az utolsó kongresszus óta eltelt évben megkezdtük a békés állapotra való áttérést.

Ez az áttérés olyan nehézségekkel jár, olyan világosan megmutatta ezt a kispolgári ösztönösséget, hogy józanul szemügyre kell venni. Mi a jelenségeknek ezt a sorát az osztályharc szempontjából vizsgáljuk és sohasem tévedtünk abban, hogy a proletariátusnak a kispolgársághoz való viszonya — nehéz kérdés, amely a proletárhatalom győzelme érdekében bonyolult intézkedéseket, vagy helyesebben mondva, bonyolult átmeneti intézkedések egész rendszerét követeli. 1918 végén kibocsátottunk egy dekrétumot a természetbeni adóról, — ebből is látható, hogy a kommunisták tudatában voltak e kérdés jelentőségének, de a háborús viszonyok folytán nem tudtuk megoldani.

A polgárháború viszonyai között háborús intézkedésekre kellett áttérnünk. De igen nagy hiba volna, ha ebből azt a következtetést vonnánk le, hogy csak ilyenfajta intézkedések és viszonyok lehetségesek. Ez minden bizonnyal a Szovjethatalom és a proletárdiktatúra bukását jelentené. Amikor a békére való áttérés a gazdasági válság viszonyai között megy végbe, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a proletár államot könnyebb felépíteni olyan országban, ahol nagyüzemű termelés van, mint olyan országban, ahol a kisüzem van túlsúlyban. Ez a feladat sokféle módszer alkalmazását követeli meg, és mi korántsem húnyunk szemet e nehézségek fölött, és nem felejtjük el, hogy a proletariátus és a kisüzemű termelés két különböző dolog. Nem felejtjük el, hogy különféle osztályok vannak, s a kispolgári anarchikus ellenforradalom politikai lépés a fehérgárdista-uralom felé. Ezzel a ténnyel egyenesen, józanul szembe kell néznünk, s tisztában kell lennünk azzal, hogy itt egyrészt maximális összefogásra, kitartásra és fegyelemre van szükség a proletár pártban, másrészt számos olyan gazdasági intézkedésre, amelyeket a háborús viszonyok következtében egyelőre nem tudtunk megvalósítani. Le kell szögeznünk, hogy szükség van koncessziókra, gépek és szerszámok vásárlására a mezőgazdaság részére, hogy ezeket gabonára cserélve a proletariátus és a parasztság között olyan viszonyt alakítsunk ki, amely biztosítja a parasztság boldogulását békés viszonyok között. Remélem, hogy erre a kérdésre még visszatérünk, és ismétlem, hogy véleményem szerint ez fontos kérdés, s az elmult év, a háborúról a békére való áttérés esztendeje, szerfölött nehéz feladatokat tűz elénk.

Befejezésül még egy-két szót a bürokratizmus elleni harc kérdéséről, arról a kérdésről, amelyre olyan sok időt fordítottunk. Ez a kérdés már tavaly nyáron felvetődött a Központi Bizottságban, augusztusban a Központi Bizottság felvetette a szervezetekhez írt levelében, szeptemberben a pártkonferencián vetődött fel, s végül, a decemberi Szovjetkongresszuson ezt a kérdést szélesebb perspektívában tárgyalták. A bürokratizmus rákfenéje létezik, ez nem kétséges; ezt elismertük és tényleges harcot

kell folytatni ellene. Persze abban a vitában, melynek tanúi voltunk, ezt a kérdést néhány platformban legalábbis könnyelműen vetették fel, és lépten-nyomon azt tapasztaltuk, hogy kispolgári szempontból nyúltak hozzá. Nem kétséges, hogy az utóbbi időben a pártonkívüli munkások körében nyugtalanság és elégedetlenség volt tapasztalható. Amikor Moszkvában pártonkívüli gyűlések voltak, világos volt, hogy a demokráciából, a szabadságból olyan jelszót kovácsolnak, amely a Szovjethatalom megdöntésére vezet. A „munkásellenzék" tagjai közül sokan, vagy legalábbis néhányan küzdöttek ez ellen a baj ellen, e kispolgári ellenforradalmi hangulat ellen, és azt mondták: „Ez ellen össze kell fognunk." És valóban, maximális összeforrottságról tudtak tanuságot tenni. Nem tudom, valamennyien ilyenek-e a „munkásellenzék" csoportjának és a félszindikalista platformot valló egyéb csoportoknak tagjai. Ezen a kongresszuson ezt pontosan meg kell tudnunk, meg kell értenünk, hogy a bürokratizmus elleni harc abszolút szükséges harc, amely éppen olyan bonyolult, mint a kispolgári ösztönösség elleni harc. A bürokratizmus államrendünkben ma már olyan kinövés, hogy még pártprogrammunk is beszél róla, aminek az az oka, hogy a bürokratizmus ezzel a kispolgári ösztönösséggel és annak elterjedtségével van kapcsolatban. E betegségeket csak úgy lehet leküzdeni, ha a dolgozók összefognak, hogy ne csak örömmel fogadják a Munkás-Paraszt Felügyelet rendeleteit — vajjon kevés olyan rendeletünk van, amelyet örömmel fogadnak? —, hanem ahhoz is értsenek, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet útján érvényesítsék jogukat, mert jelenleg nemcsak falun nem ez a helyzet, de a városokban, sőt a fővárosokban sem! Gyakran ott sem tudják érvényesíteni jogukat, ahol a leghangosabban szidják a bürokratizmust. Erre a körülményre újra meg újra fel kell hívnunk a figyelmet.

Gyakran megfigyelhetjük, hogy egyesek, akik ez ellen a baj ellen harcolnak, talán őszintén segíteni akarják a proletárpártot, a proletárdiktatúrát, a proletár mozgalmat, valójában azonban a kispolgári anarchikus ösztönösséget segítik, mely a forradalom folyamán nemegyszer a proletárdiktatúra legveszedelmesebb ellenségének mutat-

kozott. S most — és ennek az esztendőnek ez a legfontosabb következtetése és tanulsága — újból a legveszedelmesebb ellenségnek mutatkozott, amely a leginkább akadhat követőkre és támogatásra olyan országban, mint a miénk, s amely megváltoztathatja a nagy tömegek hangulatát, sőt a pártonkívüli munkások egyrészére is befolyást gyakorolhat. Akkor pedig a proletárállam igen súlyos helyzetbe kerülne. Ha ezt nem fogjuk megérteni, ha mindebből nem vonjuk le ezt a tanulságot és nem tesszük ezt a kongresszust fordulóponttá mind gazdasági politikánkban, mind a proletariátus maximális tömörítése tekintetében, — akkor ránk is alkalmazható az a szomorú mondás, hogy semmit sem felejtettünk abból, ami gyakran lényegtelen és kicsinyes, amit el kell felejteni, és semmit sem tanultunk abból, ami komoly dolog, és amit a forradalomnak ez alatt az egy esztendeje alatt meg kellett volna tanulnunk. Remélem, hogy ez nem fog bekövetkezni! (Viharos taps.)

3

ZÁRSZÓ AZ OK(b)P KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK BESZÁMOLÓJÁHOZ MÁRCIUS 9

(Hosszantartó taps.) Elvtársak, természetszerűleg azt vártuk, hogy a Központi Bizottság politikai tevékenységéről szóló jelentéssel kapcsolatban a bírálat, a megjegyzések, a kiegészítések, a kiigazítások stb. egyaránt elsősorban a politikai munkára, a politikai hibákra fognak irányulni, és hogy politikai útmutatásokat fognak adni.

Sajnos, ha az itt kibontakozott vitát szemügyre vesszük, ha újra elolvassuk a vita során felvetett főbb pontokat, akaratlanul is felvetődik bennünk a kérdés: vajjon a kongresszus nem azért zárta le olyan hamar ezt a vitát, mert olyan meglepően tartalmatlan volt és csaknem kizárólag a „munkásellenzék" képviselői vettek részt benne? Valóban, mit hallottunk a Központi Bizottság politikai munkájáról és a jelenlegi helyzetből következő politikai feladatokról? A felszólalók többsége „munkásellenzéknek" nevezte magát, — és ez nem holmi tréfás elnevezés!.. És nem tréfadolog — ilyen helyzetben, ilyen pártban ellenzéket alkotni!

Kollontaj elvtársnő például nyiltan megmondta: „Lenin előadói beszéde megkerülte Kronstadtot." Amikor ezt hallottam, leesett az állam. A kongresszus részvevői mindannyian jól tudják — az ujságtudósításokban persze nem lehet olyan nyiltan beszélni, mint itt —, hogy előadói beszédemben mindent a kronstadti eseményekből adódó tanulságokra vonatkoztattam, mindent elejétől végig; és talán inkább azt a szemrehányást érdemeltem volna meg, hogy az előadói beszéd nagyobb részében azokról a tanulságokról beszéltem, amelyek a kronstadti esemé-

nyekből a jövőre vonatkozólag adódnak, és kisebb részében a multban elkövetett hibákról, munkánk politikai tényeiről és csomópontjairól, melyek véleményem szerint politikai feladatainkat meghatározzák és segítenek bennünket abban, hogy az eddigi hibákat elkerüljük.

Mit hallottunk itt Kronstadt tanulságairól?

Ha egyesek az ellenzék nevében lépnek fel és ezt az ellenzéket „munkásellenzéknek" nevezik, s azt mondják, hogy a Központi Bizottság a párt politikáját helytelenül irányította, akkor az ilyeneknek meg kell mondani: rá kell mutatni arra, milyen alapvető kérdésekben mutatkoznak meg ezek a fogyatékosságok és rá kell mutatni arra, hogyan kell ezeket kijavítani. Sajnos, semmit a világon, egy hangot, egy árva szót sem hallottunk a jelenlegi helyzetről és tanulságairól. Mégcsak nem is érintették az általam levont következtetést. Könnyen lehetséges, hogy ez a következtetés helytelen, de hiszen éppen azért számolunk be a kongresszuson, hogy a hibákat kijavítsuk. A pártot egybe kell kovácsolni, a pártban nem szabad megtűrni ellenzéket, — ezt a politikai következtetést kell levonni a mai helyzetből; a gazdasági következtetés pedig az, hogy nem szabad megelégedni azzal, ami a munkásosztály és a parasztság közötti megegyezés politikája terén történt, új utakat kell keresni, alkalmazni kell, ki kell próbálni ezt az újat. Konkrétan rámutattam arra, mire van szükség. Lehet, hogy ez helytelen, de erről senki sem szólt egy árva szót sem. A szónokok közül valaki, úgy emlékszem, Rjazanov, csupán azt vetette szememre, hogy az adó a beszédemben valahogy váratlanul bukkant fel, anélkül hogy a kérdést előzetesen megvitattuk volna. Ez nem így van. Csak azon csodálkozom, hogy felelős elvtársak a pártkongresszus színe előtt ilyen kijelentéseket tesznek. Az adó feletti vita néhány héttel ezelőtt indult meg a „Pravdá"-ban. Ha ebben a vitában nem óhajtottak résztvenni azok az elvtársak, akik szeretnek ellenzékesdit játszani és olyan szemrehányásokat tenni, hogy mi nem adjuk meg a széleskörű vita lehetőségét, — ez az ő hibájuk. A „Pravda" szerkesztőségével bennünket nemcsak az kapcsol össze, hogy Buharin elvtárs a Központi Bizottság tagja, hanem az is, hogy a legfontosabb témákat és a

legfontosabb politikai irányvonalakat a Központi Bizottság mindenkor megvitatja, — enélkül nem folyhat politikai munka. Az adó kérdésében a Központi Bizottság vitát indított. A „Pravdá"-ban cikkek jelentek meg. Ezekre senki sem válaszolt. Ezzel azok, akik nem válaszoltak, megmutatták, hogy nem kívánnak foglalkozni ezzel a kérdéssel. De amikor már e cikkek megjelenése után a Moszkvai Szovjet gyűlésén felszólalt a gyűlés egyik részvevője — nem emlékszem, pártonkívüli volt-e vagy mensevik — és az adóról kezdett beszélni, akkor azt mondottam: ön nem tudja, mit ír a „Pravda". Ez a szemrehányás természetesebb volt egy pártonkívülivel, mint egy párttaggal szemben. A „Pravdá"-ban nem véletlenül indítottuk meg ezt a vitát, s a kongresszuson is foglalkoznunk kell majd ezzel a kérdéssel. A felszólalók a bírálat során teljes komolytalanságról tettek tanuságot. A kérdésben vitát indítottunk, és ebben részt kellett volna venni, — különben ez az egész bírálat alaptalanná válik. Ugyanez vonatkozik a politikai kérdésre. Ismétlem: minden törekvésem arra irányult, hogy a legutóbbi eseményekből helyes következtetést vonjunk le.

Olyan időket élünk, amikor komoly veszély fenyeget bennünket: a kispolgári ellenforradalom, mint már mondottam, veszélyesebb, mint Gyenyikin. Az elvtársak ezt nem vitatták. Ez az ellenforradalom annál sajátszerűbb, mert kispolgári, anarchikus. Állítom, hogy ennek a kispolgári, anarchikus ellenforradalomnak az eszméi és jelszavai, valamint a „munkásellenzék" jelszavai közt összefüggés van. A felszólalók közül — bár leginkább a „munkásellenzék" képviselői szólaltak fel — éppen erre nem válaszolt senki. Ámde a „munkásellenzéknek" Kollontaj elvtársnő által a pártkongresszusra kiadott kis brosúrája ezt a lehető legszemléletesebben igazolja. És nekem alighanem mindenekelőtt ezzel a brosúrával kell foglalkoznom, hogy megvilágítsam önöknek, hogy az ellenforradalom, melyről beszéltem, miért ölt anarchikus, kispolgári formát, miért olyan nagyarányú és veszélyes, s miért nem értik meg a legcsekélyebb mértékben sem ezt a veszélyt a „munkásellenzék" képviselői, akik itt felszólalnak.

De mielőtt válaszolnék a „munkásellenzék" azon képviselőinek, akik itt felszólaltak, nehogy elfeledkezzem róla, szólok egy-két szót egy másik témáról, Oszinszkijről. Egy olyan elvtárs bírálta meg a Központi Bizottság beszámolóját, aki a multban elég sokat írogatott és saját platformmal lépett fel. Azt várhattuk volna, hogy a kongresszuson az alapvető intézkedéseket fogja bírálni, ami igen fontos számunkra. Az ilyen bírálat helyett azt állította, hogy Szapronovot „kidobták", és hogy ebből nyilvánvaló, hogy az egybeforrottság szükségességére vonatkozó szavak nincsenek összhangban a tettekkel, s hangsúlyozta, hogy a „munkásellenzék" két tagját megválasztották az elnökségbe. Csodálkozom azon, hogyan hozakodhat elő ilyen tizedrangú jelentőségű semmiségekkel egy rendkívül tekintélyes pártpublicista és felelős állást betöltő funkcionárius! Oszinszkij jellegzetes sajátossága, hogy mindenben politikai intrikát lát. Politikai intrikát lát abban is, hogy az elnökségben két helyet biztosítottak a „munkásellenzéknek".

Egy moszkvai pártgyűlésen megállapítottam — és sajnos, most a pártkongresszuson ismét le kell szögeznem — a „munkásellenzék" kialakulásának kezdetét, amely októberben és novemberben azzal tűnt ki, hogy a két ülésterem rendszeréig, frakció alakításáig vitte a dolgot.

Többízben beszéltünk arról, különösen én említettem — s ebben a kérdésben a Központi Bizottságban nem merültek fel nézeteltérések —, hogy feladatunk: a „munkásellenzékben" különválasztani az egészségeset az egészségtelentől, éppen mert a „munkásellenzék" bizonyos mértékben tért hódított, és mert Moszkvában hátráltatta a munkát. Novemberben, a két ülésteremben tartott konferencia idején — amikor egyesek itt ültek, mások pedig ugyanezen az emeleten egy másik helyiségben —, akkor én is nehéz helyzetben voltam és küldöttként mentem az egyik szobából a másikba — ez ártott a munkának, ez volt a frakciózás és a szakadás kezdete.

Már szeptemberben, a pártkonferencia idején, abban láttuk feladatunkat, hogy az egészségeset különválasszuk az egészségtelentől, — mert ez a csoport nem tekinthető

egészséges csoportnak. Amikor a demokratizmus elégtelen megvalósításáról beszélnek, azt mondjuk: ez tökéletesen igaz. Igen, nálunk a demokratizmust elégtelenül valósítják meg. E tekintetben segítségre van szükség, útmutatásra, hogy miképpen kell megvalósítani. Igazi megvalósításra van szükség, nem fecsegésre. Mi elfogadjuk azokat az embereket is, akik „munkásellenzéknek" nevezik magukat, vagy még rosszabb nevet választottak, bár véleményem szerint nincs olyan elnevezés, mely ennél rosszabb és kevésbbé méltó a kommunista párt tagjaira. De még ha sokkal rosszabb nevet vennének is fel, mi így gondolkozunk: minthogy ez betegség, amely a munkások egy részét megfertőzte, erre a betegségre kettőzött figyelmet kell fordítanunk. És azt, amit Oszinszkij elvtárs valamely oknál fogva hibánkul rótt fel, érdemünkül kell betudni.

Most rátérek a „munkásellenzékre". Önök elismerték, hogy ellenzékben maradtak. Önök a pártkongresszusra Kollontaj elvtársnő brosúrájával jöttek, azzal a brosúrával, amelyre ezt írták: „munkásellenzék". Akkor adták nyomdába az utolsó korrektúra-íveket, amikor a kronstadti eseményekről és a kispolgári ellenforradalom kitöréséről értesültek. És ebben a pillanatban jönnek önök a „munkásellenzék" elnevezéssel! Önök nem értik meg, mekkora felelősséget vállalnak magukra és mennyire megbontják az egységet! Minek az érdekében? Mi itt vallatóra fogjuk önöket, vizsgálatot indítunk önök ellen.

Oszinszkij elvtárs ezt a kifejezést mint polemikus kifejezést használta, úgy látta, hogy mi valami vétket vagy hibát követtünk el: akár Rjazanov, ő is politikai intrikát látott a „munkásellenzékkel" szemben folytatott politikánkban. Ez nem politikai intrika, hanem az a politika, amelyet a Központi Bizottság folytat és a jövőben is folytatni fog. Ha egészségtelen csoportok, egészségtelen áramlatok jelennek meg,— fordítsunk rájuk fokozott figyelmet.

Ha csak szemernyi egészséges mag van ebben az ellenzékben, — minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy az egészségeset az egészségtelentől különválasszuk. Nem küzdhetünk teljes sikerrel a bürokratizmus ellen, nem

valósíthatjuk meg következetesen a demokratizmust, mert gyengék vagyunk, nincs erőnk; és azt, aki ebben segíteni fog bennünket, be kell vonnunk a munkába, aki pedig segítség ürügyén ilyen brosúrákat tálal fel, azt le kell leplezni és el kell távolítani.

És ez az eltávolítás most a pártkongresszus színe előtt könnyebb lett. Itt az elnökségbe választják azokat, akik egy beteg csoportot képviselnek, s most már nem mernek majd panaszkodni, siránkozni, ezek a „szerencsétlenek", „megbántottak", „száműzöttek" ... Fáradjanak fel a szószékre, kegyeskedjenek válaszolni! Önök többet beszéltek bárkinél ... Hát nézzük csak meg, mit tálalnak fel nekünk önök egy olyan pillanatban, amikor olyan veszedelem fenyeget minket, amelyről önök maguk is elismerik, hogy nagyobb a gyenyikini veszedelemnél. Mit tálalnak fel nekünk? Milyen bírálatot mondanak? Ezt a vizsgálatot most le kell folytatni, és ez, azt hiszem, végleges lesz. Ebből elég volt, nem szabad ilyen játékot űzni a párttal! Az, aki ilyen brosúrával jelenik meg a kongresszuson, az játékot űz a párttal. Nem szabad ilyen játékot űzni ilyen helyzetben, amikor demoralizált katonák százezrei tönkreteszik, romlásba viszik a gazdaságot — nem szabad a párttal szemben ilyen magatartást tanusítani, nem szabad így eljárni. Ezt meg kell érteni, ennek véget kell vetni!

Az elnökség megválasztására és a „munkásellenzék" jellegére vonatkozó ezen előzetes megjegyzések után felhívom figyelmüket Kollontaj elvtársnő brosúrájára. E brosúra valóban figyelemreméltó, s megvonja az ellenzék által néhány hónapon át folytatott munkának, illetve az ellenzék bomlasztó tevékenységének mérlegét. Azt hiszem, egy szamárai elvtárs beszélt itt arról, hogy én „adminisztratív úton" a szindikalizmus címkét ragasztottam a „munkásellenzékre". Nem kétséges, hogy itt az adminisztrálás megemlítése nem helyénvaló, itt is meg kell nézni, melyik kérdés kíván adminisztratív megoldást. Milonov elvtárs e borzadályt keltő szóval feltűnést akart kelteni, de balul ütött ki a dolog: hogy én állítólag „adminisztratív úton" ragasztok fel címkét. Nemegyszer elmondottam, hogy Sljapnyikov elvtárs és mások a gyűléseken szemernye

vetették, hogy én a „szindikalizmus" szóval „terrorizálok". És valamelyik vita során, alighanem a bányászkongresszuson, amikor Sljapnyikov elvtárs ezt megemlítette, azt válaszoltam neki: „csak nem hiszi, hogy van olyan felnőtt ember, akit be tud csapni?" Hiszen Sljapnyikov elvtárs meg én, mi már hosszú-hosszú évek óta ismerjük egymást, még az illegalitás és az emigráció idejéből, — hát hogy mondhatja, hogy egyes elhajlások jellemzésével én terrorizáltam valakit! És mi köze van ennek az adminisztráláshoz, amikor én a „munkásellenzék" tételeiről azt mondom, hogy ez — helytelen, ez — szindikalizmus?! És miért írja Kollontaj elvtársnő, hogy én könnyelműen dobálódzom a „szindikalizmus" szóval? Ha ilyesmit állít valaki, ezt mégiscsak bizonyítania kell. Hajlandó vagyok hitelt adni annak, hogy az én bizonyításom helytelen, Kollontaj elvtársnő állítása pedig helytállóbb, — hajlandó vagyok ezt elhinni. De szükség van legalább egy kis bizonyítékra, — nem olyan szavakkal, mint terrorizmus vagy adminisztrálás (mely sajnos hivatalból nagyon igénybe vesz), hanem úgy, hogy egy pontos válasszal megcáfolja azt az általam emelt vádat, hogy a „munkásellenzék" elhajlik a szindikalizmus irányában.

Ezt a vádat én az egész párt előtt emeltem — felelősségem tudatában, és ez ki van nyomva egy brosúrában, mely 250 000 példányban jelent meg, s ezt a brosúrát mindenki olvasta[44]. Minden bizonnyal minden elvtárs készült erre a kongresszusra, és mindannyioknak tudniok kell, hogy a szindikalista elhajlás valójában anarchista elhajlás, és hogy a „munkásellenzék", amely proletár cégér mögé bújik, maga a megtestesült kispolgári, anarchikus ösztönösség.

Hogy ez az ösztönösség behatol a tömegek széles rétegeibe, az látnivaló, és a pártkongresszus ezt a kérdést megvilágította. Hogy ezt az ösztönösséget átviszik a gyakorlatba, azt Kollontaj elvtársnő brosúrái és Sljapnyikov elvtárs tézisei bizonyítják. És ezen nem tehetjük túl magunkat egyszerűen azzal, hogy Sljapnyikov elvtárs, mint mindig, arról beszél, hogy ő igazi proletár.

Kollontaj elvtársnő így kezdi a brosúráját: „Ellenzékbe vonul" — olvassuk az első oldalon — „az osztály-

szervezetbe tömörült proletárok, kommunisták leghaladottabb része." A bányászkongresszuson egy szibériai küldött már utalt arra, hogy náluk ugyanolyan kérdések merültek fel, mint Moszkvában, és Kollontaj elvtársnő hivatkozik erre brosúrájában:

„Fogalmunk sem volt arról, hogy Moszkvában a szakszervezetek szerepét illetően nézeteltérések merültek fel és vita folyik" — mondotta a bányászkongresszuson egy szibériai küldött —, „de bennünket ugyanazok a kérdések nyugtalanítottak, mint önöket."

És tovább:

„A munkásellenzék mögött proletártömegek állnak, illetve pontosabban: a munkásellenzék — ipari proletariátusunk osztályszempontból egybeforrott, osztályöntudatos, és osztályszempontból következetes része."

No hála istennek, most legalább tudjuk, hogy Kollontaj elvtársnő és Sljapnyikov elvtárs — „osztályszempontból egybeforrottak, osztályöntudatosak". Csakhogy, elvtársak, ha valaki így beszél és így ír, valamennyire mégiscsak tudnia kell, hol a határ! Ennek a brosúrának a 25. oldalán Kollontaj elvtársnő ezt írja — és ez a „munkásellenzék" téziseinek egyik legfőbb pontja:

„A népgazdaság igazgatásának megszervezése az iparági szakszervezetekbe tömörült termelők összoroszországi kongresszusának feladata. A szakszervezetek választják meg azt a központi szervet, mely az egész népgazdaságot igazgatja."

Ez a „munkásellenzéknek" az a tézise, melyet minden alkalommal idéztem a vita során és a sajtóban. S meg kell mondanom, hogy amikor ezt a tézist elolvastam, a többinek az olvasásába már bele sem fogtam, mert kárba veszett idő lett volna, hiszen ez után a tézis után világos, hogy ezek az emberek már túllépték a megengedett határt, hogy ez kispolgári, anarchikus ösztönösség, és hogy most, a kronstadti események világánál ennek a tézisnek még furcsább színezete van.

Nyáron a Komintern II. kongresszusán rámutattam a kommunista párt szerepéről szóló határozat jelentőségére. Olyan határozat ez, amely az egész világ kom-

munista munkásait, kommunista pártjait egyesíti. Ez a határozat mindent megmagyaráz. Vajjon ez azt jelenti-e, hogy mi a pártot elkülönítjük az egész munkásosztálytól, mely kétségtelenül diktatúrát gyakorol? Így látja a dolgot néhány „baloldali" és nagyon sok szindikalista, és ez a nézet most mindenütt elterjedt. Ez a nézet valójában a kispolgári ideológia terméke. Hiszen a „munkásellenzék" tézisei valóságos arculcsapását jelentik a Komintern II. kongresszusa határozatának, melyben a kommunista pártnak a proletárdiktatúra megvalósításában betöltött szerepéről van szó. Ez igenis szindikalizmus, mert — csak gondolkozzanak rajta az elvtársak — világos, hogy a mi proletariátusunknak nagyobb része deklasszálódott, hogy a hallatlan válságok, a gyárak leállítása oda vezettek, hogy az emberek menekültek az éhínség elől, a munkások egyszerűen otthagyták a gyárat, kénytelenek voltak falun elhelyezkedni és megszűntek munkások lenni. Talán mi ezt nem tudjuk és nem figyeljük meg, hogy a hallatlan válságok, a polgárháború, a város és a falu közötti normális kapcsolat megszűnése, a gabonaszállítások megszűnése előidézte, hogy mindenféle apró-cseprő cikket állítanak elő a nagyüzemekben, holmi öngyujtókat, és kenyérért cserélik el, amikor a munkások éheznek és amikor nincsenek gabonaszállítmányok? Talán nem láttuk ezt Ukrajnában, nem láttuk ezt Oroszországban? Éppen ez a gazdasági helyzet idézi elő a proletariátus deklasszálódását, ami itt is elkerülhetetlenül burzsoá-anarchista tendenciákat idéz elő és hoz felszínre.

Azok után, hogy mindezeket a bajokat átvészeltük, hogy mindezt a gyakorlatban tapasztaltuk, tudjuk, hogy milyen átkozottul nehéz a harc ellenük. A Szovjethatalom harmadfél esztendeje után ország-világ előtt megmondottuk a Kommunista Internacionáléban, hogy a proletariátus diktatúrája másként, mint a kommunista párt révén nem lehetséges. S bennünket akkor dühödten szidtak az anarchisták és a szindikalisták, akik azt mondták: „Ezek tehát azt gondolják, hogy a proletárdiktatúra megvalósításához szükség van kommunista pártra." De mi ezt megmondottuk az egész Kommunista Internacionále előtt. És ezek után megjelennek „osztályöntudatos és osztály-

szempontból egybeforrott" emberek, s azt mondják, hogy „a népgazdaság igazgatásának megszervezése a termelők összoroszországi kongresszusának a feladata" (Kollontaj elvtársnő brosúrája). „A termelők összoroszországi kongresszusa" — mi ez? Csak nem fogunk továbbra is időt fecsérelni ilyen ellenzékekre a pártban? Azt hiszem, eleget vitáztunk erről! Mindezektől a szólásszabadságról és a bírálat szabadságáról hangoztatott bölcseségektől csak úgy hemzseg ez a brosúra, és lépten-nyomon találkozunk velük a „munkásellenzék" minden beszédében, és ezek teszik e beszédek értelmének kilenctizedrészét, mert egyéb értelmük úgysincs, — mindezeknek a szavaknak egy a jelentése. Mégiscsak arra van szükség, elvtársak, hogy ne csak a szavakról beszéljünk, hanem a tartalmukról is. Olyan szavakkal, mint „a bírálat szabadsága", bennünket nem vezethetnek félre. Amikor azt mondották, hogy a pártban betegség jelei mutatkoznak, azt mondottuk, hogy ez a megállapítás fokozott figyelmet érdemel: kétségtelen, hogy van ilyen betegség. Segítsenek meggyógyítani ezt a betegséget. Mondják meg, hogyan tudnák gyógyítani. Elég sok időt töltöttünk vitával, és meg kell mondanom, hogy most sokkal jobb „puskával vitázni", mint az ellenzék által feltálalt tézisekkel. Most nincs szükség ellenzékre, elvtársak, nem olyan idők járnak! Vagy itt, vagy ott, puskával, de nem az ellenzékkel. Ezt diktálja az objektív helyzet, ne zúgolódjanak. Most nincs szükség ellenzékre, elvtársak! És én azt hiszem, hogy a pártkongresszusnak le kell vonnia ezt a következtetést, azt a következtetést kell levonnia, hogy az ellenzéknek most vége, befellegzett, most már elegünk volt az ellenzékekből! (Taps.)

Ez a csoport már régóta élt a szabad bírálat jogával. És kérdezzük most, a pártkongresszuson: melyek az eredményei, mi a tartalma az önök bírálatának, mit tanult a párt az önök bírálatából? Önök közül azokat, akik a tömeghez, az osztályszempontból valóban egybeforrott és osztályszempontból érett tömegekhez közelebb állanak, hajlandóak vagyunk bevonni a munkába. Ha Oszinszkij elvtárs ebben politikai intrikát fog látni, akkor egyedül fog maradni, a többiek pedig ezt párttagok célszerű megsegítésének fogják tekinteni. Valóban segíte-

nünk kell azoknak, akik valóban a munkástömegek között élnek, azt jól ismerik, tapasztalatokkal rendelkeznek és tudnak javaslatokat tenni a Központi Bizottságnak. S nevezzék magukat, ahogy akarják — egyre megy —, ha segíteni fognak a munkában, ha nem játszanak ellenzékesdit és nem védelmezik minden áron a csoportokat és frakciókat, hanem csak segítenek bennünket. Ha ellenben továbbra is ellenzékesdit játszanak, akkor a pártnak ki kell őket zárnia soraiból.

És amikor Kollontaj elvtársnő brosúrájának ugyanazon az oldalán vastag betűkkel a „munkásosztály iránti bizalmatlanságáról" ír, — akkor ez ahhoz a témához tartozik, hogy ők, úgymond, igazi „munkás"-ellenzék. Ugyanennek a brosúrának a 36. oldalán e gondolatnak még élesebb megfogalmazásával találkozunk:

„A «munkásellenzéknek» nem szabad engedményeket tennie, és nem is tehet engedményeket. Ez nem szakadásra való felhívás . . ." „Nem, a munkásellenzéknek más a feladata. Még ha vereséget szenved is a kongresszuson — a pártban kell maradnia és körömszakadtáig védenie kell álláspontját, hogy megmentse a pártot és kiigazítsa a párt irányvonalát."

„Még ha vereséget szenved is a kongresszuson", — lám, milyen előrelátók! (D e r ü l t s é g.) Bocsássanak meg, de én a magam részéről teljes bizonyossággal kijelenthetem, hogy a pártkongresszus ezt nem fogja megengedni! (T a p s.) A párt irányvonalának kiigazítására mindenkinek joga van. Önöknek erre minden lehetőséget megadtak.

A pártkongresszuson azt a feltételt szabtuk, hogy még csak a gyanú árnyéka se merülhessen fel abban a tekintetben, hogy bárkit is ki akarunk zárni. Mi örömmel fogadunk minden segítséget a demokratizmus megvalósításának munkájában. De puszta frázisokkal azt nem lehet megvalósítani, amikor a nép el van gyötörve. Mindenkit, aki az ügyet előbbre akarja vinni, örömmel fogadunk, de ha kijelentik, hogy „engedményekre nem vagyok hajlandó" és meg fogják menteni a pártot úgy, hogy bentmaradnak a pártban, — persze, ha benthagyják önöket a pártban! (T a p s.)

Nincs jogunk ahhoz, hogy itt bármiféle kétértelműséget megtűrjünk. A bürokratizmus elleni harcot segítő munkára, a demokratizmus védelmét segítő munkára, a valóban dolgozó tömegekkel való jobb kapcsolat kialakítására feltétlenül szükség van. E tekintetben tehetünk és kell is tennünk „engedményeket". És akármennyit erősítgetik is, hogy ők nem tesznek engedményeket, mi ismételten kijelentjük: mi igenis teszünk. Ezek egyáltalán nem engedmények, ez segítség a munkáspártnak. Ezáltal megnyerjük a pártnak mindazokat az elemeket, melyek a „munkásellenzékben" egészségesek és proletárok, s kimaradnak a szindikalista beszédek „osztályöntudatos" szerzői. (T a p s.) Moszkvában ezt az utat járták. A novemberi moszkvai kormányzósági pártkonferencia két ülésteremben végződött: egyik része az egyik teremben, a másik — a másik teremben ülésezett. Ez a szakadás kezdete. A legutóbbi moszkvai konferencia kijelentette: „Mi a «munkásellenzékből» azokat vesszük át, akiket mi akarunk, nem pedig akiket ők akarnak", — mert nekünk olyan emberek segítségére van szükségünk, akik kapcsolatban vannak a munkástömegekkel, akik a gyakorlatban tanítanak meg bennünket a bürokratizmus elleni harcra. Ez nehéz feladat. Úgy vélem, a pártkongresszusnak figyelembe kell vennie a moszkvaiaknak ezeket a tapasztalatait és ugyancsak vizsgálatot kell tartania, mégpedig nem csupán ezen a ponton, hanem a napirend valamennyi pontján. Végeredményben azoknak az embereknek, akik azt mondják, hogy „engedményeket nem tesznek", meg kell mondani: „A párt viszont tesz engedményeket", — kell, hogy a munka egyetértésben folyjon. Ezzel a politikával mi a „munkásellenzékben" különválasztjuk az egészségeset az egészségtelentől, és a párt meg fog erősödni.

Amint tudják, itt azt mondták, hogy a termelést a „termelők összoroszországi kongresszusának" kell irányítania. Nem találok szavakat ennek a süketlenségnek a jellemzésére, csak az vigasztal, hogy itt valamennyi pártfunkcionárius egyszersmind szovjetfunkcionárius is, akik már egy, két, három éve forradalmi munkát végeznek. Előttük ezt még csak bírálni sem érdemes. Ők azért zárják le a vitát, amikor ilyen beszédeket hallanak, mert unal-

mas, komolytalan dolog a „termelők összoroszországi kongresszusáról" beszélni, amely a népgazdaságot igazgatja. Ilyen javaslatot lehet tenni talán olyan országban, ahol még egyáltalán nem láttak hozzá a munkához, bár a politikai hatalmat már megragadták. Mi már hozzáláttunk a munkához. És érdekes, hogy ugyanennek a brosúrának 33. oldalán a következőket olvassuk:

„A «munkásellenzék» nem annyira tudatlan, hogy számításba ne venné a technika és a műszakilag képzett káderek nagy szerepét..." „Nem az a szándéka, hogy létrehozza a népgazdaság igazgatására saját szerveit, melyeket a termelők kongresszusa választana meg, és azután feloszlassa a népgazdasági tanácsokat, az iparigazgatóságokat, a központokat. Nem, egészen más a szándéka: ezeket a szükséges, technikailag értékes igazgatási központokat alá akarja rendelni a vezetésének, elméleti feladatokat akar eléjük tűzni, úgy akarja őket felhasználni, ahogy annak idején a gyárosok a szakemberek, a technikusok munkaerejét felhasználták."

Így hát Kollontaj elvtársnő és Sljapnyikov elvtárs, valamint az őket követő „osztályszempontból egybeforrott" emberek... elengedhetetlenül szükséges vezetésünknek rendelik alá a népgazdasági tanácsokat, az iparigazgatóságokat, a központokat — holmi Rikovokat, Noginokat és egyéb „senkiket" — és elméleti feladatokat tűznek majd eléjük! De elvtársak, hát lehet ezt komolyan venni? Ha önök előtt bármiféle „elméleti feladatok" lebegtek, miért nem jelölték ki e feladatokat? Minek mondtuk ki a vita szabadságát? Nem pusztán az eszmecserék kedvéért. A háború alatt ezt mondottuk: „Nincs időnk a bírálatra. Vrangel sürget, ha hibát követünk el — kijavítjuk azzal, hogy megverjük Vrangelt." Most, hogy a háborút befejeztük, kiabálni kezdenek: „Követeljük a vita szabadságát!" Amikor azt kérdezzük: „Mondjátok meg, miféle hibákat követtünk el?" — azt felelik: „Nem kell feloszlatni a népgazdasági tanácsokat és az iparigazgatóságokat, elméleti feladatokat kell eléjük tűzni." Vajjon Kiszeljov elvtárs, aki a bányászkongresszuson mint az „osztályszempontból egybeforrott" „munkásellenzék" képviselője elenyésző kisebbségben maradt, miért nem tanított meg bennünket akkor, amikor a Textilipari Igazgatóság élén

állt, hogyan kell harcolni a bürokrácia ellen? Vajjon Sljapnyikov elvtárs, amikor népbiztos volt, vajjon Kollontaj elvtársnő, amikor szintén népbiztos volt, miért nem tanítottak meg bennünket arra, hogyan kell harcolni a bürokratizmus ellen? Mi magunk is tudjuk, hogy van nálunk bizonyos bürokratizmus, és ez nekünk, akiknek a legtöbb dolgunk van ezzel a bürokratikus apparátussal, bizony sok bajt okoz. Aláírunk egy aktát, — de hogyan hajtják végre? Hogyan ellenőrizzük ezt, amikor ilyen óriási a bürokratikus apparátus? Önök tudják, hogyan kell ezt az apparátust csökkenteni, — adják át nekünk tudásukat, kedves elvtársak! Önök vitatkozni óhajtanak, de általánosságokban mozgó kijelentéseken kívül semmit sem nyujtanak. Ehelyett a legtisztább demagógiával foglalkoznak. Azt mondják: „A szakemberek rosszul bánnak a munkásokkal, a munkások a dolgozók köztársaságában fegyencek módjára élnek." Ez a legközönségesebb demagógia!

Olvassák el valamennyien ezt a brosúrát, elvtársak, nagyon kérem önöket! Keresve sem találhatunk jobb anyagot a „munkásellenzék" ellen, mint Kollontaj elvtársnő „Munkásellenzék" c. brosúrája. Látni fogják, hogy így valóban nem szabad hozzányúlni a kérdéshez. Hogy a bürokratizmus fájó kérdés, — azt mindannyian elismerjük, ezt még pártprogrammunk is leszögezi. Az iparigazgatóságokat és népgazdasági tanácsokat nagyon könnyű bírálni, de amikor önök így bírálnak, akkor a pártonkívüli munkástömegek ezt úgy értik, hogy szélnek kell ereszteni ezeket a szerveket! Ezen kapva kapnak az eszerek is. Ukrán elvtársaktól hallottam, hogy náluk a konferencián[45] a baloldali eszerek javaslataikat szószerint így fogalmazták meg. És mik a kronstadti határozatok? Nem olvasták őket mindannyian? Meg fogjuk mutatni önöknek a határozatokat: ugyanezt mondják. Éppen ezért hangsúlyoztam a kronstadti veszélyt, mert ez a veszély éppen abban rejlik, hogy látszólag csak egy kis eltolódást kívánnak: „Csak álljanak félre a bolsevikok", „mi a hatalmat egy kicsit korrigáljuk", — ezt akarják a kronstadtiak. De az történt, hogy Szavinkov Revalba utazott, hogy a párizsi lapok már két héttel ezelőtt írtak ezekről az eseményekről, hogy felbukkant egy fehér tábornok. Ez történt.

És így volt ez minden forradalomban. Ezért mondjuk: minthogy ez fenyeget bennünket, tömörülnünk kell, hogy ilyen eseményre fegyverrel válaszoljunk, akármilyen ártatlannak látszik is a dolog. Erre már első beszédemben rámutattam. Erre a „munkásellenzék" nem válaszol, hanem azt mondja: „Nem fogjuk feloszlatni, hanem «vezetésünknek rendeljük alá» a népgazdasági tanácsokat." „A termelők összoroszországi kongresszusa" alárendeli vezetésének a Népgazdasági Tanács 71 iparigazgatóságát! Kérdem, tréfa ez vagy mi, és vajjon komolyan lehet-e venni az ilyen embereket? Éppen ez a kispolgári, anarchikus ösztönösség nemcsak a munkástömegek között, hanem pártunkon belül is, és ezt semmiképpen sem tűrhetjük. Megengedtünk magunknak egy fényűzést: lehetővé tettük ezeknek az embereknek, hogy nézeteiket a legrészletesebben kifejtsék, többízben meghallgattuk őket. Amikor a II. bányászkongresszuson Trockij és Kiszeljov elvtárssal vitáztam, két szempont világosan kidomborodott. A „munkásellenzék" azt mondotta: „Lenin és Trockij meg fognak egyezni." Trockij felszólalásában ezt mondotta: „Aki nem érti, hogy meg kell egyezni, az a párt ellen harcol; mi természetesen meg fogunk egyezni, mert mi — a párt emberei vagyunk." Én támogattam őt. Persze, nekem más volt a véleményem, mint Trockij elvtársnak, és amikor a Központi Bizottságban többé-kevésbbé egyenlő csoportok alakulnak, a párt fog dönteni és úgy fog dönteni, hogy mi a párt akarata és utasításai szerint fogunk egyesülni. Ilyen nyilatkozatokat tettünk, Trockij meg én, a bányászkongresszus előtt, valamint ez előtt a kongresszus előtt is, a „munkásellenzék" azonban azt mondja: „Nem fogunk engedményeket tenni, de a pártban maradunk." Nem, ez a mutatvány nem fog sikerülni! (T a p s.) Mégegyszer leszögezem, hogy nekünk a bürokratizmus elleni harcban minden munkás segítsége, akárhogy nevezze is magát, ha őszintén akar nekünk segíteni — roppant kívánatos segítség. Ilyen értelemben mi hajlandók vagyunk „engedményekre" (idézőjelbe teszem ezt a szót), hajlandók vagyunk engedményekre, bármilyen kihívó nyilatkozatokat tesznek is, mert tudjuk, milyen nehezen megy a munka. A népgazdasági tanácsokat és az iparigazgatóságokat nem osz-

lathatjuk fel. Amikor azt mondják, hogy mi nem bízunk a munkásosztályban, hogy nem engedjük a munkásokat a vezető szervekbe, ez szemenszedett hazugság. Minden valamennyire használható adminisztrátort felkutatunk a munkások soraiban és örömmel alkalmazzuk, kipróbáljuk. Hiszen ha a párt nem bízik a munkásosztályban és nem engedi a munkásokat felelős pozíciókba, akkor vigye el az ördög az ilyen pártot — mondják meg kertelés nélkül! Én megmondottam, hogy ez nem igaz: az a bajunk, hogy nincsenek erőink, ha akad valaki, aki némileg használható — de különösen a munkások közül — két kézzel kapunk rajta. De nincsenek ilyen erőink. Ezért keletkezik anarchia. Itt kell támogatni a bürokrácia elleni harcot, — ehhez pedig százezrek munkájára van szükség.

A bürokratizmus elleni harc feladata programmunkban mint rendkívül hosszú időt igénylő munka szerepel. Minél szétforgácsoltabb a parasztság, annál elkerülhetetlenebb a bürokratizmus a központban.

Könnyű ilyeneket írni: „Nálunk a pártban bajok vannak." Hiszen önök megértik, mit jelent a szovjetapparátus gyengítése akkor, amikor kétmillió orosz emigráns van külföldön. Kiűzte őket a polgárháború. Boldoggá tettek bennünket azzal, hogy most Berlinben, Párizsban, Londonban és minden fővárosban, sürögnek-forognak, a miénket kivéve. Azt az ösztönösséget támogatják, melyet a kistermelő testesít meg, vagyis a kispolgári ösztönösséget.

Minden lehetőt meg fogunk tenni annak érdekében, hogy a bürokratizmust a munkások kiemelése révén leküzdjük, — minden erre irányuló gyakorlati javaslatot elfogadunk. Még ha ezt nem éppen helyesen „engedménynek" nevezzük is, ahogy itt teszik, nem kétséges, hogy a kongresszus 99%-a e brosúra ellenére is azt fogja mondani: „Mi ennek ellenére hajlandók vagyunk «engedményekre» és megnyerjük az összes egészséges elemeket." Menjetek a munkások közé és tanítsatok meg bennünket arra, hogyan kell a bürokratizmus ellen harcolni, ha ezt jobban tudjátok, mint mi, de ne mondjatok olyan beszédeket, mint Sljapnyikov. Ez olyasmi, amin nem tehetjük túl magunkat. Nem térek ki beszédének elméleti részére, mert ugyanezt elmondotta Kollontaj. Azokról a tényekről

akarok beszélni, melyeket megemlített. Azt mondotta, hogy elrohasztják a burgonyát, és azt kérdezte, miért nem állítják bíróság elé Cjurupát.

Én azonban azt kérdem: miért nem állítják bíróság elé Sljapnyikovot az ilyen beszédekért? Hát szervezett pártban vagyunk-e, ahol komolyan vesszük a fegyelmet, az egységet, vagypedig egy kronstadti jellegű gyűlésen vagyunk? Ez anarchista szellemű kronstadti frázis, amelyre fegyverrel válaszolnak. Mi szervezett párttagok vagyunk, azért jöttünk ide, hogy kijavítsuk hibáinkat. Ha Sljapnyikov elvtárs véleménye szerint Cjurupát bíróság elé kellett volna állítani, akkor miért nem tett panaszt Sljapnyikov mint szervezett párttag az Ellenőrző Bizottságnál? Amikor életre hívtuk az Ellenőrző Bizottságot, éppen azt mondottuk: a Központi Bizottság túl van halmozva adminisztrációs munkával, válasszunk ki olyan embereket, akikben a munkások megbíznak, és akik nem lesznek annyira túlhalmozva adminisztrációs munkával és a Központi Bizottság helyett meg fogják vizsgálni a panaszokat. Ez módot adott volna a bírálat fejlesztésére, a hibák kijavítására. Hát ha Cjurupa ilyen helytelenül járt el, miért nem tettek panaszt ellene az Ellenőrző Bizottságnál, Sljapnyikov pedig felszólal itt, a kongresszuson, a párt és a köztársaság legfelelősebb gyűlése előtt, és vádat emel, hogy elrohasztották a burgonyát, és azt kérdi, miért nem állították bíróság elé Cjurupát? Én pedig azt kérdezem, vajjon katonai téren nem akadnak-e hibák, nincsenek-e vesztett csaták, nem történik meg, hogy szállítmányok, felszerelések elkallódnak? Talán az ilyen katonai funkcionáriusokat bíróság elé kell állítani? Sljapnyikov elvtárs olyan szavakkal dobálódzik, amelyekben maga sem hisz, olyat állít, amit nem tud bizonyítani. Nálunk elrohad a burgonya. Persze tömérdek a hiba nálunk, sem apparátusunk, sem közlekedésünk nem működik zökkenők nélkül. De amikor, ahelyett hogy a hibákat kijavítanák, felelőtlenül ilyen vádakkal dobálódznak, mégpedig, amint azt itt néhány elvtárs már megállapította, a káröröm hangján, amikor választ követelnek arra, miért nem állították bíróság elé Cjurupát, akkor állítsanak bíróság elé minket — a Központi Bizottságot. Véleményünk szerint az ilyen

fellépés — demagógia. Vagy Cjurupát meg bennünket kell bíróság elé állítani, vagy Sljapnyikovot, de így nem lehet dolgozni. Amikor pártbeli elvtársak úgy lépnek fel, ahogy Sljapnyikov itt fellépett — és ő így lép fel mindig más gyűléseken is —, és ha Kollontaj elvtársnő brosúrájában nem is említ neveket, a brosúra egész szelleme ugyanilyen, — mi azt mondjuk: így nem lehet dolgozni, mert ez demagógia, erre támaszkodnak az anarchista-mahnoista és kronstadti elemek. Mi itt mindketten párttagok vagyunk, mindketten felelős ítélőszék előtt állunk, s ha Cjurupa megsértette a törvényt, és mi, a Központi Bizottság, ezt takargatjuk, — tessék, emeljenek határozott vádat, de ne dobálódzzanak olyan szavakkal, amelyeket holnap itt, Moszkvában, drótnélküli pletykák útján azonnal a burzsoázia tudomására hoznak; holnap a szovjet intézményekben valamennyi pletykafészek fontoskodva, kárörvendezve ismétli majd az önök szavait. Ha Cjurupa olyan, amilyennek Sljapnyikov feltünteti, ha őt, amint azt Sljapnyikov követeli, bíróság elé kell állítani, akkor állítom, hogy ezeken a szavakon komolyan gondolkozni kell, — nem szabad egyszerűen ilyen vádakkal dobálódzni. Azokat, akik így vádaskodnak, vagy eltávolítják a pártból, vagy azt mondják: megbízunk téged a burgonyaügy intézésével, ebben vagy ebben a kormányzóságban, — meglátjuk, kevesebb lesz-e a rohadt burgonya, mint azokban a kormányzóságokban, ahol Cjurupa intézte a dolgot.

4

A MUNKÁSOK ÉS AZ ÍNSÉGES PARASZTOK HELYZETÉNEK JAVÍTÁSÁRA VONATKOZÓ HATÁROZAT EREDETI TERVEZETE[46]

A hétéves háborúval és a pusztulással járó nyomorúság és nélkülözés okozta kimerültség, s az Oroszország munkásosztálya által az utóbbi negyedfél esztendőben kifejtett szinte emberfeletti erőfeszítések következtében beállott fáradtság most olyan fokra hágott, hogy a Szovjethatalom rendkívüli intézkedéseit teszi szükségessé.

Ezért az OKP X. Kongresszusa az egész párttól, minden párt- és szovjet szervtől azt követeli, hogy valóban fokozottabb figyelmet fordítsanak erre a kérdésre és haladéktalanul dolgozzanak ki olyan intézkedéseket, amelyek a munkások helyzetének javítását és nyomorúságuk mindenképpen való könnyítését célozzák.

A kongresszus jóváhagyja a Központi Bizottság és a Szovjethatalom határozatát, amely szerint az aranyalap egy részét a munkások részére szükséges fogyasztási cikkek vásárlására kell fordítani, és ennek az intézkedésnek kiszélesítését, valamint import (behozatali) tervünk ennek megfelelő haladéktalan módosítását kívánja.

A kongresszus megbízza a Központi Bizottságot külön központi szerv létrehozásával, amelynek az a feladata, hogy haladéktalanul tegyen intézkedéseket a munkások helyzetének javítása érdekében; ezt a szervet úgy kell megszervezni, hogy egyrészt az OKP Központi Bizottsága és az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács, másrészt a Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa mellett és ezekkel közvetlen kapcsolatban működjön a tervbevett intézkedések lehető leggyorsabb végrehajtása céljából, továbbá annak érdekében, hogy ezeknek az intézkedéseknek a végrehajtását maguk

a munkások ellenőrizzék. Ennek a szervnek albizottságokat kell alakítania azoknál a hivataloknál, amelyeknek különösképpen az lehet és az is kell hogy legyen a feladatuk, hogy apparátusuk és anyagi eszközeik egy részét azonnal a munkások helyzete megjavításának szolgálatába állítsák. (Külkereskedelmi Népbiztosság, Közélelmezési Népbiztosság, Hadügyi Népbiztosság, Állami Beruházási Bizottság[17], Egészségügyi Népbiztosság stb.) Ugyancsak albizottságokat kell létesíteni azokban a kormányzóságokban, ahol a legtöbb ipari munkás van összpontosítva. A kongresszus a Központi Bizottságot és a megfelelő hivatalok pártfunkcionáriusait megbízza azzal, hogy az ezekre a bizottságokra vonatkozó rendeletet azonnal elkészítse.

A X. kongresszus — tekintetbevéve azt a körülményt, hogy a rossz termés a parasztságnak súlyos nehézségeket okoz, amelyeket igen sok esetben még fokoz a hadsereg leszerelése — megbízza a Központi Bizottságot, hogy a Népbiztosok Tanácsa és az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság útján az ínséges parasztok helyzetének javítására a fentiekhez hasonló intézkedéseket hozzon, s munkájában ne szorítkozzék az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság által e célra már létrehozott bizottságra.

5

BESZÉD A SZAKSZERVEZETEKRŐL MÁRCIUS 14[48]

Elvtársak, ma Trockij elvtárs különösen udvariasan polemizált velem és azt mondta, illetve azt vetette szememre, hogy túlzottan elővigyázatos vagyok. Köszönöm ezt a bókot és sajnálom, hogy nincs módomban hasonlóval viszonozni. Ellenkezőleg, nekem barátom elővigyázatlanságáról kell beszélnem, hogy megmondjam, milyen álláspontot foglalok el azzal a hibával szemben, amely miatt olyan sok időt fecséreltem el és amely miatt most kénytelenek vagyunk folytatni a vitát a szakszervezetek kérdésében, ahelyett, hogy aktuálisabb kérdésekre térnénk át. Trockij elvtárs a szakszervezeti vitával kapcsolatos zárszavát a „Pravda" 1921 január 29-i számában mondotta el. „Vannak nézeteltérések, de minek a zűrzavar?" című cikkében szememre vetette, hogy én vagyok a hibás ebben a zűrzavarban, hogy én vetem fel azt a kérdést, ki mondotta először azt, hogy „eh". Ez a vád teljes egészében visszaszáll Trockijra: bagoly mondja verébnek, hogy nagyfejű. Ez az egész cikk arra épült, hogy Trockij a szakszervezetek termelési szerepét hangsúlyozta és azt, hogy erről beszélni kell. Nem igaz, nem ebből keletkeztek a nézeteltérések, nem ez tette őket ilyen fájdalmas jellegűvé. És akármilyen unalmas is ezt a vita után ismételgetni, ismételgetni végnélkül — igaz, hogy én a vitában csak egy hónapig vettem részt —, ismételni kell, hogy a kiindulópont nem ez volt, hanem az „átrostálásnak" az a jelszava, amelyet november 2—6-án a Szakszervezetek Ötödik Összoroszországi Konferenciáján dobtak be. És már akkor is mindenki úgy vélekedett, — aki nem aludta át Rudzutak határozatát — és ezekhez tartoztak a Központi Bizottság

tagjai, közöttük én is —, hogy a szakszervezetek termelési szerepének kérdésében nem fognak nézeteltéréseket előráncigálni, a háromhónapos vita azonban felszínre hozta őket. Ezek a nézeteltérések fennállottak, és ez politikai hiba. Trockij elvtárs a Nagy Színházban lezajlott vita során felelős funkcionáriusok előtt azt vetette szememre, hogy igyekeztem a vitát meghiúsítani. Én ezt bóknak veszem: igyekeztem meghiúsítani a vitát abban a formában, ahogyan folyt, mert az ilyen fellépés a nehéz tavasz előtt ártalmas volt. Ezt csak a vak nem látta.

Trockij elvtárs most gúnyolódik azon, hogy azt a kérdést vetem fel, ki mondta először azt, hogy „eh", és csodálkozik, miért teszek neki szemrehányást, hogy nem vett részt a bizottság munkájában. Azért, Trockij elvtárs, mert ennek nagy jelentősége van, igen nagy jelentősége, mert azzal, hogy nem vett részt a szakszervezeti bizottság munkájában, megsértette a Központi Bizottság fegyelmét. És amikor erről Trockij beszél, akkor ebből nem vita keletkezik, hanem a párt megrázkódtatása és elkeseredés, és túlzásokra kerül sor, —Trockij elvtárs az „ördögi megszállottság" kifejezést használta. Eszembe jut Golcman elvtárs egyik kifejezése, — de nem fogom idézni, mert az „ördögi" szó valami szörnyűre, Golcman viszont valami kedvesre emlékeztet, — mégse lehet itt „ördögi megszállottságról" beszélni, de hogy mindkét fél túlzásokra ragadtatta magát, és ami sokkal szörnyűségesebb, túlzásokra ragadtatta magát néhány nagyon kedves elvtárs, arról nem szabad megfeledkezni. De amikor ehhez hozzájárul még Trockij elvtárs tekintélye, és amikor ő december 25-én nyilvánosan fellép és azt mondja, hogy a kongresszusnak választania kell két irányzat között — ezek megbocsáthatatlan szavak! Ezekkel a szavakkal követte el azt a politikai hibát, mely miatt hadakozunk. És amikor itt élcelődnek azon, hogy néha két teremben folynak a tanácskozások — ez együgyűség. Szeretném látni azt a tréfacsinálót, aki azt mondja, hogy betiltjuk a küldöttek tanácskozásait a kongresszuson, nehogy szavazataik szétforgácsolódjanak. Ez igen nagy túlzás volna. Trockij elvtárs és a Cektran politikai hibát követett el azzal, hogy az „átrostálás" kérdését felvetette, mégpedig gyökerében

helytelenül vetette fel. Ez politikai hiba és ezt mindmáig nem javítottuk ki. A közlekedés ügyében hoztunk egy határozatot[19].

Mi azonban a szakszervezeti mozgalomról, a munkásosztály élcsapatának a proletariátushoz való viszonyáról beszélünk. Ha mi elmozdítunk valakit magas állásából, ebben nincs semmi megszégyenítő. Ez senkinek sem kelti rossz hírét. Ha hibát követtetek el, a kongresszus ezt meg fogja állapítani és helyre fogja állítani a kölcsönös kapcsolatokat és a kölcsönös bizalmat a munkásosztály élcsapata és a munkástömegek között. Ez a „Tizek platformjának" az értelme. Ha vannak a platformban olyan dolgok, amelyeket lehet módosítani, ha Trockij ezt hangsúlyozza, Rjazanov meg tovább fejleszti, — ezek semmiségek. Ha egy beszédben azt mondják, hogy a platformban nem látható Lenin keze nyoma, az, hogy valamiképpen résztvett megfogalmazásában, — azt felelem: ha mindenben, amit alá kell írnom, személyesen vagy telefonbeszélgetés útján résztvennék, már régen megőrültem volna. Véleményem szerint ahhoz, hogy kölcsönös kapcsolatot, kölcsönös bizalmat hozzunk létre a munkásosztály élcsapata és a munkástömegek között, ahhoz a hibát, ha a Cektran hibát követett el — mindenkivel megeshet, hogy elragadtatja magát —, jóvá kell tenni. De ha ezt a hibát védeni kezdik, akkor ez politikai veszély forrásává lesz. Ha ama hangulatok alapján, amelyeket itt Kutuzov kifejez, nem tennők meg a maximumát annak, amit a demokrácia szellemében megtehetünk, akkor politikai csődbe jutnánk. Mindenekelőtt a meggyőzés eszközéhez kell folyamodnunk és csak azután a kényszerhez. Előbb minden áron a meggyőzés eszközéhez kell folyamodnunk és azután a kényszerhez. Nem tudtuk a nagy tömegeket meggyőzni és megzavartuk az élcsapat és a tömegek közti helyes viszonyt.

Amikor olyan emberek, mint Kutuzov, egy tárgyilagos beszéd egy részét annak szentelik, hogy az apparátusunkban mutatkozó bürokratikus fonákságokat támadják, ezt válaszoljuk: ez igaz, a mi államunk olyan állam, amelyben bürokratikus kinövések vannak. A pártonkívüli munkásokat is felhívjuk arra, hogy küzdjenek ez ellen. S itt meg kell mondanom, hogy az olyan fajta

elvtársakat, mint Kutuzov, jobban be kell vonni ebbe a munkába és magasabb állásokba kell helyezni őket. Ez a tanulság adódik tapasztalatainkból.

Ami a szindikalista elhajlást illeti, Sljapnyikovnak, aki arra hivatkozott, hogy a „termelők összoroszországi kongresszusát" — platformjukban szószerint erről beszélnek, és ezt megerősítette Kollontaj — Engelsre való hivatkozással meg lehet védeni, csak két szót mondunk: ez nevetséges. Engels a kommunista társadalomról beszél. A kommunista társadalomban nem lesznek osztályok, — ott termelők lesznek[50]. És nálunk most vannak osztályok? Vannak. Folyik most nálunk osztályharc? A legádázabb osztályharc folyik! És ha valaki a legádázabb osztályharc közepette „a termelők összoroszországi kongresszusával" áll elő, mi ez, ha nem szindikalista elhajlás, amelyet határozottan és egyszersmindenkorra meg kell bélyegezni? A platformok e gyors váltakozása közben, melynek tanúi voltunk, azt láttuk, hogy még Buharin is megbotlott az egyharmadrész jelölésén. Elvtársak, a párt történetében nem szabad megfeledkeznünk az ilyen ingadozásokról.

És most, minthogy a „munkásellenzék" a demokráciát védelmezte, minthogy egészséges követeléseket támasztott, minden lehetőt meg fogunk tenni a hozzá való közeledés érdekében, s a kongresszusnak, mint kongresszusnak, egy bizonyos válogatást kell eszközölnie. Önök azt állítják, hogy mi nem küzdünk eléggé a bürokratizmus ellen, — nos, legyenek segítségünkre, jöjjenek közelebb, segítsenek a küzdelemben, de ha önök „a termelők összoroszországi kongresszusát" javasolják, ez — nem marxista, nem kommunista szempont. Rjazanov fáradozásainak eredményeképpen a „munkásellenzék" félremagyarázza a programmot. A programmban ezt olvassuk: „a szakszervezeteknek *el kell jutniok oda*, hogy ténylegesen összpontosítják kezükben az egész népgazdaság, mint egységes gazdasági egész teljes igazgatását"[51]. Sljapnyikov, aki túloz, mint mindig, úgy gondolja, hogy a mi véleményünk szerint ez 25 évszázad mulva fog bekövetkezni. A programmban ezt olvassuk: a szakszervezeteknek „el kell jutniok", és amikor a kon-

gresszus meg fogja állapítani, hogy eljutottak, akkor ez a követelmény meg fog valósulni.

Elvtársak, amikor most a kongresszus egész Oroszország proletariátusa előtt, az egész világ proletariátusa előtt le fogja szögezni, hogy a „munkásellenzék" javaslatait szindikalista fél-elhajlásnak tartja, meg vagyok győződve róla, hogy mindazok, akik az ellenzékben őszintén proletár, egészséges elemek, — bennünket fognak követni, segítségünkre lesznek abban, hogy újra megnyerjük a tömegek bizalmát, mely a nem túl jelentős cektranista hiba folytán megrendült, és akkor egyesült erővel meg tudjuk majd szilárdítani, szorosabbra tudjuk zárni sorainkat és egységesen indulhatunk abba a súlyos harcba, melyet meg kell vívnunk. És ha egységesen, határozottan, szilárdan indulunk harcba, akkor ebben a harcban győzni fogunk. (T a p s.)

6

ELŐADÓI BESZÉD AZ EGÉSZ TERMÉNYFELESLEG KÖTELEZŐ BESZOLGÁLTATÁSÁNAK TERMÉSZETBENI ADÓVAL VALÓ HELYETTESÍTÉSÉRŐL MÁRCIUS 15

Elvtársak, az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítése elsősorban és főképpen politikai kérdés, mert e kérdés lényege a munkásosztály és a parasztság viszonyában rejlik. Ennek a kérdésnek felvetése azt jelenti, hogy pótlólag, újból, vagy mondhatnám talán körültekintőbben és helyesebben kell megvizsgálni, és bizonyos értelemben felül kell vizsgálni ennek a két fő osztálynak viszonyát, amelyeknek harca vagy megegyezése egész forradalmunk sorsát meghatározza. Nincs szükség arra, hogy részletesen kitérjek ennek a revíziónak az okaira. Önök természetesen valamennyien jól tudják, hogy az események milyen láncolata — melyek főként a háború, az elszegényedés, a leszerelés és a rendkívül rossz termés nyomában járó rendkívül nyomasztó nélkülözésből fakadtak —, a körülmények milyen láncolata tette különösen súlyossá és elviselhetetlenné a parasztok helyzetét és fokozta szükségképpen ingadozásukat a proletariátustól a burzsoázia felé.

Néhány szót ennek a kérdésnek elméleti jelentőségéről, illetőleg arról, miképpen kell elméletileg hozzányúlnunk ehhez a kérdéshez. Kétségtelen, hogy a szocialista forradalom valóraváltása olyan országban, ahol a lakosság óriási többsége kisparaszti termelő, csak számos olyan különleges átmeneti intézkedés életbeléptetése útján lehetséges, amelyek fejlett kapitalista országokban, ahol az ipari és mezőgazdasági bérmunkások vannak óriási többségben, teljesen feleslegesek volnának. A fejlett kapitalista országokban van egy mezőgazdasági bérmunkásosztály, amely hosszú évtizedek során alakult ki. Csak

ilyen osztály lehet társadalmi, gazdasági és politikai tekintetben a szocializmusba való közvetlen átmenet támasza. A kapitalizmusból a szocializmusba való közvetlen átmenet csak olyan országokban lehetséges, ahol ez az osztály eléggé fejlett, csak itt nincsen szükség különleges átmeneti állami intézkedésekre. Számos műben, minden felszólalásunkban, és az egész sajtóban hangsúlyoztuk, hogy Oroszországban nem ez a helyzet, hogy Oroszországban az ipari munkások kisebbségben és a kisföldművelők óriási többségben vannak. Ilyen országban csak két feltétellel lehet a szocialista forradalomnak végleges sikere. Az első feltétel az, hogy egy vagy több előrehaladott ország szocialista forradalma idejében támogatja. Amint tudják, ennek érdekében a multhoz képest igen sokat tettünk, de korántsem tettünk eleget ahhoz, hogy ez valósággá váljék.

A második feltétel — a diktatúrát gyakorló vagy az államhatalmat kezében tartó proletariátusnak és a paraszti lakosság többségének megegyezése. A megegyezés igen tág fogalom, amely számos intézkedést és átmenetet foglal magában. Itt meg kell mondanom, hogy egész propagandánkban és agitációnkban őszintének kell lennünk. A leghatározottabban el kell ítélnünk azokat az embereket, akik politikán olykor csaknem félrevezetéssel határos apró fogásokat értenek. Ezeknek az embereknek a hibáit feltétlenül helyre kell hozni. Osztályokat nem lehet félrevezetni. Három év alatt igen sokat tettünk annak érdekében, hogy a tömegek politikai öntudatát erősítsük. A tömegek az éles harcból tanultak a legtöbbet. Nekünk — világszemléletünk, hosszú évtizedek folyamán szerzett forradalmi tapasztalataink, forradalmunk tanulságai alapján — kertelés nélkül kell felvetnünk a kérdéseket; ennek a két osztálynak az érdekei különbözők, a kisföldműves nem azt akarja, amit a munkás.

Tudjuk, hogy csakis a parasztsággal való megegyezés mentheti meg a szocialista forradalmat Oroszországban, amíg a forradalom más országokban be nem következett. S ezt minden gyűlésen és az egész sajtóban kertelés nélkül meg kell mondanunk. Semmiesetre se igyekezzünk bármit is eltitkolni, hanem mondjuk meg kereken, hogy a

parasztság elégedetlen a kölcsönös viszonynak azzal a formájával, amely köztünk kialakult, hogy nem akarja a viszonynak ezt a formáját és hogy tovább így nem fog élni. Ez vitathatatlan. Ez az akarata határozottan kifejezésre jutott. Ez a dolgozó lakosság óriási tömegeinek akarata. Ezzel számolnunk kell és eléggé józan politikusok vagyunk ahhoz, hogy nyiltan kimondjuk: vizsgáljuk hát felül parasztpolitikánkat. Ahogyan eddig volt, azt a helyzetet nem tarthatjuk fenn tovább.

Meg kell mondanunk a parasztoknak: „Ha visszafelé akartok menni, ha teljesen vissza akarjátok állítani a magántulajdont és a szabadkereskedelmet, az azt jelenti, hogy múlhatatlanul és elkerülhetetlenül a földbirtokosok és tőkések hatalmába kerültök. Számos történelmi példa és a forradalmak példája tanusítja ezt. A kommunizmus ábécéjének, a politikai gazdaságtan ábécéjének legelemibb ismerete alátámasztja ennek elkerülhetetlenségét. Tisztázzuk a kérdést. Megéri-e a parasztságnak, hogy összekülönbözzék a proletariátussal, úgy hogy visszasüllyed — és hagyja, hogy az ország visszasüllyedjen — a tőkések és földbirtokosok hatalmába, vagy nem éri meg? Fontoljátok meg ezt, vegyük közösen fontolóra."

És mi azt hisszük, hogy ha helyesen mérlegeljük a helyzetet, bármily mélyek a proletariátus és a kisföldművelők közötti érdekellentétek, amelyeknek tudatában vagyunk, az eredmény számunkra kedvező lesz.

Bármilyen nehéz is helyzetünk a készletek tekintetében, mégis meg kell oldanunk a középparasztság kielégítésének feladatát. A parasztságnak ma jóval nagyobb része középparaszt, mint azelőtt, az ellentétek elsimultak, a földhasználat sokkal egyenletesebben oszlik meg, a kulákot megnyirbálták és jelentős mértékben kisajátították, — Oroszországban nagyobb mértékben, mint Ukrajnában, Szibériában pedig kevésbbé. A statisztikai adatok azonban nagyjában és egészében teljesen vitathatatlanul arra mutattak, hogy a falu nivellálódott, kiegyenlítődött, vagyis már nem oszlik meg olyan élesen az egyik oldalon a kulákra, a másik oldalon a földnélküli parasztra. Minden egyenletesebb lett, a parasztság általánosságban véve a középparaszt helyzetébe került.

Kielégíthetjük-e ezt a középparasztságot mint olyat, azt a középparasztságot, melynek megvannak a maga gazdasági sajátosságai, gazdasági gyökerei? Ha a kommunisták közül bárki is arról álmodozott, hogy három év alatt át lehet alakítani a kisüzemű mezőgazdaság gazdasági alapját, gazdasági gyökereit, az természetesen fantaszta volt. És — mi tagadás — elég szép számban akadtak közöttünk ilyen fantaszták. S itt nincs is semmi különösebb hiba. Hogyan is lehetett volna ilyen országban fantaszták nélkül megkezdeni a szocialista forradalmat? Persze, a gyakorlat megmutatta, milyen óriási szerepe lehet a különböző kísérleteknek és kezdeményezéseknek a mezőgazdaság kollektív művelése terén. De a gyakorlat azt is megmutatta, hogy ezek a kísérletek mint olyanok hátrányos következményekkel is jártak, amikor olyan emberek, akiket a legjobb szándékok és kívánságok vezettek, falura mentek, hogy kommúnákat, kollektívákat szervezzenek, holott nem értettek a gazdálkodáshoz, mert nem voltak tapasztalataik a társas gazdálkodás terén.

Önök nagyon jól tudják, hány ilyen eset volt. Ismétlem, ezen nincs is mit csodálkozni, hiszen a kisföldművelő átalakítása, egész lelkialkatának és szokásainak átformálása olyan feladat, amelynek megoldásához nemzedékek kellenek. A kisföldművelőt illetően csak az anyagi bázis, a technika, a traktorok és gépek tömeges alkalmazása a mezőgazdaságban, a nagy méretekben történő villamosítás oldhatja meg ezt a feladatot, csak ez teheti, hogy úgy mondjuk — egészségessé a kis földművelő lelkialkatát. Ez az, ami gyökeresen és rendkívül gyors ütemben átalakítaná a kisföldművelőt. Amikor azt mondom, hogy ehhez nemzedékekre van szükség, ez nem azt jelenti, hogy ehhez évszázadok kellenek. Önök nagyon jól megértik, hogy traktorok, gépek beszerzése, s egy hatalmas ország villamosítása olyan feladat, amelynek megoldásához mindenesetre legalábbis néhány évtizedre van szükség. Ez a való helyzet.

Igyekeznünk kell kielégíteni a parasztok követeléseit, akik nincsenek kielégítve, akik elégedetlenek, s joggal elégedetlenek és nem is lehetnek elégedettek. Azt kell mondanunk a parasztoknak: „Igen, ez a helyzet nem

tarthat tovább." Hogyan elégíthetjük ki a parasztot, és mit jelent a paraszt kielégítése? Honnan kaphatunk választ arra a kérdésre, hogy miképpen kell a parasztot kielégíteni? Természetesen éppen a parasztság követeléseiből. Ezeket a követeléseket ismerjük. De meg kell vizsgálnunk ezeket a követeléseket, a gazdaságtudomány szempontjából mérlegelnünk kell mindazt, amit a földművelő gazdasági követeléseiről tudunk. Ha ezt a kérdést átgondoljuk, azonnal megértjük, hogy a kisföldművelőt alapjában véve két dologgal lehet kielégíteni. Először is, bizonyos szabad forgalomra, az egyéni kisgazda bizonyos szabadságára van szükség, másodszor pedig árut és termékeket kell szerezni. Miféle szabad forgalom az, amikor nincs mit forgalomba hozni, és miféle szabadkereskedelem az, amikor nincs mivel kereskedni! Mindez holt betű marad, márpedig az osztályokat nem holt betűk, hanem anyagi javak elégítik ki. Ezt a két feltételt jól meg kell értenünk. A második feltételről — arról, hogy miképpen tudunk áruhoz jutni és tudunk-e egyáltalán áruhoz jutni —, erről később beszélünk. Ezzel szemben az első feltételre — a szabad forgalomra — ki kell térnünk.

Mit nevezünk szabad forgalomnak? A szabad forgalom — szabadkereskedelem, a szabadkereskedelem pedig azt jelenti, hogy visszafelé megyünk a kapitalizmushoz. A szabad forgalom és a szabadkereskedelem árucserét jelent az egyes kisgazdák között. Mi mindannyian, ha a marxizmusnak legalább az ábécéjét megtanultuk, tudjuk, hogy ebből a forgalomból és a szabadkereskedelemből elkerülhetetlenül következik, hogy az árutermelők tőketulajdonosokra és munkaerőtulajdonosokra, tőkésekre és bérmunkásokra oszlanak, vagyis ismét helyreáll a tőkés bérrabszolgaság, amely nem az égből pottyan le, hanem világszerte éppen az árutermelő mezőgazdaságból nő ki. Ezt elméletileg igen jól tudjuk, s Oroszországban mindenki, aki közelebbről vizsgálta a kisföldművelő életét és gazdasági viszonyait, feltétlenül ezt tapasztalja.

Felmerül a kérdés, mi hát a helyzet, elismerheti-e a kommunista párt a kereskedelem szabadságát, áttérhet-e a szabadkereskedelemre? Nincsenek-e itt kibékíthetetlen ellentmondások? Erre azt kell válaszolni, hogy a kérdés

gyakorlati megoldása természetesen rendkívül nehéz. Már előre látom és az elvtársakkal folytatott beszélgetésekből tudom, hogy az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítésére vonatkozó előzetes tervezet alapján, amelyet önöknek szétosztottunk, a legtöbb jogos és elkerülhetetlen kérdés azzal kapcsolatban fog felmerülni, hogy a helyi gazdasági forgalom keretein belül megengedjük a cserét. Ezt leszögezzük a 8. cikkely végén. Mit jelent ez, mi itt a határ, hogyan valósíthatjuk ezt meg? Ha valaki azt gondolja, hogy ezen a kongresszuson választ kap ezekre a kérdésekre — téved. Erre a kérdésre törvényhozásunk adja meg a választ, a mi feladatunk csak az, hogy megállapítsuk az elvi irányvonalat, hogy kitűzzük a jelszót. A mi pártunk kormányzó párt, és a pártkongresszus által hozott határozat az egész köztársaságra nézve kötelező lesz, s itt elvileg kell eldöntenünk ezt a kérdést. Elvileg kell eldöntenünk ezt a kérdést és a parasztságnak tudomására kell hoznunk a döntést, mert a vetés már sürget. Továbbá, egész apparátusunkat, összes teoretikusainkat, egész gyakorlati tapasztalatunkat mozgósítanunk kell, hogy lássuk, hogyan kell ezt csinálni. Megtehetjük-e ezt, vagyis elméletileg szólva — visszaállíthatjuk-e bizonyos mértékben a kereskedelem szabadságát, a kapitalizmus szabadságát a kisföldművelők számára, anélkül hogy ezzel aláásnók a proletariátus politikai hatalmának gyökereit? Lehetséges-e ez? Lehetséges, mert minden a mértéktől függ. Ha volna lehetőségünk arra, hogy akár csak kis mennyiségben is árut szerezzünk és ezt az árut az állam, a politikai hatalom birtokában levő proletariátus kezében tartsuk, ha ezt az árut forgalomba hozhatnók, akkor mi mint állam, gazdasági hatalommal egészítenők ki politikai hatalmunkat. Ennek az árunak forgalombahozatala felélesztí a kisgazdaságot, amely most a háború és a gazdasági leromlás nehéz viszonyainak súlya alatt és annak következtében, hogy a kisgazdaságot lehetetlen fejleszteni, kátyúba jutott. A kisföldművelőnek, amíg kisföldművelő marad, olyan serkentésre, lökésre, bátorításra van szüksége, amely megfelel gazdasági alapjának, vagyis a kisüzemű különálló gazdaságnak. Itt nem lehet megszabadulni egycsapásra

a helyi szabad forgalomtól. Ha ez a forgalom az iparcikkekért cserébe bizonyos minimális gabonamennyiséget biztosít az államnak, annyit, amennyivel fedezhetjük a városok, a gyárak, az ipar szükségleteit, akkor a gazdasági forgalom úgy áll helyre, hogy az államhatalom a proletariátus kezében marad és megszilárdul. A parasztság követeli, hogy a gyakorlatban mutassák meg neki, hogy a munkás, aki kezében tartja a gyárakat, az ipart, meg tudja szervezni a forgalmat a parasztsággal. Másrészt pedig egy hatalmas földművelő ország, ahol rossz a közlekedés, ahol végeláthatatlan térségek vannak, ahol különféle éghajlati viszonyok és különféle mezőgazdasági feltételek vannak stb., szükségképpen feltételez bizonyos szabad forgalmat a helyi földművelés és a helyi ipar között. Ebben a tekintetben igen sokat vétettünk, mert túlságosan messzire mentünk: túlságosan messzire mentünk a kereskedelem és az ipar államosítása útján, a helyi forgalom megszüntetése útján. Hiba volt ez? Kétségtelenül hiba volt.

Ebben a tekintetben sok mindent egyszerűen hibásan csináltunk és óriási bűnt követnénk el, ha itt nem látnók és nem értenők meg, hogy nem tartottunk mértéket, hogy nem tudtuk, hogyan tartsunk mértéket. De itt ugyancsak volt egy kényszerítő körülmény is: eddig olyan ádáz, hallatlanul súlyos háború viszonyai között éltünk, hogy gazdasági téren is csak katonai módszerekkel dolgozhattunk. És csoda volt, hogy a tönkrement ország kiállta ezt a háborút, s ez a csoda nem az égből pottyant le, hanem a munkásosztály és a parasztság gazdasági érdekeiből fakadt, a munkásosztály és a parasztság vitte végbe ezt a csodát tömegeinek lendületével; ez a csoda tette lehetővé, hogy szembeszálljunk a földbirtokosokkal és a tőkésekkel. De ugyanakkor kétségtelen tény — s ezt a tényt az agitációban és a propagandában nem kell eltitkolnunk —, hogy tovább mentünk, mint amennyire ez elméletileg és politikailag szükséges volt. Meglehetősen nagy mértékben megengedhetjük a szabad helyi forgalmat, s ezzel a proletariátus politikai hatalmát nem ássuk alá, hanem erősítjük. Hogy ezt miképpen kell megcsinálni, az gyakorlati kérdés. Az én dolgom bebizonyítani önök-

nek, hogy elméletileg ez elképzelhető. Az államhatalom birtokában levő proletariátusnak, ha vannak valamelyes készletei — minden lehetősége megvan arra, hogy ezeket forgalomba hozza és ezzel bizonyos mértékben kielégítse a középparasztot, mégpedig a helyi gazdasági forgalom alapján.

Most néhány szót a helyi gazdasági forgalomról. Előbb azonban érintenem kell a szövetkezetek kérdését. A helyi gazdasági forgalomhoz természetesen szükségünk van a szövetkezetekre, amelyek nálunk túlságosan gúzsba vannak kötve. Programmunk hangsúlyozza, hogy az elosztás legjobb apparátusa a kapitalizmustól ránkmaradt szövetkezet, hogy ezt az apparátust meg kell tartanunk. Ezt mondja a programm. De vajjon teljesítettük-e ezt? Igen hiányosan, részben pedig egyáltalában nem teljesítettük, megint csak részben a mi hibánkból, részben háborús kényszerűségből. A szövetkezetek elősegítették a gazdasághoz jobban értő, gazdasági tekintetben képzettebb elemek kiválasztódását, ugyanakkor azonban a politikában a mensevikek és az eszerek kiválasztódását segítették elő. Ez kémiai törvény — ez ellen nem tehetünk semmit! (D e r ü l t s é g.) A mensevikek és eszerek olyan emberek, akik tudatosan vagy nem tudatosan vissza akarják állítani a kapitalizmust és segítik a Jugyenyicseket. Ez is törvény. Ezek ellen az emberek ellen harcolnunk kell. De ha már háború, hát legyen háború: védekeznünk kellett és meg is védtük magunkat. De meg lehet-e maradni éppen a mostani helyzetben? Nem lehet. És feltétlenül hibá lesz, ha ebben a tekintetben megkötjük a kezünket. Ezért a szövetkezetek kérdésében egy határozati javaslatot terjesztek elő, amely igen rövid, s amelyet felolvasok:

„Tekintettel arra, hogy az OKP IX. Kongresszusának a szövetkezetekhez való viszonyról szóló határozata teljes egészében az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása elvének elismerésén alapul, s minthogy most az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása helyett a természetbeni adót vezetjük be, az OKP X. Kongresszusa kimondja:

Az említett határozat érvényét veszti.

A kongresszus megbízza a Központi Bizottságot, hogy dolgozzon ki, és a párt- és szovjet szervek útján léptessen életbe olyan rendeleteket, amelyek az OKP programmjával összhangban és a terményfelesleg kötelező beszolgáltatása természetbeni adóval való helyettesítéséhez igazodva, megjavítják és fejlesztik a szövetkezetek szervezetét és tevékenységét"[52].

Önök azt mondják majd, hogy ez a megfogalmazás nem elég konkrét. Ez igaz, de bizonyos mértékig ilyennek is kell lennie. Miért van erre szükség? Azért, mert ahhoz, hogy teljesen konkrét lehessen, pontosan tudnunk kell, hogy mit fogunk az év végéig elvégezni. Ki tudja ezt? Senki sem tudja és nem is tudhatja.

A IX. kongresszus határozata azonban megköti a kezünket, azt mondja: „alá kell rendelni a Közellátási Népbiztosságnak". A Közellátási Népbiztosság kiváló intézmény, de nyilvánvaló politikai hibát követnénk el, ha ennek az intézménynek feltétlenül alárendelnők a szövetkezeteket, és megkötnénk a kezünket, amikor arról van szó, hogy felülvizsgáljuk a kisföldművelőkhöz való viszonyunkat. Az újonnan választott Központi Bizottságot meg kell bíznunk azzal, hogy dolgozzon ki és állapítson meg bizonyos rendszabályokat és módosításokat, s vizsgálja meg azokat a lépéseket, amelyeket előre és hátrafelé teszünk; vizsgálja meg, hogy milyen mértékben kell ezt tennünk, hogyan kell figyelembe vennünk a politikai érdekeket, mennyire kell megereszteni a gyeplőt, hogy könnyítsünk a helyzeten, hogyan kell ellenőriznünk a tapasztalati eredményeket. Ebben a tekintetben, elméletileg szólva, számos átmeneti szakasz, átmeneti rendszabály előtt állunk. Egy dolog világos előttünk: a IX. kongresszus határozata feltételezte, hogy fejlődésünk egyenes vonalban fog haladni. Kiderült, mint ahogy a forradalmak történetében minduntalan megmutatkozott, hogy a fejlődés zegzugos utat követett. Ilyen határozattal megkötni kezünket — politikai hiba. Amikor hatályon kívül helyezzük ezt a határozatot, azt mondjuk, hogy a programm szerint kell eljárnunk, amely hangsúlyozza a szövetkezeti apparátus jelentőségét.

Amikor hatályon kívül helyezzük ezt a határozatot,

azt mondjuk: ahhoz tartsátok magatokat, hogy az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatását adóval helyettesítjük. De mikor valósítjuk ezt meg? Aratás előtt semmiképpen, vagyis néhány hónap mulva. Egyformán valósítjuk ezt meg a különböző vidékeken? Semmiképpen sem. A legnagyobb ostobaság volna Közép-Oroszországot, Ukrajnát és Szibériát egy kaptafára húzni és ugyanazon sablon szerint kezelni. Azt javaslom, hogy a szabad helyi forgalomnak az alapgondolatát kongresszusi határozat formájában fogadjuk el. Úgy képzelem el, hogy ezt a legközelebbi napokban feltétlenül a Központi Bizottság levele fogja követni, amelyben a Központi Bizottság megmondja, és természetesen jobban mondja meg, mint most én mondom: ne borítsatok fel semmit, ne siessetek, ne hamarkodjátok el a dolgot, járjatok el úgy, hogy a legnagyobb mértékben kielégítsétek a középparasztságot, anélkül hogy a proletariátus érdekeit megsértenétek. Próbáljátok ki ezt, próbáljátok ki amazt, tanulmányozzátok a gyakorlatban tapasztalatok alapján, s ezután közöljétek velünk, mondjátok el milyen eredményre jutottatok, mi pedig külön bizottságot vagy esetleg több bizottságot is alakítunk, amelyek számba veszik majd a tapasztalatokat. Ez a kérdés igen fontos, mert a pénzforgalom olyan dolog, amellyel kitűnően ellenőrizhetjük, hogy kielégítő-e az ország áruforgalma, s amikor ez a forgalom nem működik jól, a pénz értéktelen papírronggyá válik. Hogy azután a tapasztalatok alapján járhassunk el, tízszer is ellenőriznünk kell az életbeléptetett rendszabályokat.

Felteszik majd nekünk a kérdést és tudni akarják majd: honnan szerezzünk árut? Hiszen a szabadkereskedelemhez áru kell, a parasztok meg igen okos emberek és kitűnően tudnak gúnyolódni. Tudunk-e most árut szerezni? Tudunk, mert gazdasági helyzetünk nemzetközi viszonylatban igen nagy mértékben megjavult. Harcolunk a nemzetközi tőke ellen, amely köztársaságunk láttán azt mondta: „Ezek haramiák, krokodilusok" (ezeket a szavakat szószerint így mondta el nekem egy angol festőművésznő, aki egy igen befolyásos politikustól hallotta ezt a kifejezést). Ha pedig krokodilusok, csak meg-

vetést érdemelnek. És ez a nemzetközi tőke hangja volt. Ez az osztályellenség hangja volt, és a maga szempontjából igaza volt. Az ilyen következtetések helyessége azonban gyakorlati ellenőrzésre szorul. Ha te, világtőke, világot átfogó hatalmas erő, azt mondod: „krokodilus", s a kezedben van az egész technika, akkor próbáld meg, lődd le! Amikor pedig megpróbálta, kitűnt, hogy ő húzza a rövidebbet. A tőke, amely kénytelen a reális politikai és gazdasági élettel számolni, akkor azt mondja: „Kereskedni kell." Itt arattunk mi igen nagy győzelmet. Most megmondom önöknek, hogy két kölcsönajánlatot kaptunk körülbelül százmillió aranyrubel összegben. Aranyunk ugyan van, de az aranyat nem lehet eladni, mert ez olyan dolog, amit nem lehet megenni. Mind úgy tönkrementek, a háború valamennyi országban hihetetlenül felforgatta a kapitalista államok közötti valutaviszonyokat. Azonkívül, hogy Európával érintkezhessünk, flottára van szükségünk, flottánk pedig nincs. A flotta az ellenség kezében van. Franciaországgal nem kötöttünk semmiféle szerződést. Franciaország azt tartja, hogy adósai vagyunk, s ezért minden hajóra azt mondja: „bocsánat ez az enyém." Nekik van hadiflottájuk, nekünk nincs. Ilyen körülmények között eddig csak kis, csekély, nevetségesen csekély mértékben tudtunk aranyat eladni. Most két ajánlatot kaptunk kapitalista bankároktól százmilliós kölcsönre. Ez a tőke természetesen rablókamatokat számít. Eddig azonban egyáltalán nem beszéltek ilyesmiről, eddig azt mondták: „Lelőlek és ingyen veszem el." Most, mivel lelőni nem tudnak, készek kereskedni. Most már Amerikával és Angliával kereskedelmi szerződésünk, mondhatni, a legjobb úton halad; ugyanezt mondhatjuk a koncessziókról is. Ezenkívül tegnap egy levelet kaptam az itt tartózkodó miszter Vanderliptől, aki számos panasz mellett, egy csomó tervet közöl velem koncessziókra és kölcsönre vonatkozólag. A finánctőkének ez a minden hájjal megkent képviselője Észak-Amerika nyugati államaival áll kapcsolatban, amelyek Japánnal méginkább hadilábon állanak. Így tehát van gazdasági lehetőségünk arra, hogy árut szerezzünk. Hogy mennyire tudjuk ezt megvalósítani, az más kérdés, de bizonyos lehetőség van rá.

Ismétlem, a gazdasági viszonyoknak ez a típusa, amely fent a külföldi kapitalizmussal való blokkra hasonlít, lehetővé teszi majd a proletár államhatalom számára, hogy lent szabad forgalmat létesítsen a parasztsággal. Tudom — és már említettem is —, hogy ezzel kapcsolatban bizonyos gúnyos megjegyzések hangzottak el. Moszkvában egy egész értelmiségi és hivatalnoki réteg van, amely azzal próbálkozik, hogy „közvéleményt" alakítson ki. Ez a réteg tréfálkozni kezdett: „Lám, mi lett a kommunizmusból! Olyan emberre hasonlít, aki mankón jár, és egész arca be van kötözve, s a kommunizmusból képrejtvény marad." Elég sok ilyen tréfát hallottam, de ezek a tréfák vagy bürokratáktól indulnak ki, vagy nem kell komolyan venni őket! Oroszország úgy került ki a háborúból, hogy állapota leginkább félholtra vert ember állapotára hasonlít: hét évig püfölték, s most, adja isten, hogy legalább mankóval tudjon járni! Ilyen helyzetben vagyunk! Aki azt hiszi, hogy mankó nélkül kikászolódhatunk belőle, annak fogalma sincs semmiről! Amíg más országokban nincs forradalom, évtizedek kellenek ahhoz, hogy kikászolódjunk, s nem sajnáljuk a százmilliókat, sőt a milliárdokat sem felmérhetetlen kincseinkből, gazdag nyersanyagforrásainkból, csak hogy segítséget kapjunk a fejlett nagykapitalizmustól. Ezt később majd kamatostul visszavesszük. De a proletárhatalmat egy hallatlanul tönkretett országban, ahol az ugyanúgy tönkretett parasztság óriási többségben van, nem lehet megtartani a tőke segítsége nélkül, amely ezért a segítségért természetesen többszáz százalékos kamatot présel majd ki az országból. Ezt meg kell érteni. És ezért — vagy ilyenfajta gazdasági viszonyok, vagy semmi. Aki másképpen veti fel a kérdést, az semmit sem ért a gyakorlati gazdasági életből és csak elmésségekkel akarja elütni a dolgot. El kell ismerni azt a tényt, hogy a tömegek hallatlanul elfáradtak és kimerültek. Hét háborús esztendő — mennyire meg kellett mutatkoznia ennek nálunk, ha a négyéves háború következményei a fejlett országokban még ma is érezhetők?!

Nálunk pedig, a mi elmaradott országunkban, hétévi háború után a munkások körében, akik hallatlan áldoza-

tokat hoztak, és a paraszttömegek között egyenesen a kimerültség állapota tapasztalható. Ez a kimerültség, ez az állapot a teljes munkaképtelenséggel határos. Gazdaságilag lélegzetvételi szünetre van szükségünk. Az volt a szándékunk, hogy az aranyalapot termelési eszközökre fordítjuk. A legjobb volna, ha magunk gyártanánk gépeket, de még ha vásárolnánk is, ezzel felépítenénk termelésünket. Ehhez azonban az szükséges, hogy legyen olyan munkás, olyan paraszt, aki képes dolgozni; a legtöbb esetben viszont nem tudnak dolgozni: hallatlanul fáradtak, teljesen kimerültek. Támogatnunk kell őket, s az aranyalapot, korábbi programmunk ellenére, közszükségleti cikkekre kell fordítanunk. Korábbi programmunk elméletileg helyes volt, de gyakorlatilag nem állja meg a helyét. Ismertetek egy kimutatást, amelyet Lezsava elvtárstól kaptam. Ebből a kimutatásból kitűnik, hogy néhányszázezer pud különféle élelmezési cikket máris vásároltunk, s ezeket a leggyorsabb úton szállítják Litvániából, Finnországból és Lettországból. Ma kaptunk hírt arról, hogy Londonban aláírtak egy szerződést, amelynek értelmében 18½ millió pud szenet veszünk: ennek vásárlását azért határoztuk el, hogy felélesszük a petrográdi ipart és a textilipart. Ha árut szerzünk be a parasztság számára, ez természetesen a programm megszegését jelenti, ez helytelen, de időt kell adnunk a lélegzetvételre, mert a nép annyira ki van merülve, hogy különben nem képes dolgozni.

Mondanom kell még egyet-mást az egyéni árucseréről. Ha szabad forgalomról beszélünk, akkor ez egyéni árucserét jelent, vagyis azt jelenti, hogy bátorítjuk a kulákokat. Mit tegyünk hát? Nem szabad szemet húnynunk afölött, hogy az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítése azt jelenti, hogy a kulákság ebben a rendszerben még inkább fog fejlődni, mint eddig. Ott fejlődik majd, ahol azelőtt nem fejlődhetett. De ez ellen nem tiltó rendszabályokkal kell harcolnunk, hanem felülről, az állam egyesítő erejével és állami rendszabályokkal. Ha gépeket tudunk adni a parasztnak, ezzel felemeljük, s amikor gépeket vagy villanyt adunk, a kiskulákok tízezrei vagy százezrei pusztulnak

el. Amíg ezt nem adhatunk, adjunk bizonyos mennyiségű árut. Ha az áru a tied, a hatalom is a tied, de ha elgáncsoljuk, feladjuk, elvetjük ennek lehetőségét, az azt jelenti, hogy teljesen lehetetlenné tesszük a forgalmat, nem elégítjük ki a középparasztságot, s így nem tudunk vele megférni. Oroszországban most a parasztság zöme középparaszt s nem kell attól tartanunk, hogy a csere egyéni cserévé válik. Mindenki tud majd valamit cserébe adni az államnak. Az egyik gabonafelesleget, a másik zöldségféléket, a harmadik — teljesíti munkakötelezettségét. Alapjában véve a helyzet a következő: gazdaságilag ki kell elégítenünk a középparasztságot és kénytelenek vagyunk beleegyezni a szabad forgalomba, másként a proletariátus hatalmának megtartása Oroszországban, a nemzetközi forradalom késlekedése esetén, gazdasági okokból lehetetlen. Ezt világosan fel kell ismernünk, és nem szabad visszarettennünk attól, hogy erről beszéljünk. Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának természetbeni adóval való helyettesítéséről szóló határozat tervezetében (a szöveget önök között szétosztottuk) sok következetlenséget, ellentmondást fognak találni, ezért is írtuk a tervezet végén: „a kongresszus alapjában (ez igen sokatmondó és sokat jelentő szó) elfogadja a Központi Bizottság által az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának természetbeni adóval való helyettesítésére vonatkozólag beterjesztett rendeleteket, és megbízza a párt Központi Bizottságát, hogy sürgősen egyeztesse össze ezeket a rendeleteket.“ Tudjuk, hogy ezeket a rendeleteket nem egyeztették össze, nem volt erre időnk, nem tértünk ki erre a részletmunkára. Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság és a Népbiztosok Tanácsa részletesen kidolgozza majd az adó bevezetésének formáit és kibocsátja a megfelelő törvényt. A következő sorrendet vettük tervbe: ha ezt a tervezetet ma elfogadják, akkor az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság legközelebbi ülésszaka határozatba foglalja, de szintén nem törvényt ad ki, hanem csak módosított rendeletet, majd ezt a Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa törvénnyé változtatja, és ami még fontosabb, gyakorlati

utasításokat ad ki. Fontos, hogy vidéken megértsék ennek jelentőségét és segítségünkre legyenek.

Miért kellett az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatását adóval helyettesítenünk? Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása feltételezte minden felesleg igénybevételét és kötelező állami monopólium létesítését. Nem járhattunk el másképpen, végszükségben voltunk. Elméletileg nem kell okvetlenül feltételeznünk, hogy az állami monopólium a szocializmus szempontjából a legjobb. Paraszti országban, amelynek ipara van — és az ipar dolgozik —, s ha rendelkezésre áll bizonyos mennyiségű áru, átmeneti rendszabályként alkalmazható az adónak és a szabad forgalomnak a rendszere.

Maga ez a forgalom ösztönzés, buzdítás, serkentés a paraszt számára. A gazda saját érdekében szorgoskodhat, és szorgoskodnia is kell neki, mert nem vesznek el tőle minden felesleget, hanem csupán az adót, s ezt lehetőleg előre meg kell majd állapítani. A legfontosabb az, hogy legyen ami a kisföldművelőt ösztönzi, buzdítja, serkenti gazdálkodásában. Államgazdaságunkat a középparaszt gazdaságához alkalmazkodva kell felépítenünk, s ezt három év alatt nem tudtuk átalakítani és még tíz év alatt sem tudjuk majd átalakítani.

Az államra bizonyos közellátási kötelezettség hárult. Ezért tavaly felemeltük a kötelező beszolgáltatás mennyiségét. Az adónak kisebbnek kell lennie. A számokat még nem állapítottuk meg pontosan, s ezeket nem is lehet megállapítani. Popov „A Szovjet Köztársaság és a szövetséges köztársaságok gabonatermelése" című brosúrájában Központi Statisztikai Hivatalunk anyagát idézi, amely pontos számadatokat tartalmaz és megmutatja, milyen okokból csökkent a mezőgazdasági termelés.

Ha rossz lesz a termés, nem vehetjük el a felesleget, mert nem lesz felesleg. A parasztok szájából vennénk ki a kenyeret. Ha jó lesz a termés, akkor mindenki koplal egy kicsit és az állam kijut a bajból — vagypedig, ha nem tudunk elvenni semmit az olyan emberektől, akik nem tudnak jóllakni, az állam elpusztul. Ez a parasztság körében végzett propagandánk feladata. Ha tűrhető lesz a termés, körülbelül félmilliárd pud feleslegünk lesz.

Ez a felesleg fedezi a fogyasztást és bizonyos tartalékot teremt. A lényeg az, hogy a parasztot gazdaságilag ösztönözzük, serkentsük. Azt kell mondanunk a kisgazdának: „Te, gazda, termelj élelmiszert s az állam minimális adót vet ki rád."

Letelik az időm, be kell fejeznem. Ismétlem: nem bocsáthatjuk ki a törvényt most azonnal. Határozatunknak az a hibája, hogy nem túlságosan törvényjellegű — pártkongresszuson nem hoznak törvényeket. Ezért javasoljuk, hogy fogadják el alapul a Központi Bizottság határozattervezetét és bízzák meg a Központi Bizottságot azzal, hogy egyeztesse annak irányelveit. Mi ennek a határozatnak a szövegét kinyomatjuk, s a helyi funkcionáriusok azon lesznek majd, hogy egyeztessék és korrigálják. E határozat teljes egységesítése lehetetlen, ez megoldhatatlan feladat, mert az élet hallatlanul változatos. Átmeneti rendszabályok keresése igen nehéz feladat. Ha ezt nem sikerül gyorsan és nehézség nélkül megvalósítanunk, nem csüggedünk, mert mégis elérjük, amit akarunk. Minden félig-meddig öntudatos paraszt feltétlenül megérti, hogy mi mint kormány a munkásosztályt és azokat a dolgozókat képviseljük, akikkel a dolgozó parasztok (és ezekből áll a parasztok kilenctizedrésze) egyetérthetnek, s hogy minden visszafordulás a régi cári kormányhoz való visszatérés lenne. Ezt mutatja a kronstadti tapasztalat. Ott nem akarják a fehérgárdistákat, nem akarják a mi hatalmunkat — pedig más hatalom nincsen — és olyan helyzetben vannak, amely a legjobb agitáció mellettünk és mindenféle új kormány ellen.

Most lehetőségünk van arra, hogy megegyezzünk a parasztokkal, s ezt gyakorlatiasan, ügyesen, leleményesen, rugalmasan kell megvalósítanunk. Ismerjük a Közellátási Népbiztosság apparátusát, tudjuk, hogy az egyik legjobb apparátusunk. Ha összehasonlítjuk más apparátusokkal, azt látjuk, hogy ez a legjobb apparátus, s meg kell tartanunk, de alá kell rendelnünk a politikának. Mi hasznunk a Közellátási Népbiztosság nagyszerű apparátusából, ha nem tudjuk rendezni a parasztokhoz való viszonyunkat. Ez a nagyszerű apparátus akkor nem a mi osztályunkat, hanem Gyenyikint és Kolcsakot fogja szolgálni. Minthogy

a politika határozott változást, rugalmasságot, ügyes átmenetet követel, a vezetőknek ezt meg kell érteniök. A szilárd apparátusnak alkalmasnak kell lennie mindenféle manőverezésre. Ha azonban az apparátus szilárdsága merevséggé válik és akadályozza a fordulatok végrehajtását, elkerülhetetlen a harc. Ezért minden erőnket latba kell vetnünk, hogy feltétlenül elérjük célunkat, elérjük az apparátus teljes alárendelését a politikának. A politika az osztályok viszonya, — ez dönti el a köztársaság sorsát. Az apparátus, mint segédeszköz, minél szilárdabb, annál jobb és alkalmasabb a manőverezésre. S ha ennek nem képes megfelelni, akkor nem ér semmit.

Arra kérem önöket, tartsák szem előtt azt a körülményt, hogy a részletek és a kommentárok kidolgozása néhány hónapot igénylő munka. Most azonban a legfontosabbat kell szem előtt tartani: szikratávíró útján még ma este szétküldjük a világ minden tája felé azt a hírt, hogy a kormányzópárt kongresszusa lényegileg adóval helyettesíti az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatását, s ezzel nagymértékben a gazdaság kibővítésére, a vetésterület növelésére serkenti a kisföldművelőt, s hogy a kongresszus, amikor erre az útra lép, megjavítja a proletariátus és a parasztság viszonyának rendszerét és kifejezi azt a meggyőződését, hogy ezen az úton megvalósul a proletariátus és a parasztság szilárd kapcsolata. (Viharos taps.)

7

ZÁRSZÓ AZ EGÉSZ TERMÉNYFELESLEG KÖTELEZŐ BESZOLGÁLTATÁSÁNAK TERMÉSZETBENI ADÓVAL VALÓ HELYETTESÍTÉSÉRŐL MONDOTT ELŐADÓI BESZÉDHEZ MÁRCIUS 15

Elvtársak, legelőszöris a szövetkezetek kérdéséről szeretnék néhány szót szólni. Cjurupa elvtárs előadása — amint ő maga kijelentette, s ahogy mi itt mindannyian hallottuk — nem volt korreferátum abban az értelemben, hogy az előadóval egy elvileg más szempontot állított volna szembe. A Központi Bizottságnak az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítésére vonatkozó határozatát annyira egyhangúlag fogadták el, s ami a fő, azonnal, még a kongresszus megnyitása előtt láttuk, hogy a vidéken különböző elvtársak ettől függetlenül, a gyakorlati tapasztalatok útmutatásai alapján ugyanilyen következtetésekre jutottak, — hogy alapjában véve lehetetlen kételkedni ennek az intézkedésnek célszerűségében és szükségességében. S Cjurupa elvtárs előadása kiegészítésekre és figyelmeztetésekre szorítkozott számos kérdésben, s nem javasolt más politikát.

Ettől az általános vonaltól Cjurupa elvtárs előadása csupán a szövetkezetek kérdésében tért el. Itt Cjurupa elvtárs ellenezte az általam javasolt határozatot, de azt hiszem, hogy kifogásait nem tarthatjuk meggyőzőeknek. Hogy miképpen fognak alakulni a helyi szabad gazdasági forgalom viszonyai annak alapja tekintetében — a szövetkezetek útján vagy a magánkézben levő kiskereskedelem felélesztése útján —, azt aligha tudjuk most végleg megállapítani. Ezt a kérdést meg kell vizsgálni — ez nem kétséges —, és ezen a téren az a feladatunk, hogy figyelemmel kísérjük a helyi tapasztalatokat; e tekintetben persze mindannyian egyetértünk. Azt hiszem azonban, hogy a

szövetkezeteknek bizonyos előnyük továbbra is lesz. Ha politikailag, amint már mondottam, a velünk szemben politikailag ellenséges és lényegében kolcsakista és gyenyikinista politikát folytató elemek szervezésének, összpontosításának, egyesítésének eszközéül szolgálnak, — akkor persze a szövetkezet, ha a kisgazdaságokkal és a kiskereskedelemmel hasonlítjuk össze, csupán a dolog formáján változtat. Magától értetődik, hogy a kulákságnak minden előretörése és a kispolgári viszonyok fejlődése létrehozza a megfelelő politikai pártokat, amelyek Oroszországban az évtizedek során kialakultak, és amelyeket jól ismerünk. Itt nem a között kell választani, hogy engedjük-e szabadon fejlődni ezeket a pártokat vagy sem — ezek szükségképpen létrejönnek a kispolgári gazdasági viszonyok talaján —, hanem csupán, s ezt is csak egy bizonyos fokig, e pártok tevékenysége összpontosításának, összefogásának formái között kell választanunk. Semmiképpen sem bizonyítható, hogy a szövetkezetek e tekintetben rosszabbak. Ellenkezőleg, a kommunisták a szövetkezetek tekintetében a rendszeres befolyásolásnak és ellenőrzésnek mégiscsak valamivel több eszközével fognak rendelkezni.

A IX. kongresszusnak a szövetkezetekről hozott határozatát itt Cjurupa elvtárs határozottan védte és Miljutyin elvtárs határozottan ellenezte.

Cjurupa elvtárs többek között azt mondotta, hogy én magam is tanúja voltam annak a harcnak, amely a szövetkezetek kérdésében folyt, amíg ezt a kérdést a kongresszus meg nem oldotta. Kijelentem, hogy ez tény. Való igaz, hogy harc folyt és hogy ennek a IX. kongresszus határozata vetett véget olymódon, hogy biztosította a közellátási szervek nagyobb túlsúlyát, vagy helyesebben, teljes túlsúlyát. De ha ilyen meggondolás alapján most a szövetkezetek tekintetében lemondanánk a nagyobb cselekvési szabadságról és a politikai intézkedések megválasztásának szabadságáról, az politikai szempontból már kétségkívül helytelen volna. Nekem mint a Népbiztosok Tanácsa elnökének, persze sokkal kellemetlenebb, ha kénytelen vagyok számos ülésen kicsinyes harcnak, sőt intrikának szemtanúja lenni, mintha a kongresszusnak

lényegileg mindenkire nézve kötelező határozatára támaszkodhatok, amely véget vet ennek a harcnak. De nem az ilyen kényelmi szempontokat, hanem egy meghatározott gazdaságpolitika megvalósításának érdekeit kell figyelembe vennünk. Önök itt mindannyian látták, és a sok írásbeli kérdés — ez az óriási halom cédula —, amelyet kaptam, még szemléletesebben igazolta, hogy ebben a konkrét kérdésben politikánk e módosításának végrehajtása során temérdek nehézség merül fel a részletekkel kapcsolatban. Ez a lényeg. És egyáltalán nem kételkedhetünk abban, hogy ezeket a nehézségeket nem tudjuk majd egycsapásra leküzdeni. Ha a IX. kongresszusnak a szövetkezetekről szóló határozatát érvényben hagyjuk, akkor megkötjük a kezünket. Olyan helyzetbe kerülünk, hogy — minthogy mindenről beszámolási kötelezettséggel tartozunk a kongresszusnak, és kötelesek vagyunk a kongresszus politikáját megvalósítani — nem térhetünk el ennek a határozatnak a betűjétől. A határozat állandóan az egész terményfelesleg beszolgáltatásának kötelezettségét említi, önök pedig ezt adóval helyettesítik.

Hogy milyen mértékben fogjuk meghagyni a gazdasági forgalom szabadságát, azt nem tudjuk.

Kétségtelen, hogy a gazdasági forgalom szabadságát bizonyos mértékben meg kell hagynunk. Ennek gazdasági feltételeit számba kell vennünk és meg kell vizsgálnunk. Ezért a IX. kongresszus határozatának hatályon kívül helyezése természetesen ismét olyan helyzetbe hoz bennünket, hogy ez a kérdés, bár bizonyos mértékig már lezárult, most ismét nyílt kérdéssé válik. Ez azonban teljesen elkerülhetetlen. Ha ezt a kérdést megkerülnénk, alapjában rontanánk el tervezett gazdaságpolitikánknak a parasztok számára kétségtelenül elfogadhatóbb viszonyait.

Úgy látszik nincs véleménykülönbség ezen a kongresszuson és általában nincs véleménykülönbség a kommunisták között arra vonatkozólag, hogy az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítése a parasztok számára elfogadhatóbb gazdaságpolitika. Ismerjük a pártonkívüli parasztságnak is számos nyilatkozatát erről. Ez világosan le van szögezve. Már

csak ezért is meg kell valósítanunk ezt a változtatást. Ezért mégegyszer felolvasom a szövetkezetekre vonatkozó határozatot: „Tekintettel arra, hogy az OKP IX. Kongresszusának a szövetkezetekhez való viszonyról szóló határozata teljes egészében az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása elvének elismerésén alapul, s minthogy most az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása helyett a természetbeni adót vezetjük be, az OKP X. Kongresszusa kimondja:

az említett határozat érvényét veszti.

A kongresszus megbízza a Központi Bizottságot, hogy dolgozzon ki, és a párt- és szovjet szervek útján léptessen életbe olyan rendeleteket, amelyek az OKP programmjával összhangban és az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának természetbeni adóval való helyettesítéséhez igazodva, megjavítják és fejlesztik a szövetkezetek szervezetét és tevékenységét."

A Központi Bizottság nevében javasolni fogom a kongresszusnak, hogy fogadja el az első határozatot — az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítésére vonatkozó előzetes tervezetet —, hagyja jóvá általánosságban és bízza meg a párt Központi Bizottságát azzal, hogy ezt egységesítse, dolgozza ki és nyujtsa be az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottsághoz, s ugyanígy a — szövetkezetekre vonatkozó — második határozatot is.

Most áttérek az itt elhangzott megjegyzésekre. Meg kell mondanom, hogy olyan tömérdek kérdés érkezett be hozzám írásban, olyan rengeteg cédulát kaptam, hogy nemcsak képtelen vagyok felsorolni a feltett kérdéseket, hanem kénytelen vagyok lemondani arról, hogy valamennyi cédulát úgy csoportosítsam, hogy ezek alapján a megbeszélést most még folytathassuk. Sajnos kénytelen vagyok erről lemondani, és a cédulákat megőrzöm mint anyagot a kérdés további tárgyalásához.

Lehet, hogy nagyobb mértékben felhasználhatjuk majd őket a sajtóban, vagy legalábbis összeszedhetjük és csoportosíthatjuk majd őket úgy, hogy részletes és valóban teljes összeállítást kaphatnak azok a közgazdász, gazdasági és politikai vezető elvtársak, akiknek a

legközvetlenebbül kell majd foglalkozniok az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatását adóval helyettesítő törvény előkészítésével. Most csupán a két fő irányt emelhetem ki és néhány szót szólhatok a cédulákon felvetett két legfőbb ellenvetésről vagy megjegyzésről, a kérdések két fő típusáról vagy csoportjáról.

Az első — a technikai lebonyolításra vonatkozik: számos részletes fejtegetés arra vonatkozólag, hogy milyen nehéz lesz ezeknek a rendszabályoknak a konkrét megvalósítása, és milyen sok eldöntetlen kérdés merül fel ezzel kapcsolatban. Már első előadói beszédemben előrebocsátottam, hogy az ilyen megjegyzések elkerülhetetlenek és semmiféle lehetőség sincs arra, hogy most azonnal megtudjuk, hogyan is kell hozzáfogni ezeknek a nehézségeknek a megoldásához.

A második — általános jellegű — megjegyzés már a gazdasági politika alapjaira vonatkozik. És az, amire itt sok, sőt a legtöbb felszólaló kitért, s amire a benyujtott cédulák is rámutatnak, az a kispolgárság, a burzsoázia és a kapitalizmus elkerülhetetlen megerősödése. „Ilymódon — írták néhányan — sarkig tárjátok a kaput a burzsoázia, a kisipar fejlődése és a kapitalista viszonyok fejlődése előtt.“ Ezzel kapcsolatban azt kell mondanom, elvtársak, bizonyos fokig megismételve azt, amiről első beszédemben már szóltam: nem fér hozzá kétség, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet különböző formákban képzelhető el, aszerint, hogy az országban már túlnyomórészt nagykapitalista viszonyok vannak-e, vagy a kisgazdaság van túlsúlyban. És ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznem, hogy bírálták beszédem néhány következtetését, bírálták az államkapitalizmus és a szabad kisáruforgalom viszonyát, de senki sem bírálta a szónokok közül, és egyetlen cédulát sem kaptam (jórészüket mégis csak elolvastam, és néhány tucatot adtak be), egyetlen-egyet sem láttam, amely a szóbanforgó tételeket bírálta volna. Ha a mi államunk olyan állam volna, amelyben a nagyipar túlsúlyban van, vagy mondjuk, nincs túlsúlyban, de nagyon fejlett, és nagyon fejlett a nagyüzemű termelés a mezőgazdaságban, akkor lehetséges volna a közvetlen átmenet a kommunizmusba. Enélkül a kom-

munizmusba való átmenet gazdaságilag lehetetlen. Miljutyin elvtárs itt arról beszélt, hogy nekünk egy egységes rendszerünk volt, és hogy törvényhozásunk, amint ő kifejezte magát, bizonyos mértékig az ilyen átmenetnek egységes rendszere, amely azonban nem számolt azzal, hogy a kisburzsoáziának számos engedményt kell tennünk. Amikor Miljutyin elvtárs ezt mondta, nem azt a következtetést vonta le, amelyet én levonok. Azt az egységes rendszert, amely kialakult, nem gazdasági, hanem katonai szükségletek, megfontolások és feltételek diktálták. A hallatlan pusztulás közepette, melyben éltünk, amikor a nagy háború után több polgárháborút kellett végigharcolnunk, nem volt más kivezető út. Az egyetlen lehetséges politika alkalmazása során bizonyára akadtak hibák, szép számmal akadtak túlzások — ezt a leghatározottabban meg kell állapítanunk. De a mi háborús viszonyaink között ez a politika alapjában véve helyes volt. Semmiféle más lehetőségünk nem volt, kivéve a monopólium maximális és azonnali bevezetését, mely odáig ment, hogy elvettünk minden felesleget, akár minden ellenszolgáltatás nélkül is. S másként nem tudtunk hozzáfogni e feladat megoldásához. Ez nem jelentette azt, hogy egységes gazdasági rendszerünk volt. Ez olyan rendszabály volt, amelyet nem a gazdasági helyzet tett szükségessé, hanem jórészt a katonai helyzet követelt meg. Ami viszont a gazdasági elgondolásokat illeti, most a fő elgondolás: a termékmennyiség emelése. A fő termelőerők, a munkások és a parasztok elnyomorodásának, elszegényedésének, kifáradásának és kimerültségének olyan állapotában vagyunk, hogy időlegesen mindent alá kell rendelnünk annak a fő elgondolásnak — hogy a terménymennyiséget, ha törik, ha szakad, növelnünk kell.

Azt kérdezik tőlem: milyen összefüggés van az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítése és a most folyó vetési kampány között, és az elvtársak kérdéseikben több ellentmondásra igyekeznek rámutatni. Azt gondolom, hogy itt alapjában véve gazdasági összhang van, nem pedig ellentmondás. A vetési kampány több olyan intézkedéssel számol, amelyek maximálisan felhasználnák az összes gazdasági lehetőségeket

a vetésterület növelése érdekében. E célból a vetőmagot újra el kell osztani, tárolni kell és el kell szállítani. De mi még ezt a szűkös vetőmagkészletet sem tudjuk elszállítani, minduntalan a kölcsönös segély többrendbeli rendszabályához kell folyamodnunk, hogy a felszerelés megdöbbentő hiánya mellett csökkentsük, kiküszöböljük a bevetetlen területet. Számos kormányzóságban erre gondolni sem lehet. Ha a pártonkívüli parasztnak, aki igen sok esetben már maga követelte, hogy az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása helyett adót vezessünk be, mert ez arra ösztönözné, hogy gazdaságát az adott gazdasági alapon fejlessze, ha az államhatalom a pártonkívüli parasztnak a tavaszi kampány előtt kijelenti, hogy ezt a rendszabályt elfogadták és végre fogják hajtani, — vajjon keresztezi ez a vetési kampány általános politikáját? Nem, ez nem keresztezi, hanem olyan intézkedés, amelyben egy kis ösztönzés is van. Tudom, azt fogják mondani, hogy igen kicsiny ez az ösztönzés. Nem így áll a dolog. Ha mi most mindjárt tucatjával mutathatnánk a parasztoknak hajókat, amelyek Angliából árut szállítanak cserébe azért, amit ők a küszöbönálló termésből betakarítanak,ez persze sokkalta reálisabb volna. De nevetséges volna megpróbálni ilyeténképpen rászedni olyan embereket, akik kereskedelmünk helyzetét a gyakorlatból ismerik. Hogy szénnel és csekély mennyiségű élelemmel megrakott hajók úton vannak Angliából, azt tudjuk, erről Kraszin elvtárstól értesültünk; tudjuk, hogy amíg meg nem kötöttük a kereskedelmi szerződést, amely még nincs aláírva, a kereskedelem fél-legálisan folyik egyes kereskedőkkel, akiknek a burzsoá kormány ezt persze nem tilthatja meg. Nehéz dolog rést ütni a bennünket körülvevő gazdasági blokádon — és persze semmiféle nagy ígéretet nem tehetünk. Mindenesetre mindent megteszünk, ami megtehető, a behozatali tervet ilyen irányban módosítjuk.

A kisparaszt, a kisföldművelő szempontjából az adó, amelyet az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásánál kisebb összegben fogunk megállapítani, amelyet pontosabban fogunk megállapítani, s amely lehetővé teszi majd számára, hogy többet vessen, lehetővé teszi számára,

hogy abban a biztos tudatban éljen, hogy a felesleget a gazdaság javítására fordíthatja, — ez az igyekvő gazda maximális támogatásának vonala, s ezt a vetési kampány során is hangsúlyoztuk. Végeredményben valamennyi ellenvetés a következőkben foglalható össze: ki nyer többet, a kommunizmussal szemben gazdaságilag ellenséges kispolgárság vagy a nagyipar, amely a szocializmusba való átmenet alapja, és amely a termelőerők fejlettsége szempontjából, vagyis az egész társadalmi fejlődés legfőbb kritériuma szerint, a szocialista gazdasági szervezet alapja, s egyesíti az élenjáró ipari munkásokat, egyesíti azt az osztályt, amely a proletariátus diktatúráját gyakorolja.

Itt néhányan azzal próbáltak előhozakodni, illetve azt a gazdasági következtetést próbálták levonni, hogy kétségtelenül a kispolgárság, a kézművesek árutermelése nyer többet, és ezt különösen azzal igyekeztek indokolni, hogy a koncessziók következtében éppen a nagyipar nem lesz szocialista jellegű. Azt hiszem, ezekben az okoskodásokban alapvető gazdasági tévedés rejlik. Még ha egész pontosan bizonyítva volna is, hogy viszonylag, sőt, tegyük fel, abszolút szempontból is, jóval többet nyer a kisipar, ez sem elméletileg, sem gyakorlatilag egyáltalán nem dönti meg intézkedéseink helyességét. A végkövetkeztetés az, hogy egész szocialista építésünk gazdasági megerősítésének más támasza nem lehet. Tegyük fel most — csupán a példa kedvéért — szemléltető példát hozok fel, hogy megmagyarázzam a dolgot —, hogy a kisipar nagysága 100-zal fejezhető ki (hogy ez 100 millió munkaegység-e vagy 100 más egység, — az mindegy), a nagyipar pedig 200-zal. Tegyük fel például, hogy a kisipar kapitalista alapon 175-re növekszik, a nagyipar pedig csak 200 marad. Tételezzük fel a nagyipar stagnálását és a kisipar óriási fejlődését. Azt hiszem, hogy még ez a legkedvezőtlenebb feltevés, amelyet megkockáztattam, még ez is kétségtelen előnyt jelentene számunkra, mert most — amint ez az év megmutatta, amint fűtőanyag- és közlekedési viszonyaink megmutatták, amint élelmiszerelosztásunk mutatja, amelyről éppen jókor tett említést Miljutyin elvtárs, — alig állunk a lábunkon.

Itt kijelentették és írásban is megkérdezték: „Hogyan tartjátok fenn a munkásállamot, amikor falun fejlődik a kapitalizmus?" Ez a jelenség fenyeget bennünket, — a kisüzemű termelés és a kisburzsoázia fejlődése falun — ez a jelenség jelenti ránk nézve a legnagyobb veszélyt.

Térjünk át a koncessziókra. A koncessziók — blokk a fejlett országok kapitalizmusával. Világosan látnunk kell a koncessziók jellegét. Ez gazdasági szövetség, blokk, szerződés a fejlett országok fejlett finánctőkéjével, szerződés, amelynek eredményeképpen termékeink mennyisége némileg növekszik, de növekszik majd a szerződő felek termékeinek mennyisége is. Ha mi egy koncessziósnak ércet vagy fát adunk, akkor ő ennek a terméknek óriási részét elveszi és nekünk jelentéktelen részjuttatást ad. De nekünk olyan fontos a termékmennyiség növelése, hogy egy kis részjuttatás is nagy pluszt jelent számunkra. A városi munkások helyzetének kismértékű javulása a koncessziók révén szerződésileg biztosítva lesz és a külföldi tőke számára a legkisebb nehézséget sem okozza, s már ez is plusz, nagyiparunk megerősödése. És ez, gazdasági hatása következtében, a proletariátus helyzetének javulását fogja eredményezni, azon osztály helyzetének a javulását, amely az államhatalmat kezében tartja.

S indokolatlan az az aggodalom, hogy a kisüzemű mezőgazdaság és a kisipar olyan mértékben fog növekedni, hogy ez veszélyeztetheti nagyiparunkat. Ahhoz, hogy az ipar fejlődésnek induljon, bizonyos feltételek jelentkezése szükséges.

Ha rossz lesz a termés (már felhívtam figyelmüket Popov brosúrájára), ha rossz lesz a termés és ugyanolyan szűkösen leszünk ellátva, mint a mult évben, akkor szó sem lehet a válság semmiféle csökkenéséről és a kisipar fejlődéséről: a kapitalista viszonyok helyreállítása csak akkor lehetséges, ha a mezőgazdasági ipar termékeiben felesleg van. Ez utóbbi lehetséges és nagyon fontos, mert jelentős pluszt eredményez. Az a kérdés, hogy a kis- vagy a nagyipar nyer-e többet, egyértelmű azzal a kérdéssel, hogyan tudjuk egyesíteni és összekapcsolni alapunk kihasználását és a piac fejlődését, amelyet a kapitalizmussal való megállapodással a koncessziók révén el-

érünk. Ez pedig a mezőgazdasági termelés növekedését fogja előidézni. Az eredmény is attól függ, ki fogja közülünk ezeket az eszközöket jobban felhasználni. Azt hiszem, hogy ha a munkásosztály, mely a nagyipar legfontosabb ágait kezében tartja, a legfontosabbakra összpontosítja figyelmét, akkor többet nyer, mint amennyit nyer a kisipar, még ha növekedése viszonylag gyorsabb is. Textiliparunkban az volt a helyzet, hogy 1920 vége felé kétségtelenül javulás mutatkozott, de hiány volt fűtőanyagban, ha azonban elég fűtőanyagunk lett volna, akkor mintegy 800 millió arsin textilanyagot gyártottunk volna és volna saját gyártmányú árunk cserébe a paraszti termékekért.

Ámde a fűtőanyagválsággal együttjár a termelés óriási visszaesése. Ha most vásárolunk is szenet külföldön, és egy-két hét mulva meg is érkeznek a szenet szállító hajók, mégis elvesztettünk már néhány hetet, sőt hónapot.

A nagyüzemű termelés helyzetének minden javulása, néhány nagy gyár üzembehelyezésének lehetősége annyira megszilárdítja a proletariátus helyzetét, hogy nincs miért félni a kispolgári ösztönösségtől, még akkor sem, ha ez a kispolgárság növekszik. Nem attól kell félni, hogy a kispolgárság és a kistőke nő. Attól kell félni, hogy túlságosan sokáig tart az éhinség, a nyomor, a termékhiány, amelynek következményeképpen a proletariátus már teljesen elgyengül, nem tud ellenállni a kispolgári ingadozás és kétségbeesés elemi erejének. Ez félelmetesebb. A termékek mennyiségének növekedése esetén a kispolgárság semilyen fejlődése sem lesz nagy hátrány, ha ez elősegíti a nagyipar fejlődését, és nekünk ösztönöznünk kell a kisüzemű mezőgazdaságot. Mindent, amit ösztönzésére meg tudunk tenni, kötelesek vagyunk megtenni. Az adó — egyik szerény, de biztos intézkedés ebben az irányban, ez ösztönzőleg fog hatni és ezért feltétlenül el kell fogadni. (Taps.)

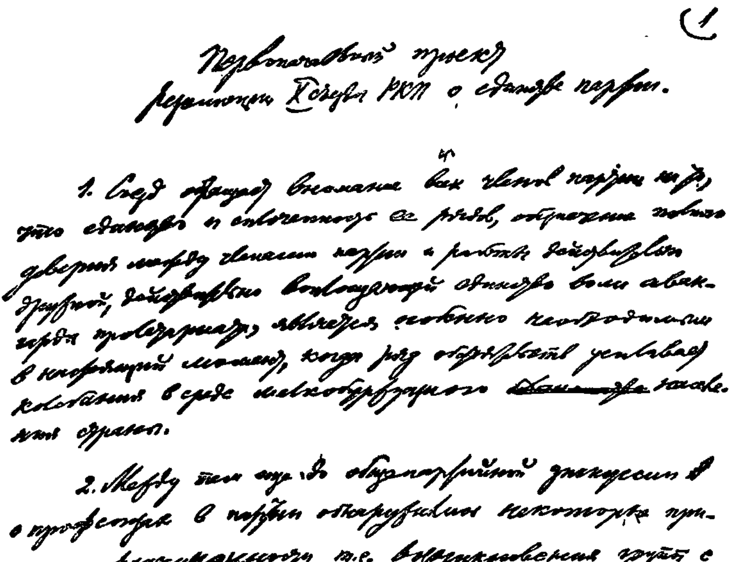

1

Первоначальный проект
резолюции X съезда РКП о единстве партии.

1. Съезд обращает внимание всех членов партии на то, что единство и сплоченность ее рядов, обеспечение полного доверия между членами партии и работы действительно дружной, действительно воплощающей единство воли авангарда пролетариата, является особенно необходимым в настоящий момент, когда ряд обстоятельств усиливает колебания в среде мелкобуржуазного населения страны.

2. Между тем, еще до общепартийной дискуссии о профсоюзах в партии обнаружились некоторые признаки фракционности, т.е. возникновения групп с особой платформой и с стремлением до известной степени замкнуться и создать свою групповую дисциплину. Такие признаки фракционности имелись, например, на одной из партконференций Москвы (в сентябре 1920 г.) и Харькова, как со стороны группы т.наз. „Рабочей оппозиции", так отчасти и со стороны группы т.наз. „Демократического централизма".

Необходимо, чтобы все сознательные рабочие ясно со

Lenin. „Az Oroszországi Kommunista Párt X. Kongresszusának határozati javaslata a pártegységről. (Eredeti tervezet)". — A kézirat első oldala. — 1921 március

Kisebbítve

8

AZ OROSZORSZÁGI KOMMUNISTA PÁRT X. KONGRESSZUSÁNAK HATÁROZATI JAVASLATA A PÁRTEGYSÉGRŐL (EREDETI TERVEZET)[53]

1. A kongresszus minden párttag figyelmét felhívja arra, hogy a jelenlegi helyzetben, amikor az ország kispolgári lakossága körében számos körülmény fokozza az ingadozásokat, különösen szükség van a párt sorainak egységére és összeforrottságára, a párttagok közötti teljes bizalom és a valóban vállvetett, a proletariátus élcsapatának akarategységét igazán megtestesítő munka biztosítására.

2. Ezzel szemben a pártban még a szakszervezetekről lefolyt általános pártvita előtt frakciózás jelei mutatkoztak, azaz olyan csoportok alakultak, amelyeknek külön platformjuk volt, s amelyek bizonyos mértékű zártságra és saját, külön csoportfegyelmük megteremtésére törekedtek. A frakciózásnak ilyen jelei voltak észlelhetők például az egyik pártkonferencián Moszkvában (1920 novemberében) és Harkovban, mind az ú. n. „Munkásellenzék" csoportja, mind pedig részben az ú. n. „Demokratikus Centralizmus" csoportja részéről.

Minden öntudatos munkásnak világosan fel kell ismernie, hogy minden néven nevezendő frakciózás ártalmas és megengedhetetlen, mert a frakciózás — még akkor is, ha egyes csoportok képviselőiben a legjobb akarat megvan a pártegység megerősítésére, a gyakorlatban óhatatlanul oda vezet, hogy az egyetértésben végzett munka gyengül, s a kormányzó pártba befurakodott ellenségeink ismét fokozott mértékben próbálják a széttagoltságot elmélyíteni és az ellenforradalom céljaira felhasználni.

Hogy a proletariátus ellenségei miképpen használnak ki minden eltérést a szigorúan következetes kommunista vonaltól, azt alighanem a kronstadti lázadás pél-

dája mutatta meg a legszemléltetőbben, amikor a burzsoá ellenforradalom és a világ minden országának fehérgárdistái azonnal hajlandóak voltak még a szovjet rendszer jelszavainak elfogadására is, csakhogy megdönthessék Oroszországban a proletariátus diktatúráját, amikor az eszerek és általában a burzsoá ellenforradalom Kronstadtban a felkelés jelszavát állítólag egy szovjet hatalom érdekében, az oroszországi Szovjet Kormány ellen használták fel. Az ilyen tények eléggé bizonyítják, hogy a fehérgárdisták arra törekszenek és értenek is hozzá, hogy kommunista, sőt a legbaloldalibb kommunista mezbe öltözzenek, csakhogy gyöngítsék és megdöntsék a proletárforradalom oroszországi védőbástyáját. A kronstadti lázadás előestéjén Petrográdban terjesztett mensevik röpiratok szintén mutatják, hogyan használták fel a mensevikek az Oroszországi Kommunista Párton belüli nézeteltéréseket és a frakciózás bizonyos csíráit arra, hogy ténylegesen bátorítsák és támogassák a kronstadti lázadókat, az eszereket és a fehérgárdistákat, bár szavakban a lázadások ellenzőinek és — néhány állítólagos korrektúrával — a Szovjethatalom híveinek tüntették fel magukat.

3. Az ebben a kérdésben folytatott propagandának egyrészt abból kell állnia, hogy tüzetesen megmagyarázzuk a frakciózás kárát és veszélyét a pártegység és a proletár élcsapat akarategységének megvalósítása — a proletárdiktatúra sikerének alapfeltétele — szempontjából, másrészt abból, hogy megmagyarázzuk a Szovjethatalom ellenségei legújabb taktikai fogásainak sajátszerűségét. Ezek az ellenségek, miután meggyőződtek arról, hogy nyiltan fehérgárdista lobogó alatt az ellenforradalom reménytelen, most minden erejüket megfeszítik, hogy belekapaszkodjanak az Oroszországi Kommunista Párton belüli nézeteltérésekbe és így vagy amúgy előmozdítsák az ellenforradalmat azzal, hogy a hatalmat olyan politikai árnyalat képviselőinek adják át, amely külszínre a legközelebb áll a Szovjethatalom elismeréséhez.

A propagandának meg kell világítania a megelőző forradalmak tapasztalatait is, amikor az ellenforradalom a szélső forradalmi párthoz legközelebb álló ellenzéket támogatta, abból a célból, hogy megingassa és megdöntse

a forradalmi diktatúrát, s ezzel megtisztítsa az utat az ellenforradalom, a kapitalisták és a földbirtokosok további teljes győzelme számára.

4. A frakciózás elleni gyakorlati harcban arra van szükség, hogy minden pártszervezet a legszigorúbban ügyeljen arra, hogy semmiféle frakciós megnyilvánulást ne tűrjenek. A párt fogyatékosságai okvetlenül szükséges bírálatának az az útja, hogy minden egyes gyakorlati indítványt a lehető legvilágosabb formában, azonnal, minden huzavona nélkül beterjesztenek megvitatás és döntés céljából a párt helyi vezető szerveihez és központi vezető szervéhez. Ezen kívül mindenkinek, aki bírálattal lép fel, a bírálat formájában tekintettel kell lennie a párt helyzetére, arra, hogy a pártot ellenség veszi körül, bírálata tartalmát tekintve pedig a szovjet- és pártmunkában való közvetlen részvételével a gyakorlatban kell megkísérelnie a párt vagy az egyes párttagok hibáinak kijavítását. A párt általános irányvonalának minden elemzését, avagy a párt gyakorlati tapasztalatainak számbavételét, a párthatározatok végrehajtásának ellenőrzését, a hibák kijavítása módszereinek tanulmányozását stb. semmiesetre sem szabad előzetesen valamely „platform" stb. alapján kialakult csoportban vitára bocsátani, hanem kizárólag közvetlenül az összes párttagoknak kell megvitatásra előterjeszteni. Ezért a kongresszus elrendeli a „Gyiszkusszionnij Lisztok"[54] rendszeresebb megjelenését és külön gyüjtemények kiadását, fáradhatatlanul törekedve arra, hogy a kritika a lényegre irányuljon és semmiesetre se öltsön olyan formákat, amelyek alkalmasak arra, hogy a proletariátus osztályellenségeit segítsék.

5. A kongresszus, amikor elvileg elveti a szindikalista és anarchista irányzatú elhajlást, amelynek elemzésével külön határozat foglalkozik, és amikor megbízza a Központi Bizottságot azzal, hogy minden frakciózást teljesen megszüntessen, egyúttal kijelenti, hogy azokban a kérdésekben, amelyek például az úgynevezett „munkásellenzék" csoportjának különös figyelmét vonták magukra — a párt megtisztítása a nem-proletár és megbízhatatlan elemektől, a bürokratizmus elleni küzdelem, a demo-

kratizmus és a munkások öntevékenységének fejlesztése stb. —, bármily komoly indítványt a legnagyobb figyelemmel kell megvizsgálni s a gyakorlati munkában kell kipróbálni. A pártnak tudnia kell, hogy, mivel számos különféle akadályba ütközünk ezekben a kérdésekben, nem valósítunk meg minden szükséges rendszabályt, s hogy a párt, amely kérlelhetetlenül elvet minden nem tárgyilagos és frakciós álkritikát, ugyanakkor új módszerek kipróbálásával továbbra is minden eszközzel fáradhatatlanul küzdeni fog a bürokratizmus ellen, a demokratizmus és az öntevékenység kiszélesítéséért, a pártba befurakodott elemek felkutatásáért, leleplezéséért és kiűzéséért stb.

6. A kongresszus ezért kivétel nélkül minden csoportot, bármely platform alapján alakult is (mint amilyen például a „munkásellenzék", a „demokratikus centralizmus" csoportja stb.), feloszlatottnak nyilvánít és elrendeli azonnali feloszlatásukat. A kongresszusi határozat végre nem hajtása a pártból való feltétlen és azonnali kizárást vonja maga után.

7. Hogy a párton belül és az egész szovjet munkában a legszigorúbb fegyelmet valósítsa meg és mindennemű frakciózást kiküszöbölve a legnagyobb egységet érje el, a kongresszus felhatalmazza a Központi Bizottságot arra, hogy fegyelemsértés vagy a frakciózás felújítása vagy megtűrése esetén alkalmazza a pártbüntetés minden formáját, beleértve a pártból való kizárást is, a Központi Bizottság tagjaival szemben pedig a póttaggá való visszaminősítést, sőt, mint végső rendszabályt, a pártból való kizárást. A Központi Bizottság tagjaival, a Központi Bizottság póttagjaival és az Ellenőrző Bizottság tagjaival szemben az ilyen végső eszköz alkalmazásának feltétele, hogy egybehívják a Központi Bizottság plénumát, amelyre meg kell hívni a Központi Bizottság minden póttagját és az Ellenőrző Bizottság minden tagját. Ha a párt legfelsőbb vezetőinek ilyen együttes gyűlése kétharmad szótöbbséggel a központi bizottsági tag póttaggá való visszaminősítésének vagy a pártból való kizárásának szükségességét elismeri, ezt a rendszabályt haladéktalanul életbe kell léptetni.

9

AZ OROSZORSZÁGI KOMMUNISTA PÁRT X. KONGRESSZUSÁNAK HATÁROZATI JAVASLATA A SZINDIKALISTA ÉS ANARCHISTA ELHAJLÁSRÓL PÁRTUNKBAN (EREDETI TERVEZET)

1. Az utóbbi hónapokban pártunk soraiban szemmelláthatólag szindikalista és anarchista elhajlás nyilvánul meg, mely az eszmei harcban a legerélyesebb intézkedéseket, valamint a párt megtisztítását és meggyógyítását teszi szükségessé.

2. Az említett elhajlást részben az idézte elő, hogy volt mensevikek léptek be a pártba, továbbá olyan munkások és parasztok, akik még nem sajátították el teljesen a kommunista világnézetet, de a legfőbb oka ennek az elhajlásnak az, hogy a proletariátusra és az Oroszországi Kommunista Pártra befolyással van a kispolgári ösztönösség, amely országunkban rendkívül erős, és amely elkerülhetetlenül ingadozást idéz elő az anarchizmus irányában, különösen olyan időpontokban, amikor a tömegek helyzete a rossz termés és a háború rendkívül pusztító következményei folytán erősen leromlott, és amikor a milliós hadsereg leszerelése folytán a parasztok és munkások százezrei kerülnek az utcára és ezek nem tudnak azonnal rendes megélhetést találni.

3. Ennek az elhajlásnak elméletileg legkövetkezetesebb és legkialakultabb kifejezése (*variáns:* ennek az elhajlásnak egyik legkövetkezetesebb stb. kifejezése): az úgynevezett „munkásellenzék" csoportjának tézisei és egyéb irodalmi művei. Eléggé jellemző például ennek a csoportnak következő tézise: „A népgazdaság igazgatásának megszervezése az iparági szakszervezetekben tömörült termelők összoroszországi kongresszusának feladata. A szakszervezetek választják meg azt a központi szervet, mely a köztársaság egész népgazdaságát igazgatja."

Ez és az ehhez hasonló számos nyilatkozat elméletileg tökéletesen helytelen eszméken alapszik, mert ezek az eszmék teljesen szakítanak a marxizmussal és a kommunizmussal, valamint valamennyi félproletár forradalom és a mostani proletárforradalom gyakorlati tapasztalatainak eredményeivel.

Először is, a „termelő" fogalma egyesíti a proletárt a félproletárral és a kisárutermelővel, s ilymódon gyökeresen eltér az osztályharc alapfogalmától és attól a fő követelménytől, hogy pontosan meg kell különböztetni az osztályokat.

Másodszor, az irányvétel a pártonkívüli tömegekre, illetőleg a velük való kacérkodás, mely a fentebb idézett tézisben kifejezésre jut, nem kevésbbé gyökeres eltávolodás a marxizmustól.

A marxizmus azt tanítja — és ezt a tanítást nemcsak formailag erősítette meg az egész Kommunista Internacionále a Komintern (1920-as) II. kongresszusán a proletariátus politikai pártjának szerepéről hozott határozatában, hanem gyakorlatilag is megerősítette a mi forradalmunk —, hogy csak a munkásosztály politikai pártja, vagyis a kommunista párt képes egyesíteni, nevelni és szervezni a proletariátusnak és az egész dolgozó tömegnek olyan élcsapatát, amely egyedül képes arra, hogy ellenálljon e tömeg elkerülhetetlen kispolgári ingadozásainak, a proletariátus soraiban fellelhető szakmai szűkkeblűség vagy szakmai előítéletek elkerülhetetlen hagyományainak és az ezekbe való visszaeséseknek, és hogy vezesse az egész proletariátus egész egyesített tevékenységét, vagyis politikailag vezesse a proletariátust, a proletariátus révén pedig vezesse a dolgozók tömegeit. Enélkül a proletariátus diktatúrája megvalósíthatatlan.

A Kommunista Párt szerepének helytelen értelmezése a pártonkívüli proletariátushoz való viszonyában, az első és a második tényezőnek az egész dolgozó tömeghez való viszonyában — a kommunizmustól való gyökeres elméleti eltávolodást, a szindikalizmus és az anarchizmus felé való elhajlást jelent, és ez az elhajlás a „munkás-ellenzék" valamennyi nézetét átitatja.

4. Az Oroszországi Kommunista Párt X. Kongresszusa

kijelenti, hogy ugyancsak teljesen helytelennek tartja a fentemlített csoport és más személyek minden olyan kísérletét, hogy hibás nézeteik védelmezése céljából az Oroszországi Kommunista Párt programmja gazdasági részének a szakszervezetek szerepével foglalkozó 5. paragrafusára hivatkozzanak. Ez a paragrafus kimondja, hogy „a szakszervezeteknek el kell jutniok oda, hogy ténylegesen összpontosítsák kezükben az egész népgazdaság, mint egységes gazdasági egész teljes igazgatását", és hogy a szakszervezetek „ilymódon biztosítják a központi állami igazgatásnak, a népgazdaságnak és a dolgozó tömegek széles rétegeinek elválaszthatatlan kapcsolatát" azáltal, hogy „bevonják" ezeket a tömegeket „a gazdaság vezetésének közvetlen munkájába".

Az Oroszországi Kommunista Párt programmjának ugyanezen paragrafusa megállapítja, hogy ez a helyzet, ahová a szakszervezeteknek „el kell jutniok", csak akkor alakulhat ki, ha „a szakszervezetek egyre nagyobb mértékben levetkezik a szakmai szűkkeblűséget" és egyesítik a dolgozók többségét, „majd pedig fokozatosan valamennyi dolgozót".

Végül az Oroszországi Kommunista Párt programmjának ugyanez a paragrafusa hangsúlyozza, hogy a szakszervezetek „az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság törvényei értelmében és a kialakult gyakorlatnak megfelelően máris képviselve vannak az ipar igazgatásának minden helyi és központi szervében".

A szindikalisták és anarchisták, ahelyett hogy számbavennék az igazgatásban való részvételnek ezeket a gyakorlati tapasztalatait, ahelyett hogy az elért sikerekkel és a kijavított hibákkal szigorú összhangban továbbfejlesztenék ezeket a tapasztalatokat, egyszerűen kiadják a gazdaság igazgatási szerveit „megválasztó" „termelők kongresszusainak vagy kongresszusának" jelszavát. Ilymódon tökéletesen megkerülik és kiküszöbölik azt a vezető, nevelő és szervező szerepet, amelyet a párt a proletariátus szakszervezeteivel kapcsolatban, a proletariátus pedig a dolgozók féliq vagy egészen kispolgári tömegeivel kapcsolatban betölt, s ahelyett, hogy folytatnák és javítanák az új gazdasági formák építésének gyakorlati munkáját,

amelyet a Szovjethatalom már megkezdett, kispolgári anarchista módon szétrombolják ezt a munkát, ami csak a burzsoá ellenforradalom diadalára vezethet.

5. Az Oroszországi Kommunista Párt kongresszusa az említett csoport és hasonló csoportok valamint egyének nézeteiben, az elméleti tévedéseken és a Szovjethatalom által megkezdett gazdasági építés gyakorlati tapasztalataival szemben megnyilvánuló alapjában helytelen álláspontón kívül, súlyos politikai hibát és magát a proletárdiktatúra létét közvetlenül fenyegető politikai veszélyt lát.

Olyan országban, mint Oroszország, a kispolgári ösztönösség óriási túlsúlya és a háború következtében elkerülhetetlen pusztulás, elszegényedés, a járványok és a rossz termések, az ínség és népnyomor rendkívüli fokozódása a kispolgári és félproletár tömeg hangulatában különösen erős ingadozásokhoz vezetnek. Ezek az ingadozások hol e tömegek és a proletariátus szövetségének megerősödése irányában, hol pedig a burzsoá restauráció irányában haladnak, s a XVIII, XIX. és XX. század valamennyi forradalmának egész tapasztalata tökéletesen világosan és meggyőzően bizonyítja, hogy ezekből az ingadozásokból semmi más nem következhet, mint a kapitalisták és a földbirtokosok hatalmának és tulajdonának restaurációja (visszaállítása) — ha a proletariátus forradalmi élcsapatának egysége, ereje, befolyása a legkisebb mértékben meggyengül.

A „munkásellenzék" és a hozzá hasonló elemek nézetei ezért nemcsak elméletileg helytelenek, hanem gyakorlatilag is a kispolgári és anarchista ingadozásokat fejezik ki, gyakorlatilag gyengítik a kommunista párt következetes irányvonalát, gyakorlatilag támogatják a proletárforradalom osztályellenségeit.

6. Mindezek alapján az OKP kongresszusa határozottan elveti a fentemlített eszméket, amelyekben szindikalista és anarchista elhajlás jut kifejezésre, és szükségesnek tartja

először, a kérlelhetetlen és rendszeres elvi harcot ezek ellen az eszmék ellen;

másodszor, a kongresszus ezeknek az eszméknek

propagálását összeegyeztethetetlennek tartja az OKP-hoz tartozással.

A kongresszus megbízza a párt Központi Bizottságát e határozatainak legszigorúbb végrehajtásával, s egyúttal rámutat arra, hogy különleges kiadványokban, cikkgyüjteményekben stb. helyet lehet és kell biztosítani a párttagok minél alaposabb eszmecseréje számára valamennyi említett kérdésben.

10

ELŐADÓI BESZÉD A PÁRTEGYSÉGRŐL ÉS AZ ANARCHO-SZINDIKALISTA ELHAJLÁSRÓL MÁRCIUS 16[55]

Elvtársak, úgy vélem, nem lesz szükség arra, hogy sokat beszéljünk erről a kérdésről, minthogy kongresszusunk már valamennyi kérdéssel kapcsolatban érintette azokat a témákat, amelyekre vonatkozólag most hivatalosan, a pártkongresszus nevében, tehát az egész párt nevében állást kell foglalnunk. Ami „az egységről" szóló határozatot illeti, ez javarészt a politikai helyzet jellemzését tartalmazza. Önök persze mindannyian olvasták ennek a határozatnak nyomtatott szövegét, melyet szétosztottunk. Nem hozható nyilvánosságra a hetedik pont, amely egy kivételes rendszabályt léptet életbe — a Központi Bizottságból való kizárás jogát abban az esetben, ha a Központi Bizottság tagjainak, a póttagoknak és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjainak együttes gyűlése kétharmad többséggel fogadja el a határozatot. Azokon a külön értekezleteken, amelyeken valamennyi árnyalat képviselői véleményt nyilvánítottak, ezt a rendszabályt többízben megvitattuk. Reméljük, elvtársak, nem kerül sor ennek a pontnak az alkalmazására, de erre a pontra szükségünk van az új helyzetben, amikor meglehetősen éles fordulat előtt állunk, és fel akarjuk számolni az elkülönülés maradványait.

Áttérek a szindikalista és anarchista elhajlásokról szóló határozatra. Arról a kérdésről van itt szó, amelyet a kongresszus napirendjének negyedik pontja érintett. Az egész határozat veleje annak meghatározása, hogyan foglalunk állást egyes áramlatok vagy ideológiai elhajlások kérdésében. Amikor „elhajlásokról" beszélünk, ezzel hangsúlyozzuk, hogy itt még semmi olyasmit nem látunk,

ami végleg kialakult, ami abszolút és teljesen meghatározott, csupán egy olyan politikai irány kezdetét látjuk, amelyről a pártnak véleményt kell nyilvánítania. A szindikalista és anarchista elhajlásról szóló határozat harmadik pontjába — a határozat valószínűleg mindannyiuknak megvan — nyilvánvalóan sajtóhiba csúszott be (amint a megjegyzésekből látom, ezt a sajtóhibát észrevették). Helyesen: „jellemző például ennek a csoportnak" t. i. a „munkásellenzéknek" „következő tézise: «A népgazdaság igazgatásának megszervezése az iparági szakszervezetekben tömörült termelők összoroszországi kongresszusának feladata. A szakszervezetek választják meg azt a központi szervet, mely a köztársaság egész népgazdaságát igazgatja.»" Mi a kongresszuson már többízben beszéltünk erről a pontról, mind külön értekezleteken, mind a kongresszus nyilt plenáris ülésein. Azt hiszem, tisztáztuk már, hogy semmiképpen sem lehet ezt a pontot arra való hivatkozással védelmezni, hogy Engelsnél van egy utalás a termelők egyesülésére, mert teljesen nyilvánvaló, és ha a szóbanforgó helyet pontosan megvizsgáljuk, láthatjuk, hogy Engelsnél a kommunista társadalomról van szó, ahol nem lesznek osztályok. Ebben mindannyian megegyezünk. Amikor a társadalomban nem lesznek osztályok, akkor a társadalomban csak dolgozók, termelők lesznek, nem lesznek munkások és parasztok. És mi Marx és Engels valamennyi művéből nagyon jól tudjuk, hogy ők egészen pontosan megkülönböztetik azt az időszakot, amikor még vannak osztályok, attól az időszaktól, amikor már nincsenek. Az olyan gondolatokat, beszédeket és feltevéseket, amelyek szerint az osztályok a kommunizmus előtt eltűnnek, Marx és Engels kegyetlenül kigúnyolták és azt mondották, hogy csak a kommunizmus jelenti az osztályok megszűnését[56].

Mi olyan helyzetbe kerültünk, hogy elsőknek vetettük fel gyakorlatilag az osztályok megszüntetésének kérdését, s egy paraszti országban most két alapvető osztály maradt: a munkásosztály és a parasztság. Ezek mellett itt vannak a kapitalizmus maradványainak és csökevényeinek egész csoportjai.

Programmunk világosan megmondja, hogy az első

lépéseknél tartunk, hogy átmeneti fokok egész során fogunk keresztülmenni. De szovjet munkánknak és a forradalom egész történetének gyakorlatában állandóan a legszemléletesebb példákon tapasztalhattuk, hogy helytelenek az olyan elméleti meghatározások, mint adott esetben az ellenzék meghatározásai. Nagyon jól tudjuk, hogy nálunk maradtak osztályok és sokáig megmaradnak, hogy olyan országban, ahol a paraszti lakosság van túlsúlyban, elkerülhetetlenül sokáig, hosszú évekig megmaradnak. Tíz évre tehető az a legrövidebb idő, amely alatt a nagyipart úgy meg lehetne szervezni, hogy az alapot teremthetne arra, hogy alárendelje magának a mezőgazdaságot. Ez a határidő minimális, hallatlanul kedvező technikai feltételek esetén. Mi azonban tudjuk, hogy hallatlanul kedvezőtlen feltételek közt élünk. Megvan a tervünk Oroszország felépítésére a modern nagyipar alapján, — ez a villamosítás terve, melyet tudományos szakemberek dolgoztak ki. Ebben a minimálisan megállapított határidő tíz év, ha olyan feltételeket veszünk alapul, melyek valamelyest közeljárnak a normális feltételekhez. De mi jól tudjuk, hogy a feltételek nem ilyenek. Tehát egy évtized számunkra szerfölött rövid időtartam, — erre kár szót vesztegetni. Eljutottunk a kérdés magvához: lehetséges olyan helyzet, hogy a proletariátussal szemben ellenséges osztályok megmaradnak, ezért most gyakorlatilag nem tudjuk létrehozni azt, amiről Engelsnél szó van. Proletárdiktatúra lesz. Azután jön el az osztálynélküli társadalom.

Lehetséges tehát egy olyan helyzet, hogy megmaradnak a proletariátussal szemben ellenséges osztályok. Azután következik el az osztálynélküli társadalom. Marx és Engels kíméletlenül harcolt az olyan emberek ellen, akik megfeledkeztek az osztályok közötti különbségről, általában beszéltek a termelőkről, a népről vagy a dolgozókról. Aki valamennyire ismeri Marx és Engels műveit, nem feledkezhet meg arról, hogy mindezekben a művekben kigúnyolják azokat, akik általában beszélnek termelőkről, népről vagy dolgozókról. Nincsenek dolgozók általában, vagy munkát végzők általában, hanem van termelési eszközök birtokában levő kistulajdonos, akinek

egész gondolkodásmódja, valamennyi szokása kapitalista — más nem is lehet —, vagypedig van bérmunkás, akinek egészen más a gondolkodásmódja, a nagyiparban foglalkoztatott bérmunkás, aki antagonizmusban, ellentétben, harcban áll a tőkésekkel.

Ha háromesztendős harcunk után, a proletariátus politikai hatalmának alkalmazásában szerzett tapasztalattal, eljutottunk ehhez a kérdéshez, amikor tudjuk, milyen óriási nehézségek vannak az osztályok kölcsönös viszonyában, amikor az osztályok még megvannak, amikor a burzsoázia maradványai még életünk minden részében fellelhetők, megtalálhatók még a szovjet intézményekben, — ilyen körülmények között az általam felolvasott téziseket tartalmazó platform felbukkanása nyilvánvaló és vitathatatlan szindikalista-anarchista elhajlás. Ezek a szavak nem túlzottak, jól megfontoltam őket. Az elhajlás még nem kialakult áramlat. Az elhajlás olyasmi, amit ki lehet javítani. Egyesek letértek vagy letérőben vannak a helyes útról, de még ki lehet javítani a dolgot. Nézetem szerint az „elhajlás" szó éppen ezt fejezi ki. Ez annak hangsúlyozása, hogy itt még nem történt semmi végleges, hogy a dolgot könnyen ki lehet javítani, — figyelmeztetni akar, a kérdést teljes egészében és elvileg akarja felvetni. Ha valaki talál olyan szót, amely ezt a gondolatot jobban kifejezi, — csak tessék. Remélem, szavakon nem fogunk vitatkozni, ami pedig a dolog lényegét illeti, ezt a tézist fogjuk elemezni mint a legfontosabbat, nehogy elvesszünk a hasonló eszmék tömkelegében, mert ilyenek a „munkásellenzék" csoportjánál igen nagy számban akadnak. Ezeknek a boncolgatását rábízzuk publicistáinkra, valamint ennek az áramlatnak a vezetőire, mert a határozat végén külön leszögezzük, hogy speciális kiadványokban, gyüjteményekben valamennyi felmerült kérdéssel kapcsolatban lehet és kell is helyet biztosítani a párttagok közti részletekbe menő eszmecsere számára. Most nem halogathatjuk ezt a kérdést. Olyan párt vagyunk, mely hihetetlenül nehéz viszonyok közt harcol. Meg kell fogadnunk: a szilárd egység érdekében szükséges, hogy elítéljünk egy bizonyos elhajlást. Ha már egyszer kibontakoztak az elhajlás körvonalai, fel kell ismerni és

meg kell vitatni. De ha részletekbe menő vitára van szükség, — parancsoljanak, akadnak nálunk emberek, akik részletesen fogják idézni az egész idevágó irodalmat, és ha szükséges és helyénvaló, nemzetközi viszonylatban is felvetjük ezt a kérdést, mert, amint az elvtársak most a Komintern képviselőjének beszámolójában hallották és valamennyien tudják, a nemzetközi forradalmi munkásmozgalom soraiban van egy bizonyos baloldali elhajlás. Az az elhajlás, amelyről most beszélünk, ugyanaz, mint az anarchista elhajlás a Németországi Kommunista Munkáspárt soraiban, amellyel szemben a Komintern legutóbbi kongresszusán félreérthetetlenül a harc álláspontjára helyezkedett[57]. Azok a szavak, amelyekkel ott ezt az elhajlást jellemezték, nemegyszer élesebbek voltak, mint az „elhajlás" szó. Önök tudják, hogy ez nemzetközi probléma. Helytelen volna tehát ilyenformán elintézni — ne vitázz tovább és kész. De más az elméleti vita, s megint más a párt politikai vonala, a politikai harc. Mi nem vagyunk vita-klub. Persze adhatunk ki gyűjteményeket, külön kiadványokat, s fogunk is kiadni, de mindenekelőtt harcolnunk kell a legsúlyosabb viszonyok között, s ezért egységben kell összeforrnunk. Ha emellett a politikai vitába, a politikai harcba olyan javaslatokat fognak bedobni, mint amilyen a „termelők összoroszországi kongresszusának" a megszervezése, akkor nem haladhatunk egységesen és zárt sorokban; ez nem az a politika, melyet néhány évre magunk elé tűztünk. Ez olyan politika, amely meghiúsítaná a párt egységes munkáját, s ez a politika nemcsak elméleti szempontból hamis, hanem azért is, mert hamisan határozza meg az osztályok közötti viszonyt, — azt a döntő és alapvető tényezőt, amely nélkül nincs marxizmus, és amelyről a Komintern II. kongresszusa határozatot hozott. Most olyan a helyzet, hogy a pártonkívüli ösztönösség megtestesítőin úrrá lesz az a kispolgári ingadozás, mely Oroszország mai gazdasági helyzetében elkerülhetetlen. Nem szabad megfeledkeznünk arról a körülményről, hogy a belső veszély bizonyos tekintetben nagyobb, mint az, amely Gyenyikin és Jugyenyics részéről fenyegetett bennünket, és nemcsak formális, hanem sokkalta mélyebb egybeforrottságot kell tanusítanunk.

Ennek az egybeforrottságnak a megteremtéséhez elengedhetetlenül szükség van ilyen határozatra.

Nagyon fontosnak tartom továbbá ennek a határozatnak 4. cikkelyét, mely programmunk értelmezését, autentikus értelmezését, azaz olyan értelmezését tartalmazza, amely a szerzőtől indul ki. A programm szerzője a kongresszus, és ezért a kongresszusnak kell a programmot értelmeznie, hogy véget vessen a tétovázásnak, sőt annak a játéknak is, amely olykor programmunk körül folyik: eszerint a szakszervezetekről a programm állítólag ugyanazt mondja, amit egyesek látni szeretnének benne. Az elvtársak hallották, hogy Rjazanov elvtárs erről a szószékről hogyan bírálta ezt a programmot — köszönetet mondunk a bírálónak elméleti vizsgálódásaiért! Az elvtársak hallották a Sljapnyikov elvtárs által gyakorolt bírálatot. Ezt nem lehet hallgatással elintézni. Úgy vélem, hogy itt, ebben a határozatban, megvan az, amire most szükségünk van. A kongresszus nevében, amely a programmot jóváhagyja és amely a párt legfelsőbb szerve, le kell szögeznünk: így értjük ezt a programmot. Ismétlem, az elméleti vitákat ezzel nem fojtjuk el. Lehet javaslatokat tenni a programm módosítására, e tekintetben nincs semmiféle tilalom. Mi a programmot nem tartjuk annyira kitűnőnek, hogy ne lenne rajta változtatni való, de most nincsenek formális javaslatok, nem szenteltünk időt ennek a kérdésnek megvizsgálására. Ennek a programmnak figyelmes átnézésénél a következőt olvassuk: „a szakszervezeteknek el kell jutniok odáig, hogy ténylegesen összpontosítsák stb.", „el kell jutniok odáig, hogy ténylegesen összpontosítsák" — ezt alá kell húzni. Feljebb pedig azt olvassuk, hogy „a törvény értelmében a szakszervezetek a termelést igazgató minden helyi és központi szervnek a munkájában résztvesznek". Tudjuk, hogy a kapitalista termelés, a világ minden előrehaladott országának közreműködésével, évtizedeken át épült. Talán bizony gyermekké lettünk és azt hisszük, hogy a legnagyobb szükség, a legnagyobb nyomor idején, olyan országban, ahol a munkások kisebbségben vannak, olyan országban, ahol egy elgyötört, sok sebből vérző proletár élcsapat és zömében paraszt lakosság van, olyan gyorsan

befejezhetjük ezt a folyamatot?! Még a legfontosabb fundamentumot sem raktuk le, csak megkezdtük a tapasztalatok alapján annak körvonalazását, miképpen történjék a termelés igazgatása a szakszervezetek részvételével. Tudjuk, hogy a fő akadály — a szegénység. Nem úgy áll a dolog, hogy mi nem vonjuk be a tömegeket a munkába; ellenkezőleg, a munkásság soraiból származó minden valamennyire is jelentős tehetséget, valamennyire is kiváló képességet a legőszintébb támogatásban részesítünk. Csak arra van szükség, hogy a helyzet valamicskével könnyebb legyen. Az éhínség után legalább egy-két esztendő pihenésre van szükségünk. Történelmi szemszögből ez igen kis idő, a mi viszonyaink között viszont nagy idő. Egy vagy két évi pihenés az éhínség után, egy vagy két évi rendes fűtőanyag-ellátás, hogy a gyárak dolgozhassanak — és a munkásosztálytól százszorta több támogatást fogunk kapni, sokkalta több tehetség fog soraiból kiemelkedni, mint most. Ebben senki sem kételkedik, nem is kételkedhetik. Most ezt a támogatást nem azért nem kapjuk meg, mert nem akarjuk. Mindent megteszünk, amit ennek érdekében meg lehet tenni. Senki sem mondhatja, hogy a kormány, a szakszervezetek, a párt Központi Bizottsága akár egyetlen lehetőséget is elszalasztott ebben a tekintetben, de tudjuk, mily szörnyű nagy a szegénység, s mindenütt éheznek és nyomorognak, s ez a táptalaja mindenütt a passzivitásnak. Ne féljünk nevén nevezni a bajt és a szerencsétlenséget. Ez az, ami gátolja a tömegek tetterejének fokozódását. Ilyen helyzetben, amikor a statisztika alapján tudjuk, hogy az igazgatóságokban 60% a munkás, teljesen lehetetlen megpróbálni azt, hogy a programmnak ezeket a szavait: „a szakszervezeteknek el kell jutniok a tényleges összpontosításhoz" stb. — Sljapnyikov módjára értelmezzük.

A programm autentikus értelmezése lehetővé fogja tenni számunkra, hogy összekapcsoljuk az elengedhetetlenül szükséges taktikai összeforrottságot és az egységet a vita elengedhetetlenül szükséges szabadságával, amit a határozat végén hangsúlyozunk is. Mi a határozat lényege? Olvassuk el a hatodik pontot:

„Mindezek alapján az OKP kongresszusa határozottan

elveti a fentemlített eszméket, amelyekben szindikalista és anarchista elhajlás jut kifejezésre, és szükségesnek tartja: először, a kérlelhetetlen és rendszeres harcot ezek ellen az eszmék ellen; másodszor, a kongresszus ezeknek az eszméknek propagálását összeegyeztethetetlennek tartja az OKP-hoz tartozással.

A kongresszus megbízza a párt Központi Bizottságát e határozatainak legszigorúbb végrehajtásával, s egyúttal rámutat arra, hogy különleges kiadványokban, cikkgyüjteményekben stb. helyet lehet és kell biztosítani a párttagok minél alaposabb eszmecseréje számára valamennyi említett kérdésben."

Hát nem látják az elvtársak — hiszen mindannyian agitátorok és propagandisták valamilyen formában —, hát nem látják, mi a különbség aközött, amikor az eszméket harcban álló politikai pártokon belül propagálják és aközött, amikor kiadványok és gyüjtemények útján folytatnak eszmecserét? Biztos vagyok benne, hogy ezt a különbséget látja mindenki, aki ezt a határozatot meg akarja érteni. S reméljük, hogy a Központi Bizottságban, amelybe bevesszük ennek az elhajlásnak a képviselőit, ezek a képviselők a pártkongresszus határozatával szemben ugyanolyan magatartást fognak tanusítani, mint minden öntudatos és fegyelmezett párttag; reméljük, hogy segítségükkel a Központi Bizottságban tisztázni fogjuk, hol ez a határvonal, anélkül hogy különleges helyzetet teremtenénk; tisztázni fogjuk, mi megy végbe a pártban — eszmék propagálása egy harcban álló politikai párton belül, vagypedig eszmecsere külön kiadványok és gyüjtemények útján. Akit Engels idézeteknek a legfinomabb árnyalatokig menő tanulmányozása érdekel, tessék! Vannak teoretikusok, akik mindig hasznos tanácsot fognak adni a pártnak. Erre szükség van. Ki fogunk adni két-három nagy gyüjteményes kötetet, — ez hasznos és elengedhetetlenül szükséges. De miben hasonlít ez a platformok harcához, vajjon össze lehet-e téveszteni a kettőt? Senki sem fogja ezt összetéveszteni, aki meg akarja érteni politikai helyzetünket.

Ne gátold politikai munkánkat, különösen egy nehéz pillanatban, de a tudományos kutatást se tedd félre.

Ha Sljapnyikov elvtárs, példának okáért, szabadidejét a legközelebbi hónapokban annak szenteli, hogy nemrég megjelent kötetét, melyben beszámol azokról a tapasztalatairól, melyeket még az illegalitás idején a forradalmi harc során szerzett, kiegészíti egy második kötettel, melyben a „termelő" fogalmát elemzi — csak rajta! Az adott határozat azonban útjelzőül fog szolgálni számunkra. Mi a legszélesebb körű, legszabadabb vitát indítottuk meg. A „munkásellenzék" platformját a párt központi sajtószerve 250 000 példányban nyomtatta ki. Mi ezt a platformot minden szempontból és mindenféleképpen mérlegeltük, mi ennek a platformnak az alapján választottunk, és végül összehívtuk a kongresszust, amely összegezi a politikai vitát és leszögezi: kialakult egy elhajlás, ne játsszunk bujócskát, mondjuk meg nyiltan: az elhajlás — elhajlás, azt ki kell javítani; ki fogjuk javítani, a vita pedig — elméleti vita lesz.

Éppen azért megismétlem és támogatom azt a javaslatot, hogy fogadjuk el ezt a két határozatot, szilárdítsuk meg a párt egységét és határozzuk meg helyesen, mivel kell foglalkozniok a pártgyűléseknek és mivel foglalkozhatnak szabad óráikban egyes személyek — marxisták, kommunisták, akik a párt segítségére akarnak lenni és foglalkozni kívánnak egyik vagy masik elméleti kérdéssel. (T a p s.)

11

ZÁRSZÓ A PÁRTEGYSÉGRŐL ÉS AZ ANARCHO-SZINDIKALISTA ELHAJLÁSRÓL MONDOTT ELŐADÓI BESZÉDHEZ MÁRCIUS 16

Elvtársak, hihetetlenül éles kijelentések hangzottak el itt, amelyek közül a legélesebb nyilván határozatunknak rágalmazással való megvádolása volt. De vannak olyan éles kijelentések, amelyek önmagukat leplezik le. A határozat a kezükben van. Tudják, hogy a „munkásellenzék" két képviselőjét bevettük a Központi Bizottságba, hogy az „elhajlás" kifejezést használtuk. Kiemelem ennek a kifejezésnek a jelentőségét. Sem Sljapnyikov, sem Medvegyev nem javasolt más szót. Mi itt bíráltuk azokat a téziseket, amelyeket minden árnyalat képviselői is bíráltak. Hogyan lehet ezek után rágalomról beszélni? Ha olyasmit varrtak volna egyeseknek a nyakába, amit tényekkel meg lehet cáfolni, akkor ennek az éles szónak volna értelme. Most ez egyszerűen egy bizonyos ingerültségnek kifejezése. Ez nem komoly ellenvetés!

Most áttérek azokra a pontokra, amelyeket itt említettek. Rámutattak arra, hogy a „demokratikus centralizmus" csoportjával igazságtalanság történt. Az elvtársak figyelemmel kísérték, miképpen jött létre a megegyezés a csoportok között és miképpen folyt le az eszmecsere a Központi Bizottságba való megválasztás kérdésében, amelyet itt a „demokratikus centralizmus" csoportjának képviselői érintettek. Az elvtársak tudják, hogy azóta a külön tanácskozás óta, amelyen teljes számban résztvett a „munkásellenzék" csoportja és résztvett azonkívül számos igen tekintélyes elvtárs, valamennyi árnyalat képviselői, jómagam például nyíltan síkraszálltam amellett, hogy kívánatos a „munkásellenzék" és a „demokratikus centralizmus" csoport képviselőinek részvétele a Köz-

ponti Bizottságban. Azon a tanácskozáson, melyen a „munkásellenzékből" az összes elvtársak és valamennyi árnyalat képviselői résztvettek, ez ellen senki sem tiltakozott. Egészen világos, hogy ha mi ennek következtében a „demokratikus centralizmus" csoportjától nem egy központi bizottsági tagot, hanem egy póttagot kaptunk, — ez hosszas eszmecserének, a csoportok egymás közötti megegyezésének eredménye volt. És ebben valamiféle bizalmatlanságot vagy igazságtalanságot látni a „demokratikus centralizmus" csoportjával szemben — nem egyéb, mint kákán csomót keresni. Mi mindent megtettünk a Központi Bizottságban, amit meg kellett tenni ama óhajunk hangsúlyozására, hogy igazságosak akarunk lenni. Olyan tény ez, amelyet nem lehet letagadni. És aki olyan következtetést von le, hogy igazságtalanság történt, az kákán csomót keres! Vagy például a „demokratikus centralizmus" csoportjából az egyik elvtárs arról beszélt, hogy a határozat 7. cikkelye szükségtelen: a Központi Bizottságnak amúgyis megvan ehhez a joga. Mi azt javasoljuk, hogy a 7. cikkelyt ne hozzuk nyilvánosságra, mert azt reméljük, hogy nem kerül sor alkalmazására, ez — a legvégső esetben alkalmazandó rendszabály. De amikor a „demokratikus centralizmus" csoportjához tartozó elvtárs azt mondja: „Erre nektek jogotok volt a szervezeti szabályzat értelmében", — akkor nem ismeri a szervezeti szabályzatot, nem ismeri a demokratikus centralizmus elveit, nem ismeri a centralizmus elveit. Hogy a kongresszuson választott Központi Bizottságnak joga legyen a Központi Bizottságból való kizárásra — azt soha semmiféle demokrácia, semmiféle centralizmus nem fogja megengedni. (Közbeszólás: „A párton keresztül.") Különösen a párton keresztül nem. A Központi Bizottságot a kongresszus választja meg, ezzel a kongresszus jelét adja a legnagyobb bizalomnak, ezzel átadja a vezetést a Központi Bizottságnak. S hogy a Központi Bizottságnak kizárási joga legyen tagjával szemben — sehol soha semmi ilyesmit pártunk meg nem engedett. Ez a végső esetben alkalmazható rendszabály, melyet kizárólag a fenyegető veszély tudatában alkalmaznak. Összehívnak egy rendkívüli gyűlést: a Központi Bizottság, plusz a

póttagok, plusz az Ellenőrző Bizottság, egyenlő szavazati joggal. Ilyen szervet, ilyen 47 tagú plénumot a mi szervezeti szabályzatunk nem ismert, és a mi gyakorlatunkban ilyet sohasem alkalmaztak. Ezért ismétlem, hogy a „demokratikus centralizmus" csoportjához tartozó elvtársak nem ismerik sem a szervezeti szabályzatot, sem a demokratikus centralizmus elveit, sem a centralizmust. Ez végső esetben alkalmazandó rendszabály. Remélem, nem fogjuk alkalmazni. Ez a rendszabály csak azt mutatja, hogy a párt azt, amiről hallottunk, alkalmazza, ha olyan nézeteltérések merülnek fel, amelyek az egyik oldalon a szakadás lehetőségét surolják. Hiszen nem vagyunk gyerekek, láttunk nehéz időket, láttunk és átéltünk szakadásokat, s tudjuk, milyen nehéz dolog az, s nem félünk nevén nevezni a veszélyt.

Voltak-e az előző kongresszusokon a legsúlyosabb nézeteltérések során olyan pillanatok, amikor az egyik oldalon a szakadást suroltuk? Nem voltak. Most vannak? Vannak. Minderre többízben is rámutattunk. Ezek ellen a nézeteltérések ellen, úgy gondolom, lehet küzdeni.

Beszéltek továbbá arról, hogy az egység nem teremthető meg ilyen határozatokkal, hogy a határozat értelmében a bírálatot feltétlenül a kormányzósági pártbizottságok útján kell gyakorolni, hogy a „munkásellenzékhez" tartozó elvtársakkal szemben némi bizalmatlanság jut kifejezésre, ami megnehezíti munkájukat a Központi Bizottságban. De ebben sincs egy szikrányi igazság sem! Már kezdettől fogva rámutattam arra, miért választottuk az „elhajlás" szót. Ha nem tetszik önöknek, nyujtsák be az elnökséghez ezt a határozatot, miután mint alapot elfogadták, esetleges enyhítés végett. Ha találunk enyhébb szót, akkor javasolnám, hogy cseréljük fel az „elhajlás" szót azzal, és más helyeken is használjunk enyhébb megfogalmazást. Ezt nem fogjuk ellenezni. Persze most nincs itt az ideje annak, hogy ilyen részletekkel foglalkozzunk. Nyujtsák be a határozatot az elnökséghez szerkesztés, enyhítés végett. Élesebb megfogalmazás itt elképzelhetetlen, — ezzel nem fogok vitába szállni. De ha azt mondják, hogy ez a határozat voltaképpen a párt egyik részét a másik ellen uszítja, ez persze nem igaz.

Nem ismerem a „munkásellenzék" szamárai csoportjának összetételét, sohasem voltam ott, de meg vagyok győződve róla, hogy ha egy bármely árnyalathoz tartozó központi bizottsági tag vagy egy bármely árnyalathoz tartozó kongresszusi tag, kivéve a „munkásellenzéket", a szamárai szervezet gyűlésén be akarná bizonyítani, hogy a határozatban nincs uszítás, hanem az egységre hív fel, akkor ezt meg tudná tenni. Amikor itt olyan kifejezést használnak, mint „uszítás", megfeledkeznek az egységről szóló határozat ötödik pontjáról, ahol a „munkásellenzék" érdemeinek elismeréséről olvashatunk. Talán ez nem szerepel ugyanott? Egyrészt „elhajlás állapítható meg", másrészt viszont olvassák el az ötödik cikkelyt: „A kongresszus egyúttal kijelenti, hogy azokban a kérdésekben, amelyek iránt például az úgynevezett «munkásellenzék» csoportja különösen nagy érdeklődést tanusított — a pártnak nem proletár és megbízhatatlan elemektől való megtisztítása, a bürokratizmus elleni harc, a demokratizmus és a munkások kezdeményező képességének fejlesztése stb. — minden gyakorlati javaslatot a legnagyobb figyelemmel kell megvizsgálni" stb. Ez uszítás? Ez — az érdemek elismerése. Mi azt mondjuk: egyrészt, önöknél a vita során elhajlást tapasztalhattunk, amely politikailag veszélyes, és ezt más szavakkal még Medvegyev elvtárs határozata is elismeri, a továbbiakban pedig megállapítjuk: ami a bürokratizmus elleni harcot illeti, egyetértünk azzal, hogy még nem teszünk meg mindent, ami megtehető. Ez az érdemek elismerése, nempedig uszítás!

Amikor a Központi Bizottságba beválasztanak egy elvtársat a „munkásellenzék" soraiból, akkor ez az elvtársi bizalom kifejezése. És ha ezek után valaki részt fog venni egy olyan gyűlésen, ahol nem dúl frakcióharc, ez a gyűlés azt fogja mondani, hogy itt nem uszításról, hanem elvtársi bizalom kifejezéséről van szó. Ami a legvégső esetben alkalmazandó rendszabályt illeti, ez a jövőre vonatkozik, ezt mi most nem alkalmazzuk, s jelenleg elvtársi bizalmunknak adjuk tanújelét. Ha önök úgy vélik, hogy elméletileg nincs igazunk, akkor van módunk arra, hogy kiadjunk néhány tucat gyüjteményt, és ha vannak fiatal elvtársak, például a szamárai szerve-

zetben, akik tudnak valami újat mondani ebben a kérdésben, csak rajta, szamárai elvtársak! Közzétesszük majd néhány cikküket. Hiszen nincs a világon olyan ember, aki meg ne értené, mi a különbség aközött, ami magán a kongresszuson hangzik el, és amit a kongresszuson kívül elejtenek. Ha áttanulmányozzák a határozat pontos szövegét, látni fogják, hogy a határozat egy elméleti, elvi megállapítást tartalmaz, melyben semmi bántó nincs, s ugyanakkor elismeri a bürokratizmus elleni harcban szerzett érdemeiket, kifejezi azt az óhajt, hogy segítséget kapjon tőlük, s azonkívül ennek a csoportnak a tagjait beválasztották a Központi Bizottságba, márpedig ez a legmagasabbfokú bizalom megnyilvánulása, amelynél nagyobb a pártban nem lehetséges. Ezért elvtársak, azt javasolom, fogadjuk el ezt a két határozatot, mégpedig fogadjuk el névszerinti szavazással, azután pedig nyujtsuk be az elnökséghez szerkesztés végett, a megfogalmazás enyhítésére, s minthogy Sljapnyikov elvtárs tagja az elnökségnek, talán ő majd talál egy megfelelőbb kifejezést az „elhajlás" szó helyett.

A lemondás bejelentésével kapcsolatban pedig javaslom, hogy fogadjuk el a következő határozatot: „A kongresszus a feloszlatott «munkásellenzék» csoportjának valamennyi tagját felhívja arra, hogy vesse alá magát a pártfegyelemnek, továbbá felhív arra, hogy kötelezzék őket a rájuk bízott pozíciók megtartására, és sem Sljapnyikov elvtárs lemondását, sem senki másnak a lemondását nem fogadja el."

12

MEGJEGYZÉSEK RJAZANOVNAK A PÁRTEGYSÉGRŐL SZÓLÓ HATÁROZATHOZ BENYUJTOTT MÓDOSÍTÓ JAVASLATÁHOZ MÁRCIUS 16

Úgy vélem, Rjazanov elvtárs kívánsága, bármennyire sajnálatos is ez, nem teljesíthető. Nem foszthatjuk meg a pártot és a központi bizottsági tagokat attól a jogtól, hogy a párthoz fordulhassanak, ha egy alapvető kérdésben nézeteltérés merül fel. Nem tudom elképzelni, hogyan tehetnők ezt meg! A mostani pártkongresszus semmivel sem kötheti meg a következő kongresszusi választásokat: és ha olyan kérdés vetődik fel, mint például a breszti békekötés? Kezeskednek érte az elvtársak, hogy nem lesznek ilyen kérdések? Nem lehet kezeskedni. Meglehet, hogy akkor platformok alapján kell majd választani. (Rjazanov: „Egyetlen kérdésben?") Hogyne. De az ön határozata leszögezi: ne legyenek platformok alapján történő választások. Azt hiszem, hogy nincs módunkban ezt megtiltani. Ha az egységről szóló határozatunk, és természetesen a forradalom fejlődése is, egybekovácsol bennünket, akkor a platformok alapján történő választások nem fognak megismétlődni. Nem fogjuk elfelejteni azt a leckét, melyet ezen a kongresszuson kaptunk. De ha a körülmények alapvető nézeteltéréseket fognak előidézni, meg lehet-e tiltani, hogy az egész párt ítélőszéke elé vigyük ezeket? Nem lehet megtiltani! Ez túlzott kívánság, amely teljesíthetetlen, és azt javaslom, hogy utasítsuk el[68].

13

BESZÉD A FŰTŐANYAGKÉRDÉSBEN
MÁRCIUS 16

Engedjék meg, hogy a következő javaslatot tegyem: a fűtőanyagkérdést adjuk át egy bizottságnak. Nem kétséges, hogy a fűtőanyagválság egész gazdasági építésünk egyik alapvető, ha ugyan nem legfontosabb kérdése. De kérdem: az a referátum és korreferátum — az egyik, amely a Legfőbb Népgazdasági Tanács Elnökségének álláspontját ismerteti, s amelyet Rikov elvtárs fog megtartani, a másik, amely ennek a politikának a bírálatát — Larin elvtárs álláspontját — fogja ismertetni, — lehetővé teszik-e majd számunkra, hogy egy ilyen bonyolult kérdésben végleges döntést hozzunk, ha nem adjuk át egy bizottságnak, ha nem tanulmányozzuk azokat az okmányokat, amelyek megvilágítják, mi itt a fő probléma, — az apparátus fogyatékosságai-e, a rendetlenségek, bűncselekmények, vagy a paraszti gazdaságnak, a paraszt lovának a gyengesége, amely nélkül lehetetlen a fa szállítása? Kérdem: hozhatunk-e döntést bizottság nélkül? — s állítom, hogy nem. Ezért sokkal célravezetőbb lesz, ha egy szélesebb körű bizottságot választunk, túlnyomórészt vidéki elvtársakból, akik nemcsak elméletileg ismerik a fűtőanyag- és különösen a tüzifakérdést, hanem akik dolgoztak ezen a területen, saját gyakorlati tapasztalataik alapján ismerik ezt a kérdést. Ez a bizottság nemcsak a referenseket fogja meghallgatni, hanem meg fog idézni jónéhány személyt és okmányok alapján ellenőrzi majd a referens és a korreferens állításait. Azután ez a bizottság megteszi jelentését a Központi Bizottságnak, s ennek alapján a Központi Bizottságnak ezen a téren számos fontos döntést kell majd hoznia. Ez a rendszer produktívabb és hasznosabb eredmé-

nyekhez fog vezetni, mint a kongresszusi viták, amelyek egy egész napot is elrabolhatnak tőlünk, és amelyeknek eredményeként végül mégiscsak oda lyukadunk ki, hogy a kérdést átadjuk egy bizottságnak.

14

JAVASLAT A FŰTŐANYAGKÉRDÉSBEN MÁRCIUS 16

Javaslom, hogy bízzuk meg az Erdészeti Főbizottságot azzal, hogy haladéktalanul hívjon össze egy tanácskozást azokkal a kongresszusi küldöttekkel, akik a fűtőanyag- és tüzifaügyekkel foglalkozó szervek munkáját gyakorlatilag ismerik, abból a célból, hogy azonnal kidolgozzák a halaszthatatlan intézkedéseket, különösen a faúsztatásra vonatkozólag.

15

ZÁRÓBESZÉD A KONGRESSZUSON MÁRCIUS 16

Elvtársak, befejeztük annak a pártkongresszusnak munkáját, mely forradalmunk sorsdöntő napjaiban ült össze. Az imperialista háború oly hosszú évei után a polgárháború az országot annyira kimerítette és olyan súlyos helyzetbe hozta, hogy az ország újraélesztése a polgárháború befejezése után rendkívül nehéz viszonyok között megy végbe. Ezért nem lepődhetünk meg azon, hogy a szétesés vagy bomlás elemei, a kispolgári és anarchikus ösztönösség ütik fel fejüket. Hiszen ennek egyik fő feltétele a nyomornak és kétségbeesésnek végletekig menő, hihetetlen és páratlan fokozódása, mely most tíz- és százezreken, sőt olykor talán ennél is nagyobb tömegeken lesz úrrá, mert nem látnak kiutat a nehéz helyzetből. De mi tudjuk, elvtársak, hogy az ország sokkal nehezebb napokat is átvészelt. Teljes mértékben tudatában vagyunk a veszélynek, s egy cseppet sem esünk a túlzott optimizmus hibájába, nyíltan bevalljuk önmagunknak és elvtársainknak, hogy nagy a veszély, de ugyanakkor szilárdan és biztosan számítunk a proletariátus élcsapatának egybeforrottságára. Tudjuk, hogy más erő, amely képes egyesíteni a szétforgácsolt kis földművelők millióit, akik gyakran hallatlan nehézségekkel küzdenek, más erő, mely képes volna őket gazdaságilag és politikailag egyesíteni a kizsákmányolók ellen, — más erő az öntudatos proletariátuson kívül nincs. Biztosra vesszük, hogy ez az erő a harci tapasztalatokból, a forradalom súlyos tapasztalataiból eléggé megacélozva került ki ahhoz, hogy helytálljon minden súlyos megpróbáltatással és újabb nehézséggel szemben.

Elvtársak, az ebben a szellemben hozott határozatokon kívül különös fontossága van kongresszusunk ama határozatának, amelyet a parasztsághoz való viszony kérdésében fogadott el. Mi ebben a legjózanabbul számbavesszük az osztályok közötti viszonyt, és nem riadunk vissza annak nyilt beismerésétől, hogy igen nehéz feladat hárul ránk, az a feladat, hogy a proletariátus és a túlsúlyban levő parasztság között helyes viszonyt hozzunk létre, olyan feltételek között, amikor normális kapcsolatokat nem tudunk azonnal létrehozni. A normális kapcsolatok olyanok és csakis olyanok, hogy a proletariátus kezében tartja a nagyipart és termékeit, és a parasztságot nemcsak teljesen kielégíti, hanem biztosítva számára a megélhetési eszközöket, megkönnyíti helyzetét úgy, hogy a különbség a kapitalista rendszerhez képest szemmellátható és érezhető. Ez és csakis ez fogja megteremteni a normális szocialista társadalom alapját. Mi ezt most nem tudjuk megtenni, annyira meggyötört bennünket a pusztulás, a nélkülözés, a nyomor és a kétségbeesés. De hogy ettől az átkos örökségtől könnyebben megszabaduljunk, a kétségbeesetten súlyos háború idején kialakult viszonyok ellenére is meghatározott módon reagálunk ezekre a jelenségekre. Nem fogjuk leplezni, hogy a parasztságnak igen nyomós oka van az elégedetlenségre. Részletesebb magyarázatokat fogunk adni és meg fogjuk mondani, hogy mindent megteszünk, ami erőnktől telik, hogy véget vessünk ennek az állapotnak, hogy nagyobb mértékben számoljunk majd a kisföldművelő életfeltételeivel.

Mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy ennek a gazdának az életét megkönnyítsük, hogy többet juttassunk a kisföldművelőnek, hogy megteremtsük a biztosítottabb gazdálkodás feltételeit. Nem félünk attól, hogy ez az intézkedés a kommunizmussal szemben ellenséges tendenciákat fog létrehozni, holott kétségtelenül így lesz.

Elvtársak, e kapcsolatok józan számbavételének és a politikánk felülvizsgálására való teljes készségnek e szellemében politikánkat még módosítanunk is kell, mert mi voltunk az elsők a történelemben, akik néhány éven át a szocialista társadalom alapjainak, a proletár állam

alapjainak a lerakásán tevékenykedtünk. Úgy vélem, hogy ebben a tekintetben kongresszusunk munkája annál is eredményesebb lesz, mert ebben a nagyfontosságú kérdésben már kezdettől fogva tökéletes egységre jutottunk. Két fő kérdést kellett egyhangúlag megoldani, és abban a kérdésben, hogy a proletariátus élcsapatának mi a viszonya a proletariátus tömegéhez és mi a viszonya a proletariátusnak a parasztsághoz, nem voltak nézeteltérések. Ebben nagyobb egység volt közöttünk, mint valaha, jóllehet rendkívül súlyos politikai viszonyok között kell határoznunk.

Engedjék meg, hogy most rátérjek a következő két pontra, s kérem, hogy ezekről ne készítsenek jegyzeteket. Az első — a bakui és grozniji koncessziók kérdése. Ezt a kérdést a kongresszus csupán futólag érintette. Én azon az ülésen nem vehettem részt, de elmondották nekem, hogy az elvtársak egy részében megmaradt az elégedetlenség vagy a bizalmatlanság érzése. Azt hiszem, hogy ezt nem tekinthetjük indokoltnak. A Központi Bizottság tüzetesen megvizsgálta a grozniji és bakui koncessziók kérdését. Többízben alakultak külön bizottságok, külön beszámolókat kértünk az érdekelt hivataloktól. Voltak nézeteltérések, volt néhány szavazás, az utolsó szavazás után a központi bizottsági tagok egyetlen csoportja, egyetlen központi bizottsági tag sem kívánt élni azzal az elvitathatatlan jogával, hogy a kongresszushoz fellebbezzen. Azt hiszem, hogy az új Központi Bizottságnak vitathatatlan joga, formális és tényleges joga van arra, hogy a kongresszus határozata alapján ebben a nagyfontosságú dologban döntést hozzon. Koncessziók nélkül nem számíthatunk a magasfejlettségű modern kapitalista technika segítségére. Ennek felhasználása nélkül nincs módunk arra, hogy helyesen szervezzük meg nagyiparunk alapját olyan területeken, mint az ásványolajtermelés, mely az egész világgazdaság szempontjából rendkívüli jelentőségű. Még nem kötöttünk meg egyetlen koncessziós szerződést sem, de mindent meg fogunk tenni ennek érdekében. Olvasták az elvtársak a lapokban, hogy üzembehelyezték a baku—tifliszi olajvezetéket? Nemsokára olvasni fognak egy ugyanilyen, Batumig érő olajvezetékről.

Ez utat nyit a világpiachoz. A dolognak az a lényege, hogy javítsunk gazdasági helyzetünkön, erősítsük köztársaságunk technikai felszerelését, növeljük a termékmennyiséget, az élelmezési és fogyasztási cikkek mennyiségét munkásaink érdekében. Ebben a vonatkozásban minden könnyítésnek óriási jelentősége van számunkra. Ezért nem riadunk vissza attól, hogy Groznijnak és Bakunak egy részét koncesszióba adjuk; ha Groznijnak egynegyedrészét és Bakunak egynegyedrészét koncesszióba adtuk, akkor majd arra fogjuk felhasználni ezt a koncessziót — ha sikerül megvalósítani —, hogy a megmaradó háromnegyedrészen utólérjük a fejlett kapitalizmus fejlett technikáját. Most képtelenek vagyunk ezt másképpen elérni. Az, aki gazdaságunk állapotát ismeri, meg fogja ezt érteni. Ha azonban lesz egy támaszunk — még ha többszázmillió aranyrubelt fizetünk is érte — minden eszközt fel fogunk használni annak érdekében, hogy a megmaradó háromnegyedrészen ezt megtehessük.

A második kérdés, melynél a nyilvánosságrahozatal mellőzését kérem, az elnökség határozata, melyet külön megvizsgáltak, és amely a beszámolás módjával foglalkozik. Az elvtársak tudják, hogy ezen a kongresszuson gyakran rendkívül ideges légkörben kellett dolgoznunk, és ez olyan sok funkcionáriust vont el a kongresszustól, mint még soha. Ezért nyugodtabban és megfontoltabban kell összeállítani a tervet arra vonatkozóan, hogyan kell a helyi szervezeteknél beszámolni, ebben a tekintetben egy meghatározott döntést kell zsinórmértékül venni. Az egyik elvtárs fogalmazványban elkészítette az elnökség utasítását azok részére, akik vidékre mennek, engedjék meg, hogy ezt felolvassam (olvassa)[59]. Már mondottam erről néhány szót. Úgy vélem, hogy e néhány felolvasott sor elegendő lesz ahhoz, hogy minden küldött gondolkodjék a kérdésen és a beszámolóknál kellő óvatossággal járjon el, ne túlozza el a helyzet veszélyes voltát és semmiesetre se essen pánikba, s ne engedje azt sem, hogy környezete pánikba essék.

Annál kevésbbé indokolt és teljességgel alaptalan a pánikhangulat, mert a világkapitalizmus most egy hallatlanul ideges, hisztériás kampányt indított ellenünk.

Tegnap kaptam a Csicserin elvtárssal való megállapodás alapján egy összefoglaló jelentést ebben a kérdésben, és azt hiszem, mindnyájuk számára hasznos lesz, ha meghallgatják. Ez — adatgyüjtemény az Oroszország belső helyzetére vonatkozó hazugsághadjáratról. A hazugság soha — írja az az elvtárs, aki az anyagot összeállította — semmiféle időszakban sem ült ilyen orgiát a nyugateurópai sajtóban és sohasem gyártották ilyen tömegesen a fantasztikus koholmányokat Szovjet-Oroszországról, mint az elmúlt két hét alatt. Március eleje óta az egész nyugateurópai sajtó naponta ontja az ilyen fantasztikus híreket: felkelések Oroszországban, győz az ellenforradalom, Lenin és Trockij a Krimbe menekült, a Kremlen fehér zászló lobog, a petrográdi és moszkvai utcák vértől piroslanak, ugyanott barikádokat emeltek, a munkások zárt sorokban ereszkednek le a domboldalakon Moszkva ellen törve, hogy a Szovjethatalmat megdöntsék, Bugyonnij átállt a lázadókhoz, számos orosz városban győzött az ellenforradalom, s hol az egyik várost, hol a másik várost említik, végül majdnem minden orosz kormányzósági várost felsoroltak. E kampány egyetemes és tervszerű jellege azt mutatja, hogy a vezető kormányok nagyvonalú tervet eszeltek ki. Március 2-án a Foreign Office* a „Press Association"** útján kijelentette, hogy a közölt híreket valószínűtleneknek tartja, de nyomban ez után a Foreign Office maga adott hírt egy petrográdi felkelésről, arról, hogy a kronstadti hajóhad bombázza Petrográdot, s hogy Moszkvában utcai harcok folynak.

Március 2-án valamennyi angol lap táviratokat közölt, amelyek szerint Petrográdban és Moszkvában felkelés tört ki: Lenin és Trockij a Krimbe menekültek, 14 000 moszkvai munkás az alkotmányozó gyűlést követeli, a moszkvai fegyverraktár és a Moszkva-Kurszki pályaudvar a felkelő munkások kezébe került, Petrográdban a Vaszilij-sziget teljesen a felkelők kezében van.

Felhozok néhány példát az ezt követő napok szikratáviratairól és táviratairól: március 3-án Klisko azt táviratozza

* — Külügyminisztérium (angol). — *Szerk.*
** — Sajtóegyesülés. — *Szerk.*

Londonból, hogy a „Reuter"[60] átvette a petrográdi felkelésre vonatkozó ostoba híreszteléseket és buzgón terjeszti őket.

Március 6: Mason berlini tudósító azt táviratozza New Yorkba, hogy amerikai munkások fontos szerepet játszanak a petrográdi forradalomban, és hogy Csicserin szikratáviró útján azt a parancsot adta Ganyeckij tábornoknak, hogy az amerikai emigránsok elől zárja le a határt.

Március 6: Zinovjev Oranienbaumba menekült. Moszkvában a vörös tüzérség tűz alá vette a munkásnegyedeket. Petrográd minden oldalról el van zárva (Wigand szikratáviró-jelentése).

Március 7: Klisko azt táviratozza, hogy revali tudósítások szerint Moszkva utcáin barikádokat emeltek; a lapok közlik azt a helsingforsi hírt, hogy Csernyigovot bolsevikellenes csapatok elfoglalták.

Március 7: Petrográd is, Moszkva is a felkelők kezében van. Felkelés Odesszában. Szemjonov 25 000 kozák élén nyomul előre Szibériában. A Petrográdi Forradalmi Bizottság hatalmában tartja az erődítményeket és a hajóhadat (a Poldew-i angol leadóállomás közlése).

Nauen, március 7: A petrográdi gyárnegyedekben felkelés tört ki. A bolsevikellenes felkelés Volhiniára is kiterjedt.

Párizs, március 7: Petrográd a Forradalmi Bizottság kezében van. A „Matin"[61] közli, hogy a Londonba érkezett hírek szerint a Kremlen fehér zászló leng.

Párizs, március 8: A zendülők kezükbe kerítették a Krasznaja Gorkát. Pszkov kormányzóságban a Vörös Hadsereg néhány ezrede fellázadt. A bolsevikok baskírokat küldenek Petrográd ellen.

Március 10-én Klisko ezt táviratozza: a lapok felteszik azt a kérdést, vajjon elesett-e Petrográd vagy sem? Helsingforsi hírek szerint Petrográd háromnegyed része a lázadók kezében van; a hadműveleteket Trockij, vagy más jelentések szerint Zinovjev irányítja Tosznyából vagypedig a Péter-Pál erődből; más jelentések szerint Bruszilovot nevezték ki főparancsnoknak; rigai jelentések szerint Petrográdot, a vasúti pályaudvarok kivételével, 9-én elfoglalták, a Vörös Hadsereg visszavonult Gatcsinába; a petrográdi sztrájkolók ezt a jelszót adták ki:

„le a Szovjetekkel és a kommunistákkal". Az angol hadügyminisztérium kijelentette, hogy még bizonytalan, egyesültek-e a kronstadti lázadók a petrográdiakkal, de a beérkezett hírek szerint Zinovjev a Péter-Pál erődben van, onnan irányítja a szovjet csapatokat.

Ennek az időszaknak tengernyi hazug koholmánya közül még a következő példákat említem meg: Szarátov önálló bolsevikellenes köztársasággá alakult (Nauen, március 11). A volgavidéki városokban kegyetlen pogromokat rendeznek a kommunisták ellen (ugyanonnan). Minszk kormányzóságban fehérorosz katonai alakulatok harcolnak a Vörös Hadsereg ellen (ugyanonnan).

Párizs, március 15: A „Matin" közli, hogy a kubáni és a doni kozákok között nagyarányú felkelés tört ki.

Nauen március 14-én közölte, hogy Bugyonnij lovassága Orel közelében csatlakozott a lázadókhoz. Különböző időpontokban érkeztek jelentések Pszkovban, Odesszában és más városokban kitört felkelésekről.

Március 9-én Kraszin azt táviratozza, hogy a „Times"[62] washingtoni tudósítója szerint a szovjet rendszer a végét járja, és ezért Amerika elhalasztja a peremállamokkal való kapcsolatok felvételét. Amerikai bankkörökből különböző időpontokban hírek érkeztek arról, hogy az adott körülmények között hazárd-játék volna Oroszországgal kereskedni.

A „Daily Chronicle"[63] newyorki tudósítója már március 4-én azt írja, hogy az amerikai üzleti körök és a republikánus párt a kereskedelmi kapcsolatok felvételét Oroszországgal a jelenlegi helyzetben hazárdjátéknak tartják.

Kétségtelen, hogy a hazugság-hadjárat nemcsak Amerikát akarja befolyásolni, hanem a londoni török delegációt és a sziléziai népszavazást is.

Elvtársak, a kép teljesen világos. A sajtó világszindikátusa — ott sajtószabadság van, mely abból áll, hogy a sajtót 99%-ban megvásárolták a pénzmágnások, akik sokszázmillió rubellel dolgoznak — megindította az imperialisták nemzetközi hadjáratát, melynek mindenekelőtt az a célja, hogy meghiúsítsa a Kraszin által kezdeményezett kereskedelmi egyezményt Angliával, valamint

azt az Amerikával kötendő kereskedelmi egyezményt, amelyre vonatkozólag mi itt folytatunk tárgyalásokat, amint erre utaltam, és amire történtek utalások a kongresszus munkája során. Ez azt mutatja, hogy a bennünket körülvevő ellenség, minthogy nincs már lehetősége intervencióra, zendülésre számít. S a kronstadti események megmutatták a nemzetközi burzsoáziával való kapcsolatot. De ezenkívül látjuk, hogy az ellenség most a nemzetközi tőke gyakorlati szempontjából legjobban a kereskedelmi kapcsolatok tényleges visszaállításától tart. De ezt nem tudják majd meghiúsítani. Nálunk most Moszkvában a nagytőkének olyan képviselői tartózkodnak, akik már nem hisznek mindezekben a híresztelésekben, és elmondották, hogy Amerikában egy kis csoport a Szovjet-Oroszország melletti agitációnak eddig ismeretlen módszerét alkalmazta.

Ez a csoport a legkülönbözőbb ujságokból néhány hónapon át összegyüjtötte mindazt, amit Oroszországról, Lenin és Trockij szókéséről, továbbá arról irtak, hogy Trockij agyonlövette Lenint és fordítva, s mindezt egy brosúrában gyüjtötte össze. Jobb agitáció a Szovjethatalom mellett el sem képzelhető. Napról napra gyüjtötték a híreket arról, hányszor lőtték agyon egymást, hányszor gyilkolták meg egymást Lenin és Trockij, ezek a hírek minden hónapban megismétlődtek, végül pedig összegyüjtik a híreket egy kötetben és kiadják őket. A mai amerikai burzsoá sajtó teljesen lerontotta hitelét. Ilyen ellenség szolgálatába szegődött a földbirtokosok és a tőkések soraiból kikerülő kétmillió külföldi emigráns, ilyen a burzsoáziának az a hadserege, amely velünk szemben áll. Csak próbálják meg a Szovjethatalom gyakorlati sikereit aláásni és meghiúsítani a kereskedelmi kapcsolatokat. Tudjuk, hogy ez nem fog nekik sikerülni. És a nemzetközi sajtónak egész híranyaga, azé a sajtóé, amely többszázezer lapot tart kezében, az egész világot tájékoztatja, újra megmutatja, mennyire körül vagyunk véve ellenséggel, és milyen mértékben gyengült ez az ellenség a tavalyi esztendőhöz képest. S ezt meg kell értenünk, elvtársak! Azt hiszem, hogy a kongresszus jelenlevő tagjainak a többsége megértette, melyik az a

határ, melyet nézeteltéréseinkben nem léphetünk túl. Természetes, hogy a kongresszusi harcban kénytelenek voltunk ezt a határt túllépni. Nem követelhetjük meg olyan emberektől, akik még az imént harcban állottak, hogy azonnal megértsék, hol a határ. De ha egy pillantást vetünk pártunkra, mint a világforradalom központjára, s arra a hadjáratra, melyet most az államok világszindikátusa folytat ellenünk, nem lehetnek kétségeink. Csak folytassák hadjáratukat, mi ezt felmértük és pontosan ismerjük nézeteltéréseink mértékét, s tudjuk, hogy miután ezen a kongresszuson egybekovácsolódtunk, nézeteltéréseinkből tökéletes egységben s megacélozottabb párttal kerülünk ki, s pártunk egyre nagyobb jelentőségű nemzetközi győzelmek felé fog haladni! (Viharos taps.)

BESZÉD A KÖZLEKEDÉSI MUNKÁSOK ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁN, 1921 MÁRCIUS 27-ÉN[64]

Elvtársak! Engedjék meg, hogy mindenekelőtt köszönetet mondjak üdvözletükért, s a magam részéről ugyancsak üdvözöljem kongresszusukat. (Viharos taps.) Mielőtt áttérnék arra a kérdésre, amely közvetlenül érinti kongresszusuk feladatait, az önök munkáját, s azt, amit az önök kongresszusától az egész Szovjethatalom remél, engedjék meg, hogy kissé messzebbről kezdjem.

Amikor most az üléstermen végigmentem, egy plakát ötlött a szemembe a következő felírással: „A munkások és parasztok uralmának sohasem lesz vége." S amikor elolvastam ezt a furcsa plakátot, amely ugyan nem a szokott helyen függött, hanem a sarokba volt támasztva — talán valaki ráeszmélt arra, hogy ez a plakát rosszul sikerült és félretolta —, amikor ezt a furcsa plakátot olvastam, azt gondoltam: tehát ilyen elemi és fontos kérdésekben is vannak nálunk félreértések és helytelen értelmezések. Ha a munkások és parasztok uralmának sohasem lenne vége, ez a valóságban azt jelentené, hogy sohasem lesz szocializmus, mert a szocializmus az osztályok megszüntetését jelenti, amíg pedig lesznek munkások és parasztok, addig lesznek különböző osztályok, és következésképpen nem lehet teljes szocializmus. Gondolkodóba ejtett, hogyan lehetséges az, hogy három és fél esztendővel az Októberi Forradalom után még akadnak nálunk ilyen furcsa plakátok, ha kissé félretolva is, s közben az is eszembe jutott, hogy alighanem a legelterjedtebb és legközkeletűbb jelszavak körül is igen sok még nálunk a félreértés. Mindannyian énekeljük, hogy ez a harc lesz a végső — ez például az egyik legelterjedtebb jelszó, amelyet

minden alkalommal elismétlünk. De attól tartok, hogy ha megkérdeznék a kommunisták nagy részét, hogy most ki ellen folytatja ezt a harcot — persze nem végső harcot, ebben némi túlzás van — hanem egyik végső harcunkat, attól tartok, hogy kevesen válaszolnának helyesen erre a kérdésre, és kevesen ismerik fel világosan, hogy mi ellen vagy ki ellen folytatjuk most egyik végső harcunkat. S úgy látom, hogy az idén tavasszal, azokkal a politikai eseményekkel kapcsolatban, amelyek a munkások és parasztok nagy tömegeinek figyelmét magukra vonták, ezekkel az eseményekkel kapcsolatban azt hiszem újból meg kell vizsgálnunk, vagy legalábbis meg kell kísérelnünk megvizsgálni azt a kérdést, hogy az idén tavasszal, jelenleg, ki ellen folytatjuk egyik végső harcunkat. Engedjék meg, hogy kitérjek erre a kérdésre.

Hogy ebben a kérdésben eligazodjunk, úgy vélem, mindenekelőtt a lehető legpontosabban és a lehető legjózanabbul ismét szemlét kell tartanunk az egymással szembenálló erőkön, amelyeknek harca megszabja mind a Szovjethatalom sorsát, mind pedig általában a proletárforradalomnak, annak a forradalomnak menetét és fejlődését, melynek célja a tőke megdöntése Oroszországban, valamint a többi országban. Milyen erők ezek? Hogyan csoportosulnak egymással szemben? Milyen most ezeknek az erőknek az eloszlása? A politikai helyzetnek minden valamelyest komoly kiéleződése, a politikai eseményeknek minden új, ha nem is különösen jelentős fordulata, szükségképpen mindig az elé a kérdés elé állít minden gondolkodó munkást és minden gondolkodó parasztot, hogy milyen erőkkel van dolgunk és hogyan csoportosulnak ezek az erők. És csakis ha képesek leszünk ezeket az erőket helyesen és egészen józanul, rokonszenvünktől és kívánságainktól függetlenül felmérni, csakis akkor vonhatunk le helyes következtetéseket mind általános politikánkra, mind legközelebbi feladatainkra vonatkozóan. Engedjék meg tehát, hogy most röviden ismertessem ezeket az erőket.

Főképpen, általában és lényegében három ilyen erő van. Kezdem azon, amely a legközelebb áll hozzánk — a proletariátuson. Ez az első erő. Ez az első külön osztály

Ezt önök jól tudják, önök maguk is ennek az osztálynak fiai. Milyen most ennek az osztálynak a helyzete? A Szovjet Köztársaságban ez az az osztály, amely három és fél esztendővel ezelőtt magához ragadta a hatalmat s ezen idő alatt gyakorolta az uralmat, a diktatúrát, ez az az osztály, mely e három és fél esztendő alatt minden más osztálynál többet szenvedett, tűrt, gyötrődött, nélkülözött és nyomorgott. Ez a három és fél esztendő, amelynek nagy része abban a véres polgárháborúban telt el, melyet a Szovjethatalom az egész kapitalista világ ellen folytatott, a munkásosztályra, a proletariátusra nézve olyan szenvedésekkel, olyan nélkülözésekkel, olyan áldozatokkal, minden bajnak olyan fokozódásával járt, amilyeneket még nem látott a világ. És különös dolog történt. Az az osztály, amely a politikai hatalmat kezébe vette, ezt annak tudatában tette, hogy egyedül veszi kezébe. Ez benne van a proletárdiktatúra fogalmában. Ennek a fogalomnak csak akkor van értelme, ha ez az egy osztály tudja, hogy egyedül veszi kezébe a politikai hatalmat és nem ámítja sem önmagát, sem másokat az „általános népi, általános választásokból származó, az egész nép által szentesített" hatalomról szóló beszédekkel. Nagyon jól tudjuk mindannyian, hogy az ilyen beszédnek igen sok, sőt túlságosan sok kedvelője akad, de semmiesetre sem a proletariátus soraiban, mert a proletárok felismerték és az Alkotmányban, a köztársaság alaptörvényeiben írásba foglalták, hogy a proletariátus diktatúrájáról van szó. Ez az osztály megértette, hogy rendkívül nehéz körülmények között egyedül veszi kezébe a hatalmat. Ezt a hatalmat úgy gyakorolta, ahogy minden diktatúrát gyakorolnak, azaz a legnagyobb szilárdsággal, a legnagyobb hajthatatlansággal valósította meg politikai uralmát. És közben, politikai uralmának e három és fél esztendeje alatt, annyi csapást, nélkülözést, éhséget, gazdasági helyzetének akkora leromlását kellett elviselnie, mint soha egyetlen osztálynak sem a történelemben. És érthető, hogy ennek az emberfeletti erőfeszítésnek eredményeképpen ma ez az osztály különösen fáradt és kimerült és különösen elgyötört.

Hogyan történhetett meg, hogy olyan országban,

ahol a proletariátus a lakosság többi részéhez képest olyan csekélyszámú, egy elmaradott országban, amelyet mesterségesen, katonai erővel elszakítottak az olyan országoktól, ahol a proletariátus nagyobbszámú, öntudatosabb, fegyelmezettebb és szervezettebb, hogyan történhetett meg, hogy egy ilyen országban egy osztály az egész világ burzsoáziájának ellenállása, nyomása ellenére meg tudta valósítani uralmát? Hogyan volt ez lehetséges három és fél esztendőn át? Hol volt ehhez a támasza? Tudjuk, hogy a támasza az országon belül, a parasztok tömegében volt. Erre a második erőre azonnal rátérek, csak előbb hadd fejezzem be az első erő elemzését. Mondottam, és mindenki, aki megfigyelte közvetlen társainak életét az üzemekben, fűtőházakban, műhelyekben, tudja, hogy ennek az osztálynak a nyomora sohasem volt olyan nagy és olyan súlyos, mint diktatúrája korszakában. Még soha az ország nem volt olyan fáradt, olyan kimerült, mint most. Honnan merítette ez az osztály az erkölcsi erőt ahhoz, hogy ezeket a nélkülözéseket elviselje? Világos, teljesen nyilvánvaló, hogy valahonnan csak merítenie kellett az erkölcsi erőt, hogy mindezeket az anyagi nélkülözéseket elviselje. Amint tudják, az erkölcsi erő, az erkölcsi támogatás kérdése határozatlan kérdés, mindent érthetünk erkölcsi erőn, és mindent be lehet csempészni ebbe a fogalomba. Hogy kikerüljük azt a veszélyt, hogy az erkölcsi erő fogalmába valami határozatlan vagy fantasztikus elemet csempésszünk be, felvetem azt a kérdést, nincsenek-e olyan ismertető jelek, amelyek alapján pontosan meghatározható, honnan merítette a proletariátus az erkölcsi erőt a politikai uralmával egybekötött hallatlan anyagi nélkülözések elviselésére? Azt hiszem, ha így tesszük fel a kérdést, pontos feleletet kapunk rá. Tegyük csak fel a kérdést önmagunknak: elviselhette volna-e a Szovjet Köztársaság azt, amit három és fél esztendeig elviselt, és védekezhetett volna-e ilyen sikeresen a világ valamennyi országának kapitalistái által támogatott fehérgárdista támadás ellen, ha körülötte elmaradt, nempedig fejlett országok lettek volna? Elég feltennünk ezt a kérdést, hogy minden ingadozás nélkül adhassuk meg rá a feleletet.

Az elvtársak tudják, hogy a világ leggazdagabb államai valamennyien harcoltak ellenünk három és fél éven át. Az a katonai erő, mely velünk szembenállott, s amely támogatta Kolcsakot, Jugyenyicset, Gyenyikint és Vrangelt — önök ezt jól tudják, hiszen mindannyian résztvettek a háborúban —, sokszorosan, óriási mértékben és feltétlenül felülmúlta a mi katonai erőinket. Önök nagyon jól tudják, hogy mindezek az államok ma is hasonlíthatatlanul hatalmasabbak, mint mi. Hogyan történhetett meg tehát, hogy ezek az államok azt a feladatot tűzték maguk elé, hogy legyőzik a Szovjethatalmat és nem győzték le? Hogyan volt ez lehetséges? Erre a kérdésre pontos választ adhatunk. Ez azért volt lehetséges és azért történt meg, mert a proletariátus minden kapitalista országban mellettünk volt. Az ellenünk folytatott harcot még azokban az esetekben sem támogatta, amikor nyilvánvalóan a mensevikek és eszerek — Európa országaiban másképpen nevezik őket — befolyása alatt állott. Végülis a munkások, minthogy a vezetők kénytelenek voltak engedményeket tenni a tömegeknek, meghiúsították ezt a háborút. Nem mi győztünk, mert a mi katonai erőink csekélyek, hanem azért kerültünk ki győztesen a háborúból, mert a nagyhatalmak nem tudták egész katonai erejüket bevetni ellenünk. A fejlett országok munkásai olyannyira meghatározzák a háború menetét, hogy akaratuk ellenére nem lehet háborút viselni, s végeredményben passzív és félpasszív ellenállásukkal elgáncsolták az ellenünk viselt háborút. Ez a kétségtelen tény pontosan megfelel arra a kérdésre, hogy honnan meríthette az orosz proletariátus az erkölcsi erőt ahhoz, hogy három és fél esztendőn át kitartson és győzzön. Az orosz munkásnak az adott erkölcsi erőt, hogy ebben a harcban felismerte, érezte, érzékelte valamennyi fejlett európai ország proletariátusának segítségét, támogatását. Hogy milyen irányban fejlődik ott a munkásmozgalom, azt mutatja az a körülmény, hogy az utóbbi időben Európa munkásmozgalmában nem volt nagyobb esemény, mint a szocialista pártok szakadása Angliában, Franciaországban, Olaszországban és más országokban, legyőzött országokban, győztes országokban egyaránt, különböző kultúrájú, a gazdasági fejlettség külön-

böző fokán álló országokban. Ez év legfőbb eseménye minden országban az volt, hogy a szétvert, teljesen csődöt mondott szocialista és szociáldemokrata — oroszul mensevik és eszer — pártokból megalakult a kommunisták pártja, amely a munkásosztály valamennyi progresszív elemére támaszkodik. És természetesen nem kétséges, hogy ha ellenünk a fejlett országok helyett elmaradt országok harcoltak volna, ahol nincsenek ilyen hatalmas proletártömegek, akkor nemhogy három és fél esztendeig, de három és fél hónapig sem tarthattuk volna magunkat. Lehetett volna-e proletariátusunknak erkölcsi ereje, ha nem támaszkodott volna a fejlett országok munkásainak rokonszenvére, akik támogattak bennünket mindazon hazugságok ellenére, amelyeket sokmillió példányban terjesztenek a Szovjethatalomról az imperialisták, s a „munkásvezérek", a mensevikek és eszerek minden erőfeszítése ellenére, akiknek akadályozniok kellett és akik igyekeztek is akadályozni a munkások értünk folytatott harcát. A mi számbelileg gyenge, nyomortól és nélkülözésektől elgyötört proletariátusunk erre a segítségre támaszkodva győzött, mert erőssé tette erkölcsi ereje.

Ez az első erő.

A második erő az, mely a fejlett tőke és a proletariátus között áll. Ez — a kispolgárság, a kistermelők, az, ami Oroszország lakosságának túlnyomó többsége — a parasztság. Elsősorban a kisgazdák és a kisüzemű gazdaság. Kilenctized részük ilyen és nem is lehet más. Nem vesznek részt nap nap után a tőke és a munka közötti éles harcban, nem járták végig ezt az iskolát, gazdasági és politikai életviszonyaik nem hozzák közelebb őket egymáshoz, hanem elválasztják, eltaszítják őket egymástól és sokmillió elszigetelt kistermelővé teszik őket. Ezek azok a tények, amelyeket önök mindnyájan jól ismernek. Ezen semmiféle kollektívák, kolhozok, kommúnák nem tudnak változtatni hamarabb, mint évek hosszú-hosszú sora után. Ez az erő, hála a proletárdiktatúra forradalmi erélyének és elszántságának, olyan gyorsan végzett jobboldali ellenségeivel, a földbirtokos osztállyal, mint még soha senki, teljesen elsöpörte ezt az osztályt, hihetetlen gyorsasággal

végetvetett uralmának. De minél gyorsabban vetett véget uralmának, minél gyorsabban tért át saját gazdálkodására az egész nép tulajdonába vett földön, minél határozottabban leszámolt a csekélyszámú kulák kisebbséggel, annál gyorsabban alakult át maga is kistulajdonossá. Az elvtársak tudják, hogy az orosz faluban ezalatt kiegyenlítődés ment végbe. Csökkent a nagy területen gazdálkodók száma és azoké, akiknek nincs mit bevetniök, nőtt a középparaszti gazdaságok száma. Ez alatt az idő alatt falvaink kispolgáribbakká lettek. Ez önálló osztály, az az osztály, mely a földbirtokosok és kapitalisták megsemmisítése, elkergetése után az egyetlen olyan osztály, mely szembe tud helyezkedni a proletariátussal. Ezért oktalan dolog azt írni a plakátokra, hogy a munkások és parasztok uralma sohasem ér véget.

Az elvtársak tudják, hogy politikai hagulatát tekintve milyen ez az erő. Ez — az ingadozás ereje. Ezt forradalmunk során láttuk az ország minden zugában, Oroszországban a maga módján, Szibériában a maga módján, Ukrajnában a maga módján — de az eredmény mindenütt egy volt: az ingadozás ereje. Az eszerek és a mensevikek sokáig vezették járszalagon, Kerenszkij segítségével is, a Kolcsak-periódusban is, akkor is, amikor Szamárában Alkotmányozó Gyűlés volt, akkor is, amikor Kolcsaknál, vagy elődeinél a mensevik Majszkij volt a miniszter stb. Ez az erő a proletariátus vezetése és a burzsoázia vezetése között ingadozott. Vajjon mi az oka annak, hogy ez az erő, amely túlnyomó többségben van, nem vezette önmagát? Az, hogy ennek a tömegnek gazdasági életfeltételei olyanok, hogy maga nem tud egyesülni, maga nem tud tömörülni. Ez világos mindenki előtt, aki nem rabja az üres frázisoknak „általános népszavazásról", alkotmányozó gyűlésről és ehhez hasonló „demokráciáról", amellyel minden országban századokon át butították a népet és amelyet nálunk pedig az eszerek és a mensevikek többszáz héten át gyakoroltak, s „mindig ugyanabba a kőbe botolva buktak el. (T a p s.) Saját tapasztalatainkból tudjuk — és ha világméretekben, mondjuk százötven évre visszamenően, az újkort nézzük, valamennyi forradalom fejlődése igazolja —, hogy az ered-

mény mindenütt és mindig ugyanaz volt: általában a kispolgárságnak, különösen a parasztságnak minden arra irányuló kísérlete, hogy erejének tudatára ébredjen, hogy a gazdaságot és a politikát a maga módján irányítsa, kudarccal végződött. Vagy a proletariátus vezetésével, vagy a kapitalisták vezetésével — középút nincs. Mindazok, akik ilyen útról álmodoznak, hiú ábrándokat szőnek, fantaszták. Megcáfolja őket a politika, a közgazdaságtan és a történelem. Marx egész tanítása megmutatja, hogy ha feltételezzük a kistermelőket mint a termelési eszközök és a föld birtokosait, akkor a köztük végbemenő cseréből feltétlenül kinő a tőke, és ezzel együtt kialakulnak a tőke és a munka közti ellentétek. A tőke és a proletariátus harca elkerülhetetlen, ez az egész világon érvényesülő törvény, s aki nem akarja becsapni önmagát, annak ezt látnia kell.

Éppen ezekben az alapvető gazdasági tényekben rejlik a magyarázata annak, miért nem tud ez az erő maga érvényesülni, s miért végződtek mindenkor kudarccal az ebben az irányban tett kísérletek minden forradalom történetében. Ha a proletariátusnak nem sikerül a forradalmat vezetnie, ez az erő mindig a burzsoázia vezetése alá kerül. Így volt ez minden forradalomban és persze az orosz emberek sincsenek más fából faragva, mint a többi ember, ha pedig szentté akarják magukat avattatni, csak nevetségessé válnak. Világos, hogy a történelem ránknézve éppen úgy érvényes, mint másokra. Előttünk mindez azért különösen világos, mert mindannyian átéltük a Kerenszkij-uralmat. Akkoriban százszorta több volt az olyan okos, művelt, nagy politikai és államigazgatási tapasztalatokkal bíró politikai vezető, aki a kormányt támogatta, mint amennyi a bolsevikok között van. Ha felsorolnánk mindazokat a funkcionáriusokat, akik szabotáltak bennünket, s akik nem tekintették feladatuknak, hogy a mensevikekre és az eszerekre támaszkodó Kerenszkij-kormányt szabotálják, kiderülne, hogy az óriási többség ilyenekből állott. S a Kerenszkij-kormány mégis megbukott. Voltak tehát olyan okok, amelyek erősebben hatottak, mint az olyan művelt értelmiségiek nagy túlsúlya, akik jártasak voltak az államigazgatásban, akik ezt a művé-

szetet elsajátították, évtizedekkel az előtt, hogy az államhatalmat kezükbe vették. Ukrajna, a Donvidék, Kubán más-más változatban azonos tapasztalatokat szereztek és egyazon eredményre jutottak. Itt szó sem lehet véletlenekről. Ez a második erőnek gazdasági és politikai törvénye: vagy a proletariátus vezetésével — ez az út nehéz, de kivezethet a földbirtokosok és kapitalisták uralma alól —, vagy a kapitalisták vezetésével, mint a fejlett demokratikus köztársaságokban, sőt Amerikában is, ahol még nem fejezték be egészen az ingyenes földosztást (minden új igénylőnek fejenként 60 gyeszjatyina földet adtak ingyen; jobb feltételt el sem lehet képzelni!) és ahol ez a tőke feltétlen uralmához vezetett.

Ez a második erő.

Nálunk ez a második erő ingadozik, különösen kifáradt. A forradalom terhei nehezednek vállára, s az utóbbi években egyre nagyobb súllyal nehezedik rá az aszályos év, a terményfelesleg beszolgáltatásának kötelezettsége, s ehhez járul még a jószág elhullása, a takarmányhiány stb. Ilyen körülmények között érthető, hogy ezen a második erőn, a parasztság tömegén úrrá lett a kétségbeesés. Jóllehet már három és fél év eltelt a földbirtokosok elűzése óta, nem gondolhatott helyzetének megjavítására, márpedig helyzetének javítására immár feltétlenül szükség van. A hadseregből hazatérők nem találnak megfelelő munkaalkalmat. Így válik ez a kispolgári erő anarchikus elemmé, amely követeléseit zavargásokban juttatja kifejezésre.

A harmadik erőt mindenki ismeri, ezek — a földbirtokosok és a kapitalisták. Nálunk ez az erő most nem látható. De egy különösen fontos esemény, az utolsó hetek egy különösen fontos tanulsága — az, ami Kronstadtban történt, mint valami fénycsóva, mindennél élesebben megvilágította a valóságot.

Nincs ma Európában olyan ország, ahol ne volnának fehérgárdista elemek. Az orosz emigránsok számát hétszázezerre becsülik. Ezek megszökött kapitalisták és a hivatalnokoknak az a tömege, amely nem tudott alkalmazkodni a Szovjethatalomhoz. Ezt a harmadik erőt nem látjuk, külföldre ment, de él és cselekszik, szövet-

ségben az egész világ kapitalistáival, akik éppúgy támogatják, mint Kolcsakot, Jugyenyicset, Vrangelt, támogatják pénzzel és támogatják más eszközökkel, mert megvannak a maguk nemzetközi kapcsolatai. Ezekre az emberekre mindenki emlékszik. Önök persze mindannyian észrevették, hogy lapjaink az utóbbi napokban milyen sok olyan idézetet és részletet közölnek a fehérgárdista sajtóból, amelyek a kronstadti eseményeket kommentálják. Ezeket az eseményeket az utóbbi napokban leírta Burcev, aki lapot ad ki Párizsban, méltatta Miljukov — önök persze mindezt olvasták. Miért fordítottak erre a mi lapjaink olyan nagy figyelmet? Helyes-e ez? Helyes. Mert az ellenséget jól kell ismernünk. Amióta átlépte a határt, nincsen annyira a szemünk előtt, de tudjuk, nem ment túlságosan messzire, legfeljebb néhányezer versztnyire és ott, visszavonulva ilyen távolságba, lesben áll. Épségben van, él és vár. Ezértkell szemmeltartani, annál is inkább, mert ezek nemcsak szökevények. Nem, ezek a világtőke közvetlen segítőtársai, akiket a világtőke tart el, és akik azzal együttműködnek.

Önök, persze, mindnyájan észrevették, hogy a külföldön megjelenő fehérgárdista lapokból vett idézetek mellett angol és francia lapokból is közöltünk idézeteket. *Egy* kórus, *egy* zenekar ez. Igaz, az ilyen zenekarokban nem *egy* karmester van, aki kottából vezényel. Ott a nemzetközi tőke vezényel, kevésbbé feltűnő eszközzel, mint a karmesteri pálca, de hogy ez *egy* zenekar, az bármely idézetből világosan kiderül. Kijelentették: ha a jelszó az lesz, hogy „szovjet hatalom bolsevikok nélkül" — mi egyetértünk. És Miljukov ezt különösen szemléltetően magyarázza. Miljukov figyelmesen tanulmányozta a történelmet és ismereteit felfrissítette azzal, hogy az orosz történelmet saját bőrén tanulmányozta. Húszéves professzori tanulmányainak eredményét húszhónapos személyes tanulmánnyal egészítette ki. Miljukov kijelenti, hogy ha a jelszó ez lesz: szovjet hatalom bolsevikok nélkül — én mellette vagyok. Hogy ez egy kis eltolódást jelent-e majd jobbfelé, vagy egy kis eltolódást balra, az anarchisták felé, azt külföldről, Párizsból nem lehet látni. Onnan nem láthatják, hogy Kronstadtban mi történik, de Miljukov azt mondja: „monarchista urak,

ne siessenek, ne zavarják a dolgok alakulását azzal, hogy ezt dobra verik." És kijelenti, hogy ha balratolódás következik be, ő kész síkraszállni a szovjet hatalom mellett a bolsevikok ellen.

Ezt írja Miljukov és ez tökéletesen helyes. Tanult egyetmást az orosz történelemből, valamint a földbirtokosoktól és a kapitalistáktól, amikor azt állítja, hogy a kronstadti eseményekben végeredményben az a törekvés nyilvánul meg, hogy létrehozzanak egy szovjet hatalmat, de bolsevikok nélkül; egy kis jobbratolódással, egy kis szabadkereskedelemmel, egy kis alkotmányozó gyűléssel. Ha bármelyik menseviket meghallgatják, ugyanezt fogják hallani, talán ki sem kell mennünk ebből a teremből. Ha a kronstadti események jelszava egy kis elhajlás balra — szovjet hatalom anarchistákkal, akiket a nyomor, a háború, a hadsereg leszerelése hívott életre — miért van akkor Miljukov mellette? Mert tudja, hogy elhajlás vagy a proletárdiktatúra irányában, vagy a kapitalisták irányában lehetséges csak.

Máskép nem állhatna fenn a politikai hatalom. Bár nem végső, hanem csak egyik végső harcunkat vívjuk, az egyetlen helyes válasz arra a kérdésre, hogy ki ellen folytatjuk ma egyik döntő harcunkat, így szól: a kispolgári ösztönösség ellen tulajdon portánkon. (T a p s.) Ami a földbirtokosokat és a kapitalistákat illeti, őket az első hadjáratban legyőztük, de csak az elsőben, a második már nemzetközi méretekben fog lejátszódni. A mai kapitalizmus, még ha százszor erősebb is, nem tud ellenünk harcolni, mert ott, a fejlett országokban, a munkások tegnap meghiúsították háborúját s ma méginkább, még biztosabban meg fogják hiúsítani, mert ott egyre jobban érezhetők a háború következményei. A kispolgári ösztönösség megtestesítőit pedig mi idehaza legyőztük ugyan, de azok még jelentkezni fognak, s erre számítanak a földbirtokosok és a kapitalisták, különösen az okosabbak, mint például Miljukov, aki azt mondotta a monarchistáknak: maradjatok veszteg, hallgassatok, mert különben csak erősíteni fogjátok a Szovjethatalmat. Ezt megmutatta a forradalmak általános lefolyása; ezek a forradalmak rövid időre megteremtették a dolgozók diktatúráját,

melyet a falu ideig-óráig támogatott, de nem teremtették meg a dolgozók szilárd hatalmát és rövid idő alatt minden visszacsúszott. Éppen azért csúszott vissza, mert a parasztoknak, a dolgozóknak, a kistulajdonosoknak nem lehet saját politikájuk, s a sok ingadozás után vissza kell fordulniok. Így volt ez a nagy francia forradalomban is, így volt ez kisebb mértékben minden forradalomban. S érthető, hogy ezekből a tanulságokból mindenki okult. Fehérgárdistáink külföldre mentek, visszavonultak háromnapi járóföldre s ott lesben állnak, a nyugateurópai tőke pedig segíti és támogatja őket. Ilyen a helyzet. Ebből világosan következnek a proletariátus feladatai és kötelességei.

A fáradtságból és kimerültségből egy bizonyos hangulat és néha kétségbeesés keletkezik. A forradalmi elemeknél ez a hangulat és ez a kétségbeesés, mint mindig, anarchizmusban jut kifejezésre. Így volt ez minden kapitalista országban, így van ez nálunk is. A kispolgári elemek válságon mennek át, mert az elmult években nehéz volt a soruk, ha nem is olyan nehéz, mint 1919-ben a proletariátusé, de mégis nehéz. A parasztságnak meg kellett mentenie az államot, be kellett szolgáltatnia egész terményfeleslegét ellenszolgáltatás nélkül, de ez a teher már meghaladja erejét, innen soraiban a csüggedés, az ingadozás, a tétovázás, s ezzel számol az ellenség, a tőkés, és azt mondja: csak meg kell ingatni, meg kell rendíteni, aztán majd összeroppan. Ez a kronstadti események értelme, ha az összoroszországi és nemzetközi méretekben számbavett osztályerők szemszögéből világítjuk meg őket. Ezt jelenti egyik végső harcunk, amelyet azért vívunk, mert ezt a kispolgári-anarchista ösztönösséget nem győztük le, és a forradalom legközelebbi sorsa most attól függ, hogy legyőzzük-e. Ha nem győzzük le, visszaesünk, mint a francia forradalom. Ez elkerülhetetlen, s ezzel szembe kell néznünk, s nem szabad port hintenünk a szemünkbe, nem szabad frázisokkal megnyugtatnunk magunkat. Minden lehetőt el kell követnünk, hogy könnyítsünk ennek a tömegnek a helyzetén és megőrizzük a proletár vezetést, s akkor az Európában növekvő kommunista forradalmi mozgalom új erősítést fog kapni. Az, ami ott nem történt meg ma, megtörténhet holnap, az, ami nem történik

meg holnap, megtörténhet holnapután, a világtörténelemben azonban az olyan időszakok, mint holnap és holnapután, legalább néhány évet jelentenek.

Ez a válaszom arra a kérdésre, hogy miért harcolunk most és miért vívjuk egyik végső harcunkat, hogy mi a legutóbbi események értelme, mi az értelme az osztályok harcának Oroszországban. Most érthető, miért élesedett úgy ki ez a harc, miért esik annyira nehezünkre megérteni, hogy a fő ellenség nem Jugyenyics, Kolcsak vagy Gyenyikin, hanem saját viszonyaink, tulajdon környezetünk.

Itt áttérhetek túlságosan hosszúra nyúlt beszédem befejező részére, a vasúti és a vízi közlekedés helyzetére, s a vasutasok és a hajózási munkások kongresszusának feladataira. Úgy vélem, hogy az, amit itt vázoltam, ezekkel a feladatokkal a legszorosabban, elválaszthatatlanul összefügg. Aligha van a proletariátusnak mégegy olyan része, amely mindennapos gazdasági tevékenységében olyan szemmelláthatóan kapcsolatba kerülne az iparral és a mezőgazdasággal, mint a vasutasok és a hajózási munkások. Az önök feladata, hogy a városokat ellássák élelmiszerrel, hogy a faluba iparcikkek szállításával életet vigyenek. Ez mindenki előtt világos, de még világosabb a vasúti és hajózási munkások előtt, mert ez napi munkájuk tárgya. És úgy hiszem, hogy ebből magától értetődően következik, hogy jelenleg milyen rendkívül fontos feladatok végrehajtása, milyen felelősség hárul a vasúti és vízi közlekedés dolgozóira.

Önök mindannyian tudják, hogy kongresszusuk olyan viszonyok között gyűlt egybe, amikor szakszervezetük felső és alsó rétegei között súrlódások voltak. Amikor ez a kérdés a legutóbbi pártkongresszus elé került, a kongresszus olyan határozatokat hozott, melyek értelmében összhangot kell teremteni a felső és az alsó rétegek között olymódon, hogy a felső rétegek kötelesek alárendelni magukat az alsó rétegeknek olymódon, hogy kijavítják azokat a szerintem elszigetelt, de mindenképpen kijavításra szoruló hibákat, melyeket a felső rétegek elkövettek. Önök tudják, hogy a pártkongresszuson kijavították ezeket a hibákat, tudják, hogy a kongresszus úgy fejezte be munkáját, hogy a kommunista párt soraiban erősebb volt az

összefogás és nagyobb volt az egység, mint eddigelé. Ez az élcsapatnak, azaz a proletariátus vezető részének jogos, szükséges és egyedüli helyes válasza a kispolgári, anarchista erők mozgalmára. Ha mi, öntudatos munkások, megértjük ennek a mozgalomnak veszélyes mivoltát, összefogunk és tízszerte nagyobb egyetértésben, százszorta nagyobb összeforrottságban fogunk dolgozni, akkor ez megtízszerezi erőnket, s akkor a katonai támadás legyőzése után győzelmet aratunk azoknak az elemeknek ingadozásai és tétovázásai felett is, amelyek felkavarják mindennapi életünket és éppen ezért, ismétlem, veszélyesek. A pártkongresszus határozatában helyreigazította azt, amire figyelmét felhívták, s határozata nagy lépés a proletárhadsereg tömörülése és összhangja terén. Most önöknek kongresszusukon ugyanezt kell tenniök, és meg kell valósítaniok a pártkongresszus határozatát.

Ismétlem, a proletariátus e részének munkájától közvetlenül nagyobb mértékben függ a forradalom sorsa, mint a többi rész munkájától. Helyre kell állítanunk a mezőgazdaság és az ipar közötti forgalmat, ahhoz pedig, hogy ezt helyreállítsuk, anyagi támaszra van szükségünk. Mi az ipar és a mezőgazdaság kapcsolatának anyagi támasza? A vasúti és a vízi közlekedés. Ezért az a kötelesség hárul önökre, hogy munkájukat különösen komolyan vegyék, és ez önök közül nemcsak azoknak kötelessége, akik tagjai a kommunista pártnak és következésképpen tudatosan harcolnak a proletárdiktatúráért, hanem azoké is, akik nem tartoznak a párthoz, de funkcionáriusai annak a szakszervezetnek, amely egymillió—másfélmillió közlekedési munkást egyesít. Forradalmunk és valamennyi előző forradalom tanulságain okulva, mindanyiuknak meg kell érteniök a mostani helyzet nehézségeit, és ha nem engedik látásukat mindenféle jelszavakkal elhomályosítani — akár „szabadságról", akár alkotmányozó gyűlésről, akár „szabad Szovjetekről" van is szó — hiszen a cégtáblát olyan könnyű átmázolni, hogy Miljukov mint a kronstadti köztársaság Szovjetjeinek híve mutatkozott be —, ha szembenéznek az osztályok erőviszonyaival, megbízható és szilárd alapot, fundamentumot kapnak minden politikai következtetésük számára. Világosan

látni fogják, hogy a válság időszakát éljük át, amikor tőlünk függ, vajjon a proletárforradalom ugyanolyan tántoríthatatlanul fogja-e folytatni útját a győzelem felé, mint az utóbbi időben, vagypedig ingadozásaival és tétovázásaival lehetővé teszi-e a fehérgárdisták győzelmét, amely nem változtat a nehéz helyzeten, csak éppen sok évtizedre visszaveti Oroszországot a forradalomtól. Önöknek, mint a vasúti és hajózási munkások képviselőinek, csupán egy következtetést lehet és kell levonniok: meg kell százszorozni a proletár összefogást és a proletár fegyelmet. Ezt, elvtársak, ha törik, ha szakad, meg kell valósítanunk és győznünk kell. (Viharos taps.)

„Pravda" 67. és 68. sz.
1921 március 29. és 30.

AZ ELSŐ ÁLLAMI AUTÓGYÁR ÜZEMI BIZOTTSÁGÁHOZ ÉS VALAMENNYI MUNKÁSÁHOZ[65]

Igen tisztelt elvtársak! Szmirnov elvtárs, üzemi bizottságuk elnöke értesített, hogy elkészültek az első motorok, és meghívott az április 7-i ünnepélyre.

Fogadják szerencsekívánataimat, elvtársak, sikeres munkájukhoz és az autószerelő-tanfolyamok megindulásának évfordulójához. Őszinte szívből jó munkát kívánok és nem kételkedem benne, hogy jó munkájuk meghozza a további eredményeket. Különösen nagy jelentőségűek az önök eredményei a munkások és parasztok tömegei szempontjából, mert a motorgyártás fejlődése, minthogy Oroszország igen gazdag ásványolajban, lehetővé fogja tenni, hogy a parasztgazdaságot rendszeresen elláthassuk olcsó és könnyen kezelhető motorokkal. Ha törik, ha szakad újabb és újabb sikereket kell elérnünk a motorgyártásban.

Legjobb kívánságaimat és kommunista üdvözletemet küldöm.

Lenin

A megírás ideje: 1921 április 7.
Először megjelent: „Pravda" 21. sz. 1940 január 21.

ELŐADÓI BESZÉD A TERMÉNYADÓRÓL AZ OK(b)P MOSZKVA-VÁROSI ÉS MOSZKVA-KORMÁNYZÓSÁGI SEJTTITKÁRAINAK ÉS FELELŐS KÉPVISELŐINEK GYŰLÉSÉN, 1921 ÁPRILIS 9-ÉN[66]

Elvtársak, a terményadóval és a közellátási politika megváltoztatásával, valamint a Szovjethatalom gazdasági politikájával kapcsolatban a legkülönbözőbb véleményeket hallani, s ezek a vélemények sok félreértésre adnak okot. Engedjék meg, hogy Kamenyev elvtárssal való megegyezésünk értelmében úgy osszuk fel egymás közt a témákat, hogy rá a legutóbb kibocsátott törvények részletes ismertetése jusson. Ez annál célszerűbb lesz, mert Kamenyev elvtárs elnöke volt annak a bizottságnak, amelyet eredetileg pártunk Központi Bizottsága jelölt ki, majd a Népbiztosok Tanácsa hagyott jóvá, s amely az érdekelt hivatalok képviselőivel tartott számos tanácskozáson az utóbbi időben kibocsátott törvényeket kidolgozta. Az utolsó ilyen törvényt tegnap bocsátották ki, s ma már olvashattuk is a lapokban. Kétségtelen, hogy ezeknek a törvényeknek mindegyike számos gyakorlati kérdést vet fel, s jókora munka szükséges ahhoz, hogy a párt és a szovjet intézmények helyi funkcionáriusai kellőképpen megismerkedhessenek ezekkel a törvényekkel és a különböző vidékeken kialakítsák helyes alkalmazásuk gyakorlatát.

Szeretném felhívni az elvtársak figyelmét az említett rendszabályok általános illetve elvi jelentőségére. Mivel magyarázható, hogy a Szovjethatalom, a proletariátus diktatúrája rálép erre az útra s ilyen vagy olyan mértékben elismeri a szabadkereskedelmet? Milyen mértékben engedhető meg a szabadkereskedelem és az egyéni gazdaság a szocialista gazdasággal párhuzamosan? Milyen mértékben engedhető meg a kapitalizmusnak ez a fel-

éledése, amely elkerülhetetlennek tűnhet fel, ha akár csak korlátozott mértékben is megengedjük a szabadkereskedelmet? Mi idézte elő ezt a változást, mi az igazi értelme, jellege és jelentősége, s hogyan kell a kommunista párt tagjainak ezt a változást értelmezniök? Hogyan kell ezt a változást megmagyaráznunk és miben kell látnunk gyakorlati alkalmazásának határait? Nagyjából ezek azok a kérdések, amelyeknek megvilágítását magam elé feladatul tűztem.

Az első kérdés az, hogy mi idézte elő ezt a változást, amelyet sokan túlságosan hirtelennek és nem eléggé indokoltnak tartanak?

Ennek a változásnak alapvető és legfőbb oka a parasztgazdaság rendkívül kiélesedett válsága, igen súlyos helyzete, amely 1921 tavaszán sokkal súlyosabbnak bizonyult, mint amilyennek vártuk, másrészt pedig az, hogy ennek a helyzetnek következményei közlekedésünk és iparunk helyreállításában egyaránt megmutatkoztak. Szeretném megjegyezni, hogy amikor az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítéséről beszélnek, amikor ennek a változtatásnak a jelentőségét taglalják, a legtöbb hibát azért követik el, mert nem tesznek fel maguknak azt a kérdést, hogy miben is rejlik tulajdonképpen ez az átmenet, miről mire vezet? A parasztgazdaság rendkívül súlyos válságban van, és ezt a válságot még az is tetézi, hogy a háborús rombolások után a termés is igen rossz volt, és ami ezzel kapcsolatos, takarmányhiánnyal küzdünk, mert takarmánynövényekben is rossz volt a termés, a jószág is elhullik, a parasztgazdaság termelőerői gyengülnek, s a parasztgazdaság sokhelyütt valósággal pusztulásra van ítélve — ezt a képet tárja elénk a parasztgazdaság 1921 tavaszán. S itt felmerül a kérdés: milyen összefüggésben van a parasztgazdaságnak ez a rendkívül kiélezett válsága az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának eltörlésével, melyet a Szovjethatalom bejelentett? Úgy vélem, hogy e rendszabály jelentőségének megértéséhez mindenekelőtt fel kell tennünk azt a kérdést: miről és mire térünk át?

Hogyan kell alakulnia lényegében a munkásosztály

és a parasztság gazdasági kapcsolatának, ha egy olyan országban, amelyben a parasztlakosság van többségben, munkásforradalom megy végbe, s a gyárak és a vasutak a munkásosztály kezébe mennek át? Nyilvánvalóan úgy, hogy a munkások, akik a gyárakban, melyeknek most már ők a gazdái, az egész ország, tehát a parasztság mint a lakosság többsége számára is előállítják a szükséges termékeket és vasutaikon, folyami hajóikon eljuttatják ezeket a termékeket a parasztoknak — cserébe megkapják tőlük egész mezőgazdasági terményfeleslegüket. Ez teljesen nyilvánvaló és aligha szorul további magyarázatra. De amikor a terményadóról beszélnek, minduntalan megfeledkeznek erről. Márpedig ezt feltétlenül szem előtt kell tartani, mert ahhoz, hogy tisztázzuk, mi a jelentősége a terményadónak, amely csak átmeneti rendszabály, pontosan tudnunk kell, mit is akarunk elérni. Nos, abból, amit mondottam, világosan kitűnik, hogy azt akarjuk elérni és azt kell elérnünk, hogy a munkásállam ne a felesleg kötelező beszolgáltatása és ne adó formájában jusson hozzá a parasztok termékeihez, hanem cserébe azokért a termékekért, amelyekre a parasztságnak szüksége van és amelyeket a közlekedési eszközökkel eljuttatunk hozzá. Ezen az alapon építhető fel annak az országnak a gazdasága, amely áttért a szocializmusra. Ha a parasztgazdaság továbbfejlődhet, szilárd alapokon biztosítanunk kell a további átmenetet is, a további átmenet pedig szükségszerűen abban rejlik, hogy a legkevésbbé előnyös és a legelmaradottabb, kis, különálló parasztgazdaságok, fokozatosan egyesülve, megszervezik a nagyüzemű társadalmi mezőgazdaságot. A szocialisták ezt mindig így gondolták. Így vélekedik a mi kommunista pártunk is. Ismétlem: a hibák és félreértések legfőbb oka az, hogy a terményadó megítélésénél nem veszik figyelembe, mi a sajátszerűsége azoknak az átmeneti rendszabályoknak, amelyek szükségesek ahhoz, hogy elérkezzünk oda, ahová elérkezhetünk és el kell érkeznünk.

Mi hát a terményadó? A terményadó olyan rendszabály, amelyben van valami a multból is, van valami a jövőből is. Az adó az, amit az állam a lakosságtól minden ellenszolgáltatás nélkül elvesz. Ha ez az adó körül-

belül feleakkora lesz, mint tavaly a beszolgáltatási kötelezettség alá eső terményfelesleg volt, akkor a munkásállamnak a Vörös Hadsereg, az egész ipar, az egész nemföldművelő lakosság ellátására, a termelés fejlesztésére, a külföldi kapcsolatok fejlesztésére, amire gépek és berendezések beszerzése érdekében van szükségünk — a munkásállamnak a terményadó egymagában nem elég. A munkásállam egyfelől az adóra, melyet a régi kötelező beszolgáltatásnak körülbelül a felében állapít meg, másfelől az ipari termékek cseréjére, a paraszti termelés ilyen vagy olyan feleslegére akar támaszkodni. Az adóban tehát részben megvan a régi kötelező beszolgáltatás, részben pedig megvan az az egyetlen helyes rendszer, amely abban áll, hogy a szocialista nagyüzemek termékeit a munkásosztály kezében levő államhatalom közellátási szervei, továbbá a munkások és parasztok szövetkezetei útján kicserélik a parasztgazdaság termékeire.

Felmerül az a kérdés, hogy miért vagyunk kénytelenek olyan rendszabályhoz folyamodni, amely részben még a multé és amelynek csupán egy része terelődik helyes mederbe, s emellett korántsem vagyunk bizonyosak benne, sikerül-e azonnal helyes mederbe terelnünk és jelentékeny lesz-e az a rész, amelyet helyes mederbe terelünk? Miért vagyunk kénytelenek ennyire felemás rendszabályhoz folyamodni, miért kell közellátási és gazdasági politikánkban ilyen rendszabályokhoz nyúlnunk? Mi hívta életre ezt a rendszabályt? Természetesen mindenki tudja, hogy ezt a rendszabályt nem a Szovjethatalomnak az egyik vagy a másik politika iránti különös előszeretete hívta életre. Ezt a rendszabályt a végső szükség, a kilátástalan helyzet hívta életre. Az elvtársak tudják, hogy az oroszországi munkásforradalom győzelmét követően az imperialista háború után néhány éven át polgárháborút kellett végigküzdenünk, s most minden túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy az imperialista háborúba belesodródott országok közül, még azok közül is, amelyek a legtöbbet szenvedtek ettől a háborútól, mert a területükön folyt, egyetlen ország sincs, amely annyit szenvedett, mint Oroszország, mert a négyéves imperialista háború után hároméves polgárháború zúdult ránk, amely a pusztítás,

a rombolás, a termelési feltételek leromlása szempontjából sokkalta rosszabb volt, mint a külháború, mert ez a háború az ország szívében folyt. Ez a kétségbeejtő gazdasági leromlás a legfőbb oka annak, hogy kezdetben, a háború idején, különösen akkor, amikor a polgárháború elszakította tőlünk a gabonavidékeket, mint például Szibériát, a Kaukázust és egész Ukrajnát, amikor meggátolta a szén- és ásványolajszállítást és csökkentette más fűtőanyagok beszerzésének lehetőségét, ebben az ostromolt várban csak az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának bevezetésével, vagyis csak úgy voltunk képesek kitartani, hogy minden felkutatható felesleget elvettünk a parasztoktól, sőt olykor nem is csak a felesleget, hanem egyetmást abból is, amire a parasztnak szüksége volt, csakhogy megóvjuk a hadsereg harcképességét és megakadályozzuk az ipar teljes összeomlását. A polgárháború alatt ez rendkívül nehéz feladat volt, s ha megnézzük, hogyan ítélték meg ezt a feladatot más pártok, azt látjuk, hogy valamennyi megoldhatatlannak tartotta. Nézzük például a mensevikeket és az eszereket, vagyis a kispolgárságot és a kulákok pártját. Ezek a pártok ordítozták leginkább a polgárháború legválságosabb perceiben, hogy a bolsevikok őrültséget követnek el, hogy a polgárháborúban, amikor minden nagyhatalom a fehérgárdisták segítségére sietett, nem lehet helytállni. A feladat valóban igen nehéz volt, minden erő megfeszítését követelte, s ezt a feladatot csak azért tudtuk sikeresen végrehajtani, mert a munkásosztály és a parasztság ebben az időben olyan áldozatokat hozott, melyek mondhatnók, természetfelettiek voltak. A munkásosztály sohasem nélkülözött, sohasem éhezett annyit, mint diktatúrájának első éveiben. Érthető, hogy ennek a feladatnak teljesítésére nem volt más lehetőség, mint az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása, vagyis el kellett vennünk minden felesleget és a paraszt szükségletének egy részét is. „Te is koplalj egy kicsit, de közösen megvédjük ügyünket, s elkergetjük Gyenyikint meg Vrangelt" — semmiféle más megoldást nem lehetett elképzelni.

Nem arról van szó, hogy politikánknak megvolt a gazdasági rendszere, gazdasági terve, s hogy ennek el-

fogadásakor választhattunk egyik vagy másik rendszer között. Nem ez volt a helyzet. Még csak nem is gondolhattunk az ipar helyreállítására, amikor a szükséges élelmiszernek és fűtőanyagnak a minimumát sem tudtuk biztosítani. Csak meg akartuk óvni az ipar maradványait, nehogy a munkások teljesen szétszéledjenek, azt akartuk, hogy legyen hadseregünk — ezt a feladatot tűztük magunk elé, s ezt a feladatot csak úgy tudtuk megoldani, hogy ellenszolgáltatás nélkül elvettük a terményfelesleget, mert bizony a papírpénz nem ellenszolgáltatás. Nem volt számunkra semmiféle más megoldás. Ezzel hagytunk fel, s hogy mire térünk át, azt már megmondtam önöknek. Ennek az áttérésnek végrehajtása érdekében van szükségünk olyan rendszabályra, mint az adó. Ha gyorsabban tudnók helyreállítani iparunkat, akkor talán jobb termés esetén hamarabb áttérhetnénk az ipari és mezőgazdasági termékek cseréjére.

Az elvtársak közül valószínűleg sokan emlékeznek arra, hogyan tettük fel a IX. pártkongresszuson a gazdasági arcvonalra való áttérés kérdését. Akkor minden figyelmünket erre a kérdésre fordítottuk. Akkor arra számítottunk, hogy megszabadultunk a háborútól: hiszen akkor hallatlanul kedvező békefeltételeket ajánlottunk a burzsoá Lengyelországnak. Amint tudják, a békét meghiúsították, megindult a lengyel háború és folytatása: Vrangel stb. A IX. és a X. kongresszus között eltelt időszakban csaknem végig háborúskodtunk; az elvtársak tudják, hogy csak a legutóbbi időben írtuk alá a végleges békét a lengyelekkel és csak néhány nappal ezelőtt a török békeszerződést, mely az egyetlen eszköz arra, hogy az örökös kaukázusi háborúktól megszabaduljunk. Csak most kötöttünk Angliával kereskedelmi szerződést, melynek világraszóló jelentősége van, Anglia csak most kényszerült rá arra, hogy kereskedelmi kapcsolatba lépjen velünk; Amerika például mindmáig nem hajlandó erre. Mindebből láthatják az elvtársak, milyen nehezen kászolódtunk ki ebből a háborúból. Ha a IX. pártkongresszus elgondolásait már akkor valóra válthattuk volna, persze sokkal többet tudtunk volna termelni.

Ma nálam járt Koroljov elvtárs Ivanovo-Voznye-

szenszkből, leginkább ipari, proletár, vörös kormányzóságunkból. Számadatokat és tényeket sorolt fel. Az első évben mindössze hat gyár dolgozott, de egyik sem dolgozott megszakítás nélkül még egy hónapig sem. Ez az ipar teljes leállása volt. Az elmult év folyamán helyeztek először üzembe 22 gyárat, és ezek megszakítás nélkül dolgoztak néhány hónapig, sőt volt néhány, amely egy fél évig dolgozott. Tervfeladatukat 150 millió arsinban állapították meg, a legújabb adatok szerint 117 millió arsint teljesítettek, de csak feleannyi fűtőanyagot kaptak, mint amennyi elő volt irányozva. Ez áthúzta számításainkat, mégpedig nemcsak ivanovo-voznyeszenszki viszonylatban, hanem országos viszonylatban is. Ez jórészt a parasztgazdaság hanyatlásával, a jószág elhullásával volt összefüggésben, s azzal, hogy nem tudtunk a vasúti állomásokra és a kikötőkbe elegendő mennyiségű fát szállítani. Az ivanovo-voznyeszenszkiek ezért kevesebb fát, kevesebb tőzeget, kevesebb ásványolajat kaptak. És csodaszámba megy, hogy bár a fűtőanyagnak csak a felét kapták a 150 milliós programmból, mégis 117 milliót teljesítettek. Fokozták a munka termelékenységét, a munkásokat a legjobb gyárakba vitték át, s így érték el a nagy termelési eredményeket. Ez olyan példa, amely világosan és pontosan megmutatja, milyen helyzetbe kerültünk. A IX. pártkongresszuson a textil-programmot több mint 600 millió arsinban állapítottuk meg, s most a harmadrészét sem teljesítettük, mert Ivanovo-Voznyeszenszk kormányzóság ugyan a legjobb volt, de az is csak 117 milliót termelt. Képzeljék el: mit jelent a sokmilliós Oroszországnak ez a 117 millió arsin textiláru. Ez nyomor. Az ipar helyreállítása olyan óriási fennakadást szenvedett, hogy 1921 tavaszán helyreállítása teljesen elképzelhetetlennek látszott. Óriási hadseregre volt szükségünk, s a hadsereg létszámát sokmillió főre emeltük; ezt a hadsereget télen, a leromlott közlekedés miatt rendkívül nehéz volt gyors ütemben leszerelni. Mindez csak hallatlan erőfeszítések árán sikerült.

Ilyen helyzetbe jutottunk. S mi más lehetne a megoldás, ha nem az, hogy a kötelező beszolgáltatást a végsőkig csökkentjük, 240 millió pud gabonát gyüjtünk be

423 millió helyett. Ez az a minimum, amelyet közepes termés esetén feltétlenül be kell gyüjtenünk, s amely valahogy szűkösen biztosíthatja a szükségletet. Hogy ne legyünk kénytelenek erre szorítkozni, lehetővé kell tennünk a parasztgazdaság számára a felemelkedést. Most intézkedésekre van szükség. A legjobb intézkedés természetesen a nagyipar helyreállítása volna. Magától értetődik, hogy ez volna a legjobb és gazdaságilag az egyetlen helyes intézkedés: fokozni a gyárak termelését és több olyan árut termelni, amelyre a parasztnak szüksége van, nemcsak textilárut, amelyre a dolgozónak és családjának szüksége van, hanem gépeket és munkaeszközöket is, ha csak a legegyszerűbbeket is, amelyekre a parasztnak sürgős szüksége van. De ami a textilárukkal történt, az történt a vas- és fémiparral is. Ez volt tehát a helyzet. A IX. kongresszus után nem sikerült helyreállítani az ipart, mert háborús év szakadt ránk, mert fűtőanyaghiányban szenvedtünk, mert rossz volt a közlekedésünk, és mert a parasztgazdaság a végsőkig legyengült. Milyen intézkedéseket tehetünk, hogy a lehető legnagyobb segítséget nyujtsuk a parasztgazdaságnak? Az egyetlen megfelelő intézkedés a kötelező beszolgáltatás csökkentése és átváltoztatása adóra, amely közepes termés esetén 240 millió pudban, rossz termés esetén pedig talán még kevesebben állapítható meg, hogy a paraszt tudja: egy bizonyos — igen alacsonyan megállapított — mennyiségű gabonát kell beszolgáltatnia, hogy minden erejét a legserényebben a termelésnek szentelhesse, a többi termék pedig biztosítsa számára azt, amire szüksége van, tegye lehetővé a parasztgazdaságnak a javítását, mégpedig nemcsak az ipar segítségével — ez utóbbi lenne a leghelyesebb, ez lenne a legészszerűbb, de erre nem futja erőnkből. Az adó igen alacsony összegben van megállapítva, és ez vidéken máris a kisipar talpraállását fogja eredményezni, mert a nagyipart bizony nem tudjuk olyan hamar helyreállítani, mint szeretnénk. Ezt már be is bizonyította az ivanovo-voznyeszenszki programm, amely előirányzatunk legnagyobb hányadát szolgáltatta. Várni kell még egy évig, míg elegendő fűtőanyagkészleteink lesznek ahhoz, hogy valamennyi gyárban biztosíthassuk a termelést. Jó lesz, ha ezt egy év alatt megtehetjük, de kell

hozzá talán kettő is. El tudjuk-e látni a parasztot? Ha jó lesz a termés, ez lehetséges lenne.

A pártkongresszuson, amikor a terményadó kérdésének eldöntésére került sor, szétosztottuk Popov elvtársnak, Központi Statisztikai Hivatalunk vezetőjének Oroszország gabonatermeléséről szóló brosúráját. Ez a brosúra a napokban bővített kiadásban jelenik meg, és mindenkinek el kell olvasnia. E brosúra alapján fogalmat alkothatunk magunknak a gabonatermelésről, a brosúra annak az összeírásnak az adataira támaszkodik, amelyet mi rendeltünk el, s amely az egész lakosságra vonatkozólag pontos számadatokat tartalmaz és hozzávetőlegesen megállapította a gazdaságok méreteit. Ebből a brosúrából kitűnik, hogy gyeszjatyinánként 40 pud termés esetén a parasztgazdaság Szovjet-Oroszország mai területén 500 millió pud feleslegét szolgáltathatna. Ez esetben teljes egészében fedezhetnők a városi lakosság szükségletét — ez 350 millió pud — és volna készletünk a külkereskedelemre és a parasztgazdaság megjavítására. A termés azonban annyira rossz volt, hogy egy gyeszjatyina átlagban nem hozott többet 28 pudnál. Hiány állott elő. Ha úgy számolunk, mint ahogy a statisztika számol, hogy fejenként 18 pudra van szükség, akkor fejenként el kell vennünk 3 pudot és bizonyos fokig nélkülözésre kell ítélnünk minden egyes parasztot, hogy biztosíthassuk a hadsereg és az ipari munkások szűkös ellátását. Ilyen körülmények között nem volt számunkra más megoldás, mint a lehető legnagyobb mértékben csökkenteni és adóvá változtatni a beszolgáltatást. Erőt és fáradságot nem kímélve emelnünk kell a kisparaszti gazdaság színvonalát. Textilárukkal, gépekkel és más nagyüzemi gyártmányokkal való ellátását nem tudtuk megoldani, de ezt a feladatot haladéktalanul meg kell oldanunk, mégpedig a kisipar segítségével. Az új rendszabály bevezetésének már az első évben is jó eredményekkel kell járnia.

De miért a parasztgazdaságra fordítjuk a legnagyobb figyelmet? Azért, mert csak a parasztgazdaságtól kaphatjuk meg a szükséges élelmiszereket és a fűtőanyagot. A munkásosztálynak, ha mint uralkodó osztály, mint a diktatúráját gyakorló osztály helyesen akar gazdálkodni, azt kell mondania: leggyengébb pontunk a parasztgazdaság

válsága; ezen javítanunk kell, hogy ismét hozzáfoghassunk a nagyipar helyreállításához és elérhessük, hogy abban az ivanovo-voznyeszenszki kerületben ne huszonkét gyár dolgozzék, hanem mind a hetven. Akkor ez a textilnagyipar az egész lakosság szükségleteit fedezni fogja, s akkor a parasztlakosságtól nem adó formájában szerezzük majd be az élelmiszereket, hanem cserébe azokért az iparcikkekért, amelyeket a munkásosztály ad a parasztságnak. Ez az az átmenet, amelyet most átélünk, amikor meg kell osztanunk a szükséget és az éhezést, hogy az egész lakosság szűkölködése árán megmentsük azokat, akik nélkül sem a megmaradt gyárakat, sem a vasútvonalakat, sem a hadsereget nem tudjuk fenntartani, hogy szembeszállhassunk a fehérekkel.

A mensevikek ócsárolták a terményfelesleg kötelező beszolgáltatását, azt állították, hogy a Szovjethatalom nem adott mást a lakosságnak, mint az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatását, nyomort és pusztulást, s hogy a részleges béke megkötése, a polgárháború befejezése után az ipar gyors helyreállítása lehetetlennek bizonyult. De hiszen még a leggazdagabb országokban is évekre van szükség az ipar helyreállításához. Még az olyan gazdag országnak is, mint Franciaország, sok időt kell fordítania ipara helyreállítására, márpedig Franciaország nem szenvedett ettől a háborútól annyit, mint mi, mert ott az országnak csupán kis részét rombolták szét. Az a csodálatos, hogy a részleges béke első évében elértük, hogy például Ivanovo-Voznyeszenszkben hetven gyár közül huszonkettőt üzembe helyeztek, és hogy ezek a gyárak a tervezett 150 millió arsinból 117 milliót gyártottak. Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása annakidején elkerülhetetlen volt, most ellenben változtatnunk kellett közellátási politikánkon, vagyis az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásáról át kellett térnünk az adóra. Ez kétségtelenül javít majd a paraszt helyzetén, kétségtelenül lehetővé teszi a paraszt számára, hogy pontosabban, határozottabban és biztosabban számoljon azzal, hogy minden szabad gabonafeleslegét kicserélheti, ha másra nem, a helyi kézművesipar termékeire. Ezért van a Szovjethatalomnak szüksége erre a gazdasági politikára.

Mostpedig befejezésül szeretnék kitérni arra a kérdésre,

hogy miképpen egyeztethető össze ez a politika a kommunizmus álláspontjával, és miképpen lehetséges, hogy a kommunista Szovjethatalom elősegíti a szabadkereskedelem fejlődését. Helyes-e ez a kommunizmus álláspontjából? Hogy erre a kérdésre válaszolhassunk, figyelmesen szemügyre kell vennünk azokat a változásokat, amelyek a parasztgazdaságban végbementek. Kezdetben az volt a helyzet, hogy az egész parasztság a földbirtokosok hatalma ellen nyomult. A földbirtokosok ellen együtt meneteltek a szegényparasztok és a kulákok, noha, természetesen, különböző szándékkal: a kulákok el akarták venni a földbirtokostól a földet, hogy azon saját gazdaságukat kibővítsék. Ekkor mutatkozott meg, hogy a kulákoknak és a szegényparasztoknak különbözők az érdekeik és a törekvéseik. Ukrajnában még ma is sokkal világosabban mutatkozik meg ez az érdekellentét, mint nálunk. A szegényparasztság közvetlenül alig tudta kihasználni azt a tényt, hogy a földbirtokosok földje az ő kezébe ment át, mert ehhez nem voltak sem készletei, sem munkaeszközei. És látjuk, hogy a szegényparasztság szervezkedni kezd, hogy a kulákok meg ne kaparinthassák az elvett földeket. A Szovjethatalom támogatja a nálunk és Ukrajnában megalakult szegényparasztbizottságokat[67]. Mi lett ennek az eredménye? Az eredmény az lett, hogy falun túlsúlyra jutott a középparaszti elem. Tudjuk ezt a statisztikából, s mindenki, aki falun él, tudja saját megfigyelése alapján. A két véglet, az egyik oldalon a kulákság, a másik oldalon a szegényparasztság, lemorzsolódott, s a lakosság többsége közeledni kezdett a középparasztság színvonalához. Ha emelnünk kell parasztgazdaságunk termelékenységét, akkor elsősorban a középparasztsággal kell számolnunk. A kommunista pártnak ehhez kellett szabnia politikáját.

Ha már a falu középparasztivá vált, segítségére kell lennünk a középparasztnak a gazdaság fejlesztésében, s amellett ugyanazt kell tőle követelnünk, amit a munkástól. A legutóbbi pártkongresszuson a legfontosabb kérdés a közellátási propaganda kérdése volt: minden erőt a gazdasági frontra, fokozni a munka termelékenységét és növelni a termékek mennyiségét. Ezeknek a feladatoknak a teljesítése nélkül nem lehetséges semmiféle előrehaladás.

Ha a munkásokkal kapcsolatban ezt mondjuk, ezt kell mondanunk a parasztokkal kapcsolatban is. Az állam pontosan megszabott adót fog kivetni a parasztra, de ennek fejében megköveteli, hogy az adó megfizetése után bővítse gazdaságát abban a tudatban, hogy semmi egyebet el nem vesznek tőle, s hogy a gazdaság fejlesztésére megmarad az egész feleslege. A parasztpolitikánkban beállott változás tehát azzal magyarázható, hogy megváltozott magának a parasztságnak a helyzete. A falu középparasztibb jellegűvé vált, s a termelőerők fejlesztése érdekében ezzel számolnunk kell.

Emlékeztetek még arra, hogy 1918-ban, a breszti béke megkötése után vitáim voltak az úgynevezett „baloldali kommunisták" csoportjával[68]. Aki akkor bent volt a pártban, emlékszik arra, mennyire aggódtak egyes kommunisták, hogy a breszti béke megkötése meghiúsít minden kommunista politikát. Ezekkel az elvtársakkal vitázva, többek között ezt mondtam: az államkapitalizmustól nálunk Oroszországban nem kell félni, ez egy lépés volna előre. Ez igen furcsának látszott: hogy lehet az, hogy az államkapitalizmus a Szovjet Szocialista Köztársaságban egy lépés volna előre? És én válaszképpen azt mondtam: nézzenek körül figyelmesen, mit láthatunk Oroszországban, a tényleges gazdasági viszonyok szempontjából? Legalábbis öt különböző rendszert vagy alakulatot vagy gazdasági rendet látunk, s ezek, ha alulról felfelé soroljuk fel őket, a következők: az első a patriarchális gazdaság, amikor a parasztgazdaság csak saját szükségleteinek kielégítésére dolgozik, vagypedig nomád illetve félnomád életmódot folytat, s az ilyen gazdaságoknak nálunk se szeri, se száma; a második a kisárutermelő gazdaság, amely piacon adja el termékeit; a harmadik a kapitalista gazdaság, — megjelenik a tőkés, a nem nagy magántőke; a negyedik az államkapitalizmus, és az ötödik — a szocializmus. S ha jobban megnézzük, azt kell mondanunk, hogy Oroszország gazdasági rendszerében, gazdasági struktúrájában még ma is megtaláljuk mindezeket a viszonyokat. Semmiképpen nem szabad megfeledkeznünk arról, amit gyakran megfigyelhetünk, a munkások szocialista magatartásáról az állam tulajdonában levő gyárakban, ahol a munkások maguk szerzik be a

fűtőanyagot, a nyersanyagot és az élelmiszereket, vagy amikor a munkások maguk igyekeznek a parasztság között helyesen elosztani és a közlekedési eszközökkel odaszállítani az ipar termékeit. Ez szocializmus. De mellette ott van a kisgazdaság is, amely szerte az országban a szocializmustól függetlenül létezik. Miért maradhat fenn a kisgazdaság a szocializmustól függetlenül? Azért, mert még nem állítottuk helyre a nagyipart, azért, mert a szocialista gyárak talán csak a tizedrészét kaphatják annak, amit kapniok kellene; s minthogy ezt nem kapják meg, a kisgazdaság független marad a szocialista gyáraktól. Az ország hihetetlen gazdasági leromlása, a fűtőanyagban, nyersanyagban és közlekedési eszközökben mutatkozó hiány arra vezet, hogy a kisüzemi termelés a szocializmustól függetlenül létezik. És én felteszem a kérdést: ilyen körülmények között mi az államkapitalizmus? — Az államkapitalizmus a kisüzemi termelés egyesítése lesz. A tőke egyesíti a kisüzemi termelést, a tőke a kisüzemi termelésből nő ki. Ezt nincs miért takargatnunk. A szabadkereskedelem természetesen a kapitalizmus növekedését jelenti; ez alól nem bújhatunk ki semmiképpen, és aki azt reméli, hogy ez alól kibújhat, hogy ezt egy kézlegyintéssel elintézheti, az csak szavakkal vigasztalja magát. Ha van kisgazdaság, ha van szabad csere, megjelenik a kapitalizmus. De kell-e félnünk ettől a kapitalizmustól, amikor a kezünkben vannak a gyárak, kezünkben van a közlekedés és a külkereskedelem? Akkor is azt mondtam, most is azt mondom és megcáfolhatatlannak tartom, hogy ettől a kapitalizmustól nem kell félnünk. Ilyen kapitalizmust jelentenek a koncessziók.

Minden igyekezetünkkel azon vagyunk, hogy koncessziós szerződéseket kössünk, de sajnos, mindeddig egyetlenegyet sem kötöttünk. Most azonban mégis közelebb állunk a koncessziókhoz, mint néhány hónappal ezelőtt, amikor legutoljára beszéltünk róluk. Mi a koncesszió a gazdasági viszonyok szempontjából? A koncesszió államkapitalizmus. A Szovjethatalom szerződést köt egy kapitalistával. A kapitalista e szerződés alapján egy bizonyos mennyiségű anyagi értéket kap: nyersanyagot, bányákat, ipartelepeket, ércet, sőt mint az egyik leg-

utóbbi koncesszió tervezetben, külön ipari üzemet is (a csapágygyárra vonatkozó svéd koncesszió terve). A szocialista államhatalom átad a kapitalistának bizonyos saját tulajdonában levő termelési eszközöket: üzemeket, különféle anyagokat, bányákat; a kapitalista mint szerződő fél, mint szocialista termelési eszközök bérlője dolgozik, és hasznot húz tőkéje után, de a termékek egyrészét átadja a szocialista államnak.

Miért van erre szükségünk? Azért, mert így azonnal elérjük a termékek mennyiségének növekedését, márpedig erre szükségünk van, saját erőnkből nem futja erre. S az eredmény — államkapitalizmus. Kell-e ettől félnünk? Nem kell félnünk, mert mi állapítjuk majd meg, hogy milyen mértékben adunk ki koncessziókat. Nézzünk például egy ásványolajkoncessziót. Ez azonnal többmillió pud petróleumot biztosít számunkra, többet, mint amennyit mi magunk termelünk. Számunkra ez előnyös, mert a paraszt ezért a petróleumért adja majd ide gabonafeleslegeit, nempedig papírpénzért, és nyomban lehetőségünk nyílik arra, hogy az egész ország helyzetén javítsunk. Ezért nem félünk attól a kapitalizmustól, amely elkerülhetetlenül ki fog nőni a szabadkereskedelemből. A kapitalizmus a forgalom fejlődésének eredménye lesz, annak az eredménye, hogy az ipar termékeit, mégha a kisipar termékeit is, kicserélik a mezőgazdaság termékei ellenében.

A ma közzétett törvényből az elvtársak látják, hogy a munkások egyes iparágakban természetbeni prémiumképpen megkapják gyáruk termékeinek egy bizonyos részét, hogy azt gabonára cserélhessék ki. A textilmunkások például meg fogják kapni az állami szükséglet fedezése után fennmaradó textiláruk egy részét és maguk cserélik majd ki gabonára. Erre azért van szükség, hogy gyorsabban javítsunk a munkások helyzetén és a parasztok helyzetén. Országos méretekben ezt nem tehetnénk meg, márpedig mindenképpen meg kell tennünk. Ezért semmiképpen sem húnyunk szemet afölött, hogy a szabadkereskedelem bizonyos mértékben a kapitalizmus fejlődését jelenti, és azt mondjuk: ez a kapitalizmus az állam ellenőrzése, az állam felügyelete alatt lesz. Ha a munkásállam birtokába vette már a gyárakat és a vasutakat, nem kell

félnünk ettől a kapitalizmustól. Ez javítja majd a paraszti termények és a szomszédos kisiparosok árucikkei közötti gazdasági forgalmat, mert ezek a kisiparosok, ha nem is bőségesen, de bizonyos mértékben mégis ki tudják elégíteni a parasztok iparcikk-szükségletét; az eddigi állapotokhoz képest a parasztgazdaság helyzete mégis csak javulni fog, s nekünk nagyon sürgősen meg kell javítanunk. Hadd fejlődjék bizonyos mértékig a kisipar, hadd fejlődjék az államkapitalizmus — ettől a Szovjethatalom nem fél; a Szovjethatalomnak szembe kell néznie a dolgokkal, nevükön kell nevezni a dolgokat, de ellenőriznie kell ezt, meg kell szabnia a mértéket.

A koncessziótól nem kell félni, ha néhány gyárat átadunk a koncessziósoknak, a legtöbbet pedig megtartjuk magunknak, ettől nem kell félni. Persze teljes képtelenség volna, ha a Szovjethatalom annak, ami a tulajdonában van, nagyobb részét koncesszióba adná; ez nem koncesszióra, hanem a kapitalizmus visszatérésére vezetne. A koncessziótól nem kell félni, míg valamennyi állami vállalat a kezünkben van, s pontosan és szigorúan mérlegeljük, milyen koncessziókat adhatunk, milyen feltételekkel és milyen méretekben. Az a kapitalizmus, amely ilymódon fejlődik, ellenőrzés alatt van, számontartjuk, az államhatalom pedig a munkásosztály és a munkásállam kezében marad. Nem kell félnünk sem a koncessziók formájában behatoló tőkétől, sem attól a tőkétől, amely elkerülhetetlenül növekedni fog a szövetkezetek és a szabadkereskedelem révén; arra kell törekednünk, hogy a parasztság helyzetén változtassunk és javítsunk; minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy ez a munkásosztály érdekében történjék. Mindazt, amit a parasztgazdaság megjavítása érdekében, a helyi forgalom fejlesztése érdekében megtehetünk, ugyanakkor úgy irányítva az államgazdaságot, hogy a szocialista nagyipar helyreállítása gyorsabb ütemben folyjon, mint eddig — mindezt hamarabb fogjuk megtenni koncessziók segítségével, mint koncessziók nélkül; a magához tért és erőre kapott parasztgazdaság segítségével hamarább érjük ezt el, mint az eddigi parasztgazdasággal, amely mindenben szükséget szenvedett.

Ez volt a mondanivalóm azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy miképpen kell ezt a politikát kommunista szempontból megítélnünk, miért volt szükség erre a politikára, miért vezet ez a politika, helyes alkalmazása esetén, azonnali és mindenesetre gyorsabb javuláshoz, mint amilyenre abban az esetben számíthatnánk, ha nem alkalmaznók.

„Pravda" 81, 82. és 83. sz.
1921 április 15, 16. és 17.

ÜDVÖZLET A SZOVJET TERÜLETEK ÉS KÖZTÁRSASÁGOK KELETI NÉPEI NŐOSZTÁLYAIT KÉPVISELŐ KÜLDÖTTEK TANÁCSKOZÁSÁNAK[69]

Őszintén sajnálom, hogy halaszthatatlan munkám miatt nem vehetek részt tanácskozásukon. Szívből üdvözlöm önöket és kívánom, hogy munkájukat — különösen a keleti nők küszöbönálló első összoroszországi pártonkívüli kongresszusának előkészítésére irányuló munkájukat — sok siker koronázza. Ennek a kongresszusnak, ha jól készítik elő, és ha helyes mederben fog folyni, minden bizonnyal óriási szerepe lesz a *keleti nők öntudatának felébresztésében és szervezeti egyesítésükben.*

Lenin

„Pravda" 77. sz.
1921 április 10.

ELŐADÓI BESZÉD A KONCESSZIÓKRÓL AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI SZAKSZERVEZETI TANÁCS KOMMUNISTA FRAKCIÓJA ÜLÉSÉN, 1921 ÁPRILIS 11-ÉN

Elvtársak! A koncessziók kérdése nézeteltéréseket idézett elő, mégpedig elég váratlanul, mert már a mult év őszén úgy látszott, hogy ez a kérdés elvileg kétségtelenül el van döntve, és amikor a Népbiztosok Tanácsának a koncessziókról szóló rendelete mult év november 23-án megjelent, pártkörökben, legalábbis a felelős funkcionáriusok közül, senki sem tiltakozott ellene, és nem voltak jelei annak, hogy valamiféle nézeteltérések merültek fel. Az elvtársak persze tudják, hogy a pártkongresszuson külön határozatot kellett hozni, mely jóváhagyja a koncessziókról szóló rendeletet és külön kiterjeszti bakui és grozniji koncessziók kiadására is[70]. Ezt a határozatot azért kellett megszavazni a pártkongresszuson, hogy ne lehessen ingadozás a Központi Bizottság politikájában. A Központi Bizottság megoszlása éppen ebben a kérdésben bizonyos fokig teljesen eltért az előző frakciós csoportosulásoktól, de jelentős mértékben Bakuval volt kapcsolatban. Néhány bakui elvtárs nem akart megbékülni azzal a gondolattal, hogy Bakunak is, talán különösképpen Bakunak, elengedhetetlenül szüksége van koncessziókra, és kívánatos, hogy Bakuban a bakui ipartelepek nagyobb részét koncesszióba adjuk. A legkülönfélébb érveket hozták fel, kezdve azon az érven, hogy mi, úgymond, magunk „kutatunk" majd, minek idegeneket behívni, folytatva azzal, hogy a régi, a tőkések elleni harcban megedzett munkások nem fogják eltűrni, hogy ismét a tőkés igájába hajtsák őket stb.

Nem fogom most taglalni, mennyiben volt általános elvi alapjuk az ilyen érveknek, vagy, hogy úgy mondjam,

mennyiben jutott itt kifejezésre bakui „patriotizmus", bakui partikularizmus. Ami engem illett, kijelenthetem, hogy a legerélyesebben harcoltam e nézet ellen, mert az volt a véleményem, hogy ha nem tudjuk megvalósítani a koncessziók politikáját és nem tudunk külföldi tőkét bevonni a koncessziókhoz, akkor a gazdasági helyzet javítását célzó komoly gyakorlati intézkedésekről szó sem lehet. Nem lehet komolyan felvetni a gazdasági helyzet sürgős megjavításának kérdését, ha nem folytatunk koncessziós politikát, ha nem vetkőzzük le az előítéleteket, a lokálpatriotizmust, ha nem hagyunk fel részben a szakmai patriotizmussal, részben azzal, hogy majd mi magunk „kutatunk". Áldozatkészségre van szükség, vállalnunk kell nélkülözést és kényelmetlenséget, le kell mondanunk régi szokásokról — talán még arról is, hogy betegeskedjünk —, csak jelentős haladást érjünk el és javítsunk a gazdasági helyzeten a legfontosabb iparágakban. Ezt el kell érnünk, ha törik, ha szakad.

A pártkongresszuson figyelmünket teljesen lefoglalta parasztpolitikánk kérdése és a terményadó kérdése, amely a törvényhozásban általában előtérben áll, és mint központi politikai kérdés, magára vonta a párt figyelmét. A terményadó és a parasztsághoz való viszony kérdésével kapcsolatban tisztán láttuk, hogy képtelenek vagyunk a nagyipar termelékenységét olyan gyorsan emelni, amint erre a parasztok szükségleteinek kielégítése érdekében szükség volna, ha nem folyamodunk olyan mankókhoz, mint a szabadkereskedelem, a szabad ipar feltámasztása. És most, akár e mankók segítségével is, fel kell emelkednünk, mert minden józan gondolkodású ember előtt világos, hogy e mankók nélkül nem tudunk lépést tartani az élet követelményeivel, mert a helyzet továbbra is súlyosbodik, — márcsak azért is, mert idén tavasszal a fausztatás számos okból, elsősorban természeti okokból, jórészt meghiúsult. Közeledik a fűtőanyagválság. Ezenkívül a tavasz újból rossz terméssel fenyeget, megintcsak az éghajlati viszonyok miatt, takarmányhiánnyal fenyeget, melynek következtében még nagyobb mértékben csökkenhet a fűtőanyag szállítása. S ha még aszály is lesz, akkor a válság egészen rendkívüli arányokat ölthet. Meg kell érteni,

hogy ilyen viszonyok közt programmunknak azok a szavai, melyek elsősorban arra vonatkoznak, hogy mindenáron növelni kell a termékek mennyiségét, nem azért íródtak, hogy gyönyörködjünk bennük, és hogy elragadtatásunkat fejezzük ki a különböző határozatok felett, amivel a kommunisták igen buzgón foglalkoznak, hanem azért, hogy ha törik, ha szakad, több árut termeljünk. Ezt nem érhetjük el magunk, külföldi tőke segítsége nélkül. Ezt mindenkinek világosan látnia kell, aki nem ringatja magát hiú ábrándokban, hanem szembenéz a valósággal. Ez az oka annak, hogy a koncessziók kérdése olyan jelentőssé vált, hogy a pártkongresszusnak kellett vele foglalkoznia.

A Népbiztosok Tanácsa némi vita után elfogadta a koncessziós szerződés alapelveit. Felolvasom most ezeket és rámutatok mindazokra az elvekre, amelyek különösen jelentősek vagy nézeteltérésekhez vezetnek. Persze semmiféle gazdasági építésről nem lehet komolyan beszélni, ha valamennyi párttag — különösen a szakszervezeti mozgalomnak, vagyis a proletariátus szervezett tömegeinek, a proletariátus szervezett többségének vezetői — nem érti meg a jelenlegi helyzetet, nem vonja le belőle a megfelelő következtetéseket. Pontról pontra fel fogom olvasni a koncessziós szerződés alapelveit, amint azokat a Népbiztosok Tanácsa elfogadta. Hozzá kell fűznöm, hogy még egyetlen koncessziót sem kötöttünk meg. Az elvi nézeteltéréseknek sikerült hangot adnunk — ebben nagymesterek vagyunk —, de egyetlen koncessziót sem kötöttünk meg. Akadnak talán, akik ennek örülnek. Ha vannak ilyenek, ez szomorú dolog, mert ha nem tudunk a koncessziókhoz tőkét szerezni, az bizony azt jelenti, hogy semmi gazdasági érzékünk sincs. De a kommunista tevékenysége számára tág tér nyílik a határozatokban. Határozatokkal annyi papírt teleírhat, amennyi jól esik. Az első pont:

„1. A koncessziós kötelezi magát, hogy a koncessziós vállalatokban foglalkoztatott munkások életszínvonalát (más, ugyanazon a vidéken működő hasonló vállalatokban foglalkoztatott munkásokéhoz képest) a külföldi átlagos színvonalra emeli."

Ezt az alaptételt azért foglaljuk szerződésbe, hogy a kommunisták és gazdasági szerveink vezetői azonnal

lássák a kérdés magvát. Mi a legfontosabb számunkra a koncessziókban? Természetesen, a termékmennyiség növelése. Ez magától értetődik. De ugyancsak különösen fontos, ha ugyan nem még fontosabb az, hogy elérhetjük a koncessziós ipartelepeken foglalkoztatott munkások helyzetének azonnali javulását. A koncessziós szerződésnek ezeket a tételeit a kérdés sorozatos megvitatása után fogadtuk el, különösképpen azok után a többrendbeli tárgyalások után, amelyeket külföldön a mai imperializmus néhány pénzmágnásával folytattak az OSzFSzK egyes meghatalmazottai, főképpen Kraszin elvtárs. Meg kell mondanom, hogy nálunk persze, amint azt az elvtársak maguk is tudják, a kommunisták óriási többsége könyvekből tudja, mi az a kapitalizmus és finánctőke, sőt talán még brosúrákat is írtak erről, de 100 közül 99 kommunista képtelen arra, hogy a finánctőke képviselőivel üzleti tárgyalásokat folytasson és ezt soha nem is fogják megtanulni.

Ebből a szempontból Kraszin elvtársnak kivételes felkészültsége van, mert Németországban is, Oroszországban is, mind gyakorlati, mind pedig szervezeti téren tanulmányozta az ipari viszonyokat. Kraszin elvtárssal közöltük ezeket a feltételeket és azt válaszolta: „Általánosságban elfogadható." A koncessziósnak mindenekelőtt kötelezettséget kell vállalnia, hogy javít a munkások helyzetén. Kraszinnak az egyik olajkirállyal folytatott előzetes beszélgetésében éppen erről a körülményről volt szó, s a nyugateurópai tőkések világosan látták, hogy a munkások jelenlegi helyzete mellett egyáltalán nem lehet a munka termelékenységének emelkedésére számítani. Nem holmi humanitárius törekvés az alapja annak, hogy a koncessziót a munkások helyzetének javítására kötelezzük, hanem a kérdésnek merőben üzleti vonatkozása. A második pont:

„2. Emellett az orosz munkás munkájának legalacsonyabb termelékenységét kell számításba venni, de a lehetőségekhez képest tervbe kell venni az orosz munkás munkatermelékenysége normájának felülvizsgálását is abban az esetben, ha jobb életfeltételek közé kerül."

Erre a kikötésre azért volt szükség, hogy elkerüljük e pont egyoldalú értelmezését. Mindezek a pontok szabályok és utasítások a Szovjethatalom azon képviselői számára,

akiknek dolguk lesz koncessziókkal, és olyan vezérelvek, amelyek alapján a szerződéseket majd megszövegezik. Van tervezetünk ásványolaj-szerződésre, csapágygyárra vonatkozó szerződésre, van tervezetünk erdőkitermelési koncesszióra és van szerződésünk Kamcsatkára vonatkozólag, amelyről már régen tárgyalunk, de ezt számos okból kifolyólag még nem kötöttük meg. A második pontra azért volt szükség, hogy az elsőt ne értelmezzék egyoldalúan. Számolnunk kell azzal, hogy a munka termelékenysége nem fog növekedni addig, amíg nem javul a munkások helyzete. Ha ezt nem vennénk számba, akkor a koncessziókra vonatkozó kérdéseket már eleve annyira nem üzleti szellemben vetnénk fel, hogy a tőkés le sem ülne velünk tárgyalni. A harmadik pont:

„3. A koncessziós köteles a koncessziós vállalatoknál foglalkoztatott munkások részére külföldről importálni a szükséges létfenntartási cikkeket, s ezeket a munkásoknak önköltségi áron kell eladnia, hozzáadva ehhez a mellékköltségek meghatározott százalékát."

Itt az arányt 10%-ban akartuk meghatározni, de a végleges megvitatás során lemondtunk a százalék megszabásáról. Itt az a fontos, hogy szerződésbe foglaljuk, hogy a munkások számára szükséges létfenntartási cikkeket külföldről kell importálni. Tudjuk, hogy a parasztgazdaság jelenlegi helyzete és a fűtőanyagkérdés mai állása mellett az elkövetkező években nem fogunk tudni gyökeres javulást elérni a munkások helyzetében, s ennélfogva nem fogjuk tudni növelni a munka termelékenységét. Ennélfogva szükséges, hogy a koncessziós ebbe a szerződésbe beiktassa, hogy minden fogyasztási cikket külföldről kell behoznia; ezt a feltételt könnyűszerrel teljesítheti. Ehhez a feltételhez néhány vezető kapitalista már előzetes beleegyezését adta. A koncessziósok el fogják fogadni ezeket a feltételeket, mert hallatlanul nagy szükségük van nyersanyagra, mely óriási értéket képvisel. A nyersanyagimport elsőrendű fontosságú kérdés számukra. Akár tíz-, húsz- vagy harmincezer munkást fognak foglalkoztatni ezek az élvonalbeli üzemek, a koncessziósok a munkások számára szükséges cikkeket könnyen beszerezhetik, tekintettel a mai szindikátusok és trösztök kapcsolataira, mert

hiszen alig van már olyan tőkés, aki ne volna tagja valamely szindikátusnak vagy trösztnek, és valamennyi nagyvállalat monopóliumokra, nempedig a szabad piacra épül, és ennélfogva módjukban van megakadályozni más tőkéseket abban, hogy nyersanyagokat és termékeket beszerezzenek, maguk viszont annyi terméket kaphatnak, amennyire a különböző előzetes szerződések alapján szükségük van. Ezek a szindikátusok százmilliókkal operálnak. Óriási élelmiszerkészletek állnak majd rendelkezésükre, s ennélfogva be tudják majd szerezni ezeket az élelmiszereket és más szükségleti cikkeket tíz-húszezer munkás számára és el tudják majd szállítani azokat Oroszországba.

Ez nekik semmiféle gazdasági nehézséget nem okoz. Ezeket az üzemeket élvonalbeli üzemeknek fogják tekinteni, 100, ha ugyan nem 1 000%-os haszonra fognak dolgozni, és el fogják látni élelemmel ezeket az üzemeket. Ismétlem, ez nem okoz nekik gazdasági nehézségeket. Koncessziós politikánk alapjává kell tennünk azt a célkitűzést, hogy javítsunk a munkások helyzetén az elsőrendű üzemekben, majdpedig a többiben is. A következő, negyedik pont:

„4. Emellett a koncessziós kötelezi magát arra, hogy az OSzFSzK kormányának kívánságára a koncessziós üzemekben foglalkoztatott munkások részére behozott árun felül még e mennyiség 50—100%-át importálja, s ezt az OSzFSzK kormányának ugyanolyan áron adja át (önköltségi ár plusz a mellékköltségek meghatározott százaléka). Az OSzFSzK kormányának joga van ezt az összeget a koncessziós által előállított termelvény ráeső részéből fizetni (vagyis levonni a neki járó részjuttatásból)."

A pénzmágnások a velük folytatott előzetes tárgyalások során ezt a feltételt is hajlandónak mutatkoztak elfogadni, minthogy számukra a koncessziós üzemek elsőrendű fontosságúak.

Kaphatnak tőlünk olyan árukat, mint például az ásványolaj, amelyet külföldön monopolistákként adhatnak majd el. Ezért nemcsak az üzemben foglalkoztatott munkások részére adhatnak majd élelmiszert, hanem adhatnak egy bizonyos százalékot ezen felül is. Ha ezt a pontot összevetjük az elsővel, látjuk, mi a koncessziós

politika tengelye: a munkások helyzetének javítása, — mindenekelőtt a koncessziós üzemekben dolgozóké, de azután, valamivel kisebb mértékben, más munkásoké is, olymódon, hogy e célból külföldről szerzünk be bizonyos fogyasztási cikkeket. Ha ezeket a cikkeket most a nemzetközi piacon akarnánk megvásárolni, nem adnák el őket, mégha volna is mivel fizetni értük. Amikor valutával, például arannyal akarunk fizetni, nem szabad megfeledkeznünk róla, hogy szabad piac nincs, hogy az egész — vagy csaknem az egész — piac a szindikátusok, kartellek és trösztök kezében van, ezeket pedig imperialista profitjaik mozgatják, és csak saját üzemeik munkásai részére adnak majd szükségleti cikkeket, nempedig más vállalatok munkásai részére, mert a régi kapitalizmus — a szabad piac értelmében — már nem létezik. Láthatják itt az elvtársak a koncessziós politika lényegét, mely alkalmazkodik a finánctőke és a trösztök óriási harca, késhegyig menő harca folytán előállt helyzethez. A koncessziós politika szövetség, melyet az egyik fél a másik ellen köt, s amíg mi nem vagyunk elég erősek, addig — hogy a nemzetközi forradalom győzelméig tarthassuk magunkat — fel kell használnunk egymásközti ellenségeskedésüket. Ők azért tudják biztosítani a munkások ellátását, mert további húsz-harmincezer munkás ellátása a modern nagyvállalatok számára semmiség. Számunkra ez lehetővé tenné, hogy a kiadásokat nyersanyaggal fedezzük, — ásványolajjal, például. Ha mi ugyancsak fával és érccel, legfőbb értékeinkkel, fizethetnénk ki a munkások számára létfontosságú cikkek további mennyiségét, akkor mindenekelőtt lehetőség nyílna számunkra, hogy javítsunk a koncessziós üzemeknél dolgozó munkások helyzetén, a maradék pedig más munkások helyzetének — kisebb mértékű — javítására volna fordítható. Az ötödik pont:

„5. A koncessziós köteles megtartani az OSzFSzK törvényeit, a munkafeltételek, fizetési határidő stb. tekintetében pedig megállapodást kell kötnie a szakszervezetekkel (ha a koncessziós kívánja, hajlandóak vagyunk ehhez hozzáfűzni, hogy az ilyen megállapodásoknál mindkét félre nézve az átlagos amerikai vagy nyugateurópai munkás normája az irányadó)."

Ezt a kikötést azért iktattuk be, hogy eloszlassuk a tőke aggályait szakszervezeteinket illetően. Ha mi ezt mondjuk: megegyezésre kell lépni a szakszervezetekkel, mert az egész törvényhozáson vörös fonalként húzódik végig a szakszervezetek részvétele; mert mindazokba a törvényekbe, amelyeknek ilyen szempontból lényeges jelentőségük van, a szakszervezetek részvétele be van iktatva és a szakszervezeteknek a szocialista elveknek megfelelő helyzete törvényileg biztosítva van. Ha ezt mondanánk: a tőkésnek megegyezésre kell lépnie a szakszervezetekkel, akkor a tőkés, aki jól van tájékoztatva s tudja, hogy a szakszervezeteket a kommunista frakciók és ezek révén a párt irányítja, esetleg attól tartana, hogy ezektől a kommunistáktól minden kitelik, és talán egészen képtelen feltételeket szabna. A tőkés szempontjából ez az aggodalom egészen természetes. Ezért ki kell jelentenünk, hogy mi az üzleti megállapodás alapján állunk, — különben nincs is mit tárgyalni. Ezért mondjuk, hogy hajlandóak vagyunk ilyen kiegészítésre. Mi is, a szakszervezetek is hajlandóak vagyunk elfogadni azt, hogy ez a norma egyenlő legyen az átlagos amerikai illetőleg nyugateurópai munkás normájával. Másképpen, ismétlem, szó sem lehet semmiféle olyan szerződésről, amely kapitalista viszonyokhoz alkalmazkodik. A hatodik pont:

„6. A koncessziós köteles szigorúan betartani az orosz és a külföldi törvényhozásnak megfelelő tudományos-technikai előírásokat (részletek minden szerződésben)."

Ezt a pontot a szerződésben különösen részletesen kell kifejteni. Az ásványolaj-szerződés például 10 cikkelyt fog tartalmazni, amelyekben ismertetjük és kifejtjük a pontos tudományos előírásokat. A kapitalista gazdaságnak alapvető sajátossága, hogy képtelen akár a föld, akár a munkaerő tudományos szempontból helyes kihasználásáról gondoskodni. A tudományos-technikai előírások adják kezünkbe ez ellen a harci eszközöket. Tudjuk, hogy például a kőolajtelepeket valamelyest helytelen vagy nem eléggé helyes kiaknázás esetén az elvizesedés veszélye fenyegeti. Világos, hogy számunkra óriási fontossága van annak, hogy technikai felszereléshez jussunk. Emlékeztetem az elvtársakat arra, hogy „Oroszország villamosítási terve"

tartalmaz egy hozzávetőleges számítást arra vonatkozólag, mire van szükségünk ilyen felszerelésből. Nem emlékszem egészen pontosan a számokra, de a villamosítással kapcsolatos költségeket mindent egybevéve 17 milliárd aranyrubelben állapították meg, s az elsősorban elvégzendő munkákat körülbelül tíz év alatt lehet befejezni. Számításaink szerint ebből az összegből 11 milliárdot a rendelkezésünkre álló alapból fedezünk, mégpedig az aranyalapból is, kivitel útján is; eszerint tehát 6 milliárdra nincs fedezet. Ezzel kapcsolatban e munka szerzői arra a következtetésre jutnak, hogy vagy kölcsönkötvényeket kell kibocsátanunk, vagy koncessziókat kell adnunk. Ezt a hiányt fedezni kell. A tervet a legjobb szakemberek dolgozták ki az egész köztársaságra vonatkozóan — az ipar valamennyi ágának tervszerű fejlesztése szempontjából. Mindenekelőtt a fűtőanyagról van szó, és ennek a fűtőanyagnak legtakarékosabb, legracionálisabb és legtökéletesebb felhasználásáról az ipar minden fontosabb ágában. Nem oldhatnánk meg ezt a feladatot, ha nem folyamodhatnánk koncessziókhoz és hitelekhez. Persze, be fog következni valamikor az a rendkívül kívánatos helyzet, amidőn ezek a feltételek már nem fognak fennállni. Egy különösen nagy sztrájk után, amilyen most Angliában van, vagy amilyen nemrégiben Németországban kudarccal végződött[71]. De a kudarccal végződő sztrájkot eredményes sztrájk és eredményes forradalom fogja követni, s akkor nem kapitalista, hanem szocialista viszonyok közt leszünk majd.

Az ásványolajtermelés megszakadásából származó veszély katasztrofális jelleget ölt. Azt a normát, amelyet 1905 előtt értek el Bakuban, a kapitalisták nem tudták elérni. Úgy látszik, hogy a külföldi olajlelőhelyeken, például Kaliforniában és Romániában, ugyanúgy fennáll az elvizesedés veszélye a telepeken. A víz elégtelen kiszivattyúzása egyre nagyobb elvizesedéshez vezet.

A külföldi és az orosz törvényekben erre vonatkozólag részletes előírások vannak. Amikor Bakuban foglalkoztunk ezzel az üggyel, érdeklődtünk szakembereinknél a román és a kaliforniai törvényhozás felől. Nyersanyagforrásaink megóvása érdekében el kell érnünk a

tudományos-technikai előírások végrehajtását és figyelembe vételét. Ha például erdő bérbeadásáról lesz szó, gondoskodni kell a helyes erdőgazdálkodásról. Ha ásványolaj bérbeadásáról van szó, elő kell írni az elvizesedés elleni harcot. Tehát a tudományos-technikai előírások betartására és racionális kiaknázására van szükség. De honnan vesszük ezeket a fogalmakat? Az orosz és a külföldi törvényhozásból vesszük. Ezzel kiküszöböljük az olyan aggályokat, hogy ezeket az előírásokat mi magunk agyaltuk ki, mert akkor egyetlen tőkés sem állna szóba velünk. Mi azt használjuk fel, ami benne van az orosz és a külföldi törvényhozásban. Ha felhasználjuk azt, ami az orosz törvényhozásban és bármely külföldi törvényhozásban a legjobb, akkor ezen az alapon módunkban van biztosítani azt a normát, amelyet most az előrehaladott tőkés elér. Ez az ismert gyakorlati norma, és nem a kommunista képzelet szülte — ettől félnek legjobban a tőkések —, hanem a kapitalista gyakorlatból származik. Kezeskedünk érte, hogy ezekben a szerződésekben nem megyünk túl azon, ami benne van a tőkés törvényhozásban bármely feltétel esetén és minden vonatkozásban, a koncessziós szerződés minden pontjában. Erről az alaptételről egy pillanatra sem szabad megfeledkezni. Nekünk kapitalista viszonyok talaján kell bebizonyítanunk, hogy e feltételek a tőkések számára elfogadhatóak, hogy e feltételek számukra előnyösek, s ugyanakkor értenünk kell ahhoz, hogy a magunk számára is hasznot húzzunk ebből. Másképpen minden beszéd a koncessziókról üres locsogás. Így tehát arról beszélünk, amit a kapitalista törvényhozás leszögez. Mindenki tudja, hogy az előrehaladott kapitalizmus a technikai vívmányok, a technikai szervezés szempontjából hasonlíthatatlanul fölötte áll a mi jelenlegi iparunknak. Így nemcsak az orosz törvényhozást vesszük figyelembe. Például az ásványolajra vonatkozólag az orosz, román és kaliforniai törvényhozásból kezdtünk anyagot gyűjteni. Jogunk van bármelyik törvényt alapul venni, s ezzel kiküszöbölünk minden olyan gyanút, hogy itt valami kiagyalásról vagy önkényről van szó. A mai előrehaladott tőkés, a pénzmágnások és a mai finánctőke számára ez érthető. Ők figyelembe fogják venni a külföldi

feltételeket és a külföldi normát. Mi ezt a normát vesszük alapul, számolva a kapitalizmus üzleti igényeivel. Itt mi nem holmi ábrándok talaján mozgunk, s ugyanakkor azt a gyakorlati célt tűzzük magunk elé, hogy olyan színvonalra emeljük iparunkat, amely megfelel a fejlett, modern kapitalizmusnak. Mindenki, aki iparunk helyzetét ismeri, megérti, hogy ez óriási haladás. Ha e tételeket megvalósítanánk az ipar egy részével kapcsolatban, akár csak tizedrészével kapcsolatban, akkor ez óriási lépés lenne, amely számukra lehetséges, számunkra pedig rendkívül kívánatos. A hetedik pont:

„7. A 4. cikkelyhez hasonló szabályt kell megállapítani a koncessziós által külföldről hozott felszerelésre vonatkozólag is."

A negyedik pont szerint a koncessziósnak, ha ezt a szerződésben kikötjük, azon felül, amit a maga munkái számára importál, eladás céljára is be kell hoznia egy bizonyos mennyiséget, melyet külön megfizetünk. Ha a tőkés a maga számára tökéletesített fúrókészülékeket és szerszámokat importál, jogunk van azt követelni, hogy a számára szükséges fúrókészülékeken kívül, teszem azt 25%-ot, részünkre importáljon, és azért ugyanolyan árat fogunk fizetni, amilyet a 4. cikkely előír, vagyis az önköltségi árat plusz meghatározott mellékköltséget.

A jövő nagyon sokatígérő. De semmiképpen sem szabad összekeverni e két tevékenységet — egyrészt az agitációt, amely közelebb hozza ezt a jövőt, másrészt azt a képességet, hogy most olyan helyzetet teremtsünk, hogy kapitalista környezetben fennmaradhassunk. Ha ezt meg nem tesszük, akkor, minden kellemetlen következményével együtt, ránk is érvényes lesz ez a közmondás: „Míg a nap feljön, addig megfagyunk." A tőkés világ sajátságaira támaszkodva, és felhasználva azt, hogy a tőkések mohón rávetik magukat a nyersanyagra, értenünk kell ahhoz, hogy olyan előnyökre tegyünk szert, amelyek segítségével megszilárdíthatjuk gazdasági helyzetünket — bármilyen különös is ez — a tőkések között. Különösnek tetszhet ez a célkitűzés: hogyan javíthat helyzetén a szocialista köztársaság a kapitalizmusra támaszkodva? De láttuk ezt a háborúban. Nem azért győztünk a háborúban, mert

erősebbek voltunk, hanem azért, mert, bár gyengébbek voltunk, felhasználtuk a kapitalista államok közti ellenségeskedést. Most vagy felhasználjuk a trösztök közti ellenségeskedést, vagy kiderül, hogy nem tudunk alkalmazkodni a kapitalista sajátosságokhoz és nem tudunk a kapitalista környezet rendszerében fennmaradni. A nyolcadik pont:

„8. Minden szerződés külön megegyezés alapján intézkedik arról, hogy a koncessziós üzemekben foglalkoztatott munkások fizetését külföldi valutában vagy különleges utalványok útján vagypedig szovjet pénzben stb. folyósítják-e."

Amint látják az elvtársak, itt minden lehetséges fizetési módozatot elfogadunk: külföldi valutát, utalványokat, szovjet pénzt, és eleve kijelentjük, hogy jóindulatúan fogjuk megvizsgálni az üzletemberek minden ajánlatát. A konkrét ajánlatok közül képviselőink Vanderlip ajánlatát ismerik, aki ezt mondotta: „Én a munkásoknak egy átlagos bért, mondjuk napi másfél dollárt óhajtanék fizetni. Továbbá, koncessziós területemen boltokat nyitnék; ezek a boltok a munkások számára szükséges cikkeket fogják árusítani, a boltokban pedig az vásárolhat, aki bizonyos utalványokat kap, utalványokat pedig csak azoknak a munkásoknak fogok adni, akik az én koncessziós vállalataimnál dolgoznak." Hogy ez így lesz-e vagy sem, nem tudom, de elvben ezt teljesen elfogadhatónak tartjuk. Itt persze tömérdek nehézség merül fel. Természetesen nem könnyű dolog összeegyeztetni a kapitalista termeléssel számoló koncessziót a szovjet szemponttal, s mint mondottam, minden ilyenfajta erőfeszítés a kapitalizmus és a szocializmus közti harc folytatása. E harc megváltoztatta formáit, de továbbra is harc maradt. Minden koncessziós megmarad tőkésnek és a Szovjethatalom megdöntésére fog törekedni, nekünk meg arra kell törekednünk, hogy mohóságát kihasználjuk. Mi azt mondjuk: „Mi 150%-ot sem sajnálunk, ha elérjük, hogy munkásaink helyzete javuljon." Ekörül fog folyni a harc. Persze itt még nagyobb ügyességre van szükség, mint abban a harcban, mely valamely békeszerződés megkötésekor folyik. Minden békeszerződés megkötése

körül harc folyik, ebben burzsoá hatalmak vesznek részt, amelyek a színfalak mögött vannak. Amikor aláírtuk a békeszerződést Lettországgal, Finnországgal és Lengyelországgal, ez országok közül mindegyiknek a háta mögött idegen országok állottak, s minden lépésüket ezek irányították. S nekünk e szerződéseket úgy kellett megkötnünk, hogy egyrészt lehetővé tegyék a burzsoá köztársaságok számára a fennmaradást, másrészt előnyöket biztosítsanak a Szovjethatalom számára a nemzetközi diplomácia szempontjából. Minden békeszerződés, melyet burzsoá hatalmakkal kötünk, olyan szerződés, amely bizonyos háborús pontokat foglal írásba. Ugyanúgy a koncessziós szerződés minden egyes pontja is háborús szerződés abban az értelemben, hogy minden pont körül háború volt. És értenünk kell hozzá, hogy úgy irányítsuk a dolgot, hogy megvédjük érdekeinket ebben a háborúban. Ez azért lehetséges, mert a tőkés nagy profitot húz a koncessziós vállalatból, nálunk meg valamelyest javul a munkások helyzete, valamivel több termékhez jutunk a részjuttatás útján. Ha a fizetés idegen valutában történik, egy sereg bonyolult kérdés merül fel: hogyan váltsuk be az idegen valutát szovjet valutára? hogyan küzdjünk a spekuláció ellen? stb. Mi eleve biztosak vagyunk benne, hogy bármelyik fizetési mód ellen tudunk majd harcolni, s nem félünk egyiktől sem. Találjanak ki, kapitalista urak, amit akarnak — ezt jelenti ez a pont. Hogy az árut önök importálják-e és külön utalványok ellenében adják-e el, hogy különleges feltételek mellett adják-e el vagy csak a koncessziókban dolgozó munkások névre szóló igazolványa alapján, nekünk az mindegy. Mi minden feltételhez tudunk majd alkalmazkodni úgy, hogy harcolunk önökkel e feltételek talaján és kiharcoljuk munkásaink helyzetének egy bizonyos javulását. Ezt a feladatot tűzzük magunk elé. Hogy ezt a feladatot a koncessziós szerződés miképpen fogja megoldani — azt nem lehet megmondani. Valahol Kamcsatkában nem lehet ugyanazokat a fizetési feltételeket javasolni, mint nálunk vagy Bakuban. Ha a koncesszió a Donyec-medencében lesz, a fizetés formái nem lehetnek ugyanazok, mint a Távol-Északon. Mi itt semmivel sem kötöttük meg a kapitalisták kezét a fizetés

formáját illetően. A szerződés minden egyes pontja vissza fogja tükrözni a tőkések és a szocialisták között folyó harcot. Mi ettől a harctól nem félünk és eleve biztosak vagyunk abban, hogy a lehetséges előnyöket a koncessziók révén megkaphatjuk. A kilencedik pont:

„9. A koncessziós a szakképzett külföldi munkások és tisztviselők alkalmazásának, anyagi ellátásának és díjazásának feltételeire vonatkozóan a tisztviselők és munkások e kategóriájával tetszés szerinti megegyezést köt.

A szakszervezeteknek nincs joguk az ilyen munkásokra vonatkozólag az orosz bérkategóriák, valamint az orosz szerződtetési szabályzat alkalmazását követelni."

A kilencedik pontot feltétlenül szükségesnek tartottuk, minthogy rendkívül nagy ostobaság volna feltételezni, hogy a tőkések bíznak a kommunistákban. Ez elvileg is világos, és „üzleti" szempontból még inkább. Ha azt mondjuk, hogy mi ragaszkodunk ahhoz, hogy ezt a szerződtetési szabályzatot a szakszervezetek jóváhagyják, ha azt mondjuk a tőkéseknek, hogy akármelyik külföldi technikust vagy szakembert elfogadjuk, de szíveskedjenek áttanulmányozni az OSzFSzK munka-törvénykönyvét, akkor érthető okokból egyetlen külföldi technikus sem tudja és nem óhajtja majd ezt áttanulmányozni, úgyhogy ez puszta formalitás lenne. Mondhatná valaki, hogy a kormány ugyan ezt mondja, a szakszervezetek azonban majd mást mondanak, mert a kormány nem azonos a szakszervezetekkel, s a szakszervezetek nem azonosak a kormánnyal, s itt valami jogi „huncutság" bújhat meg. De mi ezt nem ügyvédek, nem prókátorok, hanem kommunisták számára írtuk. A X. pártkongresszus határozata alapján írtuk, amely megállapítja, milyen koncessziós politikát kell folytatni. Egész irodalmunkból, amelyhez az európaiak hozzáférhetnek, ismeretes, hogy a koncessziós politika irányítója a kommunista párt, amely kormányzó párt. Ez nem valami bonyolult dolog, minden nyelvre le van fordítva. S ha mi mint vezető politikusok ki nem jelentenénk, hogy itt nem tudjuk és nem is akarjuk érvényesíteni befolyásunkat a szakszervezetekre, akkor szó sem lehetne semmiféle koncessziós politikáról. Őket, a kapitalistákat, nem kell kommunizmusra

tanítani. Mi nagyon jó kommunisták vagyunk, de nem a koncessziók révén fogjuk bevezetni a kommunista rendet. A koncesszió egy burzsoá országgal kötött szerződés. És ahogy az őrültekházába zárnánk azt a kommunistát, aki kommunista elvek alapján akarna szerződést kötni egy burzsoá országgal, és azt mondanánk neki: „nem való vagy te diplomatának burzsoá országba, mégha nagyszerű kommunista vagy is", ugyanúgy az őrültekházába való az a kommunista is, aki a koncessziós politikával kapcsolatban kommunizmusát a szerződésben akarná érvényre juttatni. Az a lényeg, hogy megértsük, mi a kapitalista kereskedelem, és aki ezt nem érti, az itt nem használható. Vagy ne adjunk koncessziókat, vagy értsük meg, hogy ezeket a kapitalista feltételeket fel kell használnunk saját érdekünkben, és teljes szabadságot kell biztosítanunk a külföldi munkásoknak és technikusoknak. E tekintetben persze nem fogunk megszorításokat alkalmazni.

Megszorítást a szerződés további része tartalmaz, a kilencedik pont harmadik része:

„Minden egyes koncessziós szerződés megkötésekor a felek közti megegyezés alapján külön kell meghatározni a külföldi munkások és tisztviselők létszámának százalékos arányát az oroszokhoz viszonyítva mind az egész létszámon, mind pedig az egyes kategóriákon belül."

Persze nem zárkózhatunk el a külföldi munkások alkalmazása elől azokon a helyeken, ahol nem tudunk orosz munkásokat biztosítani, például Kamcsatkában a faiparban. Ha a tőkések olyan ipartelepeken akarnak építkezni, ahol nincs ivóvíz és élelem, például ércbányákban, akkor munkásokat kell behozniok, és megengedjük, hogy ezeken a helyeken nagyszámú külföldi munkást alkalmazzanak. Ott ellenben, ahol vannak orosz munkások, megszabjuk a százalékos arányt, egyrészt, hogy lehetővé tegyük munkásaink számára, hogy tanuljanak, másrészt, hogy javítsanak helyzetükön, mert a koncessziókból hasznot akarunk húzni munkásaink érdekében, olymódon, hogy vállalatainkat a legmodernebb kapitalista technika alapján átszervezzük. A tőkéseknek mindezek ellen nincsen elvi ellenvetésük. Az utolsó pont — a tizedik:

„10. A koncessziós az OSzFSzK kormányszerveivel való megállapodás alapján feljogosítható arra, hogy az orosz állampolgárok közül magas képzettséggel rendelkező szakembereket meghívjon; a szerződtetés feltételeit minden egyes esetben jóvá kell hagyatni a központi hatalom szerveivel."

Világos, hogy e tekintetben nem biztosíthatunk teljes szabadságot, mint a külföldi technikusok és munkások tekintetében. Amazoknál nem avatkozunk bele, ők teljesen a kapitalista viszonyoknak vannak alárendelve. Ami a mi szakembereinket és technikusainkat illeti, nem ígérünk ilyen szabadságot. Nem engedhetjük meg, hogy legjobb szakembereink a koncessziós vállalatoknál legyenek alkalmazásban. Nem az a kívánságunk, hogy a koncessziós vállalatokat teljesen elzárjuk előlük, de szükség van annak ellenőrzésére, miként tartják be a szerződést, fent is, lent is. Az ellenőrzést a munkásoknak, a kommunista párt tagjainak kell gyakorolniok, akik a vállalatoknál dolgozni fognak, ellenőrizniök kell a szerződési feltételek betartását, valamint szakmai-technikai képzésüket, ellenőrizniök kell a törvények betartását is. E pont ellen a modern tőke királyai közül annak a néhánynak, akikkel előzetes tárgyalásokat folytattunk, elvben nem volt kifogása.

Ezek azok a pontok, amelyeket a Népbiztosok Tanácsa jóváhagyott. Remélem, hogy ezekből kiviláglik, milyen koncessziós politikát akarunk folytatni.

Nem fér hozzá kétség, hogy mindegyik koncesszió új, sajátszerű háború lesz, gazdasági háború, a háborúnak más síkon való folytatása. Ehhez feltétlenül alkalmazkodni kell, de értenünk kell hozzá, hogy ezt a pártkongresszus szempontjából tegyük meg. Lélegzetvételi szünethez kell jutnunk, áldozatokat és nélkülözést kell vállalnunk, különben nem érünk célt, márpedig célunk egy: a kapitalista környezetben felhasználjuk a tőkések profitéhségét és a trösztök közötti ellenségeskedést, hogy megteremtsük a létfeltételeket a szocialista köztársaság számára, mely nemzetközi kapcsolatok nélkül nem maradhat fenn, s az adott körülmények között létét össze kell kapcsolnia a kapitalista viszonyokkal. Felmerül az a kérdés, melyek

lesznek a konkrét feltételek. Az ásványolaj-szerződések tekintetében például ezek a konkrét feltételek a következők: egész Groznij és egész Baku $^1/_3$—$^1/_4$ része. Meg van állapítva a részjuttatás mértéke: a kitermelt ásványolaj 30—40%-át tartjuk meg magunknak. Kötelezzük őket arra, hogy a termelést egy meghatározott határidőn belül például 100 millióra emeljék, kötelezzük őket arra, hogy lerakják az olajvezetéket Groznijtól és Petrovszktól Moszkváig. Minden egyes szerződés külön intézkedik abban a kérdésben, hogy kell-e valamit ráfizetni. De a szerződés típusa e feltételek alapján nyilván világos. A szakszervezetek szempontjából fontos, hogy a párt vezető elemei megértsék ennek a politikának sajátosságát és ezt a feladatot tűzzék maguk elé: a pártkongresszusnak, a kapitalista környezetben fennálló szocialista rend feladataira vonatkozó határozatát végrehajtva, minden erejükkel előmozdítják ilyen koncessziók megkötését. Minden egyes koncesszió nyereség lesz, azonnal javítani fog a munkások és parasztok egy részének helyzetén. A parasztokén azért, mert minden koncesszió feltételez további termelvényeket, amelyeket mi nem tudunk előállítani, amelyeket azonban cserébe kapunk meg a parasztoktól, s nem adó útján veszünk el tőlük.

Egyáltalán nem könnyű művelet ez, a Szovjethatalom szerveinek pedig különösen nehéz. Ebből az alapvető álláspontból kiindulva, azt kell célul kitűznünk, hogy koncessziókat kötünk, nem törődve az előítéletekkel, azzal, hogy az emberek nem szeretik a változásokat, hogy nem akarják levetkőzni a régi szokásokat, nem akarják vállalni az azzal járó kellemetlenséget, hogy a munkások egyik része többet, másik része kevesebbet fog keresni. Ilyen kellemetlenségeket és ilyen sérelmeket, amelyekkel minden tényleges javulást meghiúsíthatunk, kiagyalhatunk még milliót. Éppen az ilyen fiaskóra spekulál a külföldi tőke. Nem ismerek más pontot, amely ellen jobban tiltakoztak volna az orosz fehérgárdista sajtó legokosabb képviselői, akik a kronstadti históriával bebizonyították, hogy tízszer többet érnek Csernovnál és Martovnál. Ők nagyon jól tudják, hogy ha előítéleteink meggátolnak minket abban, hogy javítsunk a munkások

és a parasztok helyzetén, akkor ezzel még nagyobb nehézségeket idézünk elő és véglegesen aláássuk a Szovjethatalom presztizsét. Az elvtársak tudják, hogy mindenképpen el kell érnünk ezt a javulást. Még 2 000%-os profitot sem sajnálunk a külföldi tőkétől, csak javíthassunk a munkások és parasztok helyzetén, — márpedig ezt mindenképpen el kell érnünk.

Először 1932-ben jelent meg.

AZERBAJDZSÁN, GRÚZIA, ÖRMÉNYORSZÁG, DAGESZTÁN, A HEGYI KÖZTÁRSASÁG KOMMUNISTÁIHOZ

Szívből üdvözlöm a kaukázusi Szovjet Köztársaságokat és kifejezem azt a reményemet, hogy szoros szövetségük a nemzeti békének olyan példája lesz, amilyen a burzsoázia uralma alatt soha nem volt, s a burzsoá rendben lehetetlen.

De bármilyen fontos is a nemzeti béke Kaukázus nemzetiségeinek munkásai és parasztjai között, még hasonlíthatatlanabbul fontosabb, hogy a Szovjethatalmat mint a szocializmusra való átmenetet megőrizzük és fejlesszük. Nehéz feladat ez, de teljes mértékben végrehajtható. A feladat sikeres megoldása érdekében a legfontosabb, hogy a Kaukázusontúl kommunistái megértsék helyzetüknek, köztársaságaik helyzetének az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság helyzetétől és viszonyaitól eltérő *sajátosságait*, megértsék, hogy nem szabad lemásolniok a mi taktikánkat, hanem megfontoltan, a konkrét viszonyok különbözősége szerint, módosítaniok kell azt.

Az Oroszországi Szovjet Köztársaság sehonnan sem kapott politikai és katonai támogatást. Ellenkezőleg, hosszú éveken át harcolt az antant katonai inváziói és blokádja ellen.

A kaukázusi Szovjet Köztársaságokat politikailag, és kis mértékben katonailag is, támogatta az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság. Ez lényeges különbség.

Másodszor: pillanatnyilag nem kell tartani az antant inváziójától és attól, hogy az antant Grúzia, Azerbajdzsán, Örményország, Dagesztán és a Hegyi Köztársaság fehérgárdistáit katonailag támogatni fogja. Az antant „meg-

égette a kezét" Oroszországban, s ez bizonyos ideig valószínűleg arra készteti, hogy óvatosabb legyen.

Harmadszor: a kaukázusi köztársaságok — még inkább paraszti országok, mint Oroszország.

Negyedszer: Oroszország gazdaságilag el volt vágva és jórészt ma is el van vágva a fejlett kapitalista országoktól; a Kaukázus gyorsabban és könnyebben állíthatja vissza az „együttélést" és az árucserét a kapitalista Nyugattal.

Nemcsak ez a különbség. De a felsorolt különbségek is elegendők annak megértéséhez, hogy más taktikát kell alkalmazni.

Több türelmet, óvatosságot, engedékenységet a kispolgárság, az értelmiség és különösen a parasztság irányában. Gazdaságilag mindenképpen, fokozottan, sürgősen ki kell használni a kapitalista Nyugatot a koncessziós politika és az árucsere révén. Ásványolaj, mangánérc, szén (a Tkvarcseli bányák), réz — ez még korántsem teljes felsorolása az óriási ásványi kincseknek. Minden lehetőség megvan a koncessziós politikának és a külfölddel való árucserének nagyarányú kifejlesztésére.

Nagyvonalúan, határozottan, ügyesen, körültekintően kell ezt megvalósítani, s mindenképpen fel kell használni arra, hogy javítsunk a munkások és parasztok helyzetén, s hogy bevonjuk az értelmiséget a gazdaság építésébe. Az Olaszországgal, Amerikával és más országokkal való árucsere felhasználásával minden erőnkből fejleszteni kell e gazdag vidék termelőerőit, fokozni kell a fehér szén termelését, fejleszteni kell az öntözést. Az öntözés különösen fontos, hogy bármi áron is fellendítsük a földművelést és az állattenyésztést.

Lassabb, óvatosabb, rendszeresebb átmenet a szocializmusra — ez az, ami a kaukázusi köztársaságok számára, eltérően az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságtól, lehetséges és szükséges. Ezt kell megérteni s ezt kell tudni megvalósítani a mi taktikánktól eltérően.

Mi ütöttük az első rést a világkapitalizmuson. Megtörtént, a rés megvan. Megálltuk a helyünket az ádáz, kegyetlen, nehéz és súlyos, gyötrelmesen kemény háborúban a fehérekkel, az eszerekkel, a mensevikekkel szemben,

akiket az egész antant, annak blokádja, katonai segítsége támogatott.

Önöknek, kaukázusi kommunista elvtársak, nem kell rést ütniök, érteniök kell ahhoz, hogy nagyobb óvatossággal és rendszerességgel újat teremtsenek, felhasználva az 1921-es esztendőnek az önök számára kedvező nemzetközi helyzetét. 1921-ben sem Európa, sem az egész világ nem az már, ami 1917-ben és 1918-ban volt.

Ne másolják le a mi taktikánkat, hanem önállóan gondolják végig sajátosságának okait, taktikánk feltételeit és eredményeit, és az 1917—1921-es évek tapasztalatainak ne betűjét, hanem szellemét, értelmét, tanulságait alkalmazzák. Gazdaságilag máris támaszkodjanak a kapitalista külfölddel való árucserére, ne kicsinyeskedjenek: hadd jusson nekik tíz-húsz millió pud igen értékes ásványi termék.

Máris igyekezzenek javítani a parasztok helyzetén és kezdjenek nagyarányú villamosítási és öntözési munkálatokat. Leginkább az öntözésre van szükség, ez alakítja át majd legjobban a vidéket, új életre ébreszti, eltemeti a multat, megszilárdítja a szocializmusra való átmenetet.

Elnézésüket kérem, hogy ilyen hanyagul írtam meg ezt a levelet, de sebtében kellett megírnom, hogy elküldhessem Mjasznyikov elvtárssal. Ismételten a legmelegebb üdvözletemet és jókívánságaimat küldöm a kaukázusi Szovjet Köztársaságok munkásainak és parasztjainak.

N. Lenin

Moszkva, 1921 április 14.

„Pravda Gruzii" 55. sz.
1921 május 8.

A PETROGRÁDI PÁRTONKÍVÜLI MUNKÁSOK VÁROSI TANÁCSKOZÁSÁNAK[72]

Elvtársak! Nagyon sajnálom, hogy nem tudtam teljesíteni kívánságukat és nem utazhattam el Petrográdba. Őszinte szívből üdvözlöm a pártonkívüliek tanácskozását és az önök munkáját. Most, amikor az egész világ burzsoáziája hallatlan hazugsághadjáratot folytat Szovjet-Oroszország ellen, s arra törekszik, hogy meghiúsítsa kereskedelmi megállapodásainkat a külfölddel, most a pártonkívüli tömegek segítségének, a velük való együttműködésnek különösen nagy fontossága van. A kronstadti események után a munkások és a parasztok már jobban megértették, mint annakelőtte, hogy Oroszországban a hatalom minden eltolódása a fehérgárdisták javát szolgálja, nemhiába üdvözölte Miljukov és a burzsoázia valamennyi okos vezére ezt a kronstadti jelszót: „Szovjeteket bolsevikok nélkül."

Ismételten üdvözlöm a pártonkívüliek tanácskozását, sok sikert kívánok munkájához és különösen arra kérem önöket, tartsák szem előtt, hogy máris és állandóan minél több pártonkívüli munkást és parasztot jelöljenek ki és javasoljanak a gazdasági építés munkájára. Petrográdban megalakult a területi gazdasági központ. Jobban neki kell gyürkőzni a munkának. A helyi funkcionáriusok több jogot kapnak, többet kezdeményezhetnek. A pártonkívülieknek munkához kell látniok, s jöjjenek, jöjjenek egyre többen.

Üdvözlet.

Lenin

A megírás ideje: 1921 április 14.
Megjelent 1921-ben.

„A TERMÉNYADÓRÓL“ CÍMŰ BROSÚRA TERVEZETE

I

Etwa*:

1. Az adó általános jelentősége.

   Vissza? Előre? (az árucseréhez).
   Vajjon „Breszt“-e?
   Áttérés a beszolgáltatásról (a feleslegbeszedéséről) az árucserére.
   „Hadi“-kommunizmus versus** *helyes* gazdasági kapcsolatok.

2. Adó és szabadkereskedelem.

   Adó és szabadkereskedelem.
   Szabadkereskedelem *versus* a kisgazdaság gazdasági alapja („helyi forgalma“).
   « versus a proletariátus államhatalma.
   « versus koncessziók.
   A szabadkereskedelem mértéke és feltételei.

3. A középparaszt. (Nivellálódás.)

   A kulákra tegyük a tétet?
   vagy a *középparaszt.*
   Nivellálódás.
   Az iparkodó paraszt.
   A termékmennyiség növelése.

---

* — körülbelül. — *Szerk.*
** — szemben. — *Szerk.*

4. A szocialista mezőgazdaságra való áttérés útjai.
   kisparaszt
   kolhozok
   villamosítás.
5. Szövetkezetek.
6. Harc a bürokratizmus ellen
   (e harc gazdasági alapjai).
7. *A nemzetközi helyzet és a belső viszonyok.*
8. A pártválság és a politikai válság (1920—1921).
   Mensevikek + szociálforradalmárok + anarchisták (Kronstadt).
9. „*Megegyezés*" a parasztsággal? vagy *diktatúra?*
10. Pártonkívüli értekezletek.

II

A brosúra tervezete:

Pontosabban fejezné ki a tartalmat:

Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítéséről a jelenlegi politikai helyzet általános feladataival és feltételeivel kapcsolatban.

Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítése a jelenlegi politikai helyzet sajátos feltételeivel kapcsolatban.

Nehéz!

Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítéséről és a parasztsággal való megegyezésről (vagy A munkáskormány feladatairól egy paraszti országban) és a munkásosztály feladatairól a parasztsággal kapcsolatban.

Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítése, ennek elvi jelentősége: a „hadi"-kommunizmustól a *helyes* szocialista alap felé.

Sem az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása, sem az adó, hanem a („szocializált") nagyipar termékeinek kicserélése paraszti termékekre — ez a szocializmus gazdasági *lényege*, ez a bázisa.

Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása nem „eszmény", hanem keserű és szomorú szükségesség. Az ezzel ellenkező nézet veszélyes hiba.

Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása és az „apparátus". „Apparátus" nélkül régen elpusztultunk volna. Ha nem folytatunk rendszeres és kitartó harcot az apparátus megjavításáért, elpusztulunk, mielőtt a szocializmus bázisát megteremthetnénk.

A munkások szövetsége a parasztsággal = a Szovjethatalom α-ja és ω-ja*. Stabilitásának „szükséges és elégséges" feltétele.

Ez a Gyenyikin és Társai elleni szövetség *nem az*, mint (ugyanez) a szövetség a *gazdasági* építésben.

Az első = polgári forradalom.
A második = szocialista forradalom.

Áttérés a háborúról az építésre.
IX. kongresszus, 1920 (cf.** 1918. IV.) versus X. kongresszus (1921. III.).

Áttérés az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásáról a helyes árucserére.

Az adó elvben összeegyeztethető, összefér a gabona és más termékek szabad kereskedelmével.

Formális demokratizmus versus az osztályviszonyok realitása az adó kérdésében és más effajta kérdésekben.

Kényszer + meggyőzés (az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásánál) — az adónál — az „árucserénél".

---

* — α (alfa) és ω (ómega) — a görög ábécé első illetve utolsó betűje. — *Szerk.*

** — confer — vesd össze. — *Szerk.*

Milyen mértékű „szabadkereskedelem"? Az adó befizetése **után.**

Teret a kísérleteknek, a gyakorlatnak. Kiskereskedelem . . .

A helyi funkcionáriusok feladata. A helyi hatóság feladata.

A gazdasági viszonyok vagy a gazdasági rendszer típusa a proletárforradalom kitörése *előtt* több nagy országban = koncentráció fent
szabad paraszti kereskedelem lent . . .
sajátos *állam*kapitalizmus (cf. 1918. IV.).

„Tegyük a tétet" a középparasztra? a kulákra? A burzsoá viszonyok visszaállítása?

Nivellálódás a falun

a „szegényparasztságnak"
- adtunk egyenlősítő földosztást
- « földesúri földet
- « jogot arra, hogy a kuláktól elvegyen
- « rendkívüli állami segélyt.

A lényeg, a próbakő most a termékek mennyiségének növelése lesz (lett) (cf. az OKP programmja)[73]. Inde* a mezőgazdaságban a középparasztra kell „tenni a tétet".

Az iparkodó paraszt mint gazdasági fellendülésünk „központi alakja".

Egyéni árucsere.

A kolhozok szerepe: sok ostobaságot követtek el. Bíróság elé állítani azokat, akik nem tartják be a törvényt *és akik kontármunkát végeznek* (három év).

Kell-e félnie a szocializmusnak a paraszt „individualizmusától"? „szabad kereskedelmétől"? Nem.

A villamosítás: mérték. Távoli terv, de *terv* és (ergo**) kritérium. (Minden terv mérték, kritérium, világítótorony, határkő *etc.****)

* — következésképpen. — *Szerk.*
** — ennélfogva. — *Szerk.*
*** — stb. — *Szerk.*

Ha a villamosítás 10—20 év alatt meglesz, egy cseppet sem kell félnünk a kisföldművelő individualizmusától és *a kisföldművelő* szabadkereskedelmétől a helyi forgalomban. *Ha* nem lesz villamosítás, *amúgyis* elkerülhetetlen a visszatérés a kapitalizmushoz.

A nemzetközi helyzet kedvezően alakult: új egyensúly.

Az ő széthullásuk a mi tömörülésünk.

Antant versus Németország.
Amerika versus Japán (és Anglia).
Amerika versus Európa.
Imperialista világ versus „Ázsia"
(1/7) (4/7)
(0,250 × 7 = 1,75) (1,000 milliárd 1,750-ből)[74]

10—20 évi helyes kölcsönös viszony a parasztsággal, s akkor biztosítva van a győzelem világméretekben (mégha elhúzódnak is a proletárforradalmak, amelyek érlelődnek), máskülönben 20—40 évig a fehérgárdista terror gyötrelmei.

Aut — aut. Tertium non datur*.

NB:

„Megegyezés" a parasztsággal? Alkotmányozó Gyűlés (nyiltan és leplezetten), szavazás, az alkotmány módosítása, szociálforradalmárok és mensevikek + anarchisták.

A szövetkezet. Gazdasági és politikai (mensevikek és szociálforradalmárok) oldala.

A „megegyezés" fogalmának kétértelműsége különösen versus „diktatúra".

Kronstadt tapasztalatai és tanulságai (új a Szovjethatalom politikai történetében).

Engesztelhetetlen harc a mensevikek, a szociálforradalmárok, az anarchisták ellen.

Quid est „politica"?**

(1) a proletariátus élcsapatának viszonya a *proletariátus* tömegeihez.

---

* — vagy — vagy. Harmadik lehetőség nincs. — *Szerk.*
** — mi a „politika"? — *Szerk.*

(2) a proletariátus viszonya a *parasztsághoz.*

(3) a proletariátus (és a parasztság) viszonya a *burzsoáziához.*

NB:

Fáradtság, kimerültség, elkeseredés . . . Nincs erő . . . „Lélegzetvétel" . . . *bürokratizmus* (a parasztság Gegenstück-je*).	a munkásosztályban *is*, a parasztságban *is*.	A „felső rétegek" elhasználtsága és új emberek kiemelése az „alsóbb rétegekből" = (α) ifjúság; (β) pártonkívüliek.

NB NB:

Anarchizmus és „marxista" harc ellene. „Kétségbeesés"?

Más az ütem (a katonai és a békés építésben).

A háborúról a békés építésre való áttérést 1918. IV-ban és 1920. IV-ban egyaránt úgy képzeltük el, mint egyszerű áttérést a *politikának* ugyanazokon a vágányain.

Az áttérés bonyolult: más a parasztsághoz való viszony, más az ütem, mások a körülmények.

A hadsereg leszerelése.

Banditizmus. (Elszegényedés. Hétéves háború.)

Vagy fehérgárdista terror, vagy a proletariátus vezetése (egyre enyhébb vezetése), *diktatúrája.*

Mi a *félelmetes* a „diktatúra" szóban?

NB:

A pártonkívüli paraszt, mint mérték, mint mutató, mint tanácsadó — és mint politikai jelszó (= szociálforradalmárok és mensevikek). Szavazni? Megdönteni a hatalmat? Vagy megegyezést keresni vele?	A pártonkívüli értekezletek *nem* tekinthetők a mensevikek és szociálforradalmárok + anarchisták abszolút politikai fegyverének. Caveant consules!**

* — képmás, tükröződés. — *Szerk.*

** — Vigyázzanak a konzulok! — *Szerk.*

A szokásos burzsoá pártpolitika és burzsoá parlamentarizmus szokásos fogása: engedményekkel *„léprecsaljuk"*. De mi a burzsoá parlamentarizmusnak, a „szokásos (burzsoá) pártpolitikának" *magát a talaját* nem ismerjük el!! NB

N B: NB: „Az állam elhalásának gazdasági alapjai" („Állam és forradalom"): *itt* megvannak a bürokratizmus *elhalásának*, a felsőbb és alsóbb rétegek elhalásának, az egyenlőtlenség elhalásának „gazdasági *a l a p j a i*" is (cf. „Az első lépések a kapitalizmustól a kommunizmus felé"). *M é g n i n c s m e g* **a szocializmus GAZDASÁGI** bázisa. Miez az alap? **Az árucsere a parasztsággal!!**

NB
A bürokratizmus elleni harchoz.

NB

NB

+ **Megjegyzés.** Az 1921 tavaszi (II—III) politikai válság („átmenetek") és a pártválság (1920. XI. vagy IX. — 1921. III.) jelentősége. A párt felső rétegeit idomítsuk-e a párt tömegéhez, vagy vice versa*? A pártot a tömegekhez (proletariátus + majd a parasztság tömegeihez), vagy vice versa.

III

Az államkapitalizmus nem félelmetes, hanem *kívánatos.*

Tanulni kell az államkapitalizmustól.

Példák:
1) Koncessziók.
2) Szövetkezetek.
3) Bizományosok.
4) Bérlet.

* — fordítva. — *Szerk.*

4. Szervezetlen kapitalizmus

„Ösztönösség" c'est le mot* 1791 versus 1921.

Mindent *mértékkel* és *meghatározott* feltételekkel.
Milyen ez a mérték?
A tapasztalat megmutatja.
etwa 1/4.
„Forgalom"
főképpen és elsősorban
Terményadó és forgalom.

Harc a spekuláció ellen
Quid est?**

utasítások a közellátási funkcionáriusoknak:

100+100=200%
? ∑ 100+ 25
60+ 60

Ezek a formák (3 és 4) gyengék, mert mi *gyengék és ostobák* vagyunk. Cf. bürokratizmus . . .

Szabadkereskedelem α) a parasztság termelőerőinek fejlesztése végett β) a kisipar fejlesztése végett γ) a bürokratizmus elleni harc végett.

Mérték? Feltételek?
A gyakorlatnak kell megmutatnia.
Közellátási funkcionárius: gyüjts be 100%-ot.

$$100 + 100 = 200$$

Etwa: $\begin{cases} 100 + 25 = 125 \\ 60 + 60 = 120 \end{cases}$

Harc a spekuláció ellen?
Quid est?

Politikai oldala:
Meghiúsítja a kispolgári ösztönösség (1918. V. 5.).
A „példakép" a francia forradalom. cf. 1918. XI. 10.
Anti-Kautsky***[75].

Pesszimizmus vagy optimizmus?
Az *erők számbavétele*. Józanság és vad szenvedély.

---

* — ez a helyes kifejezés. — *Szerk.*
** — Mit jelent ez? — *Szerk.*
*** — Kautsky ellen írott mű. — *Szerk.*

IV

Összefoglalás Etwa:

Áttérés a politikára.

A gazdasági élet 1921 tavaszán politikába csapott át: „Kronstadt".

A szociálforradalmárok + mensevikek (Dan, Rozskov és Társai, Martov és Társai) szerepe. „Kis eltolódás", teljesen mindegy, jobbra-e vagy balra.

Miljukov okosabb, mint Csernov és Martov: nem nehéz okosabbnak lenni ezeknél az önhitt tökfilkóknál, ezeknél a szájhősöknél, a kispolgári doktrina e lovagjainál (1789—1848—1920).

A börtönben a helyük, nem pedig a *pártonkívüliek* értekezletén.

1794 versus 1921.

Az „ösztönösség" ingadozása. (Quid est ösztönösség) és szilárdság.

Emberek kiválasztása és kiemelése.

Pesszimizmus vagy optimizmus? A baj és a nehézségek teljesen józan megítélése.

Feltétlen odaadás a harcban. ΣΣ =

Eredmények:

1) „Forgalom". Quid est?
2) Kisipar. Hol a nyersanyag?
3) Csere.
4) Kapitalizmus.
5) Államkapitalizmus.
6) Helyi kezdeményezés.
7) Mensevikek és szociálforradalmárok + pártonkívüliek.

A megírás ideje:
1921 március vége — április eleje.

A TERMÉNYADÓRÓL

(AZ ÚJ POLITIKA JELENTŐSÉGE ÉS FELTÉTELEI)

BEVEZETÉS HELYETT

A terményadó kérdését mostanában különösen nagy figyelemmel kísérik, tárgyalják és vitatják. Ez teljesen érthető, mert a jelenlegi viszonyok közt ez csakugyan a politika egyik fő kérdése.

A vita kissé kapkodó jellegű. Ebbe a hibába, nagyonis érthető okoknál fogva, mindnyájan beleesünk. Annál hasznosabb lesz, ha megkíséreljük, hogy a kérdést ne „aktuális jelentősége" szempontjából, hanem általános elvi oldaláról vizsgáljuk. Másszóval: vessünk egy pillantást annak a képnek általános hátterére, amelyre jelenleg felvázoljuk a napi politika néhány gyakorlati intézkedésének körvonalait.

Engedjék meg, hogy e kísérlet céljából egy hosszú részt idézzek „Napjaink fő feladata: — A «baloldali» gyerekességről és a kispolgáriasságról" című brosúrámból[76]. Ez a brosúra, amely 1918-ban a Petrográdi Szovjet kiadásában jelent meg, először egy ujságcikket tartalmaz, amelyet a breszti béke alkalmából 1918 március 11-én írtam, másodszor, magában foglal egy 1918 május 5-ről keltezett polémikus írást, melyben a baloldali kommunisták akkori csoportjával foglalkoztam. Most polémiára nincs szükségünk, s azt el is hagyom. Csupán azt hagyom meg, ami az „államkapitalizmusra" és jelenlegi gazdaságunknak — a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet gazdaságának — alapelemeire vonatkozik.

Akkor a következőket írtam:

OROSZORSZÁG MAI GAZDASÁGÁRÓL

(AZ 1918-BAN MEGJELENT BROSÚRÁBÓL)

„... Az államkapitalizmus egy lépés lenne előre a Szovjet Köztársaságunkban most fennálló helyzethez képest. Ha például egy félév mulva megszilárdulna nálunk az államkapitalizmus, ez óriási siker lenne és legjobb biztosítéka lenne annak, hogy egy éven belül véglegesen megszilárduljon és legyőzhetetlenné váljék nálunk a szocializmus.

Képzelem, hogy visszahőkölnek egyesek nemes felháborodásukban e szavak hallatára ... Hogyan? A Szovjet Szocialista Köztársaságban az állam*kapitalizmusra* való áttérés egy lépés volna előre? Nem elárulása ez a szocializmusnak?

Éppen ezzel a ponttal kell részletesebben foglalkoznunk.

Először is, meg kell vizsgálnunk, milyen is tulajdonképpen a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet, amely feljogosít bennünket arra, hogy Szovjet Szocialista Köztársaságnak nevezzük magunkat.

Másodszor, fel kell fednünk azoknak a hibáját, akik nem látják, hogy nálunk a szocializmus *fő* ellenségei — a kispolgári gazdasági viszonyok és a kispolgári ösztönösség.

Harmadszor, jól meg kell érteni a *Szovjet*állam jelentőségét abból a szempontból, hogy gazdaságilag különbözik a polgári államtól.

Vizsgáljuk meg ezt a három körülményt.

Azt hiszem, nem akadt még olyan ember, aki Oroszország gazdaságának kérdésével foglalkozva, tagadta volna e gazdaság átmeneti jellegét. Azt hiszem, ugyanúgy egyetlen kommunista sem tagadta azt, hogy ez a kifejezés: «Szocialista Szovjet Köztársaság» azt jelenti, hogy a Szovjethatalomnak eltökélt szándéka, hogy a szocializmusba való átmenetet megvalósítsa, de semmiesetre sem azt, hogy a jelenlegi gazdasági rendet szocialista rendnek ismerje el.

De mit jelent az a szó, hogy átmenet? Nem azt jelenti-e, a gazdaságra vonatkoztatva, hogy a szóbanforgó

rendben megvannak mind a kapitalizmusnak, mind a szocializmusnak az elemei, részei, darabkái? Mindenki elismeri, hogy igen. De akik ezt elismerik, nem mind gondolkodnak azon, melyek is azok a különböző társadalmi-gazdasági formák, amelyeknek az elemei megtalálhatók Oroszországban. Pedig éppen ez a kérdés lényege.

Felsoroljuk ezeket az elemeket:

1) a patriarchális, vagyis jelentős mértékben naturális, paraszti gazdaság;

2) a kisárutermelés (ide tartozik a gabonát eladó parasztok többsége);

3) a magángazdasági kapitalizmus;

4) az államkapitalizmus;

5) a szocializmus.

Oroszország olyan nagy és olyan változatos, hogy a társadalmi-gazdasági formának e különböző típusai egybefonódnak benne. A helyzetnek éppen ez a sajátossága.

Felmerül a kérdés, hogy mely elemek vannak túlsúlyban? Világos, hogy kisparaszti országban a kispolgári réteg van túlsúlyban és ez elkerülhetetlen: a földművelők többsége — mégpedig óriási többsége — kisárutermelő. Az államkapitalizmus burkát (gabonamonopólium, ellenőrzött vállalkozók és kereskedők, burzsoá szövetkezetiek) hol itt, hol ott áttörik a *spekulánsok*, a spekuláció fő cikke pedig a *gabona*.

A fő harc éppen ezen a téren bontakozik ki. Kik között folyik ez a harc, ha olyan gazdasági kategóriák terminusával fejezzük ki magunkat, mint az «államkapitalizmus»? A negyedik és az ötödik fokozat között, abban a sorrendben, amelyben imént felsoroltam őket? Világos, hogy nem. Nem az államkapitalizmus harcol itt a szocializmus ellen, hanem a kispolgárság plusz a magángazdasági kapitalizmus harcol itt vállvetve, együtt, mind az államkapitalizmus ellen, mind a szocializmus ellen. A kispolgárság ellenállást tanusít *mindennemű* állami, akár államkapitalista, akár állami-szocialista beavatkozással, nyilvántartással és ellenőrzéssel szemben. Ez a valóság teljesen kétségbevonhatatlan ténye, s ennek a ténynek a megnemértésében rejlik számos gazdasági hiba gyökere. A spekuláns, a feketéző, a monopólium kijátszója — ez a mi fő «belső»

ellenségünk, a Szovjethatalom gazdasági rendszabályainak ellensége. 125 évvel ezelőtt a francia kispolgároknak, a leglelkesebb és legőszintébb forradalmároknak még meg lehetett bocsátani azt a törekvést, hogy egy-két «kiszemelt» kivégzésével és dörgedelmes deklarációkkal győzzék le a spekulánsokat, ma azonban holmi baloldali eszerek tisztán francia magatartása ebben a kérdésben minden öntudatos forradalmárban csak undort vagy utálatot kelt. Mi nagyon jól tudjuk, hogy a spekuláció gazdasági alapja az Oroszországban rendkívül nagyszámú kistulajdonosi réteg és a magángazdasági kapitalizmus, amelynek minden egyes kispolgár egy-egy ügynöke. Tudjuk, ennek a kispolgári szörnynek millió meg millió csápja hol itt, hol ott fonja be a munkások egyes rétegeit, s hogy a spekuláció az állami monopólium helyett betör társadalmi-gazdasági életünk minden hasadékán.

Aki nem látja ezt, az éppen vakságával árulja el, hogy kispolgári előítéletek rabja . . .

A kispolgárnak van néhány ezer rubelnyi pénzkészlete, melyet «becsületes úton» — de még inkább becstelen úton — gyüjtött össze a háború alatt. Ez az a gazdasági típus, mely jellegzetes mint a spekuláció és a magángazdasági kapitalizmus alapja. A pénz — utalvány társadalmi javakra, és a kistulajdonosok sokmilliós rétege, görcsösen ragaszkodva ehhez az utalványhoz, elrejti az «állam» elől, nem hisz semilyen szocializmusban és kommunizmusban, «félrehúzódik» a proletár vihar elől. Vagy alárendeljük a mi ellenőrzésünknek és nyilvántartásunknak ezt a kispolgárt (ezt megtehetjük, ha megszervezzük a szegényparasztságot, vagyis a lakosság vagy a félproletárok többségét a tudatos proletár élcsapat körül), vagy a kispolgár elkerülhetetlenül és múlhatatlanul megdönti a mi munkáshatalmunkat, mint ahogy megdöntötték a forradalmat a Napóleonok és a Cavaignac-ok, akik éppen ebből a kistulajdonosi talajból nőttek ki. Így áll a kérdés. Csakis így . . .

Az ezreseket kuporgató kispolgár ellensége az államkapitalizmusnak, és a kispolgár ezeket az ezreseket okvetlenül a maga javára, a szegények rovására, mindennemű állami ellenőrzés kizárásával akarja realizálni, az ezresek

összege pedig sokmilliárdos alapot nyujt a spekulációhoz, amely akadályozza szocialista építésünket. Tegyük fel, hogy bizonyos számú munkás néhány nap alatt 1 000 egységnyi értéket termel. Tegyük fel továbbá, hogy ebből az 1 000-ből 200 elvész a kis spekuláció, mindenféle lopás következtében és azért, mert a kistulajdonosok kijátsszák a szovjet törvényeket és a szovjet rendeleteket. Minden öntudatos munkás azt fogja mondani: ha 1 000-ből 300-at adhatnék, hogy nagyobb rend és szervezettség legyen, szívesen adnék háromszázat kétszáz helyett, mert a Szovjethatalom alatt később egészen könnyű feladat lesz ezt a «sarcot», mondjuk százra vagy ötvenre csökkenteni, ha egyszer rend és szervezettség lesz, ha egyszersmindenkorra véget vetünk annak, hogy a kistulajdonosok kijátszhassák az állami monopóliumokat.

Ez az egyszerű példa — amelyet a könnyebb érthetőség kedvéért szándékosan teljesen leegyszerűsítettem — megvilágítja az államkapitalizmus és a szocializmus mai helyzetének a viszonyát. A munkásoknak kezükben van az államhatalom, minden jogi lehetőségük megvan arra, hogy «elvegyék» mind az ezret, vagyis hogy egyetlen kopejkát se adjanak ki másra, mint szocialista célokra. Ez a jogi lehetőség, amely a hatalomnak a munkások kezébe való tényleges átmenetére támaszkodik, a szocializmus eleme. A kistulajdonosi és magánkapitalista elem azonban sok-sok útonmódon aláaknázza a jogi helyzetet, becsempészi a spekulációt, akadályozza a szovjet rendeletek végrehajtását. Az államkapitalizmus óriási lépés lenne előre, *még akkor is, ha* (és én szándékosan vettem ilyen számszerű példát, hogy ezt élesen megmutassam) *többet* fizetnénk, mint most, mert a «tudományért» érdemes fizetni, mert ez hasznos a munkásokra nézve, mert a rendetlenség, a bomlás, a ziláltság legyőzése mindennél fontosabb, mert ha a kistulajdonosi anarchia tovább tart, ez a legnagyobb, a legfenyegetőbb veszély, amely *feltétlenül* elpusztít bennünket (ha mi nem győzzük le), ezzel szemben, ha több sarcot fizetünk az államkapitalizmusnak, ez nem hogy nem pusztít el bennünket, hanem a legbiztosabb úton vezet el bennünket a szocializmushoz. A munkásosztálynak, amely megtanulta azt, hogyan védje meg az állam rendjét a kistulajdonosi

anarchiával szemben, amely megtanulta azt, hogyan teremtse meg a termelés nagyüzemű, az egész államra kiterjedő szervezetét államkapitalista elvek alapján, akkor — bocsánat a kifejezésért — minden ütőkártya a kezében lesz, és a szocializmus megszilárdulása biztosítva lesz.

Az államkapitalizmus *gazdaságilag* összehasonlíthatatlanul magasabbrendű, mint mostani gazdaságunk, ez az első igazság.

Másodszor pedig, a Szovjethatalomnak nincs miért tartania az államkapitalizmustól, hiszen a Szovjetállam olyan állam, amelyben biztosítva van a munkások és a szegényparasztság hatalma . . .

* * *

Hogy még jobban megvilágítsam a kérdést, idézem mindenekelőtt az államkapitalizmus legkonkrétabb példáját. Mindenki tudja, melyik ez a példa: Németország. Németországban találjuk a *junker-burzsoá imperializmusnak alárendelt* modern, nagytőkés technika és tervszerű szervezés «legtökéletesebb vívmányát». Vessék el a kiemelt szavakat, a militarista, junker, burzsoá, imperialista állam helyére tegyenek szintén államot, de más szociális típusú, más osztálytartalmú államot, szovjet államot, azaz proletár államot, és megkapják a feltételeknek azt az egész összegét, amelyet a szocializmus magával hoz.

A szocializmus elképzelhetetlen a modern tudomány legújabb vívmányai szerint felépített nagykapitalista technika nélkül, olyan tervszerű állami szervezet nélkül, amely az emberek tízmillióit kötelezi arra, hogy a legszigorúbban betartsanak egy egységes szabályt a termelés és a termékelosztás terén. Mi, marxisták, állandóan hangoztattuk ezt, és azokra az emberekre, akik még ezt sem értették meg (vagyis az anarchistákra és a baloldali eszerek nagyobbik felére), még két másodpercet sem érdemes fecsérelni.

A szocializmus ugyanakkor elképzelhetetlen, ha az államban nem a proletariátus van uralmon: ez szintén elemi igazság. A történelem (amelytől a válogatott mensevik tökfilkókon kívül senki nem várta azt, hogy símán, nyugodalmasan, könnyedén és egyszerűen elhozza nekünk a «teljes» szocializmust) olyan sajátszerűen alakult, hogy

1918-ra megteremtette a szocializmus két különálló felét egymás mellett, mint két leendő csibét, a nemzetközi imperializmus egyetlen tojáshéja alatt. Németország és Oroszország 1918-ban a legszemléletesebben testesítette meg a szocializmus feltételeinek — egyrészt gazdasági, termelési, társadalmi-gazdasági feltételeinek, másrészt politikai feltételeinek — anyagi megvalósulását.

Egy győzelmes proletárforradalom Németországban rögtön, hihetetlenül könnyen széttörné az imperializmus mindennemű tojáshéját (amelyet sajnos a legjobb acélból csináltak és ezért nem törik szét akármiféle csibe erőfeszítéseire), megvalósítaná minden bizonnyal a világszocializmus győzelmét, nehézség nélkül vagy elenyészően kis nehézségekkel — persze, ha a «nehézséget» világtörténelmi, nempedig nyárspolgári-mucsai értelemben vesszük.

Amíg Németországban a forradalom még késik a «kibontakozással», a mi feladatunk az, hogy *megtanuljuk* a németek államkapitalizmusát, *minden erőnkkel* igyekezzünk azt átvenni, nem riadva vissza a diktatórikus módszerektől, amikor arról van szó, hogy a barbár Oroszország még gyorsabb ütemben vegye át e nyugati vívmányokat, nem riadva vissza attól, hogy barbár eszközökkel harcoljunk a barbárság ellen. Ha az anarchisták és a baloldali eszerek között akadnak olyanok (önkénytelenül eszembe jutott Karelinnek és Ge-nek a Központi Végrehajtó Bizottságban mondott beszéde), akik Karelin módjára képesek okoskodni, mondván, hogy nem illik az hozzánk, forradalmárokhoz, hogy «tanuljunk» a német imperializmustól, egyet mondhatok: reménytelenül elpusztulna (mégpedig teljesen megérdemelten) az a forradalom, amely komolyan venne ilyen embereket.

Oroszországban most éppen a kispolgári kapitalizmus van túlsúlyban, amelytől mind az állami nagykapitalizmushoz, mind a szocializmushoz *ugyanaz az út* vezet, mégpedig *ugyanazon* a közbeeső állomáson keresztül, amelyet «a termelés és a termékelosztás egész népet felölelő nyilvántartásának és ellenőrzésének» nevezünk. Aki ezt nem érti meg, az megbocsáthatatlan gazdasági hibát követ el, vagy azért, mert nem ismeri a valóság tényeit, nem látja azt, ami van, nem tud szembenézni az igazsággal, vagypedig

azért, mert a «kapitalizmus» és a «szocializmus» elvont szembeállítására szorítkozik és nem hatol be ennek a nálunk most végbemenő átmenetnek konkrét formáiba és fokozataiba.

Mellesleg megjegyezve, ez ugyanaz az elméleti hiba, amely tévútra vitte a «Novaja Zsizny» és a «Vperjod»[77] táborának legjobbjait: a rosszabbja meg az átlag butaságból és jellemtelenségből a burzsoázia után kullog, fél tőle; a legjobbak — nem értették meg, hogy a szocializmus tanítómesterei nem hiába beszéltek a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet egész időszakáról és nem ok nélkül hangsúlyozták az új társadalom «hosszas szülési fájdalmait»[78], jóllehet ez az új társadalom megintcsak absztrakció, amely nem ölthet testet máskép, mint ilyen vagy olyan szocialista állam megteremtésére irányuló több különféle, tökéletlen konkrét kísérlet útján.

Éppen azért, mert Oroszország mai gazdasági helyzetéből nem haladhatunk előre, ha nem haladunk keresztül azon, *ami közös* mind az államkapitalizmusban, mind a szocializmusban (az egész népet felölelő nyilvántartáson és ellenőrzésen), «államkapitalizmus *felé* való evolúcióval» ijesztgetni másokat és önmagukat merő elméleti badarság. Ez éppen azt jelenti, hogy gondolatban «letérnek» az «evolúció» valóságos útjáról, nem értik ennek az útnak a mibenlétét; gyakorlatilag pedig ez egyértelmű azzal, hogy *visszafelé húznak* bennünket a kistulajdonosi kapitalizmus felé.

Hogy az olvasó meggyőződjön arról, hogy az államkapitalizmust korántsem csak most becsülöm ilyen «nagyra», hanem így tettem már akkor is, *amikor* a bolsevikok *még nem* vették kezükbe a hatalmat, bátorkodom idézni a következő részt «A fenyegető katasztrófa és hogyan harcoljunk ellene» című brosúrámból, amelyet 1917 szeptemberében írtam:

«... Próbáljanak csak a junker-kapitalista, a földesúri-kapitalista állam helyébe forradalmi-demokratikus államot tenni, vagyis olyan államot, amely minden kiváltságot forradalmi módon megszüntet és nem fél attól, hogy forradalmi úton megvalósítsa a legteljesebb demokráciát. Meglátják, hogy a valóban forradalmi-demokratikus államban

a monopolista államkapitalizmus feltétlenül, elkerülhetetlenül egy lépés a szocializmus felé».

«... Mert a szocializmus nem egyéb, mint az államkapitalista monopólium után következő lépés előre».

«... A monopolista államkapitalizmus a szocializmus legteljesebb anyagi előkészítése, a szocializmus előcsarnoka, az a történelmi lépcsőfok, amelyet a szocializmusnak nevezett foktól semmiféle közbülső lépcsőfokok nem választanak el» (27. és 28. old.)[79].

Jegyezzék meg, hogy ezt Kerenszkij idejében írtam, hogy itt *nem* proletárdiktatúráról, *nem* szocialista államról, hanem «forradalmi-demokratikus» államról van szó. Vajjon nem világos, hogy *minél magasabbra* hágtunk e politikai lépcsőfok fölé, *minél teljesebben* testesítettük meg a Szovjetekben a szocialista államot és a proletariátus diktatúráját, *annál kevésbbé* szabad félnünk az «államkapitalizmustól»? Vajjon nem világos, hogy *anyagi*, gazdasági, termelési tekintetben még nem vagyunk a szocializmus «előcsarnokában»? És hogy csak ezen az általunk még el nem ért «előcsarnokon» át léphetünk be a szocializmus kapuján?..

* * *

Fölöttébb tanulságos még a következő.

Amikor a Központi Végrehajtó Bizottságban Buharin elvtárssal vitatkoztunk, ő többek között ezt a megjegyzést tette: a szakemberek magas fizetésének kérdésében «mi», «jobboldalibbak vagyunk Leninnél», mert mi ebben nem látunk semmiféle eltérést az elvektől; emlékszünk Marx szavaira, hogy bizonyos feltételek mellett a munkásosztály számára a legcélszerűbb az volna, ha «az egész bandát kifizethetnénk»[80] (nevezetesen a tőkések bandáját, vagyis *megvásárolnánk* a burzsoáziától a földet, a gyárakat és egyéb termelési eszközöket).

Ez rendkívül érdekes megjegyzés...

... Mélyedjünk el Marx gondolatában.

A mult század hetvenes éveinek Angliájáról, arról az időszakról volt szó, amikor a monopólium előtti kapitalizmus elérte fejlődése tetőpontját, arról az országról volt szó, amelyben akkor legkevesebb volt a militarizmus és a bürokrácia, arról az országról, amelyben akkor a legtöbb

lehetőség volt a szocializmus «békés» győzelmére abban az értelemben, hogy a munkások «kifizetik» a burzsoáziát. És Marx azt mondotta: bizonyos feltételek mellett a munkások egyáltalán nem fognak vonakodni attól, hogy kifizessék a burzsoáziát. Marx nem kötötte magát — és a szocialista forradalom jövendő vezetőit — a fordulat bizonyos formáihoz, útjaihoz és módjaihoz, mert nagyon jól tudta, milyen rengeteg új probléma fog akkor felmerülni, hogy mennyire megváltozik a fordulat folyamán az egész helyzet, milyen gyakran és milyen erősen változik a helyzet a fordulat folyamán.

Nos, és nem nyilvánvaló-e, hogy Szovjet-Oroszországban, *miután* a proletariátus megragadta a hatalmat, *miután* elnyomtuk a kizsákmányolók katonai ellenállását és szabotálásban megnyilvánuló ellenállását, — vajjon nem nyilvánvaló, hogy *bizonyos* feltételek úgy alakultak, ahogy egy fél évszázaddal ezelőtt Angliában alakulhattak volna, ha Anglia akkor békés úton kezdett volna áttérni a szocializmusra? Angliában akkor a következő körülmények biztosíthatták volna azt, hogy a kapitalisták alávetik magukat a munkásoknak: 1) a lakosságban, parasztság híján, teljes túlsúlyban voltak a munkások, a proletárok (Angliában a hetvenes években bizonyos jelekből arra lehetett következtetni, hogy a szocializmusnak rendkívül gyors sikerei lesznek a mezőgazdasági munkások között); 2) a proletariátus kitűnően meg volt szervezve a szakszervezetekben (Anglia akkor ebben a tekintetben első helyen állt a világon); 3) a politikai szabadság évszázados fejlődésének iskolájában nevelkedett proletariátus aránylag magas kulturális színvonalon állt; 4) Anglia nagyszerűen szervezett kapitalistái — akkor ők voltak a legszervezettebbek az egész világon (mostmár Németország foglalta el az első helyet) — régóta megszokták, hogy a politikai és a gazdasági kérdéseket kompromisszum útján döntsék el. Íme, ilyen körülmények folytán merülhetett fel tehát akkor annak a lehetőségnek a gondolata, hogy Anglia kapitalistái *békésen* alárendelik magukat az angol munkásoknak.

Nálunk ezt az alárendelést jelenleg bizonyos konkrét feltételek biztosítják (az októberi győzelem és a tőkések katonai ellenállásának és szabotálásban megnyilvánuló

ellenállásának elfojtása október és február között). Nálunk a munkásoknak, a proletároknak a lakosságban való teljes túlsúlya és nagyfokú szervezettsége *helyett* a győzelem tényezője az volt, hogy a szegényparasztság és a gyorsan tönkrement parasztság támogatta a proletárokat. Nálunk, végül, nincs meg sem a műveltség magas foka, sem a kompromisszumokra való hajlandóság. Ha gondolkozunk ezeken a konkrét feltételeken, világossá válik, hogy most elérhetjük és el is kell érnünk azt, hogy *együtt alkalmazzuk* a kíméletlen leszámolás módszereit a műveletlen tőkésekkel szemben, akik nem mennek bele semmiféle «államkapitalizmusba», akik hallani sem akarnak semmiféle kompromisszumról, akik spekulációval, szegényparasztok megvesztegetésével stb. továbbra is kijátsszák a szovjet rendelkezéseket, és a *kompromisszum* vagy kifizetés *módszereit* a művelt tőkések irányában, akik belemennek az «államkapitalizmusba», akik képesek azt átültetni az életbe, akik hasznosak a proletariátus számára mint az olyan óriásüzemeknek jártas és tapasztalt szervezői, amelyek valóban tízmilliókat látnak el termékekkel.

Buharin nagyszerűen képzett marxista közgazdász. Ezért emlékszik rá, hogy Marxnak mélységesen igaza volt, amikor arra tanította a munkásokat, hogy fontos megtartani a nagyüzemű termelés szervezetét éppen annak érdekében, hogy könnyebb legyen az átmenet a szocializmusba, és hogy teljesen megengedhető az a gondolat, hogy *jókora összeget fizessünk a tőkéseknek*, kifizessük őket, ha (kivételesen: Anglia akkor kivétel volt) úgy alakulnak a körülmények, hogy a kapitalisták kénytelenek békésen alárendelni magukat és kulturáltan, szervezetten áttérni a szocializmusra azzal a feltétellel, hogy kifizetik őket.

Buharin azonban hibát követett el, mert nem gondolkozott a mostani oroszországi helyzet konkrét sajátszerűségén, amely helyzet éppen kivételes, mert mi, Oroszország proletariátusa, *előbbre* vagyunk minden Angliánál és minden Németországnál politikai rendünk tekintetében, a munkások politikai hatalmának ereje tekintetében, és ugyanakkor *mögötte* maradunk a legelmaradottabb nyugateurópai államnak is a komoly államkapitalizmus szervezete tekintetében, a kultúra színvonala tekintetében, a szocia-

lizmus anyagi-termelési «bevezetésére» való felkészültség foka tekintetében. Nem világos-e, hogy ebből a sajátszerű helyzetből következik a jelen pillanat számára éppen egy olyan sajátos «kifizetésnek» a szükségszerűsége, amelyet a munkások kell, hogy felajánljanak a legműveltebb, legtehetségesebb, legnagyobb szervezőképességgel rendelkező tőkéseknek, akik hajlandók a Szovjethatalom szolgálatába állni és becsületesen segíteni a nagyüzemű és óriásüzemű «állami» termelés megszervezésében? Nem világos-e, hogy ebben a sajátos helyzetben igyekeznünk kell kikerülni azt a kétféle hibát, amelyek közül mindegyik a maga módján kispolgári? Egyrészt helyrehozhatatlan hiba volna, ha kijelentenők, hogy mivel elismertük a gazdasági «erőink» és politikai erőnk közötti diszharmóniát, «következésképpen» nem kellett volna kezünkbe venni a hatalmat. Így okoskodnak a «tokbabújt emberek», akik elfelejtik, hogy «harmónia» nem lesz sohasem, hogy az nem lehetséges a társadalom fejlődésében, mint ahogy nem lehetséges a természet fejlődésében sem, hogy csak egy csomó kísérlet eredményeképpen — amelyek közül mindegyik, önmagában véve, egyoldalú, bizonyos mértékig diszharmonikus lesz — jön létre a győzelmes szocializmus *minden* ország proletárjainak forradalmi együttműködéséből.

Másrészt nyilvánvaló hiba volna, ha szabad teret adnánk a szájhősöknek és a frázispufogtatóknak, akik engedik magukat elragadtatni a «ragyogó» forradalmiságtól, de akik következetes, megfontolt, körültekintő, a legnehezebb átmeneteket is figyelembe vevő forradalmi munkára nem képesek.

Szerencsére, a forradalmi pártok fejlődésének története és annak a harcnak története, amelyet a bolsevizmus ellenük folytatott, élesen körülhatárolt típusokat hagyott ránk örökül, amelyek közül a baloldali eszerek és az anarchisták meglehetősen szemléletesen mutatják a silány forradalmárok típusát. Ezek most kiabálnak, és hisztérikusan, fuldokolva, habzó szájjal tiltakoznak a «jobboldali bolsevikok» «megalkuvása» ellen. De azon már nem tudnak gondolkozni, hogy *miben* volt rossz és *miért* ítélte el joggal a történelem és a forradalom menete a «megalkuvást».

Kerenszkij idejében a megalkuvás az imperialista

burzsoázia kezébe adta a hatalmat, márpedig a hatalom kérdése minden forradalom alapvető kérdése. A bolsevikok egy részének megalkuvása 1917 október-novemberében abban nyilvánult meg, hogy vagy féltek attól, hogy a proletariátus megragadja a hatalmat, vagy pedig meg akarták *osztani* a hatalmat egyenlő arányban nemcsak a «megbízhatatlan útitársakkal», például a baloldali eszerekkel, hanem az ellenséggel is, a csernovistákkal, a mensevikekkel, akik elkerülhetetlenül megakadályoztak volna bennünket a legfontosabban: az Alkotmányozó Gyűlés szétkergetésében, a Bogajevszkijek kíméletlen letörésében, a Szovjet intézkedéseinek teljes végrehajtásában, minden elkobzásban.

A hatalmat most már megragadtuk, megtartottuk, meg is szilárdult *egy* pártnak, a proletariátus pártjának kezében, még a «megbízhatatlan útitársak» nélkül is. Aki megalkuvásról beszél ma, amikor szó sem lehet a *hatalom* megosztásáról, a burzsoázia elleni proletárdiktatúráról való lemondásról, az egyszerűen bemagolt, de meg nem értett szavakat szajkóz. Aki «megalkuvásnak» nevezi azt, hogy — amikor már olyan helyzetbe jutottunk, hogy kormányozhatjuk és kell is kormányoznunk az országot — igyekszünk pénzt nem kímélve megnyerni magunknak, a kistulajdonosi bomlás ellen szolgálatunkba fogadni a kapitalizmus által megtanított elemek közül a legműveltebbeket, az nyilván teljesen képtelen gondolkozni a szocializmus építésének gazdasági feladatain"[81].

A TERMÉNYADÓRÓL, A SZABADKERESKEDELEMRŐL ÉS A KONCESSZIÓKRÓL

Az 1918-ból idézett fejtegetésekben, ami a határidőket illeti, több hiba van. Kiderült, hogy a határidők hosszabbak, mint akkoriban feltételeztük. Ezen nincs mit csodálkoznunk. Gazdaságunk alapelemei azonban ugyanazok maradtak. A paraszti „szegénység" (proletárok és félproletárok) közül igen sokan középparaszttá lettek. Ez az oka annak, hogy a kistulajdonosi, kispolgári „ösztönösség" megerősödött. Az 1918—1920-as polgárháború pedig rend-

kívül fokozta az ország leromlását, feltartóztatta termelőerőinek helyreállítását, s a legnagyobb vérveszteséget a proletariátusnak okozta. Ehhez járult még az 1920-as rossz termés, a takarmányhiány, az állatok elhullása, ami még jobban feltartóztatta a közlekedés és az ipar helyreállítását és kihatott például fő fűtőanyagunknak, a fának parasztlovakkal való szállítására.

Végeredményben 1921 tavaszára úgy alakult a politikai helyzet, hogy elodázhatatlanul szükségessé vált, hogy haladéktalanul, a legerélyesebb, egészen rendkívüli intézkedések útján javítsunk a parasztság helyzetén és növeljük termelőerőit.

Miért éppen a parasztság helyzetén javítsunk és nem a munkásokén?

Azért, mert a munkások helyzetének javítása érdekében gabonára és fűtőanyagra van szükség. Az egész államgazdaság szempontjából most éppen ez a legfőbb „akadály". De a gabonatermelést és a gabona betakarítását, a fűtőanyag kitermelését és elszállítását csakis úgy fokozhatjuk, ha javítunk a parasztság helyzetén, növeljük termelőerőit. A parasztságon kell kezdeni. Aki ezt nem érti, aki abban a tényben, hogy a parasztokat az első helyre állítjuk, a proletariátus diktatúrájáról való „lemondást" vagy ehhez hasonlót lát, az egyszerűen nem hatol a dolgok mélyére, az a frázisok hatalmába került. A proletárdiktatúra azt jelenti, hogy a politikai vezetés a proletariátus kezében van. A proletariátusnak mint vezető, mint uralkodó osztálynak értenie kell ahhoz, hogy a politikát úgy irányítsa, hogy elsősorban a leghalaszthatatlanabb, a „legfájóbb" kérdést oldja meg. Jelenleg azok az intézkedések a leghalaszthatatlanabbak, amelyekkel azonnal növelhetjük a parasztgazdaság termelőerőit. A munkásság helyzetének javulását, a munkásság és parasztság szövetségének megszilárdulását, a proletárdiktatúra megszilárdulását csak *ezen az úton* érhetjük el. Az a proletár, vagy a proletariátusnak az a képviselője, aki *nem ezen az úton* akarná elérni a munkások helyzetének javulását, a *valóságban* a fehérgárdisták és kapitalisták segítőtársa lenne. Mert ha nem ezen az úton haladnánk, ez azt jelentené, hogy a munkások szűkkörű szakmai érdekeit osztályérdekeik fölé helyezzük, azt

jelentené, hogy a munkások közvetlen, pillanatnyi, részleges előnyeiért feláldozzuk az egész munkásosztály érdekeit, a munkásosztály diktatúrájának érdekeit, annak a szövetségnek érdekeit, amelyet a munkásosztály és a parasztság a földbirtokosok és a kapitalisták ellen kötött, feláldozzuk a munkásosztály vezetőszerepét a munkának a tőke igája alól való felszabadításáért folyó harcban.

Tehát: elsősorban azonnali komoly intézkedésekre van szükség a parasztság termelőerőinek növelése érdekében.

Ezt nem lehet megtenni közellátási politikánk komoly megváltoztatása nélkül. Ilyen változtatás volt az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának helyettesítése terményadóval, amely — az adó lefizetése után — együttjár a szabadkereskedelemmel, legalábbis a helyi gazdasági forgalomban.

Mi a lényege annak, hogy az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása helyett terményadót vezettünk be?

Erre vonatkozóan igen sok hamis elképzeléssel találkozunk. A hiba nagyrészt onnan ered, hogy nem hatolnak be az átmenet lényegébe, nem kérdezik, honnan hová vezet ez az átmenet. Úgy képzelik a dolgot, mintha általában a kommunizmusról, általában a burzsoá állapotokra való áttérésről volna szó. E hibával szemben feltétlenül rá kell mutatnunk arra, amit 1918 májusában mondottunk.

A terményadó nem egyéb, mint a végtelen nyomor, a pusztulás és a háború által ránkkényszerített sajátszerű „hadikommunizmusról" a helyes szocialista termékcserére való átmenet egyik formája. Ez utóbbi viszont a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet egyik formája, olyan sajátosságokkal, amelyek abból fakadnak, hogy a lakosság között túlsúlyban van a kisparasztság.

A sajátszerű „hadikommunizmus" abban állt, hogy ténylegesen elvettük a paraszt minden élelmiszerfeleslegét, sőt néha nem csupán feleslegét, hanem a paraszt számára szükséges élelmiszerek egyrészét is elvettük, hogy a hadsereg szükségletét fedezzük és ellássuk a munkásokat. Többnyire hitelbe vettük, papírpénzért. Máskép nem győzhettük le a földbirtokosokat és a kapitalistákat egy tönkrement kisparaszti országban. S az a tény, hogy győztünk

(noha kizsákmányolóinkat a világ leghatalmasabb államai támogatták), nemcsak azt mutatja, hogy a munkások és parasztok a hősiességnek milyen csodáira képesek szabadságharcukban. Ez a tény azt is mutatja, hogy a mensevikek, eszerek, Kautsky és Társai a valóságban mennyire a burzsoázia lakájainak szerepét játszották, amikor ezt a „hadikommunizmust" *hibánkul* rótták fel. A hadikommunizmust érdemünknek kell tekinteni.

Nem kevésbbé fontos azonban, hogy tisztában legyünk ennek az érdemnek igazi mértékével. A „hadikommunizmust" a háború és a pusztulás kényszerítette ránk. A „hadikommunizmus" nem volt és nem is lehetett a proletariátus gazdasági feladatainak megfelelő politika. Ideiglenes rendszabály volt. A proletariátus helyes politikája — ha kisparaszti országban valósítja meg diktatúráját — a gabona becserélése a paraszt számára szükséges iparcikkekre. Csakis az ilyen közellátási politika felel meg a proletariátus feladatainak, csakis ez képes a szocializmus alapjait megszilárdítani és a szocializmust teljes győzelemre vinni.

A terményadó átmenet ehhez a politikához. Mi még olyan szegények vagyunk, még annyira ránk nehezedik a háború terhe (a háború csak tegnap ért véget s holnap újra kitörhet a kapitalisták kapzsisága és gyűlölete miatt), hogy nem tudunk iparcikkeket adni a parasztnak *az egész* gabonáért, amelyre szükségünk van. Ennek tudatában bevezetjük a terményadót, azaz (a hadsereg és a munkások számára) a minimálisan szükséges gabonamennyiséget adó formájában szerezzük be, a többi gabonát pedig csere útján iparcikkekért fogjuk beszerezni.

Emellett nem szabad megfeledkeznünk a következőről. A nyomor és a pusztulás oly nagy, hogy nem vagyunk képesek *egycsapásra* helyreállítani a nagyüzemű, gyáripari, állami, szocialista termelést. Ehhez az szükséges, hogy a nagyipari központokban nagy gabona- és fűtőanyagtartalékaink legyenek, az elhasznált gépeket pedig új gépekkel kell felcserélnünk stb. A tapasztalatok alapján meggyőződtünk arról, hogy ezt nem lehet egycsapásra megvalósítani, s tudjuk, hogy a pusztító imperialista háború után még a leggazdagabb és legelőrehaladottabb országok

is csak egy bizonyos, meglehetősen hosszú idő alatt lesznek képesek megoldani ezt a feladatot. Szükség van tehát arra, hogy bizonyos fokig segítsünk helyreállítani a *kis*ipart, amelynek nincs szüksége gépekre, amelynek nincs szüksége sem állami, sem nagy nyersanyag-, fűtőanyag- és élelmiszer-tartalékokra, — amely azonnal nyujthat bizonyos segítséget a parasztgazdaságnak és emelheti annak termelőerőit.

Mi lesz ennek a következménye?

Ennek az lesz a következménye, hogy egy bizonyos (ha mindjárt csak helyi) kereskedelmi szabadság alapján újjáéled a kispolgárság és a kapitalizmus. Ez kétségtelen. Nevetséges volna e fölött szemet húnyni.

Kérdés, vajjon ez szükséges-e? Igazolható-e? Nem veszedelmes-e?

Sok ilyen kérdést tesznek fel és ezek a kérdések többnyire csak a kérdező (enyhén szólva) naivitását árulják el.

Vessenek egy pillantást arra, hogyan határoztam meg 1918 májusában a különböző társadalmi-gazdasági formák gazdaságunkban meglevő elemeit (alkotó részeit). Senki nem vitathatja, hogy ennek az öt formának megfelelő mind az öt fokozat (vagy alkatelem), kezdve a patriarchális, vagyis félvad foktól egészen a szocialista fokig, jelen van. Hogy egy kisparaszti országban a kisparaszti, azaz részben patriarchális, részben kispolgári „forma" van túlsúlyban, az magától értetődik. Mihelyt csere folyik, a kisgazdaság fejlődése kispolgári fejlődés, kapitalista fejlődés — ez elvitathatatlan igazság, a politikai gazdaságtan elemi igazsága, amelyet a mindennapi tapasztalat, sőt még a nyárspolgár megfigyelése is megerősít.

Milyen politikát folytathat a szocialista proletariátus ilyen gazdasági adottságok mellett? Gabona és nyersanyag ellenében adja-e cserébe a kisparasztnak *mindazokat* a termékeket a szocialista nagyüzem termeléséből, melyekre annak szüksége van? Ez volna a legkívánatosabb, a „leghelyesebb" politika — s ezt el is kezdtük. De korántsem vagyunk és nem is leszünk egyhamar abban a helyzetben, hogy biztosíthassuk a parasztnak *mindazokat* a termékeket, amelyekre szüksége van, — legalábbis addig

nem, amíg az egész ország villamosításának legalább elsősorban megvalósulásra kerülő munkálatait el nem végeztük. Mi hát a teendő? Vagy meg kell próbálkoznunk azzal, hogy teljesen megtiltjuk, elzárjuk a magán-, a nem állami cserének, vagyis a kereskedelemnek, vagyis a kapitalizmusnak bárminemű fejlődését, amely ott, ahol milliónyi kistermelő van, elkerülhetetlen. Az a párt, amely ilyen politikával próbálkoznék, ostobaságot és öngyilkosságot követne el. Ostobaságot követne el, mert ez a politika gazdaságilag lehetetlen, öngyilkosságot követne el, mert az ilyen politikával próbálkozó pártok feltétlenül hajótörést szenvednek. Nem titok, hogy egyes kommunisták vétkeztek „gondolatban, szóban és tettben", mert éppen *ennek* a politikának az útjára léptek. Igyekezni fogunk megszabadulni ezektől a hibáktól. Feltétlenül meg kell tőlük szabadulnunk, különben igen rossz vége lesz a dolognak.

Vagypedig (ez az utolsó *lehetséges* és az egyetlen okos politika) nem fogunk megpróbálkozni azzal, hogy a kapitalizmus fejlődését megtiltsuk vagy elzárjuk, hanem igyekezni fogunk azt az *államkapitalizmus* medrébe terelni. Ez gazdaságilag lehetséges, mert az államkapitalizmus — egyik vagy másik formában, kisebb vagy nagyobb mértékben — mindenütt jelen van, ahol a szabadkereskedelem és általában a kapitalizmus elemei megvannak.

Összekapcsolható-e, egyesíthető-e, összeegyeztethető-e a szovjet állam, a proletárdiktatúra az államkapitalizmussal?

Természetesen. Éppen ez az, amit 1918 májusában be akartam bizonyítani. Remélem, 1918 májusában ezt be is bizonyítottam. Sőt: ugyanakkor bebizonyítottam azt is, hogy az államkapitalizmus a kistulajdonosi (mind a kis-patriarchális, mind a kispolgári) ösztönösséghez képest haladást jelent. Tömérdek hibát követnek el azzal, hogy az államkapitalizmust csak a szocializmussal vetik egybe vagy hasonlítják össze, holott a jelenlegi politikai és gazdasági helyzetben az államkapitalizmust okvetlenül össze kell hasonlítani a kispolgári termeléssel is.

Az egész kérdés, elméletben és gyakorlatban egyaránt, azon fordul meg, hogy megtaláljuk a helyes módszereket,

hogy megtanuljuk, miképpen kell a kapitalizmus (bizonyos fokig és bizonyos időre) elkerülhetetlen fejlődését az államkapitalizmus medrébe terelni, milyen feltételeket kell szabnunk a kapitalizmus fejlődése számára, hogyan biztosíthatjuk azt, hogy az államkapitalizmus a közeljövőben szocializmussá alakuljon át.

Hogy közelebb jussunk a kérdés megoldásához, mindenekelőtt lehetőleg pontos képet kell alkotnunk magunknak arról, hogy gyakorlatilag mi lesz és mi lehet az államkapitalizmus szovjet rendszerünkön belül, szovjet államunk keretében.

Arra vonatkozóan, hogy a Szovjethatalom miképpen tereli a kapitalizmus fejlődését az államkapitalizmus medrébe, miképpen „tenyészti" az államkapitalizmust, a legegyszerűbb eset vagy példa — a koncesszió. Mostanában nálunk mindenki egyetért abban, hogy a koncessziók szükségesek, de nem mindenki gondolkodik azon, hogy mi a koncessziók jelentősége. Mit jelent a koncesszió a szovjet rendszer mellett, a társadalmi-gazdasági formák és kölcsönös viszonyuk szempontjából? A koncesszió a szovjet, azaz a proletár államhatalom és az államkapitalizmus szerződése, blokkja, szövetsége a kistulajdonosi (patriarchális és kispolgári) ösztönösség ellen. A koncessziós kapitalista. Üzletét kapitalista módon, nyereség céljából folytatja, a proletárhatalommal az extraprofit, a rendesnél nagyobb nyereség kedvéért köt szerződést, vagypedig azért, hogy olyan nyersanyaghoz jusson, amelyet különben nem tud, vagy csak igen nehezen tud megszerezni. A Szovjethatalomnak ebből az a haszna, hogy a termelőerők fejlődnek, s a termelvény mennyisége azonnal, vagy a legrövidebb időn belül növekedik. Tegyük fel, hogy van száz ilyen vagy amolyan ipartelepünk, bányánk, erdőterületünk. Valamennyit nem tudjuk kiaknázni, — nincs elegendő gépünk, élelmünk, szállítási eszközünk. Ugyanezen okoknál fogva a többi munkaterületen is rosszul dolgozunk. Nagyüzemeink rossz, vagy elégtelen kihasználása következtében minden megnyilvánulásában erősödik a kistulajdonosi ösztönösség: gyengül a környékbeli (később pedig az egész) parasztgazdaság, termelőerői hanyatlanak, megrendül a Szovjet-

hatalomba vetett bizalma, elburjánzanak a lopások, tömegjelenséggé válik az apró spekuláció (ez a legveszedelmesebb) stb. Amikor a Szovjethatalom koncessziók formájában államkapitalizmust „tenyészt", ezzel erősíti a nagyüzemű termelést a kisüzemű termeléssel szemben, a haladó termelést a maradival szemben, a gépipart a kézműves iparral szemben, növeli a rendelkezésére álló nagyipari termelvények mennyiségét (részjuttatás), erősíti az államilag szabályozott gazdasági viszonyokat a kispolgári, anarchikus viszonyokkal szemben. A koncessziós politika, ha mértékkel és óvatosan alkalmazzuk, kétségtelenül segítségünkre lesz abban, hogy (egy bizonyos, nem nagy mértékben) gyorsan javítsunk a termelés állapotán, a munkások és a parasztok helyzetén — természetesen bizonyos áldozatok árán, mivel sokmilliónyi pud igen értékes terméket kell átadnunk a kapitalistának. Az erőviszonyok határozzák meg, harc dönti el azt a mértéket és azokat a feltételeket, amelyek mellett a koncessziók előnyösek és nem veszélyesek számunkra, mert a koncesszió maga is a harc egyik válfaja, az osztályharc folytatása más formában és semmiesetre sem az osztályharcnak osztálybékével való helyettesítése. A harc módszereit a gyakorlat fogja megmutatni.

Az államkapitalizmus a koncessziók formájában, az államkapitalizmusnak a szovjet rendszeren belül fellelhető egyéb formáihoz viszonyítva, alighanem a legegyszerűbb, a legszemléltetőbb, a legvilágosabb, a legpontosabban körvonalazott forma. Közvetlenül hivatalos, írásos szerződést kötünk a legmagasabb kulturális színvonalon álló, legelőrehaladottabb nyugateurópai kapitalizmussal. Pontosan tudjuk, mit nyerünk és mit veszítünk, melyek jogaink és melyek kötelezettségeink, pontosan tudjuk, milyen határidőre adjuk a koncessziót, ismerjük a határidőelőtti megváltás feltételeit, ha a szerződés kiköti a határidőelőtti megváltás jogát. Bizonyos „sarcot" fizetünk a világkapitalizmusnak, bizonyos tekintetben „váltságdíjat" fizetünk, s ennek ellenében a Szovjethatalom helyzete bizonyos mértékben azonnal megerősödik, gazdasági viszonyaink megjavulnak. A koncessziók tekintetében a feladat nehézsége csupán abban rejlik, hogy a

koncessziós szerződés megkötésénél mindent meg kell gondolnunk, mindent mérlegelnünk kell, azután pedig értenünk kell a szerződés végrehajtásának ellenőrzéséhez. Ezen a téren kétségtelenül vannak nehézségek, s kezdetben valószínűleg elkerülhetetlenek lesznek a hibák is, de ezek a nehézségek a szociális forradalom egyéb feladataihoz képest, nevezetesen az államkapitalizmus fejlődésének, megengedésének, meghonosításának egyéb formáihoz viszonyítva — igen csekélyek.

A terményadó bevezetésével kapcsolatban a párt- és szovjetfunkcionáriusoknak az a legfontosabb feladatuk, hogy a „koncessziós" (vagyis a „koncessziós" államkapitalizmushoz hasonló) politika elveit, lényegét, alapjait alkalmazni tudják a kapitalizmus, a szabadkereskedelem, a helyi forgalom stb. egyéb formáira.

Nézzük a szövetkezeteket. Nem véletlen, hogy a terményadóról szóló rendelet azonnal a szövetkezeti szabályzat felülvizsgálására s a szövetkezetek „szabadságának" és jogainak bizonyos fokú kiszélesítésére vezetett. A szövetkezet is az államkapitalizmus egyik formája, csakhogy nem olyan egyszerű, nem olyan pontosan körvonalazott, hanem bonyolultabb formája, s ezért a gyakorlatban nagyobb nehézségeket okoz államhatalmunknak. A kisárutermelők szövetkezete (erről a kisparaszti országban túlsúlyban levő, tipikus szövetkezetről van itt szó, nem pedig a munkásszövetkezetekről) elkerülhetetlenül kispolgári, kapitalista viszonyokat hoz létre, elősegíti fejlődésüket, előtérbe tolja a kiskapitalistákat, nekik nyujtja a legtöbb előnyt. Ez nem is lehet másképp, ha a kistulajdonosok vannak túlsúlyban s ha a csere lehetséges és szükséges. Oroszország jelenlegi viszonyai között a szövetkezetek szabadsága és jogai a kapitalizmus számára jelentenek szabadságot és jogokat. Ostobaság vagy bűn volna, ha nem vennők tudomásul ezt a nyilvánvaló igazságot.

A Szovjethatalom alatt azonban a „szövetkezeti" kapitalizmus, a magángazdasági kapitalizmustól eltérően, az államkapitalizmus egyik válfaja s mint ilyen, most előnyös és hasznos számunkra, — persze bizonyos mértékben. Minthogy a terményadó a megmaradt (adó alá

nem eső) felesleg eladásának szabadságát jelenti, minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy a kapitalizmusnak *ezt* a fejlődését — mert az eladás szabadsága, a kereskedés szabadsága *igenis* a kapitalizmus fejlődése — a szövetkezeti kapitalizmus medrébe tereljük. A szövetkezeti kapitalizmus annyiban hasonlít az államkapitalizmushoz, hogy megkönnyíti a nyilvántartást, az ellenőrzést, a felügyeletet, a szerződéses viszonyt az állam (ebben az esetben a Szovjetállam) és a kapitalista között. A szövetkezet, mint a kereskedelem formája, a fenti okokon kívül még azért is előnyösebb és hasznosabb a magánkereskedelemnél, mert megkönnyíti a lakosság millióinak és később az egész lakosságnak egyesülését, megszervezését, ez pedig óriási előny az államkapitalizmusból a szocializmusba való további átmenet szempontjából.

Hasonlítsuk össze a koncessziókat és a szövetkezeteket mint az államkapitalizmus formáit. A koncesszió alapja a gépi nagyipar, a szövetkezet alapja a kis, kézi, sőt részben patriarchális termelés. A koncesszió minden egyes koncessziós szerződésben *egy* kapitalistát, vagy *egy* céget, *egy* szindikátust, kartellt, trösztöt érint. A szövetkezet sok ezer, sőt milliónyi kistulajdonost fog át. A koncesszió megengedi, sőt feltételezi a pontos szerződést és a pontos határidőt. A szövetkezet kizárja a teljesen pontos szerződést és a teljesen pontos határidőt. Sokkal könnyebb egy szövetkezeti törvényt hatályon kívül helyezni, mint egy koncessziós szerződést felbontani, a szerződés felbontása azonban azt jelenti, hogy a gazdasági szövetség a kapitalistával, vagy a gazdasági „együttélés" tényleges viszonya egycsapásra, egyszerűen, azonnal megszakad, de a szövetkezeti törvénynek semmiféle hatályon kívül helyezése — és általában semmiféle törvény nemcsak a Szovjethatalom tényleges „együttélését" a kiskapitalistákkal nem szakíthatja meg egycsapásra, de egyáltalán semmiféle tényleges gazdasági kapcsolatot nem szakíthat meg. A koncessziós kapitalistát könnyű, a szövetkezeti embereket nehéz „szemmeltartani". A koncesszióról a szocializmusra való áttérés: áttérés a nagyüzem egyik formájáról a nagyüzem másik formájára. Az áttérés a kistulajdonosok szövetkezetéről a szocializmusra: áttérés

a kisüzemű termelésről a nagyüzeműre, vagyis bonyolultabb áttérés, amely azonban, ha sikerül, a lakosság nagyobb tömegeit tudja átfogni, s mélyebb és elevenebb gyökereit tudja kitépni a régi, a szocializmus előtti, sőt a kapitalizmus előtti viszonyoknak is, melyek a legmakacsabbul ellenállnak minden „újításnak". A koncessziós politika, siker esetén, kisszámú, de a mienkhez képest mintaszerű, a modern, előrehaladott kapitalizmus színvonalán álló nagyüzemet fog létre hozni; néhány évtized mulva ezek az üzemek teljes egészükben a mi birtokunkba mennek át. A szövetkezeti politika, siker esetén, a kisgazdaság fellendülését eredményezi és előre meg nem határozott időn belül megkönnyíti a kisgazdaságok áttérését a nagyüzemű termelésre az önkéntes egyesülés alapján.

Nézzük az államkapitalizmus harmadik válfaját. Az állam kihasználja a kapitalistát mint kereskedőt, és meghatározott bizományi jutalékot fizet neki az állami termékek eladásáért és a kistermelő termékeinek összevásárlásáért. Az államkapitalizmus negyedik válfaja: az állam a kapitalista vállalkozónak bérbeadja a tulajdonában levő üzemet vagy ipartelepet, vagy erdőséget, földet stb., — ebben az esetben a bérleti szerződés leginkább koncessziós szerződéshez hasonlít. Az államkapitalizmus e két utóbbi válfajáról nálunk egyáltalán nem beszélnek, ezekre egyáltalán nem gondolnak, ezeket észre sem veszik. Ennek azonban nem az az oka, hogy erősek és okosak, hanem az, hogy gyengék és ostobák vagyunk. Nem merünk egyenesen szembenézni ezzel a „profán igazsággal" és túlságosan gyakran lesz úrrá rajtunk a „felemelő önámítás". Váltig hajtogatjuk, hogy „mi" áttérünk a kapitalizmusról a szocializmusra, de nem alkotunk magunknak pontos és tiszta képet arról, hogy ki is ez a „mi". Hogy ezt valóban tisztán lássuk, szem előtt kell tartanunk gazdasági életünk valamennyi — feltétlenül és kivétel nélkül valamennyi — alkatelemét, azokat a különféle társadalmi-gazdasági formáit, amelyeket 1918 május 5-i cikkemben felsoroltam. „Mi", a proletariátus előőrse, élcsapata, közvetlenül áttérünk a szocializmusra, ám az élcsapat csak egy kis része az egész proletariátusnak, amely maga is csak kis része az egész lakosságnak. És

ahhoz, hogy „mi" a szocializmusra való közvetlen áttérésünk feladatát sikerrel megoldhassuk, meg kell érteni, milyen *közvetítő* utakra, módokra, eszközökre és segédeszközökre van szükség ahhoz, hogy a *kapitalizmus előtti* viszonyokról áttérjünk a szocializmusra. Ez a dolog lényege.

Tekintsenek az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság térképére. Vologdától északra, a Don melletti Rosztovtól és Szarátovtól délkeletre, Orenburgtól és Omszktól délre, Tomszktól északra mérhetetlen kiterjedésű területek húzódnak, amelyeken néhány tucat óriási kultúrállam elférne. S ezeken a területeken patriarchális, félbarbár és egészen barbár viszonyok uralkodnak. És mit látunk Oroszország többi félreeső paraszti zugában? Mindenütt, ahol tíz- meg tízversztnyi dűlőút, helyesebben: tíz-húszversztnyi úttalan terület választja el a falut a vasútvonaltól, azaz a kultúrával, a kapitalizmussal, a nagyiparral, a nagyvárossal való anyagi kapcsolattól? Vajjon nem patriarchális viszonyok, nem oblomovizmus és félvadság uralkodnak-e mindezeken a helyeken?

Elképzelhető-e, hogy ebből az Oroszországban túlnyomórészt uralkodó állapotból közvetlenül áttérhetünk a szocializmusra? Igen, bizonyos fokig elképzelhető, de csak egy feltétellel, amelyet most már pontosan ismerünk egy óriási, befejezett tudományos munka alapján. Ez a feltétel — a villamosítás. Ha majd tucatjával felépítjük a kerületi villanytelepeket (most már tudjuk, hogy hol és hogyan lehet és kell őket felépítenünk), ha majd ezekről a villanytelepekről minden faluba elektromos áramot vezetünk, ha elegendő mennyiségű villanymotorunk és egyéb gépünk lesz, akkor nem lesz szükség, vagy alig lesz szükség a patriarchális viszonyok és a szocializmus közötti átmeneti fokozatokra, közvetítő láncszemekre. De jól tudjuk, hogy ez az „egy" feltétel, csupán az elsősorban megvalósításra kerülő munkálatok elvégzéséhez, legalábbis tíz évet kíván, és hogy ennek a határidőnek a megrövidítése csak abban az esetben képzelhető el, ha a proletárforradalom győzelmet arat olyan országokban mint Anglia, Németország, Amerika.

Ami azonban a legközelebbi éveket illeti, gondolkodnunk kell a közvetítő láncszemeken, amelyek megkönnyíthetik az átmenetet a patriarchális viszonyokról, a kistermelésről a szocializmusra. „Mi" még mindig gyakran elkövetjük azt a hibát, hogy így okoskodunk: „a kapitalizmus rossz, a szocializmus jó". Ez az okoskodás azonban helytelen, mert nem veszi számba az adott társadalmi-gazdasági formák összességét és csak kettőt ragad ki közülük.

A kapitalizmus rossz a szocializmushoz képest. A kapitalizmus jó a középkori viszonyokhoz képest, a kisüzemi termeléshez képest, a kistermelők szétforgácsoltságával együttjáró bürokratizmushoz képest. Minthogy a közvetlen átmenetet a kisüzemi termelésből a szocializmusba még nem tudjuk megvalósítani, ezért a kapitalizmus mint a kisüzemi termelés és a csere spontán terméke, bizonyos mértékben elkerülhetetlen, s ezért fel kell használnunk a kapitalizmust (különösen olymódon, hogy az államkapitalizmus medrébe tereljük) mint közvetítő láncszemet a kisüzemi termelés és a szocializmus között, mint eszközt, utat, módot, módszert a termelőerők növelésére.

Nézzük a bürokratizmus kérdését és vizsgáljuk meg gazdasági szempontból. 1918 május 5-én a bürokratizmus kívül esik látókörünkön. Egy félévvel az Októberi Forradalom után, miután a régi bürokratikus apparátust teljesen szétzúztuk, ezt a bajt még nem érezzük.

Eltelik még egy esztendő. Az Oroszországi Kommunista Párt VIII. Kongresszusa 1919 március 18—23-án új pártprogrammot fogad el, s ebben a programmban, nem félve a baj beismerésétől, hanem attól a kívánságtól vezéreltetve, hogy a bajt feltárjuk, leálcázzuk, kipellengérezzük, s a gondolkodást, az akaratot, az energiát, a tetterőt a baj elleni harcra mozgósítsuk, nyiltan megmondjuk, hogy *„a szovjet rendben a bürokratizmus részben újjáéledt"*.

Eltelt még két esztendő. 1921 tavaszán, a VIII. Szovjetkongresszus után, amelyen (1920 decemberben) megvitattuk a bürokratizmus kérdését, az Oroszországi Kommunista Párt X. Kongresszusa (1921 március) után, amelyen a bürokratizmus elemzésével szorosan össze-

függő viták eredményét összegeztük, *ezt* a bajt még világosabban, még pontosabban, még fenyegetőbben látjuk magunk előtt. Mi a bürokratizmus gazdasági gyökere? A bürokratizmusnak főleg két gyökere van: egyrészt a fejlett burzsoáziának éppen a munkások (és részben a parasztok) forradalmi mozgalma ellen szüksége van a bürokratikus, elsősorban katonai, azután bírósági stb. gépezetre. Ilyen nincsen nálunk. A mi bíróságunk osztálybíróság a burzsoázia ellen. A mi hadseregünk osztályhadsereg a burzsoázia ellen. Nem a hadseregben, hanem a hadsereget kiszolgáló intézményekben van a bürokratizmus. Nálunk a bürokratizmus gazdasági gyökere másban rejlik: a kistermelő szétforgácsoltságában, szétszórtságában, nyomorában, kultúrálatlanságában, az utak hiányában, a tudatlanságban, a mezőgazdaság és az ipar közötti *forgalom* hiányában, a mezőgazdaság és az ipar kapcsolatának és kölcsönhatásának hiányában. Ez igen nagy mértékben a polgárháború következménye. Amikor bennünket blokáddal zártak körül, minden oldalról ostromoltak és elvágtak az egész világtól, azután a déli gabonatermő területtől, Szibériától, a kőszéntől, — nem állíthattuk helyre az ipart. Nem volt szabad visszariadnunk a „hadikommunizmustól", megrettennünk a legkétségbeesettebb véglettől sem: inkább koplalunk, vagy akár éhezünk is, de megvédjük, bármibe kerüljön is, a leghihetetlenebb pusztulás és a forgalomnak a hiánya ellenére is megvédjük a munkások és parasztok hatalmát. S bennünket nem félemlített meg az, ami megfélemlítette az eszereket és a mensevikeket (akik valójában nagyrészt félelemből, ijedtségből követték a burzsoáziát). De az, ami a blokáddal körülzárt országban, az ostromlott várban a győzelem feltétele volt, megmutatta a maga árnyoldalait 1921 tavaszán, éppen akkor, amikor az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság területéről véglegesen elkergettük az utolsó fehérgárdista csapatokat is. Egy ostromlott várban el lehet és el is kell „zárni" minden forgalmat, — ha a tömegek különösen hősiesek, ezt három évig is ki lehet bírni. A kistermelő nyomora ezután még jobban fokozódott, a nagyipar helyreállítása mégjobban elhúzódott, elodázódott. Az „ostromzár" örökségeként, a kistermelő szétforgácsolt-

ságának és elnyomottságának felépítményeként a bürokratizmus immár félreismerhetetlenül megmutatkozott.

A bajt bátran be kell ismernünk, hogy keményebben harcolhassunk ellene, hogy újra meg újra elölről kezdjük a munkát — építésünk minden területén még sokszor kell majd újból meg újból elölről kezdenünk, kijavítva azt, amit félbehagytunk, különböző utakat választva a feladat megoldására. Kiderült, hogy a nagyipar helyreállítása késik, kiderült, hogy az ipar és a mezőgazdaság forgalmának „elzárása" elviselhetetlen — tehát neki kell gyürkőznünk annak, ami elérhetőbb: helyre kell állítanunk a kisipart. Erről az oldalról kell segíteni, a háború és blokád következtében félig összedőlt épületnek ezt az oldalát kell alátámasztani. Mindenképpen és bármi áron fejleszteni kell a forgalmat, nem kell félni a kapitalizmustól, mert a számára nálunk megszabott keretek (a gazdaságban a földbirtokosok és a burzsoázia kisajátítása, a politikában a munkás-paraszt hatalom által) elég szűkek, elég „mérsékeltek". Ez a terményadó alapgondolata, ez gazdasági jelentősége.

A párt- és szovjetfunkcionáriusoknak minden erejükkel arra kell törekedniök, minden figyelmüket arra kell fordítaniok, hogy a gazdasági építés terén nagyobb kezdeményezésre ösztönözzék, serkentsék a vidéket — a kormányzóságokat és méginkább a kerületeket, és méginkább a volosztyokat és a falvakat —, hogy ha „csekély" eszközökkel, kis méretekben is, segítsenek azonnal fellendíteni a parasztgazdaságot a környékbeli kisipar fejlesztése útján. Az egységes állami gazdasági terv azt követeli, hogy éppen ez a feladat álljon figyelmünk és gondoskodásunk középpontjában, éppen ez legyen „súlyponti munkáink" középpontja. Ha itt, ahol a legközelebb vagyunk a legszélesebb és legmélyebb „fundamentumhoz", némi javulást érünk el, ez lehetővé fogja tenni számunkra, hogy a legrövidebb időn belül áttérjünk a nagyipar erélyesebb és sikeresebb helyreállítására.

A közellátási funkcionárius eddig csak egyetlen alapvető utasítást ismert: gyüjtsd be a terményfelesleg száz százalékát. Most más az utasítás: a legrövidebb idő alatt szedd be az adó száz százalékát,

s azután a nagy- *és kis*ipar termékeinek cseréje utján gyüjts be még száz százalékot. Az, aki 75 százalék adót szed be és (a második száz százalékból) 75 százalékot gyüjt be a nagy- és kisipar termékeinek cseréje útján, hasznosabb munkát végez az állam számára, mint az, aki száz százalék adót szed be és (a második százból) 55 százalékot gyüjt be csere útján. A közellátási funkcionárius feladata bonyolultabbá válik. Ez egyrészt — pénzügyi feladat. Szedd be az adót minél gyorsabban, minél racionálisabban. Másrészt — általános gazdasági feladat. Igyekezzél úgy irányítani a szövetkezeteket, segíteni a kisipart, fejleszteni a kezdeményezést, a tettrekészséget a vidéken, hogy a mezőgazdaság és az ipar csereforgalma növekedjék és megszilárduljon. Mi még nagyon, nagyon keveset értünk ehhez, ennek bizonyítéka a bürokratizmus. Bátran be kell ismernünk, hogy ezen a téren még *sokat tanulhatunk és sokat is kell tanulnunk a kapitalistától.* Vessük össze a gyakorlati tapasztalat eredményeit kormányzóságok, kerületek, volosztyok, falvak szerint. Az egyik helyen a magánkapitalisták és kiskapitalisták elérték ezt meg ezt. Profitjuk körülbelül ennyi meg ennyi. Ez adó, tandíj, amit a „tanulásért" fizettünk. Ne sajnáljuk a tanulásra fordított pénzt, csak okosan tanuljunk. A szomszédban pedig, egy másik helyen szövetkezeti úton ezt meg ezt érték el. A szövetkezeteknek ennyi meg ennyi a nyereségük. Ismét más helyen tisztán állami, tisztán kommunista úton ezt meg ezt értük el (ezidőszerint ez a harmadik eset ritka kivétel lesz).

Most az legyen a feladata minden területi gazdasági központnak, a kormányzóságok végrehajtó bizottsága melletti minden gazdasági tanácskozásnak, hogy elsőrangú fontosságú ügyként azonnal tűzze napirendre a terményadó lefizetése után megmaradó feleslegek „forgalmára" vonatkozó különféle kísérletek és rendszerek haladéktalan megszervezését. Néhány hónap mulva gyakorlati eredményekkel kell rendelkeznünk, hogy összehasonlíthassuk és tanulmányozhassuk őket. Helyben termelt vagy odaszállított só; petróleum a központból; famegmunkáló háziipar; a helyi nyersanyagból néhány, ha nem is nagyon fontos, de a paraszt számára szükséges

és hasznos terméket előállító kisipar; „fehér szén" (a kisebb jelentőségű helyi vízierők kihasználása villamosítás céljából) és így tovább és így tovább — mindent mozgásba kell hozni, hogy az ipar és a mezőgazdaság közötti forgalmat, ha törik, ha szakad, felélénkítsük. Aki ezen a téren a legnagyobb eredményeket éri el, még ha a magángazdasági kapitalizmus útján is, sőt ha szövetkezetek nélkül is, ennek a kapitalizmusnak közvetlenül államkapitalizmussá változtatása nélkül is, az többet használ Oroszországban a szocialista építésnek, mint az, aki a kommunizmus tisztaságáról fog „elmélkedni", az államkapitalizmus és a szövetkezetek számára szabályzatokat, szabályokat, utasításokat fog írni, de a gyakorlatban nem viszi előre a csereforgalom ügyét.

Talán paradoxonnak látszik: a magángazdasági kapitalizmus a szocializmus segítőjének szerepében?

De ez a legkevésbbé sem paradoxon, hanem gazdaságilag teljesen elvitathatatlan tény. Ha kisparaszti országgal van dolgunk, amelyben a közlekedés különösen tönkrement, amely most jutott túl a háborún és a blokádon, s amelyet politikailag a proletariátus vezet, s ez a proletariátus az ország közlekedését és nagyiparát kezében tartja, akkor ezekből az előfeltételekből teljesen elkerülhetetlenül következik, először: hogy jelenleg a helyi áruforgalom elsőrendű jelentőségű; másodszor: hogy a magángazdasági kapitalizmus útján (az államkapitalizmusról nem is szólva) segítséget lehet nyujtani a szocializmusnak.

Kevesebbet vitatkozzunk szavakon. Ebben a tekintetben mi még mindig roppant sokat vétkezünk. Több változatosságot a gyakorlati kísérletezésben, s tanulmányozzuk jobban ezt a gyakorlatot. Vannak olyan körülmények, amikor a helyi munka mintaszerű megszervezésének — akár a legkisebb méretekben is — nagyobb állami jelentősége van, mint a központi állami munka sok ágának. S nálunk a parasztgazdaság tekintetében általában és különösen a mezőgazdasági termelés feleslegének ipari termékekkel való cseréje tekintetében most éppen ez a helyzet. Ennek a fenti értelemben vett mintaszerű megszervezése, ha csak egyetlen volosztyban is, az állam szem-

pontjából nagyobb jelentőségű, mint valamelyik népbiztosság központi apparátusának „mintaszerű" megjavítása. Mert központi apparátusunk három és fél év alatt annyira kialakult, hogy már bizonyos ártalmas vaskalaposság jeleit mutatja; nem tudjuk jelentős mértékben és gyorsan megjavítani, nem tudjuk, hogyan érhető ez el. Ahhoz, hogy ez az apparátus gyökeresen megjavuljon, hogy friss erőre kapjon, hogy sikeresen harcoljunk a bürokratizmus ellen, hogy legyőzzük az ártalmas vaskalaposságot — a segítségnek a helyi szervezetektől, alulról kell jönnie, valamely kisebb „egész" mintaszerű megszervezése útján, de éppen egy „egész", azaz nem egy gazdaság, nem egy termelési ág, nem egy vállalat mintaszerű megszervezése útján, hanem akárcsak egy kis helység *összes* gazdasági viszonyainak *összességéből*, *egész* gazdasági forgalmának *összességéből*.

Akik közülünk arra vannak ítélve, hogy központi munkán maradjanak, továbbra is törekedni fognak — ha csak szerény, közvetlenül elérhető méretekben is — az apparátus megjavítására és a bürokratizmustól való megtisztítására. De ebben a tekintetben a fő segítség a vidékről jön, onnan fog jönni. Nálunk — amennyire át tudom tekinteni — általában jobb a helyzet vidéken, mint a központban, s ez érthető is, mert a bürokratizmus rákfenéje természetszerűen a központban harapódzott el a legjobban; e tekintetben Moszkva a legrosszabb város és általában a legrosszabb „hely" a köztársaságban, s ez nem is lehet másképp. A vidéken az átlagtól mindkét irányban vannak eltérések; a rosszabb irányba ritkábban, mint a jobbik irányba. Eltérések a rosszabb irányba: a kommunistákhoz dörgölődző régi hivatalnokok, földbirtokosok, burzsoák és egyéb söpredék visszaélései, akik helyenként a legocsmányabb gazságokat és aljasságokat követik el és csúfot űznek a parasztságból. Itt terrorisztikus tisztogatásra van szükség: a helyszínen kell ítélkezni és minden teketória nélkül főbe kell lőni őket. Hadd verjék a mellüket a Martovok, Csernovok és a hozzájuk hasonló pártonkívüli nyárspolgárok és hadd kiabáljanak: „áldalak téged, istenem, hogy nem vagyok «hozzájuk» hasonló, hogy nem ismertem el és nem ismerem el a terrort." Ezek a tök-

filkók „nem ismerik el a terrort", mert a fehérgárdisták szolgálatkész segítőinek lakájszerepét választották a munkások és parasztok becsapására. Az eszerek és mensevikek „nem ismerik el a terrort", mert az a szerepük, hogy a tömegeket a „szocializmus" zászlaja alatt a *fehérgárdista terrornak szolgáltassák ki.* Ezt bebizonyította a Kerenszkijuralom és a Kornyilov-lázadás Oroszországban, a Kolcsakuralom Szibériában, a mensevizmus Grúziában, ezt bebizonyították a II. Internacionále és a „kétésfeles" Internacionále[82] hősei Finnországban, Magyarországon, Ausztriában, Németországban, Olaszországban, Angliában stb. Csak kérkedjenek a fehérgárdista terror lakájai és cinkosai, hogy ők mindenféle terrort elleneznek. Mi azonban kimondjuk a súlyos, de kétségtelen igazságot: azokban az országokban, amelyek az 1914—1918-as imperialista háború után hallatlan válságon mennek keresztül, ahol szétfoszlanak a régi kapcsolatok, kiélesedik az osztályharc — s ez a helyzet ma a világ minden országában —, bárhogy ágálnak is a képmutatók és frázishősök, a terror elkerülhetetlen. Vagy fehérgárdista, burzsoá terror amerikai, angol (Írország), olasz (fasiszták), német, magyar és egyéb mintára, vagy pedig vörös, proletár terror. Nincs középút, nincs „harmadik" út és nem is lehet.

Eltérések a jobbik irányba: sikeres harc a bürokratizmus ellen, a munkások és parasztok szükségleteinek messzemenő figyelembevétele, a gazdaság színvonalának emelésére való törekvés, a munka termelékenységének fokozása, a mezőgazdaság és az ipar közötti helyi áruforgalom fejlesztése. Ezek a kedvező irányú elhajlások gyakoribbak ugyan, mint a rossz irányban való elhajlások, de mégis ritkák. Mindamellett akadnak ilyenek. Vidéken mindenütt új, fiatal, friss kommunista erők nevelődnek, akiket megedzett a polgárháború és a nélkülözés. De még mindig korántsem teszünk meg mindent annak érdekében, hogy ezeket az erőket rendszeresen és kitartóan alsóbbrendű munkáról áthelyezzük magasabbrendű munkára. Ezt szélesebb körben és kitartóbban lehet és kell megtenni. Egyes funkcionáriusokat le lehet és le is kell váltani a központi munkáról és mint kerületi vagy *voloszty*-vezetőket helyi munkára kell küldeni, hogy ott az *egész* gazdasági munkát

a maga *egészében mintaszerűen* megszervezzék; ez óriási haszonnal fog járni és ők az *egész állam szempontjából* fontosabb munkát végeznek majd, mint egyik-másik központi funkció betöltésével. Mert ennek a dolognak mintaszerű megszervezése a további munkaerők kinevelésének valóságos melegágya lesz, és olyan követendő példaként fog szolgálni, amelyet aránylag már nem lesz nehéz átvenni, mi pedig a központból elősegíthetjük azt, hogy a mintaszerű példa „átvétele" mindenütt nagy arányokban folyjon és kötelező legyen.

A mezőgazdaság és az ipar közötti „forgalomnak" a terményadó lerovása után megmaradt feleslegek és a kis-, főleg kézművesipar alapján történő fejlesztése lényegénél fogva önálló, hozzáértő és okos *kezdeményezést* követel a *helyi erőktől*, s ezért jelenleg a kerületi és voloszty-munka mintaszerű megszervezése állami szempontból egészen kivételes jelentőségű. Katonai téren, például a legutóbbi lengyel háborúban, mertünk eltérni a bürokratikus hierarchiától, mertünk „degradálni" és mertük a köztársaság Forradalmi Katonai Tanácsának egyes tagjait (magas, központi tisztségük meghagyásával) alacsonyabb beosztásba áthelyezni. Miért ne helyezhetnök most át az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság egyes tagjait vagy a kollégiumi tagokat vagy más magasállású elvtársakat akár kerületi, akár voloszty-munkára? Csak nem „bürokratizálódtunk" el annyira, hogy ezen „megütköznénk"? S nálunk tucatjával akadnak olyan központi funkcionáriusok, akik szívesen vállalkoznak ilyen munkára. Ezáltal az egész köztársaság gazdasági építése igen sokat nyer, a mintaszerű volosztyok vagy mintaszerű kerületek pedig nemcsak igen nagy szerepet, de egyenesen döntő, történelmi szerepet fognak betölteni.

Mellesleg. Mint olyan apróságot, melynek mégis van jelentősége, meg kell említeni azt a körülményt, hogy a spekuláció elleni harc kérdésének elvi beállításán változtatni kell. A „szabályszerű" kereskedelmet, amely nem vonja ki magát az állami ellenőrzés alól, támogatnunk kell, az ilyen kereskedelem fejlődése számunkra előnyös. Ámde a spekulációt *nem lehet* megkülönböztetni a „szabályszerű" kereskedelemtől, ha a spekulációt politikai-gazda-

ságtani értelemben vesszük. A szabadkereskedelem nem egyéb, mint kapitalizmus, a kapitalizmus pedig nem egyéb, mint spekuláció — nevetséges volna efölött szemet hunyni.

Tehát mi a teendő? Mondjuk ki, hogy büntetlenséget biztosítunk a spekulációnak?

Nem. A spekulációról szóló valamennyi törvényt felül kell vizsgálni és át kell dolgozni, s ki kell mondani, hogy mindenféle lopás és az *állami ellenőrzésnek, felügyeletnek, nyilvántartásnak* mindennemű közvetlen vagy közvetett, nyilt vagy leplezett *megkerülése* büntetendő (s a valóságban az előző gyakorlatnál sokkalta nagyobb szigorral üldözendő). A kérdésnek csakis ilyen felvetésével (a Népbiztosok Tanácsában már megkezdődött a munka, azaz a Népbiztosok Tanácsa már utasítást adott arra, hogy kezdjék meg a spekulációról szóló törvények felülvizsgálását) érjük el azt, hogy a kapitalizmusnak bizonyos fokig elkerülhetetlen és számunkra szükséges fejlődését az *állam*kapitalizmus medrébe tereljük.

POLITIKAI EREDMÉNYEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

Még csak a politikai helyzetet kell legalább röviden érintenem, amint az a fentebb vázolt gazdasági viszonyokkal kapcsolatban alakult és változott.

Már mondottam, hogy gazdaságunk alapvonásai 1921-ben ugyanazok, mint 1918-ban voltak. A parasztság helyzete, amely a háború és a blokád következtében amúgyis rendkívül súlyos volt, 1921 tavaszán — főleg a rossz termés és a jószághullás miatt — a végletekig kiéleződött. A súlyos helyzet politikai ingadozásokra vezetett, amelyek, általánosságban szólva, a kistermelő „természetéhez" tartoznak. Ezeknek az ingadozásoknak legkirívóbb kifejezése a kronstadti lázadás volt.

A kronstadti eseményekben éppen a kispolgári elemek ingadozása a legjellegzetesebb. Nagyon kevés itt a teljesen kialakult, világos és határozott mozzanat. Zavaros jelszavak: „szabadság", „szabadkereskedelem", „felszabadulás", „Szovjeteket bolsevikok nélkül", vagy új szovjet-

választások, vagy szabadulás a „pártdiktatúra" alól és így tovább és így tovább. Mind a mensevikek, mind az eszerek „magukénak" vallják a kronstadti megmozdulást. Viktor Csernov futárt küld Kronstadtba: a futár javaslatára Valk mensevik, az egyik kronstadti vezető, az *„alkotmányozó gyűlés"* mellett szavaz. Egy pillanat alatt, mondhatnók, szikratávirati gyorsasággal, az egész fehérgárdista társaság talpon van *„Kronstadtért"*. Kronstadtban fehérgárdista katonai szakemberek és nemcsak Kozlovszkij, de számos szakember kidolgozzák az oranienbaumi partraszállás tervét, s ez a terv megijesztette az ingadozó mensevik, eszer és pártonkívüli tömeget. Ötvennél több külföldi fehérgárdista orosz ujság őrült energiával folytat kampányt *„Kronstadtért"*. Nagybankok, a finánctőke erői gyüjtést rendeznek Kronstadt támogatására. A burzsoázia és a földbirtokosok okos vezére, a kadetpárti Miljukov, türelmesen magyarázza a tökkelütött Viktor Csernovnak közvetlenül (és a Kronstadttal való kapcsolatuk miatt a petrográdi börtönben ülő Dan és Rozskov mensevikeknek közvetve), hogy nincs értelme sietni az alkotmányozó gyűléssel, hogy *állást lehet foglalni és állást is kell foglalni a Szovjethatalom mellett — csakhogy bolsevikok nélkül.*

Persze, nem nehéz okosabbnak lenni az olyan öntelt fajankóknál, mint Csernov, ez a kispolgári frázishős, vagy mint Martov, a „marxizmus" álarcát öltő nyárspolgári reformizmus lovagja. Tulajdonképpen nem is az a dolog lényege, hogy Miljukov egyénileg okosabb, hanem az, hogy a nagyburzsoázia pártvezére osztályhelyzeténél fogva világosabban látja és jobban megérti a dolog osztálytartalmát és a politikai összefüggéseket, mint a kispolgárság vezérei, a Csernovok és a Martovok. Mert a burzsoázia valóban osztályerő, amely a kapitalizmus alatt feltétlenül uralkodik mind a monarchiában, mind a lehető legdemokratikusabb köztársaságban és ugyancsak feltétlenül élvezi az egész világ burzsoáziájának támogatását. Ezzel szemben a kispolgárság, *azaz* a II. Internacionále és a „kétésfeles" Internacionále hősei a dolog gazdasági lényegénél fogva csupán az osztályerőtlenség kifejezői lehetnek — ez az oka ingadozásaiknak, frázisaiknak, tehetetlenségüknek. 1789-ben a kispolgárok még nagy forradalmárok lehettek;

1848-ban nevetségesek és szánalmasak voltak; 1917—1921-ben pedig — tényleges szerepük szerint — a reakció undorító cinkosai, közvetlen lakájai, akárhogy hívják is őket, Csernovoknak és Martovoknak-e, vagy Kautskyknak, MacDonaldoknak és így tovább és így tovább.

Martov, aki berlini folyóiratában kijelenti, hogy Kronstadt nemcsak mensevik jelszavak jegyében zajlott le, hanem bebizonyította azt is, hogy lehetséges olyan bolsevikellenes mozgalom, amely nem szolgálja teljesen a fehérgárdisták, kapitalisták és földbirtokosok érdekeit, példaképe az önmagába szerelmes nyárspolgári Nárcisznak. Egyszerűen húnyjunk szemet ama tény fölött, hogy a kronstadtiakat valamennyi igazi fehérgárdista üdvözölte, és hogy a bankok útján gyüjtést rendeztek Kronstadt támogatására! A Csernovokkal és Martovokkal szemben Miljukovnak van igaza, mert elárulja a fehérgárdisták *valódi* erejének, a kapitalisták és földbirtokosok erejének *valódi* taktikáját: támogassunk bárkit, még az anarchistákat is, támogassunk bármiféle Szovjethatalmat, *csak* döntsük meg a bolsevikokat, *csak* hozzuk létre a *hatalom eltolódását!* Mindegy, hogy a hatalom jobbra vagy balra, a mensevikek felé vagy az anarchisták felé tolódik-e el, csak a bolsevikok kezéből vegyék el a hatalmat; a többit — a többit „mi", Miljukovok, „mi", kapitalisták és földbirtokosok „magunk" elintézzük, az anarchistákat, a Csernovokat, a Martovokat majd kipofozzuk, ahogy elintéztük Szibériában Csernovot és Majszkijt, ahogy elintéztük Magyarországon a magyar Csernovokat és Martovokat, ahogy elintéztük Németországban Kautskyt, Bécsben Friedrich Adlert és Társait. Az igazi burzsoázia, amely érti a dolgát, minden forradalomban, minden országban nem egyszer, de százszor rászedte és elkergette ezeket a nyárspolgári Nárciszokat — mensevikeket, eszereket, pártonkívülieket. Ezt a történelem bebizonyította. Ezt tények igazolják. A Nárciszok fecsegni fognak. A Miljukovok és a fehérgárdisták pedig cselekedni fognak.

Miljukovnak teljesen igaza van abban, hogy „csak csússzék ki a hatalom a bolsevikok kezéből, egészen mindegy, hogy kissé jobbra, vagy kissé balra fog-e eltolódni, a többi majd magától adódik". Ez olyan osztályigazság,

amelyet a világ forradalmainak története, a középkor óta az újkor sokévszázados története igazol. A szétforgácsolt kistermelőt, a parasztot gazdaságilag *és politikailag* vagy a burzsoázia egyesíti (ez mindig így volt a kapitalizmus alatt, minden országban, az újkor minden forradalmában, s mindig így is lesz a kapitalizmus alatt), vagypedig a proletariátus (így volt ez kezdetleges formában egészen rövid ideig az újkori történelem néhány legnagyobb forradalmának legmagasabb fejlődési fokán; így volt ez fejlettebb formában Oroszországban az 1917—1921-es években). „Harmadik útról", „harmadik erőről" csak önmagukba szerelmes Nárciszok fecseghetnek és ábrándozhatnak.

A bolsevikok óriási munkával, kétségbeesett harcban kikovácsolták a proletariátus kormányzásra képes élcsapatát, megteremtették és megvédték a proletariátus diktatúráját, s Oroszországban négy év tapasztalatai és gyakorlata után napnál világosabbá lettek az osztályerőviszonyok. Az egyedül forradalmi osztály acélkemény, megedzett élcsapata, az ingadozó kispolgári ösztönös erők, és a külföldön bujkáló Miljukovok, kapitalisták, földbirtokosok, akiket az egész világ burzsoáziája támogat. A dolog napnál világosabb. Csakis ezek aknáznak ki, csakis ezek aknázhatnak ki bármely „hatalmi eltolódást".

1918-ban írt idézett brosúrámban ezt kereken megmondtam: a „főellenség" — „a kispolgári ösztönösség". „Vagy alárendeljük a *mi* ellenőrzésünknek és nyilvántartásunknak ezeket a kispolgári erőket, vagypedig ezek elkerülhetetlenül és múlhatatlanul megdöntik a munkáshatalmat, mint ahogy megdöntötték a forradalmat a Napóleonok és a Cavaignacok akik éppen ebből a kistulajdonosi talajból nőttek ki. Így áll a kérdés. Csakis így." (Az 1918 május 5-i brosúrából, lásd fentebb[83].)

Minden meglevő orosz és nemzetközi osztályerő teljesen világos és józan számbavétele, továbbá az ebből következő vaserély, szilárdság, határozottság és határtalan önfeláldozás a harcban — ez a mi erőnk. Sok az ellenségünk, de szét vannak forgácsolódva, vagy maguk sem tudják, mit akarnak (mint a kispolgárok, a Martovok és Csernovok, a pártonkívüliek, az anarchisták egytől-egyig). Mi viszont egységbe forrottunk — egymással közvetlenül

és a világproletariátussal közvetve; mi tudjuk, mit akarunk. Ezért vagyunk legyőzhetetlenek világméretekben, bár ez egyáltalán nem zárja ki, hogy egyes proletárforradalmak hosszabb vagy rövidebb időre vereséget szenvedjenek.

A kispolgári ösztönösséget nem hiába hívják ösztönösségnek, mert hiszen ez tényleg rendkívül formátlan, meghatározatlan és öntudatlan valami. A kispolgárság Nárciszai azt hiszik, hogy az „általános választójog" egészen megváltoztatja a kistermelő természetét a kapitalizmusban, a valóságban azonban az általános választójog az egyház, a sajtó, az iskola, a rendőrség, a katonai nevelés, a gazdasági elnyomás ezernyi formája útján a burzsoáziát *segíti* abban, hogy *alárendelje magának* a szétforgácsolt kistermelőket. A pusztulás, a nyomor, a helyzet nehézsége ingadozásokra vezet: ma a burzsoázia mellett, holnap a proletariátus mellett vannak. Csakis a proletariátus megacélozódott élcsapata képes arra, hogy szilárdságát megőrizze és az ingadozásoknak ellenálljon.

Az 1921-es tavaszi események újra megmutatták az eszerek és mensevikek szerepét: segítenek az ingadozó kispolgári erőknek abban, hogy eltántorodjanak a bolsevikoktól, hogy megvalósítsák a „hatalom eltolódását" a kapitalisták és a földbirtokosok javára. *A mensevikek és eszerek most megtanulták, hogy „pártonkívülieknek" mázolják át magukat.* Ez teljesen bebizonyosodott. S ezt csak az ostobák nem látják, csak azok nem értik még most sem, hogy nem hagyhatjuk magunkat becsapni. A pártonkívüliek konferenciái nem fétisek. Ezek a konferenciák értékesek, ha segítségükkel közelebb kerülünk a még érintetlen tömegekhez, a politikán kívülálló dolgozó milliók rétegeihez, de ártalmasak, ha „pártonkívülieknek" álcázott mensevikek és eszerek számára szolgálnak szószékül. Az ilyen emberek a lázadást támogatják, a fehérgárdistáknak segítenek. A nyilt és a pártonkívülieknek álcázott mensevikeknek és eszereknek egyaránt börtönben a helyük (vagy pedig a külföldi folyóiratoknál, a fehérgárdisták mellett; Martovot szíves-örömest engedtük külföldre), de nem a pártonkívüliek konferenciáján. Arra, hogy a tömegek hangulatát megismerjük, hogy közelebb kerüljünk hoz-

zájuk, más módokat találhatunk és kell is találnunk. Aki parlamentarizmusdit, alkotmányozó gyűlésesdit, pártonkívüli konferenciásdit akar játszani, az csak menjen külföldre, csak menjetek oda Martovhoz, volt szerencsénk, élvezzétek csak a „demokrácia" gyönyörűségeit, kérdezzétek meg a Vrangel-katonáktól, hogy milyen gyönyörűség az a „demokrácia". Nekünk azonban nincs időnk arra, hogy „konferenciákon" „ellenzékesdit" játsszunk. A világburzsoázia vesz körül bennünket, amely lesi az ingadozás minden pillanatát, hogy visszaküldhesse az „övéit", hogy visszaállíthassa a földbirtokosok és a burzsoázia uralmát. Mi a nyílt és a „pártonkívülieknek" álcázott mensevikeket és eszereket egyaránt börtönben fogjuk tartani.

Minden eszközzel arra fogunk törekedni, hogy szorosabb kapcsolatot teremtsünk a politikától eddig érintetlen dolgozó tömegekkel, de nem fogunk olyan eszközöket alkalmazni, amelyek szabad teret engednek a mensevikeknek és a szociálforradalmároknak, *szabad teret engednek a Miljukovnak kedvező ingadozásoknak.* Különösen igyekezni fogunk a pártonkívüliek százait bevonni a szovjet munkába, elsősorban a gazdasági munkába, az igazi pártonkívülieket a tömegből, az egyszerű munkások és parasztok soraiból, nempedig azokat, akik pártonkívülieknek „álcázták" magukat, hogy a Miljukov számára oly hasznos mensevik és eszer utasításokat szajkózzák. Nálunk a pártonkívüliek százai és ezrei dolgoznak, köztük igen sokan igen fontos felelős állásokban. Jobban kell ellenőrizni a munkájukat. Újabb ellenőrzés céljából még több, ezer meg ezer egyszerű dolgozót kell bevonni a munkába, ki kell őket próbálni és a gyakorlati próba alapján, rendszeresen és következetesen, százával magasabb állásokba kell előléptetni őket.

Kommunistáink még mindig kevéssé értik valódi kormányzási feladatukat: nem arra kell törekedniök, hogy „maguk" végezzenek el „mindent", hogy beleszakadjanak a munkába anélkül, hogy a végére jutnának, hogy egyszerre húsz dologba kezdve, egyet se fejezzenek be, hanem arra, hogy száz meg száz munkatársuk munkáját ellenőrizzék, hogy megszervezzék a munka ellenőrzését alul-

ról, vagyis az igazi tömegek által; *irányítaniok kell* a munkát és *tanulniok* azoktól, akiknek tudásuk van (a szakemberektől), és akiknek nagy tapasztalataik vannak a nagyüzemű gazdaság megszervezésében (a kapitalistáktól). Az okos kommunista nem riad vissza attól, hogy katonai szakembertől tanuljon, bár a katonai szakemberek kilenctizedrésze minden kínálkozó alkalommal kész árulásra. Az okos kommunista nem riad vissza attól, hogy kapitalistától tanuljon (egyre megy, hogy ez a kapitalista koncessziós nagykapitalista-e, vagy bizományos kereskedő, vagy pedig szövetkezeti kiskapitalista stb.), bár a kapitalista sem különb a katonai szakembernél. A Vörös Hadseregben megtanultuk, hogyan kell nyakoncsípni az áruló katonai szakembereket, hogyan kell kiválasztani azokat, akik becsületesek és lelkiismeretesek, és hogyan kell általában ezer meg ezer katonai szakembert felhasználni. Ugyanazt megtanuljuk (megfelelő formában) a mérnökök és tanítók tekintetében — bár ezt sokkal roszszabbul csináljuk, mint a Vörös Hadseregben (ahol Gyenyikin és Kolcsak ugyancsak nógattak minket, arra kényszerítettek, hogy gyorsabban, serényebben, okosabban tanuljunk). Meg fogjuk tanulni ugyanezt (megintcsak megfelelő formában) a bizományos kereskedők, az államnak dolgozó bevásárlók, a szövetkezeti kiskapitalisták, a koncessziós vállalkozók stb. tekintetében.

A munkás- és parasztttömegek helyzetén azonnal javítanunk kell. Ezt elérjük, ha új erőket, köztük pártonkívülieket is hasznos munkába állítunk be. Ebben segítségünkre lesz a terményadó és számos ezzel kapcsolatos intézkedés. Ezzel elvágjuk a kistermelő elkerülhetetlen ingadozásainak gazdasági gyökerét. Ami pedig a politikai ingadozásokat illeti, amelyek csak Miljukov malmára hajtják a vizet, azok ellen kíméletlenül harcolni fogunk. Sok az ingadozó. Mi kevesen vagyunk. Az ingadozók nem egységesek. Mi egységesek vagyunk. Az ingadozók gazdaságilag nem önállóak. A proletariátus gazdaságilag önálló. Az ingadozók nem tudják, mit akarnak: akarnának is, meg nem is, és Miljukov sem engedi. Mi viszont tudjuk, mit akarunk.

És ezért győzni fogunk.

ÖSSZEFOGLALÁS

Foglaljuk össze a mondottakat.

A terményadó nem egyéb, mint áttérés a hadikommunizmusról a helyes szocialista termékcserére.

A rendkívüli pusztulás, amelyet az 1920-as rossz termés még súlyosbított, halaszthatatlanul szükségessé tette ezt az áttérést, mivel a nagyipar gyors helyreállítására nem volt lehetőség.

Ebből következik, hogy elsősorban a parasztok helyzetét kell megjavítani. Ennek eszközei: a terményadó, a mezőgazdaság és az ipar közötti áruforgalom fejlesztése, a kisipar fejlesztése.

Az áruforgalom — szabadkereskedelem, kapitalizmus. Ez annyiban hasznos, amennyiben segíteni fog a kistermelő szétforgácsoltsága és, bizonyos mértékben, a bürokratizmus elleni harcunkban. A mértéket a gyakorlat, a tapasztalat fogja megállapítani. A proletárhatalomnak itt nincs mitől tartania, amíg a proletariátus szilárdan kezében tartja a hatalmat, amíg szilárdan kezében tartja a közlekedést és a nagyipart.

A spekuláció elleni harcot a lopások, az állami felügyelet, nyilvántartás és ellenőrzés kijátszása elleni harccá kell átváltoztatni. Ezzel az ellenőrzéssel a bizonyos fokig elkerülhetetlen és számunkra szükséges kapitalizmust az államkapitalizmus medrébe tereljük.

A mezőgazdaság és az ipar közötti áruforgalom élénkítése érdekében minden vonatkozásban, minden módon, erőinket nem kímélve, fejleszteni kell a vidék vállalkozó kedvét, kezdeményezését, önállóságát. Ezen a téren tanulmányozni kell a gyakorlati tapasztalatokat. Arra kell törekedni, hogy ez a gyakorlat minél változatosabb legyen.

Támogatni kell a kisipart, amely a paraszti mezőgazdaságot szolgálja és elősegíti annak felemelkedését; támogatni kell bizonyos mértékben állami nyersanyagkiutalásokkal is. A legnagyobb bűn — feldolgozatlanul hagyni a nyersanyagot.

A kommunistáknak nem szabad visszariadniok attól, hogy a burzsoá szakemberektől, többek közt a kereskedőktől, a szövetkezeti kiskapitalistáktól és a kapitalistáktól is

„tanuljanak". Más formában, de lényegileg ugyanúgy kell tanulnunk tőlük, mint ahogy a katonai szakemberektől tanultunk, mégpedig eredményesen. A „tanulás" eredményeinek ellenőrzésénél csakis a gyakorlati tapasztalatok legyenek mérvadók: dolgozz jobban, mint a melletted dolgozó polgári szakemberek; bármi módon érd el, hogy fellendüljön a mezőgazdaság, hogy fellendüljön az ipar, hogy fejlődjék a forgalom a mezőgazdaság és az ipar között. Ne kíméld a „tandíjat", ne sajnáld, ha drága is a tandíj, csak eredményes legyen a tanulás.

Mindenképpen segíteni kell a dolgozó tömegeket, közelebb kell kerülnünk hozzájuk, a dolgozó tömegekből kiválasztott pártonkívülieket százával és ezrével kell bevonni a gazdasági munkába. Azokat a „pártonkívülieket" pedig, akik a valóságban nem mások, mint divatos kronstadti-pártonkívüli mezbe bújt mensevikek és eszerek — gondosan börtönben kell tartani, vagypedig Martovhoz kell küldeni Berlinbe, hogy szabadon élvezzék a tiszta demokrácia minden gyönyörűségét, hogy szabadon folytassanak eszmecserét Csernovval, Miljukovval és a grúz mensevikekkel.

1921 április 21.

Megjelent külön brosúrában
1921 májusában.

HANGLEMEZRE FELVETT BESZÉDEK[84]

I

A TERMÉNYADÓRÓL

Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatását terményadóval helyettesítettük. Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság erről rendeletet adott ki. A rendelet végrehajtása során a Népbiztosok Tanácsa már közzétette a terményadóról szóló törvényt. Minden szovjet intézmény köteles most minél behatóbban megismertetni a parasztokkal a terményadóról szóló törvényt és megmagyarázni a jelentőségét.

Miért volt szükség arra, hogy az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatását terményadóval helyettesítsük? Azért, mert a kötelező beszolgáltatás a parasztok szempontjából túlságosan súlyos és kényelmetlen volt, s mert az 1920-as rossz termés még fokozta a paraszt nélkülözését és elszegényedését. Ezenkívül a takarmányhiány fokozta a jószág hullását, kevesebb fát szállítottak az erdőkből, kevesebbet dolgoztak azok a gyárak, amelyek a paraszt gabonájáért különböző termékeket adnak cserébe. A munkás-paraszt hatalomnak olyan intézkedéseket kellett hoznia, amelyek azonnal segítenek a parasztok súlyos helyzetén.

A terményadó majdnem a fele a kötelező beszolgáltatásnak: gabonában például 240 millió pud 423 millió helyett. Az adó nagyságát minden egyes paraszt előre, vagyis már tavasszal pontosan megtudja. Így kevesebb visszaélés lesz az adó behajtásánál. A parasztnak így

inkább érdekében lesz, hogy növelje vetésterületét, javítsa gazdaságát és igyekezzék növelni a terméshozamot.

Országunkat hallatlanul feldúlta a háború, először a cár háborúja, majd a polgárháború, vagyis a földbirtokosok és tőkések hadjárata a munkások és parasztok Szovjethatalma ellen. Minden erő latbavetésével talpra kell állítanunk a gazdaságot. Legelsősorban a parasztgazdaságot kell talpraállítanunk, erősítenünk és fejlesztenünk.

A terményadó elősegíti a parasztgazdaság fejlődését. A parasztok most nagyobb biztonsággal és nagyobb igyekezettel látnak hozzá a gazdálkodáshoz, s ez mindennél fontosabb.

1921. IV. 25.

N. Lenin

Először 1924-ben jelent meg.

2

A KONCESSZIÓKRÓL ÉS A KAPITALIZMUS FEJLŐDÉSÉRŐL

A Szovjethatalom meghív külföldi tőkéseket, akik koncessziókat óhajtanak kapni Oroszországban.

Mik azok a koncessziók? Az állam szerződése egy tőkéssel, aki elvállalja, hogy megszervez vagy tökéletesít valamely iparágat (például megszervezi a fakitermelést és a fausztatást, a szén, az ásványolaj, az érc stb. kitermelését), s ennek fejében a termelt áru egy részét átengedi az államnak, a másik részét pedig nyereségként megkapja.

Vajjon helyesen jár-e el a Szovjethatalom, amely elkergette az orosz földbirtokosokat és tőkéseket, most pedig külföldieket hív meg? Helyesen, mert ha a munkásforradalom más országokban elodázódott, nekünk vállalnunk kell bizonyos áldozatokat, csakhogy elérjük a munkások és a parasztok helyzetének gyors, sőt azonnali javulását. Az áldozatok abban állnak, hogy mi néhány év folyamán jónéhány millió pud értékes terméket adunk a tőkésnek, a munkások és a parasztok helyzetének javulása pedig abban áll, hogy nyomban kapunk további ásványolajat, petróleumot, sőt szenet, mezőgazdasági szerszámokat stb. Nincs jogunk lemondani a munkások és a parasztok helyzetének azonnali megjavításáról, mert erre szükség van akkor, amikor ennyire elszegényedtünk, s az említett áldozatok nem fogják vesztünket okozni.

Nem veszélyes-e tőkések meghívása, nem jelenti-e ez a kapitalizmus fejlesztését? — De igen, ez a kapitalizmus fejlesztését jelenti, ez azonban nem veszélyes, mert a hatalom a munkások és a parasztok kezében marad, a földbirtokosok és a tőkések tulajdonát pedig nem állítjuk vissza. A koncesszió a bérleti szerződés egy fajtája.

A tőkés az állami tulajdon egy részének bérlőjévé válik, szerződéses alapon, meghatározott időre, de nem válik tulajdonossá. A tulajdon az államé marad.

A Szovjethatalom ügyel arra, hogy a tőkés bérlő a szerződést betartsa, hogy a szerződés előnyös legyen számunkra, hogy a munkások és a parasztok helyzete javuljon. Ilyen feltételek mellett a kapitalizmus fejlődése nem jelent veszélyt, a munkásoknak és a parasztoknak pedig megvan belőle az a hasznuk, hogy a termékek mennyisége növekszik.

1921. IV. 25.

N. Lenin

Először 1924-ben jelent meg.

3

A FOGYASZTÁSI ÉS TERMELŐSZÖVETKEZETEKRŐL

Fogyasztási szövetkezetnek a munkások és parasztok olyan egyesülését nevezzük, melynek célja a tagjai számára szükséges termékek beszerzése és elosztása. Termelőszövetkezetnek a kisföldművelők vagy kézművesek egyesülését nevezzük, melynek célja különféle termékek, mind mezőgazdasági (például zöldségfélék, tejtermékek stb.), mind pedig nem mezőgazdasági (különféle iparcikkek, fa-, vas-, bőráruk stb.) cikkek termelése és értékesítése.

Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítése lehetővé teszi, hogy a parasztok a gabonafelesleggel maguk rendelkezzenek és szabadon cseréljék be ezeket a feleslegeket különféle termékekre.

A termelőszövetkezetek elő fogják segíteni a kisipar fejlődését, s a kisipar növelni fogja a parasztok számára szükséges áruk mennyiségét, amelyekhez nagyobbrészt sem hosszú vasúti szállításra, sem nagy gyártelepekre nincs szükség. Minden eszközzel támogatni és fejleszteni kell a termelőszövetkezeteket, minden segítséget meg kell nekik adni — ez kötelessége a párt- és szovjetfunkcionáriusoknak, mert ezzel egycsapásra könnyítünk a parasztságon és javítunk helyzetén. S a munkás-paraszt államban most elsősorban a parasztság életének és gazdaságának a javulásától függ a népgazdaság fellendülése és helyreállítása.

A fogyasztási szövetkezeteket szintén támogatni és fejleszteni kell, mert a fogyasztási szövetkezetek biztosítják a termékek gyors, helyes és olcsó elosztását. A szovjet

hatóságoknak csak az a kötelességük, hogy ellenőrizzék a szövetkezetek tevékenységét, nehogy csalások legyenek, nehogy eltitkoljanak valamit az állam előtt, nehogy visszaélések legyenek, semmiesetre sem szabad azonban zaklatniok a szövetkezeteket, hanem minden eszközzel segíteniök és támogatniok kell őket.

A megírás ideje: 1921 április 25.
Először 1924-ben jelent meg.

KRZSIZSANOVSZKIJ ELVTÁRSNAK, ÁLLAMI TERVBIZOTTSÁG ELNÖKSÉGE

Valami egységes állami gazdasági terv nálunk egyelőre még nemigen érezhető. Az a törekvés van túlsúlyban, hogy az égvilágon mindent „fellendítsünk", a gazdaság valamennyi ágát, sőt, a kapitalizmustól ránkmaradt minden üzemet.

Az Állami Tervbizottság úgy szervezze meg a munkát, hogy legalábbis a termés betakarításáig kidolgozza az egységes állami gazdasági terv alapjait a legközelebbi időszakra, egy vagy két évre.

A kiinduló pont az élelmezés legyen, mert éppen itt van a töméntelen nehézség gyökere. Kíséreljék meg az egységes állami gazdasági tervet erre a három eshetőségre kidolgozni: az állam egy évben (1) 200; (2) 250 és (3) 300 millió pud gabonával rendelkezik (1921. IX. 1. — 1922. IX. 1.). Ha túlságosan nagy nehézségekbe ütközne a három eshetőség teljes kiszámítása, akkor talán racionálisabb lesz egy részletes számításra szorítkozni 250 millió pud betakarítása esetére, a többletet (300—250) pedig tartaléknak tekintjük az ínséges napokra, s a jelentős gabonahiány esetére (200 millió pud) csak hozzávetőleges számításokat végezni (ennyit meg ennyit kell külföldről behozni; ennyit meg ennyit általában „megtakarítani" az iparban, a közlekedésben, a hadseregben stb.).

Tegyük fel, az állami gabonakészlet mennyisége ennyi meg ennyi. Levonás — tartalék háború esetére, vasúti közlekedési zavarok esetére stb.

Azután következik a fűtőanyag. A várható mennyiség: -tól -ig. Az ehhez szükséges élelmiszer minimuma és maximuma. Milyen lehetőség van arra, hogy a fűtőanyag-

ellátást ilyen meg ilyen fokra növeljük a gabonakészletek ilyen meg ilyen növelése esetén.

A fűtőanyagmegtakarítás lehetősége, ha a termelést a néhány legjobb üzemben összpontosítjuk, ennyi meg ennyi. Ezt ki kell számítani. Ezzel kapcsolatban ki kell számítani, mennyi élelmet lehet megtakarítani a szükségtelen vagy nem feltétlenül szükséges üzemek bezárásával és a munkások áthelyezésével (hova? lehetséges-e az áthelyezés? ha nem, minimális feladatként ki kell tűzni ezeknek a munkásoknak csökkentett fejadaggal való ellátását).

Fűtőanyagmegtakarítás a takarékosság jutalmazása, a felhasználás ellenőrzésének fokozása útján. Az ilyen megtakarítás hozzávetőleges kiszámítása, ha vannak bizonyos támpontjaink.

A hadsereg (külön a hajóhad, amelyre vonatkozóan külön ki kell számítani a hajóhadnak és a vele kapcsolatos kiadásoknak a maximális megszorítását, csaknem felszámolását). A kalkuláció 1,6 millió 1921. IX. 1-ére, azután feltételes kalkuláció ennek az összegnek a felére.

Szovjet hivatalnokok. Létszám. 25%-os, 50%-os létszámcsökkentés lehetősége. A (jelenlegi állományból feltétlenül szükséges) negyedrész jutalmazása az összlétszám csökkentése érdekében. Ezt a kérdést — a megmaradó negyedrész (vagy harmadrész, vagy 50 százalék) jutalmazását a fogyasztók számának csökkentése érdekében (és a fűtőanyagfelhasználás csökkentése érdekében, akár úgy, hogy például bevezetjük a három műszakot, és úgy, hogy három vállalatból kettőt bezárunk) különös gonddal kell megvizsgálni, rendkívüli fontosságára való tekintettel.

Az ipart néhány csoportra, lehetőleg minél kevesebb főcsoportra kell felosztani. Víz- és villanyművek. A minimális szükségletek fedezésére szükséges minimum: α) termelő fogyasztás; β) személyes fogyasztás. Kalkuláció egy bizonyos számú főcsoport alapján (esetleg olymódon, hogy a részletmunkát kiadják egyes iparágak vagy egyes vidékek és városok szerint külön albizottságoknak vagy külön helyi meghatalmazottaknak vagy a kormányzósági statisztikai hivataloknak stb.) — annak kiszámítása, hány nagyüzembe lehet összpontosítani az egész ter-

melést és hányat lehet bezárni. Ez kétségtelenül igen fontos kérdés, mely különösen gondos tanulmányozást igényel: először, tisztán statisztikai szempontból (vizsgáljuk meg az 1920-as adatokat, s lehetőleg az 1918—1919-es adatokat is; kivételképpen egyes esetekben támpontot nyujthatnak a háború előtti statisztikai adatok is); másodszor, gazdasági szempontból, a következő speciális feladat megoldása céljából:

nem lehetne-e azoknak a feleslegessé váló városi és ipari munkásoknak a részére, akiket az államnak különben nem kellene ellátnia és akiket a városban nem lehet más munkára felhasználni, időlegesen, egy-két évre, munkát találni a gabonatermelő vidékeken, azzal a feltétellel, hogy munkájukkal a vidék földművelő lakosságának szükségleteit fogják kielégíteni?

Továbbá, az ipar után, az építőipar feltétlen különválasztásával, a közlekedés következik (talán ezt az ipar elé kell helyezni?) és külön a villamosítás.

Stb.

A számításokat először, ha csak nagy vonásokban is, csak hozzávetőleg, de feltétlenül rövid időn belül, egy, maximum két hónap alatt, el kell végezni, — mármint az általános helyzetre, az évi élelmiszer- és fűtőanyagmennyiség felhasználására vonatkozó számításokat. Azután ezt a durván felvázolt tervet majd részletesen kidolgozzuk, kijavítjuk, módosítjuk, csak feltétlenül a megjelölt legrövidebb időn belül legyen meg alapvető tervünk, akárcsak egészen nagy vonásokban is egy évre (vagy esetleg külön az év négy negyedére, vagy három harmadára 1921. IX. 1—1922. I. 1.; 1922. I. 1—V. 1.; 1922. V. 1—IX. 1.).

Feltétlenül szükséges az állandó összehasonlítás az 1920-as évvel. Sok számítást talán éppen úgy lehet és kell elvégezni, hogy az 1920-as adatokat és az 1921—1922. évi „perspektívákat" összehasonlító statisztikai és gazdasági szempontból tanulmányozzuk.

Kérem az Állami Tervbizottság Elnökségét, hogy javaslatomat egyelőre ne terjessze az Állami Tervbizottság plénuma elé, hanem közölje velem az elnökség többségének,

valamint egyes tagjainak véleményét erre a levélre vonatkozólag.

V. Uljanov (Lenin)
a Munka és Honvédelem Tanácsának
elnöke

1921. V. 14.

P. S. 1) Különleges figyelmet kell fordítani a gabonára kicserélhető cikkeket termelő iparra, hogy így csere útján az országon belül gabonához jussunk. Ezt az ipart mindenesetre külön kell választani, hogy pontos választ kapjunk arra a kérdésre: nem lehet-e, ha általában gabonahiány van, bizonyos élelmiszer- és fűtőanyagmennyiséget bizonyos iparág vagy bizonyos üzemek rendelkezésére bocsátva, bizonyos mennyiségű áruhoz jutni és ezért az áruért cserébe bizonyos mennyiségű gabonát beszerezni. Ezt a feltételes kalkulációt előre el kell végezni, hogy bizonyos esetekben az aratás után felhasználhassuk.

2) Próbálják meg különválasztani és felsorolni: (a) azokat az üzemeket (a munkások számának megjelölésével), amelyekre az államnak feltétlenül szüksége van, és (b) azokat az üzemeket — a bennük dolgozó munkások számának megjelölésével —, amelyek a tradíciónak, a megszokottságnak köszönhetik létüket, valamint annak, hogy a munkások idegenkednek foglalkozásuk és lakhelyük megváltoztatásától stb., és amelyeket a racionális gazdálkodás szempontjából, továbbá az iparnak a több műszakban dolgozó, kisszámú, de legjobb üzemben való összpontosítása szempontjából be kellene zárni. Mindkét kategória általános eredményei. Kalkuláció a fejadag csökkentésére a második kategóriában, hogy ezzel az ilyen üzemek felszámolására serkentsünk.

Először 1923-ban jelent meg.

A MUNKA ÉS HONVÉDELEM TANÁCSÁNAK UTASÍTÁSA A HELYI SZOVJET INTÉZMÉNYEKNEK[85]

TERVEZET

A Szovjet Köztársaság legsürgősebb feladata a termelőerők helyreállítása, a mezőgazdaság, az ipar és a közlekedés fellendítése. Az imperialista háború mindenütt olyan mérhetetlenül nagy pusztulást és nyomort idézett elő, hogy világszerte gazdasági válság tombol, s a gazdaság helyreállítása rendkívüli nehézségekbe ütközik és hosszú évekig elhúzódik még azokban az előrehaladott országokban is, amelyek a háború előtt jóval fejlettebbek voltak, mint Oroszország, s hasonlíthatatlanul kevesebbet szenvedtek a háborútól. És ez a helyzet sok „győztes" országban is, jóllehet ezeket szövetségi kötelékek fűzik a leggazdagabb kapitalista országokhoz, és óriási sarcot szednek a legyőzött, a függő és a gyarmati országoktól.

Érthető, hogy az elmaradott Oroszországnak, amely nemcsak az imperialista háborút küzdötte végig, hanem a földbirtokosok és tőkések által a világburzsoázia segítségével a munkásokra és parasztokra ráerőszakolt több mint hároméves polgárháborút is, gazdasága helyreállítása során mérhetetlenül nagyobb nehézségekkel kell megbirkóznia. Az 1920-as súlyos aszály, a takarmányhiány és a jószág hullása elviselhetetlenül súlyossá tette a parasztgazdaság helyzetét.

Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság által kiadott törvény értelmében az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása helyett bevezettük a terményadót[86]. A földművelőnek joga van arra, hogy feleslegét bármilyen cikkre szabadon becserélhesse. A Népbiztosok Tanácsának rendelete megállapította az adókulcsot. Az adó

körülbelül fele a kötelező beszolgáltatásnak. A Népbiztosok Tanácsa új szövetkezeti törvényt adott ki, amely a mezőgazdasági termékfeleslegek szabad cseréjével kapcsolatban kibővíti a szövetkezetek jogait.

E törvényekkel igen sokat tettünk annak érdekében, hogy a parasztgazdaság helyzete máris javuljon, hogy a parasztnak nagyobb érdeke legyen a vetésterület kibővítése, valamint a földművelés és az állattenyésztés megjavítása, s hogy ugyanakkor fellendüljön és fejlődjék a helyi kisipar is, amelynek nincs szüksége nagy állami élelmiszer-, nyersanyag- és fűtőanyagkészletek beszerzésére és szállítására.

A parasztgazdaság javításában, az ipar fejlesztésében, a mezőgazdaság és az ipar közötti áruforgalom megteremtésében az önálló helyi kezdeményezés most különösen nagy jelentőségre tesz szert. Nagy lehetőségek nyílnak arra, hogy a népgazdaság helyreállítására újabb erőket, újabb energiát mozgósítsunk.

A Munka és Honvédelem Tanácsa, amely a VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszus rendelete értelmében köteles összefogni és irányítani a gazdasági népbiztosságok tevékenységét, azzal a sürgető követeléssel fordul valamennyi helyi intézményhez, hogy feszítsék meg minden erejüket és feltétlenül fejtsenek ki széleskörű tevékenységet a parasztgazdaság mindenirányú megjavítása, valamint az ipar fejlesztése érdekében, hajtsák végre szigorúan az új törvényeket, s ezzel kapcsolatban az alább ismertetett alapvető elvek és útmutatások szerint járjanak el.

Az egész ország gazdasági építésében elért sikereknek most kiváltképpen két gyakorlati fokmérője lehet: először, a terményadó gyors, teljes, állami szempontból helyesen történő beszedése; másodszor — és ez különösen fontos — az árucserében és a mezőgazdasági terményeknek ipari termékekre való kicserélésében elért siker, a mezőgazdaság és az ipar közötti áruforgalomban elért siker.

Ez a leglényegesebb, s erre azonnal és elengedhetetlenül szükség van. Ez az egész munka próbaköve, s ezzel rakjuk le ama nagy villamosítási terv megvalósításának alapjait, amely olyan méretekben és olyan technikai alapon állítja

majd helyre a nagyipart és a közlekedést, hogy véglegesen és egyszersmindenkorra leküzdjük az éhínséget és a nyomort.

100 százalékosan be kell szednünk a terményadót és azután még ugyanannyi élelmiszert kell begyűjtenünk a mezőgazdasági feleslegek és az iparcikkek szabad cseréje útján. Ez természetesen nem sikerülhet mindenütt azonnal, de legközelebbi feladatként mindannyiunknak ezt kell magunk elé tűznünk és ezt a legrövidebb időn belül meg is tudjuk valósítani, ha helyesen fogjuk fel gazdaságunk helyzetét és minden erőnket latbavetjük fellendítése érdekében. Minden egyes kormányzóság, minden egyes kerület, minden egyes területi központ, minden egyes autonóm köztársaság helyi hatóságainak és helyi intézményeinek egyesült erővel és munkájuk egybehangolásával úgy kell dolgozniok, hogy a feleslegek cseréje fellendüljön. Mutassa meg a tapasztalat, mennyire sikerül ezt a cserét fellendítenünk azáltal, hogy a nagy szocialista üzemekben növeljük az állami termékek termelését és falura szállítását; — mennyire sikerül serkentenünk és fejlesztenünk a helyi kisipart; — milyen szerepük lesz az állam által nyilvántartott szövetkezeteknek és magánkereskedelemnek, vállalkozóknak és tőkéseknek; — a helyi kezdeményezés legmesszebbmenő fejlesztése alapján minden elképzelhető módszert ki kell próbálnunk. Új feladat előtt állunk, olyan feladat előtt, amelyet még soha sehol a világon ki nem próbáltak; olyan körülmények között oldjuk meg ezt a feladatot, amikor a háború nyomában járó pusztulás folytán sem az erőforrásokat nem tudjuk pontosan számbavenni, sem azt nem tudjuk előre megállapítani, hogy milyen erőfeszítésekre képesek majd a munkások és a parasztok, akik a földbirtokosok és tőkések legyőzése érdekében hallatlanul súlyos áldozatokat hoztak. Bátrabban és szélesebb körben kell alkalmaznunk a különféle módszereket, bátrabban, különböző oldalról kell a dologhoz hozzáfognunk, a tőkének és a magánkereskedelemnek különféle mértékben kell teret engednünk, nem félve a kapitalizmus bizonyos fokú fejlesztésétől, csakhogy azonnal fellendíthessük az áruforgalmat, s ezzel feléleszthessük a mezőgazdaságot is, az ipart is, hogy a gyakorlati tapasztalatok

Проект

(1)

Наказ от СНО (Совета Труда и Обороны)
местным советским учреждениям

Первоочередной задачей Советской Республики является восстановление производительных сил, падших вследствие империалистической и гражданской войны, приведшей страну к полному разорению, крушению всех материальных основ для нормальной жизни, что во всех странах свидетельствует с неизбежностью, с силой общественных законов, о неминуемом голоде, и без немедленных мер борьбы с ним, без самого напряженного труда всех трудящихся масс по всему фронту и повсюду, всестороннего использования всех и всяких средств и запасов, организованного распределения их по всей стране, — без этого невозможно ни восстановление промышленности, ни снабжение армии, ни обеспечение населения.

Поэтому, ввиду крайней важности, которая придается на ближайшее время борьбе с голодом и путем с наименьшей затратой средств, труда и времени восстановлению транспорта, СНО постановляет:

1) Все местные советские учреждения должны немедленно приступить к выполнению всех распоряжений Центральных органов Советской власти, относящихся к борьбе с голодом, и к восстановлению транспорта.

2) Для этой цели должны быть немедленно созданы при всех местных Советах, начиная с губернских, специальные органы, состоящие из трех человек, которые должны называться „Комитетами борьбы с голодом".

Lenin. „A Munka és Honvédelem Tanácsának utasítása a helyi szovjet intézményeknek. Tervezet". — A kézirat első oldala. — 1921 május

Kisebbítve

alapján számbavehessük, milyen erőforrásai vannak az országnak és milyen úton haladhatunk a legbiztosabban a munkások és parasztok helyzetének javítása felé, a további, még nagyobb arányú és még jobban biztosított gazdasági építőmunka érdekében, a villamosítási terv megvalósítása érdekében.

Mennyit cseréltek ki a parasztok az adó után fennmaradó mezőgazdasági feleslegből a kisipar és a magánkereskedelem termékeire és mennyit az állam által szállított termékekre? — minden szovjetfunkcionáriusnak, aki a gazdasági építés frontján dolgozik, elsőrendű kötelessége, hogy ez iránt a két kérdés iránt érdeklődjék. Ezek azok a főbb irányok, amelyekben legközelebb a legnagyobb eredményeket kell elérnünk, s amelyek munkánk eredményességének fokmérői lesznek, s aztán majd megítéljük, miképpen kell előrehaladni a további feladatok felé. A gazdasági építésnek általában minden kérdését ezzel a két legközelebbi kérdéssel kell összhangba hoznunk.

A Munka és Honvédelem Tanácsa, hogy megvalósítsa ezt az összhangot s a legnagyobb mértékben serkentse a helyi kezdeményezést, az önállóságot és a munka lendületét, továbbá, hogy a helyi tapasztalat alapján és a helyi felügyeleti szervek útján ellenőrizhesse a központi apparátust és fordítva, kiküszöbölve ezzel az aktatologatást és a bürokratizmust, elrendelte (lásd külön a rendelet szövegét):

először, a gazdasági népbiztosságok helyi szerveire háruló munka összehangolása céljából mindenütt gazdasági tanácskozásokat kell bevezetni,

és másodszor, ki kell alakítani a helyi gazdasági tanácskozások helyes beszámolási rendszerét, a tapasztalatcsere, a verseny megszervezése, főleg pedig annak érdekében, hogy a helyi munka és a munka eredményei alapján ellenőrizni lehessen a központi intézmények munkamódszerének és felépítésének helyességét.

A helyi gazdasági tanácskozásokat a Munka és Honvédelem Tanácsának mintájára kell megszervezni, s ezeknek ugyanolyan viszonyban kell lenniök a helyi végrehajtó bizottságokkal, amilyenben a Munka és Honvédelem Tanácsa van a Népbiztosok Tanácsával. A Munka és Hon-

védelem Tanácsa olyan jogokkal van felruházva, mint a Népbiztosok Tanácsának bizottságai: ha a Munka és Honvédelem Tanácsának tagjait a Népbiztosok Tanácsának tagjai közül jelölik ki, akkor a két intézmény munkája teljes összhangban lesz, minden súrlódás lehetősége kiküszöbölődik, munkájuk gyors és apparátusuk egyszerű lesz, mert hiszen a Munka és Honvédelem Tanácsa nem állít fel semmiféle apparátust, hanem a hivatalok apparátusai útján végzi munkáját, s ezeknek a hivataloknak leegyszerűsítésére és összehangolására törekszik.

A kormányzósági gazdasági tanácsoknak ugyanilyen viszonyban kell lenniök a kormányzósági végrehajtó bizottságokkal: a gyakorlatban így is alakulnak a dolgok. Emellett a Munka és Honvédelem Tanácsa, amikor a területi és határterületi gazdasági tanácsok tagjait és elnökét hivatalukban megerősíti, arra törekszik, hogy figyelembe vegye a helyi funkcionáriusok tapasztalatait és semmit se hagyjon jóvá a helyi funkcionáriusokkal való megbeszélés nélkül. A területi gazdasági tanácsoknak kétségtelenül arra kell törekedniök és arra is fognak törekedni, hogy összehangolják munkájukat a kormányzósági gazdasági tanácsokkal, s a lehető legteljesebb mértékben bevonják őket munkájukba, tájékoztassák őket munkájukról, felkeltsék érdeklődésüket munkájuk iránt. Aligha volna időszerű, hogy most azonnal szabályozni próbáljuk ezt a kölcsönös viszonyt: még kevés a tapasztalat s az ilyen szabályozási kísérlet merőben bürokratikus tákolmányra vezethetne. Célravezetőbb, ha először a gyakorlatra bízzuk a kapcsolatok megfelelő formáinak kidolgozását (a Munka és Honvédelem Tanácsa körülbelül egy évig dolgozott a Népbiztosok Tanácsa mellett, anélkül hogy lényegében bármilyen alkotmánya lett volna). Inkább ne legyenek ezek a formák eleinte teljesen stabilak: a változatosság kívánatos, hasznos, sőt szükséges, hogy pontosabban tanulmányozhassuk, teljesebben hasonlíthassuk össze a kölcsönös kapcsolatok különböző rendszereit.

A kerületi és volosztyi gazdasági tanácsokat ugyanolyan alapelvek szerint kell megalakítani, de természetesen meg kell engedni az alaptípus mindenféle változatát, vagyis a végrehajtó bizottságok teljesen magukra

vállalhatják a gazdasági tanácskozások feladatait és kötelességeit, megtehetik, hogy saját „rendelkező" vagy „gazdasági" üléseiket egy fokra helyezik a gazdasági tanácskozásokkal, hogy (például a volosztyokban, olykor a kerületben is) külön bizottságokat, sőt esetleg külön személyeket bíznak meg a gazdasági tanácskozások valamennyi feladatának vagy egyes feladatainak teljesítésével és a többi és így tovább. Az alapfokú sejteknek a *falusi bizottságoknak* kell lenniök, ezek legyenek a faluban a Munka és Honvédelem Tanácsa alapszervei. A falusi bizottságok jogainak megfelelő kiterjesztéséről és a falusi Szovjetekkel való kölcsönös viszonyuk megállapításáról szóló törvényt a Népbiztosok Tanácsa már jóváhagyta és 1921. V. 28-án közzétette. A kormányzósági végrehajtó bizottságok feladata, hogy egy vagy más formában előzetesen megállapítsák az adott helység számára legmegfelelőbb szabályokat, s feltétlenül *kiterjesszék*, ne pedig szűkítsék általában a „helyi szervezetek", *különösen* pedig az alsóbb sejtek önállóságra irányuló kezdeményezésének terét.

Az ipari kerületekben és ipartelepeken a Munka és Honvédelem Tanácsának alapszervei a kerületi és üzemi bizottságok vagy az üzemvezetőségek legyenek — aszerint, hogy egy vagy több iparággal van-e dolgunk. Mindenesetre, az *egész* helyi gazdasági élet irányítása érdekében egy vagy más formában feltétlenül szükség van arra, hogy *egyesítsék* a munkát a kerületi és a volosztyi végrehajtó bizottságokkal, illetőleg a falusi bizottságokkal.

Továbbá. Igen nagy jelentősége van annak, hogy a helyi szervek munkájukról rendszeresen beszámoljanak a Munka és Honvédelem Tanácsának, mert munkánk egyik rákfenéje, hogy nem tanulmányozzuk kellőképpen a gyakorlati tapasztalatot, hogy nincs meg a kellő tapasztalatcsere, nincs meg a kellő kölcsönös ellenőrzés: a helyi szervek gyakorlati munkájuk során nem ellenőrzik kellőképpen a központ utasításait, a központ vezetősége pedig nem ellenőrzi kellőképpen a helyi szervek gyakorlati munkáját. A bürokratizmus és az aktatologatás elleni harc egyik legfontosabb eszköze az legyen, hogy ellenőrizzük, miként hajtják végre a helyi szervek a törvényeket és a központ rendeleteit, ehhez pedig a *nagy nyilvánosság* elé

kerülő beszámolókra van szükség, s itt feltétlenül nagyobb *mértékben kell bevonnunk a pártonkívülieket* és a nem hivatali személyeket. Az olyan folyóirat, mint a „Nase Hozjajsztvo", „Tver kormányzóság gazdasági tanácsának kéthetenként megjelenő lapja" (1. sz. 1921. IV. 15., 2. sz. 1921. IV. 30.), azt mutatja, hogy a vidéken felismerik, mennyire szükség van gazdasági tapasztalataink eredményeinek tanulmányozására, megvilágítására és nyilvánosságra hozatalára, és megtalálják e szükséglet kielégítésének helyes útjait. Természetesen nem minden kormányzóságban van lehetőség, legalábbis a legközelebbi hónapokban, arra, hogy folyóiratot indítsanak, nem mindenütt tudnak havonta kétszer 3 000 példányt kinyomatni, mint Tverben. De nemcsak minden egyes kormányzóságban, hanem minden egyes kerületben is képesek — és kötelesek is — összeállítani kéthavonként egy beszámolót (eleinte kivételképpen esetleg még nagyobb időközök is engedélyezhetők) a helyi gazdasági munkáról és ezt a beszámolót mondjuk 100—300 példányban kinyomatni. Ilyen kis munkára feltétlenül mindenütt akad nyomda és elegendő papír, ha megértjük, mennyire fontos és halaszthatatlan ez a munka, ha megértjük, hogy ennek a szükségletnek a kielégítése érdekében el kell vennünk a papírt sok hivataltól, amelyek tömérdek szükségtelen vagy korántsem elsőrendű fontosságú dolgot adnak ki. Ha kis betűkkel szedetjük; ha kéthasábosan nyomatjuk (mint a tveri elvtársak teszik); ha megértjük azt az egyszerű igazságot, hogy abban az esetben, ha minden kormányzósági könyvtárba és minden nagyobb állami könyvtárba eljut egy-egy példány, már száz példány is *kétségtelenül* lehetővé teszi, ha csak kis mértékben is, hogy egész *Oroszországra vonatkozólag* tájékozódjunk és számbavehessük a tapasztalatokat — akkor világos lesz előttünk, hogy ez megvalósítható és halaszthatatlan feladat.

A tapasztalatok tényleges számbavétele, a tényleges tapasztalatcsere, minden kiváló és ügyes pártonkívüli szervező felhasználása, — mindez lehetetlen, ha beszámolóinkat, akár minimális példányszámban is, rendszeresen közzé nem tesszük. Ezt azonnal elérhetjük, s el is kell érnünk.

A beszámolók megszövegezésében a lehető legrövidebb fogalmazást a feltett kérdések lehető legpontosabb megválaszolásával kell párosítanunk. A kérdések négy csoportra oszlanak: a kérdések első csoportjába azok a kérdések tartoznak, amelyek ma különös erővel nyomulnak előtérbe. Ezekre a kérdésekre feltétlenül minden beszámolóban a legnagyobb pontossággal és részletességgel kell válaszolni. Erre különösen azért van nagy szükség, mert a kérdéseknek ez a csoportja a kerületek óriási többsége szempontjából, éppen ma rendkívül nagyjelentőségű és rendkívül időszerű. A kerületek kisebb része, vagyis a tisztán ipari kerületek szempontjából más kérdések nyomulnak előtérbe. A második kérdéscsoportba olyan kérdések tartoznak, amelyekre ugyancsak kell válaszolni minden egyes beszámolóban, de ezt igen gyakran azoknak a beszámolóknak rövid összefoglalása formájában lehet és kell is tenni, amelyeket már megküldtek az illetékes hivataloknak. A Munka és Honvédelem Tanácsa számára készült beszámolókban minden ilyen esetben feltétlenül rá kell mutatni arra, mikor, mely intézményeknek küldték el a beszámolókat, és melyek azok a számadatok, amelyekben ezek a beszámolók az elvégzett munka rövid eredményeit összefoglalják. Az ilyenfajta válaszokra a Munka és Honvédelem Tanácsának azért van szüksége, mert egyrészt ezek révén ellenőrizheti az egyes hivatalok munkáját, másrészt olyan összefoglaló számadatokhoz jut, amelyek a közellátás, a fűtőanyagellátás, az ipar stb. területén elért eredményeket tükrözik. A kérdések harmadik csoportjába olyan kérdések tartoznak, amelyekre *nem* minden beszámolóban kell válaszolni. Ezekre a kérdésekre az első alkalommal, vagyis az első beszámolóban kell válaszolni, a későbbi beszámolókban pedig csak a kiegészítő és újabb adatokat kell közölni, amilyen mértékben új anyag gyűlik össze. Ezekre a kérdésekre sok esetben szükségtelen lesz kéthavonként válaszolni. A kérdések negyedik csoportjához mindenféle kiegészítő kérdések tartoznak, amelyeket nem lehet előre megfogalmazni, amelyeket nem a központ vet fel, hanem amelyek a helyi szervekben merülnek fel. A kérdéseknek ezt a csoportját, minden megszorítás nélkül,

maguknak a helyi intézményeknek kell összeállítaniok. Magától értetődik, hogy az államtitkokra vonatkozó kérdéseket (katonai kérdéseket vagy a hadműveletekkel és a honvédelemmel kapcsolatos kérdéseket stb.) külön beszámolóba kell foglalni, amely nem kerül nyilvánosságra, hanem mint titkos beszámoló kizárólag a Munka és Honvédelem Tanácsának szól.

Térjünk át a kérdések felsorolására:

ELSŐ KÉRDÉSCSOPORT

1. ÁRUCSERE A PARASZTSÁGGAL

Jelentőségét és időszerűségét tekintve, ez ma az első kérdés. Először, a hadsereg és a városi munkások teljes és rendszeres ellátása nélkül az állam egyáltalán nem építheti a gazdaságot, s az árucserének kell az élelmiszerbegyüjtés legfontosabb eszközévé lennie. Másodszor, az árucsere az ipar és a mezőgazdaság helyes kölcsönös viszonyának próbaköve, s ugyanakkor alapja a csak valamennyire is helyesen működő pénzrendszer megteremtésével kapcsolatos egész munkának. Most minden gazdasági tanácsnak, a gazdasági építés minden szervének figyelmét elsősorban az árucsere kérdésére kell fordítania (ideértve a termékcsere kérdését is, mert az állam kezében levő termék — a szocialista gyár terméke, amelyet a paraszt élelmiszere ellenében kicserélünk, nem áru a szó politikai-gazdaságtani értelmében, mindenesetre nem csak áru, már nem áru, elveszti árujellegét).

Az árucserére való felkészülés? Mit tettek a felkészülés érdekében? Mit tett a Közellátási Népbiztosság? Mit tettek a Szövetkezetek? Hány szövetkezeti bolt van erre a célra? Vannak-e ilyen boltok minden egyes volosztyban? Hány faluban van ilyen bolt? Milyen nagy az árucsere céljából rendelkezésre álló alap? Milyenek az árak a „szabad" piacon? Mekkora a felesleg gabonában és más mezőgazdasági termékekben? Vannak-e tapasztalatok az árucsere terén, és ha igen, milyenek? Milyenek az eredmények? Hogyan harcolnak az árucserealap és az élelmi-

szerek hűtlen kezelése ellen? (ez különösen fontos pont, s ezért a hűtlen kezelés *minden egyes esetét* külön meg kell vizsgálni).

A só és petróleum mint csereáru? A textiláru? Más termékek? Mire van a legnagyobb szükség? Mi hiányzik a parasztnak a legjobban? Mit lehetne adni a helyi kézműipar, a kisipar révén? Vagy a helyi ipar fejlesztése révén?

Az árucsere megszervezésére és eredményeire vonatkozó számadatoknak és tényeknek rendkívül nagy a jelentőségük az országos tapasztalatok hasznosítása szempontjából.

Helyes-e a Közellátási Népbiztosság mint az árucserét ellenőrző felügyeleti szerv és a szövetkezetek mint az árucserét megvalósító szervek kölcsönös viszonya? Milyen ez a kölcsönös viszony a gyakorlatban? a helyi végrehajtásban?

A magánkereskedelem szerepe az árucserében? Menynyire fejlődött ki és fejlődik a magánkereskedelem? A kereskedők száma és forgalmuk a legfontosabb termékekben? különösen élelmiszerekben?

2. AZ ÁLLAM VISZONYA A TŐKÉSEKHEZ

Árucsere és szabadkereskedelem feltétlenül tőkések és tőkés viszonyok megjelenését jelenti. Nem kell ettől félnünk. A munkásállamnak elegendő eszköze van ahhoz, hogy *csak módjával* engedje kifejlődni ezeket a viszonyokat, amelyek hasznosak és szükségesek a kistermelés fennállása mellett, valamint ahhoz, hogy ezeket a viszonyokat ellenőrizze. Most éppen az a lényeg, hogy pontosan tanulmányozzuk a jelenség arányait, s megkeressük az állami ellenőrzés és nyilvántartás megfelelő (nem korlátozó, helyesebben, nem tiltó) módszereit.

Vajjon mennyire fejlődik a magánkereskedelem annak következtében, hogy az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatását adóval helyettesítettük? Lehetséges-e itt nyilvántartás vagy sem? Csak batyuzás van-e vagy van rendes kereskedelem is? Ennek regisztrálása és a regisztrálás eredményei?

Vállalkozó kedv: vannak-e olyan esetek, hogy tőkések vagy vállalkozók ajánlatot tesznek arra, hogy bérbe vesznek bizonyos üzemeket vagy vállalatokat? vagy üzlethelyiségeket? Ezeknek az eseteknek pontos nyilvántartása és elemzése? Milyen úton állapítják meg, akárcsak megközelítőleg is, a kereskedelmi műveletek eredményeit? Hasonlóképpen a bérlők, bizományosok — ha vannak ilyenek — hogyan számolnak el?

Érkeztek-e ajánlatok bizományi tevékenység folytatására? Terménybegyüjtés, bevásárlás az állam részére jutalék fejében? Vagy eladás és elosztás? Vagy iparvállalatok szervezése?

Miben változott a kézművesipar helyzete a természadó után? Fejlettségi foka általában? Az adatok forrása?

3. AZ ÖNÁLLÓ KEZDEMÉNYEZÉS ÖSZTÖNZÉSE AZ ÁRUCSERE ÉS ÁLTALÁBAN A GAZDASÁGI ÉPÍTÉS TERÉN

Ez a kérdés szoros kapcsolatban van az előző kérdéssel. A kezdeményezés ösztönzése gyakran független lehet a kapitalista viszonyoktól. Hogyan kell ezt az ösztönzést megvalósítani? — ezzel a kérdéssel foglalkozniok kell a gazdasági tanácsoknak és a gazdasági építés valamennyi szervének általában. Tekintve a feladat újszerűségét, aligha lehet most egészen határozott útmutatásokat adni. A lényeg az, hogy a legnagyobb figyelmet fordítsuk erre a kérdésre, minden gazdasági kezdeményezést ösztönözzünk, gondosan tanulmányozzuk a gyakorlati tapasztalatokat, országszerte ismertessük őket.

A kisföldművelő, aki az államnak adót fizet és árucserét folytat vele, árucserét folytat a szocialista gyárral, — ez olyan gazdasági helyzet, mely feltétlenül megköveteli az államtól, s éppen helyi szerveitől, a kezdeményezés, a vállalkozó kedv ösztönzését minden téren. A helyi szervek megfigyeléseinek és tapasztalatainak ismertetése lehetővé fogja tenni, hogy adatokat gyüjtsünk, s hogy a jövőben ezt az általános és nem eléggé pontosan körülírt kérdést esetleg néhány példával és részletes útmutatással kiegészítsük.

4. A KÜLÖNBÖZŐ HIVATALOK GAZDASÁGI MUNKÁJÁNAK EGYBEHANGOLÁSA A VOLOSZTYOK, KERÜLETEK ÉS KORMÁNYZÓSÁGOK HELYI KÖZIGAZGATÁSI EGYSÉGEIN BELÜL

Az a körülmény, hogy a különféle helyi szervek munkája nincs egybehangolva — egyike azoknak a nagy bajoknak, amelyek a gazdasági építést gátolják. Erre a kérdésre igen nagy figyelmet kell fordítani. A gazdasági tanácsok feladata, hogy az egybehangoltságnak ezt a hiányát kiküszöböljék, hogy a helyi szervek önállóságát fejlesszék. Össze kell gyüjteni a gyakorlati példákat, hogy elérjük a munka jobb megszervezését és hogy a sikeres esetek példaképül szolgáljanak mindenki számára. Amikor például igen nagy volt az élelmiszerhiány, akkor természetes és elkerülhetetlen volt a helyi szervek önállóságának legnagyobb korlátozása az összegyüjtött gabona felhasználásában. Megfelelő ellenőrzés mellett és a gabonakészletek növekedésének arányában ezt az önállóságot fokozni kell. Ezzel el lehet és el is kell érni a bürokratizmus csökkenését, a szállítások csökkenését, a termelés ösztönzését, a parasztok és a munkások helyzetének javulását. Az élelmiszer — a helyi kisipar — a fűtőanyag — az állami nagyipar stb., mindezek a területek szoros kapcsolatban vannak egymással és „hivatalok szerinti" elosztásuk, melyre az állam igazgatása szempontjából szükség van, kárt okoz, ha nem törekszünk szüntelenül az egybehangolásra, a súrlódások, az aktatologatás, a hivatali szűklátókörűség, a formalizmus kiküszöbölésére. Vidéken, a munkás- és paraszttömegek közvetlen közelségében, ezek a hibák kirívóbbak, és éppen a vidéken kell kidolgozni — tapasztalatcsere révén — azokat a harci módszereket, melyek e hibák leküzdésére alkalmasak.

Pontosan miben, hogyan jutott kifejezésre a helyi szovhozok, erdészeti bizottságok, kerületi mezőgazdasági osztályok, gazdasági tanácsok stb. tevékenységének egybehangolására irányuló munka — ez az a kérdés, amelyre feltétlenül pontos, lelkiismeretes és részletes válaszokat kell kapnunk.

Milyen büntetést szabtak ki azokra a funkcionáriusokra, akik a helyi szerveket a központ rovására és a központ parancsával szemben elégítették ki? A megbüntetettek neve? Csökkennek-e az ilyen vétségek? A büntetések mértékét fokozták-e és hogyan?

5. A MUNKÁSOK HELYZETÉNEK JAVULÁSA ÉS 6. A PARASZTOK HELYZETÉNEK JAVULÁSA

A gazdasági építés minden sikere javít a munkások és parasztok helyzetén. De először is, a hivatali sovinizmus és az egybehangolás hiánya itt is sok kárt okoz. Másodszor pedig ezeket a kérdéseket különösen ki kell emelni, hogy az e téren elért eredményeket figyelemmel kísérhessük. Mit értünk el? Hogyan értük el? Ezekre a kérdésekre válaszolni kell.

A fáradtság, és igen gyakran bizony a teljes kimerültség is, melyet a sokéves háború — kezdetben az imperialista, majd a polgárháború okozott — olyan nagy méreteket öltött, hogy feltétlenül különleges erőfeszítésekre van szükség a munkások és a parasztok helyzetének javítása érdekében. Bizony korántsem történik meg minden, amit meg lehet és meg is kell tenni még a mi csekély eszközeink mellett is. Korántsem valamennyi hivatal és intézmény szentel kellő figyelmet ennek a kérdésnek. Ezért a legsürgősebben össze kell gyűjteni és tanulmányozni kell az ezzel kapcsolatos helyi tapasztalatokat. Erre a kérdésre a legpontosabb, a legteljesebb és legszabatosabb válaszokat kell adni: akkor nyomban látni fogjuk, hol és mely hivatalok vannak a leginkább elmaradva. Akkor egyesült erővel gyorsabban tudunk majd javulást elérni.

7. A GAZDASÁGI ÉPÍTÉSSEL FOGLALKOZÓ ÁLLAMI FUNKCIONÁRIUSOK KÖRÉNEK KISZÉLESÍTÉSE

Ennek a körnek a kiszélesítésére nagy szükségünk van, és igen kevés rendszerességet fedezhetünk fel az ilyen kiszélesítésre irányuló erőfeszítésekben. A kapitalizmus alatt az egyes „gazdák" igyekeztek — alattomban és

másoknak gáncsot vetve — jó intézőket, igazgatókat szerezni maguknak; évtizedeken át foglalkoztak ezzel és csak néhány igen jól szervezett „cég" ért el jó eredményeket. Most a munkás-paraszt állam a „gazda", s a munkás-paraszt államnak nagyvonalúan, tervszerűen, rendszeresen *és nyiltan* kell megszerveznie a gazdasági építésben kitűnt legjobb munkaerők kiválogatását, a különleges és általános, helyi és állami munkában kitűnt legjobb vezetők és szervezők kiválogatását. Még lépten-nyomon a Szovjethatalom első időszakának örökségére bukkanunk, nevezetesen: az elkeseredett polgárháború és a veszett szabotázs örökségére, mely abban jut kifejezésre, hogy a kommunisták egy szűk vezető körbe zárkóznak be, és nem mernek vagy nem tudnak megfelelő számú pártonkívülit bevonni a munkába.

Mielőbb és minden erőnkből hozzá kell látnunk ennek a fogyatékosságnak a kiküszöböléséhez. A munkások, parasztok, értelmiségiek tömegében szép számmal akadnak tehetségek és becsületes pártonkívüliek, akiket a gazdasági építés fontosabb posztjaira kell állítani, olymódon, hogy a szükséges ellenőrzést és irányítást a kommunisták végzik. Másrészt viszont szükség van arra is, hogy a pártonkívüliek ellenőrizzék a kommunistákat: ebből a célból olyan pártonkívüli munkások és parasztok csoportjait, akiknek becsületessége kiállta a próbát, egyrészt be kell vonni a Munkás-Paraszt Felügyeletbe, és másrészt minden hivatali állástól függetlenül formaságok nélkül fel kell használni őket a munka ellenőrzésénél és megítélésénél.

A helyi szervek, különösen a volosztyok, a vidéki és városi kerületek, amelyek a munkás- és paraszttömegek összetételét a legjobban ismerik, a Munka és Honvédelem Tanácsához beküldött beszámolóikban nyujtsák be azoknak a pártonkívülieknek a *névjegyzékét*, akik a munka során bizonyságot tettek becsületességükről, vagy akik egyszerűen a pártonkívüliek konferenciáin tűntek fel, vagy akik a gyárban, faluban, volosztyban stb. köztiszteletben állnak, és jelöljék meg, milyen munkát bíznak ezekre a személyekre a gazdasági építés terén. „Munkán" értendő tisztségek betöltése, valamint *az*

ellenőrzésben vagy felügyeletben való részvétel minden tisztség viselése nélkül, továbbá a rendszeres nem hivatalos tanácskozások stb.

Az erre vonatkozó kérdésekre rendszeresen kell válaszolni. Enélkül a szocialista állam nem tudja helyesen végrehajtani a tömegek bevonását a gazdasági építésbe. Vannak új munkaerők, becsületesek és odaadók. Sok ilyen akad a pártonkívüliek között. Nem ismerjük őket. Csak a helyi szervek beszámolói fognak hozzásegíteni bennünket ahhoz, hogy megismerjük, és szélesebb körű, fokozatosan kiszélesedő munkaterületen kipróbáljuk őket, azok fognak hozzásegíteni bennünket ahhoz, hogy leküzdjük azt a sokhelyütt észlelhető bajt, hogy a kommunista sejtek elszakadnak a tömegektől.

8. A BÜROKRATIZMUS ÉS AZ AKTATOLOGATÁS ELLENI HARC MÓDSZEREI ÉS EREDMÉNYEI

Valószínű, hogy erre a kérdésre a válaszok nagyrésze az első időben igen egyszerű lesz: semmiféle módszer és semmiféle eredmény nincs. A VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszus határozatait elolvasták és elfelejtették.

De ha szomorú is a helyzet e téren, semmiesetre sem fogjuk követni azoknak a példáját, akik átadják magukat a kétségbeesésnek és reménytelennek tartják a helyzetet. Tudjuk, hogy a bürokratizmus és az aktatologatás Oroszországban elsősorban a kulturális színvonallal és a háború okozta hallatlan pusztulással és elszegényedéssel függ össze. A harc az ilyen baj ellen csak akkor vezethet sikerre, ha hosszú éveken keresztül a legnagyobb kitartással folytatjuk. Ezért nem szabad kétségbe esnünk, hanem újra meg újra neki kell látnunk a munkának, folytatnunk kell, amit félbehagytunk és a cél elérése érdekében különböző módszereket kell kipróbálnunk.

A Munkás-Paraszt Felügyelet újjászervezése; pártonkívüliek bekapcsolása mind a Felügyelet útján, mind azon kívül; bírósági eljárások; a tisztviselők létszámának csökkentése és kiválogatásuk; a hivatalok munkájának ellenőrzése és egybehangolása stb. stb. Mindezeket a

rendszabályokat, mindazt, amire a VIII. Szovjetkongresszus határozata rámutat, mindazokat a rendszabályokat és módszereket, amelyeket a sajtó említ, rendszeresen, következetesen, ismételten többízben ki kell próbálni, össze kell hasonlítani és tanulmányozni kell.

A kormányzósági gazdasági tanácsoknak és a különféle más szerveknek, amelyek vidéken a gazdasági építés munkáját összefogják és irányítják, még kell követelniök a törvény által előírt és a gyakorlati tapasztalatban bevált rendszabályok végrehajtását. A helyi tapasztalatokat össze kell gyüjteni. A választ a felvetett kérdésre be kell küldeni a Munka és Honvédelem Tanácsához, akármilyen nehéz is az első időben az embereket hozzászoktatni ahhoz, hogy a kellő időben pontos és átfogó választ adjanak. A Munka és Honvédelem Tanácsa ezt el fogja érni. S a munkának kétségtelenül jó eredményei lesznek, ha nem is olyan hamar, mint azok az emberek várnák, akik a „bürokratizmus elleni harcot" léptennyomon frázissá (vagy fehérgárdista-eszer, s ugyanúgy mensevik pletyka szajkózásává) változtatják, ahelyett hogy kitartó és szívós munkával végrehajtanák a konkrét rendszabályokat.

MÁSODIK KÉRDÉSCSOPORT

9. A MEZŐGAZDASÁG FELLENDÍTÉSE: a) PARASZTGAZDASÁG; b) SZOVHOZOK; c) KOMMÚNÁK; d) ARTELEK; e) SZÖVETKEZETEK; f) A TÁRSAS GAZDASÁG MÁS FORMÁI

Egészen rövid összefoglalás, a hivataloknak megküldött beszámolók számadatainak és minden egyes beszámoló elküldése időpontjának feltüntetésével.

Részletesebb adatok — nem minden egyes beszámolóban, hanem 4—6 havi időközökben — a helyi gazdaság legfontosabb mozzanatairól, a vizsgálatok eredményeiről, a legfontosabb rendszabályokról, amelyeknek eredményeit feltétlenül ellenőrizni kell.

Évente legalább kétszer pontos adatokat kell közölni a kolhozok minden fajtájának (kollektív gazdaságok,

b—f) számáról, s fel kell tüntetni, hány van ezek közül valóban jól megszervezve, hány tűrhetően és hány elégtelenül. Évente legalább kétszer részletesen le kell írni az utóbbi három csoport egy-egy jellegzetes gazdaságát, s ebben a leírásban pontosan ismertetni kell a leírt gazdaságra, a gazdaság nagyságára, helyére, a termelés eredményeire, a parasztgazdaságnak általa nyujtott segítségre stb. vonatkozó adatokat.

10. AZ IPAR FELLENDÍTÉSE: a) KIZÁRÓLAG A KÖZPONT ÁLTAL IRÁNYÍTOTT NAGYIPARÉ; b) A RÉSZBEN VAGY EGÉSZBEN A HELYI SZERVEK ÁLTAL IRÁNYÍTOTT NAGYIPARÉ; c) A KISIPARÉ, KÉZMŰVES IPARÉ, HÁZIIPARÉ STB.

A válaszok ugyanolyan jellegűek legyenek, mint az előző pontban. Az *a* kategóriára vonatkozóan a helyi szerveknek, amelyek az állami nagyüzemek életét és munkáját, a környező lakosságra való hatását, a lakosságnak ahhoz való viszonyát közelről, közvetlenül megfigyelhetik, feltétlenül minden beszámolóban adatokat kell szolgáltatniok ezekről az üzemekről, arról, miben segítik ezeket a helyi szervek, melyek az eredményei ennek a segítségnek, milyen segítséget nyujtanak ezek az üzemek a helyi lakosságnak, melyek ezeknek az üzemeknek legfontosabb szükségletei, milyen szervezési hibák mutatkoznak ezekben az üzemekben stb.

11. FŰTŐANYAG: a) TŰZIFA; b) SZÉN; c) ÁSVÁNYOLAJ; d) PALA; e) MÁS FŰTŐANYAGOK (HULLADÉKOK STB.)

Ugyanúgy, mint a két előző kérdésnél: az eredmények legrövidebb összefoglalása a hivataloknak beküldött beszámolókban szereplő számadatokkal, feltétlenül megjelölve a beszámolók benyujtása időpontját.

Részletes adatokat kell közölni arra vonatkozólag, ami különösen fontos, ami túllépi a hivatal kereteit, a munka helyi egybehangolásáról stb.

Különösen nagy figyelemmel kell kísérni a fűtőanyagmegtakarítást. Milyen rendszabályokat léptetnek életbe? Milyen eredménnyel?

12. ÉLELMISZERELLÁTÁS

A Közellátási Népbiztosságnak beküldött beszámolók általános összegezése a fenti feltételek betartásával.

Konyhakertészet és városkörnyéki gazdálkodás (gyárak, üzemek melletti gazdaságok). Eredményeik.

Helyi tapasztalatok az iskolai és a gyermek-étkeztetés, valamint az étkezdék és általában a közétkeztetés stb. megszervezésével kapcsolatban.

Az adatokat feltétlenül két rovatban kell összegezni: azoknak a személyeknek a száma, akik élelmiszert kaptak, és a kéthavonként kiadott élelmiszer mennyisége.

Minden nagy fogyasztási központban (nagyváros, közepes nagyságú város, valamely külön település katonai intézményei stb.) sok felesleges embert, hozzánk dörgölődző hivatalnokokat, álcázott burzsujokat és spekulánsokat stb. etetünk. Rendszeresen „nyakon kell csípni" az ilyen „felesleges" fogyasztókat, akik áthágják ezt az alaptörvényt: „aki nem dolgozik, ne is egyék." Ebből a célból minden ilyen helyen ki kell jelölni egy felelős statisztikust, aki köteles megvizsgálni az 1920. VIII. 28-i összeírás adatait és a jelenlegi statisztikai adatokat és kéthavonként sajátkezűleg aláírt beszámolót küldeni a felesleges fogyasztókról.

13. ÉPÍTŐIPAR

Ugyanolyan jellegű válaszok, mint az előző pontokban. E téren a vidéki szervek kezdeményezése és önállósága különösen fontos és különösen széles körben kell azt felhasználni. Kötelező a részletes tájékoztatás az e téren hozott legfontosabb rendszabályokról és e rendszabályok eredményeiről.

14. MINTAÜZEMEK ÉS VÁLLALATOK, KILÁTÁSTALAN ÜZEMEK ÉS VÁLLALATOK

Ismertetni kell minden olyan vállalatot, üzemet, intézményt, amely a gazdasági építéssel van kapcsolatban, és megérdemli a mintaüzem vagy legalábbis a kiváló

vagy jól dolgozó (ha nincs egyetlen egy minta- vagy kiváló üzem sem) üzem nevét. Az ilyen vállalatok igazgatósága (nevek). Munkamódszereik. Eredmények. A munkások és a lakosság viszonya.

Ugyanezt a kilátástalan és hasznot nem hajtó üzemekről.

Különösen fontos az olyan vállalatok bezárásának kérdése, amelyekre nincs feltétlenül szükség (kilátástalanok; olyanok, amelyeket be lehetne zárni és amelyeknek munkáját kisebb számú nagyobb vállalatnak lehetne átadni stb.). Statisztikai kimutatás az ilyen „felesleges" üzemekről, számuk, milyen sorrendben lehet a köztársaságot megszabadítani tőlük.

15. A GAZDASÁGI MUNKA JAVULÁSA

Itt fel kell tüntetni mindazt, ami különösen fontos és példamutató az egyes feltalálók, kivételes tehetségű dolgozók munkájában, nevük megjelölésével; azokat a tapasztalatokat, amelyeknek a helyi szervek fontosságot tulajdonítanak stb.

16. TERMÉSZETBENI JUTALMAZÁS

Ez olyan intézmény, amely szerepénél fogva a szocialista építés legfontosabb intézményeihez tartozik. Az emberek bevonása a munkába a szocializmus egyik igen fontos és nehéz problémája.

Feltétlenül szükség van a gyakorlati tapasztalatok rendszeres nyilvántartására, összegyüjtésére és tanulmányozására.

Kéthavonként beszámolót kell készíteni a ténybeli adatok feltüntetésével: mennyi természetbeni jutalmat adtak ki? Milyen termékeket? A munka mely ágában? (külön felsorolni: erdőkitermelés és minden egyéb munka). A munka mérlegének, eredményeinek, a termékek mennyiségének összevetése a kiadott természetbeni jutalom nagyságára vonatkozó adatokkal.

Voltak-e olyan esetek, amikor a természetbeni jutal-

mat munkabér-tartalékká alakították át? Külön megjelölni minden egyes esetet.

Természetbeni jutalom kiadása különösen eredményesen működő vállalatoknak? és egyes munkásoknak? Minden esetet pontosan ismertetni.

Kalkuláció: van-e olyan helyi termék, amely beszerezhető lenne (mind a külfölddel való áruforgalom, mindpedig különösen értékes oroszországi felhasználás céljára), a természetbeni jutalmazásnak bizonyos arányú növelése révén? Ez a kalkuláció igen fontos, mert ennek helyes és általános végrehajtása esetén sok értékes terméket fogunk találni, melyekkel a külföldet előnyösen, nyereséggel el tudjuk majd látni, még akkor is, ha ugyancsak külföldről importálunk egy bizonyos mennyiségű természetbeni prémiumot.

17. A SZAKSZERVEZETEK ÉS RÉSZVÉTELÜK A TERMELÉSBEN

A helyi kormányzósági szakszervezeti tanácsok és a szakszervezetek kerületi szervei kötelesek azonnal kinevezni olyan előadókat és helyettes előadókat, akik mind maguk, mind a helyi statisztikus segítségével kötelesek kéthavonként jelentést készíteni erről a kérdésről.

A termelési propagandával kapcsolatban pontos adatokra van szükség, fel kell tüntetni az előadások, gyűlések, felvonulások számát, a szervezők nevét stb.

De a termelési propagandánál még hasonlíthatatlanul fontosabbak azok az adatok, amelyek az üzemi bizottságoknak és általában a szakszervezeteknek a termelésben való tényleges részvételére vonatkoznak. Melyek ennek a részvételnek a formái? Minden jellegzetes eset ismertetése. Gyakorlati eredmények. Azokat a vállalatokat, amelyekben jól vagy tűrhetően van megszervezve a szakszervezetek részvétele a termelésben, össze kell hasonlítani azokkal, amelyekben ez nincs megszervezve.

A munkafegyelem kérdése különösen fontos. Feltétlenül jelenteni kell az igazolatlan mulasztások számát. Össze kell hasonlítani azokat a vállalatokat, amelyekben a munkafegyelem rossz, azokkal, amelyekben jó a munkafegyelem.

A munkafegyelem megszilárdításának módszerei.

Elvtársi fegyelmi bíróságok. Hány alakult meg és mikor? Hány üggyel foglalkoznak havonta? Eredmény?

18. LOPÁS

Vannak olyan vállalatok, amelyek látják, mennyire elterjedt ez a baj, és küzdenek ellene, de vannak olyanok is, amelyek azt válaszolják, hogy „a ránk bízott hivatalban, vagy intézménynél, vagy vállalatnál lopás nincs", „minden a legnagyobb rendben van".

Feltétlenül szükség van kéthavonként pontos beszámolókra. Hány vállalat, üzem stb. küld be jelentést? Hány nem küld be?

E jelentések rövid összefoglalása.

Intézkedések a lopás elleni harcban.

Felelősségre vonják-e az igazgatókat? Az igazgatóságokat? Az üzemi bizottságokat? (ha nem harcolnak kellőképpen a lopás ellen).

Tartanak-e házkutatásokat? Alkalmaznak-e más ellenőrző rendszabályokat, ha igen, milyen rendszabályokat?

Csökkennek-e a lopások az árucseréről szóló új törvénynek és annak a körülménynek hatására, hogy árucsere céljára a munkások rendelkezésére bocsátják az általuk termelt áruk egy részét? Erről pontos adatok szükségesek.

A helyi, vagyis az illető helységben levő raktárak, mind az állami tulajdonban, mind pedig a helyi hatóságok kezében levő raktárak. A raktárakra vonatkozó beszámolók rövid összefoglalása, minden beszámoló benyujtása időpontjának megjelölésével.

A helyi hatóságok adatai a nagy állami raktárakról. Hogyan őrzik ezeket? Lopások. A raktári alkalmazottak száma stb.

19. BATYUZÁS

Ennek a jelenségnek méretei a helyi adatok szerint. A batyuzók összetétele: (túlnyomórészt) munkások? parasztok? vasúti alkalmazottak? Más szövjet alkalmazottak? stb.

A vasutak és a vízi közlekedés állapota.

Intézkedések a batyuzás ellen és ezeknek az intézkedéseknek az eredményei.

Hogyan szervezték meg a batyuzók és a batyuzás nyilvántartását?

20. KATONAI ALAKULATOK MUNKÁRA VALÓ FELHASZNÁLÁSA

Munkahadseregek. Összetételük, létszámuk, munkájuk. Hogyan van megszervezve a beszámolás rendszere? A helyi lakosság magatartása?

A katonai alakulatok felhasználásának más formái — ugyanígy: az Általános Katonai Oktatás munkára való felhasználása.

A helyi katonai alakulatok létszáma, — ugyanígy: az Általános Katonai Oktatás helyi intézményeinek és az azok által kiképzett fiataloknak a száma.

Általános Katonai Oktatásban részesülő fiatalok és a vöröskatonák felhasználásának gyakorlati tapasztalatai az egyes ellenőrzési munkáknál, — egészségügyi téren — a helyi lakosság segítésében való részvételben, — különféle gazdasági műveletekkel kapcsolatban. Minden egyes tapasztalat részletes ismertetése, vagypedig ha több ilyen tapasztalat van, két jellegzetes tapasztalat — a legeredményesebb és a legeredménytelenebb tapasztalat — ismertetése.

21. ÁLTALÁNOS MUNKAKÖTELEZETTSÉG ÉS MUNKA-MOZGÓSÍTÁS

Milyen a Munkaügyi Népbiztosság helyi osztályainak összetétele? Munkájuk?

A helyi osztályok által a Munkaügyi Népbiztossághoz beküldött beszámolók rövid összefoglalása, mindegyik beszámoló elküldése időpontjának feltétlen megjelölésével.

Legalább négyhavonként ismertetendő a munka-mozgósítás két jellegzetes esete, a legeredményesebb és a legeredménytelenebb.

Az általános munkakötelezettség alkalmazása eseteinek felsorolása. Összefoglaló adatok a munkára beosztottak számáról és a munka eredményeiről.

Miben nyilvánul meg a Központi Statisztikai Hivatal helyi szerveinek részvétele az általános munkakötelezettség és a munka-mozgósítás végrehajtásában.

HARMADIK KÉRDÉSCSOPORT

22. TERÜLETI ÉS HELYI GAZDASÁGI TANÁCSOK

Mikor és miképpen alakultak meg a gazdasági tanácsok a szóbanforgó területen? kormányzóságban? kerületben? volosztyban? Egymásközti viszonyuk és a falusi bizottságokhoz, az üzemi bizottságokhoz való viszonyuk?

Működnek-e gazdasági tanácsok a nagyvárosok kerületi Szovjetjei mellett? Összetételük és munkájuk, munkájuk megszervezése, a városi Szovjethez való viszonyuk?

Vannak-e kerületi bizottságok és kerületi gazdasági tanácsok? Van-e rájuk szükség? Van-e szükség arra, hogy a legnagyobb gyártelepeket vagy ipartelepeket körzeteikkel együtt stb. különválasszuk? stb.

23. AZ ÁLLAMI TERVBIZOTTSÁG (A MUNKA ÉS HONVÉDELEM TANÁCSA MELLETT MŰKÖDŐ ÁLLAMI ÁLTALÁNOS TERVBIZOTTSÁG) ÉS VISZONYA A HELYI GAZDASÁGI SZERVEKHEZ

Vannak-e az Állami Tervbizottságnak területi szervei? Vagy különleges meghatalmazottai? vagy működnek-e szakemberek csoportjai ilyen funkcióban?

Meg van-e határozva valamiképpen az Állami Tervbizottsághoz való viszonyuk (és hogyan?)? Van-e szükség ennek meghatározására?

24. VILLAMOSÍTÁS

Megvan-e a helyi kormányzósági és kerületi könyvtárban az „OSzFSzK villamosítási terve", a VIII. Szovjetkongresszuson mondott előadói beszéd? Hány példányban? Ha nem, akkor világos, hogy a VIII. Szovjetkongresszus ottani küldöttei vagy becstelen emberek, akiket a pártból ki kell szórni és el kell távolítani minden felelős állásból, vagy olyan semmittevők, akiket börtönbüntetéssel kell megtanítani kötelességteljesítésre (a VIII. Szovjetkongresszuson 1 500—2 000 példányt osztottak szét a helyi könyvtárak részére).

Milyen rendszabályokat léptettek életbe a VIII. Szovjetkongresszusnak a villamosítási terv széleskörű propagandájára vonatkozó határozata végrehajtása érdekében? Hány cikk jelent meg erről a helyi lapokban? Hány beszámolót tartottak? Hányan jelentek meg ezeken a beszámolókon?

Mozgósították-e az ilyen beszámolók tartására és az oktatás céljaira mindazokat a helyi funkcionáriusokat, akik a villamosság terén elméleti vagy gyakorlati ismeretekkel rendelkeznek? Hány ilyen funkcionárius van? Hogyan végzik munkájukat? Felhasználják-e az előadásokon vagy az oktatásban a helyi vagy közelfekvő villanytelepeket? Ezeknek a száma?

Hány tanintézetben folyik, a VIII. Szovjetkongresszus határozatának megfelelően, a villamosítási terv tanítása?

Történt-e valami gyakorlati lépés, s ha igen, mi történt ennek a tervnek végrehajtása érdekében, vagy a tervben nem szereplő villamosítási munkák érdekében?

Van-e helyi villamosítási terv és meghatározták-e a munkálatok sorrendjét?

25. ÁRUCSERE A KÜLFÖLDDEL

Erre a kérdésre valamennyi határmenti helységnek feltétlenül válaszolnia kell, de nemcsak ezeknek. A határvidékekkel szomszédos kerületekben és kormányzóságokban van lehetőség árucserére és figyelemmel kísér-

hetik az árucsere lebonyolítását. Továbbá, amint fentebb említettem (16. §: természetbeni jutalmazás), a határtól nagyon távoleső helységek is folytathatnak árucserét a külfölddel.

A kikötők állapota? határvédelem? a kereskedelmi kapcsolatok méretei és formái? Az erre vonatkozólag a Külkereskedelmi Népbiztosságnak beküldött jelentések rövid összefoglalása, minden jelentés benyujtása időpontjának megjelölésével.

Hogyan ellenőrzik a helyi gazdasági tanácsok a Külkereskedelmi Népbiztosság munkáját? Mi a véleményük a gyakorlati lebonyolításról és az eredményekről?

26. A VASÚTI, VÍZI ÉS HELYI KÖZLEKEDÉS

A hivatalhoz benyujtott beszámolók rövid összefoglalása, a beszámoló benyujtása időpontjának megjelölésével.

A helyzet értékelése helyi szempontból.

A közlekedés fogyatékosságai. A közlekedés javítását célzó intézkedések és ezek eredményei?

A helyi közlekedés állapota és a javítását célzó intézkedések.

27. HOGYAN SEGÍTI ELŐ A SAJTÓ A GAZDASÁGI MUNKÁT?

A helyi sajtószervek és az „Ekonomicseszkaja Zsizny". Hogyan világítják meg a gazdasági munkát? a pártonkívüliek részvétele? A gyakorlatban leszűrt tapasztalatok ellenőrzése és megítélése?

Hogyan terjesztik a helyi sajtószerveket és az „Ekonomicseszkaja Zsizny"-t? Megőrzik-e ezeket a könyvtárakban és hozzáférhetők-e a lakosság számára?

A gazdasági építéssel foglalkozó brosúrák és könyvek kiadása. A megjelent kiadványok felsorolása.

Szükséglet külföldi irodalomban és e szükséglet kielégítése. Megkapták-e a „Külföldi Tudományos és Technikai Tudósító" kiadványait és hogyan ítélik meg a kiadványokat? Kaptak-e egyéb orosznyelvű vagy másnyelvű külföldi kiadványokat?

NEGYEDIK KÉRDÉSCSOPORT

Ehhez a csoporthoz azok a kérdések tartoznak, amelyeket maguk a helyi szervek vagy egyes személyek választanak és jelölnek meg, — s e kérdések a gazdasági építéssel közvetlenül vagy közvetve, szorosabb vagy távolabbi kapcsolatban lehetnek.

A beszámolók összeállításánál feltétlenül igénybe kell venni a Központi Statisztikai Hivatal helyi munkatársainak a segítségét. Hogy közvetlenül rájuk bízzák-e a beszámoló összeállítását vagy más személyekre, az a helyi gazdasági tanácsokra tartozik, de a kormányzósági statisztikai hivatal és a kerületi statisztikusok közreműködése kötelező. Minden beszámolót illetve az egyes kérdésekre adott minden egyes választ, — ha ezeket a válaszokat különböző személyek írták, — annak kell aláírnia, aki megfogalmazta, és meg kell jelölni az általa betöltött funkciót, ha az illető hivatalos személy. A beszámolóért felelős mind a beszámolót összeállító személy, mind a helyi gazdasági tanácsok valamennyi tagja, akiknek kötelességük a valóságnak megfelelő beszámolókat megfelelő formában és kellő időben benyujtani.

Abban az esetben, ha helyi munkaerőben hiány van, tanfolyamokat kell szervezni, amelyeken a résztvevők megtanulják a beszámolók készítésének módját. A tanfolyamok vezetéséért a statisztikusok és (a Munkás-Paraszt Felügyeletből és más szervekből) külön e célra kijelölt elvtársak felelősek. Közölni kell a tanfolyamok vezetéséért felelős személyek nevét, valamint munkájuk programmját, határidők feltüntetésével.

1921 május 21.

Megjelent 1921-ben külön brosúrában.

AZ OK(b)P X. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONFERENCIÁJA[87]

1921 MÁJUS 26—28

Megjelent: „Az OK(b)P Összoroszországi Konferenciájának Bulletinje" 1. és 2. sz. 1921 május 27. és 28.

1

BESZÉD A KONFERENCIA MEGNYITÁSAKOR MÁJUS 26

Elvtársak, az OKP Összoroszországi Konferenciáját megnyitom.

Az elvtársak tudják, hogy ezt a konferenciát korábban hívtuk össze, mint ahogy a szervezeti szabályzat előírja. Ennélfogva ez soronkívüli, vagy legalábbis nem egészen soronlevő konferencia. Tudják továbbá, hogy a napirend fő pontja, az a fő kérdés, amely arra késztetett bennünket, hogy a konferenciát az általunk tervezett határidő előtt hívjuk össze, a gazdasági politika — a terményadó kérdése. Ma ez a legfőbb kérdés.

Javaslom, hogy válasszuk meg a konferencia elnökségét

2

ELŐADÓI BESZÉD A TERMÉNYADÓRÓL
MÁJUS 26

Elvtársak, a terményadó kérdését a párt számára egy brosúrában fejtettem ki, s feltételezem, hogy ezt a brosúrát a jelenlevők többsége ismeri[88]. Engem személyesen váratlanul ért, hogy ezt a kérdést a pártkonferencia elé terjesztették, váratlanul abban az értelemben, hogy nekem magamnak nem volt olyan anyagom, amelynek alapján szükségesnek látszott volna, hogy ezt a kérdést a konferencia elé vigyük, de nagyon sok elvtárs, aki vidéken járt, különösképpen Oszinszkij elvtárs, miután több köztársaságot bejárt, közölte a Központi Bizottsággal — és ezt néhány más elvtárs is megerősítette —, hogy vidéken azt a politikát, amelyre a terményadóval kapcsolatban rátértünk, nem igen magyarázzák meg, sőt részben meg sem értik. Ennek a politikának rendkívüli fontossága miatt további megvitatása a pártkonferencián annyira szükségesnek látszott, hogy elhatároztuk a konferencia határidő előtti összehívását. Rám az a feladat hárul, hogy bevezetőben ismertessem e politika általános jelentőségét, és szeretnék arra szorítkozni, hogy néhány kisebb kiegészítést fűzzek ahhoz, amit a brosúrában kifejtettem. Arról nem vagyok közvetlenül tájékozva, hogyan vetik fel most a kérdést a vidéki szervezetekben, milyen fogyatekosságok és hiányok érezhetők ott a legjobban, mi az, ami nincs tisztázva. Valószínűleg még kiegészítő magyarázatokat kell adnom, amikor majd a konferencián felvetett kérdésekből vagy a további vitákból kiderül, mire kell most felhívni a helyi funkcionáriusok és a párt figyelmét.

Amennyire megítélhettem, a terményadóval és az új gazdasági politikával kapcsolatos politikai feladatokat

talán azért magyarázzák félre és azért nem értik meg elég világosan, mert a dolog egyik vagy másik oldalát eltúlozzák. De az ilyenfajta túlzások mindaddig teljesen elkerülhetetlenek, amíg a gyakorlati megvalósítás útjára nem lépünk, és aligha állapíthatjuk meg némiképpen pontosan, hogy csakugyan meddig mehetünk el e politika egyik vagy másik sajátosságának alkalmazásában, amíg legalább egy élelmezési kampányt az új elvek alapján le nem folytatunk. Csak általánosságban térek ki néhány ellentmondásra, amelyek — amennyire a gyűlésen írásban beadott néhány kérdés alapján megítélhettem — a legtöbb félreértésre adtak okot. A terményadót és az ezzel kapcsolatban politikánkban történt változásokat gyakran úgy értelmezik, hogy azok gyökeres fordulatot jelentenek politikánkban. Nem csoda, hogy a külföldi fehérgárdista, főként az eszer és mensevik sajtó nagy lármát csap e körül az értelmezés körül. De nem tudom, vajjon azért-e, mert az ilyenfajta tevékenységnek van némi hatása, s ez érződik az OSzFSzK területén, vagy mert bizonyos körökben érezhető volt és talán még ma is érezhető a fokozódó elégedetlenség az élelmezési helyzet rendkívüli romlása miatt, — az efféle félreértések egy bizonyos mértékben talán nálunk is elterjedtek és meglehetősen helytelen elgondolás kialakulására vezettek a végrehajtott változás jelentőségét és az új politika jellegét illetően.

Természetes dolog, hogy mivel a parasztlakosság óriási többségben van, fő feladatunk — általában a politika terén, különösen pedig a gazdasági politika terén — egy meghatározott viszony kialakítása a munkásosztály és a parasztság között. A legújabb kor történetében először van dolgunk olyan társadalmi renddel, amelyben eltávolították a kizsákmányoló osztályt, de amelyben két különböző osztály van — a munkásosztály és a parasztság. A parasztság óriási túlsúlyának szükségképpen vissza kellett tükröződnie a gazdasági politikában és általában az egész politikában. A fő kérdés számunkra ma is — és még hosszú éveken át elkerülhetetlenül a legfőbb kérdés marad — a helyes — az osztályok megszüntetése szempontjából helyes — viszony kialakítása e két osztály között. A munkásosztály és a parasztság megegyezésének tételére nagyon

gyakran kitérnek és ezt a tételt nagyon gyakran felhasználják ellenünk a Szovjethatalom ellenségei, mert ez a tétel önmagában véve teljesen határozatlan. A munkásosztály és a parasztság megegyezésén mindenki azt értheti, amit akar. Ha nem tartjuk szem előtt, hogy a megegyezés a munkásosztály szempontjából csak akkor megengedhető, helyes és csak akkor lehetséges elvileg, ha az a munkásosztály diktatúráját támogatja, s egyike azoknak a rendszabályoknak, melyek az osztályok megszüntetésére irányulnak — akkor a munkásosztály és a parasztság megegyezésének tétele természetesen olyan tétel, amelyet a Szovjethatalom valamennyi ellensége és a diktatúra valamennyi ellensége is érvényre juttat nézeteiben. Hogyan kell megvalósítani ezt a megegyezést forradalmunk első időszakában, vagyis abban az időszakban, amelyről most elmondhatjuk, hogy nagyjából megvalósulóban van? Hogyan tartotta fenn magát és hogyan szilárdult meg a proletárdiktatúra a parasztlakosság óriási túlsúlya mellett? Megegyezésünk fő oka, fő hajtóereje és fő meghatározója a polgárháború volt. A polgárháború, bár rendszerint úgy kezdődött, hogy az ellenünk irányuló szövetségben résztvettek a fehérgárdisták is, az eszerek is, a mensevikek is, minden esetben óhatatlanul arra vezetett, hogy vagy államcsíny útján vagy anélkül, valamennyi eszer alkotmányozógyűléspárti és mensevik elem háttérbe szorult, és a fehérgárdista ellenforradalom élére csupa tőkés és földbirtokos elem állott. Kolcsak és Gyenyikin kormányával, számos kisebb kormánnyal és az ellenünk indított inváziókkal kapcsolatban egyaránt ezt tapasztaltuk. És ez volt az a fő tényező, amely a proletariátus és a parasztság szövetségének formáját meghatározta. Ez a körülmény hallatlanul, kimondhatatlanul nagy nehézségeket okozott nekünk, másrészt azonban mentesített minket attól a súlyos gondtól, hogy milyen módon valósítsuk meg a munkásosztály és a parasztság szövetségének tételét, mert ezt a szövetséget és a feltételeket a háborús körülmények teljes határozottsággal megszabták, és egyáltalán nem maradt más választásunk.

Csupán a munkásosztály gyakorolhatta a diktatúrát a háború és e polgárháború viszonyai által megkövetelt

formában. Az a tény, hogy ebben a polgárháborúban résztvettek a földbirtokosok, minden feltétel és fenntartás nélkül, visszavonhatatlanul egyesítette a munkásosztályt és a parasztokat. E tekintetben nem volt semminemű belpolitikai ingadozás. Óriási nehézségekkel kellett megküzdenünk, hiszen Oroszország el volt vágva fő gabonatermelő vidékeitől, s az élelmezési nehézségek a végsőkig fokozódtak, s ilymódon élelmezési politikánkat az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása nélkül gyakorlatilag nem tudtuk volna végrehajtani. Ez a kötelező beszolgáltatás nemcsak a feleslegek elvételét jelentette, hiszen ezek még helyes elosztás esetén is aligha lettek volna elegendők. Itt nem térhetek ki részletesen arra, milyen visszásságokkal járt az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása. A kötelező beszolgáltatás mindenesetre teljesítette fő feladatát — az ipar fenntartását, még olyan helyzetben is, amikor a legnagyobb mértékben el voltunk vágva a gabonatermelő vidékektől. És ez csak háborús viszonyok között lehetett valamennyire is kielégítő. Mihelyt valóban tartósan leszámoltunk a külső ellenséggel — és ez csak 1921-ben következett be — új feladat merült fel előttünk — a munkásosztály és parasztság *gazdasági* szövetségének feladata. Csak 1921 tavaszán tűztük közvetlenül magunk elé ezt a feladatot, és ez akkor történt, amikor az 1920-as rossz termés hihetetlenül lerontotta a parasztság helyzetét, amikor első ízben észleltünk bizonyos mértékben olyan belpolitikai ingadozásokat, amelyek nem az ellenség külső nyomásával, hanem a munkásosztály és a parasztság közötti viszonnyal voltak összefüggésben. Ha 1920-ban nagyon jó, vagy legalább csak jó termésünk lett volna, ha a 420 milliós beszolgáltatási előirányzatból 400 millió pudot begyüjtöttünk volna, nagyobb részben végrehajthattuk volna ipari programmunkat s akkor rendelkeztünk volna bizonyos alappal a városi ipari termékek mezőgazdasági termékekre való kicseréléséhez. Ennek éppen az ellenkezője történt. Helyenként még az élelmezési válságnál is súlyosabb fűtőanyagválság következett be, teljesen lehetetlenné vált a parasztgazdaság ellátása városi termékekkel. A parasztgazdaság hallatlanul súlyos válságba jutott. Ezek a

körülmények idézték elő, hogy semmiesetre sem maradhattunk meg a régi közellátási politika mellett. Napirendre kellett tűznünk azt a kérdést, hogy a további intézkedésekre való átmenetként milyen gazdasági alapokra van haladéktalanul szükségünk a munkásosztály és a parasztság szövetsége számára.

A további fejlődést biztosító átmeneti rendszabály azt a célt szolgálja, hogy előkészíthessük az ipari termékek kicserélését mezőgazdasági termékekre, s így az a rendszer alakuljon ki, hogy a paraszt csak városi és gyári termékek ellenében köteles átadni termékeit, s emellett ne kelljen őt a kapitalista rendben fennállott formáknak alávetni. De a gazdasági viszonyok folytán erre nem is gondolhattunk. Ezért alkalmaztuk azt az átmeneti formát, amelyről beszéltem, mégpedig: minden ellenszolgáltatás nélkül, adó formájában vesszük igénybe a terményeket s további terményeket is beszerzünk árucsere útján. Ehhez azonban megfelelő alappal kell rendelkeznünk — a mi alapunk viszont szerfelett jelentéktelen, és külföldi árucsere útján való kiegészítése csak ezidén vált lehetővé a kapitalista hatalmakkal kötött szerződések eredményeként. Igaz, ez egyelőre csak bevezetés, előszó: az igazi árucsere mindezideig nem kezdődött el. A kapitalista körök többsége vagy nagyobbik része továbbra is állandóan szabotál és lépten-nyomon mindenféle kísérleteket tesz az egyezmények meghiúsítására, s a legjellemzőbb az, hogy a fehérgárdista orosz sajtó — így az eszer és mensevik sajtó is — nyilván semmire sem összpontosítja erőfeszítéseit erélyesebben és csökönyösebben, mint erre a megegyezésre. Egészen világos, hogy a burzsoázia jobban fel van készülve a harcra és fejlettebb, mint a proletariátus, hogy osztályöntudata még határozottabb lett az átélt „kellemetlenségek" következtében, és az átlagosnál sokkal érzékenyebben reagál az eseményekre. Elegendő szemügyre vennünk a fehérgárdista sajtót, máris látjuk, hogy éppen arra a pontra irányítja a tüzet, amely politikánk súlypontja, csomópontja.

A sikertelen katonai invázió után, amely, bár még áll a harc, nyilvánvalóan kudarcba fulladt, az egész orosz fehérgárdista sajtó megvalósíthatatlan célt tűz ki maga elé:

a kereskedelmi egyezmények meghiúsítását. Az a kampány, amelyet óriási arányokban indítottak meg ez év tavaszán, amikor az eszerek és a mensevikek az első helyet foglalták el az ellenforradalmi erők között, ez a harc meghatározott célra irányult: tavaszra meg akarták hiúsítani a gazdasági egyezményeket Oroszország és a kapitalista államok között. És ezt a célt jelentős mértékben el is érték. Igaz, a legfőbb szerződéseket megkötöttük, e szerződések száma növekszik, és az ellenállást, amely ezen a téren fokozódott, majd leküzdjük, de a késedelem nagyon veszélyes ránknézve, mert bizonyos külföldi segítség nélkül a nagyipar helyreállítása és a rendes árucsere helyreállítása vagy lehetetlen, vagypedig olyan késedelmet szenved, amely rendkívül veszélyes. Ezek azok a viszonyok, amelyek között cselekednünk kell, és ezek azok a viszonyok, amelyek között az első helyet foglalta el az a kérdés, hogy helyreállítsuk a kereskedelmet a parasztok számára. Nem térek ki a koncessziók kérdésére, mert erről a kérdésről vitatkoztak a legtöbbet pártgyűléseken és ez az utóbbi időben semmi félreértésre nem ad okot. Változatlanul az a helyzet, hogy mi buzgón ajánlgatjuk a koncessziókat, de a külföldi tőkések mindmáig nem kaptak egyetlenegy komolyabb koncessziót sem, mindmáig egyetlenegy valamennyire is jelentős koncessziós szerződést sem kötöttünk. Meg kell találnunk a nyugateurópai tőke bevonásának gyakorlatilag kipróbált módját — ez a fő nehézség.

Elméletileg teljesen vitathatatlannak tartjuk — és azt hiszem, ebben már senki sem kételkedik — mondom, elméletileg egészen világos, hogy számunkra előnyös, ha tíz-húszmilliónyi vagy néhányszázmilliónyi — ilyen összeget rendelkezésére bocsáthatunk — váltságot fizetünk az európai tőkének azért, hogy a legrövidebb időn belül gyarapítsuk a nagyiparunk helyreállításához szükséges berendezés-, anyag-, nyersanyag- és gépkészleteinket.

Az erőforrások biztosításának, a szocialista társadalom megteremtésének valóságos és egyetlen alapja csakis a nagyipar. Kapitalista nagyüzem, jól megszervezett nagyipar nélkül egyáltalán szó sem lehet szocializmusról, de különösképpen nem lehet szó róla paraszti országban; mi Oroszországban ezt sokkal konkrétabban tudjuk, mint

azelőtt, s a nagyipar helyreállításának határozatlan és elvont formája helyett most a villamosítás határozott, pontosan kiszámított, konkrét tervéről beszélünk. Egészen pontosan kidolgozott tervünk van, melyet a legkiválóbb orosz szakemberek és tudósok dolgoztak ki, s melynek alapján határozott képet alakíthatunk ki magunknak arról, hogy Oroszország természeti sajátosságait figyelembe véve, gazdaságunk e nagyipari bázisát milyen erőforrásokkal tudjuk megteremteni, kell megteremtenünk és fogjuk megteremteni. Enélkül egyáltalán nem lehet szó gazdasági életünk valóban szocialista alapjáról. Ez teljesen vitathatatlan és ha az utóbbi időben a terményadóval kapcsolatban erről elvontan beszéltünk, most konkrétan meg kell mondanunk, hogy elsősorban a nagyipart kell helyreállítanunk. Jómagam is hallottam egyes elvtársaktól efféle kijelentéseket, s ezekre természetesen csak vállvonogatással lehetett válaszolni. Az a feltevés, hogy valamikor megfeledkezhettünk erről a legfőbb célról, természetesen egészen nevetséges és ostoba feltevés. Itt csak az a kérdés, hogyan támadhattak az elvtársakban ilyen kétségek és helytelen elképzelések, hogyan gondolhatták azt, hogy ez az alapvető, legfőbb feladat, amely nélkül a szocializmusnak nem lehet anyagi termelő bázisa, háttérbe szorult. Ezek az elvtársak egyszerűen helytelenül fogták fel államunk és a kisipar viszonyát. Legfőbb feladatunk — a nagyipar helyreállítása. De ahhoz, hogy valamennyire is komolyan és rendszeresen áttérhessünk a nagyipar helyreállítására, helyre kell állítanunk a kisipart. Az idén, 1921-ben, és a mult évben óriási fennakadás volt a nagyipar helyreállítására irányuló munkában.

1920 őszén és telén nagyiparunk egyes fontos ágaiban megindult a munka, de azután megint meg kellett szakítani a termelést. Mely oknál fogva? Miért? Sok gyárnak megvolt a lehetősége arra, hogy kellő mértékben ellássa magát munkaerővel, megvolt a lehetősége arra, hogy ellássa magát nyersanyaggal; miért szakadt meg hát ezekben a gyárakban a munka? Azért, mert nem volt elegendő élelmiszer- és fűtőanyagalapunk. Ha nincs 400 millió pud (hozzávetőleges számot mondok) állami gabonakészletünk, amely helyes elosztással havonta biz-

tosítva van, akkor nem igen beszélhetünk bárminemű rendszeres gazdasági építésről, a nagyipar helyreállításáról, akkor olyan helyzetben vagyunk, hogy a nagyipar helyreállítására irányuló, már megkezdett munka néhány hónapra ismét félbeszakad. A jelentéktelen számú üzembehelyezett gyár nagy többsége most áll. Teljesen biztosított és elegendő élelmiszeralap nélkül szó sem lehet arról, hogy az állam összpontosítani tudja figyelmét, rendszeresen meg tudja szervezni a nagyipar helyreállítását úgy, hogy ez a helyreállítás, ha szerény méretekben is, de állandóan folyjon.

Ami pedig a fűtőanyagot illeti, amíg a Donyecmedencét helyre nem állítjuk, s amíg nem kapunk rendszeresen ásványolajat, addig bizony a fára, a fafűtésre vagyunk utalva — tehát megint csak ugyanattól a kisgazdaságtól függünk.

Ezért követtek el hibát, ezért tévedtek azok az elvtársak, akik nem értették meg, miért kell most figyelmünket elsősorban a parasztra fordítani. Egyes munkások azt mondják: a parasztnak adnak némi kedvezményt, nekünk meg nem adnak semmit. Hallottunk ugyan ilyen beszédet, de meg kell mondani, hogy az ilyen beszéd, úgy gondolom, nem túlságosan gyakori, mert azt is meg kell mondani, hogy az ilyen beszéd azért veszedelmes, mert azt szajkózza, amit az eszerek mondanak erről a kérdésről; az ilyesmi nyílt politikai provokáció, a munkások céhes, nem osztályhelyzetükből származó, hanem szakmai előítéleteinek a csökevénye, amikor a munkásosztály az egyenjogú kapitalista társadalom egy részének tekinti magát és nem ismeri fel, hogy amikor ilyesmit mond, megmarad a régi kapitalista alapon: a parasztnak kedvezményt adtak, mentesítették az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásától, a felesleg mentesülő részét csere céljaira rendelkezésére bocsátották, s mi, munkások, akik a munkapad mellett állunk, ugyanezt akarjuk...

Mi az ilyen álláspont alapja? Lényegében ugyanaz a kispolgári ideológia. Ha a parasztság a szerves része a kapitalista társadalomnak, akkor a munkásosztály is ennek a társadalomnak szerves része. Következésképpen, ha a paraszt kereskedik, nekünk is kereskednünk kell.

És itt a régi előítéletek, amelyek a munkást a régi világhoz bilincselik, kétségtelenül újjáélednek. A régi tőkés világ legbuzgóbb védelmezői, sőt, egyedüli őszinte védelmezői — az eszerek és a mensevikek. A többi táborban századok, ezrek, sőt százezrek közül sem akad a tőkés világnak őszinte védelmezője. De az úgynevezett tiszta demokrácia körében, amelyet az eszerek és a mensevikek képviselnek, még maradtak a kapitalizmust őszintén védelmező egyes ritka példányok. És minél makacsabbul védelmezik álláspontjukat, annál veszedelmesebb a munkásosztályra gyakorolt befolyásuk. Ezek az emberek különösen veszélyesek olyan időben, amikor a munkásosztálynak olyan időszakokat kell átélnie, amikor a termelés szünetel. A proletár osztályöntudat fejlesztésének fő anyagi alapja a nagyipar, amikor a munkás látja a dolgozó gyárakat, amikor minden nap érzi azt az erőt, amely valóban meg tudja szüntetni az osztályokat.

Amikor a munkások lába alól kicsúszik ez az anyagi termelési bázis, akkor a kiegyensúlyozatlanság, a bizonytalanság, a kétségbeesés és a kishitűség érzése keríti hatalmába a munkások egyes rétegeit és ez, burzsoá demokráciánk — az eszerek és mensevikek — nyílt provokációjával együtt, bizonyos hatást gyakorol. És így jelentkezik az a mentalitás, amikor még a kommunista párt soraiban is akadnak olyanok, akik így okoskodnak: a paraszt kapott valamit, s ezen az alapon, ugyanilyen módon, adni kell a munkásoknak is. Kénytelenek voltunk ennek a hangulatnak bizonyos mértékig engedni. A munkásoknak a gyári termékek egy részével való jutalmazásáról szóló rendelet természetesen engedmény annak a hangulatnak, amely a multban gyökerezik, és a kishitűség és a kétségbeesés állapotával van kapcsolatban. Egy bizonyos — elég kicsiny — mértékben ez az engedmény szükséges volt. Ezt az engedményt megtettük, de egy másodpercre sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy mi itt olyan engedményt tettünk és teszünk, amely gazdasági szempontból, a proletariátus érdekei szempontjából, nem pedig valamely más szempontból szükséges. A proletariátus legfőbb és leglényegesebb érdeke — a nagyiparnak és a nagyipar szilárd gazdasági bázisának

újjáteremtése; ha ezt eléri, akkor megszilárdítja diktatúráját, akkor minden bizonnyal, minden politikai és katonai nehézség ellenére végigviszi diktatúráját. Miért kellett engedményt tennünk és miért igen veszélyes, ha ezt az engedményt tágabban értelmezzük a kelleténél? Éppen azért, mert mi csak a közélelmezés és a fűtőanyagellátás ideiglenes nehézségei folytán kényszerültünk rá arra, hogy erre az útra lépjünk.

Amikor azt mondjuk: a parasztsághoz való viszonyunkat nem a kötelező beszolgáltatás, hanem az adó alapján kell rendeznünk, — vajjon melyik az a fő gazdasági szempont, amely ezt a politikát meghatározza? Az, hogy a kötelező beszolgáltatás rendszere mellett a kisparaszti gazdaságoknak nincs megfelelő gazdasági bázisuk és hosszú éveken át szükségképpen egyhelyben topognak, s a kisgazdaság nem létezhet és fejlődhet, mert a kisgazdának már nem fűződik érdeke ahhoz, hogy jobban és többet dolgozzék, növelje terményeinek mennyiségét, aminek következtében elveszítjük gazdasági bázisunkat. Más bázisunk, más forrásunk nincs, márpedig szó sem lehet a nagyipar helyreállításáról, ha az állam nem összpontosít saját kezében nagy élelmiszerkészleteket. Elsősorban ez az oka annak, hogy ezt a politikát folytatjuk, amely megváltoztatja közellátási viszonyainkat.

Azért folytatjuk ezt a politikát, hogy meglegyen a nagyipar újjáteremtéséhez szükséges alapunk, hogy a munkásosztályt megszabadítsuk mindazoktól a fennakadásoktól, amelyektől meg kell kímélnünk a nagyipart, még a mi — a fejlett országokhoz képest szánalmas állapotban levő — nagyiparunkat is, hogy a proletárok ne legyenek kénytelenek létfenntartási eszközök megszerzése céljából olyan nem-proletár, spekuláns, kispolgári módszerekhez folyamodni, amelyek a legnagyobb gazdasági veszélyt jelentik ránknézve. Napjaink szomorú viszonyai következtében a proletárok rákényszerülnek arra, hogy nem-proletár jellegű, nem a nagyiparral kapcsolatos, hanem kispolgári kereseti forrásokhoz, spekulációhoz folyamodjanak és vagy lopással, vagy a köztulajdonban levő gyárban végzett magánmunkával szerezzenek meg maguknak bizonyos cikkeket, melyeket azután mező-

gazdasági termékekre cserélnek ki — ez a legfőbb gazdasági veszély nálunk, ez veszélyezteti a legjobban a szovjet rendszer fennállását. Márpedig most a proletariátusnak úgy kell gyakorolnia diktatúráját, hogy mint osztály szilárdnak érezze magát, szilárd talajt érezzen a lába alatt. De ez a talaj kicsúszik a lába alól. A proletár nem szakadatlanul üzemben levő gépi nagyüzemet lát, hanem egészen más valamit, és kénytelen a gazdasági életbe spekulánsként vagy kistermelőként bekapcsolódni.

Hogy ettől megszabadítsuk, az átmeneti időszakban semmiféle áldozattól sem szabad visszariadnunk. Hogy biztosíthassuk a nagyipar szakadatlan, bár lassú helyreállítását, nem szabad megtagadnunk a koncot a koncra éhes külföldi kapitalistáktól, mert a szocializmus felépítése szempontjából most előnyös, ha százmilliókkal túlfizetjük a külföldi tőkéseket, s ennek fejében megkapjuk azokat a nagyipar helyreállításához szükséges gépeket és anyagokat, amelyek újjáteremtik számunkra a proletariátus gazdasági bázisát, s a proletariátust erős proletariátussá változtatják, olyan proletariátussá, amely nem foglalkozik spekulációval. A mensevikek és az eszerek unos-untig hajtogatták, hogy mivel a proletariátus deklasszálódott — le kell mondani a proletárdiktatúra feladatairól. Ezt harsogták már 1917-ben, és csodálkoznunk kell azon, hogy 1921-ig sem fáradtak bele ennek szajkózásába. De amikor ezeket a kirohanásokat halljuk, nem azt válaszoljuk, hogy szó sincs semmiféle deklasszálódásról, hogy nincsenek negatívumok, hanem azt mondjuk, hogy az orosz és a nemzetközi viszonyok olyanok, hogy a proletariátus még akkor is, amikor a deklasszálódás időszakát éli át, amikor ilyen negatívumok mutatkoznak, a negatívumok ellenére is megvalósíthatja a hatalom meghódításának és megtartásának feladatát.

Nevetséges, ostoba és képtelen dolog volna tagadni, hogy a proletariátus deklasszálódása hátrány. 1921-ben láttuk, hogy a külső ellenség ellen folytatott harc befejezése után az lett a legfőbb veszély, a legfőbb baj, hogy az épségben maradt csekélyszámú nagyüzemben nem tudtuk biztosítani a szakadatlan termelőmunkát. Ez a lényeg. Ilyen gazdasági bázis nélkül

a munkásosztály politikai hatalma nem lehet tartós. Hogy biztosíthassuk a nagyipar folyamatos helyreállítását, úgy kell megszervezni a közellátást, hogy biztosítsunk egy — mondjuk — 400 millió pudnyi alapot és ezt helyesen osszuk el. Ezt az alapot a régi, kötelező beszolgáltatás útján semmi körülmények között sem tudtuk volna begyüjteni. 1920 és 1921 ezt megmutatta. Most látjuk, hogy ezt a roppant nehézségekkel járó feladatot a terményadó útján mégiscsak megoldhatjuk. Régi módszerekkel ezt a feladatot nem oldjuk meg, új módszereket kell keresnünk. A terményadó és a helyes viszony a parasthoz mint kistermelőhöz lehetővé teszi számunkra ennek a feladatnak megoldását. Eddig sok időt fordítottunk arra, hogy ezt elméletileg bebizonyítsuk.

Úgy vélem, hogy — a pártsajtó és a gyűlésen lefolyt beszélgetések alapján ítélve — elméletileg teljesen be van bizonyítva, hogy ezt a feladatot megoldhatjuk, ha elérjük, hogy a munkásosztály megtartja a politikai hatalom mellett a gazdasági bázist, a közlekedést, a nagyüzemeket. A parasztságnak mint kistermelőnek meglehetős nagy teret kell biztosítanunk. A parasztgazdaság fellendítése nélkül nem oldhatjuk meg a közellátási kérdést.

Ilyen keretek között kell felvetnünk a kisiparnak a szabadkereskedelem és a szabadforgalom alapján történő fejlesztése kérdését. A forgalom szabadsága az az eszköz, amely lehetővé teszi, hogy a munkásosztály és a parasztság között olyan kapcsolatokat teremtsünk, amelyeknek szilárd gazdasági alapjuk van. A mezőgazdasági termelés méreteiről most egyre pontosabb adataink vannak. A pártkongresszuson szétosztottak egy brosúrát a gabonatermelésről, — ez a brosúra akkor még kefelevonatban került szétosztásra a kongresszus tagjai között. Azóta ezt az anyagot tovább gyüjtöttük és terjesztettük. A brosúra, bár már végleges formájában szedésbe adták, a konferenciára még nem készült el, és nem tudok válaszolni arra a kérdésre, meg fog-e jelenni arra az időpontra, amikor a konferencia részvevői elutaznak. Mindent elkövetünk ennek érdekében, de nem ígérhetjük meg, hogy megjelenik.

Ez egy kis része azoknak a munkáknak, amelyeket azért végeztünk el, hogy lehetőleg minél pontosabban meg-

határozzuk a mezőgazdasági termelés helyzetét és a rendelkezésünkre álló tartalékokat.

Mindamellett megállapíthatjuk, hogy vannak adatok, amelyek azt mutatják, hogy a gazdasági feladatot teljes egészében megoldhatjuk, különösen idén, amikor a terméskilátások nem egészen rosszak vagy nem olyan rosszak, mint tavasszal várható volt, ami biztosítja számunkra egy mezőgazdasági alap összegyüjtésének lehetőségét, hogy a nagyipar, bár lassú, de folyamatos helyreállításához teljes erőnkből hozzáláthassunk.

Ahhoz, hogy a termelési alap összegyüjtésének feladatát megoldjuk, meg kell találni a paraszthoz, a kistulajdonoshoz való viszony formáját, és itt a terményadón kívül más forma nincs, más formát senki sem javasolt, s más formát nem is lehet elképzelni. De ezt a feladatot gyakorlatiasan kell megoldani, helyesen kell megszervezni a terményadó beszedését, nem úgy kell beszedni, mint azelőtt, amikor kétszer-háromszor is behajtották, s a paraszt sokkal rosszabb viszonyok közé került, úgyhogy a legiparkodóbb paraszt szenvedett a legtöbbet, és a gazdaságilag szilárd kapcsolatok minden lehetősége megszűnt. A terményadó beszedését, mely szintén minden parasztot érintő rendszabály, másképpen kell megszervezni. A korábban összegyüjtött és nyilvánosságra hozott adatok alapján elmondhatjuk, hogy most ezen a téren a terményadó nagy, döntő változást hoz, de hogy mennyire sikerül mindent összhangba hozni, az némileg még bizonytalan. Kétségtelen azonban, hogy a paraszt helyzetén azonnal javítanunk kell.

A helyi funkcionáriusokra ez a feladat hárul: egyrészt a terményadó teljes behajtása, másrészt ennek a munkának a legrövidebb időn belül való elvégzése. A nehézség azért fokozódik, mert ezidén szokatlanul korán várható az aratás, és ha a szokásos időpontok szem előtt tartásával készülünk fel, esetleg elkésünk. Ezért fontos és időszerű a pártkonferencia korai összehívása. Az eddiginél gyorsabban kell előkészíteni az egész apparátust a terményadó behajtására. A terményadó gyors behajtásától függ az is, hogy biztosíthatjuk-e az állam számára a 240 millió pud minimális készletet, s az is, hogy biztosíthatjuk-e a pa-

rasztok helyzetét. Az adóbehajtás terén minden késlekedés bizonyos kényelmetlenséget okoz a parasztnak. Az adóbeszolgáltatás nem fog önkéntesen menni, nem mellőzhetjük a kényszert, az adóbehajtás számos korlátozással jár a parasztgazdaságra nézve. Ha az adóbehajtást a kelleténél tovább halogatjuk, a paraszt elégedetlen lesz és azt fogja mondani, hogy így nem rendelkezhet szabadon a felesleggel. Ahhoz, hogy a szabadság a gyakorlatban is szabadság legyen, arra van szükség, hogy az adóbehajtás gyorsan történjék, hogy az adóbehajtó ne üljön sokáig a paraszt nyakán, ezt pedig úgy érhetjük el, ha megrövidítjük az aratás és az adó teljes behajtása közötti időt.

Ez az egyik feladat, a másik pedig az, hogy a lehető legnagyobb mértékben biztosítsuk mind a forgalom szabadságát a paraszt számára, mind a kisipar felemelését, hogy némi szabadságot adjunk annak a kapitalizmusnak, amely a kistulajdon és a kiskereskedelem talajából sarjad, ne féljünk tőle, mert az számunkra egyáltalán nem félelmetes.

A most kialakult általános gazdasági és politikai helyzetben, amikor a proletariátus kezében tartja a nagyipar minden kulcspozícióját, amikor szó sem lehet semminemű denacionalizálásról — nincs mitől félnünk. És amikor attól szenvedünk a legtöbbet, hogy óriási a termékhiány és teljesen elszegényedtünk, nevetséges attól tartani, hogy a kapitalizmus, a piacra termelő mezőgazdasági kisüzem formájában, veszélyes lesz ránknézve. Aki ettől fél — az egyáltalán nem számol gazdaságunk erőviszonyaival, egyáltalán nem érti meg, hogy a parasztgazdaság mint kisparaszti gazdaság semmiképpen sem lehet szilárd a forgalom bizonyos szabadsága és az ezzel kapcsolatos tőkés viszonyok nélkül.

Ezt, elvtársak, jól emlékezetükbe kell vésniök és fő feladatunk az, hogy a vidéken mindenütt serkentsük a fejlődést, minél többet kezdeményezzünk, minél önállóbbak és merészebbek legyünk; ezen a téren mindmáig az a fogyatékosságunk, hogy féltünk minden bátrabb lendülettől. Nincsenek semilyen, többé-kevésbbé konkrét formában feldolgozott, a vidéki munka során szerzett

gyakorlati tapasztalataink arra vonatkozóan, mi a helyzet vidéken az árucsere és az áruforgalom tekintetében, hogyan sikerült helyreállítani és valamelyest fejleszteni a kisipart, amely azonnal könnyíthet a parasztok helyzetén, anélkül hogy nagy erőfeszítésekre volna szükség, mint a nagyiparban, ahol nagy élelmiszer- és fűtőanyagkészleteket kell az ipari központokba szállítani. Általános gazdasági szempontból ebben a tekintetben a vidéken nagyon keveset végeznek. Nincsenek ilyen természetű adataink az egyes helyekről, nem tudjuk mi a helyzet az egész köztársaságban, nincsenek előttünk példák a valóban helyes munkaszervezésre, s a szakszervezetek kongresszusa, valamint a Legfőbb Népgazdasági Tanács kongresszusa[89] is ezt a benyomást tette rám.

Ezeknek a kongresszusoknak megintcsak az a legfőbb fogyatékosságuk, hogy többet foglalkozunk olyan haszontalan dolgokkal, mint a tézisek, általános programmok és elmefuttatások, s nem azzal törődünk, hogy az emberek a kongresszuson valóban kicseréljék helyi tapasztalataikat, hogy visszatérve munkahelyükre elmondhassák: ezer példa közül találtunk egy jó példát és ezt követni fogjuk. Pedig ilyen jó példa ezer közül nem is egy akad, hanem jóval több. De ezzel a munkamódszerrel találkozunk a legritkábban.

Nem akarok előreszaladni, de mégis szeretnék néhány szót szólni a munkások kollektív ellátásáról, vagyis arról, hogy a jegyrendszerről át kell térnünk olyan rendszerre, amikor a teljesítményükkel arányban bizonyos mennyiségű élelmiszerrel látjuk el az egyes üzemeket, feltéve, hogy azok valóban üzemben vannak. A gondolat kitűnő, de nálunk többé-kevésbbé fantasztikus eszmévé változtatták. Igazi előkészítő munkát azonban egyelőre nem végzünk ebben az irányban. Nem volt még olyan eset, hogy ebben vagy abban a kerületben, ebben vagy abban a gyárban, még ha kevés munkással dolgozik is, alkalmaztuk volna ezt a módszert — és láttuk volna az eredményt. Nem ez a helyzet nálunk. És ez egész munkánk legnagyobb fogyatékossága. Szakadatlanul ismételnünk kell, hogy általános kérdések helyett, amelyek 1918-ban, vagyis a régmultban időszerűek voltak, 1921-ben a kérdés gya-

korlati vonatkozásaival kell foglalkoznunk. Ha a kongresszusokon elsősorban arról beszélünk, hol szervezik meg a munkát mintaszerűen, márpedig erre van példa bőven, ezzel kötelességükké tesszük az elmaradóknak, hogy azokat a nem nagyszámú, ritka, kivételes eseteket tekintsék példaképüknek, amelyekben a legjobb gyakorlati eredményt érték el. Ezt a szakszervezeti kongresszus munkájával kapcsolatban mondom, de vonatkozik az egész közellátási munkára is.

A terményadó behajtásának, az árucserének stb. előkészítése érdekében egyes helyeken néhány esetben jó munkát végeztek. Éppen ezt nem tudtuk tanulmányozni, és most az a nagy feladat vár ránk, hogy a helységek túlnyomó többségét a létező legjobb példák színvonalára emeljük. Át kell térnünk erre a munkára, a tapasztalat gyakorlati tanulmányozására, el kell érnünk, hogy a lemaradt és középszerű kerületeink, volosztyjaink, amelyeknek színvonala kétségtelenül egyáltalán nem kielégítő, felzárkózzanak a csekély számú teljesen kielégítő színvonalon álló kerület és voloszty mögé. A kongresszusokon a legnagyobb figyelmet nem az általános téziseknek és a gyűlések programmjainak tanulmányozására kell fordítani, hanem arra, hogy tanulmányozzuk a gyakorlati tapasztalatokat, a kielégítő és még annál is jobb példákat, továbbá azt, hogy miképpen emeljük fel ezeknek a ritka, de mégis meglevő példáknak a színvonalára a többségben levő elmaradó és középszerű helységeket.

Ezekre a megjegyzésekre kell szorítkoznom. (T a p s.)

3

ZÁRSZÓ A TERMÉNYADÓRÓL MONDOTT ELŐADÓI BESZÉDHEZ
MÁJUS 27

Elvtársak, azt hiszem, hogy bár sok vidéki elvtárs, amint ezt meg is mondotta, elégedetlen a beszámolókkal és vitákkal, egy célt mégis elértünk: megtudtuk, hogyan értelmezik és hogyan alkalmazzák vidéken az új politikát. A konferencia elé aligha tűzhettünk más célt, mint a vélemények kicserélését, hogy ezt az új politikát jól megismerjék és egységesen rátérjenek helyes alkalmazására. Ezt a célt elértük. Igaz, hogy voltak kételyek, sőt olyan eszmei ingadozások is, amelyek olykor, sajnos messze túllépték az olyan gyakorlati jellegű kételyeknek és találgatásoknak határait, hogy vajjon „komoly" vagy „komolytalan"-e ez a politika, hosszú időre szól-e vagy rövidre. Az, amit Varejkisz elvtárs mondott, lényegében nem volt kommunista beszéd, és gondolati tartalmát tekintve mensevizmusra emlékeztetett. Ezt nyiltan meg kell mondani. Hogyan zaklathatott bennünket olyan kérdéssel, hogy „mondják meg — osztály-e a parasztság vagy sem?" Természetesen osztály. Akkor — mondja — politikai engedményeket kell neki tennünk, ha pedig nem teszünk, akkor ebben az irányban bizonyos olyan rendszabályokra van szükség, amelyek mégiscsak a Zubatov-féle politikára fognak hasonlítani.

Itt hivatkoztak Martovra, arra, hogy ő ezt minden fenntartás nélkül állította, Varejkisz elvtárs viszont azt mondta, hogy: „bizonyos fokig", „ilyen vagy amolyan mértékben", „részben". Képtelen, szörnyű eszmezavar ez. Ugyanolyan eszmezavar, mint amikor erőszak alkalmazását vetették szemünkre. S ismét meg kell magyaráznunk, hogy amikor diktatúráról beszélünk, ez erőszak

alkalmazását jelenti. Minden állam erőszak alkalmazása, s csak abban van különbség, hogy ezt az erőszakot a kizsákmányoltak vagy a kizsákmányolók ellen alkalmazzák-e, hogy a dolgozók és kizsákmányoltak osztálya ellen alkalmazzák-e? Ugyanez a helyzet a Zubatov-féle politikával való összehasonlítással is. Mi volt a Zubatov-féle politika lényege? Az, hogy az elnyomott osztályoknak adott kis gazdasági engedményekkel támogatták a kizsákmányolók osztályát. Ezért akkor ez volt a válaszunk: gazdasági engedményekkel a proletariátust, azt az osztályt, mely minden elnyomott felszabadításáért küzdött, nem veszitek rá arra, hogy lemondjon a politikai hatalom meghódításának és az elnyomó rendszer megdöntésének eszméjéről. Most a proletariátus tartja kezében és vezeti az államhatalmat. A proletariátus vezeti a parasztságot. Mit jelent az — vezetni a parasztságot? Ez először is azt jelenti, hogy az osztályok megszüntetésére, s nem pedig a kistermelőre vesszük az irányt. Ha letérnénk erről a döntő és fő vonalról, akkor nem lennénk többé szocialisták és azoknak a kispolgároknak táborába, az eszerek és a mensevikek táborába jutnánk, akik most a a proletariátus legádázabb ellenségei. Buharin elvtárs a „Pravdá"-ban nemrégiben idézett egy olyan komoly politikai gondolkodót, mint Miljukov (akinek Csernov és Martov még a nyomába sem ér), aki úgy vélekedik, hogy Oroszországban most csak szocialista pártnak van helye a politikai küzdőtéren. És ha ezek a „szocialista" pártok, az eszerek és mensevikek, magukra óhajtják vállalni a bolsevikok elleni harc nehézségeit, „tisztelet és becsület" illeti a mensevikeket és eszereket. Ez szószerint Miljukov kifejezése, amely arról tanuskodik, hogy Miljukov okosabb, mint Martov és Csernov, márcsak azért is, mert a nagyburzsoázia képviselője (ha személy szerint nem is volna olyan okos, mint Csernov és Martov). És Miljukovnak igaza van. Józanul számbaveszi a politikai fejlődés lépcsőfokait és azt mondja, hogy a kapitalizmushoz való visszatérés elengedhetetlen lépcsőfoka az eszerizmus és a mensevizmus. A burzsoáziának szüksége van erre a lépcsőfokra, s aki ezt nem érti, az tökfilkó.

Miljukovnak a burzsoázia érdekei szempontjából teljesen és tökéletesen igaza van. Ha mi, mint a proletariátus pártja, vezetjük a parasztságot, akkor a nagyipar megszilárdítására kell törekednünk, s ezért gazdasági engedményeket kell tennünk. A proletariátus vezette a parasztságot, mégpedig úgy, hogy a parasztság a polgárháború idején több gazdasági kedvezményben részesült, mint maga a proletariátus. Martov nyelvén szólva, ez Zubatov-féle politika. A parasztok gazdasági kedvezményekben részesültek. Ezeket a kedvezményeket a dolgozóknak az a része kapta, amely az ország többségét alkotja. Talán helytelen ez a politika? — Nem, ez az egyetlen helyes politika! S bármit mondanak is itt Martovnak arról a fecsegéséről, hogy egy osztályt nem lehet becsapni, mégis megkérdem önöktől: ugyan mivel csapjuk be? Mi azt mondjuk, hogy két út van: vagy követi valaki Martovot és Csernovot, s rajtuk keresztül az út Miljukovhoz vezet, vagy a kommunistákat követi. Ami minket illet, mi a kapitalizmus megszüntetéséért és a kommunizmus megvalósításáért harcolunk; a mi utunk igen nehéz, s ezen az úton sokan elfáradnak és elcsüggednek. A parasztság nem hisz. De talán becsapjuk a parasztságot? Nevetséges azt mondani, hogy becsapunk egy osztályt és hogy eltévedtünk három fenyő között, sőt itt nem is három, hanem csak kettő között, mert hiszen a proletariátus és a parasztság csak két osztály. A proletariátus vezeti a parasztságot, de ezt az osztályt nem lehet úgy elkergetni, ahogy elkergettük és megdöntöttük a földbirtokosokat és tőkéseket. Ezt az osztályt hosszú és nehéz munkával, nagy nélkülözések árán át kell formálni. Tőlünk, a vezető párttól függ, mennyi nélkülözésben lesz része a proletariátusnak és mennyiben a parasztságnak. Mi legyen a vezérelv ebben az elosztásban: az egyenlőség, az egyforma mérték? De hadd beszéljen erről Csernov és Martov, mi azt mondjuk, hogy a proletariátus érdekeit kell szem előtt tartani, vagyis biztosítanunk kell magunkat a kapitalizmus restaurálása ellen és biztosítanunk kell a kommunizmushoz vezető utat. Ha a parasztság most fáradtabb és jobban el van gyötörve, vagyis helyesebben, ha fáradtabbnak tartja magát, akkor több engedményt is teszünk neki,

hogy biztosítsuk magunkat a kapitalizmus restaurálása ellen és hogy biztosítsuk a kommunizmushoz vezető utakat. Ez helyes politika, s minket egyesegyedül osztályszempontok vezetnek. Nyiltan, becsületesen, csűrés-csavarás nélkül megmondjuk a parasztságnak: a szocializmus útjának biztosítása érdekében számos engedményt teszünk nektek, paraszt elvtársak, de csak bizonyos keretek között és bizonyos mértékben, s természetesen magunk fogjuk elbírálni, milyen mértékben és milyen keretek között. Amikor engedményt teszünk, abból a szempontból indulunk ki, hogy meg kell osztani azt a terhet, amely eddig súlyosabban nehezedett a proletariátusra, mint a parasztságra. A proletárdiktatúra három és fél esztendeje alatt a proletariátus több nélkülözést vállalt, mint a parasztság. Ez teljesen nyilvánvaló és vitathatatlan igazság. Erről van szó a proletariátus és a parasztság viszonyának kérdésében, azaz vagy megegyezésre lép velünk a parasztság, s mi gazdasági engedményeket teszünk neki, vagy — harc. Ezért minden más érvelés — borzalmas eszmezavar. Valójában minden más út Miljukovhoz, a földbirtokosok és a tőkések hatalmának visszaállítására vezet, mi pedig azt mondjuk, hogy minden engedményre hajlandók vagyunk, feltéve, hogy ez alátámasztja és erősíti a proletariátus hatalmát, a proletariátusét, amely következetesen, minden nehézséggel és akadállyal dacolva halad az osztályok megszüntetése és a kommunizmus felé.

Továbbá, igen helytelen kijelentések hangzottak el Szvigyerszkij elvtárs beszédével kapcsolatban. Az ellenzék valamennyi képviselője azon nyomban rávetette magát, a maguk nemében ragyogó parlamenti beszédeket vágtak ki. A „parlamenti ellenzék" legragyogóbb képviselőjének Larin elvtárs bizonyult. A szovjet rendszerben nem valami sok hely jut parlamenti beszédeknek, ám a természet megköveteli a maga jogát, és bár nálunk nincsenek parlamenti intézmények, a parlamenti szokások megmaradtak. Szvigyerszkij elvtárssal kapcsolatban azt mondták, hogy lám, ő helyesli a közellátási felügyeletet, sőt beszédében odáig ment, hogy közellátási diktatúrát követelt. Lehet, hogy Szvigyerszkij elvtárs szavakban tovább-

ment a kelleténél. De lényegében igaza van. Úgy osztottuk el az előadók szerepét, hogy mindegyik, hogy úgy mondjam, más-más hangszeren játszott. A csere tárgyában a Centroszojuz képviselője, Hincsuk elvtárs volt az előadó, aki szövetkezeti szakember. Mint tudják, a Centroszojuz szerződést kötött az állammal. Azok az elvtársak, akik nem olvasták el ezt a szerződést, nem ismerkedtek meg kellőképpen az anyaggal. Államunk szerződést köt a Centroszojuz képviselőivel; a Közellátási Népbiztosság képviselője szerződést köt a szövetkezetek képviselőjével, s a szövetkezetek külföldi képviselőinek számolniok kell szerződésünkkel. A szerződésben leszögezzük, hogy minden árunak a szövetkezetekbe kell eljutnia, hogy a szövetkezetek emberei a mi számunkra, a központosított állam, a nagy gyár, a proletariátus számára, nempedig a maguk számára kereskednek. Ez igen komoly és fontos feltétel. Másképpen ugyanis nem lehetséges. Petrográdban, Moszkvában éheznek, s ugyanakkor Brjuhanov elvtárs olyan táblázatokat közöl, amelyek szerint vidéken, a jóllakott kormányzóságokban, kétszer annyit ettek meg, mint amennyi járt volna nekik, ide pedig csak feleannyit küldtek. Mi a véleményük: szükség van-e ilyen körülmények között közellátási diktatúrára? Az én véleményem szerint — szükség van rá, mégpedig kétszerte, háromszorta szigorúbb diktatúrára van szükség, mert nálunk rendkívül sok az ilyen lazaság. Tudomásul kell venni, hogy kényszer nélkül nem boldogulunk, s a Centroszojuz elosztó munkájának a mi ellenőrzésünk alatt kell végbemennie.

Mi azt mondjuk a Centroszojuznak: jól kereskedtetek s ezért egy meghatározott százalékot prémiumként kifizetünk nektek. Ezt beiktattuk a szerződésbe, s mi mindenféle prémiumrendszerrel feltétlenül serkenteni fogjuk ezt a bizományi kereskedelmet, prémiumot adunk az előnyös üzletekért, de követelni fogjuk, hogy ez a kereskedelem a mi hasznunkat, annak az államnak a hasznát szolgálja, amely központosította a nagyipart, s amelyet a proletariátus vezet. Hasznára lesz ez a nagyiparnak? Hát kinek lesz hasznára?

Hogyan biztosíthatják adó nélkül a szükséges élelmiszert? Sehogyan! Hogy mi hozhat többet: az adó vagy a

csere, ezt nem tudjuk, de hogy a cseréhez nincs elegendő készletünk — az tény. Most kényszerítő apparátus nélkül nem fogják beszerezni azt, amire szükség van. Soha! Ez mindenki előtt világos. S ebben a tekintetben tökéletesen igaza van Szvigyerszkijnek, aki ezt a vonalat képviseli. A közellátási felügyeletet jóváhagytuk, s az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság Elnöksége erősebb nyomást gyakorol majd önökre, mert hiszen önök tudják, kit kell ezekre a helyekre állítani — ez az önök dolga, de ha már valakit odaállítottak, gondoskodjanak róla, hogy végre is hajtsa azt, amit végre kell hajtania. Kár beszélni most nagyiparról és szocialista építésről, ha az állam számára nem biztosítunk körülbelül 400 millió pud gabonát. Aki ez alatt a három év alatt ezt nem tanulta meg, azzal nem érdemes szóbaállni. Mi azonban a tömérdek hiba ellenére is egyre növeltük ezt az alapot, s noha 1920-ban, amikor ezt a készletet növeltük, óriási hibát követtünk el az elosztás terén, mégis óriási lépéssel jutottunk előbbre. Józanul kell hozzányúlnunk a kérdéshez, és meg kell mondanunk, hogy a terményadó beszedéséhez gyorsan működő apparátusra van szükség, felesleges itt liberális beszédeket mondani és arra célozgatni, hogy a közellátási felügyelet olyan kellemetlen dolog.

Ami pedig azt illeti, hogy a kapitalizmusból a kommunizmusba vezető átmenet időszakában, ott, ahol a lakosság többsége a parasztság, az adót kényszer nélkül szolgáltassák be — ilyen „kommunizmus" tudtommal még nem létezik. Ha azt akarják, hogy támogassuk a nagyipart — a proletárdiktatúra bázisát —, akkor akarniok kell, hogy ez az apparátus működjék. S itt, természetesen, centralizmusra van szükség. Nézzük meg a statisztikát. Sajnos kevesen vannak az elvtársak közül, akik eléggé ismerik a statisztikát. Nézzék meg, hogy a központ előírásai ellenére mennyit vettek el maguknak a helyi szervek. Azután ide jönnek elvtársak Moszkvából és Petrográdból, s adatokat terjesztenek elénk a központ előírásainak megszegéséről. Kitűnik, hogy volt három intés, ugyanannyi megrovás, s mi történt ezután? Ezután következett a letartóztatás, elmozdítás stb. (Közbeszólás: „Hány ilyen eset volt?") Az előírást sok esetben

megszegték, de kevés tisztviselőt mozdítottak el állásából. Ezt akartam mondani ennek a vonalnak a védelmében.

A termés ebben az évben úgylátszik sok vidéken tűrhető lesz, és korábban érik be, mint vártuk. Jóelőre fel kell tehát készülnünk, s a helyzet most olyan, hogy gyors ütemben be kell gyüjtenünk a legfőbb készleteket. Teljesen helytelen volna tehát, ha úgy kezelnénk ezt a dolgot, amint itt sok elvtárs kezelte.

Ami Larin elvtársat illeti, az ő tehetsége a parlamenti ellenzék és az ujságírás terén jobban érvényesül, mint a gyakorlati munkában. A tervkovácsolásban fáradhatatlan. Itt megemlítette, hogy már 1920 januárjában beterjesztett egy jó tervezetet. De ha összegyüjtenők Larin elvtárs valamennyi tervezetét és kiválogatnók közülük a jókat, akkor ezekből valószínűleg csak egy igen csekély töredék volna használható.

A Központi Bizottság Politikai Irodájának Larin május 10-én benyujtott egy tervezetet a kollektív ellátásra való általános áttérésre vonatkozólag. Az alapgondolat csábító, de mikor terjesztette be tervezetét? 1921 május 10-én, amikor olyan központokban, mint Moszkva és Petrográd, a legnagyobb élelmiszerhiány van, amikor az Oroszországi Köztársaságnak ezek a jelentős központjai átmenetileg félig, vagy negyedrészben éhezésre vannak kárhoztatva. Nevetséges dolog a közellátási intézmények átszervezését javasolni olyan körülmények között, amikor az emberek kimerültek, a szibériai, kaukázusi és ukrajnai táviróvezetékek mellett ülnek és minden egyes szállítmány, csaknem minden egyes vagon útját figyelemmel kísérik. Hogy az ördögbe lehet ilyen időben arról beszélni, hogy térjünk át az általános kollektív ellátásra? A Politikai Iroda a következő határozatot hozta: „Larin és az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács tervezetét (az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács természetesen azonnal aláfirkantotta ezt a tervezetet) elvetjük, a tervezet szerzőjét pedig megbízzuk, hogy ismételten, behatóbban vizsgálja meg a kérdést a tényleges ellátás lehetősége szempontjából . . .“ Ez az az alap, amelyet megint elfogadtunk a szakszervezeti kongresszuson (bizonyára olvasták Csubar és Golcman téziseit),

mégpedig olymódon, hogy Csubar az ő téziseinek legfőbb részeit összhangba hozta a párt Központi Bizottsága által megjelölt óvatos politikával. Golcman és Larin aszerint a szabály szerint járt el, amelyet Larin a Politikai Iroda ülésének befejezése után félig tréfásan a fülembe súgott. (Azt hiszem nem vagyok indiszkrét, ha elmondom ezt a beszélgetést.) Amikor Larin látta, hogy ezt a határozatot elfogadták, azt mondta nekem: „kisujját mutatja, elvesszük a kezét." Akkor arra gondoltam, hogy most már tudni fogjuk — noha én már addig is tudtam —, hogyan kell Larinnal alkudozni. Ha egymilliót kér, egy fél rubelt kell neki adni. (D e r ü l t s é g .) Itt a viták során kitűnt, hogy amikor Larintól megkérdezték, hol vannak az adatok, egy példát hozott fel, amelyet „ragyogónak" nevezett, s ez a példa a Kizljar—Sztaro-Tyerecsnaja vasútvonal építése. Noha itt már bebizonyítottuk, hogy ebben a példában nincs semmi új, hogy ilyen kísérletek már történtek, mégis haladás, amikor általánosságokban mozgó érvelések helyett, számtalan tézis helyett konkrét példákra, kísérleti eredményekre hivatkoznak. Szerencsétlenség volna, ha mindenki elolvasná és megvitatná ezeket a téziseket, amelyek kilenctizedrészét nem lehet elolvasni anélkül, hogy az embernek bele ne fájdulna a feje.

Nem tézisekre van szükség, hanem a helyi tapasztalatok számbavételére. Tanulmányozzuk ezeket a tapasztalatokat, mert mi haszna, ha egyre újabb rendszereket agyalunk ki és törvénytervezeteket dolgozunk ki a kollektív ellátásról akkor, amikor a tényleges ellátásnak még a minimuma sincs meg. Vidéken gyakorlati munkát végeznek. Azt mondották, hogy nincs ok arra, hogy a vidéki szerveknek szemére vessük, hogy nem cserélik ki a helyi tapasztalatokat. Itt a Központi Bizottságnak szemrehányást tettek, hogy nem ismerteti a helyi tapasztalatokat. De hiszen nekünk nincsenek is ilyen tapasztalataink, kizárólag rendeletekkel pepecselünk. A legtöbbünket teljesen igénybeveszi ez a kellemetlen munka, s ezért nem láthatjuk a helyi tapasztalatokat. Önöknek kell a tapasztalatokat ismertetniök. Amikor Larin ismertette a Kizljar—Tyerecsnaja vasútvonal ragyogó példáját, helyesen járt el, mert ez helyi tapasztalat volt. De itt is túlzásokra ra-

gadtatta magát, Csubar és Oszinszkij kénytelen volt őt helyreigazítani. Ez nem az egyetlen példa. Azt mondta, hogy a munkás a régi rendszer alapján 28 fontot kapott, az új alapján pedig 4 pudot kap. Én kételkedtem ezeknek az adatoknak helyességében és megkérdeztem, honnan vette őket. Azt válaszolta, hogy a Munkás-Paraszt Felügyelet felülvizsgálta ezeket az adatokat. Mi azonban tudjuk, hogy Larin nemcsak parlamenti ember, hanem karikatúrákat is tud rajzolni. Először rajzolt egy karikatúrát és azt állította, hogy nincs gonoszabb bestia a Munkás-Paraszt Felügyeletnél, most pedig azt mondja, hogy a munkás 28 font helyett 4 pudot kap, és ezt az adatot a Munkás-Paraszt Felügyelet felülvizsgálta. Először az ilyen tréfákkal teljesen megrendíti a Munkás-Paraszt Felügyeletbe vetett bizalmat, majd a Munkás-Paraszt Felügyelet igazolását hozza fel egyetlen bizonyítékként. Csubar is, Oszinszkij is azt mondja, hogy a faiparban többízben is alkalmazták ezt a rendszert. A lényeg az, hogy az egyik helység tapasztalatait összehasonlítsuk egy másik helység tapasztalataival. Larin fejtegetésében az volt a legjobb rész, amikor elmondta, hogyan folyik a munka a Kizljar—Tyerecsnaja vasútvonal építésénél. Vajjon Tulában vagy Tambovban nem végezték-e jobban ezt a munkát — ezt kell megtudni. Ezt a központ nem mondhatja meg önöknek, mert nem tudjuk, de hozzák el az ilyen helyi adatokat, ismertessék őket, tanítsanak bennünket és mi mindnyájan tanulni fogunk, követni fogjuk a legjobb példát.

Nálunk ezernyi helyi központban, kerületi vagy járási méretekben, két vagy három ilyen tapasztalat akad, sőt, talán több is, de kettő-három bizonyosan. Behatóan tanulmányoznunk kell ezeket a tapasztalatokat, mégpedig gyakorlati módon, ki kell faggatni az embereket, ellenőrizni kell az adatokat, s nem szabad kizárólag az ellenzék szavára hallgatnunk. Ha így szervezzük meg a dolgot, a központnak lesz alkalma tanulni.

Továbbá, véleményem szerint a vita legfőbb eredménye számunkra — a számos utalás arra, hogy miképpen hajtották végre a megkezdett cserét, csak a pontos adatok hiányoztak. A Donyec-medencéből az elvtársak táviratot

küldtek, és közölték, hogy csere útján 3 000 pud búzát szereztek. Ez az országnak egy kis területén történt, a részleteket azonban nem ismerjük. Azt hittem, az elvtársak majd itt felszólalnak és elmondják, milyen ellenértéket adtak és milyen szervezet — a Közellátási Népbiztosság, egy bérlő, egy koncessziós vagy egy magánvállalkozó — útján bonyolították le ezt a cserét. Ezt nem tudjuk, holott ez sokkal fontosabb a rendeleteinknél. A rendeleteket el lehet olvasni, s azért, hogy rendeletekről beszélgessünk, nem érdemes összegyűlni, ahhoz viszont, hogy lássuk, miképpen szereztek 3 000 pud gabonát a Donyecmedencében és hogy az elvtársak Volhiniában vagy Tambovban nem dolgoztak-e jobban, mint a Donyecmedencében, ehhez össze kell gyűlni. Egyes helyeken jelentős munkát végeztek. Szükség van arra, hogy a vidék elénk tárja gyakorlati tapasztalatainak eredményeit: én ezt meg ezt tettem, de a központi intézmény gátolta munkámat, én pedig úgy intéztem a dolgokat, hogy a központi intézményt engedékenységre szorítottam. Tambov kormányzósággal kapcsolatban egy elvtárs, aki beszédében parlamenti hangot ütött meg és ostorozta a Közellátási Népbiztosságot, csak úgy mellékesen megjegyezte, hogy náluk szövetkezeti főosztályok és intézmények vannak. Az elvtársak belenyugodtak ebbe. Ott számos kedvezőtlen mellékkörülmény van, vannak bevetetlen földek, általában súlyosak a viszonyok, hibát hibára halmoznak, s ennek az elvtársnak az adataiból mégis az tűnt ki, hogy a csere megindult és hogy a szövetkezetek megkezdték működésüket. Még a hajkenőcs is szóba került. Mennyi hajkenőcsöt szereztek be és milyen feltételek mellett osztották szét? Hajkenőcsöt is forgalomba kell hozni: a kereskedelemben figyelembe kell venni a keresletet. Ha hajkenőcsöt keresnek, szállítanunk kell hajkenőcsöt. Ha jól gazdálkodunk, hajkenőcsből is felépíthetjük a nagyipart. Csak ki kell számítani, hogy mennyit kell venni vagy beszerezni ebből a hajkenőcsből, hogy 1 000 pud gabonát vásárolhassunk. Azt hiszem, hogy a tőkés országokkal ellentétben, amelyek forgalomba hoznak olyan dolgokat, mint a pálinka és egyéb kábítószerek, mi ezt nem fogjuk megengedni, mert bármilyen előnyös is ez a

kereskedelem szempontjából, visszavezet bennünket a kapitalizmushoz, nempedig előre a kommunizmushoz, a hajkenőcs viszont nem fenyeget ezzel a veszéllyel. Volhiniával kapcsolatban azt mondták, hogy ott vannak olyan vidékek, ahol 10 font sóért egy pud gabonát adnak. De hogyan bonyolították le ezeket az üzleteket? Voltak ügynökeik? Hogyan kereskedtek? Ki tárolta az árut? Ki tette fel a lakatot? Mennyit loptak? — Erről semmit sem mondottak. Holott az önök számára éppen ez a fontos. Ehelyett arról beszéltek, hogy a lengyelek egy pud sót adtak egy pud gabonáért. Meg is mondtam, amikor az egyik elvtárssal beszélgettem, hogy ha a lengyelek egy pudért egy pud sót adnak, önöknek meg a parasztok odaadják a gabona pudját 10 fontért, akkor maguknak is vásárolhattak volna valamit. Ki akadályozta önöket ebben? Azt mondták, hogy a központ. Már megbocsássanak, de nem hiszem el, hogy a központ megakadályozta önöket abban, hogy egy pud lengyel sóért négy pud gabonát kapjanak. Lehetetlen, hogy ezt ellenezzük, ezt sohasem fogom elhinni. Régebben, amikor volt hadsereg, az elvtársak amiatt panaszkodtak, hogy mindent a katonai hatóság útján intéznek, most pedig, amikor nincs hadsereg, amikor nincs háború, a központot kell megkérdezni; egy elvtárs azt mondta, hogy most náluk valami „déli papírközpont" működik, és hogy hadakoznak ez ellen a „déli papírközpont" ellen, de amikor megkérdeztem, milyen intézménynél tettek panaszt a „déli papírközpont" ellen, azt válaszolta, hogy nem tudja, pedig ez igen fontos.

Nem tudják megnevezni azt az intézményt, amelynél panaszt tettek a „déli papírközpont" ellen. Nem tudom, miféle intézmény az a „déli papírközpont" — valószínűleg olyan intézmény, amely ugyanazokban a bürokratikus kinövésekben szenved, mint minden más szovjet intézményünk. A burzsoázia ma is harcol ellenünk. Sokat közülük külföldre küldtünk, Miljukov védőszárnyai alá, de még sokezren vannak itt, akik a bürokrácia művészetének szabályai szerint hadakoznak ellenünk. Hát önök, elvtársak, hogyan harcolnak ez ellen? Azt hiszik, hogy puszta kézzel nekimehetnek a „déli papírközpontnak" stb. Amikor Gyenyikin ellen viseltünk háborút, nem puszta kézzel támad-

tunk, hanem állig felfegyverkeztünk és hadseregeket szerveztünk. Itt viszont kiváló hivatalnokok ülnek, akik osztályuk érdekeit most abban látják, hogy aljasságokat követnek el, akadályozzák munkánkat, akik azt gondolják, hogy a kultúrát mentik meg, amikor a bolsevikok bukását készítik elő, és akik a hivatali munkát százszorta jobban ismerik, mint mi. Mert mi honnan is ismerhetnők? Ezek ellen a hivatalnokok ellen annak rendje és módja szerint kell harcolnunk, és felelősségre kell vonnunk azokat a párttagokat, akik járnak-kelnek és panaszkodnak vagy tréfás történeteket mesélnek arról, hogy ebben meg ebben az intézményben ilyen meg ilyen disznóságok történtek, akik bejárják Moszkvát és tréfás történeteket mesélnek a hivatalok bürokratizmusáról. Hát önök, elvtársak, öntudatos kommunisták, hogyan harcoltak ez ellen? — Panaszt tettem. — S melyik intézményhez juttatták el ezt a panaszt? Kitűnik, hogy semelyikhez, pedig a panaszt el kellett volna juttatni a Népbiztosok Tanácsához is, az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottsághoz is, vagyis élni kellett volna az Alkotmányunk biztosította jogokkal. Ez háború, és természetesen olykor vereséggel jár. De ki mondta, hogy akár a leggyőzelmesebb háborúkban is elkerülhető egy-egy vereség? Itt is érhetnek bennünket vereségek, de mégis harcolni kell. Nálunk azonban nem veszik komolyan a dolgot. Hát állítottak már bíróság elé embereket aktatologatásért? Kit ítélt már el a népbíróság azért, hogy egy munkásnak vagy egy parasztnak, aki négyszer vagy ötször kénytelen elmenni egy-egy hivatalba, végülis olyasvalamit nyomnak a kezébe, ami formailag ugyan nem kifogásolható, de amivel lényegében csúfot űznek belőle? Hiszen önök kommunisták, miért nem állítanak kelepcét ezeknek a bürokrata uraknak, s azután miért nem állítják őket népbíróság elé, miért nem vetik őket börtönbe ezért a bürokratizmusért? Hányat ültettek börtönbe bürokratizmusért? Persze ez vesződséges dolog, mondja mindenki. Egyesek talán rossznéven is veszik. Sokan okoskodnak így, ahhoz azonban elegendő erejük van, hogy panaszkodjanak, vagy élcelődjenek. S ezekben a tréfákban végülis elmosódik a határ a tréfa és az olyan pletykák között, amilyeneket a mensevikek és

eszerek külföldi folyóiratai közzétesznek. A mensevikek ezt írják: „Moszkva minden szovjet intézményében vannak saját tudósítóink." (D e r ü l t s é g.) Azok a tréfák, amelyek itt szájról szájra járnak és amelyek állandóan felbukkannak a parlamenti ellenzék beszédeiben, néhány nap mulva többnyire megjelennek a mensevik folyóiratokban. De mégis csak tudni kell, meddig lehet elmenni, meg kell különböztetnünk a komoly harcot az egyszerű élcelődéstől. Megtörténhet persze, amikor az emberek fáradtak, hogy egyik-másik tehetséges szónok tréfákkal valamennyire felüdíti őket. Ebből a szempontból ezt, személyes megfigyeléseim alapján, nem kifogásolhatom. De ezzel nem lehet megelégedni, összegezni kell a tapasztalatokat, hogyan csípték nyakon a bűnösöket és hány bírói eljárást indítottak, milyen eredményeket értek el. Ha így vetjük fel a kérdést, akkor helytállunk ebben a háborúban, noha ez a háború sokkal nehezebb, mint a polgárháború.

Még egy-két szót szeretnék mondani Nyikolajev kormányzósággal kapcsolatban. Egy Nyikolajev-kormányzósági elvtárs itt számos igen értékes útmutatást adott. De ezek az útmutatások nagyobbrészt nincsenek feldolgozva. Azt mondja: „vásárolják a textilárut és a vasárut, de nem vásárolják a hajkenőcsöt." Mások viszont azt mondották, hogy nem vásárolnak textilárut. Egy elvtárs támadta a batyuzókat: mivel most meg kell engedni a szabad kereskedelmet, szeretné tudni, hogyan harcoljon a batyuzás ellen. Nem harcolhatunk ellene úgy, mint régen, ami pedig az újfajta harcot illeti, megszerveztük a közlekedés védelmét, számos új rendeletet hoztunk, persze, gyorsan nem érhetünk el eredményeket. De hol vannak az ezzel kapcsolatban szerzett helyi tapasztalataik? Most már számos rendeletet hoztunk a közlekedés védelme érdekében, — nem a batyuzás, hanem a közlekedési eszközök „helytelen felhasználásának" kiküszöbölésére. Különleges bizottságok, rendkívüli háromszögek alakultak az Összoroszországi Rendkívüli Bizottság és a Közlekedésügyi Rendkívüli Bizottság részvételével, itt van a katonai hatóság, a Közlekedésügyi Népbiztosság is. Hát önöknél a vidéken milyen szervek működnek? Milyen köztük az együttműködés? Mi történik a batyuzás elharapódzására vonatkozó pana-

szokkal? Hogyan járnak el? Milyen köztük az összhang? Erről kell beszélni. Az elvtársak meg idejönnek és panaszkodnak: „A batyuzók a fejünkre nőttek." Rendeletek formájában utasításokat adtunk ki. Lehet, hogy ezek helytelenek, felülvizsgálatra szorulnak, de hogyan történjék ez? Mi közzétesszük a rendeleteket. Az elvtársak ismerik ezeket a rendeleteket, azért jönnek ide, hogy ezeket a rendeleteket és gyakorlati alkalmazásukat megvitassák. Itt meg itt, ez meg ez a közlekedési háromszög így meg így járt el. Itt sikerrel járt a munkája, amott meg kudarcot vallott. Lehet, hogy ez nem lesz olyan ragyogó felszólalás, mint a közellátási diktatúrára vonatkozó beszéd. De enélkül nem tanulhatjuk meg, hogy miképpen tudnánk a rendeletek kidolgozásánál kevesebb hibát elkövetni, márpedig ez a legfontosabb.

Befejezésül áttérek azokra a következtetésekre, amelyeket véleményem szerint Oszinszkij elvtárs igen helyesen fogalmazott meg, és amelyek összegezik tevékenységünket. Oszinszkij három következtetést vont le. Az első következtetés: „komolyan és hosszú időre". Azt hiszem, teljesen igaza van. „Komolyan és hosszú időre" — ezt valóban jól meg kell jegyezniök és jól emlékezetükbe kell vésniök, mert — a pletyka csúnya szokása folytán — elterjedt az a hír, hogy mi idézőjeles politikát, vagyis malomalatti politikát folytatunk, hogy csak a mára gondolunk. Ez nem igaz. Mi számbavesszük az osztályviszonyokat és megfontoljuk, miképpen kell cselekednie a proletariátusnak, hogy a parasztságot minden akadály ellenére a kommunizmus irányában vezesse. Persze, vissza kell vonulnunk, de ezt a legkomolyabban, az osztályerők szempontjából kell felfognunk. Aki ebben valami ravasz cselt lát, az a nyárspolgárokat, azt a kispolgárságot utánozza, amely szívósan tovább él, még pedig nemcsak a kommunista párton kívül.

Ki kell emelnünk a vállalkozószellemű pártonkívüli funkcionáriusokat. Ismételten hangsúlyoznunk kell, hogy a gyűléseknek, kongresszusoknak, konferenciáknak és tanácskozásoknak a kommunista pártban és Szovjet-Oroszországban nem lehet olyan jellegük, amilyen régen volt és amilyen még ma is akkor, amikor a parlamenti ellenzék szellemében szócsatákat vívnak, azután megírják

a határozati javaslatot. Nálunk már annyi a határozat, hogy ezeket senki el nem olvassa, sőt még össze sem gyűjti. Gyakorlati munkával, nempedig határozatok írásával kell foglalkoznunk. A burzsoá rendszerben a vállalkozók végezték a gyakorlati munkát, nempedig az állami szervek, nálunk viszont minden gazdasági kérdés — mindannyiunknak közös ügye. Ez számunkra a legérdekesebb politika. Persze megtehetjük, hogy kilencszázkilencvenkilencedszer is megszidjuk a mensevikeket, s ezt meg is kell tenni, ámde ez már csak ismétlés, amivel sokan közülünk már harminc esztendeje foglalkoznak. S a legtöbben már ráuntak erre.

Százszorta érdekesebb az a kérdés, hogyan lehet a szocialista államban textilárut, hajkenőcsöt és más egyebet gabonára cserélni, hogyan lehet lengyel sóért egy puddal több lisztet szerezni. Bár ez nem szokás, de a pártgyűléseken foglalkozni kell a vállalkozó szellem kérdésével. Az egész kapitalista világ hihetetlenül éhezik. Ami pedig a sót, a hajkenőcsöt és más kisebb cikkeket illeti, ezeknek bővében vannak, s ha helyesen alkalmazzuk majd a helyi forgalom és kezdeményezés jelszavát, sikerül majd még jó néhány pud további gabonát szereznünk.

Guszev elvtárs átadta nekem a kommunista termelőszövetkezetek alapszabályainak tervezetét. A tervezet lényege az ötödik pontban van kifejtve, melyben a szövetkezetek tagjai kérik, hogy biztosítsanak a számukra „egészséges higiénikus fejadagot". (D e r ü l t s é g.) „Egészséges higiénikus fejadag" — ezt célozza egész közellátási politikánk. 240 millió pud gabonát kell összegyűjteni adó és 160 milliót árucsere útján, vagyis összesen 400 millió pudot úgy, hogy a parasztság érezze ennek a begyűjtési rendszernek gazdasági stabilitását.

A terményfelesleg kötelező beszolgáltatását nem lehetett tovább fenntartani. Ezt a politikát meg kellett változtatni. Ebben a tekintetben most talán építésünk legnehezebb pontjához érkeztünk. Ha a kommunista párt egész munkáját a magasabb tudományok négyéves iskolájával hasonlítjuk össze, akkor a következőképpen határozhatjuk meg helyzetünket: most a harmadik évfolyamból vizsgázunk, s e vizsga után a negyedik évfolyamba lépünk; még nem tettük le ezt a vizsgát, de minden jel arra vall, hogy

letesszük. Ha az egyes évfolyamokat nézzük, akkor az első évfolyam a mult század hetvenes éveitől 1903-ig tartott. Ez volt az első, bevezető szakasz, amely a „Narodnaja Voljá"-tól, a szociáldemokráciától és a II. Internacionálétól a bolsevizmushoz vezet. Ez az első évfolyam.

A második évfolyam 1903-tól 1917-ig tartott: komoly felkészülés a forradalomra és az 1905-ös első forradalmi tapasztalatok. A harmadik évfolyam 1917-től 1921-ig tartott: négy esztendő, amely tartalmát tekintve gazdagabb, mint az előző 40 év. Nagyon komoly próbatétel volt, amikor a proletariátus hatalomra jutott, de még nem ez volt a záróvizsga. Ha mi azt énekeljük is, hogy „ez a harc lesz a végső", mégis meg kell mondanom, hogy sajnos, ez nem a végső harc, hanem, ha már egészen pontosak akarunk lenni — közeledünk a végső harcok egyikéhez. Most viszont a harmadik évfolyamból vizsgázunk, s ez lehetővé teszi, hogy a negyedik évfolyamba lépjünk; ezután még jól meg kell tanulnunk a negyedik évfolyam anyagát: akkor valóban legyőzhetetlenek leszünk. A gazdasági fronton kivívhatjuk a győzelmet. Ha a parasztság kérdésében győzelmet aratunk és ebben az évben begyüjtjük az „egészséges higiénikus fejadagot", akkor letesszük a vizsgát a harmadik évfolyamból és a negyedik évfolyamba lépünk. Ez után az egész tervbevett építés komolyabb lesz.

Ezt a feladatot kell megoldanunk. Ezért bátorkodom befejezésül ismételten kifejezésre juttatni azt a kívánságomat, hogy a nehézségek ellenére, a régi hagyományok ellenére, amelyek nem engedik meg, hogy a kongresszusokon, konferenciákon és tisztes parlamenti üléseken apró helyi gazdasági kérdésekkel foglalkozzunk, mégis szögezzük le: kommunisták vagyunk, kötelességünk ezzel foglalkozni, kötelességünk számbavenni azokat a gyakorlati tapasztalatokat, amelyeket a legalsóbb szervek gazdasági munkájuk során szereznek, ott szereztek, ahol a rendeleteket végrehajtják, ellenőrzik, ahol ki kell javítani a rendeletek hibáit, ahol úgy kell hozzáfogni a dologhoz, hogy itt a gyűlésen összegezhessük az eredményeket. Akkor építésünk valóban biztos úton fog haladni. (Viharos taps.)

4

HATÁROZATI JAVASLAT AZ ÚJ GAZDASÁGI POLITIKA KÉRDÉSEIRE VONATKOZÓLAG

1. A jelenlegi helyzetben a legfőbb politikai feladat az, hogy az új gazdasági politikát valamennyi párt- és szovjetfunkcionárius teljesen megértse és pontosan végrehajtsa.

A párt leszögezi, hogy ezt a politikát sok évre terjedő, hosszú időszakra vezeti be és mindenkitől megköveteli, hogy ezt a politikát a legnagyobb körültekintéssel és lelkiismeretességgel hajtsa végre.

2. Az árucsere kerül előtérbe, mint az új gazdasági politika legfőbb emelője. A helyes viszony a proletariátus és a parasztság között, e két osztály gazdasági szövetségének teljesen szilárd formája a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakáig nem teremthető meg, ha nincs rendszeres árucsere vagy termékcsere az ipar és a mezőgazdaság között.

Különösen szükség van az árucsere megvalósítására abból a célból, hogy a paraszti vetésterület kiszélesítésére és a paraszti földművelés színvonalának emelésére serkentsen.

A helyi szervek vállalkozó kedvét és önállóságát mindenképpen és minden vonalon támogatni és fejleszteni kell.

Azokat a kormányzóságokat, amelyekben a legtöbb gabonafelesleg van, előnyben kell részesíteni, hogy elsősorban ezekben induljon meg az árucsere.

3. Minthogy a szövetkezet az árucsere végrehajtásának legfőbb apparátusa, helyesnek kell elismerni azt a politikát, amelynek alapján a Közellátási Népbiztosság szervei szerződéseket kötnek a szövetkezetek szerveivel és átadják a szövetkezeteknek az árucserére szánt készleteket az államhatalom megbízásainak az államhatalom ellenőrzésével történő végrehajtása céljából.

A szövetkezetek számára széleskörű lehetőségeket kell biztosítani a begyüjtés elvégzésére, továbbá a helyi ipar mindenirányú fejlesztésére és általában a gazdasági élet fellendítésére.

Támogatni kell a szövetkezetek hitelműveleteit.

Harcolni kell az anarchikus (vagyis minden állami ellenőrzés és felügyelet alól kibújó) árucsere ellen olymódon, hogy az árucserét főként a szövetkezetek kezében összpontosítjuk, és egyáltalán nem korlátozzuk a helyes szabadkereskedelmet.

Tanulmányozni kell a piacot.

4. Támogatni kell a kis- és középüzemeket (magán- és szövetkezeti üzemeket), amelyek nagyrésze nem igényel nyersanyag-, fűtőanyag- és élelmiszerellátást az állami készletekből.

Megengedhető állami üzemek bérbeadása magánszemélyeknek, szövetkezeteknek, arteleknek és társulásoknak. A helyi gazdasági szerveknek joguk van ilyen szerződések megkötésére a felsőbb szervek hozzájárulása nélkül. A Munka és Honvédelem Tanácsát minden egyes ilyen esetről feltétlenül értesíteni kell.

5. A nagyipar termelési programmjait (részben) felül kell vizsgálni, mégpedig a közszükségleti cikkek és a parasztok által keresett cikkek termelésének fokozása szempontjából.

Az egyes nagyvállalatoknak több önállóságot és kezdeményezést kell biztosítani a pénzeszközökkel és anyagi forrásokkal való rendelkezés terén. A megfelelő pontos rendeletet jóváhagyás végett be kell terjeszteni a Népbiztosok Tanácsához.

6. A természetbeni jutalmazás rendszerét fejleszteni kell és kísérletképpen be kell vezetni a kollektív ellátást.

A munka termelékenységének fokozása érdekében helyesebb élelmiszerelosztást kell bevezetni.

7. Fenn kell tartani és erősíteni kell a terményadó gyors, teljes és általános beszedését intéző apparátust. Ebből a célból biztosítani kell, hogy a közellátási szervek megfelelő párttekintéllyel rendelkezzenek. Fenn kell tartani és erősíteni kell a közellátási apparátus központosítását.

8. Minden eddigi rendszabályt a folyó év gyakorlati harci feladatára kell összpontosítani: legalább 400 millió pud gabonakészletet kell begyüjteni, mint a nagyipar helyreállítására és a villamosítási terv megvalósítására szolgáló bázist.

9. Elvben el kell fogadni a Munka és Honvédelem Tanácsának utasítástervezetét, és az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság frakcióját meg kell bízni, hogy ezt törvénnyé emeltesse.

Meg kell állapítani, hogy a párt feltétlen és elsőrendű feladata, hogy biztosítsa ennek az utasításnak legszigorúbb végrehajtását általában, különösen pedig a pártonkívüliek munkába állítását és a munkába való bevonását.

10. Le kell szögezni a központi szervek különös felelősségét a helyi kezdeményezés gátlásáért és e kezdeményezés elégtelen támogatásáért. Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság frakcióját meg kell bízni azzal, hogy a megfelelő rendeletet kidolgozza és azt a legközelebbi ülésszakon elfogadtassa.

11. A konferencia megbízza a Központi Bizottságot és valamennyi pártszervezetet, hogy az agitáció és a propaganda fokozása érdekében rendszeres intézkedéseket hozzon, s megfelelően csoportosítsa át a pártkádereket valamennyi fentebb ismertetett feladat teljes megvilágítása és tervszerű végrehajtása érdekében.

12. Mint a pártnak feltétlenül igen fontos feladatát, meg kell szervezni, hogy a helyi szerveknek és a központnak a gazdasági építőmunka során szerzett gyakorlati tapasztalatait — mind a sajtóban, mind pedig szakszervezeti, szovjet-, párt- stb. gyűléseken, konferenciákon és kongresszusokon — gondosan és minden vonatkozásban megvilágítsák és tanulmányozzák.

5

ZÁRÓBESZÉD A KONFERENCIÁN MÁJUS 28

Elvtársak, azt hiszem, egészen rövid zárszóra szorítkozhatom. Amint tudják, mi ezt a konferenciát soronkívül hívtuk össze, s fő célként azt tűztük magunk elé, hogy a központ és a helyi szervek előtt, a pártfunkcionáriusok és valamennyi szovjetfunkcionárius előtt teljes világosságot teremtsünk a gazdasági politika tekintetében. Úgy gondolom, hogy ezt a feladatot a konferencia feltétlenül megoldotta. Nem egyszer rámutattak az elvtársak itt arra, hogy Oszinszkij elvtárs igen helyesen fejezte ki számos vidéki pártfunkcionárius, sőt valószínűleg a vidéki pártfunkcionáriusok többségének hangulatát, amikor azt mondotta, hogy minden kétséget el kell oszlatni arra vonatkozóan, hogy a X. pártkongresszus által kijelölt és a továbbiakban rendeletekkel és határozatokkal alátámasztott politikát a párt feltétlenül olyan politikának tekinti, amelyet komolyan kell venni és hosszú időn keresztül kell folytatni. A konferencia ezt a legkövetkezetesebben kifejezésre is juttatta, s számos ponttal kiegészítette. Mire az elvtársak hazautaznak majd, szemernyi lehetőség sem marad helytelen értelmezésre. Persze, amikor kijelöljük azt a politikát, amelynek hosszú évekig érvényben kell lennie, egy pillanatra sem felejtjük el, hogy a nemzetközi forradalom, a nemzetközi forradalom fejlődésének üteme és feltételei mindent megváltoztathatnak. Ma olyan a nemzetközi helyzet, hogy létrejött egy bizonyos egyensúly, amely ugyan időleges, labilis, de mégis egyensúly; olyanfajta egyensúly jött létre, hogy az imperialista hatalmak, bármennyire gyűlölik is Szovjet-Oroszországot és bármennyire szeretnék is rávetni magukat, letettek erről a

szándékukról, mert a tőkés világ bomlása progresszíven halad előre, az egység egyre csökken, a több mint egymilliárdot számláló elnyomott gyarmati népek által gyakorolt nyomás viszont évről évre, hónapról hónapra, sőt hétről hétre fokozódik. De jóslásokba erre vonatkozólag nem bocsátkozhatunk. Most gazdasági politikánkkal gyakoroljuk a legnagyobb befolyást a nemzetközi forradalomra. Az Oroszországi Szovjet Köztársaság felé fordítja tekintetét mindenki, a világ minden országának minden dolgozója, kivétel nélkül — ezt minden túlzás nélkül állíthatjuk. Ezt elértük. A tőkések semmit sem hallgathatnak el, semmit sem titkolhatnak el, ezért leginkább gazdasági téren elkövetett hibáinkat és gyengeségünket igyekeznek kipécézni. Erre a térre tevődött át a harc világméretekben. Ha megoldjuk ezt a feladatot, akkor nemzetközi méretekben biztosan és véglegesen győztünk. Ezért a gazdasági építőmunka kérdései számunkra rendkívül nagy jelentőségre tesznek szert. Ezen a fronton a győzelmet nem gyorsan, mert ez lehetetlen, hanem lassú, fokozatos, de megállás nélküli emelkedés és előrehaladás útján kell kivívnunk. És úgy vélem, konferenciánk munkájának eredményeképpen ezt a célt feltétlenül és mindenesetre el fogjuk érni. (T a p s.)

Megjelent: „Pravda" 119. sz.
1921 június 2.

BESZÉD A HELYI GAZDASÁGI SZERVEKRŐL AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG ÜLÉSÉN, 1921 MÁJUS 30-ÁN[90]

Elvtársak, igen kevés hozzáfűzni valóm van ahhoz, amit Oszinszkij elvtárs mondott, minthogy az Utasítás eredeti tervezetét, amelyet önök megkaptak[91], és ennek a törvénytervezetnek alapgondolatát már ismertették. Éppen mert ennek a kérdésnek vannak olyan részletei, amelyeknek tisztázásától függ voltaképpen az egész dolog lényege, úgy határoztunk, hogy nem szorítkozunk a tervezetnek a Munka és Honvédelem Tanácsában és a Népbiztosok Tanácsában való megvitatására, hanem ezt a kérdést a pártkonferencia elé terjesztjük, — ez elvben jóváhagyta az Utasítást — továbbá beterjesztjük a legfelsőbb törvényhozó szervhez — az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésszakára. A helyi funkcionáriusoknak gondosan meg kell vizsgálniok e törvény végrehajtásának módszereit, s eleinte talán számos kiegészítő rendelkezésre lesz szükség.

Semmiképpen sem szabad megengedni, hogy ez a rendszabály a bürokratizmus fokozódásának újabb forrásává váljék. Ez talán nem lenne egészen lehetetlen, ha túlságosan sok beszámolót kapnánk, vagy ha e beszámolók készítésének módja nem nyujtana biztosítékot az ellenőrzés lehetőségére. Itt, elvtársak, fontolóra kell vennünk a beszámolók elkészítésének módját, és az elvtársak talán célszerűnek tartanák egy külön bizottság megválasztását, mely az itt elhangzó megjegyzések, valamint az önök által adott instrukciók és utasítások alapján véglegesen meg fogja vizsgálni a kérdést. Már eddig is elég tekintélyes anyag gyűlt össze ebben a kérdésben. Persze, ha beszámolókat kell készíteni, akkor ezt nemcsak a gazdasági

szerveknek, hanem a népbiztosságoknak is meg kell tenniök, tehát azoknak a népbiztosságoknak is, amelyek ugyan nem gazdasági népbiztosságok, de mégis szoros kapcsolatban vannak a gazdasági munkával. A beszámolók közzétételének egyik legfőbb célja, hogy hozzáférhetővé tegyük őket a pártonkívüliek tömege és általában a lakosság számára. Ezt nem ezeknek a beszámolóknak tömeges gyártása, tömeges közzététele révén érhetjük el, hanem csakis könyvtárakban való összegyüjtésük révén. Ha pedig így áll a dolog, akkor olyan munkamódszert kell kidolgozni, hogy a beszámolók lényegét, rövid összefoglalását annak, ami a lakosságot a legjobban érdekli, feltétlenül publikálhassuk. Ennek megvan a technikai lehetősége. Felszólalásom előtt tájékozódtam a Papírközpont képviselőjénél. Pontos beszámolót terjesztett be 339 kerületi központról, amelyből kitűnik, hogy minden kerületi központban vannak nyomdatechnikai lehetőségek, és van annyi papír is, hogy egészen rövid beszámolókat kinyomhassanak. Ez az elvtárs számításaiban abból indult ki, hogy a legkisebb kerületi központ egy nyomtatott ívet ad ki, — persze havonta egyszer. Havonta egyszer — az túlságosan gyakori. Hogy az elvtársak kéthónapos, vagy négyhónapos, vagy talán még hosszabb határidőt szabnak-e meg, — azt valószínűleg a helyi szervektől beérkezett adatok fogják eldönteni. Ezres példányszámot vesz alapul, és így számítása szerint a szükséges papírmennyiség most rendelkezésünkre áll. Ezer példány biztosítaná annak lehetőségét, hogy ezeket a beszámolókat legalábbis minden kerületi könyvtárnak megküldjük, s ennélfogva annak lehetőségét is, hogy ezeket a beszámolókat mindenki megismerje, aki érdeklődik irántuk, különösképpen a pártonkívüliek tömegei. A dolgot előbb persze próbaképpen kell megszervezni; természetesen nem lehet kezeskedni érte, hogy ez azonnal sikerül, és semmiféle fogyatékosságok nem lesznek.

Rövid kiegészítésem befejezéseként egy szempontot szeretnék hangsúlyozni. Most egyik legfontosabb feladatunk a pártonkívüliek széleskörű bevonása a munkába, továbbá az, hogy a párttagokon kívül és mindenesetre az illető hivatal képviselőin kívül valóban felkeltsük a párton-

kívüli tömegek minél szélesebb rétegeinek érdeklődését a munka iránt és minél nagyobb arányban bevonjuk őket a munkába. Mi úgy láttuk, hogy ezt nem lehet másként elérni, mint a beszámolók közzétételével, legalábbis lényegesebb részük közzétételével. Vannak intézmények, amelyek valóban mindenre kiterjedő beszámolókat készítenek. Mindaz, amit eddig erről a kérdésről tudtunk, azt bizonyítja, hogy vannak kitűnően szervezett vidéki intézmények. A vidéki munka során mindenesetre állandóan sok olyan anyag gyűlik össze, amely elég bizakodó hangulatot tesz indokolttá. Csakugyan nincs meg bennünk azonban az a képesség, hogy a legjobb példákat — ilyen nem sok van nálunk — széles körben felhasználjuk, hogy mindenkire nézve kötelező mintaképekké tegyük őket. Sajtószerveink nem népszerűsítik a valóban mintaszerűen működő helyi szerveket és e szervek gyakorlati tapasztalatait. Ha a beszámolókat közzétesszük, ha hozzáférhetővé tesszük őket a lakosság széles rétegei számára, és még minden kerületi könyvtárban is összegyüjtjük őket, ez feltétlenül elő fogja segíteni a pártonkívüliek konferenciáinak helyes megszervezését, melyeknek az a célja, hogy a gazdasági építés munkájába nagyobb tömegeket vonjunk be. Ebben a kérdésben éppen elég határozatot hoztunk. Itt-ott tettünk is egyetmást. Országos viszonylatban azonban kétségtelenül korántsem teszünk elég sokat. Márpedig ezzel serkenteni fogjuk az egyes intézményeket és el fogjuk érni, hogy a helyi építőmunka során minden valamelyest felelős funkcionáriusnak módja lesz arra, hogy tapasztalatait pontosan és szabatos formában, saját aláírásával a központ tudomására hozza, és ezek példaképül szolgáljanak másoknak. Alighanem ez hiányzik most nekünk a legjobban.

Ami azt a kérdést illeti, hogy milyen módon szervezzük majd meg a továbbiakban ezeknek a beszámolóknak összegezését és tanulmányozását, a konferenciákon, kongresszusokon és az egyes intézményekben való felhasználásukat, — ez a tapasztalatok további tanulságaitól függ majd. Most a legfontosabb, hogy a helyi funkcionáriusok tapasztalatai alapján ezt a rendeletet jóváhagyjuk és kísérletképpen lehetővé tegyük e rendelet kipróbálását, olymódon, hogy

a küszöbönálló összoroszországi kongresszusra (körülbelül ez év decemberére) feltétlenül elérjünk néhány olyan eredményt, amely megmutatja, hogyan kell ezt a rendszabályt a tapasztalatok alapján fejleszteni, tökéletesíteni, módosítani és kiegészíteni.

Egyelőre erre a rövid kiegészítésre kívánok szorítkozni.

A teljes szöveg először 1922-ben „A VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszus által választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság I—IV. ülésszaka. Gyorsírói feljegyzés" c. könyvben, Moszkvában jelent meg.

BESZÉD A III. ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZELLÁTÁSI TANÁCSKOZÁSON, 1921 JÚNIUS 16-ÁN[92]

Elvtársak, mindenekelőtt engedjék meg, hogy a Népbiztosok Tanácsa és az OKP Központi Bizottsága nevében üdvözöljem tanácskozásukat.

Elvtársak, persze mindannyian megértjük, miért van szükség arra, hogy az önök tanácskozását különösen nagy figyelemmel kísérjék nemcsak a közellátási funkcionáriusok, hanem az összes szovjet- és pártfunkcionáriusok is, az egész párt is, és általában mindazok, akik valamennyire tudatos álláspontot foglalnak el a Szovjet Köztársaság sorsa és a Szovjet Köztársaságra háruló feladatok kérdésében. Az elvtársak rendkívül fontos pillanatban gyűltek össze tanácskozásra, s e tekintetben ezt a tanácskozást semmiképpen sem lehet a szokásos rendszeres közellátási tanácskozásokkal — amilyeneket nem egyszer tartottak és nem egyszer fognak még tartani — egy színvonalra helyezni.

Mostani tanácskozásuknak rendkívüli fontossága két körülményben leli magyarázatát. Először is arról az előre nem látott körülményről van szó, amelytől féltünk, és amely most immár második esztendeje roppant veszélyekkel járó bajokat okoz az országnak: még nem tudjuk, vajjon az aszályos évek egész szakaszába léptünk-e, amint ezt második éve jósolgatják, de hogy már második esztendeje megint igen jelentős nagyságú területeken mind gabonában, mind takarmányfélékben nagyon rossz lesz a termés, az már világosan látható, és óriási veszélynek az árnyékát vetíti előre. Nem fogok most kitérni arra, mekkora az a terület, amelyen a gabona- és takarmányfélék termésére vonatkozó adatok szerint rossz a termés. Ez mindenesetre jelentős nagyságú terület. Mindenesetre kibontakozik már

előttünk az a helyzet, hogy terményadóban számos kormányzóságban óriási kiesés lesz, hogy ezenkívül számos kormányzóságban a lakosság kilátástalan, hallatlanul súlyos helyzetbe kerül, s a közellátási funkcionáriusoknak, ahelyett hogy ezekben a kormányzóságokban összegyüjtenének egy bizonyos mennyiségű felesleget a hadsereg, a munkásosztály és az ipar szükségleteinek fedezésére, — segíteniök kell majd ezeket a kormányzóságokat, segíteniök kell az éhezőkön. Azok a feladatok, amelyek ilymódon a közellátási funkcionáriusokra hárulnak, az önökre váró munka súlyát sokkal jobban megnövelik, mint valaha is gondoltuk volna. Ez az első körüimény.

A második körülmény, amely nem annyira váratlan jelenség, — az átmenet, a fordulat mozzanata egész közellátási politikánkban. Első ízben történik meg, hogy közellátási kampányt kezdünk, első ízben gyűlünk össze, hogy összegezzük a helyi funkcionáriusoknak a közellátási munkában szerzett tapasztalatait és felkészüljünk a közellátási funkcionáriusokra háruló feladatok végrehajtására — olyan feltételek között, amikor a közellátási politika gyökeresen megváltozott, amikor a Szovjethatalomnak nemcsak a közellátási politikát kellett megváltoztatnia, hanem sok tekintetben gazdasági politikájának voltaképpeni alapjait is, amikor a parasztság rendkívül nehéz helyzete a mult évben, majdpedig az a körülmény, hogy kitűnt, hogy a nagyipart nem lehet gyorsan helyreállítani, arra késztetett bennünket, hogy az egész állami munkát más vágányra állítsuk.

Számotvetni azzal, hogy az ország nehéz helyzetét, a nagyipar gyors helyreállításának lehetetlenségét feltétlenül figyelembe kell venni, annyi, mint felkészülni arra, hogy a kisparaszti gazdaságot válságos helyzetéből ha törik, ha szakad, bármi áron elviselhető helyzetbe juttassuk, hogy ebből a célból emeljük a kisipar, a helyi ipar színvonalát, hogy ezen a téren olyan rendszabályokhoz folyamodjunk, amelyek a kisgazdaságot máris erősítik, lehetővé teszik számára a helyi kereskedelmet s ezáltal kibővítik a tőke felhasználásának területét, ezzel pedig az egész Szovjethatalmat, magát a Szovjethatalom voltaképpeni alapját és egész gazdasági politikáját más vágányra állítják.

Önök mindannyian jól tudják, mennyi fáradságunkba került három esztendő alatt mindannyiunknak, elsősorban önöknek, hogy a közellátási apparátust féligmeddig megszilárdítsuk abból a célból, hogy legalább a minimális, legalább a legszükségesebb feladatok megoldására alkalmassá tegyük. Ezért nem kell magyaráznom önöknek, akik ezt közvetlen közelből figyelték és átélték, mekkora feladat az egész munka gyors átállítása és újjászervezése, mit jelent az, hogy munkánkat olyan helyzetben kell megszerveznünk, mely még nem állta ki a próbát, s ugyanakkor meg kell oldanunk azt a feladatot is, hogy nagyobb mennyiségű élelmiszerhez jussunk. Mindezt önök maguk is tudják. A közellátási politika a polgárháború szörnyű, hihetetlen, olykor embertelen nehézségei ellenére évről évre mindenki számára kézzelfogható, szemmelláthatő eredményeket hozott, s ezek az eredmények sokkal gyorsabban javultak és gyarapodtak, mint ahogy azt a szovjet munka bármely más területén a gyakorlati eredmények alapján ki lehetett volna mutatni. De persze az elvtársak azt is tudják, hogy bár az első évi 110 millióról a begyüjtött mennyiséget, a közellátási funkcionáriusok erőfeszítéseinek eredményeképpen 280 millióra, sőt annál is többre emeltük, — jól tudják, hogy ez nem elegendő.

Mi most először indítunk nagy élelmiszerbeszerzési kampányt olyan feltételek között, amikor már nincsenek fehérgárdista csapatok és ellenséges hordák az OSzFSzK területén. De ezzel kapcsolatban is bizonyos fenntartásokkal kell élnünk: kivétel a japánok kezdődő intervenciója a Távolkeleti Köztársaságban, vagyis megintcsak mindjárt az első esztendőben, amikor azt mondhatjuk, hogy a polgárháborúval nagyjából végeztünk, — ez nyomban mindenki előtt megvilágítja, hogy körül vagyunk véve a nemzetközi burzsoáziától, amely igen jó leckét kapott a Vörös Hadseregtől, de amely egyáltalán nem hagyott fel azokkal a próbálkozásaival, hogy a beavatkozást nyilt vagy álcázott, rendszeres vagy rendszertelen formában az első adandó alkalommal megújítsa. Úgy hogy egyáltalán nem vagyunk e tekintetben sem teljesen biztosítva. De azonkívül tudják az elvtársak, hogy már magában véve a háborúról a gazdaságra való áttérés, az az áttérés, amelyről

olyan sokáig beszéltünk, amelynek néhány pártkonferenciát és kongresszust szenteltünk, ez az áttérés maga, egyszerűen mint áttérés, újabb óriási nehézségeket okozott, mert amikor elpusztult az apparátus, elpusztult a közlekedés, akkor maga az áttérés a harci rendben a határon álló régi nagy hadseregről a békés idők hadseregére óriási nehézségeket okozott, amelyekkel a fő dolgokban nyilván megbirkóztunk, de mégsem fog kételkedni benne senki, aki ismeri a helyzetet, hogy bőven vannak még nehézségek.

Ezért mondom, hogy ennek a közellátási tanácskozásnak egészen rendkívüli jelentősége van, hogy egyáltalán nemcsak az élelmezés különleges kérdéseit kell megoldania, hogy most érdeklődésüket, erejüket a köztársaság érdekében nemcsak mint közellátási funkcionáriusoknak, nemcsak mint olyan embereknek kell latba vetniök, akikre a Szovjethatalom a lakosság élelmiszerellátásának hallatlanul fontos feladatát bízta, — ez kevés. Önöktől mint pártfunkcionáriusoktól azt követeljük, hogy minden erejüket megfeszítsék annak érdekében, hogy megoldjanak olyan feladatokat, amelyek csupán irányelvek formájában, a Szovjethatalom legfelsőbb szervei, a pártszervezet által elfogadott határozatok formájában vannak körvonalazva. De az elvtársak maguk is tudják, milyen nagy távolság választja el az általános határozatot, az általános irányelveket a valóságba való gyakorlati átültetéstől, s hogy ez azt jelenti, hogy a funkcionáriusoknak óriási terheket kell magukra vállalniok ahhoz, hogy eredményesen végrehajthassák ezeket az elvi utasításokat, végrehajthassák úgy, hogy ezekből semmi se maradjon írott malaszt, ami Szovjet-Oroszországban sajnos nem is olyan ritka eset.

Szeretném emlékezetükbe idézni azt a határozatot, melyet az új gazdasági politika kérdésével foglalkozó legutóbbi pártkonferencia fogadott el[93]. A pártkonferencia soronkívül gyűlt egybe, hogy minden elvtársat teljesen meggyőzzünk arról, hogy ezt a politikát, amint azt a konferencián mondották, komolyan és hosszú időre szabtuk meg, s e tekintetben a jövőben semmiféle ingadozások nem lesznek. De éppen elég ingadozás, éppen elég bizonytalanság volt. S most a pártkonferencia, mint a vezető kormányzó párt legfelsőbb szerve, annak a pártnak legfelsőbb

szerve, mely a munkásosztály hatalmát vezeti, hangsúlyozza, mekkora jelentősége van egy 400 millió pudos nagy élelmiszeralap összegyüjtésének. Hangsúlyozza, hogy a közellátási politika egész jelentősége, a szabadkereskedelem messzemenő engedélyezésére való áttérés, számunkra lényegileg abban foglalható össze, hogy egy nagy közellátási alapot, nagy állami tartalékokat teremtünk meg. Enélkül sem a nagyipar helyreállítása, sem a pénzforgalom helyreállítása nem lehetséges, márpedig minden szocialista megérti, hogy a nagyiparnak, az egyetlen reális alapnak helyreállítása nélkül szó sem lehet szocialista építésről.

Az országban hallatlanul nagy a pusztulás. Az ország azelőtt is, az imperialista háború előtt, elmaradottabb volt, a háború után jobban tönkrement, mint más országok, és még három esztendeig viselte a burzsoáziával és a földbirtokosokkal folytatott háború hallatlan terheit. A legyőzött országok, amelyekkel Oroszországot összehasonlíthatjuk, mint Szerbia és Ausztria, ahol az ipar ugyanúgy, sőt helyenként még jobban tönkrement, mint Oroszországban, — ezek az országok egészen kétségbeesett, egészen reménytelen helyzetben vannak. Minthogy a burzsoázia segítségére számítottak, mert nem indítottak háborút ellene, kettős nyomás nehezedik rájuk — az éhség, a pusztulás, az elszegényedés, mint ránk is, és kilátástalan helyzetük tudata, mert a burzsoáziába vetették reménységüket és elpusztulnak, mert nincs esélyük támogatásra. Mi viszont, akármilyen hallatlan nehézségeink vannak is, látjuk és világosan felismerjük, és a munkás- és paraszttömegek is világosan látják, hogy ha hallatlan nehézségekkel küzdünk is, új erők bukkannak fel. Minden egyes nehézség új erőket hozott felszínre, új erőforrásokat nyitott meg, új utakat mutatott. Ezeknek az erőknek a munkája bebizonyította nekünk, hogy akármilyen pokoli lassúsággal is, de előre megyünk, hogy akármilyen hihetetlenül gyötrelmes is olykor a nehézségek leküzdése, mégis leküzdjük őket. Mind erősebben él az a tudat, hogy egészen új alapokon nyugvó gazdasági viszonyok épülnek ki, hogy a dolgozó osztály, akármennyit szenved is, minden problémát megold a tőkések segítsége nélkül, lépésről lépésre,

napról napra, szembeszáll velük és az egyik hadállást a másik után hódítja el tőlük.

Úgy vélem, elvtársak, ez a pártkonferencia határozatainak lényege, értelme, eredménye. És ezzel szeretném különösen hangsúlyozni, hogy a jelenlegi tanácskozás mennyire nemcsak szakemberek tanácskozása, hanem párt- és szovjetfunkcionáriusok tanácskozása, akiknek a gyakorlatban rendkívül nehéz viszonyok közt kell építeniök a gazdasági politika új formáit, az egész szovjet építmény fundamentumát.

Az építésnek két vonalon kell folynia: először, az adó segítségével, másodszor pedig az árucsere útján. Az adót, közepes termést véve alapul, 240 millió pudban szabtuk meg, — olyan mennyiség ez, melyből nem futja a szükséges hadseregnek és a feltétlenül szükséges ipari üzemeknek szűkös élelmiszerellátására sem, olyan mennyiség, amelynek 100%-os beszedése nemcsak a fenyegető rossz termés esetén, hanem általában is hallatlanul nehéz feladat.

Nincsenek kéznél pontos adatok arra vonatkozólag, hogy az egyes vidékeken háromesztendős közellátási tapasztalataink során hogyan változott meg terveink és feladataink végrehajtásának százalékos aránya a közellátási munka terén. Azt azonban mindenki tudja, hogy az együttes erővel létrehozott apparátus jobb volt, mint számos más népbiztosságunk apparátusa, hogy itt a munkaképesség állandó emelkedését tapasztaltuk. És én megcáfolhatatlannak tartom, hogy az idén, amikor ezt a munkát különösen figyelemmel kísértük, emelni fogjuk a köztársaság által ránkrótt feladatok teljesítésének százalékarányát. Ha nem is 100%-ot, de csaknem 100%-ot teljesítenünk kell, és teljesíthetünk is, még a fenyegető rossz termés okozta nehézségek között is. Meglehet, hogy az adókiesés sokmillió pud lesz, de az is lehet, hogy a kiesést kiegyenlíti a terményadónak az a gyarapodása, amely azokon a vidékeken remélhető, ahol különösen jó a termés.

Elvtársak, a termés semmiképpen sem számol a közellátási apparátus állapotával, és nem tette meg nekünk azt a szívességet, hogy különösen jó ott, ahol különösen jó a közellátási apparátus. Ha megnézzük a terméskilátásokat feltüntető térképet, kitűnik, hogy az OSzFSzK-nak és a

többi szomszédos és testvéri köztársaságnak azokon a vidékein, ahol a termés különösen jónak vagy az átlagosnál jobbnak ígérkezik, éppen ott a közellátási apparátus semmiképpen sincs fölötte az átlagnak, sőt esetleg az átlagot sem üti meg. Különösen erélyesen hangsúlyoznunk kell azt a feladatot, hogy a közellátási apparátus kádereit át kell csoportosítani, de ehhez az átcsoportosításhoz kevés olyan embert ismerünk, akik elég képzettek, elég tapasztaltak, és akik az új helyhez azonnal alkalmazkodva, gyorsan lendítenének a munkán. Olyan dolog ez, amellyel mindig újra meg újra foglalkoznunk kell.

Ami a legfontosabb és amit a pártkonferencia előtérbe helyezett, s amit a legutóbbi pártkongresszus elhatározott — az az árucsere. Ez a kérdés a legnagyobb figyelmet igényli mindazok részéről, akik Moszkvában a szovjet- és általános pártmunka középpontjában vannak, a legnagyobb figyelmet, a legnagyobb körültekintést. Hogy mennyire sikerült erre felkészülnünk, mi történt itt gyakorlati téren, mi valósult meg e tervekből, — olyan kérdés ez, amelyet először az elvtársaknak kell megoldaniok, immár a helyzet valóságos ismerete alapján. Itt az önök gyakorlati tapasztalatainak kicserélése, e tapasztalatok összegezése különösen fontos, különösen lényeges.

Új dologról van szó, ez a káderek mégnagyobb átcsoportosítását követeli meg. Nem azt követeli, amit a közellátási apparátustól azelőtt követeltünk: többé-kevésbbé egységes, lehetőleg jól működő gépezetet, amelynek az a feladata, hogy meghatározott mennyiségű élelmiszert összegyüjtsön, és kész. Nem, itt számolni kell az egyes vidékek különbözőségével, az árukereslet, az ellenérték különbözőségével. Nem ahhoz kell alkalmazkodni, amit a Szovjethatalom kíván és amit a szovjet apparátus teljesíteni tud. Nem, önöknek a kis földművelők gazdasági életfeltételeihez kell alkalmazkodniok, figyelembe kell venniök, mire van szükségük és mely szükségleteik vannak kielégítve. Önök harcoltak a batyuzás, az állam rendelkezéseit kijátszó kereskedelem ellen. Most is harcolniok kell ellene. Hogy azonban az árucserét megvalósítsuk és ne mérjen ránk vereséget a szabad piac, ne mérjen ránk vereséget ez a szabadkereskedelem, jól kell azt ismernünk, versenyre kell

kelnünk vele és saját ütőkártyájával, saját fegyverével kell megvernünk, — ehhez azonban ismernünk kell.

Nekünk nem a régi bürokratikus eszközökre van szükségünk, hanem a kereskedelmi feltételek számbavételére, pontosan ismernünk kell ezeket, értenünk kell ahhoz, hogy minden változást gyorsan felmérjünk. Ehhez mind az élelmiszereknek, mind a csereeszközöknek gyors szállítására van szükség az OSzFSzK óriási területén. Igen nagy nehézségek tornyosulnak előttünk. De ez az alapja az egész új gazdasági politikának arra az időre, amíg a nagyipart teljesen helyre nem állítjuk, ez az idő pedig legalább tíz évre tehető, és erre az időre a munkásosztály és a parasztság között — vagyis az egyedüli két osztály között, amelyekre támaszkodva gazdaságunkat fel kell építenünk — a kapcsolatok olyan formáit kell kialakítanunk, ezek között az osztályok között olyan szövetséget kell létrehoznunk, amelyek gazdaságilag mindkét felet kielégítik, olyan szövetséget, amely a kisparasztsággal mint kisparasztsággal számol, amíg a nagyipar valamennyi termékét rendelkezésére nem bocsáthatjuk.

Számolni kell a kisgazdával, aki eladja feleslegeit, számolni kell azzal is, hogy a városi lakosságnak, a munkásságnak javítania kell helyzetén. Enélkül mi további építő munkánkban, amely a szocializmusra való átmenetet annyira meg fogja szilárdítani, hogy már nem lehet majd visszafordulni, — nem érünk el sikert. Ezért az árucsere most egész gazdasági politikánk legfontosabb kérdése. Ezen kell most munkálkodniok, úgy is mint közellátási funkcionáriusoknak, úgy is mint gazdasági szakembereknek és mint a szövetkezetek munkatársainak. Ezt várja önöktől a Szovjethatalom, ezt várja önöktől a párt és az egész köztársaság, mert most az egész Szovjetköztársaság, az egész szocialista építés legfőbb reménysége attól függ, hogyan végzik önök ezt a munkát, milyen eredményeket érnek el.

Elvtársak, befejezésül hangsúlyozni kívánom, hogy konferenciájuknak egy különleges feladatot kell megoldania: foglalkoznia kell azzal a kérdéssel, amelyet májusban a párt Központi Bizottságának Politikai Irodája előtt vetettek fel és amelyet az Összoroszországi Szakszervezeti

Kongresszuson a Központi Bizottságban lefolytatott tárgyalás után döntöttek el. Arról van szó, hogy bár kellő óvatossággal és fokozatossággal, de kísérletképpen mégis haladéktalanul rá kell lépnünk a kollektív ellátás útjára. Kiderült, hogy élelmiszerelosztásunkban hibák vannak, s ez tovább így nem maradhat. Az az élelmiszerelosztás, amelyet az egyenlő elbírálás elvei alapján szerveztünk meg, egyenlősdire vezetett, mely néha káros a termelés növelése szempontjából. Arra van szükség, hogy a köztársaság a begyűjtött gabonafeleslegekből csak azt lássa el, ami a termelés szempontjából feltétlenül szükséges. Valamennyi iparvállalatunkat nem tudjuk ellátni, de erre nincs is szükségünk: ez tékozló gazdálkodás volna. A nagyipart teljesen nem tudjuk helyreállítani; külön kell tehát választani azt, ami jobban fel van szerelve, ami nagyobb termelékenység reményével kecsegtet, és csak ezt kell ellátni.

A közellátási funkcionáriusok nem szorítkozhatnak arra, hogy feltételezik: kapunk ennyi meg ennyi millió pudot, ilyen meg ilyen normák szerint, akár ugyanazon jegyek alapján, azt szétosztjuk, és kész; a többi nem az én dolgom. A soronlevő feladat valamennyi gazdasági népbiztosság tevékenységének egyesítése. Minden öntudatos közellátási funkcionáriusnak a gazdasági tevékenység egésze iránt kell érdeklődnie, s nemcsak aziránt, ami közvetlenül érinti a közellátási funkcionáriusokat. Most már nagyobb követelményeket támasztunk velük szemben!

Nem lehet valaki csakis közellátási funkcionárius. Közgazdásznak kell lennie, aki a munkának minden egyes lépését valamennyi gazdasági népbiztosság munkájával és e munka valamennyi eredményével összefüggésben ítéli meg.

Amikor élelmiszerelosztásról van szó, ne gondoljuk, hogy csak igazságosan kell elosztani, hanem gondoljunk arra, hogy ez az elosztás a termelés növelésének módszere, fegyvere, eszköze. Állami élelmiszerellátásban csak azokat az alkalmazottakat részesítsük, akikre valóban szükség van a munka legnagyobb termelékenységének biztosítása végett, és ha az élelmiszerelosztás a politika egyik eszköze, akkor csökkenteni kell azoknak a számát, akikre nincs feltétlenül szükség, és serkenteni kell azokat, akikre valóban szükség van. Ha az elosztás az iparunk helyreállítását

célzó politika eszköze, akkor azokat az iparvállalatokat kell ellátnunk, amelyekre most valóban szükség van, és semmiesetre sem kell ellátnunk azokat a vállalatokat, amelyekre most nincs szükségünk, hogy ilymódon fűtőanyagot takaríthassunk meg, élelmiszert takaríthassunk meg. E tekintetben évek hosszú során át igen rosszul gazdálkodtunk. Most ki kell javítanunk a hibákat.

Az elvtársak látják, hogy minél jobban mélyére hatolunk a dolognak, annál jobban kibővül a közellátási tanácskozásukra háruló feladatok köre. Mindamellett remélem, hogy bár tudatában vannak e feladatok bonyolultságának, ez nem fogja önöket elriasztani, hanem ellenkezőleg, azok a szokatlan feladatok, amelyek önökre, mint szovjetfunkcionáriusokra és pártfunkcionáriusokra hárulnak, új erőt fognak önökbe önteni, hogy megoldhassák ezeket a feladatokat. Más népbiztosságok multban elvégzett munkájának tapasztalatai szemléletesen megmutathatják, hogy a szovjetmunkát és a pártmunkát feltétlenül össze kell kapcsolni. A közellátási funkcionáriusok az időszerű harci feladatok egész sorát rendkívül nehéz feltételek között csak azért tudták végrehajtani, mert korántsem haladtak mindig kitaposott úton, hanem a kivételes rendszabályok, a fontossági megkülönböztetés módszereinek és a harci módszereknek alkalmazása útján, a szovjet intézmények és a pártszervek rendkívüli tevékenységének útján. Ismétlem, éppen gazdasági politikánk alapvető fundamentuma tanácskozásuk fő problémája. Erre kell összpontosítaniok egész figyelmüket.

Befejezésül engedjék meg, hogy kifejezzem azt a meggyőződésemet, hogy ha erőinket latbavetjük abban az irányban, amelyben haladunk, meg tudjuk majd szilárdítani annak a sikeres gazdasági politikának alapjait, amely megteremti a munkásosztály és a parasztság szövetségét, annak a két alapvető osztálynak a szövetségét, amelyek a Szovjethatalom alappillérei, azt a gazdasági szövetséget, amely az egyetlen eszköze lesz egész szocialista építésünk sikere biztosításának. (Viharos taps.)

„Pravda" 133. és 134. sz.
1921 június 22. és 23.

A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLE III. KONGRESSZUSA[94]

1921 JÚNIUS 22—JÚLIUS 12

Az előadói beszéd téziseinek teljes szövege először 1921-ben „A Kommunista Internacionále III. Kongresszusán az OKP taktikájáról mondott előadói beszéd tézisei" címen külön brosúrában jelent meg; a beszédek és az előadói beszéd „A Kommunista Internacionále Harmadik Világkongresszusa. Gyorsírói beszámoló" c. könyvben 1922-ben Petrográdban jelentek meg.

1

A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLE III. KONGRESSZUSÁN AZ OROSZORSZÁGI KOMMUNISTA PÁRT TAKTIKÁJÁRÓL MONDOTT ELŐADÓI BESZÉD TÉZISEI

(Eredeti tervezet)

1. AZ OROSZORSZÁGI SZOVJET FÖDERATÍV SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG NEMZETKÖZI HELYZETE

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság nemzetközi helyzetét jelenleg bizonyos egyensúly jellemzi, amely ugyan rendkívül labilis, de mégis sajátszerű világpolitikai helyzetet hozott létre.

Ez a sajátszerűség a következőkben rejlik: egyrészt, a nemzetközi burzsoázia tajtékzó gyűlölettel és ellenséges érzülettel tekint Szovjet-Oroszországra és kész bármely pillanatban rávetni magát, hogy megfojtsa. Másrészt, a katonai beavatkozás minden kísérlete, mely a nemzetközi burzsoáziának sokszázmillió frankjába került, teljes kudarccal végződött, jóllehet a Szovjethatalom akkor gyengébb volt, mint most, az orosz földbirtokosok és kapitalisták pedig egész hadseregekkel rendelkeztek az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság területén. A Szovjet-Oroszország elleni háború ellenzéke minden kapitalista országban rendkívül megerősödött, táplálta a proletariátus forradalmi mozgalmát és magával ragadta a kispolgári demokrácia igen széles rétegeit. A különböző imperialista országok érdekellentétei kiéleződtek s napról napra jobban elmélyülnek. A Kelet elnyomott népeinek százmilliói között bámulatos erővel növekszik a forradalmi mozgalom. Mindezen körülmények következtében a nemzetközi imperializmus képtelennek bizonyult arra, hogy Szovjet-Oroszországot megfojtsa, noha sokkal erősebb nála, és kénytelen volt egy időre elismerni vagy félig elismerni Szovjet-Oroszországot és kereskedelmi szerződéseket kötni vele.

Bár nagyon is bizonytalan, nagyon is ingatag, de mégis olyan egyensúlyi helyzet jött létre, amely lehetővé teszi a szocialista köztársaság számára, hogy — természetesen, nem hosszú időre — a kapitalista környezetben fennmaradhasson.

2. AZ OSZTÁLYERŐVISZONYOK NEMZETKÖZI VISZONYLATBAN

Ennek a helyzetnek alapján az osztályerőviszonyok nemzetközi viszonylatban a következőképpen alakultak:

A nemzetközi burzsoázia, megfosztva annak lehetőségétől, hogy nyílt háborút viseljen Szovjet-Oroszország ellen, most várakozó álláspontot foglal el, lesi azt a pillanatot, amikor a körülmények megengedik neki, hogy felújítsa ezt a háborút.

A fejlett kapitalista országok proletariátusa már mindenütt megteremtette élcsapatát, a kommunista pártokat, amelyek növekednek és rendületlenül haladnak előre abban az irányban, hogy a proletariátus többségét minden országban megnyerjék, s a régi trade-unionista bürokratáknak, valamint az amerikai és európai munkásosztály imperialista kiváltságokkal korrumpált felső rétegének befolyását megtörjék.

A kapitalizmus fő támasza a jelenlegi helyzetben a kapitalista országok kispolgári demokráciája — melynek élgárdáját a II. Internacionále és a II½-es Internacionále képviseli —, mert az iparban és a kereskedelemben foglalkoztatott munkások és alkalmazottak többsége vagy jelentékeny része továbbra is a kispolgári demokrácia befolyása alatt van, és ezek attól félnek, hogy forradalom esetén megszűnik az imperializmus kiváltságai által megteremtett viszonylagos kispolgári jómódjuk. A növekvő gazdasági válság azonban mindenütt súlyosbítja a nagy tömegek helyzetét, s ez a körülmény, valamint az, hogy egyre nyilvánvalóbb, hogy a kapitalizmus fennmaradása esetén újabb imperialista háborúk elkerülhetetlenek — ezt a támaszt egyre jobban megingatja.

A gyarmati és félgyarmati országok dolgozó tömegei — a föld népességének óriási többsége — már a XX. század elején politikai életre ébredtek, különösen az oroszországi, törökországi, perzsiai és kínai forradalom hatására. Az 1914—1918-as imperialista háború és az oroszországi Szovjethatalom ezeket a tömegeket végleg a világpolitikának és az imperializmus forradalmi szétzúzásának aktív tényezőivé teszik, noha Európa és Amerika művelt kispolgárai, köztük a II. és a II½-es Internacionále vezérei ezt semmiképpen sem akarják tudomásul venni. Ezeknek az országoknak az élén Brit-India áll, ahol a forradalom annál gyorsabban érik, mennél nagyobb jelentőségre tesz szert egyrészt az ország ipari és vasutas proletariátusa, másrészt mennél kegyetlenebb formákat ölt az angolok terrorja, akik egyre gyakrabban folyamodnak a tömeggyilkosságok (Amritsar)[95] és nyilvános megvesszőzések stb. módszeréhez.

3. AZ OSZTÁLYERŐVISZONYOK OROSZORSZÁGBAN

Szovjet-Oroszország belső politikai helyzetét az határozza meg, hogy itt — a világtörténelemben először — évek óta csak két osztály van: a proletariátus, melyet évtizedeken át a nagyon fiatal, de mégis korszerű, gépi nagyipar nevelt, és a kisparasztság, mely a lakosság túlnyomó többsége.

A nagybirtokosok és a kapitalisták Oroszországban nem tűntek el, de mint osztályt teljesen kisajátították és politikailag tökéletesen szétzúzták őket, és ennek az osztálynak a maradványai megbújtak a Szovjethatalom állami alkalmazottai között. Osztályszervezetüket megőrizték külföldön, az emigráció formájában, amely valószínűleg 1,5—2 millió embert számlál, amelynek a burzsoá és a „szocialista" (vagyis kispolgári) pártok ötvennél több napilapja s a hadsereg maradványai rendelkezésére állnak, és amelynek igen sok kapcsolata van a nemzetközi burzsoáziával. Ez az emigráció teljes erejével és minden eszközzel azon van, hogy a Szovjethatalmat szétzúzza és a kapitalizmust Oroszországban visszaállítsa.

4. A PROLETARIÁTUS ÉS A PARASZTSÁG OROSZORSZÁGBAN

Oroszország ilyen belső helyzetében az oroszországi proletariátusnak mint uralkodó osztálynak legfőbb feladata mindazoknak az intézkedéseknek helyes megállapítása és végrehajtása, amelyek a parasztság vezetéséhez, a vele való szilárd szövetséghez és a társadalmasított, gépesített nagyüzemű mezőgazdaságra való fokozatos átmenetek hosszú sorához szükségesek. Ez a feladat Oroszországban különösen nehéz, mind országunk elmaradottsága, mind a hétéves imperialista- és polgárháború okozta hallatlan pusztítás következtében. De ez a feladat még e különleges körülménytől eltekintve is egyike a szocialista építés ama rendkívül nehéz feladatainak, amelyekkel minden kapitalista országnak meg kell majd birkóznia, — talán csak az egy Anglia kivételével. Angliával kapcsolatban sem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy ott ugyan különösen csekélyszámú a földművelő kisbérlők osztálya, ezzel szemben a munkások és az alkalmazottak között rendkívül nagy a kispolgárok módjára élők arányszáma annak következtében, hogy az Angliához „tartozó" gyarmatokon az emberek százmilliói tényleges rabszolgaságban élnek.

Ezért a proletár világforradalomnak mint egységes folyamatnak fejlődése szempontjából annak az időszaknak, amelyet Oroszország most átél, az a jelentősége, hogy az államhatalmat kezében tartó proletariátusnak a kispolgári tömegek irányában követett politikáját a gyakorlatban kipróbálja és megvizsgálja.

5. A PROLETARIÁTUS ÉS A PARASZTSÁG KATONAI SZÖVETSÉGE AZ OROSZORSZÁGI SZOVJET FÖDERATÍV SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGBAN

Szovjet-Oroszországban a proletariátus és a parasztság helyes viszonyának alapját az 1917—1921-es évek teremtették meg, amikor az egész világburzsoázia, valamint a kispolgári demokrácia valamennyi pártja (az eszerek és a mensevikek) által támogatott kapitalisták és földbirtokosok támadó hadjárata a Szovjethatalom védelmére létre-

hozta, megszilárdította és megpecsételte a proletariátus és a parasztság katonai szövetségét. A polgárháború az osztályharc legélesebb formája, s minél élesebb ez a harc, annál gyorsabban égnek el tüzében a kispolgári illúziók és előítéletek, annál szemléltetőbben mutatja meg maga a gyakorlat még a parasztság legelmaradottabb rétegeinek is, hogy a parasztságot csakis a proletariátus diktatúrája mentheti meg, hogy az eszerek és a mensevikek valójában csupán a földbirtokosokat és tőkéseket szolgálják ki.

A proletariátus és a parasztság szilárd szövetségének első formája ugyan a katonai szövetség volt — és ez nem is lehetett másképpen — de ez a szövetség még néhány hétig sem maradhatott volna fenn az említett osztályok bizonyos gazdasági szövetsége nélkül. A paraszt megkapta a munkásállamtól az egész földet és védelemben részesült a földbirtokossal és a kulákkal szemben; a munkások a parasztoktól hitelbe kaptak élelmiszert a nagyipar helyreállításáig.

6. ÁTTÉRÉS A PROLETARIÁTUS ÉS A PARASZTSÁG KÖZÖTTI HELYES GAZDASÁGI VISZONYRA

A kisparasztság és a proletariátus szövetsége szocialista szempontból csak akkor lehet majd egészen helyes és szilárd, amikor a teljesen helyreállított közlekedés és nagyipar módot ad majd a proletariátusnak arra, hogy a kapott élelmiszerekért cserébe ellássa a parasztokat mindazokkal a cikkekkel, amelyekre a parasztoknak a maguk számára és gazdaságuk megjavítása céljából szükségük van. Az ország szörnyű pusztulása következtében ezt semmiképpen sem lehetett egycsapásra elérni. A kellőképpen meg nem szervezett állam számára az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatása volt a legkönnyebben végrehajtható rendszabály, amelynek segítségével helytállhatott a földbirtokosok elleni hallatlanul nehéz háborúban. Az 1920-as rossz termés és takarmányhiány rendkívül fokozta a parasztság amúgyis súlyos ínségét, s feltétlenül szükségessé tette az azonnali áttérést a terményadóra.

A mérsékelt terményadó azonnal jelentős javulást

idéz elő a parasztság helyzetében, s ugyanakkor érdekeltté teszi a parasztságot a vetésterület kibővítésében és a föld megmunkálásának javításában.

A terményadó áttérés a paraszt gabonafeleslegének rekvirálásáról az ipar és a mezőgazdaság közötti helyes szocialista termékcserére.

7. MILYEN FELTÉTELEK MELLETT ENGEDI MEG A SZOVJETHATALOM A KAPITALIZMUST ÉS A KONCESSZIÓKAT, ÉS MI ENNEK A JELENTŐSÉGE

A terményadó természetesen azt jelenti, hogy a paraszt az adó lerovása után megmaradó feleslegével szabadon rendelkezhet. Ha az állam nem képes arra, hogy a parasztnak cserébe mindezen feleslegekért a szocialista gyár termékeit szállítsa, akkor a feleslegekkel való kereskedés szabadsága elkerülhetetlenül a kapitalizmus fejlődésének szabadságát jelenti.

Ez azonban a megjelölt keretek között egyáltalán nem jelent veszélyt a szocializmusra nézve, amíg a közlekedés és a nagyipar a proletariátus kezében van. Ellenkezőleg, a kapitalizmus fejlődése, ha a proletár állam ellenőrzést gyakorol fölötte és szabályozza (vagyis az „állam"-kapitalizmus szónak *ebben* az értelmében) egy rendkívül tönkrement és elmaradt kisparaszti országban előnyös és szükséges (persze csak bizonyos mértékben), ha meg tudja gyorsítani a paraszti földművelés *azonnali* felemelkedését. Még inkább vonatkozik ez a koncessziókra: a munkásállam, anélkül hogy az államosítást bárhol hatályon kívül helyezné, bizonyos bányákat, erdőterületeket, olajtelepeket és egyebet bérbead külföldi kapitalistáknak, hogy további felszerelést és gépeket kapjon tőlük, amelyeknek segítségével meggyorsíthatjuk a szovjet nagyipar helyreállítását.

Amit mi a koncessziósoknak az értékes termékek egyrészének formájában kifizetünk, az kétségtelenül sarc, melyet a munkásállam leró a nemzetközi burzsoáziának; anélkül hogy ezt a legcsekélyebb mértékben is palástolnánk, világosan meg kell értenünk, hogy számunkra ennek a sarcnak a fizetése előnyös, csakhogy gyorsabban helyre-

állíthassuk nagyiparunkat és gyorsabban elérhessük a munkások és parasztok helyzetének komoly javulását.

8. KÖZELLÁTÁSI POLITIKÁNK SIKEREI

Szovjet-Oroszország közellátási politikája az 1917—1921-es években kétségtelenül nagyon kezdetleges, tökéletlen politika volt és sok visszaélésre vezetett. Végrehajtása körül sok hiba történt. Az akkori viszonyok között azonban nagyjában és egészében ez volt az egyedül lehetséges politika. S ez a politika teljesítette történelmi feladatát: megmentette a proletárdiktatúrát egy tönkrement és elmaradt országban. Vitathatatlan tény, hogy ez a politika fokozatosan tökéletesedett. Teljes hatalmunk első évében (1918 VIII. 1—1919 VIII. 1) az állam 110 millió pud gabonát gyüjtött be; a második évben 220-at; a harmadikban több mint 285-öt.

Most, amikor vannak már gyakorlati tapasztalataink, azt a feladatot tűzzük magunk elé, hogy 400 millió pudot gyüjtsünk be — és számítunk rá, hogy ezt be is fogjuk gyüjteni (a terményadó mennyisége 240 millió pud). Ahhoz, hogy a munkásállam gazdasági szempontból szilárdan álljon a lábán, hogy biztosítani tudja a nagyipar bár lassú, de folyamatos helyreállítását, hogy helyes pénzügyi rendszert létesíthessen, — az szükséges, hogy a munkásállam valóban rendelkezzék kellő élelmiszeralappal.

9. A SZOCIALIZMUS ANYAGI ALAPJA ÉS OROSZORSZÁG VILLAMOSÍTÁSÁNAK TERVE

A szocializmus anyagi alapja csakis a gépi nagyipar lehet, amely a mezőgazdaság átszervezésére is képes. Nem szorítkozhatunk azonban erre az általános tételre. Ezt konkretizálnunk kell. A legmodernebb technika színvonalának megfelelő és a mezőgazdaság átszervezésére képes nagyipar az egész ország villamosítását jelenti. Ki kellett dolgoznunk az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság ilyen villamosításának tudományos tervét és ezt meg is tettük. Ezt a munkát mi Oroszország

több mint 200 legkiválóbb tudósának, mérnökének és agronómusának közreműködésével elvégeztük, a tervet vaskos kötet alakjában publikáltuk s a VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszus 1920 decemberében azt általánosságban elfogadta. Máris előkészítettük az Elektrotechnikusok Összoroszországi Kongresszusának összehívását, mely 1921 augusztusában ül össze, — ez behatóan megvizsgálja majd ezt a munkát, amelyet azután az állam véglegesen jóváhagy. Az elsősorban elvégzendő villamosítási munkálatokat a terv szerint 10 év alatt kell végrehajtani; ehhez mintegy 370 millió munkanapra van szükség.

1918-ban nyolc újonnan épített villanytelepünk volt (4 757 kilowattal), 1919-ben ez a szám 36-ra (1 648 kw-tal), 1920-ban pedig 100-ra (8 699 kw-tal) emelkedett.

Bármennyire szerény is ez a kezdet óriási országunk számára, az első lépéseket mégis megtettük, a munka megindult s egyre jobban halad. Az orosz paraszt az imperialista háború után, az után, hogy egymillió fogoly megismerkedett Németországban a fejlett modern technikával, a hároméves polgárháború nehéz, de megacélozó tapasztalatai után — már nem az, aki egykor volt. Hónapról hónapra egyre világosabban és egyre tisztábban látja, hogy a kisföldművelők tömegét csakis a proletariátus vezetése szabadíthatja ki a tőke rabságából és juttathatja el a szocializmushoz.

10. A „TISZTA DEMOKRÁCIÁNAK", A II. ÉS A II½-ES INTERNACIONÁLÉNAK, AZ ESZEREKNEK ÉS MENSEVIKEKNEK MINT A TŐKE SZÖVETSÉGESEINEK SZEREPE

A proletariátus diktatúrája nem az osztályharc megszüntetését, hanem annak új formában és új eszközökkel való folytatását jelenti. Amíg megmaradnak az osztályok, amíg az egy országban megdöntött burzsoázia megtízszerezi támadásait a szocializmus ellen nemzetközi méretekben, addig erre a diktatúrára szükség van. A kisföldművelők osztálya az átmeneti korszakban szükségképpen az ingadozások egész sorát éli át. Az átmeneti helyzet nehézségei és a burzsoázia befolyása időről időre elkerül-

hetetlenül ingadozásokat idéznek elő ezeknek a tömegeknek a hangulatában. A proletariátusra, mely létalapjának, a gépi nagyiparnak szétrombolása folytán legyengült és bizonyos fokig deklasszálódott, az a rendkívül nehéz, az a legnagyobb történelmi feladat hárul, hogy ezen ingadozások ellenére is helytálljon és végigvigye harcát a munkának a tőke igája alól való felszabadításáért.

A kispolgárság ingadozásainak politikai kifejezése a kispolgári demokrata pártoknak, vagyis a II. és a II½-es Internacionále pártjainak politikája, — ilyen párt Oroszországban az eszerek („szociálforradalmárok") és a mensevikek pártja. Ezek a pártok, amelyeknek a vezérkara és amelyeknek az ujságai most külföldön vannak, a valóságban blokkban vannak az egész burzsoá ellenforradalommal és ennek hű szolgái.

Az orosz nagyburzsoázia okos vezérei, élükön Miljukovval, a „kadetok" („konstitucionális demokraták") pártjának vezérével, teljesen világosan, pontosan és nyiltan értékelték a kispolgári demokráciának, vagyis az eszereknek és a mensevikeknek ezt a szerepét. A kronstadti felkelés alkalmával, amelyben a mensevikek, az eszerek és a fehérgárdisták erőiket egyesítve vettek részt, Miljukov a „Szovjeteket bolsevikok nélkül" jelszó mellett foglalt állást. Miljukov, kifejtve ezt a gondolatot, azt írta, hogy „tisztelet és becsület" az eszereknek és a mensevikeknek (a „Pravda" 1921. évi 64. számában a párizsi „Poszlednyije Novosztyi"[96] c. lapból vett idézet), mert rájuk hárul az a feladat, hogy ők idézzék elő a hatalom *első eltolódását* a bolsevikok kiszorításával. Miljukov, a nagyburzsoázia vezére, helyesen vonja le a forradalmak tanulságait, amelyek mind azt mutatták, hogy a kispolgári demokrácia nem képes megtartani a hatalmat, mert mindenkor csak a burzsoázia diktatúrájának elpalástolására szolgál, csak lépcsőfok, amely a burzsoázia teljhatalmához vezet.

Az oroszországi proletárforradalom újra meg újra igazolja 1789—1794 és 1848—1849 tapasztalatait, igazolja Engels Frigyes szavait, aki 1884 december 11-én Bebelhez intézett levelében ezt írta:

„... Ez azonban nem akadályozza meg, hogy" (a tiszta demokrácia) „a forradalom pillanatában ... mint az

egész polgári, sőt a feudális gazdaság utolsó mentőhorgonya, rövid időre időleges jelentőségre tesz szert ... Így erősítette az egész feudális-bürokrata tömeg 1848 márciusától szeptemberéig a liberálisokat, hogy a forradalmi tömegeket fékentartsa ... Annyi bizonyos, hogy egyetlen ellenfelünk a válság napján és másnapján a tiszta demokrácia köré csoportosuló összreakció, s ezt, azt hiszem, nem szabad szem elől tévesztenünk." (Orosz nyelven az 1921. évi „Kommunyisztyicseszkij Trud"[97] 1921. VI. 9-i, 360. számában, V. Adoratszkij elvtárs „Marx és Engels a demokráciáról" c. cikkében jelent meg. Németül: Friedrich Engels „Politikai végrendelet" c. könyvében, Berlin 1920. „Nemzetközi Ifjúsági Könyvtár", 12. sz. 19. old.)[98]

Moszkva, Kreml, VI. 13. *N. Lenin*

2

BESZÉD AZ OLASZ KÉRDÉSRŐL
JÚNIUS 28

Elvtársak! Főképpen Lazzari elvtársnak szeretnék felelni. Ő ezt mondta: „Konkrét tényeket kérek, nem üres szavakat." Nagyszerű. De ha az olaszországi reformista-opportunista irányzat fejlődését nyomon követjük, vajjon szavak lesznek ezek, vagypedig tények? Önök beszédeikben és egész politikájukban figyelmen kívül hagyják azt az olaszországi szocialista mozgalom számára nagyjelentőségű körülményt, hogy nemcsak ez az irányzat, hanem az opportunista-reformista csoport is már hosszú idő óta fennáll. Még jól emlékszem arra az időre, amikor Bernstein elkezdte opportunista propagandáját, amely a II. Internacionále szociálpatriotizmusával, árulásával és csődjével végződött. Még ebből az időből ismerjük Turatit, nemcsak a nevét, hanem az olasz pártban és az olasz munkásmozgalomban kifejtett propagandáját is. Az azóta eltelt 20 esztendő alatt Turati az olasz munkásmozgalom dezorganizálója volt. Idő híján nem tanulmányozhatom tüzetesen az olasz pártra vonatkozó anyagot, de egyik legfontosabb okmánynak azt a beszámolót tartom, amely az egyik olasz polgári ujságban, — nem emlékszem már a „Stampá"-ban-e* vagy a „Corriere della Será"-ban** — Turatinak és barátainak Reggio nell'Emiliában tartott konferenciájáról[99] megjelent. Ezt összehasonlítottam azzal, amit az „Avanti" közölt[100]. Talán nem elég bizonyíték ez? A Kommunista Internacionále II. kongresszusa után mi a Serrativel és barátaival folytatott vita során nyiltan és világosan megmondtuk nekik, hogy meggyőződésünk szerint

* — „Sajtó". — *Szerk.*
** — „Esti Kurír". — *Szerk.*

mi a helyzet. Kijelentettük, hogy az olasz párt mindaddig nem lehet kommunista párttá, amíg megtűr a soraiban olyan embereket, mint Turati.

Vajjon ezek politikai tények vagy megint csak szavak? És amikor mi, a Kommunista Internacionále II. Kongresszusa után, nyiltan kijelentettük az olasz proletariátusnak: „Ne egyesüljetek a reformistákkal, Turatival", — s amikor Serrati az olasz sajtóban a Kommunista Internacionále ellen irányuló cikkeket kezdett közölni és a reformistáknak egy külön tanácskozását hívta egybe, — vajjon ezek mind csak szavak? Ez több volt, mint szakadás, ez már új párt alapítása volt. Ezt csak a vak nem látta. Ennek az okmánynak döntő jelentősége van ennek a kérdésnek a szempontjából. Mindenkit, aki résztvett a Reggio nell'Emiliában tartott konferencián, ki kell zárni a pártból: ezek mensevikek, — nem orosz, de olasz mensevikek. Lazzari azt mondta: „Ismerjük az olasz nép gondolkodásmódját." Jómagam nem merném ezt az orosz népről állítani, — de ez nem fontos. „Az olasz szocialisták jól értik az olasz nép szellemét" — mondta Lazzari. Lehet, nem vitatom. De az olasz mensevizmust nem ismerik, — ezt mutatják a konkrét adatok, és az a tény, hogy konokul vonakodnak kiirtani. Kénytelenek vagyunk kijelenteni: Végrehajtó Bizottságunk határozatát — bármennyire szomorú is ez — meg kell erősíteni. A Kommunista Internacionáléhoz nem tartozhat olyan párt, amely megtűr soraiban Turatihoz hasonló opportunistákat és reformistákat.

„Minek megváltoztatni a párt nevét? — kérdi Lazzari elvtárs — hiszen az teljesen megfelelő." Mi azonban nem helyeselhetjük ezt a nézetet. Ismerjük a II. Internacionále történetét, hanyatlását és csődjét. Vagy talán nem ismerjük a német párt történetét? És talán nem tudjuk, hogy a németországi munkásmozgalom legnagyobb szerencsétlensége, hogy nem hajtotta végre a szakítást még a háború előtt? Ez életébe került annak a 20 000 munkásnak, akiket a scheidemannisták és a centristák a német kommunisták elleni polémiájukkal és vádjaikkal kiszolgáltattak a német kormánynak.

És vajjon most nem ugyanaz a kép tárul elénk Olasz-

országban? Az olasz párt sohasem volt igazán forradalmi párt. Legnagyobb szerencsétlensége az, hogy még a háború előtt nem szakított a mensevikekkel és a reformistákkal s hogy ez utóbbiak továbbra is bennmaradtak a pártban. Lazzari elvtárs ezt mondja: „Mi teljes mértékben elismerjük, hogy a reformistákkal szakítanunk kell; csak abban van köztünk nézeteltérés, hogy mi nem tartottuk szükségesnek, hogy ezt a szakítást a livornói kongresszuson hajtsuk végre“[101]. A tények azonban mást mondanak. Nem első ízben foglalkozunk az olasz reformizmus kérdésével. Amikor tavaly erről Serratival vitatkoztunk, megkérdeztük tőle: „Bocsásson meg, de miért nem lehet a szakadást az olasz pártban most mindjárt végrehajtani, miért kell elhalasztani?“ Mit felelt erre Serrati? — Semmit. És Lazzari elvtárs, amikor idézi Frossard cikkét, amelyben arról van szó, hogy „ügyesnek és okosnak kell lenni“, ebben bizonyára olyan érvet lát, amely ő mellette és mi ellenünk szól. Azt hiszem, téved. Ez, ellenkezőleg, nagyszerű érv mi mellettünk és Lazzari elvtárs ellen. Amikor ő majd kénytelen lesz megmagyarázni az olasz munkásoknak viselkedését és elpártolását, mit mondanak majd az olasz munkások? Ha ők a mi taktikánkat fogják okosnak és ügyesnek elismerni az ál-kommunista baloldalnak zegzugos vonalával összehasonlítva, annak a baloldalnak, amely nem is mondható mindig egyszerűen kommunistának sem, hanem sokkal inkább emlékeztet az anarchizmusra, — mit fognak nekik felelni?

Mit jelentenek Serratinak és pártjának azok a meséi, hogy az oroszok csak azt kívánják, hogy őket utánozzák? Mi éppen ennek ellenkezőjét követeljük. Nem elég a kommunista határozatokat betéve tudni és minden alkalommal forradalmi szólamokat használni. Ez kevés, és mi eleve ellene vagyunk az olyan kommunistáknak, akik betéve tudják egyik-másik határozatot. Az igazi kommunizmus első feltétele az opportunizmussal való szakítás. Azokkal a kommunistákkal, akik ezt aláírják, kertelés nélkül, nyiltan fogunk beszélni és teljes joggal, bátran megmondjuk nekik: „Ne csináljatok butaságokat, legyetek okosak és ügyesek.“ De így csak azokkal a kommunistákkal fogunk beszélni, akik szakítottak az opportunistákkal,

amit önökről még nem lehet elmondani. És ezért ismétlem: remélem, hogy a kongresszus jóvá fogja hagyni a Végrehajtó Bizottság határozatát. Lazzari elvtárs azt mondta: „Előkészítő időszakban vagyunk." Ez tökéletesen igaz. Önök előkészítő időszakban vannak. Ennek az időszaknak az első szakasza a mensevikekkel való szakítás, mint ahogy mi 1903-ban szakítottunk a mi mensevikjeinkkel. És a német forradalom történetének hosszú és gyötrelmes háború utáni időszaka folyamán az egész német munkásosztály érzi a következményeit annak, hogy a német párt nem szakított a mensevikekkel.

Lazzari elvtárs azt mondja, hogy az olasz párt előkészítő időszakot él át. Ezt teljes mértékben elismerem. És az első szakasz komoly, végleges, félreérthetetlen és határozott szakítás a reformizmussal. És akkor majd a tömegek teljesen a kommunizmus mellé állanak. A második szakasz egyáltalán nem a forradalmi jelszavak ismételgetéséből fog állani. Abban fog állani, hogy elfogadják okos és ügyes határozatainkat, amelyek mindig ilyenek lesznek és mindig ezt fogják ismételni: a forradalmi alapelveket alkalmazni kell a különböző országok sajátosságaihoz.

A forradalom Olaszországban másképpen fog lefolyni, mint Oroszországban. Másképp fog elkezdődni. De hogyan? Ezt se önök, se mi nem tudjuk. Az olasz kommunisták nem mindig eléggé kommunisták. Az olaszországi gyárfoglalások idején kitűnt-e akárcsak egyetlen kommunista is? Nem, akkor még Olaszországban nem volt kommunizmus; beszélhetünk bizonyos anarchizmusról, de semmiesetre sem marxista kommunizmusról. Az utóbbit még meg kell teremteni, bele kell oltani a munkástömegekbe, a forradalmi harc tapasztalatai útján. És az első lépés ezen a téren a végleges szakítás a mensevikekkel, akik több mint 20 éven át együttműködtek és dolgoztak a burzsoá kormánnyal. Nagyon könnyen lehetséges, hogy Modigliani, akit alkalmam volt kicsit megfigyelni a zimmerwaldi és a kientali konferencián, eléggé ügyes politikus ahhoz, hogy ne lépjen be a burzsoá kormányba, hanem megmaradjon a szocialista párt centrumában, ahol sokkal több hasznot hajthat a burzsoáziának. De Turati és

barátai csoportjának már egész elméleti álláspontja, egész propagandája, egész agitációja nem egyéb, mint a burzsoáziával való együttműködés. Hát nem bizonyította be ezt az a nagyszámú idézet, melyeket Gennari beszédében felhozott? Igen, ez az az egységfront, amelyet Turati már előkészített. Ezért meg kell mondanom Lazzari elvtársnak: az ilyenfajta beszédek, mint az öné és mint az, amelyet itt Serrati elvtárs mondott, a forradalmat nem előkészítik, hanem dezorganizálják. (Közbekiáltások: *„Bravó!"* Taps.)

Livornóban önöknek jelentékeny többségük volt. 98 000 szavazatuk volt 14 000 reformista és 58 000 kommunista szavazattal szemben. A kommunisták az említett számot nagy sikerként könyvelhetik el egy tisztán kommunista mozgalom kezdeteként olyan országban, amilyen Olaszország a maga közismert hagyományaival, — a szakadás megfelelő előkészítése nélkül.

Nagy győzelem ez, kézzelfogható bizonyíték, amely illusztrálja azt a tényt, hogy a munkásmozgalom Olaszországban gyorsabban fog fejlődni, mint a mi mozgalmunk Oroszországban, mert ha önök ismerik a mozgalmunkra vonatkozó számokat, akkor tudják, hogy 1917 februárjában, a cárizmus bukása után és a burzsoá köztársaság alatt, még kisebbségben voltunk a mensevikekkel szemben. Tizenöt évi elkeseredett harc és szakadások után volt ez így. Nálunk nem fejlődött ki jobbszárny, és ez nem volt olyan egyszerű, mint ahogy önök gondolják, amikor lekicsinylő hangon beszélnek Oroszországról. Kétségtelen, hogy Olaszországban a dolgok egészen másként fognak fejlődni. Amikor mi a mensevikek ellen folytatott 15 éves harc után és a cárizmus bukása után elkezdtünk dolgozni, híveink száma sokkal kisebb volt. Önöknél 58 000 kommunista érzelmű munkás áll szemben 98 000 egyesült centristával, akik határozatlan álláspontot foglalnak el. Ez bizonyíték, ez olyan tény, amely csak azt nem győzi meg, aki az olasz munkások tömegmozgalmát nem akarja tudomásul venni. Nem lehet mindent egyszerre elérni. De ez már bizonyítja, hogy a munkástömegek — nem a régi vezérek, nem a bürokraták, nem a professzorok, nem az ujságírók —, hanem a valóban

kizsákmányolt osztály, a kizsákmányoltak élcsapata, velünk vannak. És ez mutatja, milyen nagy hibát követtek el önök Livornóban. Ez tény. Önöknek 98 000 szavazatuk volt, de inkább szövetkeztek a 14 000 reformistával, az 58 000 kommunista ellen. Még ha ezek a kommunisták nem is volnának igazi kommunisták, ha csak Bordiga hívei volnának is — ami nem igaz, mert Bordiga a II. kongresszus után lojálisan kijelentette, hogy lemond minden anarchizmusról és antiparlamentarizmusról —, akkor is velük kellett volna szövetkezniök. De mit tettek önök? Inkább egyesültek a 14 000 reformistával és szakítottak az 58 000 kommunistával, — és ez a legjobb bizonyítéka annak, hogy Serrati politikája szerencsétlenséget hozott Olaszországra. Mi sohasem akartuk, hogy Serrati Olaszországban az orosz forradalmat utánozza. Ez dőreség volna. Elég okosak és hajlékonyak vagyunk ahhoz, hogy elkerüljük ezt a dőreséget. De Serrati bebizonyította, hogy olaszországi politikájában nem volt igaza. Lehet, hogy lavíroznia kellett. Ez az a kifejezés, amelyet egy évvel ezelőtt itt a leggyakrabban ismételt. Ezt mondta: „Mi tudunk lavírozni, mi nem akarunk szolgai utánzást. Ez bárgyúság volna. Nekünk lavíroznunk kell majd, hogy előidézzük az opportunizmustól való elszakadást. Ti, oroszok, nem tudjátok, hogy kell ezt csinálni. Mi, olaszok, ebben a tekintetben tehetségesebbek vagyunk. Majd meglátjuk." És mit láttunk? Serrati nagyszerűen lavírozott. Szakított az 58 000 kommunistával. Most pedig az elvtársak idejönnek és azt mondják: „Ha eltaszíttok minket, ez a tömegeket meg fogja zavarni." Nem elvtársak, önök tévednek. A munkástömegeket Olaszországban most zavarták meg, és hasznukra lesz, ha azt mondják majd nekik: „Válasszatok, elvtársak, válasszatok, olasz munkások, a Kommunista Internacionále között, amely sohasem fogja követelni, hogy szolgailag utánozzátok az oroszokat, és a mensevikek között, akiket 20 éve ismerünk és akiket sohasem fogunk megtűrni szomszédokként az igazi forradalmi Kommunista Internacionálében." Ezt fogjuk mondani az olasz munkásoknak. Az eredmény nem kétséges. A munkástömegek bennünket fognak követni. (Viharos helyeslés.)

3

BESZÉD A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLE TAKTIKÁJÁNAK VÉDELMÉBEN JÚLIUS 1

Elvtársak, nagy sajnálatomra az önvédelemre kell szorítkoznom. (Derültség.) Azt mondom, — nagy sajnálatomra, mert miután Terracini elvtárs beszédét és azokat a módosító javaslatokat megismertem, melyeket három delegáció terjesztett be, nagyon szerettem volna offenzívát indítani, mert az olyan nézetek ellen, amilyenek mellett Terracini és ez a három delegáció síkraszállt, voltaképpen támadó hadműveletekre van szükség. Ha a kongresszus nem fog határozott offenzívát folytatni ilyen hibák, ilyen „baloldali" ostobaságok ellen, akkor az egész mozgalom pusztulásra van ítélve. Ez mély meggyőződésem. De mi szervezett és fegyelmezett marxisták vagyunk. Nem elégedhetünk meg azzal, hogy beszédeket mondunk egyes elvtársak ellen. Mi oroszok már torkig vagyunk ezekkel a baloldali frázisokkal. Mi a szervezés emberei vagyunk. Terveink kidolgozásánál szervezetten kell eljárnunk és igyekeznünk kell megtalálni a helyes vonalat. Persze senki előtt sem titok, hogy téziseink kompromisszumot jelentenek. S miért ne? A kommunisták között, akik már a harmadik kongresszust hívják egybe és akik kidolgoztak bizonyos alapelveket, — bizonyos feltételek mellett szükség van kompromisszumokra. Téziseinket, melyeket az orosz delegáció beterjesztett, a leggondosabban tanulmányoztuk és előkészítettük, és ezek hosszas megfontolásoknak és különböző delegációkkal való tárgyalásoknak eredményei voltak. A tézisekkel azt a célt tűztük magunk elé, hogy megállapítsuk a Kommunista Internacionále fő irányvonalát, és különösen szükség van rájuk most, azok után, hogy nemcsak for-

málisan ítéltük el az igazi centristákat, hanem ki is zártuk őket a pártból. Ezek a tények. Védelmembe kell vennem ezeket a téziseket. És amikor most Terracini azzal áll elő, hogy folytatnunk kell a centristák elleni harcot, s azután elmondja, hogyan szándékoznak harcolni, akkor én azt mondom, hogy ha ezek a módosító javaslatok egy bizonyos irányt képviselnek, akkor ez ellen az irány ellen kíméletlen harcot kell folytatni, mert ellenkező esetben nincs kommunizmus és nincs Kommunista Internacionále. Csodálom, hogy a Németországi Kommunista Munkáspárt nem írta alá ezeket a módosító javaslatokat. (Derültség.) Csak hallgassák meg, mit védelmez Terracini és mit tartalmaznak ezek a módosító javaslatok. Így kezdődnek: „Az 1. oldalon, az 1. hasábban a 19. sorban törlendő: «Többség...»" Többség! Ez roppant veszélyes! (Derültség.) Azután: „alapelvek" helyett „célok" írandó. Alapelvek és célok — két különböző dolog: hiszen a célok tekintetében az anarchisták is egyetérthetnek velünk, mert azok is a kizsákmányolás és az osztálykülönbségek megszüntetése mellett foglalnak állást.

Nem sok anarchistával találkoztam és beszéltem életemben, de azért eléggé megismertem őket. Olykor meg tudtam egyezni velük a célok tekintetében, de az elveket illetően soha. Az elvek — nem cél, nem programm, nem taktika és nem elmélet. A taktika és az elmélet — nem elvek. Mi különböztet meg bennünket az anarchistáktól az elvek tekintetében? A kommunizmus elvei a proletárdiktatúra megteremtését és az átmeneti időszakban állami kényszer alkalmazását jelentik. Ezek a kommunizmus elvei, de ez nem a kommunizmus célja. És azok az elvtársak, akik ilyen javaslatot terjesztettek be, hibát követtek el.

Másodszor azt mondják: „A «többség» szó törlendő." Olvassák el az egészet:

„A Kommunista Internacionále III. Kongresszusa olyan körülmények között vizsgálja felül a taktika kérdéseit, amikor az objektív helyzet számos országban forradalmi értelemben kiéleződött, és amikor kommunista tömegpártok egész sora alakult meg, melyek egyébként igazi forradalmi harcukban

sehol sem vették kezükbe a munkásosztály többségének tényleges vezetését."

És itt törölni akarják a „többség" szót. Ha nem tudunk megállapodásra jutni ilyen egyszerű dolgokban, akkor nem értem, hogyan működhetünk együtt és hogyan vihetjük győzelemre a proletariátust. Akkor nem csoda, hogy nem tudunk megegyezésre jutni az elvi kérdésekben sem. Mutassanak nekem olyan pártot, amely már meghódította a munkásosztály többségét. Terracininak eszébe se jutott, hogy erre példát hozzon fel. De ilyen példa nincs is.

Tehát: „elvek" helyett írjunk „célok"-at és a „többség" szót töröljük. Köszönöm szépen! Erre nem vagyunk hajlandóak. Még a német párt — az egyik legjobb párt — sem nyerte meg a munkásosztály többségét. Ez tény. Mi, akik a legnehezebb harc előtt állunk, bátran kimondjuk ezt az igazságot, de van itt három delegáció, amely hazugsággal akarja kezdeni, mert ha a kongresszus törli a „többség" szót, ezzel megmutatja, hogy a hazugságot akarja. Ez tökéletesen világos.

Azután következik egy ilyen módosító javaslat: „A 4. oldal 1. hasábjának 10. sorában a «Nyilt levél» stb. szavak «törlendők»." Ma már hallottam egy beszédet, amely ugyanezt a gondolatot fejezte ki. De ott ez egészen természetes volt. Ez Hempel elvtársnak, a Németországi Kommunista Munkáspárt tagjának a beszéde volt. Azt mondotta: „A nyilt levél opportunista lépés volt." Már magánbeszélgetésekben is hallottam ilyen nézeteket, s ezt őszintén sajnálom és mélységesen restellem. De amikor a kongresszuson, olyan hosszú viták után, a „Nyilt levelet" opportunistának mondják, — ez szégyen-gyalázat! És akkor előáll Terracini elvtárs, három delegáció nevében, és törölni akarja a „Nyilt levél" szót. Mire való akkor a Németországi Kommunista Munkáspárt elleni harc? A „Nyilt levél" példás politikai lépés. Ezt állapítják meg téziseink. És ezt feltétlenül meg kell védenünk. Példás, mint annak a gyakorlati módszernek első aktusa, amely a munkásosztály többségének megnyerését célozza. Aki nem érti, hogy Európában — ahol majdnem valamennyi

proletár szervezett — meg kell nyernünk a munkásosztály többségét, az elveszett a kommunista mozgalom számára, az soha semmit sem fog megtanulni, ha a nagy forradalom három esztendeje alatt ezt még nem tanulta meg.

Terracini azt mondja, hogy Oroszországban győztünk, pedig a párt igen kicsi volt. Elégedetlen, hogy Csehszlovákiával kapcsolatban azt mondottuk, amit a tézisek leszögeznek. Itt 27 módosítási javaslat van, és ha valamennyit bírálni akarnám, akkor néhány szónokhoz hasonlóan legalább három óra hosszat kellene beszélnem... Itt azt mondották, hogy Csehszlovákiában a kommunista párt 300—400 000 tagot számlál, hogy magunk mellé kell állítanunk a többséget, legyőzhetetlen erőt kell létrehoznunk és továbbra is újabb munkástömegeket kell magunk mellé állítanunk. Terracini máris ugrásra kész. Azt mondja: ha a pártban van már 400 000 munkás, minek még több? Törölni! (Derültség.) Fél a „tömeg" szótól és ki akarja irtani. Terracini elvtárs nem sokat értett meg az orosz forradalomból.

Mi Oroszországban kis párt voltunk, de velünk volt az egész országban a munkás- és parasztküldöttek Szovjetjeinek a többsége is. (Közbeszólás: „Úgyvan".) Hol látjuk ezt önöknél? Velünk volt majdnem a fele a hadseregnek, amely akkor legalább 10 millió embert számlált. Vajjon önök mellett van-e a hadsereg többsége? Mutassanak nekem ilyen országot! Ha Terracini elvtársnak ezeket a nézeteit még három delegáció magáévá teszi, akkor az Internacionálében bajok vannak! Akkor azt kell mondanunk: „Állj! Elszánt harcot! Különben a Kommunista Internacionále elveszett."

Tapasztalataim alapján azt kell mondanom, jóllehet defenzívában vagyok (derültség), — hogy beszédem célja, beszédem alapelve a delegációnk által beterjesztett határozatnak és téziseknek a megvédése. Vaskalaposság volna, persze, azt mondani, hogy egy betűt sem lehet ezeken változtatni. Sok határozatot olvastam már, és jól tudom, hogy minden sorban kitűnő javításokat lehetne eszközölni. De ez bizony vaskalaposság volna. Ha pedig én most mégis kijelentem, hogy a politikai értelmen egy betűt sem lehet változtatni, ennek az az oka, hogy

a módosítási javaslatoknak, amint látom, egészen határozott politikai jellegük van, hogy olyan útra vezetnek, amely ártalmas és veszélyes a Kommunista Internacionáléra nézve. Ezért nekem is, mindannyiunknak, az orosz delegációnak is, ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy a téziseken egy betűt se változtassanak. Mi nemcsak elítéltük jobboldali elemeinket, hanem elkergettük őket. De ha a jobboldaliak elleni harcból sportot űznek, mint Terracini, akkor azt kell mondanunk: „Elég! Különben túlságosan komoly lesz a veszély!"

Terracini védelmezte az offenzív harc elméletét. A híres módosítási javaslatok erre vonatkozólag egy két-három oldal hosszú megformulázást tartalmaznak. Ezt nem kell elolvasnunk. Tudjuk, miről van szó benne. Terracini ezt egész világosan megmondta. Az offenzíva elméletét védelmezte, s hivatkozott a „dinamikus tendenciákra" és „a passzivitásból az aktivitásba való áttérésre". Mi Oroszországban a centristák elleni harcban már elég politikai tapasztalatot szereztünk. Már 15 esztendővel ezelőtt harcoltunk opportunistáink és centristáink ellen, s a mensevikek ellen is, és nemcsak a mensevikeken arattunk győzelmet, hanem a félanarchistákon is.

Ha ezt nem tettük volna meg, akkor nem hogy három és fél évig, de három és fél hétig sem tudtuk volna kézben tartani a hatalmat, és nem hívhattunk volna itt egybe kommunista kongresszusokat. „Dinamikus tendenciák", „a passzivitásról az aktivitásra való áttérés" — mindezek frázisok, amelyeket a baloldali eszerek hoztak forgalomba ellenünk. Most azok börtönben ülnek, ott védelmezik a „kommunizmus céljait" és a „passzivitásról az aktivitásra való áttérésen" elmélkednek. (D e r ü l t s é g.) Nem lehet úgy érvelni, mint ahogy a szóbanforgó módosító javaslatokban érvelnek, mert azokban nincs sem marxizmus, sem politikai tapasztalat, sem érvelés. Talán mi, a mi téziseinkben, a forradalmi offenzíva általános elméletét fejtettük ki? Talán Radek vagy bárki más közülünk ilyen ostobaságot követett el? Mi az offenzíva-elméletről egy pontosan meghatározott országgal és egy pontosan meghatározott időszakkal kapcsolatban beszéltünk.

A mensevikek elleni harcunkból idézhetünk olyan eseteket, amelyek megmutatják, hogy már az első forradalom előtt akadtak olyan emberek, akik kételkedtek abban, hogy a forradalmi pártnak offenzívát kell indítania. Ha bármely szociáldemokratának — akkor mindnyájan ezt a nevet viseltük — ilyen kétségei támadtak, harcot indítottunk ellene és azt mondottuk, hogy opportunista, hogy még csak nem is konyít a marxizmushoz és a forradalmi párt dialektikájához. Vajjon a párt vitatkozhat-e azon, hogy megengedhető-e, általában, a forradalmi offenzíva? Nálunk vagy tizenöt évre kell visszanyúlni, hogy ilyesmire példákat találjunk. Ha akad olyan centrista vagy álcázott centrista, aki vitatja az offenzíva-elméletet, akkor az ilyen embereket azonnal ki kell zárni. Ez a kérdés nem adhat okot vitákra. De az a tény, hogy még most is, a Kommunista Internacionále háromesztendős fennállása után is „dinamikus tendenciákon" és „a passzivitásról az aktivitásra való áttérésen" vitázunk, — szégyen-gyalázat.

Mi nem vitatkozunk ezen Radek elvtárssal, aki velünk együtt dolgozta ki ezeket a téziseket. Talán nem volt egészen helyes Németországban felvetni a forradalmi offenzíva *elméletének* kérdését azok után, hogy a valódi offenzívát nem készítették elő. Mindamellett a márciusi akció nagy haladást jelent, bár vezetői követtek el hibákat. De ez nem jelent semmit. A munkások százezrei hősiesen küzdöttek. Akármilyen bátran harcolt is a Németországi Kommunista Munkáspárt a burzsoázia ellen, ugyanazt kell mondanunk, amit Radek elvtárs egy orosz cikkében Hölzről mondott. Ha valaki, mégha anarchista is, hősiesen harcol a burzsoázia ellen, ez persze sokat jelent, de ha százezrek harcolnak a szociál-árulók aljas provokációja és a burzsoázia ellen, ez igazi haladás.

Igen fontos, hogy bíráljuk saját hibáinkat. Mi ezzel kezdtük. Ha valaki olyan harc után, amelyben százezrek vettek részt, e harc ellen fordul és úgy cselekszik, mint Levi, azt ki kell zárni. Ez meg is történt. De nekünk ebből le kell vonnunk a tanulságot: vajjon előkészítettük-e az offenzívát? (R a d e k: „Még defenzívát sem készítettünk elő.") Az offenzíváról bizony csak az ujságcikkekben

volt szó. Ez az elmélet, az 1921-es Németországi márciusi akcióra alkalmazva, helytelen volt, — ezt be kell ismernünk; de általában véve a forradalmi offenzíva elmélete egyáltalán nem téves.

Mi azért győztünk Oroszországban, és azért győztünk olyan könnyen, mert forradalmunkat az imperialista háború idején előkészítettük. Ez az első feltétel. Tízmillió munkás és paraszt volt nálunk fegyverben, és jelszavunk ez volt: azonnali béke, bármi áron. Azért győztünk, mert a parasztság nagy tömegeinek hangulata forradalmi, nagybirtokosellenes volt. A szociálforradalmároknak, a II. és II½-es Internacionále híveinek a pártja, 1917 novemberében nagy parasztpárt volt. Forradalmi eszközöket követeltek, de mint a II. és II½-es Internacionále igazi hőseinek nem volt annyi bátorságuk, hogy forradalmi módon cselekedjenek. 1917 augusztusában és szeptemberében azt mondottuk: „Elméleti téren harcolunk az eszerek ellen, mint eddig is, de gyakorlati téren készek vagyunk elfogadni programmjukat, mert csak mi valósíthatjuk meg ezt a programmot." Úgy is cselekedtünk, ahogy mondottuk. A parasztságot, amely 1917 novemberében, győzelmünk után, nem állt mellettünk és az Alkotmányozó Gyűlésbe szociálforradalmár többséget küldött, meghódítottuk, ha nem is néhány nap alatt, — ahogy én tévesen vártam és jósoltam, de mindenesetre néhány hét alatt. Nem volt nagy a különbség. Mutassanak nekem Európában egyetlen országot, ahol néhány hét alatt a maguk pártjára tudnák állítani a parasztság többségét? Talán Olaszországban? (Derültség.) Ha azt mondják, hogy mi győztünk Oroszországban, pedig nem volt nagy a pártunk, ezzel csak azt bizonyítják, hogy nem értették meg az orosz forradalmat és hogy egyáltalán nem értik, hogyan kell előkészíteni a forradalmat.

Első lépésünk egy igazi kommunista párt megteremtése volt, hogy tudjuk, kivel van dolgunk, és kiben bízhatunk meg teljesen. Az I. és a II. kongresszus jelszava ez volt: „Le a centristákkal!" Ha mi az egész vonalon és az egész világon nem számolunk le a centristákkal és a fél-centristákkal, akiket mi Oroszországban mensevi-

keknek nevezünk, akkor még a kommunizmus ábécéjét sem tudjuk felfogni. Legelső feladatunk a valóban forradalmi párt megteremtése és a mensevikekkel való szakítás. De ez csak az előkészítő iskola. Mi már III. kongresszusunkat tartjuk, és Terracini elvtárs még mindig azt hajtogatja, hogy az előkészítő iskolának az a dolga, hogy elkergesse, üldözze és leleplezze a centristákat és a fél-centristákat. Köszönöm szépen! Ezzel már eleget foglalkoztunk. Már a II. kongresszuson megmondtuk, hogy a centristák ellenségeink. De hát mégis csak tovább kell menni. A második fokozat az lesz, hogy miután pártba szerveződtünk, megtanuljuk a forradalom előkészítését. Sok országban még azt sem tanultuk meg, hogyan vehetjük kezünkbe a vezetést. Oroszországban azért győztünk, mert nemcsak a munkásosztály vitathatatlan többsége volt mellettünk (az 1917-es választások idején miénk volt a munkásság túlnyomó többsége a mensevikekkel szemben), hanem azért is, mert közvetlenül a hatalom megragadása után a hadsereg fele, és néhány hét alatt a paraszti tömegek $^{9}/_{10}$ része átpártolt a mi oldalunkra; azért győztünk, mert nem a mi agrárprogrammunkat, hanem az eszer agrárprogrammot fogadtuk el és valósítottuk meg a gyakorlatban. Éppen abban állott a győzelmünk, hogy az eszer programmot valósítottuk meg; ezért volt olyan könnyű ez a győzelem. Vajjon önöknél, Nyugaton, lehetségesek-e ilyen illúziók? Nevetséges! Hát hasonlítsa össze a konkrét gazdasági feltételeket, Terracini elvtárs, és önök valamennyien, akik aláírták a módosítási javaslatokat! Noha a többség olyan gyorsan hozzánk pártolt, igen nagy nehézségek merültek fel a győzelem után. Mégis átvágtuk magunkat a nehézségeken, mert nemcsak céljainkról nem feledkeztünk meg, hanem elveinkről sem, s nem tűrtünk meg pártunkban olyanokat, akik hallgattak az elvekről, s a célokról, „dinamikus tendenciákról", és a „passzivitásról az aktivitásra való áttérésről" beszéltek. Meglehet, rossz néven veszik tőlünk, hogy az ilyen urakat jobbnak látjuk börtönben tartani. De másként a diktatúra nem lehetséges. A diktatúrát elő kell készítenünk, ez pedig abban áll, hogy harcolunk az ilyen frázisok és az ilyen módosító javaslatok ellen. (D e r ü l t s é g.) Tézi-

seinkben mindenütt szó van a tömegről. De elvtársak, meg kell érteni, mi az a tömeg. A Németországi Kommunista Munkáspárt, a baloldali elvtársak, nagyon visszaélnek ezzel a szóval. De Terracini elvtárs és mindazok, akik aláírták ezeket a módosító javaslatokat, ugyancsak nem tudják, mit kell érteni a „tömeg" szón.

Már úgyis túlságosan régóta beszélek; ezért csak a „tömeg" fogalmáról szeretnék még néhány szót szólni. A „tömeg" fogalma változik, a harc jellegének változása szerint. A harc kezdetén elegendő volt néhányezer igazi forradalmi munkás ahhoz, hogy tömegről beszélhessünk. Ha a párt nemcsak a tagjait tudja harcra mozgósítani, ha fel tudja rázni a pártonkívülieket is, ez már a tömegek megnyerésének kezdete. Forradalmaink idején voltak olyan esetek, amikor néhányezer munkás már tömeg volt. Mozgalmunk történetében, a mensevikek elleni harcunk történetében, sok példát fognak találni arra, hogy elég volt egy városban néhányezer munkás ahhoz, hogy nyilvánvalóvá tegyék a mozgalom tömegjellegét. Ha néhányezer pártonkívüli munkás, akik általában a maguk megszokott életét élik és nyomorban tengődnek, akik sohasem hallottak politikáról, elkezdenek forradalmi módon cselekedni, akkor tömeggel van dolgunk. Ha a mozgalom terjed és erősbödik, fokozatosan igazi forradalomba nő át. Láttuk ezt 1905-ben és 1917-ben, három forradalom alatt, és erről még önök is meg fognak győződni. Amikor a forradalom már eléggé elő van készítve, a „tömeg" fogalma megváltozik: néhányezer munkás már nem tömeg. Lassanként megváltozik ennek a szónak a jelentése. A tömeg fogalma megváltozik abban az értelemben, hogy tömegen a többséget értik, mégpedig nemcsak a munkások egyszerű többségét, hanem valamennyi kizsákmányolt többségét; másféle értelmezés forradalmár számára megengedhetetlen, ennek a szónak minden más értelmezése értelmetlenné válik. Megtörténhet, hogy egy kis párt is, például az angol vagy az amerikai párt, ha behatóan tanulmányozta a politikai fejlődés menetét és megismerkedett a pártonkívüli tömegek életével és szokásaival, forradalmi mozgalmat tud előidézni egy kedvező pillanatban (Radek elvtárs a bányász-sztrájkra hivat-

kozott mint jó példára). Ha ilyen párt ilyen pillanatban lép fel a jelszavaival és eléri, hogy a munkások milliói követik, akkor ez tömegmozgalom. Én nem tagadom feltétlenül azt, hogy a forradalmat egészen kicsiny párt is megkezdheti és győzelmesen megvívhatja. Tudni kell azonban, milyen módszerekkel állíthatjuk a mi oldalunkra a tömegeket. Ehhez a forradalom alapos előkészítésére van szükség. De az elvtársak itt kijelentik: azonnal mondjunk le a „nagy" tömegek követelményéről. Az ilyen elvtársak ellen fel kell venni a harcot. Alapos előkészítés nélkül egyetlen országban sem fogják kivívni a győzelmet. Egy egészen kicsiny párt elég ahhoz, hogy vezesse a tömegeket. Bizonyos helyzetekben nincs szükség nagy szervezetekre.

De hogy győzhessünk, szükségünk van a tömegek rokonszenvére. Nincs mindig szükség abszolút többségre; ahhoz azonban, hogy győzzünk, hogy a hatalmat megtartsuk, nemcsak a munkásosztály többségére van szükség — a „munkásosztály" szót itt nyugateurópai értelemben, vagyis az ipari proletariátus értelmében használom —, hanem a kizsákmányolt és dolgozó falusi lakosság többségére is. Gondoltak-e erre az elvtársak? Vajjon Terracini beszédében találunk-e akár egyetlen utalást is erre a gondolatra? Beszédében csak „dinamikus tendenciákról" és „a passzivitásról az aktivitásra való áttérésről" van szó. Érinti-e csak egy szóval is az élelmezési kérdést? Márpedig a munkások követelik, hogy élelmezzék őket, még ha sok szenvedést és éhséget viselnek is el, amint ezt egy bizonyos mértékig Oroszországban láttuk. Ezért, nemcsak a munkásosztály többségét kell megnyernünk, hanem a dolgozó és kizsákmányolt falusi lakosság többségét is. Előkészítették ezt az elvtársak? Úgyszólván sehol sem.

Tehát ismétlem: feltétlenül meg kell védenem téziseinket, s ezt a védelmet magamra nézve kötelezőnek tartom. Mi nemcsak elítéltük a centristákat, hanem ki is kergettük őket a pártból. Most a másik oldal ellen kell fellépnünk, amelyet szintén veszedelmesnek tartunk. Meg kell mondanunk az elvtársaknak az igazat a legudvariasabb formában (és a mi téziseink ezt finoman és udvariasan fejezik ki), úgy hogy senki se vegye sértésnek: nekünk most más, fontosabb feladataink vannak, mint a centristák

üldözése. Ebből a kérdésből elegünk van. Már unjuk egy kissé. Ehelyett az elvtársaknak meg kellene tanulniok, hogyan kell igazi forradalmi harcot folytatni. A német munkások már hozzáfogtak ehhez. A proletárok százezrei hősiesen küzdöttek abban az országban. Mindenkit, aki ezt a harcot ellenzi, azonnal ki kell zárni. De ha ez megtörtént, nem szabad üres fecsegéssel tölteni az időt, hanem azonnal hozzá kell látni a tanuláshoz, meg kell tanulni az elkövetett hibákból, hogyan kell a harcot jobban szervezni. Nem kell eltitkolnunk hibáinkat az ellenség előtt. Aki ettől fél, az nem forradalmár. Ellenkezőleg, ha nyiltan megmondjuk a munkásoknak: „Igenis, hibákat követtünk el", ez azt jelenti, hogy a jövőben ezek a hibák nem fognak megismétlődni, és hogy jobban meg tudjuk majd választani a kellő pillanatot. És ha a harc során mellettünk lesz a dolgozók többsége — nemcsak a munkások többsége, hanem valamennyi kizsákmányolt és elnyomott többsége —, akkor valóban győzni fogunk. (Hosszantartó, viharos taps.)

4

ELŐADÓI BESZÉD AZ OKP TAKTIKÁJÁRÓL JÚLIUS 5

Elvtársak, voltaképpen nem volt módom arra, hogy erre a beszámolóra kellőképpen felkészüljek. Nem tudtam rendszeresen előkészíteni egyebet, mint a terményadóról írt brosúrám fordítását és az Oroszországi Kommunista Párt taktikájáról szóló téziseket. Ehhez az anyaghoz csupán néhány magyarázatot és megjegyzést szeretnék fűzni.

Hogy pártunk taktikáját megindokolhassam, azt hiszem, a nemzetközi helyzet megvilágításával kell kezdenem. Már részletesen megvitattuk a kapitalizmus gazdasági helyzetét nemzetközi viszonylatban, s a kongresszus ezzel kapcsolatban már elfogadott bizonyos határozatokat. Téziseimben ezt a kérdést nagyon röviden és kizárólag politikai szempontból érintem. Nem érintem a gazdasági alapot, de azt gondolom, hogy ami köztársaságunk nemzetközi helyzetét illeti, politikailag számolni kell azzal a ténnyel, hogy most vitathatatlanul létrejött az erők bizonyos egyensúlya, azoké az erőké, amelyek fegyverrel kezükben nyílt harcot folytattak egymás ellen az egyik vagy másik vezető osztály uralmáért, — létrejött az egyensúly egyrészt a polgári társadalom, az egész nemzetközi burzsoázia, másrészt Szovjet-Oroszország között. De ez persze csak korlátozott értelemben vett egyensúly. Csak erről a katonai harcról állítom, hogy a nemzetközi helyzetben bizonyos egyensúly jött létre. Hangsúlyozni kell persze, hogy csak viszonylagos egyensúlyról, egy nagyon labilis egyensúlyról van szó. A kapitalista államokban sok gyujtóanyag halmozódott fel, épp úgy mint azokban az országokban, amelyeket eddig csak a történelem objektumainak, nempedig szubjek-

tumainak tekintettek, — vagyis a gyarmati és félgyarmati országokban; ezért könnyen meglehet, hogy ezekben az országokban előbb vagy utóbb, és teljesen váratlanul, felkelések, nagy harcok és forradalmak lángolnak fel. A legutóbbi években tanúi voltunk a nemzetközi burzsoázia közvetlen harcának az első proletár köztársaság ellen. Ez a harc az egész világpolitikai helyzet középpontjában volt, és éppen itt következett most be változás. Minthogy a nemzetközi burzsoáziának köztársaságunk megfojtására irányuló kísérlete kudarcot vallott, létrejött egy — persze igen labilis — egyensúlyi helyzet.

Természetesen nagyon jól tudjuk, hogy a nemzetközi burzsoázia most sokkal erősebb köztársaságunknál és hogy csak a körülmények sajátos összejátszása gátolja abban, hogy folytassa a háborút ellenünk. Már a legutóbbi hetek során újra észlelhettünk a Távol-Keleten egy kísérletet az invázió felújítására, és nem fér hozzá semmi kétség, hogy efféle kísérletek továbbra is folytatódni fognak. Pártunkban senki sem kételkedik ebben. Fontos számunkra annak megállapítása, hogy van egy labilis egyensúly, s hogy ezt a lélegzetvételi szünetet ki kell használnunk, olymódon, hogy a jelenlegi helyzet jellegzetes sajátságait figyelembe vesszük, taktikánkat e helyzet sajátosságaihoz alkalmazzuk, és nem feledkezünk meg egy pillanatra sem arról, hogy a fegyveres harc hirtelen újra szükségessé válhat. A Vörös Hadsereg szervezése, a Vörös Hadsereg erősítése továbbra is feladatunk. És a közellátási kérdéssel kapcsolatban továbbra is és elsősorban Vörös Hadseregünkre kell gondolnunk. A jelenlegi nemzetközi helyzetben, amikor még mindig a nemzetközi burzsoázia újabb támadásaitól és újabb inváziós kísérleteitől kell tartanunk, nem léphetünk más útra. Gyakorlati politikánk szempontjából azonban van némi jelentősége annak a ténynek, hogy a nemzetközi helyzetben bizonyos egyensúly jött létre, de csak abban az értelemben, hogy el kell ismernünk, hogy a forradalmi mozgalom előrehaladt ugyan, de a nemzetközi forradalom fejlődésének vonala ebben az évben nem volt olyan egyenes, mint ahogy vártuk.

Amikor annak idején a nemzetközi forradalmat elkezdtük, ezt nem abban a hitben tettük, hogy megelőz-

hetjük fejlődését, hanem, mert a körülmények egész sora késztetett bennünket e forradalom megkezdésére. Azt gondoltuk: vagy segítségünkre siet a nemzetközi forradalom, s akkor győzelmeink teljesen biztosítva vannak, vagy abban a tudatban fogjuk végezni szerény forradalmi munkánkat, hogy még vereség esetén is használunk a forradalom ügyének, és hogy tapasztalataink hasznára lesznek más forradalmaknak. Világosan láttuk, hogy a nemzetközi világforradalom támogatása nélkül a proletárforradalom győzelme lehetetlen. Már a forradalom előtt, s utána is, azt gondoltuk: a forradalom vagy azonnal, vagy legalábbis nagyon gyorsan bekövetkezik a többi, tőkés szempontból fejlettebb országban is, vagypedig, ellenkező esetben, el kell pusztulnunk. De ennek tudatában is mindent megtettünk, hogy minden körülmények között és bármi áron megőrizzük a szovjet rendszert, mivel tudtuk, hogy nemcsak magunkért, hanem a nemzetközi forradalomért is dolgozunk. Mi ezt tudtuk, mi ezt a meggyőződésünket nem egyszer kifejeztük az Októberi Forradalom előtt, ugyanúgy mint közvetlenül az Októberi Forradalom után és a bresztlitovszki békekötés idején is. És ez általában véve helyes volt.

A valóságban azonban a mozgalom nem haladt olyan egyenes vonalban, ahogy vártuk. A többi nagy országban, a kapitalista szempontból legfejlettebb országokban még a mai napig sem érkezett el a forradalom. A forradalom, igaz, az egész világon fejlődik — ezt megelégedéssel állapíthatjuk meg — és csak ennek a körülménynek tudható be, hogy a nemzetközi burzsoázia, ha gazdasági és katonai tekintetben százszorta erősebb is nálunk, nem képes bennünket megfojtani. (T a p s.)

A tézisek 2. §-ában megvizsgálom azt a kérdést, hogyan alakult ki ez a helyzet és milyen következtetéseket kell belőle levonnunk. Még hozzáfűzöm, hogy én a következő végleges következtetést vonom le belőle: a nemzetközi forradalom, amelyet megjövendöltünk, fejlődik. De ez a haladó mozgás nem olyan egyenes vonalú, mint vártuk volna. Az első pillantásra világos, hogy a többi kapitalista országban a béke megkötése után, akármilyen rossz volt is ez a béke, nem sikerült forradalmat előidézni, jóllehet a forradalmi tünetek — mint tudjuk —

igen jelentősek és számosak voltak — még sokkal jelentősebbek és számosabbak, mint gondoltuk. Most kezdenek megjelenni olyan brosúrák, amelyekből tudomást szereztünk arról, hogy az utóbbi években és hónapokban ezek a forradalmi tünetek Európában sokkal komolyabbak voltak, mint gyanítottuk. Mi hát most a teendőnk? Most alaposan elő kell készíteni a forradalmat és behatóan tanulmányozni kell konkrét fejlődését az előrehaladott tőkés országokban. Ez az első tanulság, melyet a nemzetközi helyzetből le kell vonnunk. A mi Oroszországi Köztársaságunk számára ezt a rövid lélegzetvételi szünetet arra kell felhasználnunk, hogy taktikánkat a történelemnek ehhez a zegzugos vonalához alkalmazzuk. Politikai szempontból ez az egyensúlyi helyzet nagyon fontos, mert világosan látjuk, hogy éppen sok nyugateurópai országban — ahol a munkásosztály nagy tömegei — és valószínűleg a lakosság óriási többsége is — szervezettek, a burzsoázia legfőbb támaszai éppen a munkásosztályon belüli ellenséges szervezetek, amelyek a II. és II½-es Internacionáléhoz csatlakoztak. Erről beszélek a tézisek 2. §-ában és azt gondolom, hogy itt csak két pontot kell érintenem, amelyeket a taktikára vonatkozó vitánkban már megvilágítottunk. Először: a proletariátus többségének meghódítását. Minél szervezettebb a proletariátus egy kapitalista szempontból fejlett országban, annál nagyobb alaposságot követel tőlünk a történelem a forradalom előkészítésében, és annál alaposabban kell meghódítanunk a munkásosztály többségét. Másodszor: a kapitalizmus legfőbb támasza az iparilag fejlett tőkés országokban éppen a munkásosztálynak az a része, amely a II. és II½-es Internacionáléban van megszervezve. Ha a nemzetközi burzsoázia nem támaszkodna a munkásságnak erre a részére, ezekre a munkásosztályon belüli ellenforradalmi elemekre, akkor teljesen képtelen volna fennmaradni.

Szeretném itt hangsúlyozni a gyarmati mozgalom jelentőségét is. Ebben a vonatkozásban valamennyi régi pártban, a II. és II½-es Internacionále valamennyi burzsoá és kispolgári munkáspártjában megtaláljuk a régi szentimentális felfogás maradványait: őszintén együttéreznek az elnyomott gyarmati és félgyarmati népekkel.

A gyarmati országok mozgalmát még mindig jelentéktelen nemzeti és teljesen békés mozgalomnak tekintik. Pedig ez nem így van. A XX. század elején e tekintetben nagy változások történtek, nevezetesen: milliók és százmilliók — vagyis a földkerekség népességének óriási többsége — most önálló, aktív forradalmi tényezőkként lépnek fel. És tökéletesen világos, hogy a világforradalom eljövendő döntő ütközeteiben a földkerekség népessége többségének eredetileg a nemzeti felszabadulás jegyében folyó mozgalma, a kapitalizmus és az imperializmus ellen fog fordulni és talán nagyobb forradalmi szerepet fog játszani, mint hinnénk. Fontos hangsúlyoznunk, hogy mi voltunk az elsők, akik Internacionálénkban megkezdtük ennek a harcnak az előkészítését. Ezen az óriási területen természetesen sokkal nagyobb nehézségek vannak, de a mozgalom mindenesetre fejlődik, és a gyarmati országok dolgozó tömegei, parasztjai, jóllehet ma még elmaradottak, igen nagy forradalmi szerepet fognak betölteni a világforradalom következő fázisaiban. (É l é n k h e l y e s l é s.)

Ami köztársaságunk belpolitikai helyzetét illeti, az osztályviszonyok pontos vizsgálatán kell kezdenem. Az utóbbi hónapokban itt változás történt, mert a kizsákmányoló osztály új, ellenünk irányuló szervezeteinek az alakulását figyelhetjük meg. A szocializmusnak az a feladata, hogy az osztályokat megszüntesse. A kizsákmányolók osztályának első soraiban a nagybirtokosok és az ipari tőkések állnak. Itt a megsemmisítés munkája elég könnyű és néhány hónap alatt, sőt olykor néhány hét vagy nap alatt is elvégezhető. Mi Oroszországban kizsákmányolóinkat kisajátítottuk, a nagybirtokosokat ugyanúgy, mint a tőkéseket. A háború alatt nekik nem volt saját szervezetük, és csupán mint a nemzetközi burzsoázia fegyveres erőinek csatlósai működtek. Most, miután a nemzetközi ellenforradalom támadását visszavertük, megalakult az orosz burzsoáziának és valamennyi orosz ellenforradalmi pártnak külföldi szervezete. A külföldi országokban szétszéledt orosz emigránsok száma másfél- vagy kétmillióra tehető. Majdnem minden országban napilapokat adnak ki, és az összes pártok, a földesúri és a kispolgári pártok, a szociálforradalmárokat és a men-

sevikeket sem kivéve, szoros kapcsolatban vannak a külföldi burzsoá elemekkel, vagyis elég pénzt kapnak ahhoz, hogy meglegyen a sajtójuk; megfigyelhetjük, hogy külföldön kivétel nélkül valamennyi régebbi politikai pártunk együttműködik, és látjuk, miként védi a nagybirtokot külföldön a „szabad" orosz sajtó, kezdve a szociálforradalmárokon és mensevikeken egészen a legreakciósabb monarchistákig. Ez bizonyos mértékig megkönnyíti feladatunkat, mert könnyebben áttekinthetjük az ellenség erőit, szervezettségét és a táborán belül fellépő politikai áramlatokat. Másrészt ez persze megnehezíti munkánkat, mert ezek az orosz ellenforradalmi emigránsok minden eszközt felhasználnak arra, hogy előkészítsék a harcot ellenünk. Ez a harc újabb bizonyítéka annak, hogy az uralkodó osztályok osztályösztöne és osztályöntudata nagyjában és egészében még mindig fejlettebb az elnyomott osztályok öntudatánál, noha az orosz forradalom ebben a vonatkozásban többet tett minden előző forradalomnál. Oroszországban nincs egyetlen olyan falu sem, ahol a népet, ahol az elnyomottakat fel ne rázták volna. Mindamellett, ha a külföldön élő orosz ellenforradalmi emigráció szervezettségét és politikai tisztánlátását higgadtan mérlegeljük, arra a meggyőződésre jutunk, hogy a burzsoázia osztályöntudata még mindig fejlettebb a kizsákmányoltak és elnyomottak osztályöntudatánál. Ezek az emberek a legkülönbözőbb eszközökkel próbálkoznak, ügyesen felhasználnak minden alkalmat, hogy Szovjetoroszországot egy vagy más formában megtámadják és feldarabolják. Roppant tanulságos volna — és azt hiszem, a külföldi elvtársak ezt megteszik —, ha rendszeresen követnők ennek az orosz ellenforradalomnak főbb törekvéseit, főbb taktikai fogásait, főbb áramlatait. Ez az orosz ellenforradalom főleg külföldön dolgozik, és a külföldi elvtársaknak nem okoz majd különösebb nehézséget ennek a mozgalomnak figyelemmel kísérése. Egyes vonatkozásokban tanulnunk kell ettől az ellenségtől. Ezek az ellenforradalmi emigránsok igen tájékozottak, pompásan vannak megszervezve, jó stratégák, és azt hiszem, hogy a munkásosztályra a propaganda szempontjából erős hatást gyakorolhat, ha rendszeresen

összehasonlítjuk, rendszeresen tanulmányozzuk, hogyan szervezkednek és hogyan használják fel a kínálkozó alkalmakat. Ez nem általános elmélet, ez — gyakorlati politika, és itt láthatjuk, mit tanult az ellenség. Az orosz burzsoázia az utóbbi években szörnyű vereséget szenvedett. Van egy régi mondás, amely szerint vert hadak könnyen tanulnak. A megvert reakciós hadak sokat tanultak, kitűnően tanultak. Igen mohón vetik magukat a tanulásra, s valóban nagy eredményeket értek el. Abban az időpontban, amikor mi egyetlen rohammal kezünkbe vettük a hatalmat, az orosz burzsoázia szervezetlen, politikailag fejletlen volt. Most, úgy vélem, a mai nyugateurópai fejlettségi színvonalon van. Ezzel számolnunk kell, javítanunk kell saját szervezeteinket és módszereinket, és erre minden erőnkkel törekedni fogunk. Nekünk viszonylag könnyű volt, s azt hiszem, más forradalmaknak is könnyű lesz megbirkózni ezzel a két kizsákmányoló osztállyal.

De ezen a kizsákmányoló osztályon kívül jóformán valamennyi tőkés országban — talán Anglia kivételével — a kistermelők és kisföldművelők osztálya is létezik. A forradalomnak most legfőbb kérdése a harc e két utóbbi osztály ellen. Ahhoz, hogy megszabaduljunk tőlük, más módszereket kell alkalmaznunk, mint a nagybirtokosok és a tőkések elleni harcban. E két utóbbi osztályt módunkban volt egyszerűen kisajátítani és elkergetni, — s ezt meg is tettük. De az utolsó kapitalista osztályokkal, a kistermelőkkel és a kispolgárokkal, amilyenek valamennyi országban vannak, nem járhatunk el ilyen módon. Ezek az osztályok a legtöbb tőkés országban — igen erős kisebbség, a lakosságnak mintegy 30—45%-a. Ha hozzáadjuk ehhez a munkásosztály kispolgári elemeit, akkor ez még 50%-nál is több lesz. Ezeket nem lehet kisajátítani vagy elkergetni, — itt másképpen kell harcolni. Az Oroszországban most kezdődő időszaknak a jelentősége nemzetközi szempontból — ha a nemzetközi forradalmat egységes folyamatnak tekintjük — lényegében abban rejlik, hogy gyakorlatilag kell megoldanunk azt a kérdést, milyen legyen Oroszországban a proletariátus viszonya az utolsó kapitalista osztályhoz. Valamennyi marxista jól

és könnyen megoldotta ezt a kérdést elméletben; de elmélet és gyakorlat két különböző dolog, s ezt a kérdést gyakorlatilag vagy elméletileg megoldani — egyáltalán nem egy és ugyanaz. Mi határozottan tudjuk, hogy nagy hibákat követtünk el. Nemzetközi szempontból óriási haladás, hogy igyekszünk meghatározni az államhatalom birtokában levő proletariátus viszonyát az utolsó kapitalista osztályhoz, a kapitalizmus legmélyebb alapjához, a kistulajdonhoz, a kistermelőhöz. Ez a kérdés most gyakorlatilag merült fel előttünk. Azt hiszem, meg fogjuk tudni oldani ezt a feladatot. Tapasztalataink mindenesetre hasznára lesznek az eljövendő proletárforradalmaknak, és ezek technikailag jobban fel tudnak majd készülni ennek a kérdésnek a megoldására.

Téziseimben megkíséreltem elemezni a proletariátus és a parasztság viszonyát. A történelemben első ízben áll fenn olyan állam, amelyben csak két osztály van, csak proletariátus és parasztság. Az utóbbi a lakosság óriási többsége. Persze, nagyon elmaradott. Hogyan nyilvánul meg gyakorlatilag a forradalom fejlődésében a hatalom birtokában levő proletariátusnak a parasztsághoz való viszonya? Az első forma a szövetség, a szoros szövetség. Ez igen nehéz feladat, de mindenesetre megoldható gazdaságilag és politikailag.

Hogyan fogtunk hozzá a gyakorlatban e kérdés megoldásához? Szövetséget kötöttünk a parasztsággal. Ezt a szövetséget így értjük: a proletariátus megszabadítja a parasztságot a burzsoázia kizsákmányolásától, a burzsoázia vezetésétől és befolyásától, és a maga oldalára állítja, hogy együtt győzzék le a kizsákmányolókat.

A mensevikek így okoskodnak: a parasztság többségben van, mi igazi demokraták vagyunk, s ezért a többségnek kell döntenie. De mivel a parasztság nem lehet önálló, gyakorlatilag ez nem jelent egyebet, mint a kapitalizmus helyreállítását. A jelszó ugyanaz: szövetség a parasztsággal. Amikor mi erről beszélünk, a proletariátus megerősítését és megszilárdítását értjük rajta. Megkíséreltük megvalósítani ezt a szövetséget a proletariátus és a parasztság között, s az első szakasz a katonai szövetség volt. A hároméves polgárháború óriási nehézségeket okozott,

de bizonyos tekintetben megkönnyítette feladatunkat. Ez talán furcsának látszik, de így van. A háború nem volt újdonság a parasztok számára; a kizsákmányolók ellen, a nagybirtokosok ellen folyó háború teljesen érthető volt számukra. A parasztok óriási tömegei mellettünk voltak. Noha óriásiak a távolságok, noha parasztjaink többsége sem írni, sem olvasni nem tud, propagandánkat igen könnyen megértették. Ez annak bizonyítéka, hogy a nagy tömegek — ugyanúgy mint a legfejlettebb országokban — sokkal könnyebben tanulnak saját gyakorlati tapasztalataikból, mint könyvekből. És nálunk a gyakorlati tapasztalatok megszerzését az is megkönnyítette a parasztság számára, hogy Oroszország olyan rendkívül nagy, és hogy Oroszország különböző részei ugyanabban az időben a fejlődés különböző szakaszain mehettek át.

Szibériában és Ukrajnában az ellenforradalom időlegesen győzhetett, mert ott a burzsoázia pártján volt a parasztság, mert a parasztok ellenünk voltak. A parasztok gyakran kijelentették: „Mi bolsevikok vagyunk, de nem vagyunk kommunisták. Mi a bolsevikok mellett vagyunk, mert elkergették a földbirtokosokat, de nem vagyunk a kommunisták mellett, mert ellenzik az egyéni gazdaságot." És egyideig az ellenforradalom győzedelmeskedhetett Szibériában és Ukrajnában, mert a burzsoázia sikereket ért el a parasztokra való befolyásért vívott harcban; de igen rövid idő elég volt ahhoz, hogy felnyissa a parasztok szemét. Rövid idő alatt sok gyakorlati tapasztalatot szereztek és hamarosan kijelentették: „Bizony a bolsevikok elég kellemetlen emberek, nem szeretjük őket, de mégis különbek a fehérgárdistáknál és az Alkotmányozó Gyűlésnél." Az Alkotmányozó Gyűlés az ő szájukban szitkozódás. Nemcsak a fejlett kommunistáknál, hanem a parasztoknál is. A gyakorlati életből tudják, hogy Alkotmányozó Gyűlés és fehérgárda egy és ugyanaz, hogy az elsőt elkerülhetetlenül követi a második. A mensevikek is felhasználják a parasztsággal kötött katonai szövetség tényét, de arra nem gondolnak, hogy ez a szövetség egymagában nem elég. Katonai szövetség nem állhat fenn gazdasági szövetség nélkül. Hiszen nemcsak levegőből élünk; a parasztokkal kötött szövetségünk semmiképpen sem lehe-

tett volna tartós gazdasági fundamentum nélkül, amely a burzsoáziánk elleni háborúban aratott győzelmünk alapja volt: mert hiszen burzsoáziánk az egész nemzetközi burzsoáziával egyesült.

A parasztsággal kötött e gazdasági szövetségünk alapja természetesen nagyon egyszerű, sőt kezdetleges volt. A paraszt megkapta tőlünk az egész földet és támogatásban részesült a nagybirtokkal szemben. Nekünk ezért élelmiszereket kellett kapnunk. Ez a szövetség egészen újszerű volt, és nem az árutermelők és a fogyasztók közötti szokásos viszonyon alapult. Parasztjaink ezt sokkal jobban megértették, mint a II. és II½-es Internacionále hősei. Így okoskodtak: „Ezek a bolsevikok szigorú vezérek, de mégiscsak a mi embereink." Annyi bizonyos, hogy ilymódon megteremtettük az új gazdasági szövetség alapjait. A parasztok odaadták a Vörös Hadseregnek terményeiket, és a Vörös Hadsereg támogatta őket földjeik védelmében. Erről mindig megfeledkeznek a II. Internacionále hősei, akik, mint Otto Bauer, egyáltalán nem értik a mostani helyzetet. Elismerjük, hogy a szövetség eredeti formája nagyon primitív volt, és hogy igen sok hibát követtünk el. De minket sürgetett az idő, meg kellett szerveznünk a hadsereg ellátását, ha törik, ha szakad. A polgárháború idején el voltunk vágva Oroszország minden gabonatermő vidékétől. Szörnyű helyzetben voltunk, és szinte csodaszámba mehet, hogy az orosz nép és a munkásosztály annyi szenvedést, nyomorúságot, nélkülözést el tudott viselni, pedig nem volt egyebe, mint törhetetlen győzelmi akarata. (Élénk helyeslés, taps.)

A polgárháború befejeztével mindenesetre más feladatot kell megoldanunk. Ha az ország nem lett volna annyira súlyos állapotban, mint amilyenbe a hét éven át szakadatlanul tartó háború következtében került, akkor talán könnyebben áttérhettünk volna a proletariátus és a parasztság közötti szövetség új formájára. De az ország amúgyis súlyos helyzetét még súlyosabbá tette a rossz termés, a takarmányhiány stb. A parasztok nélkülözései ennek következtében elviselhetetlenné váltak. Haladéktalanul meg kellett mutatnunk a parasztság nagy tömegei-

nek, hogy jóllehet semmiképpen sem térünk le a forradalmi útról, készek vagyunk megváltoztatni politikánkat olymódon, hogy a parasztok azt mondhassák: a bolsevikok azonnal és minden áron javítani akarnak elviselhetetlen helyzetünkön.

Változtattunk tehát gazdasági politikánkon: a rekvirálás helyébe a terményadó lépett. Ez nem egyszerre jutott eszünkbe. A bolsevik sajtóban láthatják, hogy hónapokon át számos javaslatot tettek, de valóban sikerrel kecsegtető javaslatot nem találtak ki. De ez nem fontos. Az a tény a fontos, hogy megváltoztattuk gazdasági politikánkat és csakis a gyakorlati helyzet és a helyzetből fakadó szükségesség előtt hajoltunk meg. Rossz termés, takarmányhiány, fűtőanyaghiány — mindennek természetesen döntő befolyása van az egész gazdasági életre, így a parasztgazdaságra is. Ha a parasztság sztrájkol, nem kapunk fát. Ha pedig nem kapunk fát, a gyárak kénytelenek leállni. Ilyenformán a rendkívül rossz termés és a takarmányhiány következtében a gazdasági válság 1921 tavaszán óriási méreteket öltött. Mindez a három éven át dúló polgárháború következménye volt. Meg kellett mutatnunk a parasztságnak, hogy képesek vagyunk és akarunk is gyorsan változtatni politikánkon, hogy azonnal könnyíthessünk nélkülözésein. Mi állandóan hangsúlyozzuk — a II. kongresszuson is volt erről szó —, hogy a forradalom áldozatokat követel. Vannak elvtársak, akik propagandájukban így érvelnek: hajlandók vagyunk forradalmat csinálni, csak ne legyen túlságosan nehéz. Ha nem tévedek, ezt a tételt Šmeral elvtárs fogalmazta meg a csehszlovák pártkongresszuson mondott beszédében[102]. A reichenbergi „Vorwärts"[103] beszámolójában olvastam erről. Ott nyilván van egy kissé baloldali szárny. Ez a forrás tehát nem tekinthető egészen elfogulatlannak. Mindenesetre ki kell jelentenem, hogy ha Šmeral ezt mondta, nincs igaza. Egyes szónokok, akik az említett kongresszuson Šmeral után szólaltak fel, azt mondták: „Igen, mi Šmeralt követjük, mivel így megmenekülünk a polgárháborútól." Ha mindez igaz, ki kell jelentenem, hogy ez nem kommunista és nem forradalmi agitáció. Természetesen minden forradalom óriási áldozatokat követel attól az osztálytól, amely

végrehajtja. A forradalom abban különbözik a közönséges harctól, hogy tízszer, százszor annyian vesznek részt a mozgalomban, s ebben a tekintetben minden forradalom nemcsak egyes emberektől követel áldozatokat, hanem az egész osztálytól. A proletárdiktatúra Oroszországban annyi áldozatot követelt az uralkodó osztálytól, a proletariátustól, annyi nyomorúságot és nélkülözést zúdított rá, amennyit sohasem ismert a történelem, és ez minden valószínűség szerint így lesz minden más országban is.

Felmerül a kérdés, hogyan osztjuk el ezt a nélkülözést? Mi vagyunk az államhatalom. Bizonyos mértékben el tudjuk osztani a nélkülözést, módunkban áll, hogy több osztályra hárítsuk, s így viszonylag könnyíteni tudunk a lakosság egyes rétegeinek helyzetén. Milyen elv szerint kell eljárnunk? Az igazságosság elve vagy a többségi elv alapján? Nem. Gyakorlatiasan kell eljárnunk. Úgy kell végrehajtanunk az elosztást, hogy megőrizzük a proletariátus hatalmát. Ez az egyetlen elvünk. A forradalom kezdetén a munkásosztály hihetetlen nélkülözéseket volt kénytelen vállalni. Most megállapítom, hogy közellátási politikánk évről évre nagyobb sikereket ér el. És a helyzet általában kétségtelenül javult. De Oroszországban a parasztok feltétlenül többet nyertek a forradalom következtében, mint a munkásosztály. Ehhez nem fér kétség. Elméleti szempontból ez természetesen azt mutatja, hogy forradalmunk bizonyos mértékben polgári forradalom volt. Amikor Kautsky felhozta ellenünk ezt az érvet, nevettünk. Természetes, hogy csakis a polgári forradalomban fordulhat elő, hogy a nagybirtokokat nem sajátítjuk ki, a nagybirtokosokat nem űzzük el, és a földet nem osztjuk fel, — szocialista forradalomban ez nem lehetséges. De mi voltunk az egyetlen párt, amely végig tudta vinni a polgári forradalmat és meg tudta könnyíteni a harcot a szocialista forradalomért. A Szovjethatalom és a szovjet rendszer a szocialista állam intézménye. Mi ezeket az intézményeket már létrehoztuk, de a parasztság és a proletariátus közötti gazdasági kapcsolatok kérdése még nincs megoldva. Még sok a tennivaló és e harc eredménye attól függ, meg tudjuk-e oldani ezt a feladatot vagy sem. Tehát a gyakorlatban a nélkülözés elosztása egyik legnehezebb

kérdés. A parasztság helyzetében általában javulás állott be, a munkásosztálynak viszont súlyos szenvedések jutottak osztályrészül — mégpedig éppen azért, mert diktatúráját gyakorolja.

Már mondottam, hogy a takarmányhiány és a rossz termés 1921 tavaszán szörnyű ínségbe döntötte a nálunk többségben levő parasztságot. Ha nem vagyunk jó viszonyban a paraszttömegekkel, nem maradhatunk fenn. Ezért az volt a feladatunk, hogy haladéktalanul segítségükre siessünk. A munkásosztály helyzete rendkívül súlyos. A munkásosztály szörnyen szenved. A politikailag legfejlettebb elemek azonban megértik, hogy a munkásosztály diktatúrája érdekében roppant erőfeszítéseket kell tennünk, hogy bármi áron segítsünk a parasztságnak. A munkásosztály élcsapata ezt megértette, de ebben az élcsapatban vannak még olyanok, akik ezt nem tudják felérni ésszel, akik túlságosan fáradtak ahhoz, hogy ezt megértsék. Hibát láttak ebben, opportunizmusról kezdtek beszélni. Azt mondták, hogy a bolsevikok a parasztoknak segítenek. A paraszt, úgymond, aki kizsákmányol minket, megkap mindent, amit csak akar, a munkás meg éhezik. De vajjon opportunizmus ez? Mi azért segítünk a parasztoknak, mert a velük való szövetség nélkül lehetetlen a proletariátus politikai hatalma, elképzelhetetlen annak fenntartása. Éppen ez a célszerűségi szempont volt számunkra a döntő, nem pedig az igazságos elosztás szempontja. Mi segítünk a parasztoknak, mivel ez elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy megtarthassuk a politikai hatalmat. A diktatúra legfőbb elve — a proletariátus és a parasztság szövetségének fenntartása, hogy a proletariátus megtarthassa a vezetőszerepet és az államhatalmat.

Erre egyetlen eszközt találtunk, — az áttérést a természetbeni adóra, ez pedig a harc elkerülhetetlen következménye volt. Ezt az adót a jövő évben alkalmazzuk először. Ezt az elvet gyakorlatilag még nem próbáltuk ki. A katonai szövetségről át kell térnünk a gazdasági szövetségre, s elméletileg ennek a gazdasági szövetségnek egyetlen alapja a természetbeni adó bevezetése lehet. Elméletileg ez az egyetlen lehetőség arra, hogy lerakjuk a szocialista társadalom valóban szilárd gazdasági alapját. A szocializált gyár

odaadja a parasztnak termékeit, a paraszt pedig gabonát ad érte. Ez az egyetlen lehetséges formája a szocialista társadalom létezésének, egyetlen lehetséges formája a szocialista építésnek olyan országban, ahol a kisparaszt többségben, vagy legalábbis nagyon jelentékeny kisebbségben van. A paraszt feleslegének egy részét adó formájában, másik részét pedig a szocialista gyár termékei ellenében vagy árucsere útján bocsátja rendelkezésre.

Itt érkezünk el a legnehezebb kérdéshez. A természetbeni adó magától értetődően a kereskedelem szabadságát jelenti. A parasztnak a természetbeni adó beadása után jogában van szabadon becserélnie gabonafeleslegét. A cserének ez a szabadsága a kapitalizmus szabadságát jelenti. Ezt nyiltan megmondjuk és hangsúlyozzuk. Ezt egyáltalán nem titkoljuk. Rosszul állna a szénánk, ha ezt titkolni akarnánk. A kereskedelem szabadsága a kapitalizmus szabadságát, de egyszersmind annak új formáját jelenti. Ez azt jelenti, hogy mi, bizonyos mértékig újból életre hívjuk a kapitalizmust. Ezt teljesen nyiltan tesszük. Ez — államkapitalizmus. De az államkapitalizmus olyan társadalomban, amelyben a tőke kezében van a hatalom, és az államkapitalizmus a proletár államban — két különböző fogalom. A kapitalista államban az államkapitalizmus azt jelenti, hogy a kapitalizmust az állam elismeri és ellenőrzi a burzsoázia érdekében és a proletariátus ellen. A proletár államban ugyanez a munkásosztály érdekében történik, hogy helytállhassunk a még mindig erős burzsoáziával szemben és harcolhassunk ellene. Magától értetődik, hogy a külföldi burzsoáziának, a külföldi tőkének koncessziókat kell adnunk. Anélkül, hogy az államosítást a legkisebb mértékben hatályon kívül helyeznénk, ércbányákat, erdőket, olajforrásokat adunk át a külföldi tőkéseknek, hogy iparcikkeket, gépeket stb. kapjunk tőlük és ilymódon helyreállíthassuk saját iparunkat.

Az államkapitalizmus kérdésében természetesen nem értettünk egyet azonnal mindannyian. De ezzel kapcsolatban nagy örömmel állapíthattuk meg, hogy parasztságunk fejlődik, hogy teljesen megértette annak a harcnak történelmi jelentőségét, melyet most folytatunk. Eldugott falvakból egészen egyszerű parasztok jöttek hozzánk és azt

mondották: „Hogyan? A mi tőkéseinket, akik oroszul beszélnek, elkergették, és most idegen tőkések jönnek hozzánk?" Vajjon ez nem parasztjaink fejlődését mutatja-e? A gazdaságilag képzett munkásnak nem kell megmagyaráznunk, miért van erre szükség. A hétéves háború annyira tönkretett bennünket, hogy iparunk helyreállításához hosszú évekre van szükség. Fizetnünk kell elmaradottságunkért, gyengeségünkért, azért, amit most tanulunk, amit meg kell tanulnunk. Aki tanulni akar, annak tandíjat kell fizetnie. Kivétel nélkül mindenkinek meg kell ezt magyaráznunk, és ha ezt gyakorlatilag bebizonyítjuk, akkor a parasztok és a munkások óriási tömegei egyetértenek majd velünk, mert ilyenformán azonnal javulni fog helyzetük, mert ez lehetővé teszi iparunk helyreállítását. Mi kényszerít erre bennünket? Nem vagyunk egyedül a világon. A kapitalista államok rendszerében élünk... Az egyik oldalon — a gyarmati országok, de ezek még nem segíthetnek bennünket, a másikon — a tőkés országok, de ezek ellenségeink. Létrejön egy bizonyos egyensúly, igaz, hogy nagyon rossz egyensúly. De mégis számolnunk kell ezzel a ténnyel. Tudomásul kell vennünk ezt a tényt, ha fenn akarunk maradni. Vagy azonnal legyőzzük az egész burzsoáziát, vagy sarcot fizetünk.

Nyiltan beismerjük, nem titkoljuk, hogy a koncessziók az államkapitalizmus rendszerében a kapitalizmusnak fizetett sarcot jelentenek. De időt nyerünk, s aki időt nyer, az mindent megnyert, kivált az egyensúly korszakában, amikor külföldi elvtársaink alaposan előkészítik forradalmukat. S mennél alaposabb a forradalom előkészítése, annál biztosabb lesz a győzelem. De addig kénytelenek vagyunk sarcot fizetni.

Néhány szót közellátási politikánkról. Ez a politika kétségkívül primitív is volt, rossz is volt. De elkönyvelhetünk sikereket is. Ezzel kapcsolatban mégegyszer hangsúlyoznom kell, hogy a szocializmus egyetlen lehetséges gazdasági alapja a gépi nagyipar. Aki erről megfeledkezik, az nem kommunista. Ezt a kérdést konkrétan ki kell dolgoznunk. Nem vethetjük fel úgy a kérdéseket, ahogy azt a régi szocializmus teoretikusai teszik. Gyakorlati szempontból kell őket felvetnünk. Mit jelent a modern nagyipar? Egész

Oroszország villamosítását jelenti: Svédország, Németország és Amerika már közel vannak ennek megvalósításához, jóllehet még burzsoá országok. Egy svéd elvtárs elmondotta nekem, hogy ott az ipar jelentős része, valamint a mezőgazdaság 30%-a villamosítva van. Németországban és Amerikában, amelyek kapitalista szempontból még fejlettebb országok, ezt még nagyobb mértékben tapasztaljuk. A gépi nagyipar nem jelent egyebet, mint az egész ország villamosítását. Mi a legjobb közgazdászokból és technikusokból már alakítottunk egy külön bizottságot. Igaz, hogy ezek közül úgyszólván egyik sem híve a Szovjethatalomnak. Mindezek a szakemberek el fognak jutni a kommunizmushoz, de nem úgy, mint mi, nem hüszesztendős földalatti munkán keresztül, amely alatt a kommunizmus ábécéjét szakadatlanul tanulmányoztuk, ismételtük, minden betűt alaposan megrágtunk.

A Szovjethatalomnak csaknem valamennyi szerve azon az állásponton volt, hogy közeledjünk a szakemberekhez. A szakemberek, a mérnökök hozzánk fognak jönni, amikor gyakorlatilag bebizonyítjuk nekik, hogy ezen az úton növekszenek az ország termelőerői. Nem elég ezt elméletileg bebizonyítani nekik. Gyakorlatilag kell ezt bebizonyítanunk. És mi magunk mellé fogjuk állítani ezeket az embereket, ha másképp fogjuk felvetni a kérdést és nem a kommunizmus elméleti propagandájának talaján. Mi azt mondjuk: a nagyipar az egyetlen eszköz arra, hogy megmentsük a parasztságot a nélkülözéstől és az éhségtől. Ezzel mindenki egyetért. De hogyan kell ezt megtenni? Az ipar helyreállítása a régi alapon túlságosan sok munkába és időbe kerül. Modernebb formákban kell az ipart helyreállítani, nevezetesen — át kell térni a villamosításra. Ez jóval kevesebb időbe kerül. Villamosítási terveinket már kidolgoztuk. Kétszáznál több szakember — csaknem valamennyi, kivétel nélkül, a Szovjethatalom ellenfele — érdeklődéssel dolgozott ezen a munkán, bár nem is kommunisták. De a technikai tudomány szempontjából el kellett ismerniök, hogy ez az egyetlen helyes út. Persze, a tervtől annak megvalósításáig még igen nagy a távolság. Óvatos szakemberek azt mondják, hogy az elsősorban elvégzendő munkákhoz legalább 10 évre van szükség. Ballod profesz-

szor kiszámította, hogy Németország villamosításához elég 3—4 év. Nekünk viszont még tíz év is nagyon kevés. Téziseimben közlöm a tényleges számadatokat, hogy lássák az elvtársak, milyen keveset tehettünk eddig ezen a téren. Az általam közölt számok olyan szerények, hogy azonnal kitűnik, hogy inkább propagandisztikus, mint tudományos jelentőségük van. De a propagandával kell kezdenünk. Az orosz paraszt, aki résztvett a világháborúban és élt néhány évig Németországban, ott látta, hogyan kell korszerűen vezetni a gazdaságot, hogy legyőzzük az éhséget. Széleskörű propagandát kell folytatnunk ilyen irányban. Ezeknek a terveknek önmagukban egyelőre nincs nagy gyakorlati jelentőségük, agitációs jelentőségük viszont igen nagy.

A paraszt látja, hogy valami újat kell alkotni. A paraszt megérti, hogy ezen nem mindenkinek külön, hanem az egész államnak mint egésznek kell dolgoznia. A paraszt a német fogságban látta és megtanulta, mi az életnek, a kultúréletnek reális alapja. 12 ezer kilowatt — nagyon szerény kezdet. Lehet, hogy a külföldi, aki ismeri az amerikai, német vagy a svéd villamosítást, ezen nevetni fog. De az nevet, aki utóljára nevet. Igen, ez csak szerény kezdet. De a parasztság kezdi megérteni, hogy — óriási méretekben — új munkákat kell végezni, és ezek a munkálatok már elkezdődnek. Roppant nagy nehézségeket kell leküzdenünk. Megpróbálunk kapcsolatba lépni a tőkés országokkal. Nem kell sajnálni, hogy a tőkéseknek átadunk néhányszázmillió kilogramm ásványolajat azzal a feltétellel, hogy segítségünkre lesznek országunk villamosításában.

S most végül néhány szót a „tiszta demokráciáról". Idézem azt, amit Engels 1884 december 11-én Bebelhez intézett levelében írt:

„A tiszta demokrácia a forradalom pillanatában, mint szélső polgári párt, amilyennek már Frankfurtban is kijátszotta magát, mint az egész polgári, sőt a feudális gazdaság utolsó mentőhorgonya, rövid időre időleges jelentőségre tesz szert... Így erősítette az egész feudális-bürokrata tömeg 1848 márciusától szeptemberéig a liberálisokat, hogy a forradalmi tömegeket fékentartsa... Annyi bizonyos, hogy egyetlen ellenfelünk a válság

napján és másnapján — a tiszta demokrácia köré csoportosuló összreakció, és ezt, azt hiszem, nem szabad szem elől tévesztenünk."

Mi nem vethetjük fel kérdéseinket úgy, mint a teoretikusok. A reakció teljes egészében, nemcsak a burzsoá, hanem a feudális reakció is, a „tiszta demokrácia" köré csoportosul. A német elvtársak jobban tudják másoknál, mit jelent a „tiszta demokrácia", hiszen Kautsky és a II. és II½-es Internacionálénak más vezérei ezt a „tiszta demokráciát" védelmezik a gonosz bolsevikok ellen. Ha az orosz szociálforradalmárokat és mensevikeket nem szavaik alapján, hanem tetteik alapján fogjuk megítélni, akkor majd kiderül, hogy ezek nem mások, mint a kispolgári „tiszta demokrácia" képviselői. Forradalmunkban klasszikus tisztasággal megmutatták — az utolsó válság idején is, a kronstadti felkelés napjaiban is — mit jelent a tiszta demokrácia. A parasztság soraiban igen erős volt a forrongás, a munkások is elégedetlenek voltak. Fáradtak voltak és kimerültek. Az emberi erőnek is van határa. Három évig éheztek, de négy-öt évig nem lehet éhezni. Az éhség természetesen óriási befolyással van a politikai aktivitásra. Hogyan jártak el a szociálforradalmárok és a mensevikek? Egész idő alatt ingadoztak és ezzel erősítették a burzsoáziát. Valamennyi orosz párt megszervezése külföldön megmutatta, hányadán vagyunk most velük. Az orosz nagyburzsoázia igen okos vezérei így okoskodtak: „Nem tudunk Oroszországban azonnal győzni. Ezért ezt a jelszót kell kiadnunk: «Szovjeteket bolsevikok nélkül».„ Miljukov, a kadetok vezetője, védelmébe vette a Szovjethatalmat a szociálforradalmárokkal szemben. Ez nagyon furcsán hangzik. De ez a gyakorlati dialektika, amelyet forradalmunkban sajátos módon tanulmányozunk: harcunknak és ellenfeleink harcának gyakorlata alapján. A kadetok védik a „Szovjeteket bolsevikok nélkül" jelszavát, minthogy jól látják a helyzetet, minthogy azt remélik, hogy ilymódon a lakosság egy része a horgukra kerül. Így beszélnek az okos kadetok. Persze a kadetok nem mind okosak, egyrészük azonban okos és leszűrt bizonyos tapasztalatokat a francia forradalomból. Most ez a jelszó: harc a bolsevikok ellen bármi áron,

ha törik, ha szakad. Most az egész burzsoázia segíti a mensevikeket és a szociálforradalmárokat. Az eszerek és a mensevikek most az egész reakció élcsapata. Idén tavasszal volt alkalmunk megízlelni ennek az ellenforradalmi együttműködésnek a gyümölcseit.

Ezért továbbra is kíméletlen harcot kell folytatnunk az ilyen elemek ellen. A diktatúra a kiélezett háború állapota. Mi éppen ilyen állapotban vagyunk. Jelenleg nincs katonai invázió. De el vagyunk szigetelve. Másrészt azonban nem is vagyunk egészen elszigetelve, mert a világ egész nemzetközi burzsoáziája sem képes most nyiltan háborút viselni ellenünk, minthogy az egész munkásosztály — bár többsége még nem kommunista — mégis van annyira öntudatos, hogy nem engedi meg az intervenciót. A burzsoáziának számolnia kell a tömegeknek ezzel a hangulatával, ha nem is értek még meg teljesen a kommunizmusra. Ezért a burzsoázia most nem indíthatja meg az offenzívát ellenünk, bár ez sincs kizárva. Amíg nincs valami általános, végleges eredmény, tovább tart a szörnyű háborús állapot. És mi azt mondjuk: „Háborúban háborús szokások szerint járunk el: nem ígérünk semmiféle szabadságot és semmiféle demokráciát." Egészen nyiltan kijelentjük a parasztoknak, hogy választaniok kell: vagy a bolsevikok hatalma, — és mi akkor minden lehető engedményt megteszünk nekik, olyan határok között, amilyenek között meg lehet tartani a hatalmat, azután pedig elvezetjük őket a szocializmushoz, — vagy pedig a burzsoá hatalom. Minden egyéb — csalás, merő demagógia. Az ilyen csalás, az ilyen demagógia ellen késhegyig menő harcot kell folytatni. A mi álláspontunk ez: egyelőre — nagy engedmények és igen nagy óvatosság, mégpedig éppen azért, mert létrejött bizonyos egyensúlyi helyzet, éppen azért, mert gyengébbek vagyunk egyesült ellenfeleinknél, mert gazdasági bázisunk túlságosan gyenge, s erősebb gazdasági alapra van szükségünk.

Ez az, amit el akartam mondani az elvtársaknak taktikánkról, az Oroszországi Kommunista Párt taktikájáról. (Hosszantartó taps.)

GONDOLATOK AZ ÁLLAMGAZDASÁGI „TERVVEL" KAPCSOLATBAN

Eddig mindannyiunknak az volt a legfőbb hibája, hogy a jobbik eshetőséggel számoltunk; és ezért bürokratikus utópiákba estünk. Terveinknek elenyészően csekély hányada valósult meg. A terveket kinevette az élet, kinevette mindenki.

Ezen gyökeresen változtatni kell.

A rosszabbik eshetőséggel kell számolni. Tapasztalatok már vannak, ha csak kevés is, de gyakorlati tapasztalatok.

Az élelmezés? Frumkin azt mondja: az eszmény — 150 millió pud adó + 50 millió pud csere útján + 40 millió pud Ukrajnából = 240 millió pud.

A számításoknál **összesen** évi *200* millió pudból kell kiindulni.

Mit kezdjünk ezzel az igen alacsony számmal, amely az éhínséget jelenti? $200 : 12 = 16^2/_3$.

(α) A minimumot kell elvenni a hadsereg részére, vagyis a fejadagokat minimális hadsereg alapján kell számítani.

(β) A hadsereg gazdasági munkáját a tervbe szerényen, igen szerényen kell beiktatni.

1 kommunista szombat a hadsereg 60%-ával (résztvevők).

3 kommunista szombatból 1 — 50% részvevővel (a hadsereg 50%-a) stb.

(γ) Az alkalmazottaknál könyörtelen redukció.

(δ) Munkások.

Azonnal össze kell állítani a legjobb *üzemek* (feltétlenül *az üzemek*) jegyzékét iparágak szerint.

A jelenlegiek $^1/_2$—$^4/_5$-ét be kell zárni.

A többi üzem két műszakban dolgozzon. Csak azok, amelyeknek az *egész évre* van elég *fűtőanyaguk* és *kenyerük*, még minimális gabonatermés (200 millió pud) és fűtőanyagtermelés (?) esetén is.

Ezt *vázlatosan*, megközelítőleg, haladéktalanul, legkésőbb egy hónapon belül ki kell számítani.

Fűtőanyag van.

Közlekedésügyi Népbiztosság van.

Az élelmiszer-kérdéseket ne mélyítsék el, ne törekedjenek teljesen pontos számadatokra; *vegyék alapul a 200 millió pudot.*

Az iparban ez *iparáganként* és *kormányzóságonként* (egyáltalán nem elodázni az „egészig") villámgyorsan végrehajtandó,

és ami a legfőbb,

az Állami Tervbizottság tagjainak 70%-a dolgozzon *napi 14 órát* (a tudomány legyen türelemmel: jókora fejadagot adtunk, most csak dolgozzanak).

Mindenkinek egyéni megbizatásokat kell adni **egyes** üzemek *„általános megfigyelésével"* (azt hiszem így hívják ezt az Állami Tervbizottságról szóló rendeletben?) kapcsolatban.

Tegyük fel, *700* nagyüzemet, vállalatot, (vasúti) fűtőházat, szovhozt stb. kell (és lehet a legrosszabb esetben is: évi 200 millió pud gabona) üzembehelyeznünk és 1921. X. 1-től 1922. X. 1-ig megszakítás nélkül üzemben tartanunk.

700 : 35 állami tervbizottsági tag = *20.*

Legyen 30 (az Állami Tervbizottságnak nem minden tagja foglalkozik szakadatlanul a folyó munkával).

Szíveskedjenek a *30-ra lankadatlanul* felügyelni. Önök ezért felelősek.

Azonkívül 30—70 nem elsőrendű fontosságú üzemre is mellékesen, menetközben, nem felügyelni, hanem néha-néha *tájékozódni* róluk.

Lankadatlanul felügyelni annyi, mint fejvesztés terhe mellett *felelni* a fűtőanyag és a gabona racionális felhasználásáért, mindkettőnek maximális begyüjtéséért, a maximális szállításért, a fűtőanyagtakarékosságért (az ipar-

ban is, a vasutaknál is stb.), az élelmiszerekkel való takarékosságért (*csak* a jól dolgozókat kell élelmezni), a munka termelékenységének emelkedéséért *stb.*

Minden egyebet bérbe adni, vagy bárkinek átadni, vagy bezárni, vagy „feladni“, elfelejteni a *tartós javulásig*, amikor teljes bizonyossággal számíthatunk nem 200 millió pud gabonára + *X* millió pud fűtőanyagra, hanem *300* millió pud gabonára + 150% **X** fűtőanyagra.

Ezek az Állami Tervbizottsággal kapcsolatos gondolataim.

Gondolkozzanak rajta. Még beszélünk róla.

Lenin

VII/4.

Először 1924-ben jelent meg.

ÜDVÖZLET A CENTROSZOJUZ MEGBÍZOTTAI KONGRESSZUSÁNAK

A Népbiztosok Tanácsa és az OKP Központi Bizottsága nevében üdvözlöm a Centroszojuz (Szövetkezeti Központ) megbízottainak gyűlését, s nagyon sajnálom, hogy nem vehetek részt személyesen a gyűlésen és nem szólhatok a szövetkezetekre háruló igen bonyolult feladatokról.

Nem kételkedem benne, hogy a már elvégzett munkából leszűrt tapasztalatok kicserélése hozzá fog járulni ahhoz, hogy e feladatokat az országos általános gazdasági építés tervével összhangban oldhassuk meg. A ránk váró gyakorlati munka sikere nagyrészt attól függ, helyesen határozzuk-e meg az árucserében a városi ipar és a mezőgazdaság kölcsönös viszonyát, képesek lesznek-e a szövetkezetek arra, hogy következetes és tántoríthatatlan harccal minden akadályt elhárítsanak az árucsere fejlődésének útjából, és a legelső helyet foglalják el ezen a téren, képesek lesznek-e összegyüjteni a szétforgácsolt áruértékeket és újakat teremteni. E kérdések gyakorlati megoldása a legjobb eszköz arra, hogy végülis elérjük céljainkat, a mezőgazdaság helyreállítását és annak alapján a nagyipar megerősítését és fejlesztését.

A már több kormányzóságban megállapítható rossz termés ezeket a feladatokat rendkívül bonyolultakká teszi. A kongresszusnak munkája során különösen behatóan kell foglalkoznia az újonnan ránkzúdult szerencsétlenséggel, és számításba kell vennie következményeit a folyamatban levő kérdések megoldásakor.

Meggyőződésem, hogy a szovjet szövetkezetek — bármilyen kevés is még tapasztalatuk az új viszonyok

közt — teljes mértékben bekapcsolódnak majd a gazdasági romlás leküzdésére irányuló közös munkába és a legnagyobb erélyt fogják kifejteni ebben a harcban.

A megírás ideje: 1921 július 16.

Megjelent: „Pravda" 156. sz.
1921 július 19.

ÜDVÖZLET A FORRADALMI SZAKMAI ÉS IPARÁGI SZERVEZETEK I. NEMZETKÖZI KONGRESSZUSÁNAK[104]

VII/18.

Nagyon kérem Önöket, tolmácsolják a Nemzetközi Szakszervezeti Kongresszus küldötteinek a következőket:

Szívből köszönöm az Önök útján hozzám juttatott meghívást, melyben kérnek, hogy vegyek részt a kongresszuson. Nagyon sajnálom, hogy betegségem meggátol ebben, ugyanis orvosi rendeletre el kellett utaznom Moszkvából egyhavi szabadságra.

Kérem, adják át a küldötteknek üdvözletemet és a kongresszusnak szóló őszinte jókívánságaimat. Nehéz szavakat találni a Nemzetközi Szakszervezeti Kongresszus egész jelentőségének kifejezésére. A kommunizmus eszméi mindenütt feltartóztathatatlanul meghódítják a szakszervezeti tagokat minden országban, az egész világon. Ez a folyamat nem egyenes vonalban, nem szabályosan, nem egyenletesen, de ezernyi akadályt leküzdve mégis feltartóztathatatlanul halad. A Nemzetközi Szakszervezeti Kongresszus meg fogja gyorsítani ezt a mozgalmat. A kommunizmus győzni fog a szakszervezetek között. Nincs a világon olyan erő, mely feltartóztathatja a kapitalizmus bukását és a munkásosztály győzelmét a burzsoázia fölött.

A kommunizmus elkerülhetetlen győzelmébe vetett hittel szívből üdvözlöm az elvtársakat.

N. Lenin

Megjelent 1921-ben.

FELHÍVÁS A NEMZETKÖZI PROLETARIÁTUSHOZ

Oroszországban néhány kormányzóságban éhínség van, amely úgy látszik nem sokkal kisebb, mint az 1891-es katasztrófa.

Ez súlyos következménye Oroszország elmaradottságának és a hétéves háborúnak, mely kezdetben imperialista háború, majd polgárháború volt, s amelyet a világ kapitalistái és földbirtokosai kényszerítettek rá a munkásokra és a parasztokra.

Segítségre van szükség. A munkások és parasztok szovjet köztársasága ezt a segítséget a dolgozóktól, az ipari munkásoktól és a kisföldművelőktől várja.

A munkástömegek is, és a paraszttömegek maguk is mindenütt a kapitalizmus és imperializmus jármában görnyednek, de bár a munkanélküliség és a fokozódó drágaság következtében maguk is súlyos helyzetben vannak, biztosak vagyunk benne, hogy megmozdulnak felszólításunkra.

Akik egész életükben saját bőrükön érezték a tőke elnyomását, azok meg fogják érteni Oroszország munkásainak és parasztjainak helyzetét, — megértik vagy megérzik a dolgozó és kizsákmányolt ember ösztönével, hogy segíteni kell a Szovjet Köztársaságon, amely elsőnek vállalta magára a kapitalizmus megdöntésének hálás, de nehéz feladatát. Ezért állnak bosszút a Szovjet Köztársaságon valamennyi ország tőkései. Ezért forralják ellene a hadjáratok, az intervenció, az ellenforradalmi összeesküvések újabb terveit.

Biztosak vagyunk benne, hogy annál nagyobb erély-

lyel, annál nagyobb önfeláldozással sietnek majd segítségünkre az egész világ munkásai és két kezük munkájából élő kisföldművelői.

N. Lenin

1921. VIII. 2.

„Pravda" 172. sz.
1921 augusztus 6.

FELHÍVÁS UKRAJNA PARASZTJAIHOZ

Ukrajna a Dnyeper jobbpartján az idén kitűnő termést takarított be. Az éhező Volgavidék munkásai és parasztjai, akik most az 1891-es szörnyű ínségnél nem sokkal kisebb ínséggel küszködnek, segítséget várnak az ukrán földművelőktől. Gyors segítségre van szükség. Bőséges segítségre van szükség. Egyetlen földművelő se akadjon, aki meg nem osztja feleslegét a volgavidéki éhező parasztokkal, akiknek nincs mivel bevetni földjeiket.

Minden olyan kerület, amely el van látva gabonával, küldjön két-három választott parasztot a Volgavidékre, hogy gabonát vigyenek oda és saját szemükkel lássák az ínség, a nélkülözés, az éhezés nagyságát, s hazatérve, megmondhassák földieiknek, mennyire szükség van gyors segítségre.

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

1921. VIII. 2.

„Pravda" 172. sz.
1921 augusztus 6.

LEVÉL G. MJASZNYIKOVHOZ

1921. VIII/5.

Mjasznyikov elvtárs!

Csak ma olvastam el *mindkét* cikkét. Hogy milyenek voltak az Ön felszólalásai a permi (úgy hiszem, a permi) szervezetben és mi az oka a permi szervezettel való konfliktusának, nem tudom. Erről nem mondhatok véleményt. Ezt az ügyet majd megvizsgálja a Szervező Iroda, amely, amint hallottam, külön bizottságot alakított.

Nekem más a feladatom: az, hogy leveleit, mint irodalmi és politikai dokumentumokat ítéljem meg.

Érdekes dokumentumok!

A „Fájó kérdések" című cikk véleményem szerint különösen szemléletesen mutatja az ön legfőbb hibáját. És kötelességemnek tartom, hogy mindenképpen igyekezzem önt meggyőzni.

A cikk elején helyesen alkalmazza a dialektikát. Igen, aki nem érti meg, hogy a „polgárháború" jelszavát felváltotta a „polgárbéke" jelszava, az nevetséges, ha ugyan nem rosszabb. Igen, ebben önnek igaza van.

De éppen, mert ebben igaza van, meglep, hogy a következtetések levonásánál mennyire megfeledkezett az önmaga által helyesen alkalmazott dialektikáról.

„... Sajtószabadságot a monarchistáktól az anarchistákig bezárólag ..." Remek! De, engedje meg, minden marxista és minden munkás, aki gondolkozott forradalmunk négyéves tapasztalatain, azt fogja mondani: tisztázzuk, *milyen* sajtószabadságot? *minek* az érdekében? melyik *osztály számára*?

Mi nem hiszünk az „abszolutumokban". Mi nevetünk a „tiszta demokrácián".

A „sajtószabadság" jelszava világra szóló jelszóvá vált a középkor végén és az volt egészen a XIX. századig. Miért? Mert kifejezte a progresszív burzsoáziát, vagyis a progresszív burzsoázia harcát a papok, a királyok, a hűbérurak és a földesurak ellen.

Nincs a világon egyetlen ország, amely olyan sokat tett volna és tenne annak érdekében, hogy a tömegeket kivonja a *papok* és *földbirtokosok* befolyása alól, mint az OSzFSzK. A „sajtószabadságnak" *ezt* a feladatát mi *jobban* teljesítettük és teljesítjük, mint *bárki* a világon.

A sajtószabadság mindenütt a világon, ahol tőkések vannak, szabadság a lapok *megvásárlására*, az írók *megvásárlására*, szabadság a „közvélemény" megvesztegetésére és megvásárlására és irányítására — *a burzsoázia érdekében.*

Ez tény.

Soha senki ezt meg nem cáfolhatja.

És nálunk? Tagadhatja-e valaki, hogy a burzsoázia szét van verve, *de nincs megsemmisítve?* hogy *elrejtőzött?* Ezt nem lehet tagadni.

Az OSzFSzK-ban, amelyet az egész világ burzsoá ellenségei vesznek körül, a sajtószabadság a burzsoázia, valamint a burzsoázia leghűségesebb szolgái, a mensevikek és az eszerek *politikai szervezkedésének* szabadsága volna.

Ez megcáfolhatatlan tény.

A burzsoázia (az egész világon) erősebb még nálunk, mégpedig sokszorta erősebb. Ha ráadásul *még* olyan fegyvert is adnánk kezébe, mint a politikai szervezkedés szabadsága (= sajtószabadság, mert a sajtó a politikai szervezkedés központja és alapja), akkor megkönnyítenénk az ellenség dolgát, segítenénk az osztályellenséget.

Nem óhajtunk öngyilkosságot elkövetni, tehát ezt nem tesszük meg.

Mi világosan látjuk ezt a *tényt:* a „sajtószabadság" a *valóságban* azt jelenti, hogy a nemzetközi burzsoázia nyomban megvásárolja a kadet, eszer és mensevik írók százait és ezreit, és megszervezi propagandájukat, harcukat ellenünk.

Ez tény. „Ők" gazdagabbak nálunk és a rendelkezésünkre álló erőnél tízszerte nagyobb „erőt" vásárolnak meg.

Nem. Ezt nem tesszük meg, mi nem nyujtunk segítséget a világburzsoáziának.

Hogyan *csúszhatott le* ön az általános osztályértékelésről, vagyis a *valamennyi* osztály közötti viszony értékelésének szempontjáról a szentimentális nyárspolgári értékelésre. Ez talány számomra.

Abban a kérdésben: „polgárbéke vagy polgárháború", abban a kérdésben, hogyan nyertük meg *mi* a parasztságot és hogyan *folytatjuk* továbbra is „megnyerését" (a proletariátus számára), ebben a két igen fontos, alapvető, világraszóló jelentőségű (= a világpolitika *lényegét* érintő) kérdésben (amelyekkel *mindkét* cikke foglalkozik) Önnek *sikerült* nem nyárspolgári, nem szentimentális, hanem marxista álláspontot elfoglalni. *Tárgyilagosan*, józanul tudta *mérlegelni valamennyi* osztály kölcsönös viszonyát.

És egyszerre csak lecsúszott a szentimentalizmus szakadékába.

„... Nálunk tömérdek a fonákság és a visszaélés: a sajtószabadság leleplezi majd ezeket..."

Amennyire a két cikkből megítélhetem, itt került Ön tévútra. Bizonyos szomorú és bántó *tények lehangolták* Önt, és Ön elvesztette azt a képességét, hogy *józanul* mérlegelje az erőket.

A sajtószabadság a világburzsoázia *erejét* növelné. Ez tény. A „sajtószabadság" *nem* az oroszországi *kommunista párt* számos gyengéjétől, hibájától, ferdeségétől, betegségétől (tömérdek betegség van, ez vitathatatlan) való *megtisztítását* segítené elő, mert ezt *nem* akarja a nemzetközi burzsoázia, — márpedig a sajtószabadság fegyver volna *ennek a nemzetközi burzsoáziának* a kezében. A nemzetközi burzsoázia még nem halt meg. Él. Itt van mellettünk és lesben áll. Már *felbérelte* Miljukovot, akit Csernov és Martov (részben ostobaságból, részben iránt unk érzett frakciós elkeseredésükben, de főleg kispolgári-demokratikus álláspontjuk objektív logikája folytán) „hűségesen és becsülettel" szolgálnak.

Ön „balra tért, jobbra ért".

A kommunista pártot akarta *gyógyítani* és olyan *orvosság* után nyúlt, amely biztos halált okoz — persze nem az Ön révén, hanem a nemzetközi burzsoázia révén (+ Miljukov + Csernov + Martov).

Megfeledkezett egy apróságról, egy egészen parányi apróságról, mégpedig a nemzetközi burzsoáziáról és arról a „szabadságáról", hogy lapokat vásároljon *magának*, hogy *politikai szervezkedési központokat* vásároljon magának.

Nem. Nem térünk rá erre az útra. *Ezer* öntudatos munkás közül *kilencszáz* nem fog erre az útra térni.

Betegség sok van nálunk. Olyan hibák (a mi *közös* hibáink, mindannyian követtünk el hibákat, a *Munka és Honvédelem Tanácsa* is, a *Népbiztosok Tanácsa* is, a Központi Bizottság is), amilyenek a fűtőanyag és az *élelmiszerek* elosztásával kapcsolatban 1920 őszén és telén történtek (óriási hibák!!) még hallatlanul súlyosbították helyzetünk nehézségeit.

A szükség és a nyomorúság igen nagy.

Az 1921-es éhínség pokolian *fokozta* a nehézségeket.

Pokoli fáradsággal fogunk belőlük kijutni, de kijutunk. Már kezdünk is kijutni belőlük.

Kijutunk, mert politikánk alapjában helyes, *valamennyi* osztályerőt számba veszi *nemzetközi* viszonylatban. Kijutunk, mert nem szépítjük helyzetünket. Ismerjük az összes nehézségeket. Látunk *minden* betegséget. Gyógyítjuk őket rendszeresen, kitartóan, s nem esünk pánikba.

Ön tűrte, hogy pánikhangulat vegyen erőt magán és ezen a lejtőn olyan mélyen csúszott le, hogy olyasmi sült ki a dologból, mintha új párt alakítására vagy öngyilkosságra készülne.

Nem szabad pánikba esni.

A kommunista sejtek elszakadása a párttól? Ez fennáll. Ez baj, hiba, betegség.

Fennáll. Súlyos betegség.

Mi látjuk a betegséget.

Nem a „szabadsággal" *(a burzsoázia számára)* kell azt gyógyítani, hanem proletár- és pártintézkedésekkel.

Az, amit ön a gazdasági élet fellendítéséről, a „motor-

ekéről" és egyébről, a parasztságra gyakorolt „befolyásért" folyó harcról stb. mond, az *sok* helyes, sok hasznos szempontot tartalmaz.

Miért ne *választaná* ezt *külön?* Meg fogunk egyezni és egyetértésben fogunk dolgozni *egy* pártban. Igen sok hasznunk lesz ebből, *de nem egyszerre*, hanem *nagyon* fokozatosan.

Felélesztení a Szovjeteket, bevonni pártonkívülieket, a *pártonkívüliekkel* ellenőriztetni a párttagok munkáját — ez tökéletesen helyes. Itt *töméntelen* munka vár ránk. A munkának ez a területe még szűz terület.

Miért ne fejtené ki *ezt szakszerű* formában, esetleg egy a kongresszus számára írt brosúrában?

Miért ne fogna hozzá ehhez?

Miért riadna vissza az *apró* munkától (a visszaélések *üldözésétől* a Központi Ellenőrző Bizottság, a pártsajtó, a „Pravda" útján?). Az emberek, minthogy nem hisznek az aprómunkában, a lassú, nehéz, fáradságos munkában, pánikba esnek és a „könnyű" megoldást keresik: a „sajtószabadságot" *(a burzsoázia számára).*

Miért ragaszkodna Ön hibájához, nyilvánvaló hibájához, a „sajtószabadság" pártszerűtlen, *proletárellenes* jelszavához? Miért ne látna hozzá a kevésbbé „csillogó" (burzsoá csillogással csillogó) aprómunkához, a visszaélések gyakorlati felszámolásához, az ellenük való gyakorlati harchoz, a pártonkívüliek gyakorlati *támogatásához*?

Hányszor hívta fel Ön a Központi Bizottság figyelmét **erre** vagy **arra** a visszaélésre? és kijavításának, kiirtásának ilyen vagy olyan *eszközére?*

Egyszer sem.

Egyetlenegyszer sem.

Ön látott egy csomó bajt és betegséget, kétségbeesett, és idegen karokba vetette magát, a burzsoázia karjaiba („sajtószabadság" a *burzsoázia számára).* Én viszont azt tanácsolom, hogy ne essék kétségbe és ne essék pánikba.

Nekünk és a velünk rokonszenvezőknek, a munkásoknak és a parasztoknak, még kimeríthetetlen erőink vannak. Itt még sok egészséges erő van.

Rosszul gyógyítjuk a betegségeket.

Rosszul hajtjuk végre ezt a jelszót: emeljétek ki a pártonkívülieket, ellenőriztessétek pártonkívüliekkel a párttagok munkáját.

De ezen a téren százszor többet tehetünk és fogunk is tenni, mint most.

Én remélem, hogy józan megfontolás után nem fog hiúságból ragaszkodni egy nyilvánvaló politikai hibához („sajtószabadság"), hanem lelkierejét összeszedve, legyőzve magában a pánikhangulatot, hozzálát a gyakorlati munkához: elősegíti a *kapcsolatok* kialakítását a pártonkívüliekkel, elősegíti a párttagok munkájának *ellenőrzését* pártonkívüliek által.

Itt tömérdek a teendő. És ezzel a munkával lehet (és kell is) gyógyítani a betegséget, lassan, de valóban *gyógyítani*, ahelyett, hogy elködösítenők agyunkat a „sajtószabadsággal", ezzel a „csillogó" lidércfénnyel.

Kommunista üdvözlettel

Lenin

Megjelent 1921-ben.

THOMAS BELL ELVTÁRSHOZ

Kedves elvtárs!

Nagyon köszönöm augusztus 7-i levelét. Minthogy beteg voltam és túl voltam halmozva munkával, az utóbbi hónapokban nem olvastam semmit az angol mozgalomról.

Az Ön közlése rendkívül érdekes. Lehet, hogy ez egy *kommunista értelemben* vett igazi proletár tömegmozgalom *kezdete* Nagy-Britanniában. Attól tartok, hogy eddigelé Angliában csak néhány gyenge egyesület foglalkozott a kommunizmus propagandájával (ezek közé számítom az angol kommunista pártot is), de nincs igazi kommunista *tömeg*mozgalom.

Ha Dél-Wales bányászszövetsége július 24-én 120 szavazattal 63 ellenében úgy döntött, hogy csatlakozik a III. Internacionáléhoz, akkor lehetséges, hogy ez egy új korszak kezdete. (Hány bányász van Angliában? Több mint 500 000? Hány van Dél-Walesben? 25 000? Hány bányász volt *ténylegesen* képviselve Cardiffben 1921 július 24-én?)

Ha ezek a bányászok nem egy túlságosan jelentéktelen kisebbséget képviselnek, ha barátkoznak a katonasággal és *igazi* „osztályháborút" indítanak, — minden lehetőt meg kell tennünk ennek a mozgalomnak *fejlesztése* és erősítése érdekében.

A gazdasági rendszabályok (például a népkonyhák) hasznosak, de nincs különös fontosságuk *most*, *amíg* Angliában nem győz a proletárforradalom. *Most* a *politikai* harc a legfontosabb.

Az angol tőkések ravaszak, eszesek, álnokak. *Támogatni* fogják a népkonyhákat (közvetve vagy közvetlenül), *azért hogy* elterelejék a figyelmet a *politikai célokról.*

Fontos (ha nem tévedek) a következő:

1) Alakítsanak Angliának ezen a részén nagyon jó, valóban proletár, valóban *kommunista* tömeg*pártot*, vagyis olyan pártot, amely *valóban* **vezető** ereje lenne az *egész* munkásmozgalomnak Angliának ezen a részén (alkalmazzák országuknak ezen a részén a III. kongresszusnak a párt szervezetéről és munkájáról hozott határozatát).

2) Munkás napilapot kell indítani Anglia e részének munkásosztálya számára.

Ne üzleti vállalkozásként kezdjék el ezt a dolgot (ahogyan a kapitalista országokban általában a lapokat kezelik), ne nagy tőkével, nem az általában megszokott módon, hanem tekintsék a *tömegek gazdasági* és *politikai* harci fegyverének.

Vagy tudnak a vidék bányászai napi (vagy ha úgy tetszik, eleinte heti) *félpennyt* fizetni *saját* napi (vagy *heti)* lapjukra — mégha nagyon kicsiny is a lap, ez nem lényeges — vagypedig *Anglia e részében még* **meg sem kezdődött** *az igazi kommunista tömegmozgalom.*

Ha a kommunista párt ezen a vidéken nem képes arra, hogy néhány fontot összeszedjen naponta megjelenő kis *lapok* kiadására, amelyekből igazi *proletár* kommunista ujság fejlődhetne ki, ha így áll a dolog és nem *minden* bányász rója le a maga pennyjét erre a lapra, akkor ez azt jelenti, hogy ott szó sincs a III. Internacionáléhoz való *komoly*, valóságos csatlakozásról.

Az angol kormány a legkörmönfontabb módszerekhez folyamodik minden effajta kezdeményezés elfojtására. Ezért (eleinte) nagyon óvatosnak kell lennünk. A lap eleinte ne legyen *nagyon forradalmi.* Ha három szerkesztőt akarnak, akkor legalább egyikük *ne legyen kommunista.* Legalább kettő legyen igazi munkás. Ha a munkások kilenctizede nem fogja vásárolni a lapot és $^2/_3\left(\frac{120}{120+63}\right)$ nem fog külön hozzájárulni (például *heti* egy pennyvel) *saját* lapja fenntartásához, akkor ez a lap nem lesz munkáslap.

Nagyon örülnék, ha erről a kérdésről írna nekem néhány sort és elnézését kérem rossz angol nyelvtudásomért.

Kommunista üdvözlettel
Lenin

A megírás ideje: 1921 augusztus 13.

Először megjelent: „Workers' Weekly" 205. sz. 1927 január 21.; „Pravda" 21. sz. 1927 január 27., oroszul.

LEVÉL A NÉMET KOMMUNISTÁKHOZ

Tisztelt elvtársak!

Az volt a szándékom, hogy egy részletes cikkben fejtem ki a Kommunista Internacionále III. Kongresszusának tanulságaira vonatkozó véleményemet. Sajnos, betegségem miatt mindezideig nem tudtam hozzáfogni ehhez a munkához. Az a körülmény, hogy az önök pártja, a „Németországi Egyesült Kommunista Párt" (VKPD)[105], augusztus 22-re tűzte ki kongresszusát, arra késztet, hogy siessek ezzel a levéllel, amelyet néhány óra alatt be kell fejeznem, hogy el ne késsek Németországba való elküldésével.

Amennyire meg tudom ítélni, a németországi kommunista párt helyzete különösen súlyos. Ez érthető.

Először és főképpen: Németország nemzetközi helyzete 1918 vége óta rendkívül gyorsan és erősen kiélezte Németország belső forradalmi válságát, s ez a proletariátus élcsapatát a hatalom azonnali meghódítására serkentette. Ugyanakkor mind a német, mind az egész nemzetközi burzsoázia, kitűnően felfegyverezve és megszervezve, az „orosz tapasztalatokon" okulva, eszeveszett gyűlölettel rontott Németország forradalmi proletariátusára. Németország legjobbjainak, forradalmi munkásainak tízezreit halomra ölték és halálra kínozták a burzsoázia és a burzsoázia hősei, a Noskék és társaik, a burzsoázia közvetlen kiszolgálói, a Scheidemannok és hozzájuk hasonlók, a burzsoázia közvetett és „agyafúrt" (s számára éppen ezért különösen becses) segítőtársai, a „II½-es Internacionále" lovagjai, a maguk aljasságával, jellemtelenségével, inga-

dozásával, vaskalaposságával, filiszterségével. A felfegyverzett burzsoázia csapdákat állított a fegyvertelen munkásoknak, tömegével gyilkolta le őket, legyilkolta vezéreiket, rendszeresen megleste őket, egyiket a másik után, s ezzel kapcsolatban nagyszerűen felhasználta a szociáldemokraták mindkét árnyalatának, a scheidemannistáknak és a kautskystáknak ellenforradalmi üvöltözését. De igazi forradalmi pártjuk a válság idején a német munkásoknak nem volt, mert elkéstek a szakítással, s mert nyomta őket a tőke korrupt (a Scheidemannok, Legienek, Davidok és társaik stb.) s jellemtelen (a Kautskyk, Hilferdingek és társaik) lakájhadával való „egység" átkos tradíciója. Minden becsületes, öntudatos munkásban, aki az 1912-es Bázeli Kiáltványt készpénznek vette, nem pedig a „II." és „II½-es" fajtájú gazemberek „kibúvójának", hihetetlen erővel tört felszínre a régi német szociáldemokrácia opportunizmusa elleni gyűlölet, s ez a gyűlölet — az elnyomott és kizsákmányolt tömegek legjobbjainak legnemesebb, legfennköltebb érzése — elvakította az embereket, nem hagyta őket higgadtan gondolkozni, kidolgozni a maguk helyes stratégiáját, válaszul a felfegyverzett, megszervezett, az „orosz tapasztalatokon" okult, Franciaország, Anglia, Amerika által támogatott antant kapitalisták kitűnő stratégiájára, ez a gyűlölet időelőtti felkelésekbe hajtotta őket.

Ezért volt különösen nehéz és gyötrelmes a forradalmi munkásmozgalom fejlődésének útja Németországban 1918 vége óta. De ez a mozgalom tántoríthatatlanul haladt és halad előre. Elvitathatatlan tény, hogy Németországban fokozatosan balra tolódott a munkások tömege, a dolgozók és kizsákmányoltak igazi többsége, azok is, akik a régi, mensevik (tehát a burzsoáziát szolgáló) szakszervezetekbe vannak szervezve, azok is, akik egyáltalán nincsenek vagy csak alig vannak megszervezve. Meg kell őrizni a hidegvért és az önuralmat; — rendszeresen jóvá kell tenni a mult hibáit; — szakadatlanul törekedni kell a munkástömegek többségének megnyerésére, mind a szakszervezetekben, mind a szakszervezeteken kívül; — türelmesen építeni kell egy erős és okos kommunista pártot, amely — bármilyen fordulatot vesznek is az ese-

mények — valóban vezetni tudja a tömegeket; — olyan stratégiát kell kidolgozni, amely nem marad el a „legfelvilágosultabb" (általában századok tapasztalatain, s különösen az „orosz tapasztalatokon" felvilágosult), előrehaladott burzsoázia legjobb nemzetközi stratégiája mögött, — ezt kell tenni, és ezt fogja tenni a német proletariátus, ez biztosítja számára a győzelmet.

Másrészt jelenleg a Németországi Kommunista Pártnak súlyos helyzetét még jobban megnehezíti a silány kommunisták leszakadása a baloldalról (a „Németországi Kommunista Munkáspárt", KAPD) és a jobboldalról (Paul Levi, az „Unser Weg", vagy „Sowjet" című lapocskájával).

A „baloldaliak"-at, vagy a „ká-á-péisták"-at éppen eleget figyelmeztettük a nemzetközi porondon, a Kommunista Internacionále II. Kongresszusától kezdve. Amíg, legalábbis a legfontosabb országokban, nem alakultak ki eléggé erős, tapasztalt, befolyással bíró kommunista pártok, el kell tűrnünk fél-anarchista elemeknek nemzetközi kongresszusainkon való részvételét, — sőt részvételük bizonyos mértékig hasznos is. Hasznos annyiban, amennyiben ezek az elemek szemléletes „elrettentő például" szolgálnak a tapasztalatlan kommunisták számára, továbbá annyiban is, amennyiben ők maguk még képesek tanulni. Az anarchizmus, nem is tegnap óta, hanem az 1914—1918-as imperialista világháború kitörése óta két irányzatra bomlik az egész világon: szovjetpárti és szovjetellenes irányzatra, a proletárdiktatúra híveire és ellenfeleire. Hadd érlelődjön, hadd érjen meg az anarchizmusnak ez a bomlási folyamata. Nyugat-Európában jóformán nincsen olyan ember, aki valamenynyire jelentékeny forradalmakat átélt volna; a nagy forradalmak tapasztalatai ott csaknem teljesen feledésbe merültek, s arról a kívánságról, hogy forradalmiak legyünk, valamint a forradalmi szólamokról (és határozatokról) az áttérés a valóságos forradalmi munkára — igen nehéz, lassú és kínos.

Magától értetődik azonban, hogy a fél-anarchista elemeket csak módjával lehet és kell tűrni. Németországban igen soká tűrtük őket. A Kommunista Internacionále

III. Kongresszusa pontos határidőt megszabó ultimátumot intézett hozzájuk. Ha most önként távoztak a Kommunista Internacionáléból, annál jobb. Először is, megkíméltek bennünket attól a fáradságtól, hogy kizárjuk őket. Másodszor, most minden ingadozó munkás előtt, mindenki előtt, aki a régi szociáldemokrácia opportunizmusa iránti gyűlöletből vonzódott az anarchizmushoz, rendkívül sokoldalúan és rendkívül szemléltetően beigazolódott, pontos tényekkel bebizonyosodott, hogy a Kommunista Internacionále türelmes volt, hogy egyáltalán nem kergette el azonnal és feltétlenül az anarchistákat, hogy figyelmesen meghallgatta őket és segítette őket a tanulásban.

Most kevesebb figyelmet kell fordítani a ká-á-péistákra. Ellenük folytatott polémiánkkal csak reklámot csinálunk nekik. Túlságosan oktalan emberek ők; komolyan venni őket helytelen volna; haragudni rájuk nem érdemes. Befolyásuk a tömegekre nincsen és, hacsak mi magunk nem követünk el hibákat, nem is lesz. Hagyjuk ezt a kis áramlatot természetes halállal kimúlni; a munkások maguk fel fogják ismerni gyengeségét. Propagáljuk alaposabban és alkalmazzuk a gyakorlatban a Kommunista Internacionále III. Kongresszusának szervezeti és taktikai határozatait és csináljunk minél kevesebb reklámot a ká-á-péistáknak a velük folytatott polémiával. A baloldaliság gyermekbetegsége elmúlóban van és teljesen el fog múlni a mozgalom erősödésével.

Éppen úgy Paul Levit is feleslegesen segítjük most és feleslegesen csinálunk neki reklámot azzal, hogy vitatkozunk vele. Ő egyebet sem akar, minthogy vitatkozzunk vele. A Kommunista Internacionále III. Kongresszusának határozata után el kell felejtenünk őt és teljes figyelmünket, minden erőnket a békés (intrika nélküli, polémia nélküli, a tegnapi verekedések emlegetése nélküli), gyakorlati, pozitív munkára kell irányítanunk III. kongresszusunk határozatainak szellemében. A III. kongresszusnak ez ellen az általános és egyhangúlag elfogadott határozata ellen nem kis mértékben vét, meggyőződésem szerint, K. Radek elvtársnak „A III. világkongresszus a márciusi akcióról és a további taktika" című cikke (a Németországi

Egyesült Kommunista Párt központi lapjának, a „Rote Fahne"-nak 1921 július 14-i és 15-i számában). Ennek a cikknek, amelyet egy a lengyel kommunisták köréből való elvtárs küldött el nekem, az éle nemcsak Paul Levi ellen irányul (ez volna a legkevesebb), hanem — teljesen szükségtelenül és egyenesen az ügy ártalmára — Clara Zetkin ellen is. Clara Zetkin maga azonban Moszkvában, a III. kongresszus idején, a Németországi Egyesült Kommunista Párt Központi Bizottságával (a „Zentrale"-val) „békeszerződést" kötött, amely szerint egyetértésben, frakciózás nélkül fognak dolgozni! És ezt a szerződést mi valamennyien jóváhagytuk. K. Radek elvtárs nem helyénvaló polémikus túlbuzgóságában nyilvánvaló módon valótlan állításra ragadtatta magát, amikor Zetkinnek azt a gondolatot tulajdonította, hogy a „párt minden akcióját" (jede allgemeine Aktion der Partei) „elhalasztja" (verlegt) „addig a napig, amikor felkelnek a nagy tömegek" (auf den Tag, wo die grossen Massen aufstehen werden). Magától értetődik, hogy az ilyen módszerekkel K. Radek elvtárs olyan szolgálatot tesz Paul Levinek, amelynél jobbat az nem is kívánhatna. Paul Levi egyebet sem akar, mint végnélküli vitákat, hogy a vitákba minél több embert bevonjanak, hogy Zetkint igyekezzenek eltaszítani a párttól annak a „békeszerződésnek" polémikus megsértésével, amelyet ő kötött meg, és amelyet az egész Kommunista Internacionále jóváhagyott. K. Radek elvtárs cikkével nagyszerű példáját adta annak, miképpen segítik Levit „balról".

Itt meg kell magyaráznom a német elvtársaknak, hogy miért védtem olyan soká Paul Levit a III. kongresszuson. Először azért, mert Levivel Radek útján Svájcban 1915-ben vagy 1916-ban ismerkedtem meg. Levi már akkor bolsevik volt. Én pedig nem tudok leküzdeni bizonyos bizalmatlanságot azok iránt, akik a bolsevizmushoz *csak* Oroszországban kivívott győzelme és a nemzetközi küzdőtéren kivívott győzelmei *után* csatlakoztak. De ez természetesen viszonylag nem nagyon nyomós ok, hiszen Paul Levit mégiscsak alig ismerem. Összehasonlíthatatlanul többet nyomott a latban a másik ok, nevezetesen az, hogy Levinek a németországi 1921-es márciusi akcióra

vonatkozó bírálatában sok tekintetben *lényegileg igaza van* (természetesen nem abban, hogy ez az akció „puccs" volt: Paul Levinek ez az állítása sületlenség).

Igaz, Levi minden lehetőt és sok lehetetlent elkövetett, hogy bírálatát enyhítse és elrontsa, hogy apróságok tömegével, amelyekben nyilvánvalóan nincs igaza, megnehezítse magának és másoknak a dolog *lényegének* megértését. Levi bírálatának formája megengedhetetlen és káros. Levi, aki másoknak óvatos és megfontolt stratégiát prédikál, maga nagyobb butaságokat követett el akármilyen tacskónál, mert annyira időnek előtte, annyira készületlenül, olyan értelmetlenül, olyan zabolátlanul bocsátkozott harcba, hogy feltétlenül el kellett vesztenie a „csatát" (és hosszú évekre meghiúsította, vagy megnehezítette munkáját), pedig ezt a „csatát" meg lehetett és meg kellett volna nyerni. Levi „intellektuel anarchista" módjára járt el (ha nem tévedek, németül ezt Edelanarchist-nak hívják), ahelyett hogy úgy cselekedett volna, mint a proletár Kommunista Internacionále szervezett tagja. Levi megsértette a fegyelmet.

A hihetetlenül ostoba hibáknak ezzel a láncolatával Levi megnehezítette azt, hogy a figyelem az ügy lényegére összpontosulhasson. Pedig a dolog lényegének, azaz a Németországi Egyesült Kommunista Párt által az 1921-es márciusi akció során elkövetett számos hiba értékelésének és *kijavításának* óriási fontossága volt és van. Ezeknek a hibáknak (amelyeket egyesek a marxista taktika gyöngyének tüntettek fel) tisztázására és kijavítására a Kommunista Internacionále III. Kongresszusa idején a *jobb*szárnyon *kellett* állni. Különben a Kommunista Internacionále *vonala helytelen* lett volna.

Én védtem Levit és védenem kellett, mert olyan ellenfeleivel volt dolgom, akik egyszerűen „mensevizmusról" és „centrizmusról" ordítoztak, s nem akarták látni a márciusi akció hibáit és azt, hogy ezeket a hibákat elemezni kell és ki kell javítani. Ezek az emberek a forradalmi marxizmust karikatúrává, a „centrizmus" elleni harcot nevetséges sporttá változtatták. Ezek az emberek a legnagyobb mértékben veszélyeztették az egész ügyet, mert „senki a világon nem kompromittálhatja a forra-

dalmi marxistákat, hacsak ők maguk nem kompromittálják magukat".

Ezeknek az embereknek ezt mondtam: tegyük fel, hogy Levi mensevik lett. Minthogy személyesen nem igen ismerem, nem fogok makacskodni, ha ezt bebizonyítják nekem. Egyelőre azonban ez még nincs bebizonyítva. Egyelőre csak az van bebizonyítva, hogy Levi *elvesztette a fejét*. Pusztán ezért kijelenteni valakiről, hogy mensevik, gyerekes bolondság. Tapasztalt és tekintélyes pártvezérek kikovácsolása hosszadalmas, nehéz dolog. Énélkül azonban a proletariátus diktatúrája, „akarategysége", csak frázis. Nálunk, Oroszországban, a vezetők csoportjának kikovácsolása 15 esztendőn át (1903—1917) folyt, a mensevizmus elleni harc 15 esztendején át, a cári üldözés 15 esztendején át, olyan 15 esztendőn át, amelyek magukba foglalják az első forradalomnak (1905), ennek a nagy és hatalmas forradalomnak az éveit. És mégis voltak nálunk szomorú esetek, amikor még igen kiváló elvtársak is „elvesztették a fejüket". Ha a nyugateurópai elvtársak azt képzelik, hogy ők biztosítva vannak az ilyen „szomorú esetek" ellen, akkor az ilyen gyerekesség ellen feltétlenül harcolni kell.

Levit a fegyelem megsértése miatt ki kellett zárni. A taktikát az 1921-es márciusi akció hibáinak legtüzetesebb elemzése és kijavítása *alapján* kellett meghatározni. Ha Levi ez *után* is a régi módon fog majd viselkedni, akkor bebizonyítja, hogy kizárása helyes volt, akkor ez az ingadozó vagy bizonytalan munkásoknak annál nagyobb mértékben, annál nagyobb meggyőző erővel fogja bebizonyítani, hogy a III. kongresszusnak Paul Levire vonatkozó határozatai teljes mértékben helyesek.

És minél óvatosabb voltam a kongresszuson Levi hibáinak megítélésében, annál nagyobb biztonsággal mondhatom most, hogy Levi sietett igazolni a legrosszabb feltevéseket. Előttem van „Unser Weg" című kis folyóiratának 6. száma (1921. VII. 15.). A folyóirat elején közölt szerkesztőségi nyilatkozatból kiderül, hogy Paul Levi ismeri a III. kongresszus határozatait. Mi a válasza rájuk? Mensevik szólamok „nagy kiátkozás"-ról (grosser Bann), „egyházjog"-ról (kanonisches Recht) és arról,

hogy ezeket a határozatokat „teljes szabadsága birtokában" (in vollständiger Freiheit) fogja „tárgyalni". Milyen szabadság is lehet teljesebb annál, mint ha az ember megszabadult a párttag és a Kommunista Internacionále tagjának címétől! A párttagok pedig az ő, Levi lapjában, képzeljék, névtelenül fognak írni!

Kezdetben — a párt félrevezetése, orvtámadások, a párt munkájának aláásása.

Azután — a kongresszus határozatainak érdembeli tárgyalása.

Hát ez pompás.

De Levi éppen ezzel teljesen kivégzi önmagát.

Paul Levi szeretné folytatni a verekedést.

A legnagyobb stratégiai hiba lenne ennek a kívánságnak a teljesítése. Én azt tanácsolnám a német elvtársaknak: tiltsák meg a Levivel és lapocskájával való polémiát a párt napilapjában. Nem kell neki reklámot csinálni. Nem szabad neki módot adni arra, hogy a harcoló párt figyelmét a fontos dolgokról mellékes dolgokra terelje. Végső szükség esetén heti vagy havi folyóiratokban, vagy brosúrákban kell polémizálni és lehetőleg nem szabad megszerezni a ká-á-péistáknak és Paul Levinek azt az élvezetet, amelyet a nevük olvasásakor éreznek, hanem egyszerűen „egyes nem valami okos kritikusokról" kell beszélni, akik „mindenáron kommunistáknak akarják tartani magukat".

Amint értesülök, a kibővített Központi Bizottság (Ausschuss) utolsó ülésén még a baloldali Friesland is kénytelen volt erélyesen fellépni a baloldaliaskodó és magát a „centrista-hajsza" sportjában gyakorolni kívánó Maslow ellen. Már itt Moszkvában is kiderült, hogy (enyhén szólva) milyen oktalan ennek a Maslownak a viselkedése. A német pártnak valóban vagy két évre Szovjet-Oroszországba kellene vezényelnie ezt a Maslowot és két-három elvbarátját és fegyvertársát, akik nyilvánvalóan nem akarják tiszteletben tartani a „békeszerződést" és értelmetlenül buzgólkodnak. Mi találnánk számukra hasznos munkát. Átgyúrnók őket. És ez kétségkívül hasznára válnék a nemzetközi és a német mozgalomnak.

A német kommunistáknak, ha törik, ha szakad, véget

kell vetniök a belső viszálykodásnak, mindkét oldalon el kell távolítaniok a marakodó elemeket, el kell felejteniök Paul Levit és a ká-á-péistákat, hozzá kell látniok az igazi munkához.

Munka akad bőven.

A Kommunista Internacionále III. Kongresszusának taktikai és szervezeti határozata véleményem szerint nagy lépéssel viszi előre a mozgalmat. Minden erőnket meg kell feszítenünk, hogy mindkét határozatot megvalósítsuk. Ez nehéz dolog. De meg lehet és meg is kell tennünk.

A kommunistáknak először az egész világ színe előtt proklamálniok kellett elveiket. Ezt megtette az I. kongresszus. Ez volt az első lépés.

A második lépés a Kommunista Internacionále szervezeti kialakítása és az Internacionáléba való felvétel feltételeinek, a centristáktól, a burzsoáziának a munkásmozgalmon belüli közvetlen és közvetett ügynökeitől való tényleges különválás feltételeinek megállapítása volt. Ez a II. kongresszuson történt meg.

A III. kongresszuson meg kellett kezdeni a gyakorlati, pozitív munkát, a már megkezdett kommunista harc gyakorlati tapasztalatainak számbavételével konkrétan meg kellett határozni, *miképpen* kell taktikai tekintetben és szervezeti tekintetben tovább dolgozni. Ezt a harmadik lépést meg is tettük. Szerte a világon működik a kommunisták hadserege. Még rosszul kiképzett, rosszul szervezett hadseregek ezek. Az ügy szempontjából a legnagyobb mértékben káros lenne, ha ezt az igazságot akár elfelejtenénk, akár pedig félnénk beismerni. Ezt a hadsereget gyakorlati módon, a legnagyobb óvatossággal és szigorúsággal ellenőrizve magunkat, tanulmányozva saját mozgalmunk tapasztalatait, kellőképpen ki kell képezni, kellőképpen meg kell szervezni, próbára tenni mindenféle hadgyakorlatokon, különböző ütközetekben, támadó és visszavonuló hadműveletekben. E hosszú és nehéz iskola nélkül nem lehet győzni.

A nemzetközi kommunista mozgalomban 1921 nyarán az volt a helyzet „sarkpontja", hogy a Kommunista Internacionále egyes legjobb és legbefolyásosabb részei nem értették meg egészen helyesen ezt a feladatot, *egy kicsit túlozták* a „centrizmus elleni harcot", *egy kicsit átlépték azt a határt*, amelyen túl ez a harc sporttá válik, ahol a forradalmi marxizmus kompromittálása kezdődik.

Ez volt a III. kongresszus „veleje".

A túlzás nem volt nagy. De roppant veszedelmes volt. Nehéz volt harcolni ellene, mert a túlzásokat tényleg a legjobb, a legodaadóbb elemek követték el, azok, akik nélkül talán nem is volna Kommunista Internacionále. Azokban a taktikai módosítási javaslatokban, amelyek a „Moszkva"[106] című ujságban német, francia és angol nyelven, a német, az osztrák és az olasz delegáció aláírásával megjelentek, ez a túlzás egészen határozottan megnyilvánult, — annál határozottabban, mert a módosítási javaslatokat egy már kész (hosszú és sokirányú előkészítő munka után elkészült) határozati javaslathoz terjesztették be. Ezeknek a módosítási javaslatoknak a visszautasítása a Kommunista Internacionále vonalának *kiegyenesítése* volt, győzelem volt a túlzás veszedelme felett.

A túlzás, ha jóvá nem tették volna, minden bizonnyal a Kommunista Internacionále vesztét okozta volna. Mert „senki a világon nem kompromittálhatja a forradalmi marxistákat, hacsak ők maguk nem kompromittálják magukat". Senki a világon nem akadályozhatja meg a kommunistáknak a II. és a II½-es Internacionále feletti győzelmét (ez pedig a XX. században, Nyugat-Európa és Amerika viszonyai között, az első imperialista háború után, a burzsoázia feletti győzelmet jelenti), *hacsak* maguk a kommunisták meg nem akadályozzák.

Márpedig túlozni, akárcsak egy kicsikét is, annyit jelent, mint megakadályozni a győzelmet.

A centrizmus elleni harcot túlzásba vinni annyi, mint *megmenteni* a centrizmust, *megszilárdítani* helyzetét, a munkásokra gyakorolt befolyását.

A II. és III. kongresszus közötti időszakban tanultuk meg, hogyan kell a centrizmus ellen nemzetközi méretekben győzelmes harcot vívni. Ezt tettek bizonyítják. Ezt

a harcot mindvégig folytatni fogjuk (Levinek és Serrati pártjának kizárása).

Még nem tanultuk meg azonban, hogyan kell nemzetközi méretekben harcolni a centrizmus elleni harc helytelen túlzásai ellen. De ezt a fogyatékosságunkat megértettük, amint azt a III. kongresszus lefolyása és kimenetele bebizonyította. És éppen, mert tudatában vagyunk fogyatékosságunknak, *meg fogunk tőle szabadulni.*

Akkor azután győzhetetlenek leszünk, mert ha a nyugateurópai és amerikai burzsoázia nem talál (a II. és II½-es Internacionále burzsoá ügynökei útján) támaszt a proletariátuson belül, *nem képes* a hatalmat megtartani.

Gondosabb, alaposabb felkészülés az újabb, egyre döntőbb harcokra, a defenzívára éppúgy mint az offenzívára, — ez a leglényegesebb és legfontosabb a III. kongresszus határozataiban.

„... A kommunizmus Olaszországban tömegerővé fog válni, ha az Olaszországi Kommunista Párt fáradhatatlanul és törhetetlenül harcolni fog a serratizmus opportunista politikája ellen, s egyúttal szoros kapcsolatot tud majd fenntartani a proletár tömegekkel a szakszervezetekben, a sztrájkok alkalmával, a fasiszták ellenforradalmi szervezetei elleni ütközetekben, ha összefogja a munkásosztály valamennyi szervezetének megmozdulásait és a munkásosztály spontán akcióit gondosan előkészített ütközetekké változtatja...“

„... A Németországi Egyesült Kommunista Párt tömegakciói annál sikeresebbek lesznek, minél jobban fogja a jövőben harci jelszavait a valóságos helyzethez alkalmazni, minél behatóbban fogja a mindenkori helyzetet tanulmányozni és minél egységesebben, fegyelmezettebben fogja vezetni ezeket az akciókat...“

Ezek a III. kongresszus taktikai határozatának leglényegesebb részei.

A proletariátus többségének megnyerése — ez a „legfőbb feladat“ (a taktikai határozat 3. §-ának a címe).

A többségnek ezt a megnyerését mi természetesen nem formálisan fogjuk fel, mint ahogy a nyárspolgári „demokráciának“ a II½-es Internacionáléból való lovagjai felfogják. Amikor Rómában 1921 júliusában az egész

proletariátus — a szakszervezetek reformista proletariátusa és Serrati pártjának centrista proletariátusa egyaránt — a kommunistákat *követve* a fasiszták ellen fordult, ez a munkásosztály *többségének megnyerése* volt.

Ez a többségnek még korántsem döntő, hanem csak részleges, csak múló, csak helyi jellegű megnyerése volt. De mégis a többség megnyerése volt. A többség ilyen megnyerése még olyankor is lehetséges, amikor a proletariátus többsége formailag a burzsoázia soraiból való vezéreket, vagy a burzsoá politikát folytató vezéreket követi (amilyenek a II. és a II½-es Internacionále összes vezérei) vagy amikor a proletariátus többsége ingadozik. A többség ilyen megnyerése az egész világon, mindenütt és mindenféle módon, feltartóztathatatlanul halad előre. Készítsük ezt elő alaposabban és gondosabban, ne szalasszunk el egyetlen olyan komoly alkalmat sem, amikor a burzsoázia a proletariátust harcra kényszeríti, tanuljuk meg helyesen megválasztani azokat a pillanatokat, amikor a proletariátus *tömegeinek feltétlenül fel kell kelniök* velünk együtt.

Akkor a győzelem biztosítva van, akármilyen súlyosak lesznek is az egyes vereségek, és akármilyen nehezek lesznek is egyes menetelések nagy hadjáratunk során.

Taktikai és stratégiai módszereink (ha nemzetközi viszonylatban ítéljük meg a dolgot) még elmaradnak a burzsoázia kitűnő stratégiája mögött. A burzsoázia tanult Oroszország példáján s nem engedi, hogy „rajtaüssenek". De nekünk több, mérhetetlenül több erőnk van, a taktikát és stratégiát állandóan tanuljuk, ebben a „tudományban" az 1921-es márciusi akció hibáinak tapasztalatai alapján nagyot haladtunk. Teljesen el fogjuk sajátítani ezt a „tudományt".

Pártjaink az országok óriási többségében még korántsem olyanok, amilyeneknek lenniök kell az igazi kommunista pártoknak, a valóban forradalmi és egyetlen forradalmi osztály igazi élcsapatainak, amelyeknek kivétel nélkül valamennyi tagja résztvesz a tömegek harcában, mozgalmában, mindennapi életében. De ezt a fogyatékosságunkat ismerjük, a legszemléltetőbb módon feltártuk a III. kongresszusnak a párt munkájáról szóló határozatában. És ezt a fogyatékosságot le fogjuk küzdeni.

Elvtársak, német kommunisták! Engedjék meg, hogy levelemet azzal a kívánsággal fejezzem be, hogy augusztus 22-i pártkongresszusuk erős kézzel és mindenkorra véget vessen a balra és jobbra elszakadtak elleni kicsinyes harcnak. Elég volt a pártonbelüli harcból! Le mindazokkal, akik közvetlenül, vagy közvetve továbbra is folytatni akarják ezt a harcot. Most sokkal világosabban, konkrétabban, határozottabban ismerjük feladatainkat, mint tegnap; nem félünk nyiltan rámutatni hibáinkra, hogy kijavítsuk őket. Most minden erőnket a pártnak fogjuk szentelni, hogy jobban megszervezzük, munkája minőségét és tartalmát megjavítsuk, a tömegekkel szorosabb kapcsolatot teremtsünk, kialakítsuk a munkásosztály egyre helyesebb és pontosabb taktikáját és stratégiáját.

Kommunista üdvözlettel

N. Lenin

1921 augusztus 14.

Megjelent 1921-ben.

JEGYZETEK

[1] Lenin „*A szakszervezetekről, a jelenlegi helyzetről és Trockij hibáiról*" c. beszédében foglalkozott először a pártaktíva előtt a szakszervezetek szerepével és feladataival kapcsolatban megin ult vitával. A vitát, valamint a Lenin és a párt elleni harcot Trockij indította meg. Trockij nyomán más pártellenes csoportok is felléptek.

Lenin és a leninisták erélyes harcot folytattak az ellenzék ellen és a döntő csapást a trockistákra mint a pártellenes csoportosulások fő erejére mérték. Az ellenzékiek ellen vívott harcban Sztálin volt Lenin biztos támasza.

A trockisták és valamennyi többi ellenzéki vereséget szenvedtek a szakszervezeti vitában. A pártszervezetek Lenin köré tömörültek és egységesen a lenini platformhoz csatlakoztak.

A pártban a szakszervezetekről lefolyt vitáról lásd: ebben a kötetben 59—102. old.; Sztálin „Nézeteltéréseink" c. cikkét (Sztálin Művei. 5. köt. 1951. 4—16. old.); „Az SzK(b)P története. Rövid tanfolyam". 7. kiad. 1953. 304—307. old. és az OK(b)P X. Kongresszusának határozatait („Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 369—379. old., oroszul). — *1*

[2] Lenin az OK(b)P IX. Kongresszusának „A gazdasági építés soronlevő feladatairól" és „A szakszervezetek és szervezeti felépítésük kérdése" c. határozatára gondol (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 329—337. és 337—340. old., oroszul). — *4*

[3] Lásd ebben a kötetben 26. old. — *5*

[4] *A VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszusról* van szó, amelyet 1920 december 22—29-ig tartottak Moszkvában. — *7*

[5] Lenin az OK(b)P IX. Összoroszországi Konferenciájának „A pártépítés soronlevő feladatairól" hozott határozatára gondol, amelyet 1920 szeptemberében fogadtak el (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 349—353. old., oroszul). — *10*

[6] *„Izvesztyija CK RKP(b)"* („Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottságának Hírei") — a Központi Bizottság tájékoztató közlönye; az OK(b)P VIII. Kongresszusának határozata alapján alapították; 1919 májusától jelent meg Moszkvában. 1929 októberben az „Izvesztyija CK"-t a „Partyijnoje Sztroityelsztvo" („Pártépítés") c. folyóirat formájában újjászervezték. Ez a folyóirat 1946 júniusig jelent meg. — *10*

[7] *„Ütköző csoport"* — pártellenes csoport (Buharin, Preobrazsenszkij, Szerebrjakov és mások), mely a szakszervezeti vita idején jött létre. Az „ütköző csoport" a legmegátalkodottabb trockista frakciósokat védelmezte és fedezte, s segítette őket a párt elleni harcukban. A buharinisták hamarosan nyiltan egyesültek a trockistákkal Lenin ellen.

Az „ütköző csoport" jellemzését, valamint pártellenes nézeteinek és magatartásának értékelését megtaláljuk Lenin „A pártválság" c. cikkében, „Mégegyszer a szakszervezetekről, a jelenlegi helyzetről, Trockij és Buharin hibáiról" c. brosúrájában (lásd ebben a kötetben 28—39, 59—102. old.) és más műveiben. — *10*

[8] *A Honvédelmi Tanácsot* (a Munkás-Paraszt Honvédelmi Tanácsot) 1918 november 30-án alakította meg az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság azért, hogy a Honvédelmi Tanács irányítsa a fronton és a hátországban a védelmi munkát: a hadsereg megszervezését és kiegészítését, a front élelemmel, felszereléssel, fegyverzettel való ellátását és az ország minden erőforrásának mozgósítását e célok érdekében. A Honvédelmi Tanács elnökévé Lenint nevezték ki, tényleges helyettese Sztálin volt, aki a Honvédelmi Tanácsban az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottságot képviselte.

A Honvédelmi Tanács rendelete értelmében az általa

kiküldött bizottságok határozatai, ha Lenin és Sztálin írták alá azokat, egyenértékűek voltak a Honvédelmi Tanács határozataival.

A fő frontok felszámolása után a Honvédelmi Tanácsot 1920 áprilisban a Munka és Honvédelem Tanácsává szervezték át. A polgárháború befejezése után a Munka és Honvédelem Tanácsa a VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszus 1920 december 29-i határozata alapján a Népbiztosok Tanácsának egyik osztálya lett. 1936 végéig állt fenn. —*11*

[9] Az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács mellett működő Termelési Propaganda Országos Irodájáról van szó, melyet Lenin kezdeményezésére létesítettek. — *14*

[10] *A Közlekedésügyi Népbiztosság Politikai Főosztálya* (Glavpolitputy) — az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság rendelete alapján jött létre 1919 februárban; 1920 januárban átszervezték a Közlekedésügyi Népbiztosság Politikai Főigazgatóságává. Ez ideiglenes szerv volt, s az volt a feladata, hogy a közlekedési munkások és alkalmazottak körében a pártmunkát és a politikai munkát irányítsa. Az OK(b)P Központi Bizottságának határozata alapján 1920 decemberben a Közlekedésügyi Népbiztosság Politikai Főosztályát megszüntették. — *18*

[11] A *Cektrant* (a Közlekedési Munkások Szakszervezetének Központi Bizottsága) 1920 szeptemberben alakították meg. 1920 végén és 1921 elején a trockisták kezükbe kaparintották a Cektran vezetését és a puszta kényszer, valamint parancsolgatás módszereit alkalmazták a szakszervezeti munkában. Arra törekedtek, hogy a pártonkívüli munkásokat a párt ellen lázítsák, hogy a munkásosztály egységét megbontsák. A párt Központi Bizottsága leleplezte és elítélte a trockisták akcióit. A Közlekedési Munkások Első Összoroszországi Kongresszusa, melyet 1921 márciusában tartottak, a trockistákat kiűzte a Cektranból. — *18*

[12] Lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 335. old. (oroszul). — *18*

[13] *A Közlekedésügyi Népbiztosság Hajózási Politikai Főosztálya* (Politvod) 1920 áprilisban mint a Közlekedésügyi Népbiz-

tosság Politikai Főigazgatóságának egyik szekciója alakult meg, — 1920 decemberben megszüntették. — *18*

[14] Lenin a párt Központi Bizottsága novemberi plénumán (1920) a szakszervezetek kérdésében hozott határozat ötödik pontjának egyik tételét idézi. — *19*

[15] *A Szakszervezetek V. Összoroszországi Konferenciáját* 1920 november 2—6 közt tartották Moszkvában.

A konferencia kommunista küldötteinek ülésén Trockij „a csavarok megszorítása" és „a szakszervezetek átrostálása" kétes értékű jelszavaival lépett fel. Követelte a „szakszervezetek" haladéktalan „államosítását" és azt, hogy a szakszervezetekben katonai munkamódszereket honosítsanak meg. A trockisták megkísérelték szembeállítani a pártonkívüli munkásokat a párttal, megbontani a munkásosztály egységét.

Trockij akciója a konferencia kommunista küldötteinek ellenállásába ütközött. A kommunista frakció ülésén elfogadott határozat alapja a Lenin által írt határozati javaslat volt („Határozati javaslat «a szakszervezetek feladatai és e feladatok megvalósításának módszerei» tárgyában", lásd Lenin Művei. 31. köt. 1951. 385—386. old.).

A szakszervezetek kérdésében később kibontakozott pártvita során és az OK(b)P X. Kongresszusán a párttal és a munkásosztállyal szemben ellenséges trockista politikát leleplezték, a trockistákat pedig mint a pártellenes csoportosulások fő erejét megsemmisítették. — *22*

[16] „*Munkásellenzék*" — pártellenes anarcho-szindikalista csoport; vezetői Sljapnyikov, Medvegyev és mások voltak. A csoport 1920 második felében alakult meg és a párt lenini vonala ellen harcolt. Az OK(b)P X. Kongresszusa elítélte a „munkásellenzéket" és leszögezte, hogy az anarcho-szindikalista elhajlás eszméinek propagandája összeegyeztethetetlen a kommunista párthoz való tartozással. Később a szétvert „munkásellenzék" maradványai az ellenforradalmi trockizmushoz csatlakoztak. — *32*

[17] „*Az OKP X. Kongresszusának határozattervezete a szakszervezetek szerepéről és feladatairól*" Lenin álláspontját (platformját) fejtette ki a pártellenes csoportok platformjával szemben. Ez a dokumentum úgy határozta meg a szakszervezet

feladatát, hogy az az igazgatás iskolája, a gazdálkodás iskolája, a kommunizmus iskolája; rámutatott arra, hogy a szakszervezetek fő munkamódszere a meggyőzés mint a proletár demokrácia módszere a szakszervezetekben; kitűzte a szakszervezetek elé azt a feladatot, hogy az egész munkásosztályt tömörítsék a szocialista építés érdekében. — *34*

[18] A „*demokratikus centralizmus*" (decisták) pártellenes *csoportjáról* van szó, melynek vezetői Szapronov, Oszinszkij és mások voltak. A csoport a hadikommunizmus időszakában jött létre. A decisták tagadták a párt vezetőszerepét a Szovjetekben és a szakszervezetekben; felléptek az ipari üzemek igazgatóinak egyszemélyi vezetése és személyi felelőssége ellen, a lenini vonal ellen a szervezeti kérdésekben; a pártban a frakciók és csoportosulások szabadságát követelték. A IX. és X. pártkongresszus elítélte a decisták csoportját, mint pártellenes csoportot. 1927-ben, az SzK(b)P XV. Kongresszusa a „demokratikus centralizmus" csoportját, amely az ellenforradalmi trockistákhoz csatlakozott, kizárta a pártból.

A Lenin által alább említett „ignatovisták" ugyancsak egy anarcho-szindikalista irányzatú pártellenes csoportosulás képviselői voltak. — *34*

[19] Lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 290. old., 5. pont (oroszul). — *36*

[20] Lenin arra a vitára gondol, amely az OK(b)P Moszkvai Pártbizottságának a moszkvai városi kerületi pártszervezetek és a kormányzósági kerületi pártszervezetek képviselőivel együtt megtartott kibővített ülésén, 1921 január 17-én, a szakszervezetek szerepéről és feladatairól lezajlott. Ezen az ülésen Sztálin felszólalt Trockij és Buharin pártellenes álláspontja ellen, a pártnak a szakszervezetek kérdésében követett lenini vonala védelmében. Döntő szótöbbséggel a Lenin által aláírt téziseket fogadták el.

Másnap (január 18-án) a Moszkvai Pártbizottság elfogadta a „Valamennyi pártszervezethez" intézett kiáltványt, amelyben valamennyi párttagot felhívja a lenini platform egységes támogatására. — *37*

[21] *A II. Összoroszországi Bányászkongresszus* 1921 január 25-től február 1-ig tartott. A kongresszus megnyitása előtt (január 22—24-én) a kommunista frakció négy ülést tartott. — *40*

[22] Lásd ebben a kötetben 11. old. — *46*

[23] *Munkás-Paraszt Felügyelet* (Rabkrin) — a szovjet és gazdasági intézményeknél és vállalatoknál gyakorolt ellenőrzés módszerének és az ügyvitel jobb megszervezésének irányításával megbízott Népbiztosság.

1918 januárban hozták létre az Állami Ellenőrzés Népbiztosságát. 1919 márciusban a Népbiztosok Tanácsa Lenin javaslatára átszervezte az Állami Ellenőrzést és népbiztosává Sztálint nevezte ki. Az Állami Ellenőrzés átszervezéséről szóló rendelettervezetet egy bizottság készítette elő, amelynek tagjai Sztálin, J. M. Szverdlov és mások voltak. 1919 április 9-én Lenin, Sztálin és Kalinyin aláírták az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság által jóváhagyott rendeletet az Állami Ellenőrzésről.

1920 februárban a munkásellenőrzés szerveit és az Állami Ellenőrzés szerveit egybeolvasztották, s így megalakult a Munkás-Paraszt Felügyelet, amelyre vonatkozóan külön rendeletet hoztak. A Munkás-Paraszt Felügyelet népbiztosa 1922 áprilisig Sztálin volt.

Az OK(b)P XII. Kongresszusa 1923-ban, Lenin útmutatása alapján létrehozta a Központi Ellenőrző Bizottság — Munkás-Paraszt Felügyelet egyesített szervét. 1934-ben, az SzK(b)P XVII. Kongresszusa után, amely elfogadta Sztálinnak a Munkás-Paraszt Felügyelet átszervezésére vonatkozó javaslatát, létrehozták a Szovjetunió Népbiztosainak Tanácsa mellett működő Szovjet Ellenőrző Bizottságot. 1940-ben a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetje Elnökségének rendelete értelmében megszervezték a Szovjetunió Állami Ellenőrzési Népbiztosságát, és ezt 1946 márciusban az Állami Ellenőrzés Minisztériumává szervezték át. — *55*

[24] Lenin ezt a brosúrát a szakszervezetekről folytatott pártvitával kapcsolatban írta. A brosúrát 1921 január 25-én fejezte be és még aznap nyomdába adta. Január 26-án, késő este a brosúra kinyomott példányainak egy részét kiosztották a párt Központi Bizottsága tagjainak, akik vidékre utaztak, hogy résztvegyenek a szakszervezetek szerepéről és feladatairól folyó vitában. — *59*

[25] *„Petrogradszkaja Pravda"* („Petrográdi Igazság") — napilap; 1918 április 2-ától jelent meg. Eredetileg az OK(b)P Központi Bizottságának és Petrográdi Bizottságának volt a lapja. Ugyanez év júniusától a lap az OK(b)P Központi Bizottságának, Északi Területi és Városi Bizottságának, majd a kormányzósági és városi pártbizottságnak lett a sajtószerve. 1924 januárban a lap nevét „Leningradszkaja Pravdá"-ra („Leningrádi Igazság") változtatták. — *59*

[26] *A vas- és fémmunkások moszkvai nagykonferenciáját* 1921 február 2—4-e között tartották. A konferencián Moszkva és Moszkva kormányzóság fémmunkásainak mintegy 1 000 képviselője vett részt. A konferencia megtárgyalta az élelmezés és a közellátás kérdését, a szakszervezetek termelési szerepének kérdését, a munkásosztály és a parasztság viszonyának kérdését stb. Lenin a konferencia utolsó ülésén szólalt fel. — *103*

[27] Lenin „Újabb adatok a mezőgazdasági kapitalizmus fejlődéstörvényeiről" c. művében (lásd Lenin Művei. 22. köt. 1951. 1—99. old.) leleplezi az amerikai kapitalisták gyarmatosító politikáját, melyet az ingyenes földosztás jelszavával folytattak. —*105*

[28] *A ruházati ipari munkások IV. összoroszországi kongresszusát* 1921 február 1—6 között Moszkvában tartották. A kongresszuson 287 küldött vett részt. A kongresszus a következő kérdéseket vitatta meg: a szakszervezet Központi Bizottságának működése, gazdasági feladatok, a munkanormák megállapítása, a szakszervezetek nemzetközi egyesülése stb. Lenin a 9. plenáris ülésen, február 6-án reggel mondott beszédet. — *107*

[29] *Az Állami Könyvkiadó mellett működő Központi Nyilvántartó és Elosztó Bizottságot* 1919 decemberben szervezték, hogy kidolgozza a sajtótermékek nyilvántartásának és elosztásának egységes tervét. — *125*

[30] Lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 291. old., 8. pont (oroszul). — *127*

[31] *„A parasztokra vonatkozó tézisek előzetes, nyers vázlata"* — ezt a dokumentumot Lenin az egész terményfölösleg

kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítése kérdésében készítette.

1921 január végén — február elején Lenin parasztküldötteket fogad és elbeszélget velük a falu helyzetéről. A párt Központi Bizottsága Politikai Irodájának 1921 február 8-án Lenin vezetésével megtartott ülésén megtárgyalták a tavaszi vetési kampánynak és a parasztság helyzetének kérdését. Ezen az ülésen írta Lenin ezt a dokumentumot, amely a X. pártkongresszus által elfogadott, az egész terményfölösleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítéséről szóló határozati javaslat alapjául szolgált. — *131*

[32] *FN* — Földművelésügyi Népbiztosság. — *137*

[33] Lenin a VIII. Összoroszországi Szovjetkongresszusnak 1920 december 29-én a villamosításról hozott határozatából idéz részleteket. E határozat tervezetét Lenin írta (lásd Lenin Művei. 31. köt. 1951. 550. old.). — *139*

[34] Itt és az alábbiakban Lenin az OK(b)P VIII. Kongresszusán, 1919 márciusában elfogadott pártprogrammot idézi (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". 1. rész. 1940. 291. old., oroszul). — *142*

[35] *Az V. Ukrajnai Szovjetkongresszust* 1921 február 25 és március 3 között tartották Harkovban. A kongresszuson több mint ezer küldött vett részt.

A kongresszuson Lenint megválasztották az ukrajnai Központi Végrehajtó Bizottságba. Lenin üdvözletét az V. Ukrajnai Szovjetkongresszushoz február 26-án, a kongresszus második ülésén olvasták fel. — *146*

[36] *A Munkás- és Parasztküldöttek Moszkvai Szovjetjének 1921 február 28-i plénumán*, melyet a kerületi Szovjetek plénumaival és az üzemi bizottságok képviselőivel közösen tartottak meg, a Szovjet Köztársaság nemzetközi és belső helyzetének kérdéseivel foglalkoztak.

A plénum ülését a moszkvai pártaktíva február 24-i gyűlése előzte meg, amelyen Lenin beszédet mondott; a pártaktíva gyűlésének határozata értelmében hívták össze a Moszkvai Szovjet plénumát. A plénumon Lenin beszédet mondott a Szovjet Köztársaság nemzetközi és belső helyze-

téről. A Moszkvai Szovjet plénuma egyhangúlag elfogadta a Moszkva város és Moszkva kormányzóság munkásaihoz, parasztjaihoz és vöröskatonáihoz intézett kiáltványt, mely arra szólítja fel a munkásokat, parasztokat és vöröskatonákat, hogy harcoljanak a Szovjethatalom ellenségei ellen, akik megpróbálták a köztársaság ideiglenes közellátási nehézségeit ellenforradalmi céljaik érdekében kihasználni. — *147*

[37] Leninnek a grúz kommunistákhoz írt levelét Sztálin 1921 március 2-án továbbította közvetlen vonalon G. K. Ordzsonikidzének. Ugyanaznap megtáviratozták Leninnek Ordzsonikidze válaszát. A válaszban Ordzsonikidze közölte, hogy Grúzia kommunistái teljesen egyetértenek Lenin irányelvével.

A címzésben a „Baku" szót Sztálin írta. — *161*

[38] *Az OK(b)P X. Kongresszusát* 1921 március 8—16 között tartották Moszkvában. A kongresszuson 732 521 párttag képviseletében 694 szavazati joggal és 296 tanácskozási joggal bíró küldött vett részt.

A kongresszus meghallgatta és megtárgyalta a KB politikai tevékenységéről szóló beszámolót, az Ellenőrző Bizottság beszámolóját, valamint a következő kérdésekről szóló előadói beszédeket: a párt soronlevő feladatai a nemzeti kérdésben, az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítése, a pártegység és az anarcho-szindikalista elhajlás stb.

A kongresszuson több bizottság dolgozott a határozatok előkészítésén; a nemzeti kérdést tárgyaló bizottság élén Sztálin állt.

Lenin a kongresszus megnyitásakor beszédet mondott és a kongresszus egész munkáját vezette. Lenin volt az előadója a napirend valamennyi fő kérdésének, beszámolót tartott az OK(b)P Központi Bizottsága politikai tevékenységéről az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának természetbeni adóval való helyettesítéséről, a párt egységéről és az anarcho-szindikalista elhajlásról; mindezekben a kérdésekben zárszót is mondott. Lenin a kongresszuson ezenkívül beszédet mondott a szakszervezetekről, a fűtőanyagkérdésről is. Lenin készítette elő a szövetkezetekről, a munkások és az ínséges parasztok helyzetének megjavításáról, a párt egységéről, a pártunkban észlelhető szindikalista és anarchista elhajlásról szóló határozati javaslatok tervezetét.

A kongresszuson a párt egységéért és a helyes határozatok elfogadásáért vívott harcban Lenin fő támasza Sztálin volt. A kongresszus meghallgatta Sztálin előadói beszédét a párt soronlevő feladatairól a nemzeti kérdés terén, és az előadói beszédhez mondott zárszavát (lásd Sztálin Művei. 5. köt. 1951. 33—52. old.).

A kongresszus összegezte a szakszervezeti vita eredményeit és döntő szótöbbséggel jóváhagyta a lenini platformot. A kongresszus elfogadta a Lenin által javasolt határozatokat „A pártegységről" és „A szindikalista és anarchista elhajlásról pártunkban" (lásd ebben a kötetben 251—254, 255—259. old.). A kongresszus leszögezte, hogy az anarcho-szindikalista elhajlás eszméinek propagálása nem egyeztethető össze a kommunista párthoz való tartozással.

A kongresszus elfogadta az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítéséről, és az új gazdasági politikára való áttérésről szóló határozatot.

A kongresszus egyhangúlag elfogadta a Sztálin elvtárs által a bizottság nevében előterjesztett határozatot a párt soronlevő feladatairól a nemzeti kérdés terén. A X. pártkongresszus új Központi Bizottságot választott, melyben a leninisták többsége biztosítva volt. A Központi Bizottság tagjául megválasztották Lenint, Sztálint, Molotovot, Vorosilovot, Kalinyint, Dzerzsinszkijt, Ordzsonikidzét, Frunzét és másokat; a Központi Bizottság póttagjaiul megválasztották Kirovot, Kujbisevet és másokat. — *167*

[39] Lásd ebben a kötetben 16. old. — *174*

[40] *A III. Internacionáléba való felvétel 21 feltételét* Lenin dolgozta ki, és a Kommunista Internacionále II. Kongresszusa 1920 augusztusában fogadta el. — *183*

[41] Az Angliával kötött kereskedelmi szerződést 1921 március 16-án írták alá. — *184*

[42] Lenin a kronstadti ellenforradalmi lázadásra gondol, mely 1921 február 28-án kezdődött. A X. pártkongresszus K. J. Vorosilovval az élen 300 delegátust küldött ki a lázadás leverésére. Március 18-án a lázadást leverték. — *187*

[43] *Szamárai demokratikus bizottság* — az úgynevezett „Alkotmányozógyűlési Tagok Bizottsága" — fehérgárdista-eszer kormány; 1918 júniusában alakult meg és ugyanez év őszén felszámolták. — *188*

[44] Lásd ebben a kötetben 59—102. old. — *203*

[45] Lenin az 1921. március 5-én és 6-án Harkovban tartott pártonkívüli konferenciára gondol, amely a közellátás kérdéseivel foglalkozott. — *210*

[46] Ezt a határozati javaslatot, melyet Lenin dolgozott ki, a X. pártkongresszus jóváhagyta. — *215*

[47] A *Legfőbb Népgazdasági Tanács mellett működő Állami Beruházási Bizottságot* (Komgoszoor) a Népbiztosok Tanácsának 1918 május 9-i rendeletével hozták létre azzal a céllal, hogy az ipar építése terén az állam tevékenységének egybehangolását biztosítsák. — *216*

[48] Lenin az OK(b)P X. Kongresszusának tizenkettedik ülésén, 1921 március 14-én tartotta *beszédét a szakszervezetekről*. Lenin felszólalása után a kongresszus túlnyomó többségében elfogadta a lenini platformot (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 369—379. old., oroszul). — *217*

[49] A vasúti és víziközlekedés helyzetéről, valamint megszilárdításának és továbbfejlesztésének lehetőségeiről szóló határozatról van szó, melyet a VIII. Szovjetkongresszus 1920 december 29-én fogadott el. — *219*

[50] Engels. A család, a magántulajdon és az állam eredete. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 318. old. — *220*

[51] Lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 290. old., 5. pont (oroszul). — *220*

[52] Lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 389. old. (oroszul). — *230*

[53] Az OK(b)P X. Kongresszusának döntése alapján a pártegységről szóló határozat hetedik pontját akkor nem hozták nyilvánosságra. Ezt a pontot Sztálin az OK(b)P XIII. Konferenciáján 1924 január 17-én „Előadói beszéd a pártépítés soronlevő feladatairól" c. beszédében ismertette (lásd Sztálin Művei. 6. köt. 1951. 26. old.). Sztálin javaslatára a konferencia határozatot fogadott el e pont nyilvánosságrahozataláról (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 545. old., 14. pont (oroszul). — *251*

[54] *„Gyiszkusszionnij Lisztok"* („Vitaujság") — az OK(b)P Központi Bizottságának nem időszaki kiadványa; az OK(b)P IX. Összoroszországi Konferenciájának (1920 szeptember) határozata értelmében adták ki. Két száma jelent meg: az első — 1921 januárban, a második — februárban, az OK(b)P X. Kongresszusa előtt. — *253*

[55] Lenin a pártegységről és a pártban tapasztalható anarchoszindikalista elhajlásról szóló előadói beszédét a kongresszus utolsó, tizenhatodik ülésén mondta el. Az előadói beszéd zárszava után túlnyomó többséggel elfogadták a Lenin által megfogalmazott és előterjesztett határozati javaslatokat a „Pártegységről" és a „Szindikalista és anarchista elhajlásról pártunkban". — *260*

[56] Lásd Engels. Hogyan „forradalmasítja" Eugen Dühring úr a tudományt („Anti Dühring"). 1950. 110. old. (I. rész XI. fej.); Marx. A gothai program kritikája. 1953. 20. old.; Marx levele Weydemeyerhez. 1852 március 5. (lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 76. old.) és más helyeket. — *261*

[57] Lenin arra a harcra gondol, amely a Kommunista Internacionále II. Kongresszusán egy anarchista csoport, az úgynevezett Németországi Kommunista Munkáspárt ellen folyt; ez a csoport a Németországi Kommunista Pártból kivált kispolgári, anarcho-szindikalista, „baloldali" elemekből alakult. Később ez a csoport szektás csoportocskává változott, amely ellenséges magatartást tanusított Németország kommunista pártjával és munkásosztályával szemben és rágalmazó kirohanásokat intézett a Szovjetunió ellen. — *264*

[58] Rjazanovnak Lenin javaslatát módosító indítványát a kongresszus elvetette. — *274*

[59] Az utasítástervezet, melyre Lenin utal, nem maradt fenn az OK(b)P X. Kongresszusa anyagában. — *281*

[60] „*Reuter*" — angol hírszolgálati távirati ügynökség. — *283*

[61] „*Le Matin*" („A Reggel") — francia burzsoá napilap; 1884-ben alapították. — *283*

[62] „*The Times*" („Az Idők") — az angol konzervatív burzsoá körök egyik befolyásos napilapja; Londonban alapították 1785-ben. — *284*

[63] „*The Daily Chronicle*" („Napi Krónika") — az angol imperialista burzsoázia lapja; Londonban 1855-től 1930-ig jelent meg. — *284*

[64] *A közlekedési munkások első összoroszországi kongresszusát* 1921 március 22-től 31-ig tartották Moszkvában. A kongresszuson 1 079 küldött vett részt.

Lenin a kongresszus ötödik plenáris ülésén mondott beszédet. — *287*

[65] Lenin üdvözlete válasz volt az Első Állami Autógyár munkásainak levelére, akik közölték Leninnel, hogy elkészültek az első gépkocsi motorok, és meghívták őt 1921 április 7-ére kitűzött üzemi ünnepségükre. — *302*

[66] *Az OK(b)P Moszkva-városi és Moszkva-kormányzósági sejttitkárainak és felelős képviselőinek gyűlését*, melyet a Moszkvai Pártbizottság hívott össze, a Szakszervezetek Házának oszloptermében tartották. A gyűlésen a moszkvai pártszervezet olyan tagjai is megjelentek, akik résztvettek a kronstadti ellenforradalmi lázadás leverésében, megjelentek továbbá a Moszkva-kormányzósági parasztok közt végzett munka voloszty-szervezőinek képviselői is. A terményadó kérdése volt napirenden. A kérdés előadója Lenin volt. — *303*

[67] *A szegényparasztbizottságokat* az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1918 június 11-i rendelete („A szegényparasztság megszervezéséről és gabonával, közszükségleti

cikkekkel és mezőgazdasági szerszámokkal való ellátásáról") hívta életre. A VI., Rendkívüli Összoroszországi Szovjetkongresszus határozata alapján (1918 november) a szegényparasztbizottságok, miután teljesítették feladataikat, egyesültek a falusi Szovjetekkel.

„*Az ukrajnai szegényparasztbizottságok*" — az ukrán törpebirtokosokat és földnélküli parasztokat egyesítették; a szegény- és középparasztság érdekvédelme céljából létesültek; 1920 óta álltak fenn és 1933-ban szűntek meg. — *313*

[68] Lásd Lenin Művei. 27. köt. 1951. 323—355. old. — *314*

[69] *A szovjet területek és köztársaságok keleti népei nőosztályait képviselő küldöttek első tanácskozását* 1921 április 5—7 között tartották Moszkvában. A tanácskozáson 45 kommunista küldöttnő vett részt, a Kelet — Turkesztán, Azerbajdzsán, Baskíria, Krim, Kaukázus, Tatár Köztársaság, Szibéria és más türk és hegyi lakosságú kormányzóságok — asszonyainak szervezői.

A tanácskozás küldöttei levélben fordultak Leninhez és meghívták a tanácskozásra. Lenin a meghívásra a kötetben közzétett rádiótávirattal válaszolt. — *319*

[70] Lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 390—391. old. (oroszul). — *320*

[71] Lenin a német proletariátus 1921 márciusi forradalmi fellépésére gondol (márciusi események), amelyet elnyomtak, főleg a szociáldemokrata vezetők árulása következtében, akik a burzsoáziával együttműködve elfojtották a tömeges munkásmozgalmat. Leninnek a márciusi eseményekre vonatkozó értékelését lásd ebben a kötetben 444—453, 487—498. old.

A Lenin által említett angol bányászsztrájk 1921 április—júniusban folyt le. A sztrájk válasz volt a bányatulajdonosoknak arra a követelésére, hogy a munkások fizetését 20%-kal csökkentsék; ebben a sztrájkban több mint 1 millió ember vett részt; a sztrájk a szervezett bányászok általános sztrájkjává nőtt. A bányászok hősi harcát a burzsoázia a reformista szakszervezeti vezetők segítségével elnyomta. — *328*

[72] *A petrográdi pártonkívüli munkások városi tanácskozását* 1921 április 10—20-a között tartották. A tanácskozás küldöttei üdvözölték Lenint és felkérték a tanácskozás munkájában való részvételre. A kötetben közölt dokumentum Lenin válasza erre a meghívásra. A választ április 14-én küldték el, s a tanácskozás utolsó ülésén, 1921 április 20-án olvasták fel. — *341*

[73] Lenin az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt programmja gazdasági részének 2. pontjára gondol (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 289. old., oroszul). — *345*

[74] Az idézett adatokban Lenin rámutat az imperialista országok és a gyarmatok lakosságának kölcsönös viszonyára és számbeli megoszlására. Az egész földkerekség 1 milliárd 750 millió lakosának (1920-as statisztikai adatok szerint) $^1/_7$-e, vagyis 250 millió az imperialista országok lakossága, és $^6/_7$-e, vagyis 1 milliárd a gyarmati lakosság. — *346*

[75] Az „1918. V. 5." és „1918. XI. 10." dátumokkal kapcsolatban Lenin „A «baloldali» gyerekességről és a kispolgáriasságról" és „A proletárforradalom és a renegát Kautsky" c. munkáira gondol. Az elsőt 1918 május 5-én fejezte be, a másodikat ugyanaz év november 10-én (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 323—355. old., és 28. köt. 1952. 229—334. old.). — *349*

[76] Lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 323—355. old. — *351*

[77] „*Novaja Zsizny*" („Új élet") és „*Vperjod*" („Előre") — mensevik napilapok; 1917—1918-ban jelentek meg; a Szovjethatalom ellenséges tevékenységük miatt mindkettőt betiltotta. — *358*

[78] Marx. A gothai programm kritikája. 1953. 13. old. — *358*

[79] Lásd Lenin Művei. 25. köt. 1952. 385, 386. old. — *359*

[80] Engels. A parasztkérdés Franciaországban és Németországban. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 437. old. — *359*

[81] Lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 335—348. old. — *363*

[82] *A II½-es (kétésfeles) Internacionále* — Bécsben, 1921 februárjában alakult meg azoknak a centrista pártoknak és csoportoknak konferenciáján, amelyek a forradalmi hangulatú munkástömegek nyomására ideiglenesen kiváltak a II. Internacionáléból. 1923-ban a II½-es Internacionále újból egyesült a II. Internacionáléval. — *381*

[83] Lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 337—338. old. — *386*

[84] Lenin beszédeinek hanglemezekre való felvételét a Sajtóközpont (az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság sajtótermék-ellátó és terjesztő központi ügynöksége) szervezte meg. Az ebben a kötetben közzétett beszédeket 1921 április 25-én vették lemezre. — *392*

[85] *„A Munka és Honvédelem Tanácsának utasítása a helyi szovjet intézményeknek. Tervezet"*. Lenin ezt a tervezetet az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság harmadik ülésszakán, 1921 május 30-án terjesztette be megvitatásra. Az „Utasítás" tervezetének megvitatása során Lenin beszédet mondott. Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülése elfogadta az „Utasítást" és jóváhagyás végett benyujtotta az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság Elnökségének. Az „Utasítást" 1921 június 30-án hagyták jóvá. — *402*

[86] Lenin az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1921 március 21-i, az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítéséről szóló rendeletére gondol, amelyet az OK(b)P X. Kongresszusa határozatának értelmében adtak ki. — *402*

[87] Az *OK(b)P X. Összoroszországi Konferenciáját* 1921 május 26—28-án tartották Moszkvában. A konferenciát soron kívül hívták egybe.

A konferencia fő figyelmét az új gazdasági politika kérdésére fordította. Lenin a konferenciára előkészítette a terményadó kérdésében tartott előadói beszéd írásbeli vázlatát és a zárszó tervezetét, és megjegyzéseket fűzött az OK(b)P Központi Bizottságának munkatervéhez. Lenin a konferencia megnyitásakor beszédet mondott; előadói beszédet, valamint zárszót mondott a terményadó kérdésében; elő-

készítette ennek a kérdésnek a határozati javaslatát; beszámolt a IV. szakszervezeti kongresszus kommunista frakciójának munkájáról, felszólalt a konferencia berekesztése alkalmával. A konferencia három napig tartó munkája alatt Lenin tizenkétszer szólalt fel.

Az új gazdasági politikáról szóló határozati javaslatot, melyet Lenin dolgozott ki, a konferencia elfogadta. — *431*

[88] „A terményadóról. (Az új politika jelentősége és feltételei)" c. brosúráról van szó. Lásd ebben a kötetben 351—390. old. — *434*

[89] Lenin a *Szakszervezetek IV. Összoroszországi Kongresszusára* gondol, melyet 1921 május 17—25-e között és a *Népgazdasági Tanácsok IV. Összoroszországi Kongresszusára*, melyet 1921 május 18—24-e között tartottak.

A Népgazdasági Tanácsok IV. Összoroszországi Kongresszusának és a Szakszervezetek IV. Összoroszországi Kongresszusának egyes kérdéseit mindkét kongresszus küldötteinek együttes ülésein vitatták meg. — *448*

[90] Az *Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság III. ülésszakát* 1921 május 30—31-ig tartották. Az ülésszakon megvitatták az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság Elnökségének tevékenységéről szóló beszámolót és jóváhagyták munkáját. Az ülésszak folyamán a következő napirendi pontokat vitatták meg: a vetéskampány; a gazdasági népbiztosságok és a helyi gazdasági szervek tevékenységét egyesítő szervek munkája; a terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítése; a petrográdi ipar; a bíróságok átszervezése; a Tverkormányzósági Végrehajtó Bizottság és a Szibériai Forradalmi Bizottság beszámolója.

A helyi gazdasági szervekről szóló beszédet Lenin az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésszakának második (esti) ülésén mondta el. — *471*

[91] „A Munka és Honvédelem Tanácsa utasítástervezete a helyi szovjet intézményeknek" c. brosúráról van szó. Lásd ebben a kötetben 402—429. old. — *471*

[92] *A III. Összoroszországi Közellátási Tanácskozást* 1921 június 16—24-e között tartották Moszkvában. Lenint a tanácskozás elnökségének tiszteletbeli tagjává választották. A tanács-

kozás az új közellátási politikával és más kérdésekkel foglalkozott. Az ebben a kötetben megjelent beszédet Lenin a tanácskozás első ülésén mondta el. — *475*

[93] Lenin az OK(b)P X. Összoroszországi Konferenciájának „A gazdasági politikáról" hozott határozatára gondol (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 396—398. old., oroszul). — *478*

[94] *A Kommunista Internacionále III. Kongresszusát* 1921 június 22-től július 12-ig tartották Moszkvában. A kongresszus munkájában 48 ország kommunista, baloldali szocialista és szocialista pártjainak képviselői és a nemzetközi ifjúsági és nőszövetség küldöttei vettek részt. A kongresszusra meghívták a Kommunista Internacionáléhoz közelálló csoportok képviselőit is.

A kongresszuson az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Pártot 72 küldött képviselte. A küldöttséget Lenin vezette. Lenint megválasztották a kongresszus tiszteletbeli elnökévé. Ő vezette a kongresszus egész munkáját. Lenin dolgozta ki „A Kommunista Internacionále III. Kongresszusán az OKP taktikájáról mondott előadói beszéd téziseit". Lenin a kongresszuson beszédet mondott az olasz kérdésről; beszédet mondott a Kommunista Internacionále taktikájának védelmében; előadói beszédet mondott az OK(b)P taktikájáról. Július 11-én Lenin néhány kongresszusi küldöttség képviselőinek tanácskozásán mondott beszédet.

A Komintern III. kongresszusa, miután meghallgatta Lenin előadói beszédét az OK(b)P taktikájáról, egyhangúlag jóváhagyta az OK(b)P taktikáját; jóváhagyta az OK(b)P-nek a proletárdiktatúra megszilárdítására irányuló gazdasági politikáját, felhívta az egész világ proletariátusát, hogy a Szovjet Köztársaság munkásai és parasztjai mellé álljon és az ő útjukon haladjon. — *485*

[95] Lenin arra céloz, hogy az angol csapatok 1919 április 13-án Amritsar városában sortüzet nyitottak a fegyvertelen hindu tömegekre. A mészárlásnak 400 áldozata volt, s 1 200 ember megsebesült. Ugyanilyen mészárlásokat rendeztek India más városaiban is. — *489*

[96] *„Poszlednyije Novosztyi"* („Legújabb Hírek") — a fehéremigránsok napilapja, az ellenforradalmi burzsoá kadetpárt

sajtószerve; Párizsban jelent meg 1920 áprilistól 1940 júliusig; az ujság szerkesztője a kadetok vezetője, P. N. Miljukov volt. — *495*

[97] „*Kommunyisztyicseszkij Trud*" („Kommunista Munka") — napilap; az OK(b)P Moszkvai Bizottságának és a Munkás- és Parasztküldöttek Moszkvai Szovjetjének sajtószerve. 1920 március 18-tól kezdve jelenik meg. 1922 február 7-től „Rabocsaja Moszkva" („Munkás Moszkva") címmel, 1939 március 1-től „Moszkovszkij Bolsevik" („Moszkvai Bolsevik") címmel, 1950 február 19-től „Moszkovszkaja Pravda" („Moszkvai Igazság") címmel jelenik meg. — *496*

[98] Engels levele Bebelhez. 1884 december 11. Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 449—450. old. — *496*

[99] Az olasz reformisták konferenciájáról van szó, amelyet 1920 október 10—11-én tartottak Reggio nell'Emiliában. A konferencia a proletárdiktatúra és a Szovjethatalom ellen irányuló határozatot fogadott el. — *497*

[100] „*Avanti!*" („Előre!") — napilap, az Olasz Szocialista Párt központi sajtószerve; 1896 decemberben alapították. — *497*

[101] *Az Olasz Szocialista Párt livornói kongresszusát* 1921 januárban tartották. A kongresszuson elkeseredett harc folyt a Kommunista Internacionáléba való felvétel feltételeinek kérdésében.

A küldöttek egy része, a Komintern hívei, akik amellett voltak, hogy a pártoknak a Kominternbe való felvételi feltételeit fenntartás nélkül el kell fogadni, s akik azt követelték, hogy szakítani kell a reformistákkal és csatlakozni kell a Kommunista Internacionáléhoz, elhagyták a kongresszust, és megalakították az Olaszországi Kommunista Pártot. — *499*

[102] A cseh baloldali szociáldemokraták kongresszusáról van szó, melyet 1921 májusában Prágában tartottak. A kongresszuson a szavazatok túlnyomó többségével (562 szavazat 7 ellen) elfogadták a III., Kommunista Internacionáléhoz való csatlakozásról szóló határozatot. — *524*

[103] „*Vorwärts*" („Előre") — napilap; 1911 májusától ezzel a címmel jelent meg Reichenbergben mint a baloldali irány-

zatú osztrák szociáldemokraták sajtószerve. Az 1914—1918-as imperialista világháború kezdetén a „Vorwärts"-et betiltották, mert a háború ellen foglalt állást; 1918-ban a baloldali szociáldemokraták csoportja Ausztria-Magyarország felbomlása és a Csehszlovák Köztársaság megalakulása után újból megindította a lapot.

1921-től a „Vorwärts" a Csehszlovákiai Kommunista Párt (német osztályának) sajtószerve lett; 1934 augusztus második felében a „Rote Fahne" („Vörös Zászló") c. lap indult meg helyette. — *524*

[104] *A forradalmi szakmai és iparági szakszervezetek I. nemzetközi kongresszusát* 1921 július 3—19-e között Moszkvában tartották meg. A kongresszuson 42 európai és amerikai állam, úgyszintén számos gyarmati és félgyarmati ország (Korea, Dél-Afrika, Ausztrália és mások) 380 küldötte vett részt.

Lenin üdvözlete válasz volt a kongresszus küldötteinek arra a kérésére, hogy vegyen részt a kongresszus munkájában. Lenin üdvözletét 1921 július 19-én, a tizenhetedik ülésen olvasták fel. — *538*

[105] *A Németországi Egyesült Kommunista Párt* (VKPD) 1920 decemberében alakult meg a Németországi Kommunista Párt és a Független Szociáldemokrata Párt tagjai tekintélyes többségének egyesülési kongresszusán.

Az egyesülés a Független Szociáldemokrata Pártnak a hallei kongresszuson (1920 október) végbement szakadása után történt, ahol a függetlenek többsége szakított ezzel a centrista (kautskysta) párttal és a III., Kommunista Internacionáléhoz csatlakozott.

A következő kongresszuson (Jéna, 1921 augusztus) a párt ismét felvette régebbi nevét: Németországi Kommunista Párt. — *551*

[106] A *„Moszkva"* című lap, a Kommunista Internacionále III. Kongresszusának sajtószerve, Moszkvában jelent meg három nyelven: németül — „Moskau" (1—50 sz.), franciául — „Moscou" (1—44 sz.), angolul — „Moscow" (1—41 sz.).

A módosítási javaslatokat, melyeket Lenin megemlít, teljes egészükben német nyelven a „Moskau" 1921 július 1-i 30. számában közölték. — *560*

V. I. LENIN

ÉLETÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK DÁTUMAI

(1920 december—1921 augusztus)

1920

December 30. Lenin a VIII. Szovjetkongresszus, az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács és a Moszkvai Városi Szakszervezeti Tanács OK(b)P tagjainak együttes ülésén beszédet mond a szakszervezetekről, a jelenlegi helyzetről és Trockij hibáiról.

December 31. Lenint a VIII. Szovjetkongresszus által választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság első ülésén egyhangúlag megerősítik a Népbiztosok Tanácsa elnöki tisztében.

1921

Január 22 előtt. Lenin szabadságát Gorkiban tölti, innen utazik Moszkvába, az OK(b)P Központi Bizottságának és a Munka és Honvédelem Tanácsának üléseire.

Január 4. Lenin vezeti az OK(b)P Központi Bizottsága plénumának munkáját.

Január 6. Lenin beszélget Mogyenovo falu (Moszkva kormányzóság, bogorodi voloszty) parasztjainak küldöttével az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának csökkentéséről.

Január 9. Lenin a Moszkva-kormányzósági Gorki falu parasztjainak gyűlésén beszédet mond a

Szovjet Köztársaság nemzetközi és belső helyzetéről.

Január 11. Lenin távirati utasításokat ad a kormányzósági végrehajtó bizottságoknak, a kormányzósági közellátási bizottságoknak és a kormányzósági mezőgazdasági osztályoknak a helyi vetési bizottságok szervezéséről és a vetési kampány végrehajtásáról.

Január 12. Lenin vezeti az OK(b)P Központi Bizottsága plénumának munkáját.

Január 14. Lenin és Sztálin résztvesz az OK(b)P X. Kongresszusának a szakszervezetek szerepéről és feladatairól szóló határozattervezete megszerkesztésében.

Január 19. Lenin megírja „A pártválság" c. cikkét.

Január 20. Lenin levelet ír a vlagyikavkazi vasútvonal Proletarszkaja állomása munkásainak és alkalmazottainak, akiknek a küldöttsége ajándékokat vitt a moszkvai dolgozóknak (búzát, árpát és lisztet); Lenin tanácsokat ad a mezőgazdasági kommúnájukban folyó munka megszervezésére és a környékbeli parasztsággal való helyes viszony kialakítására vonatkozóan.

Január 23. Lenin a II. Összoroszországi Bányászkongresszus OK(b)P frakciójának ülésén beszédet mond a szakszervezetek szerepéről és feladatairól.

Január 24. Lenin zárszót mond a II. Összoroszországi Bányászkongresszus OK(b)P frakciójának ülésén a szakszervezetek szerepéről és feladatairól szóló előadói beszédhez.

Lenin fogadja A. M. Gorkijt, és I. P. Pavlov

akadémikus életkörülményeinek megjavításáról beszélget vele.

Lenin aláírja a Népbiztosok Tanácsának rendeletét a tudományos munka feltételeinek biztosításáról I. P. Pavlov akadémikus és munkatársai számára.

Január 25. Lenin befejezi a „Mégegyszer a szakszervezetekről, a jelenlegi helyzetről, Trockij és Buharin hibáiról" c. brosúrát.

Január 26. Lenin vezeti az OK(b)P Központi Bizottsága plénumának munkáját. A plénumon megerősítik a Lenin irányításával működő bizottságot, melynek feladata, hogy a Közoktatásügyi Népbiztosság újjászervezésének tervét kidolgozza.

Január 27. Lenin fogadja A. M. Gorkijt és a petrográdi tudományos intézetek és főiskolák egyesített tanácsának küldöttségét, s azzal a kérdéssel foglalkoznak, milyen intézkedéseket kell tenni annak érdekében, hogy a Szovjet Köztársaságban megteremtsék a tudományos kutatómunka feltételeit.

Január 29—február 2. Lenin vezeti a Közoktatásügyi Népbiztosság újjászervezésével megbízott bizottság munkáját; megírja határozati javaslatát a Közoktatásügyi Népbiztosságra vonatkozólag, továbbá megírja az OK(b)P Központi Bizottsága utasításait a Közoktatásügyi Népbiztosság kommunista funkcionáriusainak.

Január 31. Lenin utasítást ad Baku vezető funkcionáriusainak a kaspitengeri halipar megszervezésére vonatkozólag.

Lenint megválasztják a Munka és Honvédelem Tanácsa mellett működő gabona-bizottság elnökévé.

Február 2. Lenin vezeti az OK(b)P KB Politikai Irodájának ülését. Ezen az ülésen a következő kérdéseket tárgyalták meg: tézisek a X. pártkongresszusra a Politikai Népművelési Főosztályról és az agitációs-és propagandamunkáról; a rossz termés által sujtott parasztság megsegítése; a termelőszövetkezetek stb.

Lenin levélben megkérdezi a Marx—Engels Intézetet, hogy mit tettek Marx és Engels leveleinek és összes megjelent műveinek összegyüjtése érdekében.

Február 4. Lenin beszédet mond a vas- és fémmunkások moszkvai nagykonferenciáján.

Lenin vezeti a Munka és Honvédelem Tanácsa ülését, melyen a következő kérdéseket vitatják meg: a hadsereg leszerelésének üteme; a villamosekék és motorok termelésének meggyorsítása érdekében szükséges intézkedések stb.

Február 5. A „Pravda" közli az OK(b)P KB-nak Lenin által írt utasításait a Közoktatásügyi Népbiztosság kommunista funkcionáriusainak a Népbiztosság újjászervezésével kapcsolatban.

Lenin vezeti az OK(b)P KB Politikai Irodájának ülését, amelyen megvitatják Sztálin „A párt soronlevő feladatai a nemzeti kérdés terén" című, a X. pártkongresszusra írott téziseit; a vetési kampány kérdését, a Nemzetiségügyi Népbiztosság kérdését és más kérdéseket.

Lenin és Sztálin vezeti azt a bizottságot, melyet a tézisek végleges megszerkesztésére alakítottak.

Február 6. Lenin a ruházati ipari munkások IV. összoroszországi kongresszusán beszédet mond a nemzetközi helyzetről és a szakszervezeti mozgalom feladatairól.

Február 7. Lenin megírja „A Közoktatásügyi Népbiztosság munkájáról" c. cikkét.

Lenin és Sztálin a bizottság más tagjaival együtt megszerkeszti a nemzeti kérdés téziseit az OK(b)P X. Kongresszusa számára.

Február 8. Lenin megírja „A parasztokra vonatkozó tézisek előzetes, nyers vázlatát".

Lenin vezeti a Népbiztosok Tanácsa ülését, amelyen a külföldi katonai intervenció és blokád által okozott veszteségek kérdését vitatják meg.

Február 12. Lenin feljegyzést és anyagot küld Sztálinnak és a Politikai Iroda többi tagjának az olajkoncessziókról és az olajipar helyzetéről.

Lenin fogadja a dagesztáni küldöttséget és beszélget velük a Dagesztán Köztársaság helyzetéről.

Február 14. Lenin fogadja Tambov kormányzóság parasztküldöttségét és beszélget a küldöttekkel a falusi helyzetről.

Február 16. Lenin résztvesz a Moszkvai Pártbizottság és pártaktíva ülésén, s előadói beszédet mond a párt belső kérdéseiről.

Február 17. Lenin összeállítja a Munka és Honvédelem Tanácsa határozati javaslatát az Állami Tervbizottság megalakításáról, és elkészíti a bizottsági tagok előzetes jegyzékét.

Február 19. Lenin az OK(b)P KB Politikai Irodájának ülésén vezeti az OK(b)P KB küszöbön álló plénuma elé terjesztendő kérdések fölötti vitát.

Február 21. Lenin megírja „Az egységes gazdasági tervről" c. cikkét.

Február 24—25. Lenin vezeti az OK(b)P Központi Bizottsága

plénumának munkáját, amelyen a következő kérdéseket vitatják meg: a moszkvai helyzet; az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítése; az olajkoncessziók; a fűtőanyag; a vízi-szállítás; a hadsereg leszerelése stb.

Február 25. Lenin meglátogatja az Összoroszországi Művészeti Iskola diákotthonát és a hallgatókkal a művészetről és az irodalomról beszélget.

Február 26. Lenin beszédet mond a munkásnők és parasztnők Moszkva-kormányzósági konferenciáján.

Lenin fogadja a török küldöttséget és a Törökországgal kötendő szerződésről beszélget vele.

Február 27. Leninnek az V. Ukrajnai Szovjetkongresszushoz intézett üdvözlete megjelenik a „Kommunyiszt" (Harkov) c. lapban.

Február 28. Lenin vezeti az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodájának ülését, amelyen a következő kérdéseket tárgyalják: a fűtőanyagkérdés; Moszkva és Petrográd helyzete stb.

Lenin beszédet mond a Munkás- és Parasztküldöttek Moszkvai Szovjetje plénumának ülésén a Szovjet Köztársaság nemzetközi és belső helyzetéről.

Lenin beszélget a Vlagyimir-kormányzósági parasztokkal a falusi helyzetről és az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítéséről.

Március 1. Lenin levelet ír a Földművelésügyi Népbiztosságnak arról, hogy be kell vonni a gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező pártonkívüli parasztokat a mezőgazdaság fellendítésének munkájába.

Március 2. Lenin tájékoztatásul megküldi Sztálinnak a grúz kommunistákhoz írott levelét.

Március 3. Lenin és Sztálin közvetlen vonalon felhívja a grúz Forradalmi Bizottság tagjait. Sztálin átadja Lenin üdvözletét és utasításait a grúz kommunistáknak.

Március 4. Lenin megírja „A munkásnők nemzetközi ünnepe" c. cikkét.

Március 7. Lenin vezeti az OK(b)P Központi Bizottsága plénumának munkáját, amelyen megvizsgálják az OK(b)P Központi Bizottságának határozati javaslatát az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítéséről.

Az OK(b)P Központi Bizottságának plénuma Lenint nevezi ki annak a bizottságnak elnökévé, melynek feladata, hogy az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítéséről szóló határozati javaslatot a X. pártkongresszus számára kidolgozza.

Március 8—16. Lenin vezeti az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt X. Kongresszusának munkáját.

Március 8. Lenin megnyitó beszédet mond a X. pártkongresszuson.

Lenint beválasztják a kongresszus elnökségébe.

Lenin előadói beszédet mond a kongresszus ülésén az OK(b)P Központi Bizottsága politikai tevékenységéről.

Március 9. Lenin a kongresszus ülésén zárszót mond az OK(b)P Központi Bizottsága politikai tevékenységéről szóló előadói beszédhez.

Március 12 és 13. Lenin résztvesz a kongresszusnak a katonai kérdéssel foglalkozó zárt ülésein.

Március 13. Lenin feljegyzést ír Sztálinnak arról, hogy kongresszusi küldötteket kell kiküldeni a kronstadti lázadás felszámolására.

Március 13 vagy 14. Lenin a X. pártkongresszusra elkészíti annak a határozati javaslatnak első fogalmazványát, amely a munkások és az ínséges parasztok helyzetének megjavításával foglalkozik.

Március 14. Lenin a kongresszus ülésén beszédet mond a szakszervezetekről.

Lenint a kongresszus zárt ülésén az OK(b)P Központi Bizottságának tagjává választják.

Március 14 vagy 15. Lenin a kongresszusra elkészíti azoknak a határozati javaslatoknak a fogalmazványát, amelyek a pártegységgel, a pártban mutatkozó szindikalista és anarchista elhajlással foglalkoznak.

Március, legkésőbb 15. Lenin megfogalmazza a kongresszus határozati javaslatát a szövetkezetről.

Március 15. Lenin a kongresszus ülésén előadói beszédet és zárszót mond az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítéséről.

Március 16. Lenin a kongresszus ülésén előadói beszédet és zárszót mond a pártegység és az anarchoszindikalista elhajlás kérdésében és határozati javaslatokat terjeszt elő ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban.

Lenin beszédet mond és javaslatot tesz a fűtőanyagkérdésben.

Lenin záróbeszédet mond, amelyben összegezi a X. pártkongresszus munkájának eredményeit.

Március 17. Megjelenik Lenin utasítása a XI. Hadsereg Forradalmi Katonai Tanácsának a Grúziai Forradalmi Bizottsággal való kapcsolat megteremtésére vonatkozólag.

Március 21 előtt. Lenin utasítást ad a Petrográdi Szovjetnek, hogy Petrográdban szüntessék meg az ostromállapotot és helyette hadiállapotot vezessenek be.

Március 22. Lenin Ufa-kerületi parasztokkal beszélget. Intézkedik arról, hogy valamennyiük részére igazolványt adjanak ki, hogy Lenin hívta őket Moszkvába „beszélgetésre és tanácskozásra egy a parasztgazdaságot érintő fontos ügyben".

Március 24. Lenin táviratilag utasítja a frontparancsnokokat és a körzeti katonai parancsnokokat, hogy sürgősen intézkedjenek a mezőgazdasági szervek megsegítése érdekében a vetési kampány végrehajtásával kapcsolatban.

Március 27. Lenin beszédet mond a Közlekedési Munkások Összoroszországi Kongresszusán a Szovjet Köztársaság belső és külső helyzetéről.

Március vége—április eleje. Lenin „A terményadóról" c. brosúra tervezetén dolgozik.

Április 7. Lenin telefon útján üdvözletet küld az Első Állami Autógyár üzemi bizottságához és valamennyi munkásához abból az alkalomból, hogy elkészültek az első motorok.

Április 9. Lenin táviratban tudatja G. K. Ordzsonikidzével, hogy Örményország megsegítése érdekében intézkedéseket foganatosítottak, utasítást ad több intézkedés végrehajtására a Kaukázusontúl gazdasági életének fellendítése céljából.

Lenin az ivanovo-voznyeszenszki munkások megbízottjával beszélget a kormányzóság textilgyárainak helyzetéről.

Lenin előadói beszédet mond a terményadóról, az OK(b)P Moszkva-városi és Moszkva-kormányzósági sejttitkárainak és felelős képviselőinek gyűlésén.

Április 10. A sajtóban megjelenik Lenin távirata: „Üdvözlet a Szovjet Területek és Köztársaságok keleti népei nőosztályait képviselő küldöttek tanácskozásának".

Április 11. Lenin előadói beszédet mond a koncessziókról az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács kommunista frakciója ülésén.

Április 14. Lenin levélben ad utasítást Azerbajdzsán, Grúzia, Örményország, Dagesztán és a Hegyi Köztársaság kommunistáinak a kaukázusi Szovjethatalom megszilárdítására és fejlesztésére.

Lenin üdvözletet küld a petrográdi pártonkívüli munkások városi tanácskozásának.

Április 18. Lenin és Sztálin utasítja G. K. Ordzsonikidzét a Grúz Állami Bank fenntartására és arra, hogy erélyes harcot indítson a grúz mensevikek ellenforradalmi tevékenységének felszámolására.

Április 21. Lenin befejezi „A terményadóról. (Az új politika jelentősége és feltételei)" c. brosúráját.

Április 25. Lenin három beszédet ír hanglemezre való felvétel céljából: a terményadóról, a koncessziókról és a kapitalizmus fejlődéséről, a fogyasztási és termelőszövetkezetekről.

Április 26. Lenin vezeti a Népbiztosok Tanácsának ülését, melyen a következő kérdéseket vitatják meg: az üzbégek és turkmének közötti viszony (Sztálin referátuma); a karéliai munkáskommün stb.

Április vége—május eleje. Lenin körlevél-tervezetet ír a kormányzósági pártbizottságoknak a pártonkívüli munkásokhoz való viszonyról.

Május 10. Lenin vezeti az OK(b)P Központi Bizottsága

Politikai Irodájának ülését, amelyen a kollektív élelmezés kérdését vitatják meg.

Lenin vezeti a Népbiztosok Tanácsának ülését, amelyen a következő, Sztálin által beterjesztett kérdéseket vitatják meg: a vidéki munkásellenőrzés helyzete; a Nemzetiségi Népbiztosság képviselőjének kijelölése a Népbiztosok Kistanácsába.

Lenin megjegyzéseket ír a Kommunista Internacionále III. Kongresszusának téziseihez, melyeket egy bizottság dolgozott ki.

Május 14. Lenin „Krzsizsanovszkij elvtársnak. Állami Tervbizottság Elnöksége" c. levelében megjelöli a legközelebbi évekre szóló állami gazdasági terv kidolgozásának főbb szempontjait.

Május 18. Lenin az OK(b)P Központi Bizottsága megbízásából felszólal a Szakszervezetek IV. Összoroszországi Kongresszusa kommunista frakciójának ülésén az anarcho-szindikalista csoportnak az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács Elnöksége kongresszusi beszámolójával kapcsolatban beterjesztett határozati javaslata ellen.

Május 21. Lenin befejezi „A Munka és Honvédelem Tanácsának utasítása a helyi szovjet intézményeknek" c. tervezet összeállítását.

Május 22. Lenin határozati javaslatot ír az OK(b)P Központi Bizottsága Politikai Irodája számára a IV. szakszervezeti kongresszus OK(b)P frakciójának határozatairól.

Május 26—28. Lenin az OK(b)P X. Összoroszországi Konferenciájának munkáját vezeti.

Május 26. Lenin megnyitó beszédet mond a konferencián.

Lenint a konferencia elnökségébe választják.

Lenin a konferencia ülésén előadói beszédet mond a terményadóról.

Május 27. Lenin a konferencia ülésén zárszót mond a terményadóról szóló előadói beszédhez.

Lenin a konferencia ülésén előadói beszédet mond a IV. szakszervezeti kongresszus OK(b)P frakciójáról.

Legkésőbb május 28. Lenin határozati javaslatot készít az új gazdasági politika kérdéseiről.

Május 28. Lenin a konferencia ülésén felszólal az új gazdasági politika kérdéseiről szóló határozati javaslat védelmében.

Lenin záróbeszédet mond, amelyben összegezi a konferencia eredményeit.

Május 30. Lenin a VIII. Szovjetkongresszuson választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság III. ülésszakának ülésén beszédet mond a helyi gazdasági szervek feladatairól.

Május. Lenin a közoktatásügyi népbiztoshelyetteshez írt néhány levelében javasolja az orosz nyelv szótára (Puskintól Gorkijig) szerkesztési munkájának felülvizsgálását.

Június 4. Lenin, M. I. Kalinyin és V. M. Molotov a kormányzósági végrehajtó bizottságok elnökeinek küldött táviratban leszögezi, hogy a helyi szervek nem hozhatnak olyan határozatokat, amelyek a központ rendeleteinek ellentmondanak.

Június 5. Lenin utasítja az OSzFSzK Állami Villamosítási Bizottsága elnökét, hogy készítse elő a villamosítási terv anyagát a tervnek a Kommunista Internacionále III. Kongresszusa tagjaival való ismertetése céljából.

Június 13. Lenin megírja a Kommunista Internacionále III. Kongresszusán az OK(b)P taktikájáról szóló előadói beszéde téziseit.

Június 16. Lenin beszédet mond a III. összoroszországi közellátási tanácskozáson az új gazdasági politikáról.

Június 17. Lenin beszédet mond a Kommunista Internacionále Végrehajtó Bizottsága kibővített ülésén a Franciaországi Kommunista Párt helyzetéről.

Június 22—július 12. Lenin vezeti a Kommunista Internacionále III. Kongresszusának munkáját.

Június 22. Lenint a Kommunista Internacionále III. Kongresszusának tiszteletbeli elnökévé választják.

Június 28. Lenin a Kommunista Internacionále III. Kongresszusának ülésén beszédet mond az olasz kérdésről.

Június—július. Lenin utasítást ad a kasirai erőműnek munkaerővel és minden szükséges anyaggal való ellátására.

Július 1. Lenin a Kommunista Internacionále III. Kongresszusának ülésén beszédet mond a Kommunista Internacionále taktikájának védelmében.

Július 4. Lenin táviratban érdeklődik G. K. Ordzsonikidzénél, miért szakították meg Sztálin pihenését, és kéri, küldjék el a Sztálin egészségi állapotára vonatkozó orvosi szakvéleményt.

Lenin a „Gondolatok az állami gazdasági «tervvel» kapcsolatban" c. levelében utasítást ad a Munka és Honvédelem Tanácsa mellett működő Állami Tervbizottságnak az állami terv összeállításával kapcsolatban.

Július 5. Lenin a Kommunista Internacionále III. Kongresszusának ülésén előadói beszédet mond az OK(b)P taktikájáról.

Július 6. Lenin az ukrán Közellátási Népbiztosságnak küldött táviratában utasítást ad, hogy a Donyec-medence szükségleteinek kielégítésére szigorú rendszabályokat léptessenek életbe.

Július 11. Lenin a Kommunista Internacionále III. Kongresszusa küldötteinek tanácskozásán beszédet mond a forradalmi taktikáról.

Július 13. Lenin egészségi állapotára való tekintettel egyhónapi szabadságot kap és Gorkiba utazik.

Július 16. Lenin levélben üdvözli a Szakszervezeti Központ meghatalmazottainak kongresszusát.

Július 17. Lenin G. K. Ordzsonikidzénél érdeklődik Sztálin egészségi állapota iránt és kéri, közölje Sztálin kezelőorvosainak véleményét.

Július 18. Lenin üdvözlő levelet ír a forradalmi szakmai és iparági szervezetek I. nemzetközi kongresszusának.

Július 19. Lenin útmutatásokat ad M. I. Kalinyinnak, az éhező Volgavidéket segítő intézkedésekre vonatkozólag.

Lenin vezeti a Népbiztosok Tanácsának ülését, amelyen megvitatják a rossz termés következtében ínséges kormányzóságok megsegítésének kérdését és más kérdéseket is.

Július 20. Lenin levélben üdvözli Gorki falu parasztjait abból az alkalomból, hogy falujukba bevezették a villanyvilágítást.

Július 25. Lenin megkérdezi G. K. Ordzsonikidzét, hány napra szakították meg Sztálin pihenését, és kéri, közölje Sztálin kezelőorvosának nevét és címét.

Augusztus 2. Lenin levelet ír V. V. Adoratszkijnak Marx és Engels leveleinek gyüjteményes kiadása

előszavával, valamint a marxizmus alapvető kérdéseiről szóló könyvvel kapcsolatban.

Lenin felhívással fordul a nemzetközi proletariátushoz, hogy nyujtson segítséget a rossz termés által sujtott szovjetoroszországi vidékek lakosságának.

Lenin azzal a felhívással fordul az ukrán parasztokhoz, hogy segítsenek a Volgavidék munkásain és parasztjain, akik a rossz termés következtében éheznek.

Augusztus 5. Lenin G. Mjasznyikovhoz írt levelében leleplezi Mjasznyikov pártellenes és a munkásosztállyal szemben ellenséges nézeteit.

Augusztus 13. Lenin levelet ír az Angol Kommunista Pártnak a Kommunista Internacionále Végrehajtó Bizottságában működő képviselőjéhez az Angol Kommunista Párt feladatairól.

Augusztus 14. Lenin levelet ír a német kommunistákhoz a Németországi Egyesült Kommunista Párt küszöbönálló kongresszusával kapcsolatban és ajánlja, hogy a Kommunista Internacionále III. Kongresszusa határozatainak szellemében folytassák tevékenységüket.

TARTALOM

Előszó ..... VII—X

1920

A SZAKSZERVEZETEKRŐL, A JELENLEGI HELYZETRŐL ÉS TROCKIJ HIBÁIRÓL. *Beszéd a VIII. Szovjetkongresszus, az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács és a Moszkvai Városi Szakszervezeti Tanács OK(b)P tagjainak együttes ülésén, 1920 december 30-án* ..... 1—27

1921

A PÁRTVÁLSÁG ..... 28—39

A II. ÖSSZOROSZORSZÁGI BÁNYÁSZKONGRESSZUS 40—56

1. Előadói beszéd a szakszervezetek szerepéről és feladatairól a kongresszus kommunista frakciójának ülésén. Január 23..... 40
2. Zárszó a szakszervezetek szerepéről és feladatairól mondott előadói beszédhez a kongresszus kommunista frakciójának ülésén. Január 24 51

I. P. PAVLOV AKADÉMIKUS ÉS MUNKATÁRSAI TUDOMÁNYOS MUNKÁJA FELTÉTELEINEK BIZTOSÍTÁSA. *A Népbiztosok Tanácsának rendelete* 57—58

MÉGEGYSZER A SZAKSZERVEZETEKRŐL, A JELENLEGI HELYZETRŐL, TROCKIJ ÉS BUHARIN HIBÁIRÓL ..... 59—102

A frakciós fellépések veszélye a pártra nézve 60

Formális demokratizmus és forradalmi célszerűség 63
A szakadások politikai veszélye a szakszervezeti mozgalomban 64
Az elvi nézeteltérésekről 71
Politika és gazdaság. Dialektika és eklekticizmus 74
Dialektika és eklekticizmus. „Iskola" és „apparátus" 83
Befejezés 94

BESZÉD A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK MOSZKVAI NAGYKONFERENCIÁJÁN, 1921 FEBRUÁR 4-ÉN 103—106

BESZÉD A RUHÁZATI IPARI MUNKÁSOK IV. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁN, 1921 FEBRUÁR 6-ÁN ..... 107—115

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG UTASÍTÁSAI A KÖZOKTATÁSÜGYI NÉPBIZTOSSÁG KOMMUNISTA FUNKCIONÁRIUSAINAK ..... 116—118

A KÖZOKTATÁSÜGYI NÉPBIZTOSSÁG MUNKÁJÁRÓL ..... 119—130

A PARASZTOKRA VONATKOZÓ TÉZISEK ELŐZETES, NYERS VÁZLATA 131

FELJEGYZÉS I. V. SZTÁLINNAK ÉS A POLITIKAI IRODA TÖBBI TAGJÁNAK ..... 132—134

AZ EGYSÉGES GAZDASÁGI TERVRŐL ..... 135—145

ÜDVÖZLET AZ V. UKRAJNAI SZOVJETKONGRESSZUSNAK 146

BESZÉD A MUNKÁS- ÉS PARASZTKÜLDÖTTEK MOSZKVAI SZOVJETJÉNEK PLÉNUMÁN, 1921 FEBRUÁR 28-ÁN ..... 147—160

LEVÉL G. K. ORDZSONIKIDZÉNEK ..... 161—162

A MUNKÁSNŐK NEMZETKÖZI ÜNNEPE ..... 163—165

AZ OK(b)P X. KONGRESSZUSA. 1921 március 8—16 167—286
1. Beszéd a kongresszus megnyitásakor. Március 8 169

2. Beszámoló az OK(b)P Központi Bizottságának politikai tevékenységéről. Március 8 .. 172
3. Zárszó az OK(b)P Központi Bizottságának beszámolójához. Március 9 197
4. A munkások és az ínséges parasztok helyzetének javítására vonatkozó határozat eredeti tervezete 215
5. Beszéd a szakszervezetekről. Március 14 .. 217
6. Előadói beszéd az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának természetbeni adóval való helyettesítéséről. Március 15 222
7. Zárszó az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának természetbeni adóval való helyettesítéséről mondott előadói beszédhez. Március 15 239
8. Az Oroszországi Kommunista Párt X. Kongresszusának határozati javaslata a pártegységről. (Eredeti tervezet) 251
9. Az Oroszországi Kommunista Párt X. Kongresszusának határozati javaslata a szindikalista és anarchista elhajlásról pártunkban. (Eredeti tervezet) 255
10. Előadói beszéd a pártegységről és az anarcho-szindikalista elhajlásról. Március 16 260
11. Zárszó a pártegységről és az anarcho-szindikalista elhajlásról mondott előadói beszédhez. Március 16 269
12. Megjegyzések Rjazanovnak a pártegységről szóló határozathoz benyujtott módosító javaslatához. Március 16 274
13. Beszéd a fűtőanyagkérdésben. Március 16 . 275
14. Javaslat a fűtőanyagkérdésben. Március 16 277
15. Záróbeszéd a kongresszuson. Március 16 ... 278

BESZÉD A KÖZLEKEDÉSI MUNKÁSOK ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁN, 1921 MÁRCIUS 27-ÉN ..... 287—301

AZ ELSŐ ÁLLAMI AUTÓGYÁR ÜZEMI BIZOTTSÁGÁHOZ ÉS VALAMENNYI MUNKÁSÁHOZ 302

ELŐADÓI BESZÉD A TERMÉNYADÓRÓL AZ OK(b)P MOSZKVA-VÁROSI ÉS MOSZKVA-KORMÁNYZÓSÁGI SEJTTITKÁRAINAK ÉS FELELŐS KÉPVISELŐINEK GYŰLÉSÉN, 1921 ÁPRILIS 9-ÉN 303—318

ÜDVÖZLET A SZOVJET TERÜLETEK ÉS KÖZTÁRSASÁGOK KELETI NÉPEI NŐOSZTÁLYAIT KÉPVISELŐ KÜLDÖTTEK TANÁCSKOZÁSÁNAK .. 319

ELŐADÓI BESZÉD A KONCESSZIÓKRÓL AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI SZAKSZERVEZETI TANÁCS KOMMUNISTA FRAKCIÓJA ÜLÉSÉN, 1921 ÁPRILIS 11-ÉN .....320—337

AZERBAJDZSÁN, GRÚZIA, ÖRMÉNYORSZÁG, DAGESZTÁN, A HEGYI KÖZTÁRSASÁG KOMMUNISTÁIHOZ .....338—340

A PETROGRÁDI PÁRTONKÍVÜLI MUNKÁSOK VÁROSI TANÁCSKOZÁSÁNAK 341

„A TERMÉNYADÓRÓL" CÍMŰ BROSÚRA TERVEZETE .....342—350

I. 342
II. 343
III. 348
IV. 350

A TERMÉNYADÓRÓL. *(Az új politika jelentősége és feltételei)* .....351—391

Bevezetés helyett 351
Oroszország mai gazdaságáról. *(Az 1918-ban megjelent brosúrából)* 352
A terményadóról, a szabadkereskedelemről és a koncessziókról 363
Politikai eredmények és következtetések..... 383
Összefoglalás 390

HANGLEMEZRE FELVETT BESZÉDEK .....392—397

1. A terményadóról 392
2. A koncessziókról és a kapitalizmus fejlődéséről 394
3. A fogyasztási és termelőszövetkezetekről ... 396

KRZSIZSANOVSZKIJ ELVTÁRSNAK, ÁLLAMI TERVBIZOTTSÁG ELNÖKSÉGE .....398—401

A MUNKA ÉS HONVÉDELEM TANÁCSÁNAK UTASÍTÁSA A HELYI SZOVJET INTÉZMÉNYEKNEK
Tervezet .....402—429

Első kérdéscsoport 412

1. Árucsere a parasztsággal 412
2. Az állam viszonya a tőkésekhez 413
3. Az önálló kezdeményezés ösztönzése az árucsere és általában a gazdasági építés terén 414
4. A különböző hivatalok gazdasági munkájának egybehangolása a volosztyok, kerületek és kormányzóságok helyi közigazgatási egységein belül 415
5. A munkások helyzetének javulása és 6. A parasztok helyzetének javulása 416
7. A gazdasági építéssel foglalkozó állami funkcionáriusok körének kiszélesítése 416
8. A bürokratizmus és az aktatologatás elleni harc módszerei és eredményei 418

Második kérdéscsoport 419

9. A mezőgazdaság fellendítése: a) parasztgazdaság; b) szovhozok; c) kommúnák; d) artelek; e) szövetkezetek; f) a társas gazdaság más formái 419
10. Az ipar fellendítése: a) kizárólag a központ által irányított nagyiparé; b) a részben vagy egészben a helyi szervek által irányított nagyiparé; c) a kisiparé, kézműves iparé, háziiparé stb. 420
11. Fűtőanyag: a) tüzifa; b) szén; c) ásványolaj; d) pala; e) más fűtőanyagok (hulladékok stb.) 420
12. Élelmiszerellátás..... 421
13. Építőipar 421
14. Mintaüzemek és vállalatok, kilátástalan üzemek és vállalatok 421

15. A gazdasági munka javulása 422
16. Természetbeni jutalmazás 422
17. A szakszervezetek és részvételük a termelésben 423
18. Lopás 424
19. Batyuzás 425
20. Katonai alakulatok munkára való felhasználása 425
21. Általános munkakötelezettség és munkamozgósítás 425

Harmadik kérdéscsoport 426

22. Területi és helyi gazdasági tanácsok 426
23. Az Állami Tervbizottság (a Munka és Honvédelem Tanácsa mellett működő állami általános tervbizottság) és viszonya a helyi gazdasági szervekhez 426
24. Villamosítás 427
25. Árucsere a külfölddel 427
26. A vasúti, vízi és helyi közlekedés 428
27. Hogyan segíti elő a sajtó a gazdasági munkát? 428

Negyedik kérdéscsoport 429

AZ OK(b)P X. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONFERENCIÁJA. 1921 május 26—28 .....431—470

1. Beszéd a konferencia megnyitásakor. Május 26 433
2. Előadói beszéd a terményadóról. Május 26 .. 434
3. Zárszó a terményadóról mondott előadói beszédhez. Május 27 450
4. Határozati javaslat az új gazdasági politika kérdéseire vonatkozólag 466
5. Záróbeszéd a konferencián. Május 28 469

BESZÉD A HELYI GAZDASÁGI SZERVEKRŐL AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG ÜLÉSÉN, 1921 MÁJUS 30-ÁN .....471—474

BESZÉD A III. ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZELLÁTÁSI TANÁCSKOZÁSON, 1921 JÚNIUS 16-ÁN .....475—484

A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLE III. KONGRESSZUSA. 1921 június 22—július 12 ..... 485—532

1. Az Oroszországi Kommunista Párt taktikájáról mondott előadói beszéd tézisei. *(Eredeti tervezet)* 487

1. Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság nemzetközi helyzete 487
2. Az osztályerőviszonyok nemzetközi viszonylatban 488
3. Az osztályerőviszonyok Oroszországban 489
4. A proletariátus és a parasztság Oroszországban 490
5. A proletariátus és a parasztság katonai szövetsége az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságban 490
6. Áttérés a proletariátus és a parasztság közötti helyes gazdasági viszonyra 491
7. Milyen feltételek mellett engedi meg a Szovjethatalom a kapitalizmust és a koncessziókat, és mi ennek a jelentősége 492
8. Közellátási politikánk sikerei 493
9. A szocializmus anyagi alapja és Oroszország villamosításának terve 493
10. A „tiszta demokráciának", a II. és a II½-es Internacionálénak, az eszereknek és menseviknek mint a tőke szövetségeseinek szerepe 494

2. Beszéd az olasz kérdésről. Június 28 497

3. Beszéd a Kommunista Internacionále taktikájának védelmében. Július 1 503

4. Előadói beszéd az OKP taktikájáról. Július 5 514

GONDOLATOK AZ ÁLLAMGAZDASÁGI „TERVVEL" KAPCSOLATBAN ..... 533—535

ÜDVÖZLET A CENTROSZOJUZ MEGBÍZOTTAI KONGRESSZUSÁNAK ..... 536—537

ÜDVÖZLET A FORRADALMI SZAKMAI ÉS IPARÁGI SZERVEZETEK I. NEMZETKÖZI KONGRESSZUSÁNAK 538

FELHÍVÁS A NEMZETKÖZI PROLETARIÁTUSHOZ 539—540

FELHÍVÁS UKRAJNA PARASZTJAIHOZ 541

LEVÉL G. MJASZNYIKOVHOZ ..... 542—547

THOMAS BELL ELVTÁRSHOZ .....548—550
LEVÉL A NÉMET KOMMUNISTÁKHOZ .....551—563

Jegyzetek .....565—586

Lenin életének és tevékenységének dátumai (1920 december—1921 augusztus) .....587—603

KÉPMELLÉKLETEK

Lenin arcképe. — 1921 május ..... X—1
Lenin Ordzsonikidzéhez írt levelének első oldala. — 1921 március 2 .....160—161
Lenin. „Az Oroszországi Kommunista Párt X. Kongresszusának határozati javaslata a pártegységről. (Eredeti tervezet)". A kézirat első oldala. — 1921 május 249
Lenin. „A Munka és Honvédelem Tanácsának utasítása a helyi szovjet intézményeknek. Tervezet". A kézirat első oldala. — 1921 május 415

JAVÍTANDÓ

20. old. 2. sor: kkor, *helyesen* Akkor,
293. old. alulról 4. sor: botolva *helyesen* botolva"

5263. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.

JAVÍTANDÓ

2. old. 22. sor: élenjáró osztályai *helyesen* élenjáró osztagai